

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filosofická fakulta

Ústav českých dějin

Historické vědy – české dějiny

DIZERTAČNÍ PRÁCE

PHDR. VLADIMÍR JAKUB MRVÍK

HISTORICKÁ TOPOGRAFIE

MĚSTA KOSTELCE NAD ČERNÝMI LESY

The historical topography of Kostelec nad Černými lesy town

školitel: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2012

Prohlašuji tímto na svou čest a podle svého nejlepšího svědomí, že jsem tuto dizertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českém Brodě na hod Boží Velikonoční, 8. dubna l. P. 2012

PhDr. Vladimír Jakub Mrvík
vladimir.mrvik@quick.cz

English abstract

The aim of my thesis is to use usual methodologies and above all finding new ways of historical urban topography, applied to a representative of a small town, which since the 16th century has evolved from agrarian center seat for a wide area - Kostelec nad Černými lesy. Kostelec is one of the smaller Czech towns located in the district Prague-East and currently has about 3,500 inhabitants. In particular, there exists relatively rich and complex source material preserved from the 16th century (primary a series of cadastral and urban books and an extensive aristocratic-domain archive).

1. Topics of historic urban topography:

A) Problems associated with urban planning or development of the oldest cities in the absence of the written sources

1. Evaluation of the position of town/city.
2. Before-location situation.
3. New location in town, depending on upgrade- privilege in comparison with analogous cases.
4. communication scheme over the centuries.

B) Problems associated with individual objects or their architecture and typology

1. Overview of all owners and house prices in a specific year and season, depending on economical or physical condition of the building.
2. Whether the house was wooden, stone, brick, or whether it had the attic floor, the approximate number of habitable rooms and non-residential, farm buildings, then what was the roof covering and roof types, what was the entrance to the house, etc.
3. How the house looked before, what was the color of the plaster and structural modifications, which occurred, when and by whom.
4. What was the area of fields and meadows.
5. Special events - wars, fires, etc.
6. Social status of the owner of the house (noble, mayor, councilor, knacker, Dráb etc.).
7. Load of the house - the ministry, so-called “*výměnek*” (rent-charge), so-called “*iron cows*” (železné krávy) or indebtedness.
8. Where owners took drinking water.

C) Issues related to the internal functioning and the specifics of urban community

1. Citizens dependent on agricultural self-production and reliance of urban community on agricultural self-production, depending on the number of houses and residents
2. Schema of the internal working of the urban organism with regard to city government
3. Attempt to reconstruction of the local customs and festivals (processions, etc.)
4. Establishment of the nobility in a town /city.

2. Typology and arrangement of townhouses

The aim of this research should be to clarify issues of architectural design, quality and nature of the material, but in small towns and villages, such Kostelec was. At the same time, I must note above minimalism of the source base, respectively, above the minimal processing. It is a task for current and future researchers, the task certainly for many years and for the interdisciplinary collaboration of historians, architects, archaeologists, archivists, historians, ethnologists and art. Understanding the development of small-town house combines the problems of the house as urban and rural and is essentially in their entirety.

3. Research of real estate prices and values

In the past, it has fully impacted (Luboš Lacinger, to study the issue price of town houses in Bohemia in the late 18th century (Home prices in Nové Město nad Metují), in: Acta Universitatis Carolinae, philosophica et Historica 1, Prague 1971, page 15 -121), how problematic is research based on historical prices of urban topography, and most of the methods used so far on this topic proved to be a dead end (among other things, unconfirmed hypothesis of interest and “re-interesting” (*odúrokování*) of selling prices in the above study of the Nové Město nad Metují – to this hypothesis is allowed to express skepticism).

4. Urban interventions by landlords

Kostelec originally had a “square-form” square, perhaps sometime during the 60th or 70th of the 16th century had Jaroslav I. Smiřický of Smiřice crashed its eastern front. We can see in that efforts of the renaissance aristocrat to involve his mansion/castle to the city Kostelec urban design and create from a square a "court of honor" that would have magnified the importance of the mansion. Direct analogy can be found in Kelč town in Moravia. Here also occurred in the 16th century to the pulling down several houses on the south side of the square in connection with the reconstruction of the local fortress into a Renaissance chateau, to create the transparency and wider passage to nobleman seat. Another traced case of such interference in urban areas is a case

of Jaroměřice Rokytinou or Rosenberg-family Třeboň. Similarly, Pernštejn-family after a fire in the town of Pardubice 1506-1516 too. The question is therefore the possibility of wider research of this phenomenon and to clarify to what extent has been extended or unextended.

Obsah

English abstract.....	2
Obsah	5
Poděkování.....	8
1. Úvod do problematiky	9
1.1. Historická topografie obecně.....	10
1.2. Prameny k poznání historie černokosteleckých domů	20
2. Stavby a tvář města Kostelce nad Černými lesy.....	29
2.1. Počátky Kostelce nad Černými lesy – Kostelec vsí	29
2.2. Kostelec městem a nové náměstí	35
2.2.1. Urbanistické zásahy vrchnosti do podoby rezidenčního města v Českých zemích.....	39
2.3. Typologie a uspořádání černokosteleckých domů.....	41
2.4. Místopisný a kulturní obraz města	47
Černokostelecký zámek a zámecká kaple sv. Vojtěcha	49
Pivovar	54
Náměstí.....	57
Kostel sv. Andělů strážných	65
Pražské předměstí a kostel sv. Jana Křtitele	70
Přední a zadní Poustka.....	76
Nejbližší okolí města	77
3. Cechy, řemesla a majetnost místních měšťanů	83
3.1. Sociální topografie města	83
3.1.1. Městský stav v Čechách v době pobělohorské	85
3.1.2. Význam zemědělské činnosti v českých městech raného novověku a otázka stupně „agrarity“ českých měst.....	87
3.1.3. Socio-ekonomická situace českých měst a její kategorizace	93
3.1.4. Vliv tržní funkce na agraritu lokality	106
3.1.5. Konkrétní situace vybraných městských lokalit v Kouřimském kraji	117
3.1.5.1. Kostelec nad Černými lesy	119
3.1.5.2. Kolín	122
3.1.5.3. Říčany.....	128
3.1.5.4. Český Brod	131
3.2. Cechy.....	135
3.3. Demografický vývoj města.....	142

3.3.1. Nemajetné, neusedlé a přechodně usazené obyvatelstvo	143
3.3.2. K významu vrchnostenských úředníků a dalších panských zaměstnanců	145
3.3.3. Přirozená obměna obyvatelstva	146
4. Dějiny černokosteckých historických domů.....	149
5. Závěr.....	566
Prameny a literatura	573
Přílohy	587

motto:

**Je to konec konců rodný kraj,
jímž a skrze nějž učíme se
milovati celou vlast...**

**...a v něm nejdůležitější jsou lidé, kteří svůj
rodný kraj přetvářejí,
obohacují a odevzdávají dalším generacím!
...a pak to vše ostatní, dobré, špatné, trvalé
i pomíjivé...!**

Josef Pekař

Poděkování

Dizertace, kterou právě držíte v rukách, vznikala dlouhých osm let a zanechal jsem na ní stovky hodin intenzivní a často i dosti úmorné práce. Chtěl bych touto cestou poděkovat všem, kteří během této doby stáli při mně a měli zásluhu na jejím vzniku. Byli to především mí rodiče, **Vladimír a Dana Mrvíkovi** a má tolerantní manželka **Lenka**. Bez jejich podpory by tato studie jistě nikdy nevznikla. V neposlední řadě jsem díkem zavázán také mému školiteli, **prof. Jaroslavu Čechurovi**, z mého mateřského Ústavu českých dějin na Karlově univerzitě v Praze, který mě při psaní kostelecké městské topografie odborně vedl a během studia i vlastní práce velmi ochotně podporoval. Těší mě také, že v současnosti nejsem jediný, kdo se dějinami města Kostelce nad Černými lesy a jeho okolí vážně zabývá a věnuje jim svůj volný čas. Myslím zde **Jiřího Bohatu** a **Josefa Jíšu** z Kozojed, jenž mi nezištně poskytl své výpisky z kosteleckých matrik – díky tomuto kroku jsem mohl často rekonstruovat osudy celých kosteleckých rodů i jejich původ a migraci. Dále chci poděkovat dnes již bývalému černokosteleckému faráři **P. Martinu Janatovi** za možnost probádání farního archivu i jeho laskavý přístup k mým dalším prosbám. Velkou ochotu pomoci také prokázal **Ing. Jiří Neuhöfer** ze Školního lesního podniku, za což mu děkuji. Můj dík patří samozřejmě i všem **zaměstnancům archivů a muzeí ČR**, kde jsem čerpal podklady pro tuto studii. Obzvláště bych chtěl poděkovat zaměstnancům NA, SOA v Praze a SOkA v Kolíně, předně **Mgr. Zuzaně Miškovské, Jaroslavu Pejšovi a Mgr. Jiřímu Smitkovi**. Dále **dr. Arturovi Stögmannovi** z vídeňského Lichtenštejnského rodinného archivu (neboť mi zajistili badatelsky vlídné prostředí, v jiných vídeňských archivech zcela nemyslitelné) **i obsluze badatelný 1. oddělení Národního archivu**. Bez jejich ochotné pomoci a neustálého připravování mnoha kartonů i knih by tato studie byla jistě o nespočet informací chudší. Velmi podstatnou zásluhu na šíři této práce má také ředitelka Katastrálního úřadu v Kolíně **Ing. Jarmila Novotná**, která mi ke studiu zpřístupnila všechny černokostelecké pozemkové knihy z 19. a 20. století. V neposlední řadě chci vyjádřit dík i všem odborníkům za odborné konzultace při psaní kostelecké historické topografie, namátkou **Arch. Karlu Kučovi, prof. Evě Semotanové, doc. Ivaně Ebelové, Mgr. Vladimíru Rišlinkovi a dalším**. Konečně mé mnohé díky směřuji i všem ostatním lidem z mého okolí, kteří nějakým způsobem přispěli ke vzniku této práce a podpořili mě v době jejího psaní.

Deo gratias!

1. Úvod do problematiky

Tato práce má být příspěvkem k topografickému vývoji historických měst a městeček v Čechách. Studovanou problematiku zpracovává metodickými postupy v současné době neprávem opomíjeného historického místopisu – topografie. Topografie města Kostelce nad Černými lesy je, alespoň dle mého názoru, pro současný stav poznání velice přínosná. Je to dáno především jeho maloměstským charakterem, protože poznání topografického vývoje malých měst a městeček v sobě spojuje jak problematiku topografie městské, tak i venkovské a to v podstatě v celé jejich šíři.

Kostelec tak umožňuje neskýtanou možnost vyvození obecných závěrů, použitelných pro další bádání v oblasti této problematiky. Je samozřejmě nabíledni, že pro vyvození uplatnitelných pouček je zapotřebí několika topografií měst stejného nebo obdobného ražení jako Kostelec nad Černými lesy. Je to nepochybně úkol pro generaci budoucích historiků a topografů. Mimo to si tato studie klade za druhý hlavní cíl důkladnější poznání regionálních dějin a nastínit případným dalším regionálním badatelům cestu, kterou se ubírat při sestavování historické topografie některé z dalších obcí Černokosteleckého mikroregionu a z nich následně získat obecné informace o vlivu krajiny mikroregionu Černokostelecka na nejrůznější topografické deformace a další rozvoj a obcí na tomto území.

Ve svých následných částech vychází přítomná práce ze závěrů získaných zevrubným studiem pramenů uvedených v seznamu pramenů a literatury. Snaží se v této souvislosti odpovědět na řadu otázek směřujících k všestrannému postižení významu a úlohy historického městského místopisu pro Kostelec nad Černými lesy, z nichž byla soustředěna pozornost na následující:

A) problematika spojená s konstituováním prostoru města, popř. s nejstarším vývojem města při absenci příslušných písemných pramenů

1. zhodnocení polohy města
2. předlokační stav vsi
3. nová lokace městečka v závislosti na privilegii z roku 1489 a v porovnání s analogickými případy
4. rekonstrukce komunikačního schématu v průběhu staletí

B) problematika spojená s jednotlivými objekty, popř. jejich architekturou a typologií

1. přehled všech majitelů a cen domu v určitém roce a období v závislosti na hospodářském, či fyzickém stavu objektu

2. zda byl dům dřevěný, kamenný, z cihel, zda měl podkroví nebo patro, přibližný počet obytných a neobytných místností, hospodářské budovy, dále jaká byla střešní krytina a druhy střech, jaký byl vjezd do domu apod.
3. jak dům vypadal dříve, jaká byla barevnost jeho omítek a k jakým stavebním úpravám došlo, kdy a kým
4. jaká byla výměra polí a luk
5. zvláštní události – válečné události, požáry aj.
6. společenské postavení majitele domu (konšel, rychtář, primas, pohodný, dráb etc.)
7. sociální postavení rodiny a zaměstnání
8. zatížení domu – služebnost, výměnek, železné krávy, popř. zadluženost
9. odkud brali majitelé pitnou vodu

C) problematika spojená s vnitřním fungováním a specifiky městského společenství

1. míra měšťanů závislých na zemědělské samovýrobě a závislost městského společenství na zemědělské samovýrobě v závislosti na růstu počtu domů a obyvatel
2. nástin vnitřního fungování městského organismu s přihlédnutím k městské samosprávě
3. pokusit se rekonstruovat lokální zvyklosti a slavnosti (procesí apod.)
4. usazování šlechty ve městě

1.1. Historická topografie obecně

Historický místopis je jednou z mnoha pomocných disciplín moderní historiografie. Prozatím nebyl definován jako samostatná pomocná věda historická (i když Josef Bartoš vytkl roku 1999 vcelku logicky jeho úkoly a rozlišil jednotlivé formy zpracování výsledků badatelské práce¹), z nichž má nejblíže k historické geografii, která dnes také zaštiťuje většinu okruhů zájmu historické topografie. Její význam pro současnou historickou vědu spočívá v tom, že zkoumá vývoj a podmínky životního prostředí lidské společnosti v jejích dějinách². Pramenem jsou jí nejen písemné a hmotné památky, ale také badatelské výsledky příbuzných oborů, jakými jsou například historická archeologie, dějiny umění, historie urbanistiky apod. Vlastní topografickou metodou vytváří pak tato disciplína faktografickou základnu, na niž další vědní obory vytvářejí své analýzy a syntézy. Historický místopis má proto symbiotický vztah nejen k historické vědě,

¹ BARTOŠ, J., *O Historickém místopisu na Moravě*, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, historica 28/1998, Olomouc 1999, s. 161-164.

² ČÁREK, J.-PELIKÁNOVÁ, Z., *K významu studia historického místopisu*, in: Pražský sborník historický, Praha 1966, s. 5-9.

ale i k historické archeologii, hospodářským a sociálním dějinám, dějinám cen a mezd, sociologii, demografii, dějinám umění, urbanistice, památkové péči, toponomastice, genealogii a mnoha dalším³.

Nedílnou součástí historické topografie je historická městská topografie (místopis), která speciálně studuje vývoj a podmínky životního prostředí lidské společnosti ve městech. Patří mezi staré vědní disciplíny historické vědy a pracuje s vlastními metodickými postupy⁴. Na jejich správné aplikaci záleží, zda mravenčí práce topografa vyústí požadovaným cílem, totiž sestavením spolehlivé a fundované městské topografie. Má-li být tohoto předpokladu dosaženo, je nezbytně nutné, aby byly minimálně dochovány v úplnosti všechny příslušné pozemkové knihy, které jsou pro topografickou práci jen těžko nahraditelné⁵. Josef Bartoš ve výše uvedené studii píše: *Co však zůstává u všech dosavadních místopisných pomůcek nevyřešeno, je lokace skutečností, objektů a jevů uvnitř dané základní územní jednotky, tj. uvnitř intravilánu nebo katastru obce*⁶. Jinými slovy, městská topografie. Jako problematická se dnes také jeví otázka, co vše má být předmětem zkoumání městské historické topografie a nakolik se má městská historická topografie zabývat okruhy, které náležejí jiným vědním disciplínám (historické geografii, architektuře apod.) – až doposud byl totiž městský historický místopis chápán především jako faktografická základna určená pro zkoumání historiografie a cizích vědních oborů, tedy především historie jednotlivých budov v určité obci. Pak tedy můžeme hovořit pouze o pomocné vědě bez vlastních závěrů. Dle názoru autora této práce ovšem musíme rozlišovat historickou městskou topografii jako pomocnou vědu historickou (tedy v užším pojetí) a jako samostatnou vědu (tedy v širším pojetí) s vlastními úsudky na základě jak vlastního studia, tak na základě závěrů ostatních disciplín. V užším pojetí jsme omezeni pouze na období vymezené zachovalými pozemkovými knihami, popř. obdobných podpůrných pramenů. Bezesporu cennější pro poznání vývoje určité lokality je ale širší pojetí, kde se badatel neomezuje pouze na vymezené časové údobí pokryté písemnými prameny, ale snaží se na základě jiných pramenů (především výsledků ostatních věd) alespoň stručně odhalit a nastínit stav a vývoj města „ante quem“ a neposuzuje pouze jednotlivé budovy, ale bere v potaz i město jako celek. V případě Kostelce to znamená určení staršího vesnického osídlení, objasnění okolností spjatých s novou lokací městečka, vývoj komunikačního schématu apod.

³ DVOŘÁK, M.-DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu*, in: Práce muzea v Kolíně, sv. 2, Kolín 1982, s. 49-53.

⁴ Vide: JANKOVIČ, V., *Zásady a postup rekonštrukcie miestopisu historického jadra Bratislavy v stredoveku*, in: Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok 7, Bratislava 1971, s. 29-55.

⁵ DVOŘÁK, M.-DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu*, in: Práce muzea v Kolíně, sv. 2, Kolín 1982, s. 49-67.

⁶ BARTOŠ, J., *O Historickém místopisu na Moravě*, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, historica 28/1998, Olomouc 1999, s. 162.

Základní metoda historické městské topografie (místopisu), tedy sestavení chronologické řady majitelů jednotlivých domů ve městě, vyplynula už ve středověku a raném novověku víceméně z nutnosti, došlo-li k nějakým právním nejasnostem ohledně držby nemovitosti či z podobných důvodů. Tehdy tuto „rešerši“ vykonávali přímo městští písaři, kteří zároveň vedli celou agendu kolem vedení městských knih a zaknihování kupních smluv, závětí apod. Nešlo jim ovšem ještě o vědecké bádání, ale čistě o praktickou potřebu. Výjimečné je v tomto směru německé hanzovní město Lübeck, kde na konci 16. století představený zdejší městské kanceláře Hermann Schröder podnikl jistě velmi obtížnou a namáhavou, ovšem pro budoucí generace historiků také značně cennou práci – prošel totiž všechny dosavadní městské knihy a sestavil z nich dějiny tisíců jednotlivých lübeckých budov i s patřičnými odkazy na knihové zápisy. Tento počin nemá až do zrodu historické městské topografie jako jedné z vědních disciplín obdoby.

Nemalé problémy vyvolávají nepřesnosti v identifikaci jednotlivých objektů. Až do roku 1771, kdy bylo v Českých zemích nařízeno první číslování domů, byla totiž většina domů v městských knihách a dalších archiváliích určována buď podle jejich sousedů (*za Pražskou branou vedle spáleniště Matěje Svobody; mezi domky Kryštofa Veselého a Matěje Kužela; mezi spáleništěm Simeona Svobody a špitálem etc.*; v černokosteleckých pozemkových knihách se tento typ určení objevuje teprve roku 1609⁷), nebo podle některého z významnějších majitelů (*obecně Procházkovský zvaný; Vydrovský dvůr apod.*), či konečně podle názvů těchto domů (*Zelený dům, rathauz, šenkhaus, ballhaus atd.*).

V nejstarším období taktéž komplikuje identifikaci jednotlivých objektů neustálenost příjmení (hovoříme o příjmích), takže i když máme k dispozici urbář Černokosteleckého panství z roku 1564 a pozemkovou knihu z let 1558-1572, lze zápisy z obou zdrojů zkombinovat jen velice obtížně. Mnoho změn bylo také způsobeno pochopitelně špatným čtením ve vrchnostenské kanceláři. Příklad:

Václav Hrlík	Václav Bilík	Pojezdny Šinlabore	Duchoslav Pojezdny
Daněk	Daniel Semilský	Jindřich Tragr	Jindřich Trojan
Adam Tesař	Adam Rott	Marta Zelníková	Marta Železná
Prolišák	Pavel Probišek	Václav Brandejský	Václav Sojovský
Tomáš Rychtář	Tomáš Pekař	Václav Macháček	Václav Vlček
Václav Kovář	Václav Kovařík	Jakub Tkadlec	Jakub Ovesný
Jíra Mackův	Jiří Macek	Jakub Tichý	Jakub Celný
Martin Pekař	Martin Hrdina	Bartoloměj Sládek	Bartoloměj

⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 162.

			Procházka
Jan Soukal	Jan Úvalský	Jan Šrámek	Jan Beneš
Jiří Kučera	Jiří Jizva	Matěj Rozsypal	Matěj Svoboda

Tab.: Konkrétní doklady přechylování neustálených příjmení u černokosteleckých měšťanů v 16. a 17. století.

Při sepisování Josefského katastru došlo též k prvnímu praktickému použití číselné evidence obytných budov. Toto první číslování prováděli vojáci od října roku 1770, v Kostelci se uskutečnilo první lednový týden 1771 (zdá se, že snad dokonce 1. ledna). Fyzickou numerizaci budov tehdy provedli vojáci křídou na vrata (odtud tedy název číslo popisné) a až později byly zhotoveny tabulky s čísly. Regionální historik Josef Vojáček nás informuje, že lid spojoval první očíslování domů se zavedením povinných odvodů a následnou evidencí vojny schopných mužů. Uvádí, že *lid to číslování nenáviděl, mazal a jen tuhými tresty byl přinucen k poddajnosti ... a vláda byla donucena vyhlásiti a přisuzovati pokuty za smazání čísla.*⁸ Obdobně píše ve svých pamětech i tehdejší českobrodský měšťan Jiří Čermák: *Téhož roku 1770 začaly čísla po domích a začalo popisování lidu. Před tím nic takového v Čechách nebylo slýcháno. Tu byl mezi lidem takový strach, obzvláště mezi mladými, že musejí všichni na vojnu a hned na to následovalo od toho času rekrutování, každý musel dobrovolně přijít, a jestliže utekl, šly po zemi kurendy. Kdo by takového uprchlého chytil, dostal čtyřiaadvacet zlatých za toho dezertéra a uprchlý byl trestán.*⁹

Při tomto číslování (tato čísla popisná uvádíme v této práci pod označením №) bylo číslo 1 přiděleno zámku, jakožto nejdůležitější stavbě ve městě, dále se při číslování budov postupovalo přes domy pod zámeckými valy, Českobrodskou ulici, všechny domy na náměstí, dále přes domy v Lázeňské ulici, Prokopově ulici, ulicí Lipanskou a Tucharazskou až na Jánské náměstí (celkem 106 čísel). Pražské předměstí mělo své vlastní číslování. Zde se začalo s číslováním u domů v Savojské ulici a dále byly označeny domy okolo kostela sv. Jana Křtitele (ovšem některé obdržely čísla z výše uvedené číselné řady). Znamená to tedy, že čísla popisná 1-39 se v Kostelci vyskytovala duplicitně, což byla ale při tomto číslování běžná praxe ve všech městech. Užívání čísel domů se ovšem v praxi uchytilo jen pozvolna, a tak je běžným jevem označování domů v pozemkových knihách starým způsobem až do poloviny 80. let 18. století. Současně postupně docházelo k další duplicitě čísel popisných. Pokud byl totiž dům rozdělen na dva samostatné objekty, oba i nadále užívaly stejné původní číslo popisné. Zajímavým zjištěním bezesporu je, že domy židovských obyvatel města byly při prvním očíslování domů označovány římskými

⁸ VOJÁČEK, J., *Lysá nad Labem. Grunty, domky a jejich majitelé*, Praha 1936, s. 13.

⁹ Regionální Muzeum Kolín-Podlipanské muzeum v Českém Brodě, sign. CB 27700 pam.

číslicemi (№ I = býv. synagoga čp. 16; № II = flusárna čp. 237; № III = asi čp. 202). V místech, kde roku 1805 nedošlo k druhému očíslování objektů, došlo k jejich změně na arabské číslice teprve v rámci ústavních změn po revoluci 1848 (např. Březnice nebo Úštěk).

Roku 1805 zavedly úřady druhé číslování, které je platné dodnes (v Kostelci proběhlo přečíslování někdy v rozmezí 4. -11. května). To bohužel nerespektovalo (až na prvních několik čísel popisných) původní číslování, i když vcelku dodrželo směr původního číslování (někde ale naopak postupovali komisaři při očíslovávání domů v protisměru původního označování objektů). Při této druhé numerizaci domů už byl uplatněn princip jedné číselné řady a zamezilo se zcela samovolné duplicitě čísel popisných. Roku 1829 proběhla v některých českých městech (např. České Budějovice, Český Brod, Nové Město nad Metují etc.) ještě úprava dosavadní numerizace některých objektů, jednalo se však pouze o zvýšení hodnoty dosavadního čísla popisného o nějaké malé číslo (v Českém Brodě se čísla zvýšila o 1)¹⁰. Tato úprava se ale v Kostelci nad Černými lesy neuskutečnila.

Zajímavým jevem je také přenášení čísel popisných ze zaniklých objektů. Pokud totiž fyzicky zanikne dům (popř. se stal součástí sousedního objektu), přechází jeho číslo popisné (často již z roku 1805) zpět k dalšímu přidělení. V Kostelci se s tím můžeme setkat hned několikrát:

čp.	původní umístění čp.	dnešní stav objektu	dnešní umístění čp.
4	Českobrodská	zaniklé	Jánské náměstí
32	Náměstí Smiřických	součást čp. 33	Českobrodská
34	Náměstí Smiřických	součást čp. 33	Na krásné vyhlídce
65	Lázeňská	zaniklé	Lipanská
68	Lázeňská	zaniklé	Tyršova
75	Pod Valy	zaniklé	Prokopova
89	Savojská	součást čp. 88	Pražská
104	Pražská	čp. 179 a čp. 392	Dobrovského
107	Savojská	součást čp. 106	/
107	Náměstí Smiřických	součást čp. 16	/
136	U studánky	zaniklé	Pražská
145	Tuchorazská	součást čp. 146	Dvouletky
148	Tuchorazská	součást čp. 149	Ke Smíchovu
166	Prokopova	zaniklé	Kutnohorská

¹⁰ Např. v Lysé nad Labem proběhlo dokonce trojí přečíslování – první roku 1771, poté r. 1822 a poslední ještě v srpnu 1846. VOJÁČEK, J., *Lysá nad Labem. Grunty, domky a jejich majitelé*, Praha 1936, s. 22.

169	Prokopova	zaniklé	Skalka
179	Poustka	zaniklé-součást čp. 791	Savojská
443	Obora	zaniklé	Revoluční

Tab.: Přenesená čísla popisná zaniklých černokosteleckých domů na jiné, nově postavené stavby.

Kromě domů obdržely svá čísla (tzv. topografická) i veškeré pozemky v katastru města. I u nich ovšem došlo později k přečíslování, a sice v říjnu 1867. Čísla topografická před a po tomto datu jsou tudíž zcela odlišná.

*

Počátky městské topografie u nás je možno právem hledat již na konci 18. století v díle Jaroslava Schallera, věnovaném popisu pražských měst¹¹. O první skutečný městský místopis se pokusil teprve V. V. Tomek ve svých Základech starého místopisu pražského, které se pak staly vzorem pro řadu dalších vědeckých i regionálních studií¹². Metodologické nedostatky těchto prací, vyplývající především z absence poznámkového aparátu, zapříčinily, že tyto velice pracné topografie jsou dnes nespolehlivé a bez důkladné kontroly těžko použitelné. Mezi významné Tomkovy následovníky, i když jejich práce ještě obsahuje řadu metodologických nedostatků, je potřeba počítat A. Sedláčka¹³, F. Macháčka¹⁴, V. Lívy¹⁵, J. V. Práška¹⁶, J. Vávry¹⁷, J. V. Šimáka, R. J. E. Cikhardta¹⁸, F. Kulhánka¹⁹, J. Vančury²⁰, J. Mencla²¹, J. Čarka²², či purkmistra a lékárníka Jana Hellicha (1850-1931), jehož topografie města Poděbrad²³ zůstala bohužel jen v rukopisu (byť

¹¹ SCHALLER, J., *Beschreibung der königliche Haupt- und Residenz- Stadt Prag I-IV*, Prag 1794-1797.

¹² TEIGE, J., *Základy starého místopisu pražského I-III*, Praha 1910-1921.

¹³ SEDLÁČEK, A., *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, Písek 1912.

¹⁴ MACHÁČEK, F., *Plzeň za války třicetileté*, in: Sborník městského historického muzea v Plzni VIII, Plzeň 1923, s. 28-87.

¹⁵ LÍVA, L., *Studie o Praze pobělohorské III. Změny v domovním majetku a konfiskace*, in: Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy IX, Praha 1935 s. 1-439.

¹⁶ PRÁŠEK, J. V., *Brandýs nad Labem, město, panství i okres I.*, Brandýs n. Labem 1908, s. 15-48.

¹⁷ VÁVRA, J., *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1878.

¹⁸ CIKHARDT, R. J. E., *Historický místopis Borotína*, Borotín 1946.

¹⁹ KULHÁNEK, F., *Královské město Nymburk*, Nymburk 1910.

²⁰ VANČURA, J., *Dějiny někdejšího král. města Klatov II/2*, Klatovy 1933-1936.

²¹ MENCL, J., *Historická topografie města Jičína I-II*, Jičín 1940-1949.

²² ČAREK, J., *Z dějin staroměstských domů*, in: Pražský sborník historický X, Praha 1977, s. 5-50.

²³ Vide: ŠORM, P., *Jan Hellich a jeho Topografie města Poděbrad*, in: Vlastivědný sborník Polabí 41 (2010), s. 93-123. Rukopis je dnes uložen pod sign. 46/2000 v archivu Polabského muzea. Hellich psal toto úctyhodné dílo kolem čtyřiceti let. Cenné je jednak proto, že Hellich ho začal psát již na konci 19. století a zažil ještě mnoho pamětníků a ústních svědectví k proměnám města v 19. věku a také proto, že byl amatérským archeologem a vyvozoval tak historický vývoj poděbradských domů i na základě různých, jinde nezaznamenaných, archeologických nálezů.

takřka tisícistránkovém!) a další badatele současné doby, kteří dokazují, že historický místopis neustále láká pro své nenahraditelné výsledky i současné historiky²⁴.

Metodologické nedostatky starších topografických prací se od 50. let 20. století snaží odstranit pracovníci Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO) v Praze, kteří postupně ve svých pasportech, sloužících jako podkladová dokumentace k projektování oprav celých městských rezervací nebo některých objektů, zpracovávají celou řadu našich měst. Z výsledků tohoto bádání byla například zveřejněna topograficky pojatá práce o cenách městských domů v Novém Městě nad Metují²⁵. Zpracoval ji L. Lacinger a pokusil se v ní uplatnit novou metodu zjišťování „skutečné“ hodnoty městských domů pomocí jakéhosi fantaskního odúročování trhových cen – ačkoliv jím zpracovaná městská topografie je velmi fundovaná, jeho myšlenku odúročení prodejních částek je třeba jasně odmítnout jako slepou větev historicko-topografických profesních metod. Stavebně-historický průzkum města Kostelce nad Černými lesy byl proveden roku 1973 Dobroslavem Líbalem († 2002) za pomoci Jany Růžičkové²⁶. Tento pasport ale obsahuje některé nepřesnosti a omyly, které byly na základě této studie vyvráceny.

*

Také v zahraničním prostředí má bádání v oblasti historické městské topografie svou tradici a dodnes své pevné místo – to platí především pro německy hovořící prostor, kde je to dáno vhodnou pramennou základnou i historickým vývojem. Z obecných prací z okruhu raně novověkých měst zde vyzdvihnu především díla Herberta Knittlera, předně jeho syntézu „Die Europäische Stadt in der frühen Neuzeit“ z roku 2000²⁷. Nevěnuje se sice blíže historické městské topografii, ale představuje velmi cennou přehledovou práci o stavu, strukturách i vývojových tendencích měst v jednotlivých částech evropského latinského prostoru raného novověku. Na rozdíl od již klasické De Vriesovy příručky²⁸, ze které jinak vychází, věnoval Knittler nově

²⁴ ADAMEC, S., *Město Kynšperk a jeho obyvatelé v 17.-20. století*, Letohrad 2003 (Tato publikace bohužel postrádá zásadní věc pro vědecké badatele, a to poznámkový aparát. Zároveň také neobsahuje důsledný přehled všech majitelů jednotlivých domů, ani jednotlivé převody, ale jen vlastníky a obyvatele k určitým rokům); INDRA, B., *Historická topografie města Hranic*, in: Sborník Státního okresního archivu Přerov [sv. 8], 2000, s. 160-196; KUBÍKOVÁ, A., *Historická topografie Českého Krumlova (1424) 1459-1654. Část. I. (Náměstí Svornosti - severní, východní a jižní strana)*, in: Jihočeský sborník historický 71, 2002, s. 185-204; ROEDL, B., *K historické topografii Žatce v 16. a počátkem 17. století*, in: SBOA-Louny 3, 1990, s. 42-58; HOLODŇÁKOVÁ, R.,-ROEDL, B., *Ulice města Žatce. Příspěvek k historické topografii města. Žatec 1994.*

²⁵ LACINGER, L., *K otázce studia cen městských domů v Čechách do konce 18. století (Ceny domů v Novém Městě nad Metují)*, in: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 1, Praha 1971, s. 15-121.

²⁶ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.

²⁷ KNITTLER, H., *Die Europäische Stadt in der frühen Neuzeit. Institutionen, Strukturen, Entwicklungen*. Wien-München 2000, 320 s. Kromě toho viz i jeho starší práci: *Städte und Märkte. Beiträge zur Typologie der österreichischen Länder und ihren mittelalterlichen Grundlagen*. Oldenbourg 1973, 178 s.

²⁸ DE VRIES, J., *European Urbanisation 1500-1800*, London 1984.

pozornost i uherské a polské městské síti. Navazuje tu na De Vriesovy úvahy o tom, co je to vlastně město. Prakticky zde eliminoval právní definici města a jako relevantní objekt zájmu urbánních dějin definoval až městské obce s nejméně 10 tisíci obyvateli, přičemž obce pod 4000 obyvatel vůbec za města odmítl uzнат. Problematické z českého pohledu také je, že (ačkoliv rakouský historik) v celoevropských srovnávaních úrovně urbanizace podle států vnímá země pod habsburským žezlem jako vnitřně nediferencovaný celek, který se výrazně odlišoval od sousedního, údajně dvojnásobně urbanizovanějšího „Německa“.

Ze specializovaných „historickotopografických“ zahraničních studií jsou českému prostředí velmi dobře známé především práce z okruhu univerzity v Göttingen, konkrétně např. Dietricha Deneckeho, který mimo jiné z hlediska topografie určitého celku rozkrývá poznání i tzv. *Vermögensstopographie*²⁹, tedy rozložení jednotlivých městských domů podle zámožnosti jejich majitele. Tento přístup považuji pro svou studii za jeden z nosných, a uplatňuji ho proto i níže na významnějších lokalitách Kouřimského kraje. Kromě ověření, že lze tento postup uplatnit i na výrazně menší lokality, než jsou německé Gotinky či Praha a ostatní významná královská města v Čechách a na Moravě, jsem dospěl ke stejnému závěru, jako Denecke, totiž, že sice lze vysledovat „lukrativnější“ lokality (např. náměstí), ale v jednotlivostech narážíme i na domy méně zámožných „měšťanů“ v sousedství obydlí místních elit a naopak. V Rakousku byl dokonce v roce 1969 založen Wilhelmem Rauschem specializovaný „Österreichischer Arbeitskreis für Stadtgeschichtsforschung“ se sídlem v Linci (od roku 2012 ve Vídni), který se zabývá vydáváním monotematických sborníků, zaměřených na určité aspekty či období městských dějin, ovšem vždy pro oblasti celé středovýchodní Evropy. Nabízejí tak velmi cenné srovnání české situace s vývojem v sousedních zemích³⁰. Ve druhé polovině 20. století se ovšem historická městská topografie výrazně prosadila i mezi polskými historiky.

Německá a obzvláště rakouská historiografie se oproti té české věnuje už řadu generací vývojovým jevům nejen měst, ale zvláště i městeček jako kategorie *sui generis*³¹. Od ní se pak

²⁹ DENECKE, D., *Sozialtopographie der mittelalterlichen Stadt Göttingen*, in: Göttingen. Von den Anfängen bis zum Ende des Dreissigjährigen Krieges, Göttingen 1987, s. 208-209. Kromě něho např. FLECKENSTEIN, J. - STACKMANN, K. (hrsg.), *Über Bürger, Stadt und städtische Literatur im Spätmittelalter*, Göttingen 1980, 328 s.

³⁰ Naposledy např.: OPLL, F. (hrsg.), Band 22. *Stadtgründung und Stadtwerdung*, Linz 2011. Příslušné pasáže pro české země zpracovali J. Žemlička a J. Klápště.

³¹ Vide: HOFFMAN, A., *Die oberösterreichischen Städte und Märkte. Eine Übersicht über entwicklungs- und Rechtsgrundlagen*, in: Jahrbuch des oberösterreichischen Musealvereines 84 (1932), s. 63-123; HOFFMAN, A., *Oberösterreich und sein Städtewesen*, in: Die Städte Österreichs, Wien 1968; PIRSCHEGGER, H., *Beiträge zur geschichtlichen Statistik der steierischen Städte und Märkte*, in: Zur Geographie der deutschen Alpen 1924, s. 146-160.

K otázce vzniku, novým lokacím a půdorysným schémátům rakouských měst upozorňuji na některé zásadní studie – REIDINGER, E., *Mittelalterliche Gründungstädte in Niederösterreich. Grundlagen-Regeln-Beispiele*, in: Österreichische Ingenieur- und Architekten-Zeitschrift 143/1 (1998), s. 2-20; *Planstadt, Gründungsstadt, Parzelle*. Archäologische Forschung im Spannungsfeld von Urbanistik und Geschichte, in: Mitteilungen der Deutschen

inspiruje mj. i slovinská historiografie³². Vlivem tržní funkce na rozvoj malých měst a městeček se v Rakousku zabýval především Alfréd Hoffman³³ ve 30. letech 20. století a nejnověji Willibald Katzinger³⁴, v Čechách to byl např. Josef Petráň³⁵.

Toto uvedené specializované zahraniční bádání, zaměřující se pouze na fenomén městeček (městysů), v právním smyslu slova, jakožto na svébytnou kategorii urbánní problematiky, přineslo řadu zajímavých postřehů (i metodologických), které by bylo do budoucna velmi vhodné implementovat i do výstupů české vědecké obce. V české urbánní historiografii se například až doposud nijak neprosadila hlubší kategorizace velmi početné a zvláště v 17. a 18. století nepřiliš homogenní skupiny městeček (městysů), ačkoliv zde obecně panovalo povědomí o značných rozdílech těchto jednotlivých lokalit. V německé historiografii se o tuto kategorizaci před několika lety pokusil bavorský historik Wilhelm Liebhart³⁶, nicméně jeho kategorizace je plně použitelná i pro české prostředí. Rozděluje bavorská městečka do tří skupin:

1. „Blosse Märkte“, tj. poddanská městečka bez větší samosprávy a bez jakékoliv soudní pravomoci.
2. „Bannmärkte“, tj. mající vlastní samosprávu a především vlastní soudní pravomoc, a to i nad okolními lokalitami. Tato městečka se de facto neodlišují od měst, ovšem chybí jim formální titul „město“.
3. Ostatní městečka, která mají oproti předchozí skupině menší soudní pravomoc (tj. nikoliv nad okolními lokalitami).

V zahraničí jde také poznávání historického místopisu tradičně ruku v ruce s výzkumem sociální topografie daného města v minulosti. Ta byla až doposud v českém prostředí využívána především pro období středověku³⁷, stejně jako byla víceméně zcela opomíjena sociální topografie

Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit 15 (2004), s. 9ff.; *Zwischen Mythos und Befund. Eine kritische Bilanz zum Thema „Die vermessene Stadt“*, in: Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit 15 (2004), s. 180 ff.

³² GOLEC, B., *Bürgerliche Siedlungen im slowenischen Raum*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006, s. 125.

³³ HOFFMAN, A., *Die oberösterreichischen Städte und Märkte. Eine Übersicht über entwicklungs- und Rechtsgrundlagen*, in: Jahrbuch des oberösterreichischen Musealvereines 84 (1932), s. 63-123.

³⁴ KATZINGER, W., *Forum Austriae, nec Civitas nec Villa*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006, s. 203-231.

³⁵ Vide: PETRÁŇ, J., *Ceny obilí a tržní okruhy v Čechách v 18. a počátkem 19. století*, in: Problémy cen, mezda materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II., Praha 1977, s. 29; BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, M., *Obilní trhy ceny obilí v Čechách v 18. století*, in: Problémy cen, mezda materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II., Praha 1977, s. 29.

³⁶ LIEBHART, W., *Zwischen Dorf und Stadt. Der altbayerische Marktflecken im Spätmittelalter*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006, s. 279.

³⁷ Doposud nepřekonanou práci k tomuto tématu je: BEER, K., *Losungsbücher und Losungswesen böhmischer Städte im Mittelalter*, MIOG XXXVI, 1915, s. 31-95. V posledních letech se tomuto tématu věnovali např.: ČECHURA,

malých měst a městeček³⁸. Své cíle i metody sociální topografie hledala celé uplynulé půlstoletí, během kterého vykristalizovala celá řada možných přístupů i výstupů³⁹. Českému prostředí je na příkladu polské historiografie sumárně představil v roce 1999 Martin Nodl⁴⁰. Mě osobně je z nich nejbližší pojetí Mateusze Golinského⁴¹, se kterým se ztotožňuji. M. Golinski je mi blízký i ve skutečnosti, že sociální topografii ve své práci neoddělitelně spojuje s historickou (městskou) topografií, jejíž závěry jsou už z povahy věci pro sociotopografii nepostradatelné. Základní a nejrozsáhlejší část Golińského práce představuje prostorový popis jednotlivých částí města – náměstí, jednotlivých městských čtvrtí a předměstských částí. V rámci těchto jednotek se pokouší o charakteristiku prostředí: stanovení množství ulic, množství a velikosti zjištěných parcel, poměry domovní zástavby, výskyt nemovitostí spojených s obchodem, lokalizace bran, tržišť, kostelů a špitálů. Pro tento vědní obor vytkl následující cíle:

1. vysledovat prostřednictvím berních pramenů obraz majetkových poměrů ve městě
2. určit prostřednictvím berních pramenů řemeslnickou strukturu městské populace
3. rekonstruovat „hospodářskou geografii“ města a objasnit hierarchii cechů⁴² a přístup jejich příslušníků do městské správy. Tento bod se ovšem jeví jako značně problematický a pro potřeby mé práce nevyužitelný, proto od něho ustupuji.

J., *Srovnání berních knih města Brna z let 1365 a 1442. (Poznámky k metodice studia pramenů hromadné povahy)*, in: Časopis matice moravské 117, 1998, č. 2, s. 341-352; HOFFMANN, FRANTIŠEK (ED.), *Rejstříky městské sbírky jihlavské z let 1425-1442 = Registra losungarum civitatis Iglaviensis 1425-1442*, Archiv český. 40/1, Praha 2004; PÁTKOVÁ, HANA (ED.), *Berní knihy Starého Města pražského 1427 - 1434. Edice. = Die Steuerbücher der Prager Altstadt 1427 - 1434. Edition. = Libri collectarum Antiquae civitatis Pragensis. Editio*, Praha 1996; PÁTKOVÁ, HANA, *Ženy ve středověkých berních rejstřících*, in: *Documenta Pragensia* 13, 1996, s. 47-55; ČECHURA, JAROSLAV, *Srovnání berních knih města Brna z let 1365 a 1442. (Poznámky k metodice studia pramenů hromadné povahy)*, in: ČMM 117, 1998, č. 2, s. 341-352, MALANÍKOVÁ, MICHAELA, *Brněnské ženy 1343-1477 ve světle berních pramenů*, in: Brno v minulosti a dnes 18, 2005, s. 21-41; URBÁNKOVÁ, KATEŘINA - WIHODOVÁ, VERONIKA (ED.), *Brněnské berní rejstříky z přelomu 14. a 15. století*, Brno 2008.

³⁸ Dosavadní výzkum se téměř výhradně omezil na problematiku městských areálů. Vide: MAREK J., *Areál středověkých měst*, in: Sborník Matice moravské 80/1961, s. 227-237; ČECHURA, J., *K charakteru zástavby v Českých Budějovicích na přelomu 14. a 15. století*, in: *Archaeologia historica* 11/1986, s. 245-256; Zajímavá je i „národnostně-topograficky“ zaměřená studie J. MEZNIKA *Národnostní složení předhusitské Prahy*, in: Sborník historický 17/1970, s. 5-30, v níž autor sledoval existenci národnostně homogenních částí Prahy; ČAREK, J.-PELIKÁNOVÁ, Z., *K významu studia historického místopisu*, in: Pražský sborník historický, Praha 1966, s. 5-9.

³⁹ Jednou z metodologicky nejdůležitějších prací, vzešlou z německého prostředí a známou běžně i v českém prostředí je DENECKE, D., *Sozialtopographie und sozialräumliche Gliederung der spätmittelalterlichen Stadt*, in: *Über Bürger, Stadt und städtische Literatur im Spätmittelalter*, Göttingen 1980, s. 161-213.

⁴⁰ NODL, M., *Polský koncept studia sociální topografie středověkého města*, in: *Mediaevalia archeologica* 1/1999, s. 305-312.

⁴¹ GOLINSKI, M., *Socjotopografia późnośredniowiecznego Wrocławia*, Historia CXXXIV, Wrocław 1997.

⁴² Martin Nodl upozorňuje na pozoruhodnou a skutečně rozsáhlou a detailní analýzu sociální topografie Poznaň (WIESIOŁOWSKI, J., *Socjotopografia późnośredniowiecznego Poznania*, Warszawa – Poznań 1997, 2. vydání). Vlastní sociální topografií se Wiesiołowski věnoval v kapitole nazvané „Ekologie města“ (s. 141-230), resp. v jejím vyhodnocení. Zde postupoval metodou, jež se pro polské bádání stala klasickou: nejdříve na náměstí, poté v jednotlivých ulicích a nakonec na předměstích sledoval, kolik zde žilo příslušníků jednotlivých řemesel, resp. reprezentantů cechů a městské správy. Tento statistický materiál (obyvatele náměstí, ulic a předměstí rozlišuje pouze podle řemesel, nikoliv podle majetku, který vlastnili) poté použil k rozsáhlé interpretaci, kterou nelze považovat za metodicky bezproblémovou. Předně se pokouší určit prestižní části města podle toho, jaký počet

(4.) Dále se zabývá i poznáním vnitroměstské migrace a sociální mobility nájemníků, kteří tvořili značnou část vratslavské populace. Já ve své práci zkoumám spíše poznání počtu a vlivu imigrace do dané lokality.

Osobně ovšem k jeho cílům připojuji ještě snahu o poznání významu zemědělství v hospodářství městského společenství.

1.2. Prameny k poznání historie černokosteleckých domů

Kostelec nad Černými lesy dosud neměl zpracovanou městskou topografii. Je s podivem, že se o její sestavení nepokusili už Karel Hodinář s Václavem Klímou, autoři první ucelené kroniky města z roku 1912⁴³, i když podklady pro ni čerpali právě z městských knih. Jejich potenciální snahy nejspíše ztroskotaly na nepřístupnosti knížecího archivu. Podle ústní tradice se o sestavení černokosteleckého historického místopisu pokusil František Šimáček, zdejší učitel a především autor druhé tiskem vydané kroniky z roku 1937⁴⁴. Během 2. světové války údajně napsal druhý díl své kroniky, obsahující snad i městskou topografii. Pro své názory byl vyslýchán gestapem, které mu mj. zabavilo i tento rukopis. Po skončení války už nesebral dost sil, aby druhý díl své kroniky znovu napsal⁴⁵. O historický místopis Kostece se pokusil i městský notář Josef Mešejda⁴⁶, který měl ve správě černokostelecké pozemkové knihy. Bohužel je tato několikastránková topografie příliš stručná, takže se pro další analytické zkoumání nehodí, i když obsahuje některé zajímavé postřehy.

Hlavním písemným pramenem k poznání dějin jednotlivých černokosteleckých domů jsou gruntovní knihy, často také nazývané pozemkové, purkrechní, kontraktní aj⁴⁷. Trhy s nemovitostmi (imobiliemi) byly odpradáвна součástí způsobu života. Nemovitosti se kupovaly, prodávaly, měnily, dědily a postupovaly. Veškeré změny majitelů nemovitosti byly písemně zaznamenány, a to jak z důvodu věčných, tak právních, v tomto druhu knih. Vedle těchto knih existovaly ještě knihy městské, která se na staletí stala základem právní jistoty v městech, a to

jejich obyvatel působil v městské správě a ve správě cechů, resp. kolik domů zde bylo zděných, přičemž ovšem nebere zřetel na odlišnou velikost ulic. Autor je schopen doložit jen nárůst počtu zděných domů a existenci specializovaných řemeslnických ulic.

⁴³ Vide: HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912.

⁴⁴ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937.

⁴⁵ Za toto sdělení vděčím p. Jiřímu Bohatovi z Kostece n. Čer. lesy.

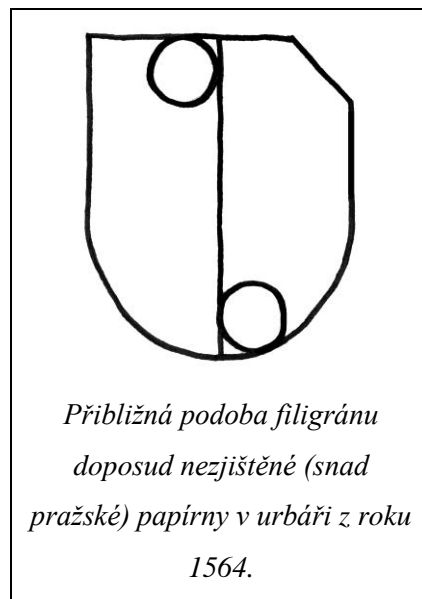
⁴⁶ SOkA Kolín: MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostece n. Č. l.*, rukopis 1967.

⁴⁷ K tomuto tématu vide: VOLF, M., *Vývoj gruntovní knihy ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*, in: Zprávy čes. zem. archivu VIII, 1939; VOLF, M., *Pozemková kniha na sklonku doby patrimoniální*, in: Časopis pro dějiny venkova, XXVI, 1939; KOSINOVÁ, V., *Pozemkové a jiné úřední knihy panství rychmburského*, in: Časopis pro dějiny venkova, 1927; PROCHÁZKA, VL., *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, Praha 1963.

nejen královských, ale i poddanských. Městské knihy lze definovat jako knihy, které byly vedeny městskými úřady k pojištění práv města jako celku i jeho jednotlivých měšťanů⁴⁸. S povýšením vsi Kostelce nad Černými lesy na městečko (14. března 1489) lze předpokládat i vznik nejstarší městské knihy. Protože Kostelec patřil mezi menší města, je pochopitelné, že vystačil s jedinou městskou knihou. Tato nejstarší černokostelecká městská kniha shořela 7. prosince 1620 při požáru černokostelecké radnice. Již ve své době to bylo chápáno jako nenahraditelná ztráta.

Městské knihy měly vliv na vznik výše zmíněných pozemkových knih a sloužily k zaznamenávání právních vztahů a zejména změn držby poddanských nemovitostí⁴⁹. Na Černokosteleckém panství byly pozemkové knihy založeny nejspíše až po nástupu Smiřických r. 1558. Nejstarší gruntovní kniha Černokosteleckého panství (**SOA Praha, Vs Kostelec, i. č. 3142**) pochází z roku 1558 a obsahuje zápisy do roku 1572. Souběžně s ní byl roku 1564 sepsán také nejstarší známý **urbář Černokosteleckého panství** (**SOA Praha, Vs Kostelec, i. č. 3137**). Urbář, který cituje ještě starší urbář Černokosteleckého panství, obsahuje údaje o celkem 26 domech, z nichž je dodnes možno lokalizovat drtivou většinu. Další pozemková kniha (**SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 3143**) pochází až z roku 1606. Založena byla hejtmanem Samuelem Trojanem z Bylan a Rossfeldu a obsahuje zápisy do roku 1613. Protože mezi první a druhou pozemkovou knihou neexistuje kontinuita, je nejstarší pozemková kniha pro poznání dějin domů využitelná jen z menší části.

Zřejmě v souvislosti s novou lokací Kostelce a především s privilegiem z roku 1611 byly pro administrativní potřeby rozlišovány domy stojící na panském pozemku a domy stojící na pozemcích obecních⁵⁰. Tento fakt si vynutil vznik dvou řad pozemkových knih pro oba typy

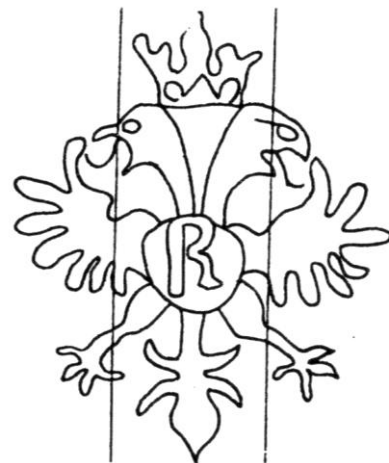
⁴⁸ Vide: HLAVÁČEK, I.-KAŠPAR, J.-NOVÝ, R., *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 246, kde i další literatura; dále: PRAŽÁK, J., *O metodě diplomatického studia městských knih*, AČ 1953, s. 145-162 a 205-227; SULITKOVÁ, L., *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.

⁴⁹ Vide: HLAVÁČEK, I.-KAŠPAR, J.-NOVÝ, R., *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 250.

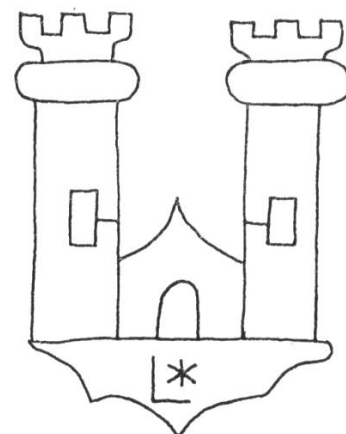
⁵⁰ PROCHÁZKA, VL., *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, Praha 1963, s. 149 – autor zde dospívá k zajímavému závěru týkajícího se administrativního rozlišení poddanských nemovitostí na obecní a vrchnostenské půdě. Kromě typického souhlasu vrchnosti s každým převodem nemovitosti u objektů stojících na vrchnostenském pozemku lze původ nemovitosti odvodit i z jeho poplatků – pokud si vystavěl poddaný nemovitost sám na obecním pozemku bez příspěví vrchnosti, šla většina pololetního úroku obci; naopak, pokud vznikla nemovitost za příspěví vrchnosti, platil její majitel vrchnosti a obci nikoliv. V našem případě se první případ týká (bez výjimky) domů vedených v obecních knihách a druhý případ domů vedených v panských pozemkových knihách. Pokud zvážíme fakt, že se jedná o domy okolo náměstí (tedy nejstarší), a víme-li, že tyto

domů⁵¹. Pro panské domy vznikla roku 1620 (po shoření starší) samostatná pozemková kniha (**SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha 28, i. č. 3161**) obsahující zápisy do roku 1730. Nejen pro obecní domy byla roku 1620 založena nová městská kniha zvaná bílá (**SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1, i. č. 3**), do které se zapisovalo až do konce 18. století. Na folia 1-17 byla vepsána privilegia města Kostelce do té doby a několik listin ze shořelé městské knihy. Obsahuje nejen převážně české prepisy kupních smluv, ale i smlouvy svatební, testamenty, vysvědčení o řádném původu, sirotčí záležitosti, seznam nově přijatých měšťanů, průběh některých měšťanských sporů a přepis dlužních úpisů⁵².

Zajímavé bylo zjištění, že obě výše uvedené knihy obsahují na některých listech filigrány. Filigrán, neboli česky vodoznak, byla obchodní značka, řečeno dnešními slovy, přičemž každá papírenská dílna užívala svého specifického vodoznaku. Bližší zkoumání prokázalo, že jak vrchnostenská, tak i městská kancelář kupovala papír v Pražských městech (což je vzhledem k poloze Kostelce logické). Podle filigránu v městské knize bylo zjištěno, že v této době nakupovala obec papír snad v novoměstské papírně Pavla Luttera, založené roku 1597⁵³. Také u druhého filigránu ve tvaru císařského orla se jedná o blíže neurčitelnou císařskou (snad pražskou?) papírnu⁵⁴. Filigrány obsahují i pozdější písemnosti vzniklé z činnosti obce (potažmo děkanství) – všechny pocházejí z různých pražských papíren.

Přibližná podoba filigránu v purkrechtní knize kostelecké rychty z roku 1620 (ve skutečnosti litera R umístěna v tomto období ve štítu ve tvaru srdce.

Přibližná podoba filigránu v nejstarší městské knize z roku 1620.

domy vznikly za přispění vrchnosti, docházíme k potvrzení závěru, že se jedná o nejstarší zástavbu Kostelce vzniklou lokační činností.

⁵¹ Dvě řady gruntovních knih mělo např. i městečko Hukvaldy nebo Kozojedy – registra panská pro šenkovní domy a registra obecní pro chalupy a domky méně zámožných obyvatel.

⁵² Význam, funkci, obecnou charakteristiku a praxi spojenou s vedením a užitím českých venkovských pozemkových knih v období raného novověku dokonale popsal ve své knize Dr. Vladimír Procházka (PROCHÁZKA, VL., *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, Praha 1963). Ve své práci vychází i z pozemkových knih Černokosteleckého panství.

⁵³ PICCARD, G., *Findbuch der Wasserzeichenkartei Piccard. Turmwasserzeichen*, Stuttgart 1961; ZUMAN, FR., *České filigrány XVII. století*, in: *Památky archeologické* 35/1926-1927, s. 456-457.

⁵⁴ BRIQUET, CH. M., *Les filigrans I*, Leipzig 1923.

Důležitým archivním pramenem z tohoto období je i **seznam všech usedlých na Černokosteleckém panství z roku 1637**, který vznikl z popudu hejtmana Přecha Svatkovského z Dobrohoště (SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 3146, kt. 1919). O mnoho cennější je ale samotný **Zlatý urbář** (SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 3138) z let 1672-1677 (zápisy pro Kostelec byly provedeny roku 1673) - velmi dobrý urbář celého panství, kde je výborně popsán černokostelecký renesanční zámek. Je to silný foliant o váze 16 kg, který je opatřen zlatou ořízkou a podle toho má i svůj název. Obsahuje cca 900 stran záznamů, kde jsou přeměřeny všechny pozemky, spočítány všechny majetek na panství, detailně popsány všechny zámky, tvrze, dvory a poznamenáno, kolik je každý z osedlých hospodářů povinen odevzdávat úroků a jakou má povinnost roboty výjezdni i pěší. Podle Augusta Sedláčka se jedná o nejdokonalejší urbář sepsaný v českém jazyce. Do této knihy se zapisovalo i později, takže obsahuje poznámky až do roku 1725. Hlavními autory tohoto urbáře byli fišmistr Šimon Karel Svoboda a písař Jan Kašpar Úvalský.

Po propuštění Kostece z poddanství Marií Terezií vévodkyní Savojskou roku 1736 ztratilo původní rozdělení černokosteleckých domů do dvou kategorií svůj smysl. Roku 1750 byly tedy založeny dvě nové pozemkové knihy – první, kam se zapisovaly záznamy o prodeji pozemků (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 2, i. č. 4**) a druhá, která obsahuje zápisy týkající se samotných domů (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17, i. č. 19**). Do této knihy byly ale zapisovány výlučně původně „panské“ domy kromě pohodnice. V návaznosti na toto privilegium vznikla roku 1737 i kniha testamentů, inventářů a sirotčích účtů (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, Kniha testamentů, inventářů a sirotčích účtů 12, i. č. 14**) a roku 1753 další kniha kšaftů, inventářů a sirotčích účtů (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, Kniha kšaftů, inventářů a sirotčích účtů 13, i. č. 15**). Co se týče této první knihy kšaftů atd. je zajímavé, že na jejím konci je torzovitě dochován původní index ke knize smluv 17, i. č. 19 a jedna neúplná smlouva o prodeji domu čp. 34. Je tedy dost dobře možné, že původně tvořily tyto dvě knihy jednu knihu gruntovní, která snad obsahovala i starší záznamy o převezech černokosteleckých domů v letech 1730-1750.

Do roku 1785 byla založena ještě jedna kontraktní knihy z roku 1772 (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3, i. č. 5**). Všechny výše uvedené archivní prameny jsou, až na nepatrné výjimky, psané v češtině. Dochované pozemkové knihy plně pokrývají rozmezí let 1558-1572, 1606-1613, od 1620 do současnosti a částečně i údobí 1730-1750.

Ani po roce 1736 ale nebyla správní agenda pro všechny černokostelecké domy jednotná. I nadále zde existovaly domy, které byly nově postaveny na panském pozemku – domy tzv.

emfyteutní. Emfyteuze, která má u nás kořeny již ve středověku, byla formou vlastnictví gruntu, kdy se vrchnost jako vlastník o ně dědila s poddanými, kteří na nich hráli roli dědičných pachtýřů. Tito pachtýři byli povinni vrchnosti odvádět předepsané úroky, nebo plnit jiný způsob úhrady⁵⁵. Nejstarší černokostelecká emfyteutní gruntovní kniha (**SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 3318**) byla založena roku 1744. Další emfyteutní kniha (**SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 3331**) vznikla sice až roku 1816, obsahuje ale zápisy už od 90. let 18. století. V těchto knihách ale postupně češtinu vytlačila němčina.

Až doposud podléhaly veškeré převody nemovitostí a tudíž i vedení gruntovních knih vrchnosti. K uvolnění těchto omezení došlo až za Josefa II. (dvorský dekret z 21. října 1785). Zároveň byl zaveden poplatek z převodu nemovitosti ve výši 5-10 % nemovitosti. Od roku 1785 tedy podléhala agenda spojená s vedením černokosteleckých kontraktních knih plně městskému úřadu. Současně s Josefínskými reformami ale nastalo i období úřednické byrokracie, která je ze zápisů v kontraktních knihách patrná na první pohled mj. tím, že všechny pozemkové knihy měly nadále vcelku jednotný formát (cca 30 x 46 cm). Vývoj této byrokracie byl dovršen za Františka I. ve druhém desetiletí 19. století a s některými změnami jsou tímto stylem vedeny dodnes. Předně se začal striktně používat jeden koncept všech kupních smluv, ze kterého se ale bohužel nedozvíme, dnes tak ceněné, informace o majitelích, nebo životě v městě, tak jako v předešlých letech. Dále se ve smlouvách začaly mj. používat čísla popisná domů i topografická čísla pozemků a každý zápis o převodu majetku se odvolává na předchozí zápis o jeho zisku – nejprve přímo v textu, od počátku 40. let 19. století byla odvolávka poznamenávána na okraji textu. Všechny zápisy pak byly opatřeny stejným záhlavím a byly opatřeny stručným německým obsahem vpisu. Pokud se jednalo o běžnou kupní smlouvu, byla uvozena formulací *Dnes dne a roku níže psaného stala se smlouva ...*, nebo *Zápis k rukám ...* Mimo to byly do kontraktních knih zaznamenávány stručné záznamy o převodu majetku nekupní cestou, tj. jako svatební dar, nebo jako odkaz v závěti. Takovéto záznamy byly vždy uvozeny formulací *Od úřadu a práva gruntovního města Černého Kostelce*. Zajímavé je, že přibližně od roku 1802 je Kostelec titulován jako město a nikoliv jako městečko. Později přibýly k těmto druhům smluv ještě např. odevzdávací listiny, nebo darovací smlouvy. Jednotlivá čísla stánek byla v knize již předtištěna, aby nemohlo dojít k odstranění zápisu a ze stejného důvodu byly všechny listy provázány u hřbetu knihy stužkou (od 40. let 19. století striktně černo-žlutou, tj. ve státních barvách). Byrokracie je patrná i ve způsobu evidence kontraktních knih – začaly se číslovat písmeny a v téměř každém zápisu o převodu

⁵⁵ POHANKA, H., *Sám proti toku času*, Litvínov 2002, s. 80.

majetku se nachází odvolávka na zápis předchozí kupní (popř. jiné) smlouvy nemovitosti. A tak se můžeme setkat s tímto označením:

kon. kniha A: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), i.č. 6**

kon. kniha B: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), i.č. 7**

kon. kniha C: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), i.č. 8**

kon. kniha D: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), i.č. 9**

kon. kniha E: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), i.č. 10**

kon. kniha F: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), i.č. 11**

kon. kniha G: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), i.č.12**

kon. kniha H: **SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), i.č.13**

Významným zákonem o zrušení poddanství ze dne 8. září 1848 byla provedena likvidace městského a vrchnostenského soudnictví. Dosavadní uživatelé hospodářských usedlostí se stali jejich vlastníky, což se ovšem netýká emfyteuticky pronajatých objektů, které tak i nadále nebyly vedeny v pozemkových knihách s ostatními domy ve městě. Agenda spojená s vedením pozemkových knih přešla roku 1850 na nově zřízené okresní soudy, u nichž byly prováděny zápisy převodu nemovitostí a sem byly také 9. června 1850 deponovány všechny staré pozemkové knihy. Nově byly též založeny pozemkové knihy pro původně poddanské obce Černokosteleckého panství nacházející se v soudním okrese Černý Kostelec (tj. Brník, Černé Voděrady, Dobré Pole, Chotýš, Jevany, Konojedy, Kozojedy, Krupá, Louňovice, Mělník, Mukařov, Nučice, Oleška, Oplany, Prusice, Srbín, Stříbrná Skalice, Svatbín, Svojetice, Štíhllice, Tehovec, Vlkančice, Výžerky, Vyžlovka a Žernovka). Vrchnostenský úřad Černokosteleckého panství tak ztratil jakoukoliv kontrolu nad vedením pozemkových knih. Okresní soud, který sídlil v jižním křídle černokosteleckého zámku, převzal správu černokosteleckých kontraktních knih i způsob označování, takže původní řada dále pokračuje takto:

kon. kniha J: **SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), i.č. 7**

kon. kniha K: **SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), i.č. 8**

kon. kniha L: **SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), i.č. 9**

kon. kniha M: **SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), i.č.10**

Dne 12. května 1855 byla sloučena soudní a politická správa a vznikl Smíšený okresní úřad v Černém Kostelci, kterému nadále příslušela správa pozemkových knih. Roku 1868 byl Kostelec

zbaven politické správy, k 31. srpnu 1868 byl zrušen Smíšený okresní úřad, vytvořen politický okres Český Brod a zřízeno okresní hejtmanství v Českém Brodě, které spravovalo soudní okresy Český Brod, Kostelec a Říčany. Agenda spojená s vedením pozemkové knih byla ale i nadále řízena Okresním soudem v Kostelci nad Černými lesy. Skutečnost, že samotný Kostelec i Český Brod byla vesměs česká města, se promítl i do úřední řeči pozemkových knih, kterou byla většinou čeština.

Zásadní přelom v evidenci a především státním dohledu nad převody vlastnictví u jednotlivých nemovitostí přinesl rok 1874, kdy byl přijat zákon č. 92/1874 Ř.z. „O založení nových knih pozemkových pro Království české a jejich vnitřním zařízení“. Onen zásadní přelom spočíval v tom, že pro každé katastrální území byla založena vlastní pozemková kniha a povinně se do nich zapisovaly všechny pozemky a stavby a také jejich právní poměry podle občanského zákoníku z roku 1811, ovšem už nikoliv v chronologickém sledu, ale podle neměnného očíslovaného pořadí nemovitostí (označeného jako „vločky“). I nadále vedl tuto agendu zdejší černokostelecký okresní soud. Pozemkové knihy obsahovaly zápis ke všem nemovitostem kromě nemovitostí zapsaných v zemských deskách (tj. v případě Kostelce nad Černými lesy všechny budovy a pozemky patřící knížecímu rodu Lichtenštejnů), nemovitostí vedených podle speciálních zřetelů v hornických knihách a železničních knihách a kromě nemovitostí tvořících veřejný statek (tvořily jej silnice, náměstí, řeky atd.).⁵⁶

Kontinuita katastru, jako evidence vlastnického práva k nemovitostem, byla zásadně narušena v komunistickém období. Nejprve občanským zákonem (č.141/1950 Sb.) odpadla povinnost zápisů do pozemkové knihy, následně usnesením vlády č. 192 z roku 1956 vznikla Jednotná evidence půdy. Největším problémem pro katastr nemovitostí byly roky 1951-1956. V těchto letech nepodléhaly nemovitosti žádné úplné evidenci. Hlavní podmínkou pro zakládání JEP bylo vyšetření skutečného stavu užívané půdy i druhu pozemku s maximálním využitím dostupných podkladů, především z pozemkového katastru, grafických přidělových plánů a výsledků pozemkových úprav. Při zavádění JEP se v závěrečné etapě písemný operát a výkazy zpracovávaly pomocí dřevných štítků. Tento krok lze chápat jako začátek automatizace dat v evidenci nemovitostí⁵⁷.

Zákonem č. 22/1964 Sb. „O evidenci nemovitostí“ s účinností od 1. dubna 1964 a prováděcí vyhláškou č. 23/1964 Sb. byla legislativně upravena nová evidence nemovitostí, která vede současně skutečné užívací vztahy k půdě a vlastnické vztahy. Vlastnictví se evidovalo na základě

⁵⁶ LOJÍK, K., *Katastr nemovitostí, historie a současnost regionu Strakonice a okolí*, bakalářská práce, Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta životního prostředí, Katedra biotechnických úprav krajiny, 2010, s. 17-19.

⁵⁷ LOJÍK, K., *Katastr nemovitostí, historie a současnost regionu Strakonice a okolí*, bakalářská práce, Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta životního prostředí, Katedra biotechnických úprav krajiny, 2010, s. 26-31.

ověřených kopií nebo originálních listin předkládaných k zápisu na nově vzniklé listy vlastnictví s podobnou strukturou jako bývalé pozemkové knihy. Převod nemovitosti mohl proběhnout až po registraci smlouvy u státního notářství v letech 1967-1988. EN měla technickou i právní úroveň propracovanější oproti JEP, ale nemohla nahradit úlohu veřejných knih (pozemkové knihy) a pozemkového katastru, protože zákon č.22/1964 Sb. nedával orgánům geodézie a kartografie takové pravomoci, jakými disponoval pozemkový katastr a pozemková kniha a dále neobnovil (!) intabulační princip. Intabulační princip znamená, že vlastnická práva a další věcná práva vznikají nebo zanikají teprve zápisem do pozemkové knihy. Tato skutečnost (tj. ukončení vedení pozemkových knih) v kombinaci se současnými právními normami ČR de facto znemožňuje historickému topografovi zpracovat dějiny jednotlivých domů v dané lokalitě dále, než do roku 1964. Toto neblahé dědictví komunistického režimu přetrvává i v dnešní společnosti. Bohužel...⁵⁸ Přínosný, i když až doposud pro svou obtížnou přístupnost nevyužitý pramen, představují spisy Černokosteleckého panství, uložené v SOA Praha. Nás v tento okamžik budou zajímat pouze čtyři hlavní spisová oddělení, která obsahují nejstarší spisy již ze 17. století. Prvním z nich jsou tzv. **Politica (1613-1848)**, neboli politické spisy uložené v 635 kartonech. Tento název je poněkud zavádějící, ale označuje spisy vzniklé z úředně-správní činnosti panství (např. výhostní listy apod.). Dalšími jsou **Criminalia** - těžké policejní přestupky (**1647-1849**) uložené v 26 kartonech. Třetím oddělením jsou tzv. **Judicialia (1673-1850)**, čili soudní agenda v 614 kartonech. Judicialie jsou pro poznání černokostelecké městské topografie přínosné zvláště proto, že obsahují řadu měšťanských závětí (Matěj Tůma, Pavel Sojovský nebo Vojtěch Šámal apod.) a řadu dalších archiválií vzniklých ze soudních sporů místních měšťanů. Všechna tři výše uvedená spisová oddělení, ač jsou značně rozsáhlá, jsou snadno přístupná díky původním repertářům (rejstříkům) vytvořeným jako úřednická pomůcka roku 1842 (SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, i. č. 2701-2703; 2706; 2704-2705). Ke čtvrtému spisovému oddělení, tzv. **Dominicaliím**, čili hospodářským spisům panství do roku 1858, se bohužel žádný původní rejstřík nedochoval. Vzhledem k jejich velkému rozsahu (144 kartonů) činí tento fakt toto spisové oddělení téměř nepřístupným, ačkoliv přináší bezesporu nejpodstatnější informace např. ke stavbě kosteleckého pivovaru, kostela, mariánského sloupu, přestavbám zámku apod.

⁵⁸ Na základě zákona č. 265/1992 Sb. „O zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem“ byla dnem 1. ledna 1993 přijata nová právní úprava nazvána katastr nemovitostí České republiky, která nahradila dosavadní právní úpravu, kterou se řídila evidence nemovitostí. Současně proběhla novela občanského zákoníku č. 264/1992 Sb. a zákonů č. 344/1992 Sb. „O katastru nemovitostí ČR“ a č. 359/1992 Sb. „o zeměměřických a katastrálních orgánech“. Ani tyto právní normy ovšem neobnovily intabulační princip a pozemkové knihy ve své původní podobě před rokem 1964.

Dalším cenným pramenem poznání jsou berní katastry. Na území Zemí koruny české nebyla až do třicetileté války zavedena pevná berní soustava. Až teprve na zemském sněmu bylo roku 1653 rozhodnuto, aby byl sestaven co nejpodrobnější soupis všech poddanských usedlostí a pozemků. Soupis katastru byl dokončen roku 1655 a dostal název **Berní rula**. Kromě soupisu movitého i nemovitého (velikost polí, počet chovaného dobytka, počet povozů atd.) se můžeme dozvědět i další zajímavé informace, k nimž náleží údaje o tom, kdy se poddaný usadil na gruntu, jaké vykonával řemeslo. Pro topografii má význam především informace které usedlosti byly pusté a záznamy o jednotlivých požárech⁵⁹. Většina soudobé literatura přejímá údaj o počtu domů v Kostelci nad Černými lesy podle tohoto katastru bez další kritiky a informace je tudíž zkreslená. Zde je uvedeno celkem 33 osazené a 4 pusté grunty, tedy úhrnem 37 objektů⁶⁰. Ve skutečnosti zde ale nejsou uvedeny další domy v majetku vrchnosti, popř. obce, takže tento údaj je ve skutečnosti vyšší. Nepřesné a ve většině případů již neplatné údaje v Berní rule vedly k tomu, že byly roku 1713 zahájeny práce na zcela novém katastru. Činnost, jež byla zahájena za Karla VI., byla ukončena až roku 1748 za Marie Terezie, podle které je tento soupis pojmenován – **Tereziánský katastr (NA Praha, TK, i. č. 1706, karton 500 – Černokostelecké panství)**⁶¹. Je oproti Berní rule mnohem podrobnější – obsahuje soupis veškeré půdy, rybníků, údaje o mlýnech, cihelnách, ovčinech apod., údaje o hospodářských, regionálních a robotných poměrech, důležité osobní údaje židů a jména původních (z roku 1654) a nových držitelů (z roku 1713) (tento fakt je pro historický místopis velice cenný, protože umožňuje kontrolu posloupnosti majitelů jednotlivých domů), mapové přílohy etc.

Velice nosným písemným pramenem - a to nejen pro poznání dějin budov v majetku města, ale i pro poznání ekonomické situace a finančních možností obce, které měly bezpochyby určující vliv na další rozvoj (především stavební) města - jsou bezpochyby i obecní účty města Kostelce nad Černými lesy (**SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, i. č. 37-120**), které jsou až na období 50. a 60. let 17. století a 90. let 18. století dochovány v překvapivé úplnosti.

⁵⁹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952.

⁶⁰ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120-121.

⁶¹ K tomuto vide: KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, 5; NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929; PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932.

2. Stavby a tvář města Kostelce nad Černými lesy

Stavby a především domy, jejich architektura i materiál, z něhož jsou postaveny, způsob, jak jsou seřazeny a rámeček, do něhož jsou umístěny – to vše dohromady určuje tvář města. Jejich dějiny pak dávají obraz událostí, jimiž v historii město procházelo. Chceme-li vědět, jak která doba nebo významné události poznamenaly město a určily jeho další vývoj, je třeba, abychom se ptali, jakým vývojem prošla lidská obydli. Odpověď nám usnadní vytvořit si představu o názorech, blahobytu i životní úrovni obyvatel.

2.1. Počátky Kostelce nad Černými lesy – Kostelec vsí

Úvodem si neodpustím postesknutí nad minimálností pramenné základny, respektive nad jejím minimálním zpracováním. Je to úkol pro současné i budoucí badatele, úkol jistě na mnoho let a pro mezioborovou spolupráci historiků, architektů, archeologů, archivářů, etnologů a historiků umění. Poznání vývoje maloměstského domu v sobě spojuje jak problematiku domu městského, tak i venkovského, a to v podstatě v celé jejich šíři. Je třeba přiznat, že úroveň našeho poznání v obou případech v posledních desetiletích výrazně pokročila.

Město Kostelec nad Černými lesy se rozkládá v náhorní poloze, těsně pod rozvodím Labe a Sázavy, které tvoří nevýrazný předěl v jižním sousedství města. Dodnes si černokostelecká oblast zachovala velmi zajímavé a rozmanité přírodní poměry krajiny leso-zemědělského typu. Černokostelecké lesy sahají od řeky Sázavy k Českému Brodu a ve východní části téměř ke Kouřimí. Nadmořská výška se pohybuje v rozmezí od 230 m. n. m. do 546 m. n. m. (vrch Pecný). Celkově se na jižní a jihovýchodní straně Černokostelecka projevují vlivy drsnějšího předhoří Českomoravské vrchoviny, na severní, severovýchodní a severozápadní straně je patrný vliv mírnější Polabské nížiny. V hospodářském a sociálním rozvoji Černokostelecka od pradávna převažovala zemědělská a lesní prvovýroba⁶². Rovněž lesní a vodní hospodářství hrálo v rozvoji regionu významnou roli. Krajina severně od města je rozbrázděna třemi hlubokými, prudce klesajícími, úžlabinami drobných potoků, které se severně od města spojují do Jalového potoka. Nad východními úžlabinami se zvedá výrazná ostrožna černokosteleckého zámku, na svažitém terénu mezi západnějšími úžlabinami klesá část měst zvaná Poustka (plurál).

⁶² KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostelecka*, Kolín 1977, s. 1-8; ČECH, M., *Černokostecko*, Kostelec nad Černými lesy 1989, s. 10.

Černokostecko, teritoriálně vymezené na východě terénním zlomem u Ždánic a na západě hraničící s intenzivně zemědělsky obdělávaným Říčanskem, vstupuje do historie poněkud později. Zdejší půda má špatnou bonitu a navíc byla pokryta hraničním lesním pásmem mezi Pražskem a někdejší Zlickem. Shrnutí charakteristiky přírodních poměrů území ukazuje, že jde o oblast pro zemědělství (a tudíž i pro středověké osídlení) méně výhodné. Proto se zde až do 13. století neseťkáváme prakticky - až na vlastní Kostelec, kde v důsledku s kolonizací vznikl hrad - s osídlením⁶³. Ke změně došlo v první polovině 13. století, kdy na tomto území proběhla kolonizace, která vytvořila hustou síť různě velkých sídlišť⁶⁴. Hlavním cílem této kolonizace byla snaha získat ornou půdu, aby bylo možno živit stále rostoucí populaci středověkého českého státu. Později se však ukázalo, že na Černokostecku nebylo možno tehdejšími pracovními postupy produktivně hospodařit, a tak ze sítě osídlení postupně mizela jednotlivá sídliště, jiná byla přenesena na vhodnější místa. Tento proces začal už koncem 13. století, byl dovršen třicetiletou válkou. Z některých sídlišť se dodnes uchovaly zbytky jako kostelík v Aldašíně, kostel sv. Martina v Kozojedech, dvůr v Bohumili apod., z jiných zbyla pouze jména (Cukmantl, Slavice)⁶⁵.

Písemné prameny nás o Černokostecku informují až od čtyřicátých let 14. století. Samotný Kostelec vstupuje do písemných pramenů potom, co jej od Jana Lucemburského obdrželi páni z Náchoda výměnou za hrad Náchod. K výměně došlo někdy před rokem 1344 (ve starší literatuře

⁶³ Na Černokostecku vskutku chybí jakékoliv archeologické doklady o nějakém starším osídlení, které zde jistě ani neexistovalo (nepočítáme-li přechodné stanice). Před 13. stoletím známe jen ojedinělé nálezy z období pravěku – ze starší doby kamenné (do 8 tis. let př. Kr.) je to pazourkové dlátko nalezené na Trubech (Muzeum hrnčířství, inv. č. 1386); v mladší době kamenné (5500-4300 let př. Kr.), v tzv. neolitu, dochází pak k přechodu od sběračsko-kořistnického způsobu života k trvalému usazení a počátku zemědělství. Je jasné, že pro zemědělství nevhodné Černokostecko nemohlo absolutně vyhovovat už tak vratkému neolitickému zemědělství. Z této doby známe z Kostecka několik ojedinělých nálezů, které svědčí ale spíše o nahodilých průchodech přes tuto oblast – je to především kamenná sekyrka ze Svatbína (Muzeum hrnčířství, inv. č. 1375), kamenné drtidlo nalezené v Kostelci na místě dnešní sokolovny (inv. č. 1367) a kamenná sekyrka nalezená v Kostelci (inv. č. 1388) a další drobné nálezy v okolí – v Cukmantlu (inv. č. 848, 1101, 1139), Krupé, Chotýši a Synči. Po stabilizování usedlého způsobu života nálezy již zcela chybí.

⁶⁴ Podnět k osídlení mohl dát koncem první třetiny 13. století Přemysl Otakar I. (1197-1230), který roku 1223 odstraněním děpoltických příbuzných, spravujících úředně Kouřim, připojil území definitivně pod svou správu. Po organizovaném příchodu kolonistů započalo mýcení lesa a kultivace příhodných částí méně úrodné krajiny. V původně jedlových („černých“) a dubo-bukových lesích vzniklo během krátkého období na tři desítky sídelních lokalit. Byla to nevelká sedliště a menší zemědělské osady (jen výjimečně přes 10 usedlostí) zakládané na hranách pramenných pánví drobných vodotečí. Jejich dispozice byla neuspořádaná, využívala terénních možností a zpravidla se volně soustředila kolem vzniklých návší. Pomineme-li zpočátku či doplňkově budované polozemnice, standardní usedlosti již představovaly jednoduché obdélné srubové domy s kamennou podezdívkou a dalšími nadzemními i zahřebenými hospodářskými objekty. Dokladem hmotné kultury prvních osadníků jsou esovitě záušnice, nalezené v hrobech u kostelů v Kozojedech, Kozojedech a Mukařově. Tato rozšířená slovanská ozdoba, byla vyráběna od 10. století, hranice jejího výskytu je pokládána za polovinu 13. století. Zdejší záušnice jsou jednoduché i filigránové o průměrech většinou kolem 50, výjimečněji 25 mm a řadí se spíše do závěru jejich výskytu. První kamennou stavbou, postavenou nedlouho po osídlení, je pozdně románský kostel sv. Martina v Kozojedech.

⁶⁵ Vide: KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostecka*, Kolín 1977.

uváděno datum 1325)⁶⁶. Dovídáme se o ní z formulářové sbírky Summa Gebhardi. Dokument využitý ve formuláři měl zabezpečit postavení královských nápravníků v Černém lese (tj. oblast Černokostelecka), jejichž práva Hynek z Náchoda nerespektoval⁶⁷.

Jak již bylo řečeno, pochází nejstarší písemná zmínka o Kostelci až z roku 1344. Jeho jméno ovšem poukazuje na původ daleko starší – až do doby raně feudální, tj. 10-11. století. Označení „Kostelec“ označuje opevněný zděný kostel, případně opevněné hradiště s tímto kostelem (podle etymologických závěrů musela být svatyně opravdu zděná – ve staročeštině totiž slovo „kostel“ označovalo jen zděnou stavbu (v lat. castellum), dřevěné kostely byly nazývány „církev“ a odtud pochází pojmenování několika českých obcí Církvice). Obecně se soudí, že se jedná o svatyni zbořenou Jaroslavem I. Smiřickým na přelomu 50. a 60. let 16. století, na jejímž místě pak postavil dnešní zámecký kostel. Podle silné ústní (a později i písemné) tradice založil tento kostel už sv. Vojtěch. Zamyslíme-li se blíže nad tímto tvrzením, zjistíme, že toto není nelogické. Kostelec patřil ještě do území pod Slavníkovským vlivem, ovšem nedaleko odsud už začínala oblast pod vládou Přemyslovců (podle Kosmovy kroniky rozdělovala obě domény říčka Surina, dnes obecně ztotožňována s Šemberou či Výmolou). Ležel tedy na samém okraji panství Slavníkovců na rozmezí mezi oběma celky. Toto rozmezí bylo tvořeno hustým pásem lesa, tzv. pomezním hvozdem. Přes tento zdánlivě neproniknutelný hvozď vedlo několik cest a stezek. Můžeme předpokládat, že mezi nimi byla i cesta zajišťující přímé spojení mezi Prahou a velmi významnou Kouřimí, vedoucí právě přes dnešní Kostelec. Předpokládá se, že právě u této cesty nechali Slavníkovci zbudovat pevnostní kostel se stálou posádkou určenou ke střežení stezky a hranice jejich panství. Obdobné strážné hrádky (acies) nebyly u středověkých stezek nijak neobvyklé. Například na úseku Trstenické stezky, procházející neobydlenou zalesněnou krajinou za Litomyšlí, máme takovéto strážné stanice doloženy velmi blízko u sebe v Oseku, Újezdě, Lezníku a těsně před Poličkou⁶⁸.

Případ Kostelce ovšem není v tomto ohledu na Kolínsku ojedinělý – s osobou sv. Vojtěcha je spojeno založení ještě několika pevnostních kostelů na severu Kouřimska u Trstenické stezky

⁶⁶ Za vlády krále Jana Lucemburského (1310-1346) došlo k rozdělení zdejšího komorního majetku a jeho přechodu do šlechtického vlastnictví. Mezi lety 1316-21 král Jan donutil („ne bez příčiny“) Ješka z Náchoda ke směně hradu a panství Náchod za hrad Kostelec s 9-10 vesnicemi a lesy. Někdy v té době získali severní díl Černokostelecka rytíři Hájkové z Tismic (léno Chrást se 7-9 vesnicemi) a k Tehovu připadly vesnice na západě (nebyly-li již předtím samostatným dílem). Oddělování dalších jednotlivých lokalit z okrajů dominia lze předpokládat v případě Doubravčic (před 1330), Masojed, či lesa „Lipiny“ u Dobrého Pole (1327) a snad i u Struhařova na jihu. Roku 1339 tehdejší správce země, moravský markrabě Karel, disponoval třemi vesnicemi na Nučickém potoce (Komorce, Prusice, Výžerky), další vsi zde neznámo kdy získal sázavský klášter (Nučice a Oplany). Řadu vesnic na jihu získali v této době také vlastníci Stříbrné Skalice (až po Konojedy). Nakonec zůstala jako součást vzdáleného královského hradu v Kostelci nad Sázavou pouze kostelní ves Oleška s Voděrady.

⁶⁷ KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostelecka*, Kolín 1977, s. 8.

⁶⁸ VÁVRA, I., *Trstenická stezka*, in: *Historická geografie 6*, Praha 1971, s. 94.

(Vrbčany, Žabonosy, Dobřichov?). V první polovině 13. století proběhla na území pomezího hvozdu kolonizace (tj. dosídlení), která značně rozrušila celistvost zalesněné plochy, z níž ovšem dodnes zbyl rozsáhlý komplex „Černých lesů“. Součástí kolonizace bylo i nové založení vsi Kostelec a předně přebudování opevněného kostela na královský hrad. Největším problémem nejstarších dějin města Kostelce ovšem i nadále zůstává skutečnost, že ve městě samém doposud neproběhl komplexnější archeologický průzkum, na druhou stranu si ovšem musíme uvědomit, že stavební aktivita na místě dnešního zámku ve 13.-16. století překryla drtivou většinu stop po starším osídlení. Významný objev by ale mohl přinést průzkum základů zámeckého kostela sv. Vojtěcha.

Do našich úvah o nejstarších dějinách Kostelce nad Černými lesy může významně přispět i jazykový rozbor místních zeměpisných jmen (tzv. toponym)⁶⁹. Tomuto vědnímu oboru se v 60. letech věnoval Vladimír Šmilauer⁷⁰. Podle jeho závěrů naráželo Černokostecko ze severu na hustě osídlené Československo (vsi Bylany, Přistoupim, Liblice, Chrást'any, Hříby, Vitice, Lipany a zaniklé Kozly). Z tohoto kompaktně osídleného prostoru ještě na jihu vybíhal ostrůvek osídlení u dnešních Doubravčic (tzv. Staré Zámky). Zaniklo ale v bojích mezi českými „kmeny“ v 9. století⁷¹. Na jih od těchto obcí souvislé osídlení mizí a začíná zde hustý „černý“ les, který se projevil i v druhé části názvu Kostelce – nad Černými lesy (původně ale nad Černým lesem). Podle výzkumů Vladimíra Šmilauera existovala už před kolonizací tohoto lesa (hvozdu) ve 13. století obec Přehvozdí. Odtud by pocházel i jeho název: Před-hvozdy = Přehvozdí, čili ves ležící těsně před vstupem do Černého lesa. Kromě Přehvozdí – a samotného Kostelce – zde na jih až k řece Sázavě podle výzkumu toponym nebylo žádné ucelenější osídlení. I pozdější ves Hošť podle svého jména vznikla až při středověké kolonizaci, Krupá ovšem na druhou stranu s největší pravděpodobností existovala i před ní. Na východ od Kostelce pak snad podle Vl. Šmilauera existoval ještě předchůdce dnešních Louňovic a Mukařova (ač je to velice nepravděpodobné). Na jihu pak existovalo jistě osídlení v oblasti Rovné a Ledců u Stříbrné Skalice, které ale bylo součástí sídelní oblasti kolem řeky Sázavy.

Je jasné, že jakékoliv souvislejší osídlení nemůže existovat bez cesty, případně cest. Pokud zakreslíme výše uvedená sídla do mapy a zamyslíme se nad možným průběhem cest před

⁶⁹ Na Černokostecku se setkáváme s typy místních jmen různých horizontů, mírně zde převažují tzv. čelední jména (koncovka -ice), která byla tvořena podle jmen založením pověřených osob - lokátorů. Běžná jsou dále jména vzniklá na základě přírodních a morfologických nápadností (Dolánky) či výrazného porostu (podle břízy, dubu, jivy, klokočí, olše). Zajímavá je skupina tzv. hanlivých jmen (Maso-, Kono-, Kozojedy či Vejžerky), výjimečněji místní jména vznikala i na základě zaměstnání (Voděradý, Vyžlovka – ves pověřená chovem koní pro hradskeho správce, Žernovka), majetkové příslušnosti (Komorce), v jediném případě je doložena Lhota (jinak Cukmantl). Častá jsou i tzv. vlastnická jména (koncovka -ov).

⁷⁰ ŠMILAUER, VL., *Osídlení Čech ve světle místních jmen*, Praha 1960.

⁷¹ KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostecka*, Kolín 1977, s. 5.

kolonizací ve 13. století, můžeme nadhodit teorii, že jedna cesta ke Kostelci vedla ze severu od Českého Brodu právě přes Přehvozdí a v Kostelci končila (směrem na jih k Sázavě byla s velkou pravděpodobností protažena až po 13. století). Druhou předkolonizační stezkou vedoucí přes Kostelec byla snad již výše zmíněná cesta z Kouřimi na Prahu (Vyšehrad), která by podle našich závěrů z toponym mohla vést přes předchůdce Louňovic a Mukařova dále na Říčany.

Celou tuto teorii o předkolonizačním stavu na Černokostelecku je možné brát pozitivisticky, tzn., že pokud archeologický průzkum neprokáže jinak, můžeme se domnívat, že je podložena reálnými událostmi. Bohužel ale zatím neznáme z oblasti Černokostecka ani jeden archeologický nález před 13. stoletím, a tak můžeme hovořit pouze o hypotéze. Pozoruhodné jistě je, že v Čechách existuje více sídel s názvem Kostelec, která svůj původ odvozují od sv. Vojtěcha – prvním z nich je Kostelec u Křížků a druhým je dnes zaniklý Kostelec v Plzni-Doubrovce, jehož založení sv. Vojtěchem zaznamenal už ve 14. století kronikář Přibík Pulkava z Radenína⁷².

Středověká topografie města zůstává, příčinou absence písemných pramenů, do značné míry neznámá. Základním problémem je poloha vsi, jíž byl Kostelec až do povýšení Vladislavem II. na městečko roku 1489. Archeolog Jan Klápště předpokládá, že lze původní středověkou osadu lokalizovat podle pomístního jména Na Poustkách (poustka = opuštěný dům; zde plurál)⁷³, což je s největší pravděpodobností předpoklad správný. Bohužel ale nebyl dostatečně obeznámen s místními poměry a domníval se, že pojmem Poustka se v Kostelci označuje i Lázeňská ulice pod zámekem. Ve skutečnosti se ale pomístní označení Na Poustkách užívá pro lokalitu více na západ. Tzv. přední Poustka označují již od 16. století, odkdy máme zachovány pozemkové knihy, oblast dnešního Jánského náměstí, tzv. zadními Poustky byla označována svažitá oblast dnešních ulic Lipanské a Tuchorazské. Zde je tedy nejpravděpodobnější lokalizace jádra původního Kostelce. Poloha na temeni svažitého výběžku není sice právě typická, je však reálná.

Velice zajímavý fakt, který by mohl pomoci lokalizovat původní ves Kostelec, se vyskytuje při prodeji obecní půdy pro vystavění nemovitostí v této oblasti města. Některé zápisy o těchto převodech totiž obsahují formulaci [XY] *koupil místo pusté obecní pro vystavění domku* – jedná se minimálně o objekty čp. 132, 133, 139, 140, 143, 144, 154, 156, 157-8, 159, 186. Pokud bychom připustili domněnku, že tyto objekty vznikly přibližně na místech původního středověkého osídlení (přičemž musíme vzít v úvahu fakt, že ústní tradice byla v menších městech této doby ještě velice silná), znamenalo by to, že centrum původní vsi by leželo na méně strmém (dnešním) Jánském náměstí a dále by se vesnice rozkládala v blízkosti Jalového potoka podél dnešní Tuchorazské ulice, která s největší pravděpodobností respektuje původní komunikační schéma

⁷² Vide: *Svatovojtěšská tradice v dějinách našeho národa a církve a její význam dnes*, Praha 1997, s. 25-28.

⁷³ KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostecka*, Kolín 1977, s. 27.

mezi Českým Brodem a Sázavou. Dále je možné, že tzv. obecní pastouška původně stojící společně s roubenou studnou u dnešního Jánského náměstí na místě čp. 138⁷⁴ je reliktem původní zástavby. Jedná se ovšem pouze o jednu z možných hypotéz. Pravděpodobnost lokalizace vsi do těchto míst nebyla zatím archeologicky prověřena. Její prověření se však do budoucna jeví jako problematické, protože všechny jmenované lokality procházejí již od počátku 18. století výraznou stavební aktivitou a dnes jsou většinou zastavěné domy.

Architekt Karel Kuča předpokládá, že pozůstatkem původní vsi je dnešní Pražské předměstí a hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele (postaven kol. roku 1600) byl původně kostelem farním⁷⁵. Tento předpoklad se ale podařilo na základě této studie vyvrátit (ve vizitační zprávě Kouřimského kraje z roku 1631 se totiž uvádí, že kostel nemá žádný majetek, protože byl nově vystavěn zhruba před 25 lety⁷⁶). Co se týče předlokační situace Kostelce, je zajímavé, že podle sdělení Tomáše Durdíka musela být situace hradu před pozdně gotickou přestavbou za Slavatů z Chlumu a Košumberka poněkud odlišná od dnešní dispozice. Například na místě konírny v barbakánu bylo ještě v 15. století pole⁷⁷.

Kostelec nad Černými lesy se vyvíjel z poddanské vsi, poprvé zmíněné roku 1344. Můžeme si proto představit, že ve 14. století to byl shluk nízkých, ze dřeva roubených a došky krytých domků, ne příliš velkých a jistě ne právě pohodlných. Malá okénka vyplněná měchuřinou, protože sklo bylo tehdy ještě velkou vzácností, hořící louče z borových nebo smrkových štěpin, protože jiné osvětlení nebylo. Síň a jedna obytná místnost, kde se shromažďovala i spala celá rodina a chlév pro několik kusů dobytka. Během husitských válek (1420) byla ves vypálena za to, že její vlastník Jan Sekretář z Kostelce se postavil na stranu krále Zikmunda⁷⁸.

S největší pravděpodobností se jednalo o trhovou osadu vzniklou snad v důsledku zbudování královského hradu, nebo již opevněného kostela, ve vhodné poloze v blízkosti tří zemských stezek - České, někdy také zvané Trstenická, Vitorazské a Sázavské a v blízkosti Jalového potoka (pro zemědělské účely byla oblast Černokostelecka ve středověku nevyhovující). Skutečnost, že se sídliště při významném hradě nestalo městečkem již ve středověku (třebaže některé městské funkce ve vztahu ke hradu lze předpokládat již v této době), byla pravděpodobně podmíněna uplatněním mílového práva (tj. cca 11,2 km) nedaleké Kouřimi, později snad i Českého Brodu⁷⁹.

⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 323.

⁷⁵ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, Praha 2000, s. 86.

⁷⁶ NA Praha, APA I, sign. B 4/4, fol. 99.

⁷⁷ Archeologický ústav AVČR, Archiv nálezových zpráv, Kostelec nad Čer. lesy, zpráva 1223/91.

⁷⁸ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 57.

⁷⁹ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, Praha 2000, s. 86.

2.2. Kostelec městem a nové náměstí

Zlom přichází až s rokem 1489, kdy byla ves povýšena na městečko. Ve smyslu privilegia z 14. března 1489 se v Kostelci mohou usazovat řemeslníci a obchodníci, občané mohou vařit pivo a slady. Je tedy logické, že se dům musí přizpůsobit novým požadavkům z toho vyplývajícím. Tato okolnost měla vliv i na úpravu a uspořádání ulic a domů. Kostelec byl nově lokován podle klasické varianty pravidelného, tzv. šachovnicového půdorysu, kde se čtyřúhelné bloky domů řadí do ulic navzájem buď kolmých, nebo rovnoběžných, a kde střed města tvoří čtyřúhelníkové náměstí. Kostelec byl nově lokován při obchodní stezce vedoucí z Prahy do Kutné Hory, procházející náměstí ve východo-západním směru, přičemž jižní strana náměstí ji přesně kopírovala.

Je přitom třeba říci, že povýšení na městečko bylo většinou jen dovršením hospodářského vývoje obce, že spíše než právní akt musíme v povýšení vidět proces postupného ekonomického růstu obce ze zemědělské vesnice v zemědělsko-řemeslnickou osadu, která se postupně prosadila jako středisko určité větší či menší oblasti, a kde docházelo ke směně zboží ještě před oficiálním udělením tržního práva. Udělení tržního práva, znaku atd. bylo zpravidla jen kodifikací tohoto procesu. Tento proces, který můžeme předpokládat u Kostelce před rokem 1489, lze pozorovat na Černokostecku např. u vsí Tuchoraz a Klučov, které se postupně začaly prosazovat jako tržní a přirozená centra svého okolí. Odpovídalo tomu i označení obou vsí, neboť Tuchoraz i Klučov byly ještě v 70. letech 17. století označovány jako městečka, ač na to nedostaly žádné privilegium. Jejich slibný rozvoj ale nakonec ukončila jednak třicetiletá válka, jednak začlenění do Černokosteckého panství s vlastním silným centrem, tedy Kostelcem.

Zmínit se musíme také o problematice práva vařit pivo a o právovárečných domech v Kostelci. Největším problémem pro tuto oblast je bohužel absence pramenů pro nejstarší období. Kdy kostelečtí měšťané o varné právo přišli (na úkor vrchnosti), není známo. Lze předpokládat, že v průběhu 16. století se vrchnost snažila prosadit monopol na vaření piva ve svém vrchnostenském pivovaru, a především na jeho prodej na svém Černokosteckém panství. Tímto krokem silně omezila možnost černokosteckých měšťanů prodávat pivo také mimo samotné město. Na druhou stranu je jasné, že i tak by se nemohli vaření piva věnovat všichni měšťané. Svým privilegiem z roku 1613 nařídil Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic, aby *item jak jsou oni Kostelečtí sami mezi sebou na tom snesli, aby z šenku piva, kteréž se tu v městečku šenkuje aneb šenkovati bude, jedenkaždý jistý plat k obci dával. Toho takového jich dobrovolného snesení jim potvrzují a tomu chci, kdož by koliv jakéhokoliv, buď bílé pšeničné neb staré aneb ječné, hořké pivo tu v témž*

městečku s povolením vrchnosti šenkovati chtěl a šenkoval, ten každý aby z jednohokaždého sudu piva⁸⁰ bílého po půl groši českém, a ze sudu starého, též ječného neb hořkého piva dva groše české k obci dáti byl povinen⁸¹. Pro historickou topografii je ovšem zajímavý ten fakt, že nikde v pozemkových knihách nejsou domy nazývány právozářnými a ani v kupních smlouvách se nehovoří o právu vařit a prodávat pivo. Místní měšťané ale měli šenkovní právo, a tak vrchnost na území vlastního města pivo nečepovala, ale prodávala je do místních měšťanských hospod – například podle Zlatého urbáře z roku 1673 fungovalo v Kostelci 6 hospod (na 39, resp. 45 gruntů).

Ještě než zcela opustíme, jistě velmi pozoruhodnou, oblast pivovarnictví v městečku, uvedme, že zde nikdy neexistoval městský pivovar – na to byla obec příliš nezámožná a konkurence panského pivovaru příliš silná. Víme ovšem, že město vlastnilo v panském pivovaře svou vlastní měděnou varnou pánev, kde si vařilo pivo. Pro velkou chudobu Kostelce byli konšelé nuceni roku 1641 tuto pánev prodat (do Kostelce nad Labem)⁸² a po válce už ji neobnovilo. Teprve Marie Terezie Savojská dovolila roku 1728 vždy jednou za čtyři týdny městské radě uvařit si ve vrchnostenském pivovaře půl sudu piva (cca 280 l) pro jejich soukromou potřebu⁸³.

Městečko si ale i po roce 1489 udržovalo svůj zemědělský charakter, což vysvětluje fakt, že na některé domy na severní a jižní straně náměstí byly vázány podlouhlé lány (pole). Při neznalosti městské topografie by se tak mohlo zdát, že Kostelec vykazuje půdorys velkoryse pojaté návesní lánové vesnice. Obdobný případ ale můžeme vidět např. u města Miletína nebo u Březnice v Čechách. Navíc by lokace nové vesnice v této době při existenci stávající postrádala (především pro vrchnost) smysl a v Čechách bychom asi jen těžko našli obdobný případ. Důvodem, proč nebyly podlouhlé lány vázány také na domy na západní straně náměstí, je komunikační schéma. V místech dnešních ulic Tuchorazská, Jánské náměstí, Gen. Vedrala Sázavského a Komenského probíhala cesta směrem na Sázavu, od západu přicházela na náměstí cesta od Prahy a ze severozápadního rohu náměstí vycházela cesta v místech dnešních ulic Prokopova (dále na Jánské náměstí) a Lipanská. Tyto cesty neumožňovaly vznik nějakého rozsáhlejšího lánového systému. Druhým důvodem je nejspíš fakt, že majitel domu čp. 38, který byl na západní straně postaven jako první, si takto cestami určený celý pozemek přisvojil. Později byl pozemek v půli „přeřat“ dnešní Jánskou ulicí a jeho pozůstatkem je dodnes rozsáhlá zahrada u domu čp. 38.

⁸⁰ 1 sud piva = 226,4 litrů.

⁸¹ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 35.

⁸² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1640-1641), č.k. 32.

⁸³ HALW, Herrschaften, kt. 706; *Abychom pak kosteleckým milostí Svoji ještě více ke zdaru přispěli, dovolujeme milostivě nyní i pro budoucno, by ve zdejších panským pivovaře ke čtvrtém týdnu purkmistrovského úřadu vždy půl sudu dobrého piva bylo uvařeno proti odevzdání 1 korce ječmene do našeho důchodu a zaplacení císařské neb jiné případné daně. Pivo musí býti však pány konšely vypito a nesmí býti prodáváno.*

Současný stav poznání nám neumožňuje bližší poznání případné lánové soustavy za západní stranou náměstí, ovšem musíme vzít v potaz, že archeologicky zjištěná pole v této části města byla z jihu stlačována cestou do Českého Brodu a ze severu snad částečně hradním komplexem (avšak ještě bez barbakánu).

Ač by se mohlo jevit, že ve vidlicovitém útvaru východního konce náměstí je dosud patrný raně feudální původ, tj. že nese stopy výrazné gotické regulace, ukazuje se tento předpoklad za chybný, poněvadž v případě Kostelce nad Černými lesy byl tento stav vynucen přírodními podmínkami (terénní zlom) a navíc se v této části města v raně-feudálním období ani žádné objekty nenacházely⁸⁴. Ve stavebně-historickém průzkumu z roku 1973 byla vyslovena domněnka, že až do poloviny 16. století probíhala zhruba před hlavním průčelím kostela východní strana náměstí⁸⁵. Náměstí tudíž získalo téměř pravidelný čtvercový půdorys příznačný pro lokovaná města v období středověku. Ještě v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 se připomínají domy Jakuba Tkadlce a Říhy Kováře⁸⁶, které s největší pravděpodobností tvořily původní východní stranu náměstí. Stejně tak i sklep *vybíhající do náměstí* před domem čp. 53, nad kterým stála socha Ježíše Krista z roku 1680, lze považovat za pozůstatek objektu z původní východní strany náměstí. Tato východní zástavba náměstí zanikla snad někdy v průběhu 60., nebo 70. let 16. století za Jaroslava I. Smiřického ze Smiřic. Můžeme v tom vidět snahu renesančního aristokrata zapojit své honosně budované sídlo do urbanistické koncepce města Kostelce a vytvořit z náměstí jakýsi „čestný dvůr“, který by ještě umocňoval význam panského sídla (promítneme-li si do dnešního stavu předpokládanou východní řadu domů, zjistíme, že zámek tak ležel zcela za městem jaksí na podřadném místě) a učinil z něho tak dominantu náměstí.

Vraťme se ovšem ke Kostelci nad Černými lesy. Dá se předpokládat, že v době, kdy Jaroslav Smiřický svým zásahem změnil velikost i tvar černokosteleckého náměstí, byly do nově vytvořeného, směrem na východ rozšířeného, prostoru zasazeny i 3 městské brány - Pražská, Kouřimská a Českobrodská. Ve stejné době, snad také z iniciativy Jaroslava I. Smiřického, vzniklo černokostelecké Pražské předměstí. Původně čtvercovému půdorysu náměstí napovídají také zahrady za domy čp. 25-19, které jsou, na rozdíl od podlouhlých zahrad za starší zástavbou náměstí, přibližně čtvercového půdorysu a vykazují tudíž znaky až druhotného období vzniku.

Vlastní technické vytyčování v terénu a přenášení projektu do krajiny dělali zeměměřiči podle zásad římských agrimensorů. Základní a nezbytnou součástí tohoto systému při lokaci nového

⁸⁴ Podle sdělení doc. Tomáše Durdíka bylo před branou předzámčí ještě v 15. století pole.

⁸⁵ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRP MO Praha 1973, pasport.

⁸⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

města (městečka) byla hlavní osa – severojižní (zv. *cardo*) či západovýchodní (zv. *decumanus*). Průsečík obou os se jmenoval *terminus medius*. Poté naměřil lokátor dvě stejné vzdálenosti k severu i k jihu, označil je kolíkem a vedl tudy rovnoběžky s *cardo* a stejným způsobem ve stejné vzdálenosti na západ a východ vytyčil *decumanus*. Zajímavé je, že se vytyčování nových měst a vsí dělo převážně v noci za pomoci svíček, protože zaměřování na světelné zdroje za tmy je, zvláště na větší vzdálenosti, mnohem přesnější⁸⁷.

Je nesporné, že iniciátorem lokace byl Jindřich Sekretář z Kostelce, který mimochodem s největší pravděpodobností nákladně přestavěl kostelecký hrad a obehnal ho hradbou se čtveřicí nárožních bašt⁸⁸. Jindřich, který byl majitelem Kostelce od roku 1455, usiloval o vybudování důstojného sídla. Svědčí o tom nejen přestavba hradu, ale i jasná snaha o povznesení svého sídelního centra. Roku 1475 totiž odkoupil od bratra Všebora (sezením na Svojsčicích) jeho polovinu panství a ještě téhož roku dosáhl na králi zrušení lenního závazku⁸⁹.

Na tomto místě je také nutné přesně označit důvody, které Jindřicha vedly k záměru přebudovat Kostelec na městečko, a rovnou si musíme uvědomit, že to nebyla nezištná snaha po osobní reprezentaci. Období vlády Jagellonců totiž bylo charakteristické i prudkým nárůstem nově povýšených poddanských městeček a měst⁹⁰. Hlavním zdrojem příjmů byla už od středověku pro šlechtice peněžní a naturální renta od vlastních poddaných vybíraná dvakrát do roka, kterou nebylo možné nijak navyšovat, což je nejpodstatnější. Po ničivých husitských válkách ale zůstaly všude vypálené vsi, pole ležící ladem a pochopitelně i mnoho vymřelých poddanských rodin. Navíc s tím vším rostla inflace. Sečteno a podtrženo, příjem šlechticů rapidně klesal a feudálové byli nuceni hledat zisk grošů jinými způsoby. Jedním z nich bylo zařizování městeček na svých dominiích. Z obyčejných vesničanů se tedy nově stali měšťané-řemeslníci-obchodníci, pánovi městečka tak od nich plynuly poplatky z výčepu piva, z obchodu se solí, z mýtného, z vykonaných trhů (podle zjištění Josefa Macka obdržela česká poddanská města v letech 1479-1526 více než dvě stovky tržních privilegií!⁹¹) apod. Navíc díky rozvoji výroby a obchodu ve vrchnostenských městech dosáhla jednotlivá panství vyšší úrovně soběstačnosti a nezávislosti na dosavadních dodavatelích řemeslných výrobků z královských měst, ta naopak pozvolna ztrácela dosavadní dodavatele potravin. Ekonomický rozvoj poddanských měst měl pro feudální vrchnost minimálně ještě jeden pozitivní efekt – bohatnoucí vrstvy měšťanů se pro majitele panství stávaly vítaným

⁸⁷ LORENC, V., *Nové Město pražské*, Praha 1973, s. 59-73.

⁸⁸ Vide: DURDÍK, T., *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 275-277.

⁸⁹ SEDLÁČEK, A., *Hrady, Zámky a Tvrze české XV*, Praha 1998, s. 7.

⁹⁰ Podle Josefa Janáčka obdržely v první polovině 16. století městská práva nejméně tři desítky vesnic – JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 74.

⁹¹ MACEK, J., *Jagellonský věk v českých zemích*, sv. 3, Praha 2002, s. 77.

zdrojem úvěrů⁹². O tom, že byl Jindřich z Kostelce v této době v osobní finanční krizi, ze které se snažil dostat obdobnými způsoby, svědčí celá řada dalších kroků – například roku 1500 mu král Vladislav II. povolil založit rybník (byl to jeden ze způsobů šlechty, jak podnikáním zvýšit své příjmy, neboť chov ryb byl mimořádně rentabilní – ryby představovaly jediný masitý pokrm povolený pro četné dny postů, a tak se počáteční investice rychle vracely), dále roku 1490 zastavil Slavatovi z Chlumu a Košumberka ves Cukmantl za 100 kop grošů a konečně roku 1491 zapsal své manželce Anně ze Sulevic ohromnou (a snad i fiktivní) částku 1000 kop grošů českých vázanou na Černokostelecké panství (což byla oblíbená právní klička u zadlužených osob, kterým hrozila ztráta majetku, kdy manželka měla na tuto zapsanou částku nárok i po ztrátě osobního majetku manžela). A skutečně roku 1492 prodal Černokostelecké zboží svému věřiteli Slavatovi z Chlumu za 100 kop grošů českých⁹³.

2.2.1. Urbanistické zásahy vrchnosti do podoby rezidenčního města v Českých zemích

S obdobnými zásahy do městské zástavby ze strany vrchnosti s cílem vybudovat pro své sídlo reprezentativní „čestný dvůr“ se můžeme v Českých zemích setkat u řady renesančních zámků – např. v Třeboni nebo i v Telči. Přímou analogii ke Kostelci nacházíme v městě Kelč na Moravě. Zde také došlo v 16. století k vybourání několika domů na jižní straně náměstí v souvislosti s přestavbou místní tvrze na renesanční zámek, aby tak vznikl průhled a širší průjezd k vrchnostenskému sídlu⁹⁴. Dalším z dohledatelných případů takového zásahu do městské zástavby je případ Jaroměřic nad Rokytnou. Zde také za renesance majitelé rozšířili původní tvrz směrem na sever a vybourali přitom část z jižní fronty náměstí. Obdobně postupovali i Pernštejnové po požáru města Pardubic v letech 1506-1516, kdy bylo zbořeno šest domů, aby mohla vzniknout nová ulice (dnešní Bartolomějská), dále zde zanikla celá řada domků kvůli nově budované fortifikaci, a naopak byla zastavena dřívější ulice mezi dnešními budovami čp. 67-71⁹⁵. Za další z případů obdobných urbanistických zásahů vrchnosti do uliční fronty by mohlo sloužit městečko Seč na Chrudimsku, které se po roce 1564 stalo centrem nově vytvořeného Ohebského panství. Z tohoto důvodu vykoupil jeho majitel Václav Robmháp ze Suché nejpozději do roku

⁹² K tomuto obecnému jevu vide: MILLER, J., *Uzavřená společnost a její nepřátelé*, Praha 2006, s. 283-297.

⁹³ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 12-14.

⁹⁴ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*, Praha 1998, s. 854.

⁹⁵ VOREL, P., *Nejstarší urbář Pardubického panství a jeho vypořádací hodnota o vývoji města Pardubic v letech 1506-1516*, Pardubice 1990, s. 14.

1577 několik poddanských usedlostí a na jejich místě vybudoval nový zámek a jeho hospodářské zázemí⁹⁶. Z dalších případů můžeme uvést i město Libochovice nad Ohří, kde si v letech 1563-1569 budoval Jan z Lobkovic nové reprezentativní sídlo a při této stavební aktivitě nechal zbořit dva domy (údajně židovské), na jejichž úkor rozšířil zámeckou zahradu. Oba poškození pak ještě roku 1595 žádali odškodnění!⁹⁷

Ovšem v České republice zatím nejlépe probádaným případem urbanistických zásahů raně novověké vrchnosti představuje Nové Město nad Metují ve východních Čechách. Roku 1526 postihl toto město ničující požár, který měl pro další podobu náměstí velký význam. Stavební obnovu města totiž vzala pevně do své režie přímo vrchnost. Celé náměstí mělo stejně jako v Kostelci, Třeboni či Kelči především získat funkci jakéhosi prvního zámeckého nádvoří či „přednádvoří“. Proto Pernštejnové svým zásahem snížili počet domů na náměstí, resp. rozhodli se během let 1528-1529 redukovat domy v severozápadním koutě, které areál zámku zakrývaly – celkem tak nebylo obnoveno šest domů na severním konci západní strany (včetně budovy bratrského sboru!) a na místě dalších tří domů západního konce severní strany byly vybudovány vrchnostenské hospodářské budovy a pivovar. Část domů byla také obětována ve prospěch zesílení městského a zámeckého opevnění. Celá transformace centrálního městského prostranství v jakýsi čestný zámecký dvůr pak byla dovršena někdy kolem roku 1533, kdy Pernštejnové nechali výrazně přestavět i vlastní zámek. Zde zcela zrušili dosavadní hlavní vstup (z předhradí) a jediný vstup do zámku vedli přes náměstí, rozšířenou původně postranní branou, kterou rozšířili o kulisovou přístavbu, zdobenou dokonce snad terakotovými tvarovkami okenních ostění a vrcholící obloučkovou atikou. Tímto krokem ovšem direktivní zásahy do obnovy postiženého města ze strany vrchnosti nekončily, právě naopak. Vojtěch z Pernštejna, z pozice majitele poddanského města, zvolil zcela neobvyklé řešení. Rozhodl se jasně určit i samotnou podobu jednotlivých domů na náměstí. Před jejich původní domovní průčelí totiž nechal mezi lety 1532-1534 vybudovat zcela nová patrová domovní průčelí s jednotně řešenými renesančními obloučkovými štíty a podloubím! Bezprostředním architektonickým vzorem pro kompozici nových fasád domů byla radnice v moravském Prostějově, vybudovaná také nákladem Pernštejnů. Podstatné pro vztah „vrchnost – vzhled města“ je v tomto případě skutečnost, že Vojtěch z Pernštejna budoval nové domovní fronty svým nákladem a jednotliví držitelé domů mu pak příslušnou částku uhrazovali splátkami po 3 kopách míšeňských ročně a po jedné kopě grošů za příčné zdi přibližně patnáct

⁹⁶ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI*, Praha 2004, s. 584.

⁹⁷ ZENTNER, J. V., *Libochovičtí židé v minulosti a současné památky na ně*, Libochovice-Nymburk 2008, s. 7.

let⁹⁸. Archivně jsou tyto platby doloženy u 17 domů, dalších 5 domů patřilo přímo Vojtěchovi. Na samotný závěr prošel přestavbou i místní kostel Nejsv. Trojice (fasáda kostela byla také posunuta směrem do náměstí na úroveň vnitřní stěny podloubí; výškově kostel respektoval nové přední části měšťanských domů)⁹⁹. Nové Město nad Metují nemá ze zcela zřejmých důvodů v našich zemích v tomto směru obdoby; paralelu lze ovšem najít např. v sousedním polském Slezsku, kde v 16. století v městě Břeh provedl kníže Jiří II. Lehnicko-Břežský (1547-1586) rozsáhlou a velkoryse koncipovanou přestavbu zámecké rezidence, situované přímo ve městě, jejíž výstavnost ještě podtrhla celková přestavba městských domů v duchu jednotného renesančního architektonického řešení¹⁰⁰.

2.3. Typologie a uspořádání černokosteleckých domů

Podíváme-li se na současný Kostelec nad Černými lesy, zjistíme, že zástavba v historickém jádru města je pozoruhodně jednotná jak v použitých detailech a konstrukcích, tak i po stránce dispoziční. Tento fakt je dokladem značného rozmachu zednické produkce v Kostelci zhruba od konce 15. století do počátku třicetileté války a v 19. století. V prostředí agrárních městeček, jakým Kostelec bezpochyby byl, vychází schéma i podoba domu z potřeb specifického kombinovaného zemědělsko-řemeslného provozu. U několika domů (čp. 93) zde našly uplatnění i fortifikační prvky, což je jev středověké zástavby neopevněných městeček, který je prozatím znám pouze z některých renesančních budov velkých venkovských usedlostí (na Černokostelecku např. čp. 15 v Bylanech, nebo dvůr Chrást u Přistoupimi). Stavební ráz Kostelce vynikal velkou rozmanitostí. Pestrost stavebních materiálů a konstrukčních technik, jež byla typická pro městečka nižšího a nejnižšího řádu, představuje nesmírně zajímavý prostor pro stavebně-historický a především archeologický výzkum, kde lze spatřovat značné rezervy.

Co se týče kamenných domů, je možno v samotném městě nalézt základní dva stavební typy domů. Starší typ byl stavěn na užších parcelách jako dům hloubkový s bočním průjezdem do dvora, krytým nebo otevřeným. Tyto domy jsou ve své běžné formě přízemní, trojprostorové s obytnou částí orientovanou do ulice (za ní byla černá kuchyně a vzadu komora), ve své pozdější podobě již s hrázděným patrem. Všechny tyto prostory byly přístupné pouze z průjezdu ve dvoře.

⁹⁸ Všechny transakce s těmito domy obsahují vždy v zápisu v městské knize jako součást tržební ceny plat „za předek k ruce J. M^{stí}. Pána“ nebo „na zed“. Cena za tato nově vybudovaná průčelí se pohybovala v rozmezí 15-50 kop grošů míšeňských, nejčastěji však mezi 22-37 kopami. LACINGER, L., *K otázce studia cen městských domů v Čechách do konce 18. století (Ceny domů v Novém Městě nad Metují)*, in: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 1, Praha 1971, s. 103-104.

⁹⁹ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV*, Praha 2000, s. 424-427.

¹⁰⁰ VOREL, P., *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001, s. 95-97.

Pokud je vjezd od dvora nezastřešený, případně je po jeho druhé straně situovaná sýpka, jsou to domy typově vesnické. Charakteristické pro tento typ domu jsou v mnoha případech patrové komory v zadní, dvorní části dispozice. V agrárních městečkách se s těmito komorami setkáváme spíše ve formě celokamenných úložných komor nebo sýpek¹⁰¹. Pokud byl tento průjezd zastřešen, pak se již jedná o typově čistý městský dům a můžeme v tom sledovat posun od vesnické k městské zástavbě (stavebně-historický průzkum prokázal, že původní průjezd byl druhotně zastřešen u čp. 22, 42, 48, 49 a 51, kde je dodnes zachován jako chodba za hlavním vstupem) a s trochou nadsázky na trendu zastřešování průjezdů můžeme sledovat jistou „urbánní vyspělost“ sídla. Tento typ domu se v Kostelci uplatňoval přibližně od konce 15. století až do konce 60. let 16. století. Ve své původní podobě takto vypadaly všechny objekty okolo náměstí od čp. 31 až po čp. 52 (i čp. 22 a 119) vyjma čp. 35 a čp. 50 (dnes např. čp. 44, 45, 47, 48 aj.), a to včetně radnice, jejíž vrchní patro bylo původně hrázděné. Tyto domy také tvořily nejstarší zástavbu města Kostelce. Díky sklepům, resp. jejich architektonické podobě, můžeme dnes u převážné většiny historických budov města určit období vzniku. Podle stavebně historického rozboru SÚRPMO objektů historického jádra města Kostelce nad Černými lesy lze za původně gotické budovy považovat domy čp. 24 a 25 (součást původního hospodářského dvora), dále čp. 44, 47, 48, 51 a 53. Ostatní objekty mají vesměs renesanční sklepení, takže je považujeme za objekty v jádru renesanční.

Mladší typ domu, který se v Kostelci nad Černými lesy uplatňuje přibližně od nástupu Smiřických prakticky až do konce 19. století, je dům šířkový se středním průjezdem nebo průjezdní síní. Kromě toho je charakteristickým prvkem i po jedné straně průjezdu umístěný dvoupodlažní komorový blok. Minimálně od renesance je zde nutno počítat s uplatněním kleneb jak v rozlehlých sklepech, tak i v přízemních komorách. Doložena jsou však i trémová, respektive povalová zastropení sklepů a komor. Jedná se již o typicky městský typ domu¹⁰². Ve své původní podobě takto vypadaly, z objektů stojících okolo náměstí, domy čp. 18 až čp. 30. Lze tedy usuzovat, že tyto domy byly postaveny až za vlády Smiřických, což dokládá i fakt, že podle urbáře Černokosteleckého panství z roku 1564 stálo v celém Kostelci pouhých 26 domů¹⁰³. Víme také, že domy čp. 20 (bývalou faru) a sousední čp. 21 (původní školu) začal stavět Jaroslav I. Smiřický až

¹⁰¹ KAREL, T., *Příspěvek k poznání nejstarší zástavby poddanských městeček na Plzeňsku*, in: Kralovice a poddanská města – sborník příspěvků ze semináře konaného v Mariánské Týnici ve dnech 21.-23. května 1997, Plzeň 1998, s. 80.

¹⁰² KAREL, T., *Příspěvek k poznání nejstarší zástavby poddanských městeček na Plzeňsku*, in: Kralovice a poddanská města – sborník příspěvků ze semináře konaného v Mariánské Týnici ve dnech 21.-23. května 1997, Plzeň 1998, s. 79-80.

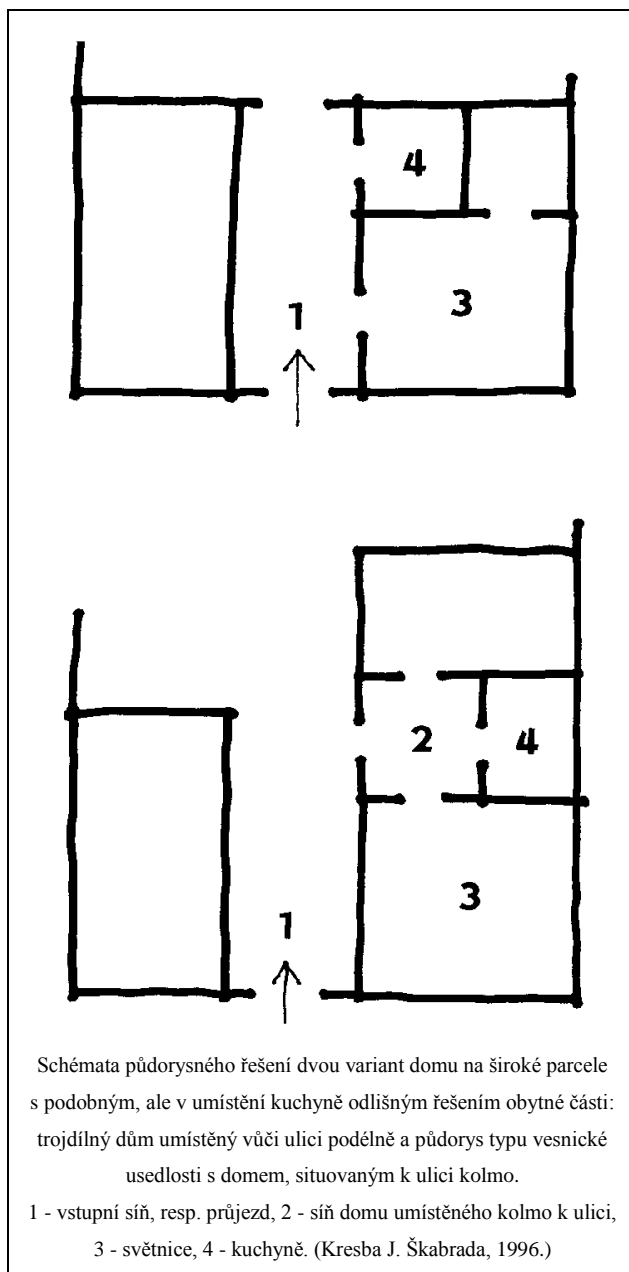
¹⁰³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5-12; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

někdy kolem roku 1595¹⁰⁴ a bývalá kovárna čp. 32 byla taktéž postavena až po nástupu Smiřických. Stejně tak ale víme, že se na místě dnešních čp. 22-25 nacházela větší hospodářská usedlost, kterou roku 1564 vlastnil Václav Razický z Vchynic¹⁰⁵. Jistě se ale jednalo o volně stojící komplex hospodářských budov, který byl později začleněn do domovní zástavby. Půdorys dvora lze ještě vytušit na katastrální mapě z roku 1841.

Bylo zjištěno, že v konstrukčním systému kamenných staveb měly své místo i cihly. Pálená keramická krytina střech získala velkou oblibu na panských a městských domech od samého konce 18. století. (cihelna [čp. 57] se v Kostelci poprvé připomíná v urbáři panství z roku 1564 – *cihelna, v níž se cihly zdicí, dlaždicí i též krycí dělají a páli*¹⁰⁶, v inventáři kostelecké cihelny z roku 1620 čteme: *formy dlážděcí, formy zdicí, forma prežzová, forma kavřincová*¹⁰⁷).

Od konce 50. let 16. století se stavební aktivita přesunula i na Pražské předměstí a přibližně o sto let později i na Poustka. Zde

však vznikaly domy v dřevě většině ze dřeva (mimo kamenné hospodářské usedlosti čp. 93, která byla do pozdější zástavby včleněna). Klasickým půdorysem dřevěného objektu venkovského typu v oblasti Středočeské pahorkatiny a povodí Berounky je přízemní třídlílná chalupa komorového typu. Hlavní místností je jizba, později zvaná světnice, obrácená vždy do ulice či na náves, a měla proto pravidelně dvě až tři štítová okna a obvykle ještě jedno na dvůr. Druhý díl domu byl

¹⁰⁴ Vide: NA Praha, DZV 128, fol. E 2 (závět' Jaroslava I. Smiřického ze Smiřic).

¹⁰⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁰⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁰⁷ NA Praha, KK, sign. 1779, fol. 10.

dvoutraktový – z průčelí se vstupovalo často přes zvýšený práh do síně a z ní obyčejně vlevo do světnice, vpravo do komory nebo chléva; u bohatších usedlostí nejprve do komory a z ní potom do chléva. Přímo naproti vstupním dveřím se většinou nacházela černá kuchyně. Černou kuchyni spojovala se světnicí pec, která často zaujímalá až čtvrtinu světnice a která byla s komínem jediným zděným prvkem dřevěného domu¹⁰⁸, přičemž vždy okolo pece stála lavice na sezení či spaní. Krytina střeš byla původně došková (slaměná), později šindelová (štípané dřevo). Dřevěné domy se v Kostelci přestaly stavět přibližně ve třicátých letech 18. století. Na tento trend mělo jistě vliv i osvobození města od poddanství a následný rozmach obchodu a řemesel. Kvůli častým požárům (především 1756 na Pražském předměstí a 1814 na Poustkách) se v Kostelci nad Černými lesy nezachoval žádný dřevěný dům, představu o jejich podobě si ale můžeme udělat díky nemnoha zachovaným roubeným objektům na Černokostecku – především čp. 2 v Masojedech, čp. 13 v Přehvozdí a především skanzenu v nedaleké Kouřimi¹⁰⁹.

V nejstarší městské kontraktní knize se nacházejí tři popisy (šacuňky), shodou okolností dřevěných domů v Kostelci z 18. století. U všech se jednalo o komorový (trojdílný) typ domu. Prvním z nich je dnes zaniklé čp. 102 na Pražském předměstí. Bylo to roubené stavení, uvnitř omítnuté. Ústřední částí objektu byla průchozí světnice, ve které byla umístěna klenutá černá kuchyně. Z jedné strany síň (chodby) byla sednice s kamencovými kamny, chlebovou pecí a prkennou podlahou. Na druhé straně síně byly dvě komory s prkennou podlahou, přičemž z druhé se vcházelo do podkroví, kde byla ještě jedna menší komůrka. Střecha byla pobita šindelem (v době vzniku popisu – tj. roku 1743 – byl šindel značně sešlý). Dalším domem bylo roubené čp. 166. V roce 1763 mělo také síň, ze které se na jedné straně vcházelo do sednice s kamennou podlahou, se třemi okny (skla zasazená do olova) se žlutě šrafovanými okenicemi a zelenými kachlovými kamny, dále do černé kuchyně a na druhou stranu do komory s udusanou zemí, s malým okénkem a vstupem jak do sklípku, tak po schodech se 14 stupni do malé komůrky v podkroví. Jeho střecha byla zčásti došková a zčásti šindelová. Posledním ze tří takto unikátně popsaných objektů je dodnes existující čp. 164. Jeho stav v roce 1771 byl velice špatný (strop byl *celý zpuchřelý a shnilý*, podobně na tom byl i krov). Jeho střecha byla zčásti došková a zčásti šindelová¹¹⁰. Z roku 1782 existuje také popis domu čp. 77 v Lázeňské ulici, který byl snad také roubený (*mazanice*), rozhodně měl dřevěnou lomenici a šindelovou střechu. Patřil už mezi lepší roubenky ve městě, neboť měl vedle klasického uspořádání světnice-síň-komora i další komoru, spižírnu, a dokonce samostatně oddělenou kuchyni.

¹⁰⁸ KASALICKÝ, V., *Vývoj bydlení*, in: *Základy genealogie 2*, soubor přednášek pro laické genealogy, Praha 1999, s. 173-175. Vide k tomuto: ŠKABRADA, J., *Lidové stavby. Architektura českého venkova*. Praha 1999, 246 s.

¹⁰⁹ Vide: ŠKABRADA, J.-VAJDIŠ, J., *Lidová architektura Středočeského kraje*, Praha 1984.

¹¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 434, 463 a 476-477.

Vedle nich známe díky tzv. šacuňkům ještě podobu několika zděných kosteleckých domů z druhé poloviny 18. století. Prvním z nich je objekt čp. 90 zvaný Ruckerovský. Dům byl přízemní se dvěma síněmi a dvěma komorami, které oddělovala chodba. V této chodbě byla sklenutá černá kuchyně, z níž se dalo přikládat do kamen obou síní, jednalo se tedy o typický trojdílný typ domu. Roku 1769 měl dům již zcela zpuchřelý strop a půdu, v síních i komorách prkennou podlahu a okenice. Na zdmi ohrazené zahradě se nacházela roubená studna s rumpálem¹¹¹. Druhým domem je čp. 47. Roku 1770 byl přízemní, měl okna z *koleček zdělaný*, cihelno-prkenné podlahy a šindelovou střechu. Jeho dispozice byla také trojdílná, tj. světnice-síň-komora, přičemž ve světnici byla zelená kamna s kamnovcem a troubou. Velice zajímavé je, že zadní stěna domu nebyla zděná ale roubená (!). K domu přiléhala i zahrada, obehnaná kůlovou palisádou¹¹². Posledním domem je objekt čp. 53 na náměstí. Byl to jeden z nejvýstavnějších domů ve městě. Na straně do náměstí měl tzv. šenkovní místnost se čtyřmi okny, trámovým stropem, zelenými kamny a chlebovou pecí. Naproti šenkovně byl ještě jeden pokoj se 2 okny do rynku a za šenkovnou se nacházela oddělená kuchyň. V celém patrovém objektu bylo údajně mnoho komor. Střecha byla krytá šindelem a okna měla okenice červené barvy. K domu přiléhala zahrada obehnaná zdí (dnes čp. 81)¹¹³. Čp. 83 na Pražském předměstí bylo roku 1653 i roku 1715 přízemní s přední obytnou světnicí roubenou a zadní kuchyní a komorou zděnými¹¹⁴. Dalším nám bližší známým objektem je dům čp. 62 (№ 58), který byl roku 1763 už zděný, neměl chlév spojený s obytnou částí, měl dokonce prkennou podlahu, ovšem jeho střecha byla pokryta ještě slaměnými došky¹¹⁵. Svědčí to o tom, že i v krajních částech města se tehdy běžně stavěly kamenné domy, což je zvláště překvapivé zjištění v případě zástavby na Pražském předměstí (resp. v Savojské ulici).

Vcelku jasnou představu si můžeme udělat o mnoha domech okolo rynku, jak vypadaly v 17. století. Objekt čp. 31 byl roku 1658 zděný a patrový (první patro bylo hrázděné). V prvním patře byly 4 komory, v přízemí pak jedna velká komora sloužící jako výčep, velká kuchyně, ale i otevřený chlév pro 6 krav. O funkci hospody svědčí i maštal na dvoře pro 6 (!) koní (jistě nocležníků), i speciální špýchar pro sušení ječmene¹¹⁶. Navíc měl dům střechu ze dvou štítů. Velice zarážející je popis domu čp. 34 na náměstí z roku 1727. Z něj totiž vyplývá, že ještě tehdy

¹¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 149.

¹¹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 264.

¹¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 290.

¹¹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 20.

¹¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha testamentů, inventářů a sirotčích účtů 13 (1751-1798), inv. č. 15, fol. 53.

¹¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9B. V 17. století došlo k závažné technologické změně při vaření piva, kdy byl v Čechách postupně nahrazen pšeničný slad ječným. K výrobě stejného množství piva se spotřebovalo zhruba dvojnásobné množství ječmene než pšenice. Ječmen byl ale podstatně levnější než pšenice a pivo z něho vyrobené naopak dražší.

se jednalo o přízemní poloroubený (!) objekt komorovo-chlévového typu popsaného výše. Měl směrem do náměstí kamennou síň se třemi okny, za ní předsíň s černou kuchyní, za nimi byla komora a z ní se pak mohlo jít rovnou do chléva¹¹⁷. Nicméně je potřeba říci, že i ve fazi Tereziánského katastru je tento dům k roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný¹¹⁸. Stejně vypadal i roku 1791, kdy byl již *velmi zpustlý a do cela sešlý* a už se vůbec nehovoří o chlévě (dlouhý byl 30,5 m a široký 7,6 m). Dalším nám známým domem je sousední čp. 35, který byl roku 1673 opět přízemní, a i když měl více místností včetně oddělené dílny, přesto měl také přímý vstup do chléva¹¹⁹. Takový druh domu bychom v 18. století na náměstí opravdu již nečekali. Objekt čp. 38 už můžeme nazvat opravdu městským domem, byť jeho popis neodráží skutečný stav, neboť byl uskutečněn dva roky po požáru domu, kdy s největší pravděpodobností shořelo první hrázděné patro. Měl jednu centrální chodbu s místnostmi po stranách a zcela zvlášť oddělenými hospodářskými budovami a také podloubí směrem na náměstí. Dům nebyl ještě zcela zastřešen. Podle stavu z roku 1681 nás ale zarazí dvě velké chlebové pece uvnitř stavby¹²⁰. Naopak čp. 45 patřil již od 17. století mezi ty nejvýstavnější stavby ve městě – mj. už tím, že byl již roku 1668 zděný patrový a střechu tvořily dva štíty vedle sebe (pokryté šindelem). Tehdy v něm byly tři místnosti se síní v přízemí a jedna větší místnost v hrázděném patře a hospodářské prostory měl oddělené na dvoře¹²¹. Dvojdům čp. 51 a 52 pak představuje zajímavý případ objektu se dvěma staveními podél sebe. Roku 1672 měla obě kamenná přízemí komorového typu, ačkoliv čp. 51 bylo průchozí do chléva; čp. 51 mělo navíc i hrázděné patro se čtyřmi komorami¹²².

Do architektonické podoby obrovsky zasáhl především velký požár města 29. května 1814 (následky předchozích požárů bohužel neumíme pro nedostatek pramenů posoudit). Živel tehdy zničil celkem 98 obytných domů (!) a byl pro vnímání obyvatel o to horší, že vypukl na svátek sv. Ducha (Letnice). Požár vznikl mezi domy čp. 44 a 45 na náměstí cca v 13:30 a za silného větru se velice rychle šířil městem – postupně vyhořela celá severní strana náměstí, celá Lázeňská ulice, celá zadní Poustka a domy čp. 41-38 na náměstí (včetně velké části městského archivu na radnici). *„Při tom ohni tak prudký polední vítr byl, že žádný říkajíc nic vynésti nemohl, každý byl rád, jen když mohl utéci.“* Oběť na životě byl našťastí „jen“ jedna – jednalo se o tříletou Annu Foltýnovou z čp. 158, která pry uhořela v kolébce¹²³. Za odvrácení požárů do budoucna zavedl tehdejší děkan

¹¹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 13.

¹¹⁸ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500. Dům No 18.

¹¹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

¹²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 28 B.

¹²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹²² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 46.

¹²³ Tohoto tragického požáru si ve svých pamětech všiml i milčický rychtář Jan Fr. Vavák, který ale nebyl jeho očitým svědkem. Píše, že během jedné hodiny lehlo popelem 100 domů, ale především uvádí důležitou skutečnost, že

Jan Finger vždy na Letnice procesí po náměstí s Nejsvětější svátostí¹²⁴. Tento zvyk ale trval jen do roku 1833, kdy město opět zasáhl požár (31. ledna v noci), který zničil celou jižní stranu náměstí. Poté obyvatelé uznali procesí za málo účinné a přestali ho držet. Oba dva tyto požáry, jak již bylo řečeno, změnily tvář městských domů – takřka ze všech byla totiž poté odstraněna barokní výzdoba, štíty i valbové střechy a objekty byly přestavěny ve strohém klasicismu. Proto má město dnes tak jednotnou zástavbu v historickém jádru města (pomineme-li řadu později upravených domů), a je takřka učebnicí „lidového“ klasicismu.

Co se týká černých kuchyní, z výše uvedených popisů domů z 18. století a na základě stavebně-historického průzkumu města¹²⁵ můžeme usuzovat, že výstavné domy na náměstí (až na možné výjimky – v domě čp. 50 byla archeologickým odkryvem identifikována černá kuchyň z 16. století) černé kuchyně v době po třicetileté válce již neměly. Otázkou zůstává, kdy tyto prostory vymizely u ostatních objektů, především na Poustkách. I když černé kuchyně byly velmi konvenční součástí domů, lze jejich ústup předpokládat od první dekády 19. století – nepochybně v tom sehrál velkou úlohu požár města roku 1814. Většina novostaveb po tomto datu již v sobě tento prostor postrádá – najdou se ovšem i výjimky - např. v objektech čp. 244, 266, 274, 319 nebo 321 (a snad i 382), přičemž dva posledně jmenované domy vznikly až v letech 1850/1851 - nemusíme jistě zdůrazňovat, že takováto stavební koncepce domu byla ve své době v Kostelci již anachronismem.

2.4. Místopisný a kulturní obraz města

Město Kostelec nad Černými lesy (*lat. Castelitz cis/ad nigras silvas; něm. Schwarz Kosteletz*¹²⁶) tvořilo téměř po celý raný novověk vlastní město a dvě jeho předměstí – Pražské předměstí a později také (přední a zadní) Poustka. Vlastní město, vystavěné na téměř pravidelném trojúhelníkovitém půdorysu o ploše cca 1,5 ha, zabezpečovala původně trojice městských bran na

naposledy vydatně přšlo 7. dubna a trochu málo 23. dubna, takže bylo všude nesmírné sucho. Dále píše: *na hoD s.DVssnII Dnes, kosteLeC Czerni VihoreL, že v tom městě vody málo, mnohem víc stavení splálo. Suché ploty a stavení, bylo vše v jednom plameni.* Knihovna Národního muzea, sign. 1E1/VII, fol. 28.

¹²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 17 p.v.

¹²⁵ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.

¹²⁶ Latinský název města Kostelce nad Černými lesy není v latinsky psaných písemnostech ustálený. Ve 14. století je ves nazývána „Castelitz in nigra silva iacens“ a ještě roku 1472 se objevuje jednotné číslo „Kostelec nad černým lesem“; od 16. století, kdy se český název ustaluje na dnešní podobě, je latinský název pro Kostelec „Castelitz cis nigras silvas“ nebo „Castelitz ad nigras silvas“ (takto zásadně pojmenovávají Kostelec místní duchovní v latinské korespondenci s konzistory). Našli bychom ale i další latinské či německé varianty (př. v 17. století, tedy v době, kdy německý ekvivalent teprve uměle vznikl, se používalo označení „Kosteletz ob dem schwarzen Walde“).

přístupových cestách k městu, vybudovaných Smiřickými ze Smiřic. Brána Českobrodská stávala mezi domy čp. 2 a čp. 14, zbořena byla roku 1818¹²⁷ (jednalo se o jednoduchou zeď s okrouhlými vraty¹²⁸). Brána Kouřimská, či Panská, stála mezi domy čp. 25 a čp. 29. Podle Zlatého urbáře se jednalo o stavbu skládající se z velkého průjezdu a menší postranní branky; v jejím štítě byl vymalován erb Smiřických. Protože sousedila s domem Pavla Horálka, byla někdy také nazývaná Horálkovská. Stejněho rázu byla i brána Pražská, stojící mezi domy čp. 37 a 38. Na rozdíl od brány Kouřimské byl ale v jejím štítu vyobrazen městský znak a podle Zlatého urbáře byla její menší branka zazděná¹²⁹. Ulice Lázeňskou (u domu čp. 71), Prokopovu (mezi čp. 167 a 165) a konec Pražského předměstí (mezi domy čp. 95 a dnešním čp. 455) uzavíraly šraňky, u kterých se vybíralo mýtné – mýtný domek stával na místě dnešního objektu čp. 455 a druhý u čp. 166¹³⁰. Na rozdíl od královského města Českého Brodu neobdržel Kostelec nikdy privilegium na vystavění hradeb. Přetrvávající hrozba ničivých vojenských nájezdů na konci třicetileté války zřejmě přinutila knížete Karla II. Eusebia z Lichtenštejna k rozhodnutí zdokonalit stávající renesanční opevnění zámku a městečka. Stavba raně barokní fortifikace je písemnými prameny spojována s neúspěšnou obranou Kostelce proti Švédům v letech 1644-1645. Nejlépe zachovalou částí je mohutný pětiboký bastion, který od severovýchodu přiléhá k renesančnímu zámeckému valu. Z jeho obrysu vystupuje na východní straně dvojice půlkruhových bašt. Sice byla vyslovena domněnka, že další pozůstatek tohoto opevnění lze vytušit v bezprostřední blízkosti kostela sv. Jana Křtitele a situace pozdější zástavby vymezuje obrys dalšího trojbokého bastionu, který původně chránil přístup k Pražské bráně, v archivních pramenech není ovšem tento bastion nikde zmíněn a jeho existence se jeví být nereálnou¹³¹.

V úvahách o urbanistickém vývoji Kostelce nelze pominout ani komunikační osnovu městečka. Původní schéma cest před založením nové vsi nám není známé. Kostelec nad Černými lesy umožňoval spojení hned mezi několika významnými obchodními centry, neboť zaujímal strategickou polohu v blízkosti tří starých zemských stezek – České, někdy také zvané Trstenická, Vitorazské a Sázavské. Česká stezka vedla z Ostřihomi a Trnavy přes Holíč, odkud se úsekem Jantarové stezky přenášela přes původní velkomoravské centrum Mikulčice a pokračovala na Klobouky, Čejč, Hodonín, dále přes Brno, Litomyšl, Pardubice, potom jižně od Kolína přes Kutnou Horu, Kouřim, Český Brod až do Prahy. Méně významná stezka Vitorazská začínala v původně rakouské Weitře (Vitorazsko), přes Jindřichův Hradec, Tábor, Vlašim, Sázavu

¹²⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 16.

¹²⁸ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹²⁹ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹³⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 17.

¹³¹ ŽIŽKA, J., *K opevnění zámku v Kostelci nad Černými lesy*, in: Památky Středních Čech 13/1, 1999, s. 58-59.

a Kouřim do Nymburka. Sázavská stezka kopírovala tok řeky Sázavy od Havlíčkova Brodu až po soutok s Vltavou¹³².

Zlom nastává s povýšením vsi na městečko a tudíž i vznikem čtvercového náměstí. Ze všech čtyř rohů tohoto náměstí vycházely komunikace, a to na jihozápadě jedna ulice odpovídající ulici Savojské, na jihovýchodě ul. Kutnohorské a ulice směřující na východ odpovídající dnešní ulici Českobrodské, na severovýchodě ulice probíhající v místech dnešního čp. 52 a ústící do dnešní ulice Lázeňské při čp. 760. Na severozápadě náměstí vybíhala ulice odpovídající dnešní ulici Prokopově¹³³. Tyto ulice byly pak hlavními komunikačními centry až do počátku 19. století. Dnešní ulice Pražská v podstatě respektuje původní cestu ve směru na Prahu, ale před výstavbou nové císařské silnice (1822-1828) probíhala dnešní Ruskou ulicí. V místech, kde se dnešní Ruská ulice kříží s dnešní Sportovní ulicí, se cesta dělila – hlavní komunikace pokračovala dále na Kozojedy a odbočka vedla k hájovně na Trubech (až do vybudování nové silnice roku 1886 pouze lesní cesta existující dodnes) a dále potom směrem k Přehvozdí. Na rozcestí stál až do počátku 20. století dřevěný kříž, doložený už v 18. století. Kutnohorská cesta původně probíhala dnešní ulicí Ke Smíchovu, nově byla vytýčena až v letech 1825-1831. Do Českého Brodu se původně chodilo dnešní Českobrodskou ulicí, která ale uhýbala u kaple sv. Jana Nepomuckého doleva a napojovala se na silnici od Peklovského mlýna, nebo bylo možno jít přes Poustka a Tuchoraz. Nově byla přeložena v letech 1818-1830. Do Tuchoraze původně vedla cesta přes Poustka, kdy dnešní Lipanská ulice dále pokračovala přes Hošť po staré silnici do Přehvozdí (odtud také název Tuchorazské ulice), nebo směřovala dále k Peklovským mlýnům¹³⁴. Poté, co ale roku 1609 zanikla ves Hošť, vznikla nová cesta z Poustek, vedoucí dnešní ulicí Příční napříč (odtud její název) lesem Truba a ústící u dnešní hájovny na Trubech, kde se rozdvojovala – pravá cesta vedla přes dvůr Hošť do Přehvozdí, levá vedla do Přehvozdí přímo (tento stav je zachován dodnes).

Černokostelecký zámek a zámecká kaple sv. Vojtěcha

Nejstarší kamennou a také největší stavbou v Kostelci nad Černými lesy je zámek, původně gotický hrad. Na jeho místě u stezky mezi Prahou a Kouřimí založil snad již v 10. století sv. Vojtěch valem ohrazený a opevněný kostelík – castellum – který skýtal lidem ochranu v době

¹³² Vide: KVĚT, R., *Duše krajiny. Staré stezky v proměnách věků*, Praha 2003.

¹³³ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.

¹³⁴ Ke komunikačnímu schématu viz: SOkA Kolín, ŘkfÚ Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 55-56.

nebezpečí¹³⁵. Název castellum dal později jméno celému městu – Kostelec. Ne nadarmo je tedy sv. Vojtěch patronem tohoto města. Pevnost byla obklopena hlubokými, zdáli se černajíci jedlo-smrkovými lesy, které daly vzniknout druhé části názvu města¹³⁶.

Původní kostel ale nechal Jaroslav Smiřický zbourat a na jeho místě postavil kostel nový, takže se v celém rozsahu jedná o renesanční novostavbu z 16. století. Ve smiřické kryptě v kostele sv. Vojtěcha byla během 2. světové války archeologicky doložena existence blíže neurčeného středověkého základového zdiva orientovaného přesně východním směrem¹³⁷, takže se s velkou pravděpodobností jednalo skutečně o původní středověký kostelík. August Sedláček vyslovil domněnku, že dnešní kostelní věž pochází ještě z původní stavby stržené Jaroslavem Smiřickým¹³⁸. Tato úvaha byla potom slepě přejímána v odborné literatuře, je ovšem zcela mylná. Věž je jednotnou součástí stavby z doby Jaroslava I. Smiřického – použité gotizující prvky jsou záměrnou gotizující reminiscencí obvyklou pro renesanční sakrální stavby¹³⁹. Ve skutečnosti není nejspíš ani možné, aby dnešní zámecký kostel sv. Vojtěcha obsahoval nějaké výraznější pozůstatky původní stavby – už kvůli úrovni terénu. S největší pravděpodobností byla totiž původní úroveň země okolí středověkého hradu na úrovni dnešních zámeckých příkopů, o čemž svědčí i dochované střílny v přízemí nárožních zámeckých věží z konce 15. století, které by při dnešní výši okolního terénu ztrácely zcela svůj smysl (jsou totiž pod jejich úrovní). Teprve za Slavatů došlo ke stavbě zámeckého předhradí (tzv. barbakánu) a podle archeologického výzkumu byl (nejspíš tehdy) terén v těchto místech zvýšen místy až o tři metry a následně byl vyhlouben i příkop před tímto barbakánem, který výrazně oddělil předzámčí od zástavby přilehlého městečka. Je tudíž nanejvýš pravděpodobné, že s navršováním terénu pak pokračovala i královská stavební huť a posléze i Smiřičtí (po stavbě barbakánu to bylo víceméně i nutností), kteří nechali postupně zbudovat dnešní zámecké valy (a tím zároveň hluboké vyzděné příkopy) okolo celého zámku. Pokud by tomu opravdu tak bylo, bylo vlastně odstranění původní kostelní stavby nutností, aby na jeho místě mohl být vytvořen násyp (na němž pak byla postavena v letech 1568-1573 kaple sv. Vojtěcha).

¹³⁵ Tato záležitost ovšem není nijak podložena, ačkoliv přežívá v ústí tradici. Vide např.: AUGUSTIN, J., *Velká Encyklopedie měst a obcí ČR*, Sokolov 2001, s. 264.

¹³⁶ Historik Ivan Honl vyslovil domněnku, že černokostelecký městský erb je vlastně mluvící a černé lesy, uprostřed nichž město leží, jsou tam obrazně představeny dvěma lesními muži ozdobenými zelenými věnci. HONL, I., *Městské erby a toponomastika*, in: *Vlastivědný sborník Podbrdská 1974-1975*, s. 54.

¹³⁷ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy ve světle urbáře z roku 1677*, in: *Umění 4*, Praha 1956.

¹³⁸ SEDLÁČEK, A., *Hrady, Zámky a Tvrze české XV*, Praha 1998, s. 7.

¹³⁹ Viz renesanční zvonici v nedaleké Přistoupimi (okr. Kolín). RIŠLINK, VI. (ed.), *Renesance na Kolínsku. Společnost a kultura v letech 1530-1650*, Kolín 1999, s. 38.

Doposud nevyřešená je otázka zasvěcení původního kostela. V odborné literatuře se obecně přijímá názor, že i tato původní svatyně byla zasvěcena sv. Vojtěchu a toto patrocinium jen přechodně zaniklo. Ve skutečnosti je to velice diskutabilní a prameny zcela nepodložené. Ještě v 70. letech 17. století (tedy po padesáti letech od počátku rekatolizace) nebyla totiž zámecká kaple zasvěcena (!) a ve Zlatém urbáři se dokonce přiznává, že nikdo ani neví, kterému světcovi byla dříve pod patronátem. Jisté je, že patrocinium ztratil kostel svým zbořením v 60. letech 16. století. Logické dále je, že ani Smiřičtí novostavbu zasvětit nenechali (novoutrakvisté alias luteráni kostely totiž zasvětit mohli, ale nečinili to v případech, kdy se jednalo v dané lokalitě o kostel jediný a nebylo potřeba jej rozlišit), čili do roku 1620 neměl minimálně 55 let kostel patrocinium. Kostelecký farář Alexandr Sperat roku 1677 píše: „*Tato kaple postrádá titulu sv. patrona, poněvadž vystavěna byla od haeretických pánů Smiřických. Kdyby snad arcibiskup chtěl tomuto kostelu patrocinium stanoviti, hodilo by se „Povýšení sv. Kříže“ poněvadž i hlavní oltář má obraz povýšení sv. Kříže.*“^{140c} Paradoxní ovšem je, že i původní kostel byl možná zasvěcen sv. Kříži, jedná se ale pouze o hypotézu – vede nás k tomu informace z privilegia Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic z roku 1613. Zde se mj. uvádí: „*item jakož taky od starodávna v témž městečku Kostelci každého roku dva jarmarkové neb trhové roční na vlnu a jiné věci, první v pondělí po památce Nalezení sv. Kříže [3. 5.] a druhý ten pondělí po Povýšení sv. Kříže [14. 9.] se držívají*“¹⁴¹. Neznáme žádné privilegium, kterým by ale tyto trhy byly městu povoleny, v privilegii krále Vladislava II. byl městské obci udělen trh v každé pondělí v roce. Pokud by tyto dva trhy na vlnu a dobytek vznikly víceméně samovolně, nebo je stanovilo město samo, je velice pravděpodobné, že se tak stalo s ohledem na hlavní svátek místní svatyně (ten byl vždy spojován s příchodem poutníků z okolních lokalit a s trhem), tj. na oba svátky sv. Kříže. V pramenech údaj o původním patrociniu ovšem chybí, ovšem celou první polovinu 18. století se zámecká kaple uvádí jako zámecký kostel sv. Kříže¹⁴² a to v celé řadě pramenů, takže někdy kolem poloviny století muselo dojít k přenesení patrocinia na dnešní svatovojtěšské. Poprvé se zámecká kaple jako sv. Vojtěcha objevuje až roku 1756¹⁴³.

Vlastní královský hrad byl založen ve 13. století, do psaných dějin ale vstupuje až roku 1344, kdy byl Ješkem z Náchoda směněn s králem Janem Lucemburským za Náchod. Podobu

¹⁴⁰ PODLAHA, A., *Posvátná místa království Českého*, sv. 1, Praha 1908, s. 98; vycházel z tohoto pramene: NA Praha, APA I, sign. B 12/8, fol. 121-122.

¹⁴¹ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 35.

¹⁴² Minimálně v letech 1704-1727. Vide: AHMP, sbírka papírových listin IV., sign. AMP PPL IV – 9261 (18.7. 1724) - *Jan Antonín Nepaur, farář v Kostelci nad Černými lesy, vydává křestní list Josepha Gabriela Frosche pokřtěného 3. března 1704 v zámeckém kostele sv. Kříže, syna Joanna Wenceslaa Frosche, místopurkrabího černokosteleckého panství, a jeho manželky Kláry* (vydáno 3. ledna 1727).

¹⁴³ SOKA Kolín, ŘKFÚ, pamětní kniha děkanství (1756-1780), fol. 61.

královského hradu ze 13. století bohužel neznáme. Někdy v průběhu mladšího středověku získalo jádro hradu klasickou dvoupalácovou podobu. Stalo se tak snad za Jana Sekretáře z Kostelce, který panství koupil roku 1415. V rámci pozdně gotické přestavby bylo jádro obtočeno hradbou se čtveřicí nárožních okrouhlých věží a snad v renesanci rozšířeno mírně vysunutou jižní vstupní budovou překračující hradbu (která se stala základem pozdějšího rizalitu). Stalo se tak snad za Jindřicha z Kostelce nebo za Slavaty z Chlumu a Košumberka, který hrad koupil roku 1492. Hlavní zámecká budova tak dostala svůj dnešní půdorys. Z doby Slavatů z Chlumu (druhá čtvrtina 16. století) pochází též východní část dnešního předzámčí, tvořená polovinou mohutného barbakánu. Jako konfiskát se stal hrad roku 1547 opět korunním majetkem a po požáru roku 1549 byl dvorskou hutí za účasti Hanse Tirola (1549-1558), Pavla Štefana Leoparta a Giovanniho Marii Speciecasa přestavěn pro Ferdinanda I. na lovecký zámek (víme například, že budova předzámčí byla v hrubé stavbě dokončena roku 1553¹⁴⁴). Zajímavé také je, že cimbál k hodinám na věž nad vstupní branou slil roku 1553 slavný český zvonář a puškar Tomáš Jaroš, mj. autor největšího zvonu u nás – Zikmunda v katedrále sv. Víta na Pražském hradě. V rozestavěném stavu ho koupili Smiřičtí, kteří ho pod vedením mj. Oldřicha Avostalise (1558-1561) takřka dobudovali. K posledním větším úpravám (vstupní rizalit a dostavba východní věže) došlo v letech 1752-1759 na přání Marie Terezie Savojské, která pro svůj záměr získala architekta Josefa Jägera¹⁴⁵. Zajímavý, byť nepříliš známý, objev učinila obnova hlavní zámecké budovy v letech 1940-1941, kdy byly odstraněny některé pozdější nevhodné přístavky (u předzámčí a především dřevěná nástavba z balustrádové terasy u Rytířského sálu), a to zjištění původní barevnosti omítek. Bylo jednak zjištěno, že barokní tvary nadokenních říms u vstupního rizalitu byly až do pol. 19. století bez jakékoliv polychromie a na několika místech byla v torzech objevena pův. renesanční omítka sytě žluté barvy přecházející do oranžova, která byla za Marie Terezie Savojské změněna na čistě vápennou bílou¹⁴⁶! Dnešní barva omítek (po r. 2006) tedy navrácí budově přibližnou původní barevnost, ovšem až na rizalit, který byl v době svého vzniku bílý. Při rekonstrukci kolem roku 1935 byly ovšem zcela nepochopitelně odstraněny i iluzivní malby arkád na nádvoří pocházející

¹⁴⁴ Tehdy se zde totiž osazovala okna, která zasklil královský sklenář Valentin Šemer. NA Praha, Reg 53, fol. 5 a 40 p.v.

¹⁴⁵ K tomuto tématu vide: SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XV*, Praha 1998, s. 1-14; HEROUTOVÁ, M.-LACINGER, L.-VILÍMKOVÁ, M., *Kostelec nad Černými lesy. Stavebně historický průzkum*. Pasport SÚRP MO 1981, rkp.; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy ve světle urbáře z roku 1677*, in: Umění 4, Praha 1956.; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Vnitřní výprava renesančního zámku v Kostelci nad Černými lesy*, in: Umění 14, Praha 1966; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *K Jägerově přestavbě zámku Kostelce nad Černými lesy*, in: Umění 13, Praha 1965; DURDÍK, T., *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 275-277; NACHTMANNOVÁ, A., *Kostelec nad Černými lesy v éře Smiřických – provoz a vybavení renesančního zámku*, in: Průzkumy památek X-2/2003, Praha 2003; MRVÍK, VL. J., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy v éře Lichtenštejnů (provoz a přestavby v 17.–19. století)*, in: Průzkumy památek XVIII-1/2011, Praha 2011, s. 85-110.

¹⁴⁶ Zprávy památkové péče 5/1941. Praha 1941, s. 42-43.

z Jágerovy přestavby a (jak bylo zjištěno r. 2006) překrývající starší malby arkád v červeném tónu už z dob Smiřických (!)¹⁴⁷ i nápis v tympanonu. Dnešní barevnost omítek také nerespektuje původní barevnost říms pod střechou a římsy kolem tympanonu, které byly minimálně od Jágerovy přestavby opatřeny červeným nátěrem, aby imitovaly ostatní ostění z červeného nučického pískovce¹⁴⁸. Při generální rekonstrukci zámku byl roku 2006 také proveden dendrochronologický průzkum krovů, který přinesl mimořádné závěry¹⁴⁹.

Hned pod zámkem stojí dům čp. 2 (až do počátku 19. století zde byla strategicky umístěna jatka a masný krám, neboť krev ze zabitých zvířat mohla bez problémů odtékat dnešní Českobrodskou ulicí z města) a pod ním budova nového špitálu založeného Marií Terezií vévodkyní Savojskou 18. května 1726 pro 24 osob obojího pohlaví. Budova (původně šedomodrá s převahou bleděmodrého tónu) byla už v baroku centrálně vytápěna teplým vzduchem rozváděným kanály v podlaze a otvory ve stěnách¹⁵⁰. Provedení stavby svěřila vévodkyně listem vydaným ve Vídni dne 18. května 1726 poručíkovi de Contini, provádějícím stavitelem byl zřejmě Kristián Minedi z Řičan, který pracoval už pro Jana Adama I. z Lichtenštejna. Podle nedávno objevených účtů kosteleckého panství (autorem této práce) vydala za první pololetí roku 1727 vrchnost na stavbu 872 zlatých 45 krejcarů, k 26. říjnu 1727 to bylo dalších 690 zlatých 45 krejcarů a za první pololetí 1728 už „jen“ 269 zlatých¹⁵¹. V dubnu 1728 byl nový špitál dostavěn, načež se 15. května t. r. shromáždili špitálníci ve starém špitále, oblékli se do nových oděvů a odebrali se do nového špitálu. Každé tři roky potom dostávali muži kabát z bílého sukna s modrou podšívku a modrým vyložením, modrou kazajku bez rukávů, kalhoty plátnem podšité, opasek, klobouk a 2 kapesníky. Ženy dostávaly modrým flanelem podšitou kazajku z bílého sukna s modrým obšitím, šněrovačku z bílého sukna, modrou spodničku, 2 zástěry, 2 šátky na krk, 2 čepce. Kromě toho dostala také každá osoba dvě košile, podražené boty a vlněné punčochy¹⁵². Ještě na závěr uveďme, že na výslovné přání vévodkyně byl špitál postaven pod patronát sv. Amadea Savojského a sv. Jana Nepomuckého, k nimž se zde měla pěstovat zvláštní úcta, nicméně se toto označení už ve své době příliš neujalo.

¹⁴⁷ Průzkum ak. malířky Vaici Hejdové z r. 2006.

¹⁴⁸ HALW, Herrschaften, kt. 700.

¹⁴⁹ Ing. Tomáš Kyncl – Výzkumná zpráva č. 011-06, Brno 13.3. 2006. V krovu nad západním křídlem bylo identifikováno dřevo kácené v zimě 1615/1616 a 1616/1617 (!) a ondřejská vzpěra ze dřeva pokáceného v zimě 1810/1811, nad severním křídlem jsou krovy ze dřeva pokáceného v letech 1750-1752 a 1797/1798, ve východní části nad jižním křídlem 1754/1755, nad střední částí jižního křídla 1752/1753 a nad západní částí j. křídla z let 1752/1753 a 1754/1755, stejně jako nad východním křídlem.

¹⁵⁰ Vide: RIŠLINK, VL.-JOUZA L. ED., *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 113.

¹⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 19, složka 313/1.

¹⁵² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 14.

Pod zámeckým valem bývala studánka Panna (u čp. 4 a 5), ze které se odváděla voda do zámku, a malý rybníček, odkud se vedla voda do vodního příkopu. V bezprostřední blízkosti rybníčku stál tzv. tumlplac. Bylo to místo opevněné dřevěnou hradbou, opatřené strážními budkami. Ve starém urbáři se popisuje tato hradba jako palisáda z jedlových kmenů, krytá šindelovou střechou, v níž byly střílny¹⁵³. Tumlplac byl snad vybudován za Ferdinanda I. a původně sloužil jako místo pro konání rytířských klání. Na sever od tumlplacu stál objekt (dnes čp. 237), který v 18. století sloužil jako draslárna (něm. Flusshaus) – postaven byl podle projektu architekta Antonína Haffeneckera, který také pro vévodkyni Savojskou navrhoval zvonici u kostela sv. Havla ve Štolmíři a kosteleckou rybárnu čp. 192, roku 1764 jako jednoduchá patrová budova členěná pouze nárožní bosáží a jednoduchou římsou¹⁵⁴. Západně od tumlplacu se nacházela koželužna (čp. 9), pazderna a bažantnice, kde byli umístěni zámečtí bažanti přes zimu¹⁵⁵. Draslárnu měli již od 18. století tradičně pronajatou místní ochranní židé, z nichž vyniká především Abraham Martinowes. Tento velmi zámožný podnikatel zde roku 1791 založil nadaci pro chudé, na kterou složil 2000 zlatých, ze kterých se mělo každoročně vyplácet na židovský a křesťanský Nový rok celkem 100 zlatých místním chudým, bez rozdílu náboženství (!)¹⁵⁶. Jeho syn Herrman, místní stavitel, pak pokračoval v odkazu otce a nechal zde postavit synagogu (zbořenou roku 1941) a sbírkami a dary docílil toho, že roku 1844 byla v Kostelci v domech čp. 21 a 22 otevřena židovská škola se čtyřmi třídami a jídelnou až pro sto chovanců obojího pohlaví. Ve škole se vyučovala němčina, čeština, francouzština, zeměpis, dějepis, zpěv a hra na klavír a housle, tělocvik, tanec a děvčata se učila i vaření a ručním pracím. Složení těchto předmětů bylo úmyslné, aby zdejší chovanci mohli bez problémů přestoupit na všeobecná gymnázia či vysoké školy.

Pivovar

Na pravé straně Českobrodské ulice stojí domek čp. 14, v němž bydlel v 18. století lesní knížecí inspektor. V této budově byl původně umístěn pivovar. V tomto pivovaru vypukl 7. května 1659 požár, který se rychle rozšířil po jižní a západní straně náměstí až na Pražské předměstí. Popelkem tehdy lehly dvě třetiny města. Poté následoval malý knížecí park a po něm barokní sýpka čp. 675. Na této třípatrové budově je velice cenný především kamenný lichtenštejnský znak

¹⁵³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁵⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 24, složka 333.

¹⁵⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 20.

¹⁵⁶ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 81.

s letopočtem 1709¹⁵⁷. Podle Zlatého urbáře z roku 1673 vyprodukoval pivovar ročně cca 4500 hl piva, za vévodkyně Savojské už 7000 hl. Díky zachovaným pramenům si můžeme udělat představu i o produkci v posledních letech existence pivovaru čp. 14 – za první čtvrtletí roku 1831 se tu uvařilo 897 sudů (cca 2030,9 hl) a při jedné várce vzniklo průměrně 64,8 sudu (medián = 65 sudů) a v posledním čtvrtletí 1832 1050 sudů (cca 2377,2 hl)¹⁵⁸, čili přibližně kolem 9 tis. hl ročně. V letech 1782-1821 se pak uskutečnilo ročně průměrně 49 várek (ročně od 32 do 65 várek), přičemž je nutné vzít v potaz, že po roce 1806 byl okruh jeho odběratelů snížen o několik vesnic (Plaňany, Pečky, Masojedy a Nová Ves)¹⁵⁹. Když už jsme zabředli do statistiky – roku 1832 se v Kostelci vypilo v průměru za čtvrtletí v 10 hostincích celkem 132 sudů (tj. asi 300 hl.) piva, a máme dokonce doloženo, kolik v jednotlivých šencích¹⁶⁰.

Původní pivovar, ač přestavěný, přestal vyhovovat, a tak bylo správou panství už na počátku 18. století rozhodnuto vystavět pod pivovarem novou patrovou sladovnu (první část z níže popsaného komplexu pivovarských budov ve tvaru obráceného písmena Z). Zachoval se nám její návrh i rozpočet od říčanského stavitele Kristiána Minediho (podle jeho vlastnoručního přípisku zjišťujeme, že vládl daleko lépe kreslířským uměním než schopností pravopisu) na tento slad z listopadu 1704. Bez materiálu měla stavba stát 840 zl. 15 kr., přičemž na ní měla být využita robotní práce¹⁶¹. Jednalo se o jednoduchou obdélnou stavbu se stanovitou střešou s trojúhelníkovým štítem (s kruhovým oknem) na obou užších čelních stranách zakončenými čučkem a s ozdobnou bosáží po celé výšce nároží.

Třetí a poslední budovou na této straně byl novější knížecí pivovar. Jedná se o rozsáhlý komplex budov kolem vnitřního dvora. Historické zprávy o tomto nebyly v minulosti obecně známy, a proto byly velmi mylně interpretovány. Nejstarší je severní a jižní křídlo - nebylo ale postavené bezprostředně po zničení starého pivovaru roku 1657, ani roku 1742 Marií Terezií Savojskou, jak se až doposud tvrdilo¹⁶². Na mapě Černokosteleckého panství z roku 1777, ani na mapě vrchnostenských pozemků a budov v Kostelci nad Černými lesy z roku 1812¹⁶³ není na místě dnešního pivovaru čp. 17 zachycena žádná stavba. Původní pivovar tvořil komplex budov

¹⁵⁷ MěÚ Říčany, Odbor památkové péče, Program regenerace Městské památkové zóny Kostelec n. Černými lesy.

¹⁵⁸ SOA Praha, VS Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 91, složka 810.

¹⁵⁹ SOA Praha, VS Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 81, složka 705.

¹⁶⁰ Suverénně nejvíce – 40 sudů – se roku 1832 vyšenkovalo v čp. 19 a 33 sudů v čp. 29. Za nimi následovalo čp. 37 s 14,5 sudu, dále čp. 53 se 14 sudy, poté čp. 109 s 11 sudy, pak 31 o 8 sudech, už poměrně málo – 5 sudů – v čp. 102 a zcela na chvostu zůstávaly hostince čp. 116 s 2,5 sudu a zanedbatelný 1 sud (226,4 l) v čp. 30. Bohužel se v této době nečepovalo v jinak vyhlášeném podniku Zelený dům čp. 38. Pro srovnání stav z roku 1815: v této době byl suverénně nejvyhledávanějším hostinec čp. 51, kde se vyčepovala celá čtvrtina všeho piva městě (135½ sudu ročně!), následoval Černý orel čp. 19 (92 sudů), dále čp. 29 (58 sudů) a nad 50 sudů vyčepoval ještě Josef Schmidt. Kromě nich zde bylo ještě dalších 7 hostinců.

¹⁶¹ HALW, Herrschaften, kt. 696.

¹⁶² Vide: KAŠKA, M., *250 let pivovaru v Kostelci n. Č. l.*, Kostelec nad Černými lesy 1992.

¹⁶³ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., inv. č. 2993.

ve tvaru zrcadlově obráceného písmena Z mezi dnešními čp. 15, 14 a sýpkou čp. 675 (již na mapě z roku 1777). Tento pivovar zcela lehl popelem při požáru 16. července 1836¹⁶⁴. Jeho obnovu nejprve komplikovalo nedávné úmrtí knížete Jana I. Nový pivovar čp. 17 (toto čp. ale obdržel až mnohem později) byl podle dosud nalezených archivních pramenů postaven v rozmezí let 1837-1839. Vyplývá to z korespondence správy Černokosteleckého panství s dvorskou Lichtenštejnskou kanceláří ve Vídni z roku 1842. Z ní vysvítá, že po vyhoření starého pivovaru byly připraveny čtyři projekty na jeho obnovu a předloženy novému knížeti Aloisi II. v únoru 1837. Kníže se tehdy rozhodl neobnovit vyhořelou budovu, ale postavit novostavbu na poli u Sv. Jana. Autorem plánu¹⁶⁵ byl Matěj Čermák (1779-1854), který působil na panství jako stavební inženýr v letech 1814-1837. Provedení stavby bylo zadáno pražskému staviteli Janu Ripotovi. Celá stavba stála 39.764 zlatých (z toho asi polovina byla využita na platy dělníků), přičemž zisk z prodeje železa z vyhořelého pivovaru a vyplacení odškodnění z pojištění proti ohni pokrylo jen část nákladů. Se stavbou se započalo v květnu, ale ještě do konce roku byly v projektu prováděny určité změny. Na staveništi byla speciálně zřízena cihelna, která vyráběla cihly pro stavbu. Omítání objektu a pokrývání střechy bylo vždy nutno přes zimu zastavit. Stavba šla tak rychle, že většina pivovaru byla na konci roku 1838 už pod střechou. V únoru 1839 se začalo jednat o stavbě polygonálního mlatu, který sloužil k mlácení obilí s pomocí dobytka, který tu obcházel do kruhu. Provedením stavby byl pověřen pražský sekerník Jan Paris, který ji postavil za cenu 750 zlatých ještě do konce roku. Tento mlat byl až doposud považován za unikátní barokní památku¹⁶⁶. Rozpočet a situační plán na potřebné stavební doplňky k úplnému dokončení pivovaru, který předložil černokostelecký úřad do Vídně v dubnu 1840, byl schválen v září téhož roku. Mezi jinými dodatečnými stavebními pracemi se jmenuje i vydláždění dvora (provedeno až roku 1842). Nový pivovar, který byl v době své výstavby největším v Kouřimském kraji, byl celou dobu – stejně jako starý pivovar – propachtováván, tj. vrchnost ho neprovozovala ve své režii¹⁶⁷.

Ještě než zcela opustíme černokostelecké pivovary, neodpustíme si jednu drobnou poznámku – kostelecké pivo (zvané Mudrlant) bylo obecně hořké a lidé odjinud než z Kostelce si na něj museli déle zvykat. S obdobným „problémem“ se setkal i kníže Karel II. z Lichtenštejna, který často

¹⁶⁴ Požár vypukl o půlnoci v domě čp. 18 na náměstí a postupně se rozšířil, takže shořelo celkem 10 domů a oheň zachvátil také jednu z nárožních věží kosteleckého zámku (pokrytou šindelem) a zničil také střechu na věži zámeckého kostela, kde následkem požáru pukl a roztavil se zvon z roku 1499. Špitálu se tehdy požár jak zázrakem vyhnul. Nový zvon byl do zámecké kaple zavěšen teprve až roku 1860 díky takřka dvacetileté snaze zámeckého kaplana Václava Rathouského († 1862), který si ho nakonec doslova vyžebrał přímo u knížeti Aloise II. z Lichtenštejna.

¹⁶⁵ Plány jsou dnes uloženy v Podlipanském muzeu v Českém Brodě, sign. CB 28221/5,7,8.

¹⁶⁶ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.

¹⁶⁷ Vide: NAČERADSKÁ, P., *Žentourový mlýn v areálu bývalého pivovaru čp. 17 – dějiny objektu*, NPÚ Kutná Hora 2004. Rukopis.

pobýval v Kostelci (dokonce zde i zemřel). Roku 1667 to zdejší sládek Václav Kos vysvětluje takto: „*pivo, které se Vaší milosti na Kostelec posílá, jest drobet při chmeličku, neboť zde blízko okolo Prahy neradi lahodných piv mají, že často v Praze bejvají a hořáku dobře zvyklí jsou*“.¹⁶⁸

Směrem od pivovaru na východ v Peklovském údolí stály dva mlýny – horní a dolní. Tyto mlýny původně patřily vrchnosti. V horním Peklově se mlely už za Smiřických slady a samotná stavba stála už za Slavatů¹⁶⁹. Pod horním mlýnem byl rybník Tintěra a pod ním dolní mlýn. Polím v této oblasti se říkalo „V ostrovích“¹⁷⁰. Ještě na počátku 19. století se v Kostelci pěstoval chmel. Chmelnice se nacházela pod pivovarem a vedle ní Šafránice, na které se pěstoval šafrán (krokus), používaný v této době jako nasládlé koření¹⁷¹. Jen pro zajímavost – z krokusů se sbíraly jen blizny z květů, na 1 gr. sušených blizen bylo potřeba cca 12 tisíc květů (!), přičemž z 1 ha šafránice bylo možné získat za tři roky cca 17-30 kg sušených blizen. Nad šafránicí stálo několik stodol, mj. farská stodola, která údajně byla pozůstatkem původní farské budovy pocházející z doby před husitskými válkami – tento předpoklad z 19. století je ale nutné dnes zcela odmítnout¹⁷². Českobrodská ulice byla ukončena klasicistní kaplí sv. Jana Nepomuckého pocházející snad až z 19. století (po 1765¹⁷³, před 1812, nejspíš 1785). V ní umístěná barokní socha je ovšem mimořádně kvalitní barokní prací od Jana Jiřího Šlanzovského z doby kolem roku 1720. Socha stála bezpochyby původně samostatně a kaple byla kolem ní dostavěna dodatečně. Tomu nasvědčuje i naddimenzované měřítko sochy, která byla svým celkovým provedením zcela jistě určena pro osazení v exteriéru. Navíc se k roku 1765 připomíná pouze socha, nikoliv kaple¹⁷⁴.

Náměstí

Za Českobrodskou branou začínalo samotné náměstí zvané rynek. Celá strana náměstí od Českobrodské brány až po bránu Kouřimskou patřila v 17. a 18. století vrchnosti. Objekty čp. 15, sloužící jako knížecí dvůr a objekt mezi čp. 16 a čp. 18 (původně čp. 107), plnící funkci vinopalny (roku 1740 s pěti kotli¹⁷⁵), ještě navazovaly na nejrůznější hospodářské objekty v Českobrodské ulici. Roku 1683 zřídili Lichtenštejnové další panský úřad – výběrčího daní a zřídili pro něho byt

¹⁶⁸ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 22, složka 326.

¹⁶⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁷⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 23.

¹⁷¹ Vide: RAKUŠANOVÁ, J., *Černokostelecká šafránice*, in: Vlastivědný sborník Českobrodsko I/1957, s. 145-149.

¹⁷² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 125.

¹⁷³ SOKA Kolín, ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 55-56.

¹⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 55.

¹⁷⁵ HALW, Herrschaften, kt. 691.

v přízemním domě čp. 16 zvaném Jägerhaus, kde doposavad sídlil panský podkoní¹⁷⁶. Byl sice přízemní, ale měl vydlážděné podloubí na čtyřech kamenných renesančních kruhových sloupech. Objekt čp. 18 byl již plně obytným domem. Byl nazýván Matyášovský a bydleli v něm knížecí lesmistři. V jeho přízemí jsou dodnes krásné zbytky podloubí. Roku 1673 byla jeho střecha pobita šindelem a měla na straně do ulice dva vikýře ukončené makovičkami. Dům čp. 19, zvaný U černého orla, byl jako jediný na této straně náměstí v soukromém vlastnictví. S tímto objektem sousedil dům, v němž bydlel zámecký kaplan a později i černokostelečtí faráři (čp. 20). Podle popisu ve Zlatém urbáři měl dům čp. 20 pouze tři komory a šindelovou střechu zakončenou na hřebeni nízkou šestihrannou vížkou s makovicí. Dům měl průčelí zakončené renesančním nebo barokním štítem (tento fakt dosvědčuje, že většina domů na náměstí byla opatřena zdobnými štíty, což bezpochyby působilo malebným dojmem). Dále následovala budova nejstarší kostelecké školy (čp. 21), kterou začal stavět krátce před smrtí ještě Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic. Víme to z popisu Černokosteleckého panství z roku 1654, který zachycuje stav ještě před požárem 1659¹⁷⁷. Tato přízemní škola byla zrušena krátce po roce 1620, kdy si město postavilo novou školu na Pražském předměstí (blíže je o černokosteleckém městském školství pojednáno u čp. 108 a 81) a dům čp. 21 byl následně vrchností pronajímán a později ho adaptovala na obydlí drábů. Podle Zlatého urbáře z roku 1673 byl tento přízemní objekt po požáru roku 1659 upraven jen velmi skromně a krov byl obnoven jen nad částí domu „*pro nebezpečnost ohně nebo hned podle toho jest veliká maštal pro koně vystavěna.*“¹⁷⁸ V období těsně před bitvou na Bílé hoře (1620) dosáhla místní škola svého největšího rozmachu po stránce kvality vyučování, bezpochyby i zásluhou Smiřických. Svědčí o tom i fakt, že sem roku 1612 vyslal rektor Karlovy univerzity bakaláře Pavla Romera Nepomuckého¹⁷⁹. Můžeme v tom vidět pokus vrchnosti o kvalitativní povýšení zdejší školy na školu partikulární neboli latinskou.

Vedle drábova domu stála maštal pro 47 koní, zvaná tumplac či tumlhaus (čp. 22) *kdež se koně tumlovali, když pro deště se pod zámkem tumlovati nemohli*. Roku 1673 to byl přízemní domek, uprostřed průčelí měl velká vrata a po každé straně jedno okno. Štít byl pouze ze dřeva a v něm byla *dvířka na pantích s řetězem pro nakládání sena*. Za touto stavbou pak směrem do dvora stála ještě renesanční míčovna z dob Smiřických, sloužící pro potřeby vyžití místní šlechty a jejich návštěv (sloužila k provozování míčové hry, částečně podobné dnešnímu tenisu - odrážení malého míčku přes síť nataženou středem sálu i od zdí), s dřevěnou pavlačí, ze které mohli diváci sledovat hru. Skutečnost, že v Kostelci existovalo zařízení tohoto typu, svědčí o nesmírné reprezentativní

¹⁷⁶ HALW, Herrschaften, kt. 691 a 696.

¹⁷⁷ NA Praha, FdK, kt. 1061, sign. VII E 33.

¹⁷⁸ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁷⁹ WINTER, Z., *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901, s. 168.

funkci města na přelomu 16. a 17. století! Poté, co vrchnost postavila novou drábovnu (čp. 6), byly domek drábův a tumplac upraveny za obydlí pro černokosteleckého děkana. Děkanství bylo později přemístěno do domu čp. 23 a tento objekt byl náležitě přestavěn, upraven a roku 1756 prodán sklenáři Matěji Procházkovi za 700 zlatých rýnských. S povolením vrchnosti potom rozdělil Matěj Procházka toto staré děkanství roku 1787 na dva domy – jeden dal svému synovi Josefu Procházkovi a druhý svému pastorkovi Václavu Schützovi¹⁸⁰. Vedle tumplacu byl opět panský dům, nynější fara (čp. 23), v jehož prvním patře bydlel panský zahradník, a za ním objekt zvaný ballhaus s kořennou a zeleninovou zahradou. K roku 1673 byla mezi tumplacem a nynější farou ulička pro odtok vody od ballhausu. K roku 1673 to byl dům přízemní s dvěma kamennými štíty vedle sebe směrem do náměstí, za každým štítem byla stanová střecha pobitá šindelem a mezi krovy byl žlab s výtokem na náměstí¹⁸¹. Dům čp. 23 nákladně přestavěl roku 1748 hrabě Otakar ze Starhemberka, hejtman Kouřimského kraje. Když byl později propuštěn pro dluhy ze služby, koupila tento dům 13. dubna 1750 obec a zřídila zde hostinec. Šenkování piva bylo ale prodělečné, a tak se roku 1754 ujala objektu vrchnost, která zde zřídila faru¹⁸². Mezi farou a Kouřimskou branou stála ještě maštal pro 22 koní (čp. 24) – později kůlna pro vozy a malý domek (čp. 25). Podle Zlatého urbáře měla maštal tehdy stanovou střechu rovnoběžnou s uliční čarou a na jižní i severní straně byly dva vikýře s dveřmi na pantech pro skládání sena¹⁸³. Všechny tyto objekty přešly v polovině 18. století do soukromého vlastnictví. Maštal a domek byly později zbořeny a na jejich místě postavil Václav Grill pěkný měšťanský dům s obchodem zvaný Grillův dům¹⁸⁴. Podle údajů ve Zlatém urbáři měl ze všech objektů v tomto bloku podloubí pouze dům čp. 18 a domy čp. 21-25 byly bez výjimky přízemní. Objekty čp. 18-20 patřily opravdu již tehdy k nejvýstavnějším ve městě, musíme ovšem důrazně vyvrátit představu o zbylých panských domech v této části rynku, které rozhodně již mezi nejvýstavnější nepatřily a svou honosnou podobu (především nynější fara čp. 23) získaly až po převodu do soukromých rukou, tj. po polovině 18. století! Za Kouřimskou branou stály k roku 1805 pouze tři objekty. Kutnohorská ulice, jak již její název napovídá, pokračovala dále přes Brník a Kouřim až do Kutné Hory, kde se napojila na Trstenickou stezku.

Na druhé straně přes Kutnohorskou ulici stojí dům čp. 29, který má také svou bohatou historii. Bydlel zde i primas Vilém Horálek, u kterého byla konána roku 1736 velká hostina k příležitosti

¹⁸⁰ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 76.

¹⁸¹ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁸² ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 76.

¹⁸³ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁸⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331.

propuštění Kostelce z poddanství¹⁸⁵. Objekt čp. 32 byla obecní kovárna, kterou daroval obci ve svém privilegii Albrecht Václav Smiřický roku 1611¹⁸⁶. Od počátku byla kamenná a měla loubí.

Původně, tedy až do urbanistických zásahů Jaroslava Smiřického, procházela hlavní komunikace přes náměstí nikoliv jako dnes mezi domy čp. 37 a 38, ale poněkud jižněji, na místě, kde dnes stojí objekt čp. 36. S největší pravděpodobností došlo k přeložení cesty až v souvislosti se stavbou Pražské brány. Že k takovému „zrušení“ ulice a jejímu následnému zastavění ve městech běžně docházelo, dokládá např. zastavěná ulice v Praze mezi Starým městem a Havelským předměstím později zastavěnou domy čp. 464-I a 432-I (ve 14. století)¹⁸⁷ či zástavba uličky mezi čp. 53 a 81 přímo zde v Kostelci po požáru roku 1814, či předpokládaná zástavba ulice v místech dnešního černokosteleckého domu čp. 52.

Západní strana náměstí byla nejvýstavnější – rozsáhlé domy s pěknými mansardovými střechami, z nichž každý představuje kus historie některého starého černokosteleckého rodu. Tak první dům čp. 38 se původně nazýval U brány. Bývala to zájezdní hospoda, která byla později přestavěna, a dostalo se jí názvu Zelený dům. Zelený dům postupně získal na věhlasu a stal se střediskem místní honorace. V jeho rozsáhlé zahradě byly pořádány lidové veselice a zábavy. Na jižní a západní straně náměstí, kde bydleli panští úředníci a bohatší černokosteletští měšťané, byly logicky domy výstavnější. Téměř všechny tyto domy snad měly původně podloubí (doloženo u čp. 38¹⁸⁸).

Nejvýznamnější stavbou na této straně náměstí byla bezpochyby radnice (čp. 41) – sídlo tehdejších orgánů městské samosprávy, městské rady a sboru obecních starších. Původně tato budova, připomínaná už roku 1564, sloužila pouze jako panské masné krámy. Teprve roku 1613 ho daroval Albrecht Václav Smiřický obci¹⁸⁹, která však i nadále pronajímala přízemí budovy řezníkům, kteří zde měli své masné krámy. Až do roku 1891 vrcholila střecha bývalé radnice šestihrannou vížkou s cibulovitou bání a makovičkou, která zaručovala celé stavbě dominantní postavení na náměstí. Z obecních účtů víme, že původně byly na této vížce umístěny i věžní bicí hodiny. Když se ale městská ekonomika roku 1641 pomalu dostávala do vážné krize, byl hodinový zvonek prodán a následně rozlit¹⁹⁰. V přízemí stavby, v podloubí, prodával občas městský rychtář pečivo zabavené pekařům, u nichž byla při kontrole zjištěna nesprávná váha zboží.

¹⁸⁵ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 60.

¹⁸⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 3-4.

¹⁸⁷ LÍBAL, D.-MUK, J.-PAVLÍK, M., *Raně gotické Havelské město*, in: Pražský sborník historický 1966, Praha 1966, s. 47.

¹⁸⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 28 B.

¹⁸⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 3-4.

¹⁹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1641-1642), č.k. 33.

Obecní zastupitelstvo se v 17. století skládalo z primasa, 8-10 konšelů a jim byli k ruce 2 obecní starší a 2 rychtářové. Později se tento počet ustálil na 12 konšelech, 2 rychtářích, 2 správčích obecního majetku, 2 kostelnících a 2 hajných. K ruce měli jednoho písaře (syndikus) a obecního sluhu (servus)¹⁹¹. Roku 1655 žádal tehdejší hejtman Černokosteleckého panství Jiří Mařan Bohdanecký, aby byl počet obecních zastupitelů snížen na primasa a 8 konšelů a svou žádost odůvodňoval špatnou hospodářskou situací po třicetileté válce. Jeho žádosti ale nebylo vyhověno¹⁹². Renovace městské rady se konala každé tři roky a nově zvolení konšelé následně skládali slavnostní přísahu v městském kostele¹⁹³. Z činnosti obce se zachovalo mj. nejstarší kostelecké pečetidlo z roku 1626, je kruhové o průměru 44 mm se znamením divého muže ve štítě, s přílbou a příkrývadly a opisem: MIESTO : KOSTELE CZ NAD CZERNYMI LESI. Dole po stranách štítu je datum 16-26. Od tohoto pečetidla se zachovalo i kožené pouzdro s nápisem: Anno 1626 adi. 24 junii tato peczeť udielána nákladem jana sstiasného nachodského sauseda miestis Kostelce nad czernimi lesi pro památku gehu a potomkům budaucím¹⁹⁴. O městské správě je blíže pojednáno u historie domu čp. 41. Mimo této pečeti existovala v Kostelci ještě pečeť hrdelního soudu a práva rychtářského, které se nám bohužel nezachovaly¹⁹⁵.

Za radnicí v domě čp. 165 byla umístěna šatlava a mučírna, zrušená až roku 1765. Podle popisu v tzv. Zlatém urbáři byla roku 1673 postavena z kamene, omítnuta vápnem a přikrytá šindelem. V době popisu však nebyla v příliš dobrém stavu. Dvojitými prkennými dveřmi *na pantích a s zámkem západitým krytým* se vcházelo do malé síňky, z níž vedly dveře opatřené

¹⁹¹ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 7.

¹⁹³ Při této renovaci musela vždy nově ustanovená městská rada přísahat na artikule, zavazující ji k poslušnosti vrchnosti a katolické církvi. Artikule jsou, jak ostatně vše v té době hodně mnohomluvné (mají 23 odstavců); budeme se snažit zachytit jen jejich podstatu. Předně přísluší všem dbát na čest a slávu boží a jeho svatých se píše v předmluvě. První odstavec na to navazuje příkazem, že je nutno „v samospasitelnej katolickej víře pevně a beze všeho pochybování setrvati.“ S tím souvisí povinnost chodit do kostela, nejméně jednou do roka chodit ke zpovědi, netrpět mezi domácími obyvateli žádného bludaře atd. Zakazuje se šenkování „páleného“ a jiných opojných nápojů před mší i v sobotu večer, jakož i pohoršlivé hraní (karet, kostek). Po Bohu přichází na řadu vrchnost: ukládá se jí ctít, velebit, za její dlouhé a šťastné panování prosit, chránit její majetek, předejít škodám, které by ji mohli postihnout. Další odstavec ukládá obecnému lidu poslušnost představeným a jejich úkol „vždycky bedlivě pamatovati, smilstvo, cizoložství aniž jiné hampejzy a neřády“ jakož i hádky, vády a různice netrpět. Od představených obce se požaduje spravedlnost bez ohledu, zda jde o chudého, či bohatého, přítele, či nepřitele. Zvláště se jim ukládá ochrana vdov a sirotků. Přijímání nových občanů se děje jen se souhlasem vrchnosti; obchodníci a živnostníci mají mít úctu k úřadům, platit daně a jiná břemena. Odstavec 8 a 9 stanovuje tresty za neúčast na pobožnostech a za jejich zneuctívání hrami a výtržnostmi. Správa obce má dohlížet na dobré udržování hospodářství a nedbalce ohlašovati vrchnosti. Ukládá se opatrnost při zacházení s ohněm a opatření proti němu. V dalším odstavci jsou ustanovení o oprávnění k myslivosti a zákaz honění zvěře, zvláště se psy. Nařizuje se zachovávat zemědělské i lesní pozemky ve vymezených hranicích, les je možno odprodat jen se souhlasem vrchnosti, bez téhož souhlasu nesmí živnostník ani hospodář zadlužit svůj majetek. Další zákazy se týkají chytání ryb a raků, spásání cizích pozemků, tvoření nových cest, kupování domácích věcí od čeledi sousedů, zaměstnávání a přechovávání podruhů na cti nezachovalých či nekatolíků. V odstavci 22 se stanovuje postup pozůstalostního řízení po zemřelých dětech. Vide: KNEIDL, P., *Stříbrná Skalice*, Stříbrná Skalice 1985.

¹⁹⁴ LIŠKA, K.-PŘIBYL, A., *Znaky a pečete středoečeských měst*, Praha 1975, s. 79.

¹⁹⁵ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

klikou a řetězem do dlážděné světničky určené lehčím delikventům. Vězení osvětlovala dvě zasklená zamřížovaná okna a vytápěla kamna na zděném podkamní. K trestání vězňů byla určena kláda se *dvěma štáfý a na ruce čtyřmi železnými oblouky*. Přes síňku proti této světničce se vcházelo do kuchyně a přímo proti hlavnímu vstupu vedly dveře s řetězem do klenutého dlážděného vězení, *v němž věžňové hrdelní sedávali*. Po pravé straně přiléhala k vězení komůrka s propadlou klenbou, v době soupisu zazděná. Na opačnou stranu se vstupovalo *do druhé komory klenuté dlážděné, kde věžňové po vystání outrpného práva svůj kvartýr mají a v ní se hojí*. Ze síňky vedla chodba do soudní síně a přilehlé podzemní mučírny. V těchto prostorách bylo místo stropu pouze *něco podlažin na zdech položeno*. Šatlavu obýval *posel právní*.¹⁹⁶

Naproti radnici si město udržovalo tzv. louž neboli klenot města. Byla to umělá zásobárna vody *plná bláta a žab* pro případ ohně, využívaná také k brodění koní. Nedořešenou otázkou zůstává, zda byla také využívána k vaření piva jako v Českém Brodě. Před průčelími domů čp. 47, čp. 48 a čp. 49 byla později postavena kůlna na úschovu hasičských potřeb¹⁹⁷. Obecní studnice měl Kostelec v 18. století dvě – první se ve Zlatém urbáři popisuje takto: *Před tím rybníčkem studnice obecní, v níž pramenité vody dostatek se nachází; okolo ní obruba roubená s rumpálem a jedním okovem. Item nad tou studnicí na čtyřech silných dubových sloupech hranatá a nejvyš obdélná vížka. Opět při též studnici koryto, do kteréhož se troubami, jako do zámku, díl vody nahání*. Tuto kašnu postavil na svůj náklad roku 1622 nově přijatý měšťan, bednář Jan Packej¹⁹⁸. Kromě ní stála na náměstí ještě jedna kamenná kašna, která byla však roku 1673 označena za pustou¹⁹⁹. Celkový obraz náměstí dotvářel ještě kamenný pranýř a dřevěná strážnice zvaná vohcimra se dvěma světnicemi a kůlnou, v níž byla uschovávána prkna k trhům²⁰⁰.

Mezi severní a západní stranou náměstí vede Prokopova ulice (v 17. a 18. století zvaná Za radnicí). Zde se stavební aktivita projevila již před rokem 1560. Prvním zde stojícím domem byl objekt čp. 172 zvaný Šalenovský, během druhé poloviny 16. století se zdejší zástavba rozšířila směrem na náměstí. Za zmínku stojí i nedaleký objekt čp. 42, u kterého máme v 17. století doloženo podloubí²⁰¹.

Z původně gotických domů na severní straně náměstí si po staletí zachovávaly význam především dvě hospody – v domě čp. 50 a čp. 53. Druhá jmenovaná byla nazývaná U jelena. Před touto budovou stála až do roku 1883 barokní socha Spasitele, postavená roku 1680 a osázená

¹⁹⁶ NACHTMANNOVÁ, A., *Hospodářské budovy v provozu barokního velkostatku na panství Kostelec nad Černými lesy*, in: Průzkumy památek XV – 1/2008, s. 12.

¹⁹⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 16.

¹⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 587.

¹⁹⁹ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁰⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 16.

²⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 594.

kaštany. Nechal ji postavit tehdejší hejtman Černokosteleckého panství Leopold Lorenc Leiter z Tannenberku na památku moru, který právě v červenci roku 1680 Kostelec zasáhl. Na jejím podstavci byl vytesán letopočet a hejtmanovy iniciály L. L. L. Odstraněna byla i s náspem rozhodnutím městské rady z 19. února 1883, protože vadila ve výsadbě nové aleje z jalovců (!)²⁰². Dodnes se z celého sloupu dochovala pouze spodní část ve tvaru sloupu s dřikem o výšce 1,4 m a průměru 58 cm (na zahradě domu čp. 550)²⁰³. Bližší představu o tom, jak vlastně sloup vypadal, nám snad dá dodnes stojící morový sloup Spasitele ve Slatiňanech na Chrudimsku²⁰⁴, postavený roku 1683, který podle dochované fotografie byl s kosteleckým zcela typově totožný. Tvořil ho kamenný čtverhranný podstavec, na něj původně navazoval další sloup o výšce přibližně 3 m s hlavicí a na vrcholu byla osazena vlastní socha žehnajícího Ježíše.

Skok ve stavební čáře náměstí mezi částí zástavby na západ od domu čp. 51 a na východ od tohoto domu (včetně něj) si D. Líbal ve svém stavebně historickém průzkumu města vysvětluje existencí gotických domů s loubím od hranice mezi čp. 50 a 51 na východ, jež však měly odlišnou parcelaci²⁰⁵. To je bezesporu lákavá představa. Autor této práce ale vidí možnost příčiny tohoto odskoku v poněkud jiné příčině – vybavíme-li si stav domovní zástavby této strany náměstí k roku 1564, zjistíme, že v této době ještě neexistovaly objekty čp. 48, 49 a 50, přičemž domy na obě strany od nich již ano. Je tedy více než pravděpodobné, že řada čp. 42-47 a řada čp. 51+53 se držely při tehdejších možnostech vytyčené uliční čáry s určitou odchylkou a později doplněné domy čp. 48-50 již tuto odchylku svými průčelími nevyrovnaly (jednoduše řečeno se uliční čáry domů čp. 47 a 50 „nesešly“). Což ovšem neznamená, že bychom museli zákonitě vyloučit existenci podloubí.

Posledním domem na náměstí ve směru k zámku byla původně panská kovárna čp. 78. Podle urbáře z roku 1673 byla vystavena z kamene *na skále*, měla podloubí na dřevěných sloupech a zem pod loubím byla dlážděna dřevěnými špalíčky. Před budovou se ještě ve směru do náměstí nacházela lisice podepřená čtyřmi dubovými sloupy určená pro kování koní. Zakončená byla šindelem pobitou střechou. O kus dále, v místech dnešních domů čp. 79-80, stála v téže době pec pro pečení chleba a nad ní opět šindelem pobitá střecha (snad příslušela k níže popsaným chlebným krámům)²⁰⁶.

²⁰² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 19.

²⁰³ Vide: BOHATA, J., *Kometa, rebelie, epidemie a morový sloup roku 1680*, in: Černokostelecký zpravodaj 1/2008, s. 20.

²⁰⁴ Vide: MAXOVÁ, I.-NEJEDLÝ, V., ZAHRADNÍK, P., *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okresech Chrudim a Pardubice*, Pardubice 2002, s. 78-80.

²⁰⁵ LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.

²⁰⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign., fol. 107.

Kolorit ústředního prostranství města doplňovaly ještě obecní chlebné krámy, obnovené roku 1722²⁰⁷. Byly to vesměs budovy sroubené ze dřeva na kamenné podezdívce a kryté šindelem určené k pronájmu (roku 1722 činil příjem z pronájmu od 8 pekařů 7 zlatých a 6 krejcarů). Obecně se uvádí, že *ty svou ohyzdností a nečistotou bývaly nejhorší*. Není proto divu, že většina měst postupně nařídila, aby se tyto krámy vystěhovaly z náměstí do méně frekventovaných ulic. To ale nic nebylo proti strouze, která protékala většinou českých měst, v Kostelci shora z Pražského předměstí, skrze Pražskou bránu *po dřevěných korejtkách* až do malého rybníčku před radnicí (v Mladé Vožici byla dokonce zarostlá kopřivami a lopuchem, což v případě Kostelce snad můžeme díky poklopům vyloučit), a která pojímala především dešťovou vodu (a často i všechen odpad z ulic města). Ve městě bylo podle Zlatého urbáře z roku 1673 ještě několik menších struh (např. nad jižní stranou města, odkud sváděla dešťovou vodu ze zahrad, která by mohla zaplavovat vlastní domy, strouhou dále přes Kutnohorskou ulici do panského dvora. Tato strouha byla zapuštěna do země a v místech Kutnohorské ulice měla dokonce poklopy. Další strouhy vedly například před frontou domů čp. 25-15 nebo okolo pohodnice čp. 124.)²⁰⁸.

Tímto dojmem působilo náměstí až do 20. let 18. století, kdy byl uprostřed náměstí vztyčen monumentální mariánský sloup. Až doposud se pouze předpokládalo, že jeho objednatelkou byla s vévodkyně Marie Terezie Savojská a jeho autorem byl snad pražský sochař Jan Jiří Šlanzovský (1682-1752), který v daném období pracoval na řadě zakázek pro vévodkyni Savojskou. Na základě účetních výkazů černokosteleckého velkostatku, zinventarizovaných autorem této studie, je již dnes možné říci, že jej skutečně objednala Marie Terezie a postaven byl na jaře 1719 jako dík za zažehnání posledního velkého moru roku 1713. Vrchnost za něj tehdy vydala 580 zlatých²⁰⁹; za tuto částku se v této době dal koupit v Kostelci na náměstí některý z výstavnějších domů. Ve výše zmíněném německy psaném účetním záznamu se hovoří o bližší neurčeném počtu soch (v latině a staré němčině znamená slovo „statue“ sochu i sloup). Spodní část sloupu zdobila čtveřice soch světců (sv. Šebestián, sv. Florián, sv. František Xaverský a sv. Roch), na vrcholu sloupu byla osazena socha P. Marie Immaculaty²¹⁰. Lze nadhodit domněnku, že současně se sochami na mariánském sloupu byla na jaře 1719 dodána do Kostelce i socha sv. Jana Nepomuckého v Českobrodské ulici od stejného autora, tj. Jana Jiřího Šlanzovského, která se ve své formě velmi blíží „mariánským“ statuím, a navíc okolnosti jejího vzniku nejsou doloženy žádnou zmínkou v dostupných pramenech. Kromě toho Lichtenštejnové

²⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1722-1723), č.k. 81.

²⁰⁸ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁰⁹ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 19, složka 312.

²¹⁰ RIŠLINK, VL.-JOUZA L. ED., *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 111.

ročně vydali okolo 5 zlatých na olej do lampy právě v mariánském sloupu – na starost ji měl zámecký kaplan, který pravidelně u sloupu také sloužil mši sv. a místní špitálníci měli za povinnost v teplých měsících roku u něho každou sobotu konat pobožnost a pomodlit se Loretánskou litanii a pět desátků růžence²¹¹. Marie Terezie výslovně vydala nařízení pro místní kaplany: „*kterýžto kaplan bude pilně pečovati ... jakož i zvláště o to, aby lampy, zřízené v městečku na sloupu, byly rozsvěcovány každou sobotu, přede všemi mariánskými svátky, jakož i před svátkem sv. Bohumila [sv. Amadeus – byl patronem Savojské dynastie] a sv. Jana Nepomuckého, na což z panských důchodů bude pokaždé dáno čtvrt libry [13 dkg] oleje.*“²¹²

Sloup byl zcela nesmyslně odstraněn za dostavby věže farního kostela sv. Andělů Strážných na konci 19. století (v červenci 1894, tedy v době, kdy už stála i nově postavená věž²¹³). Oficiální žádost na tehdejší Památkový úřad Vídeň o vyjádření k dostavbě věže byla podána 16. dubna 1891, posudek na ni vypracoval prof. Luntz z Vídně a žádost byla kladně vyřízena 12. ledna 1892. Součástí žádosti byly i stavební plány počítající s prodloužením kostelní lodě o 4 metry (ve skutečnosti došlo k ubourání původního kostela o 3 metry a jeho prodloužení o 7 metrů, což snad bylo zakresleno na přiložených stavebních plánech)²¹⁴. Co je ovšem na celé žádosti nejpozoruhodnější – nebylo v ní ani slovo o nějakém případném odstranění barokního mariánského sloupu, který navíc stál přibližně 12 metrů od původního kostelního průčelí a přestavbě tudíž vůbec nebránil. Je tedy možné konstatovat, že sloup byl odstraněn bez povolení památkové péče. Sochy z něho byly nejprve provizorně umístěny u kostela sv. Jana Křtitele a následně roku 1905 (dle sdělení ŘKFÚ v Praze-Uhříněvsi) nově instalovány u kostela Všech svatých v Praze-Uhříněvsi. Z urbanistického hlediska by nepochybně mělo v budoucnu dojít k jeho obnovení, případně na místo, kde stál, zasadit do dlažby desku s informativním nápisem.

Kostel sv. Andělů strážných

Nejvýraznější stavbou na rynku byl ale bezpochyby kostel sv. Andělů Strážných. Jeho vznik byl přímo podmíněn prohlášením zámecké kaple sv. Vojtěcha za kapli soukromou Marií Terezií Savojskou 2. ledna 1726 (původně ale zamýšlela učinit tento krok až po smrti, nebo odstoupení stávajícího faráře Nepauera, ovšem jejich vztahy se záhy natolik vyostřily, že se Marie Terezie

²¹¹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 61.

²¹² ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 132; originál – SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 788.

²¹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, kt. 264, složka XI/105. Věž stavěl stavitel Karel Dušek z Kostelce.

²¹⁴ NA Praha, Památkový úřad Vídeň (1854-1918), k.č. 35.

rozhodla ze dne a na den)²¹⁵. Původně se dlouho uvažovalo jen o rozšíření stávajícího kostela sv. Jana Křtitele, nicméně po shromáždění potřebných peněz prosadil farář Fr. R. Koliander stavbu zcela nového chrámu Páně na náměstí a uvedl pro to několik důvodů²¹⁶. Plány na novostavbu byly zaslány k schválení vévodkyni Savojské v únoru 1735, ta je ve Vídni schválila, pouze nařídila, aby byla sanktusová věžička posunuta přímo nad hlavní oltář (pův. měla být více do středu střešního hřebenu)²¹⁷. Krátce nato schválila projekt i arcibiskupská konzistoř a nic nebránilo realizaci. (Zajímavé je, že tehdejší farář Fr. R. Koliander žádal arcibiskupa, aby směl do nového chrámu přenést i středověkou madonu z Tismic na Černokosteleckém panství – Madona tismická byla totiž spjata s celou řadou zázraků a z Tismic činila významné poutní místo.)²¹⁸. Se stavbou nového kostela se začalo 9. května 1735 a dokončen byl v listopadu roku 1737. Stavbu provedla zednická dílna Matyáše Šritlera a financována byla z finančních darů (vrchnost darovala 1000 zlatých rýnských, obec 100 zlatých, děkan 22 zlaté, panští úředníci 45 zlatých rýnských, vdova Kovaříková 42 zlaté, cechy 81 zlatých, kováři 50 zlatých a ševci 10 zlatých, dohromady tedy 1350 zlatých rýnských²¹⁹) a majetku záduší. Celá stavba bez hlavní věže si vyžádala 6847 zlatých 18 krejcarů a vnitřní vybavení kostela dalších 592 zlatých 10 krejcarů rýnských²²⁰. Vysvěcen byl kostel 25. listopadu 1737 tehdejším děkanem Františkem Rafaelem Kolianderem²²¹. Pod kostelem byla rovněž zřízena krypta, ve které bylo pohřbeno několik významných postav města této doby²²². Hned po dostavbě kostela zde konal svou misii známý jezuita Antonín Koniáš, který s ní byl údajně nadmíru spokojen²²³.

Chrám byl dovybavován i v dalších letech. Roku 1739 darovala vévodkyně Savojská kostelu celkem pět oltářů – hlavní oltář a čtyři oltáře postranní – sv. Anny, sv. Jana Nepomuckého,

²¹⁵ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 58.

²¹⁶ 1. kostel sv. Jana Křtitele má stěny z nekvalitního materiálu a možná by nástavbu ani neunesly; 2. při přestavbě starého kostela by se muselo exhumovat mnoho lidských ostatků; 3. stávající hřbitov by se zmenšil na minimum; 4. okolo kostela sv. Jana není prostor pro uskladnění materiálu; 5. voda potřebná pro stavbu i zedníky by byla daleko, zatímco v případě náměstí je tam kašna; 6. kostel sv. Jana je vzdálen od vlastního města a mohl by být snadno vykraden a ženy jdoucí večer z kostela by mohly být přepadeny; 7. nový kostel by se stal ozdobou náměstí.

²¹⁷ NA Praha, APA I, recepta, kt. 1236.

²¹⁸ NA Praha, APA I, recepta, kt. 1236.

²¹⁹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 66.

²²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec n. Čer. lesy, spisy, sign. A I 7, č. složky 327.

²²¹ Ten celou událost popsal takto: *Přenesena jest tam ze starobylého kostela Nejsvětější Svátost za střelby z hmoždírů s všemožnou oslavou pod baldachýnem mezi hořícími pochodněmi, při čemž myslivci tvořili špalír a napřed neseno 9 nových pěkných korouhví. Slavnosti byli přítomni Tomáš Bartoloměj Kollman, regent knížecí, Václav Chauer, hejtmán, všickni úředníci, slavný magistrát a valný počet zbožného lidu. Kázání, jež by do zlata a stříbra vryto býti zasluhovalo, měl Václav Kořil, rodem z Mladé Boleslavi, farář Říčanský. Na žádost p. regenta bylo pro kněžnu v německý jazyk přeloženo. Slavnost ukončena ambrosiánskými chvalo zpěvy. Při hostině na děkanství odbyvané vystřeleno také třikráte z hmoždíře. Druhého dne přenesena byla křtitelnice.* ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 65.

²²² Ve zvláštním výklenku zde spočinul děkan Fr. R. Koliander (1759), dále kaplani Jan Růžička (1771), Petr Starý (1760) a zámecký kaplan Norbert a S. Ludmila (1748), dále otec děkana Jana Hallíka a několik panských úředníků a sládků (Karel Kirle, Jan Spurný, Jan Sklenka, Kašpar Tanner, Adam Eisenholb a Jan Brož).

²²³ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 135.

sv. Jáchyma a P. Marie Pomocnice pasovské (Takřka totožné sochy sv. Jáchyma a sv. Anny od B. Fritsche jsou umístěny na hlavním oltáři kostela Narození P. Marie ve Vranově u Brna.)²²⁴. Autorem těchto pozoruhodných barokně-klasicistních oltářů je slavný vídeňský sochař Gottfried Fritsch (jedná se dokonce o jedny z jeho nejkvalitnějších prací) a snad i G. R. Donner, během jejich rekonstrukce byly roku 1905 opatřeny sochařem Fr. V. Bukem novou polychromií silně degradující původní dílo; k obnově původní povrchové úpravy těchto soch došlo při rekonstrukci v letech 2005 a 2007. Roku 1751 daroval knížecí inspektor a vrchní ředitel Černokosteleckého panství Jan Horálek do kostela další oltář své patronky sv. Barbory a roku 1752 Antonín Unsin oltář sv. Antonína Poustevníka (oba byly odstraněny roku 1879), obilní písař Černokosteleckého velkostatku Václav Obstzerer daroval nové stříbrné konvičky v hodnotě 50 zlatých a Václav Pošival a František Jakoubek roku 1738 dva nové zvony. Varhany byly koupeny za 180 zlatých rýnských z kostela sv. Havla v Praze (roku 1895 byly nahrazeny dnešními od firmy Josef Rejna-Josef Černý z Prahy). Na závěr ještě doplňme, že všechny sochy v průčelí kostela sv. Andělů strážných vytvořil v letech 1896-1897 profesor pražské Vysoké školy umělecké Antonín Popp²²⁵.

Už roku 1756 nařídila vévodkyně Savojská, aby k nově postavenému kostelu byla také dostavěna věž s hodinami, a to na náklad knížecího důchodu (!), nicméně z toho sešlo údajně proto, že prý černokosteletí měšťané nemínili připustit, aby zvony z městského kostela byly přeneseny do kostela farního. Vévodkyně údajně také velmi litovala, že ke stavbě věže nedošlo²²⁶.

Při kostele působilo po svém zbudování zbožné bratrstvo sv. Barbory, založené roku 1756 výše jmenovaným ředitelem Janem Horálkem (7. ledna 1756 je schválil papež Benedikt XIV.) a zrušené v rámci Josefínských reforem 22. května 1783. Jan pocházel z jedné z nejbohatších místních rodin, vlastníci dům čp. 29 na náměstí. Jeho otec Vilém Horálek, místní primátor, zemřel 1. října 1748 *na poli rozsévaje obilí*. Náhlá smrt Janova otce nebyla v rodině Horálků ojedinělá – *pozorujice, kterak jeho předkové a přátelé, totiž bába, otec i dva bratři jeho náhlou smrtí sešly a na věčnost se odebraly*. A právě strach ze smrti vedl Jana Horálka k uctívání sv. Barbory, patronky šťastné smrti²²⁷, které postupně přerostlo v záměr založit v Kostelci zbožné bratrstvo

²²⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 8. Takřka totožné sochy sv. Jáchyma a sv. Anny od B. Fritsche jsou umístěny na hlavním oltáři kostela Narození P. Marie ve Vranově u Brna.

²²⁵ SOKA Kolín, ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, kniha záduší 1847-1922, bez sign. Za sochy obdržel 1200 zlatých. Sochu Anděla strážce osadil na své místo stavitel Dušek 10. července 1897.

²²⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Dominicalia, složka č. 263.

²²⁷ Svatá Barbora byla podle legendy dcerou zámožného Řeka. Byla prý velmi krásná, a proto ji otec uvěznil ve věži, aby ji nikdo nemohl získat. Chtěl ji dát za ženu takovému mladému muži, kterého ji sám vybere. Když se otec vydá na cesty, přemýšlí Barbora ve věži o mnoha věcech. Píše křesťanským učencům a zve je k rozmluvě. Tak dochází přesně k tomu, čemu chtěl otec zabránit – Barbora se stává křesťankou. Na znamení své víry v trojjediného Boha, který s ní dlí ve věži, dává ve své světnici o dvou oknech prorazit třetí. Otec se vrátil domů a podle tří oken ihned poznal, že jeho dcera stala křesťankou. Nutí ji, aby se své víry zřekla. Protože se zdráhá,

k uctění této světice – a *obávajíc se, aby i jemu, též jeho potomkům, ten nešťastný příběh se nestal, anóbrž aby šťastně svátostmi umírajících zaopatřený umřel a svůj život dokonal, ustanovil pobožnost k sv. panně a mučednici Boží Barboře*. V úvodu bratrských stanov se říká, že cílem tohoto uskupení je: „*aby jeden každý bratr a sestra skrz mocnou přímluvu a orodování tý svatý patronky, náhlou a nenadálou smrtí z tohoto světa nesešel, ale svátostmi umírajících zaopatřený, též milostí Boží obdařený, věčné slávy dojíti mohl*“²²⁸. Ve městě našlo bratrstvo velkou odezvu a získávalo formou darů i členských příspěvků postupně značné jmění - roku 1755 činil obnos 112 zlatých 20 krejcarů a roku 1780 už 776 zlatých 59 krejcarů 3 denáry, do čehož ale byly započítány i dluhopisy. Pro srovnání, v Kostelci nad Černými lesy bylo tehdy možno koupit dům na náměstí za 600-800 zlatých, skromnější dům na Poustkách za 100-200 zlatých²²⁸. Nepochybně se jeho členové účastnili všech poutí o velkých církevních svátcích. V této době chodili obyvatelé Kostelce nad Černými lesy na pouť celkem jedenáctkrát do roka²²⁹.

chce ji zabít. Barbora uteče do hor a skryje se tam v jeskyni. Najde ji však ovčák, který ji otci vyzradí a ten ji vydá místodržiteli. Protože se nechce klanět modlám, je krutě mučena. V noci však přijdou andělé, uzdraví ji a podají jí Tělo Páně jako posilu na její poslední cestu. Posléze je odsouzena k smrti stětím. Stíná ji vlastní otec, sotvaže to ale vykoná, je sražen bleskem. Mělo se tak stát roku 306. Sv. Barbora bývá zobrazována s věží, mešním kalichem a korunou na hlavě, leckdy také s palmou, knihou a mečem. Tento příběh má své historické jádro, které ale bylo překryto množstvím neskutečných legend.

²²⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 75; vide: MRVÍK, VL.J., *Zbožné bratrstvo sv. Barbory v Kostelci nad Černými lesy*, in: Archivní prameny Kolínska 2003, Kolín 2003, s. 3-12.

²²⁹ 1. na den sv. Marka (tj. 25.4.) z Kostelce do kozojedského filiálního chrámu Páně sv. Martina, kde se následně odbyla zpívaná mše; 2. v neděli před svátkem sv. Jiří (tj. 23.4.) z Kostelce do aldašínského filiálního chrámu Páně sv. Jiří k uctění svátku patrona tamějšího kostela; 3. na den sv. Jiří (tj. 23.4.) - pokud by svátek sv. Jiří připadl na neděli, potom následující neděli – do hradešínského chrámu Páně sv. Jiří, kam putovali i cechy se svými korouhvemi; tato pouť se slavila od starodávna; 4. na den sv. Gotharda (tzn. 4.5.) - pokud by svátek sv. Gotharda připadl na neděli, potom následující neděli – do Českého Brodu k uctění českobrodského patrona sv. Gotharda, aby uchránil obilí od krupobití; kam museli putovat i cechy se svými korouhvemi; 5. na den sv. Jana Nepomuckého (tj. 16.5.) kolem 3 hod. odpoledne k soše sv. Jana Nepomuckého pod černokosteleckým pivovarem, kde se litanie mluvená odbývá, potom zpět do kostela sv. Andělů strážných na náměstí a tam se konala mše sv.; 6. v křížové ponděli (tj. 23.5.) se po ranní mši sv. vedlo procesí do polí směrem k Prusicím, prošlo se Kouřimskou branou; první zastávka byla u kříže, který označoval bývalé popraviště; druhé zastavení bylo u kaple sv. Kříže v dnešní Komenského ulici, kde se odbyly obyčejné modlitby za obecné potřeby a vykonalo se požehnání křížem do tří světových stran; nakonec se procesí vrátilo zpět do kostela na náměstí, kde proběhla závěrečná mše sv.; 7. v křížové úterý v křížové ponděli (tj. 24.5.) se po ranní mši sv. vedlo procesí do polí směrem ke Kozojedům; první zastavení bylo u sochy sv. Jana Nepomuckého, odtud se šlo ke Kozojedům; druhé zastavení bylo u dřevěného kříže u Trub, kde se odbyly modlitby za obecné potřeby, potom se procesí vrátilo zpět do kostela, kde proběhla závěrečná mše sv.; 8. v křížovou středu (tzn. 25.5.) se po ranní mši sv. vedlo procesí Lázeňskou ulicí k panskému poli, kde se odbylo první zastavení, odtud se šlo dále k hornímu Peklovu a k soše sv. Jana Nepomuckého pod městským pivovarem, kde se odbylo druhé zastavení a vykonalo se požehnání křížem do tří světových stran; odtud se procesí vrátilo do kostela sv. Andělů strážných, kde proběhla závěrečná mše sv.; 9. na svátek Božího těla (pohyblivý církevní svátek, vždy první čtvrtek po Letnicích) se po ranní mši sv. konalo slavnostní procesí okolo kostela a náměstí; v neděli po tomto procesí se konala pouť do filiálního kostela sv. Václava v Konojedech, kde proběhla mše sv.; 10. na den sv. Prokopa (tj. 4.7.) z Kostelce do Sázavy, kam putovali i cechy se svými korouhvemi; 11. ve svátek Nanebevzetí p. Marie (tzn. 15.8.) se konala pouť přes Olešku, Ždánice a Malotice do Zásnuk, kam putovali i cechy se svými korouhvemi, k uctění matky Boží; iniciátorem tohoto procesí byl černokostelecký děkan Jan Antonín Nepauer jako dikůvzdání *že někdy bejval farářem v Zásnukách a že mnoho milosti mariánské získal*; tato pouť se konala jen do roku 1762, kdy děkanův synovec Tomáš Nepauer vyjádřil z neznámých důvodů nevoli k tomuto procesí.

Dovolím si zde ještě poznámku k hlavnímu oltáři – obecně se tvrdí, že na jeho vrcholu je socha Anděla strážce s dítětem, ve skutečnosti se ovšem jedná o archanděla Rafaela s Tobiášem, jak se o tom zmiňují tehdejší prameny²³⁰. Několik let po vysvěcení kostela se v Kostelci udál zajímavý příběh – roku 1763 zvonili na zvonici u sv. Jana Křtitele jako každý den zvoníci poledne. Byl tam s nimi i tehdy třináctiletý Karel Stumpa. Ten šlápl na nahnílé prkno a propadl se dolů, a i když se ošklivě potloukl, tento pád z velké výšky našťestí přežil – v celém Kostelci to bylo obecně připisováno záchraně sv. Anděly strážnými a úcta místních k nim ještě stoupla²³¹.

Při výše zmíněné přestavbě kostela v letech 1892-1894 došlo kromě dostavby věže v průčelí i k výměně klenby v lodi. Tato klenba má tu zvláštnost, že je bedněná, nesená dřevěnými skružemi zasekanými do nosných zdí a nahradila původní barokní strop²³². Pokud se týče zvonů, většinu jich postihl smutný osud českých zvonů za obou světových válek. Před rokem 1914 byly v sanktusové vížce dva malé zvony, jeden darovaný roku 1738 místním měšťanem Václavem Pošívalem a druhý Florián (byly rekvírovány v listopadu 1916). Roku 1894 byly do nově postavené věže přeneseny i zvony ze zvonice u kostela sv. Jana Křtitele – 1. poledníček snad už z 15. století, 2. Václav o váze 170 kg, kterého nechali kostelečtí ulít roku 1624, 3. zvon P. Marie a sv. Jana Křtitele o váze 491 kg, přelity poprvé roku 1728 a podruhé 1894. Roku 1894 byl ulit i nový zvon sv. Andělů strážných o váze 1335 kg. Po roce 1918 se ze všech těchto zvonů vrátily do Kostelce pouze dva, P. Marie a sv. Jana Křtitele a sv. Václava. Roku 1929 se slavila dvě velká jubilea – 1000 let od domnělé smrti sv. Václava a 200 let od svatořečení sv. Jana Nepomuckého. Tehdejší farníci učinili slib, že vyberou mezi sebou prostředky na nové zvony do kosteleckého farního kostela. Díky tomu opravdu roku 1931 ulila firma Herold z Chomutova dva nové zvony – Václava a Jana Nepomuckého – které byly 6. září t. r. slavnostně zavěšeny (Václav na hlavní věž a Jan Nepomucký na sanktusovou vížku)²³³. Oba dva pak byly rekvírovány během druhé světové války (roku 1942) a už se zpět nevrátily.

Poslední větší změny v interiéru chrámu proběhly při jeho opravě v letech 2002-2005, při nichž byl především zhotoven nový velice umělecky hodnotný pevný oltář (oltářní menza), předepsaný liturgickými úpravami II. vatikánského koncilu po roce 1969 (od toho roku byla v kostele menza pouze provizorní, přenosná, bez ostatků svatých), posvěcený biskupem Karlem

²³⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 3; Zbožný a milosrdný muž Tóbit byl násilně odvečen do Ninive, kde oslepl. Jeho příbuzný měl dceru Sáru, které zemřelo již sedm ženichů. Tóbit a Sára se modlí k Bohu, aby jim pomohl. Bůh vyslyší jejich modlitby a pošle archanděla Rafaela, aby dovedl Tóbitova syna Tobiáše k Sáře, kterou si vezme za manželku. Anděl mu pak dá lék, jímž Tobiáš uzdravil starého otce.

²³¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 67.

²³² KROUPA, P., *Nová zjištění z oprav památek na Brandýssku a Říčansku*, in: Památky středních Čech 17/2/2003, Praha 2003, s. 71-72.

²³³ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), rok 1931.

Herbstem 5. října 2003, kdy do něho byly slavnostně vloženy ostatky sv. Klementa Maria Hofbauera (1751-1820). Jeho autorem je místní občan Zdenek Hůla, který jej vytvořil bez nároku na honorář²³⁴.

Lázeňská ulice získala své jméno od dvou lázní (čp. 62 a čp. 64), které se nacházely na jejím konci. Starší z nich je připomínána už roku 1564²³⁵. Pro jejich umístění byl asi rozhodujícím faktorem pramen Švábka vyvěrající v těchto místech, který byl údajně prospěšný proti neduhům očí²³⁶. Kromě nich zde na počátku 17. století stál ještě objekt čp. 73. Na zahradě tohoto domu se pod zámeckými valy nacházela obecní studnice, ze které mohli až do počátku 19. století brát vodu všichni černokosteletští občané²³⁷. V jeho bezprostřední blízkosti stála už od poloviny 16. století panská cihelna s vápenicí (čp. 57-58). Další budovy v Lázeňské ulici vznikaly postupně na počátku 20. a v průběhu 40. let 18. století. Z této ulice bylo možno sejít i pod zámecké valy, kde v 18. století vznikala řídká okrajová zástavba města, a to drobnou uličkou (nebo spíše stezkou) lidově zvanou „Posranka“, ústící mezi domy čp. 72 a 73.

Pražské předměstí a kostel sv. Jana Křtitele

Za Pražskou branou začínalo Pražské předměstí, s jehož obyvateli se v písemných pramenech setkáváme už od poloviny 17. století. Nejstarší zástavbu v této části města představovaly již v polovině 16. století hospodářské usedlosti na jižní straně dnešní Savojské ulice (v 18. století zvané Na kanále), mj. dvůr Anny Lhotické ze Lhotic (čp. 93)²³⁸. Od 60. let 17. století sem nasměroval své stavební aktivity i Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic, který zde vybudoval ovčín (čp. 103-105) a špitál (čp. 118).

Přibližně finální půdorys dostalo Pražské předměstí kolem roku 1600, kdy si zde černokosteletští měšťané za podpory vrchnosti a okolních měst (např. Kouřim přispěla 25. června 1600 na jeho stavbu 3 kopami grošů míšeňských²³⁹) vybudovali hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele se zvonicí a městským hřbitovem, kam se pohřbívalo minimálně až do roku 1831, kdy byl zřízen nový hřbitov za tehdejším koncem města. Až do počátku 17. století totiž patřil Kostelec pod církevní správu v Konojedech a vlastní hřbitov měli černokosteletští až v Aldašíně²⁴⁰. Z tohoto

²³⁴ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 246.

²³⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteletckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²³⁶ SVATOŠ, J.-BOHATA, J.-JÍŠA, J., *Černokosteletcko na historických fotografiích*, Louňovice 2001, s. 53.

²³⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní I (1622-1815), inv. č. 3, fol. 220.

²³⁸ Vide: NA Praha, DZV 5, fol. H 25.

²³⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 10; Podle sdělení Mgr. Vladimíra Řišílnka z Reg. muzea v Kolíně existovala tato archiválie ještě na počátku 21. století.

²⁴⁰ ANM, sbírka F, kt. 71 (Kostelec n.Č.l. – město).

období (1624) pochází i zvon Václav, původně umístěný na zvonici u zdejšího kostela. Původní budova byla roku 1642 vypálena švédskými žoldnéři²⁴¹. Kdybychom jej mohli roku 1671 sami navštívit, možná bychom kostelík sv. Jana Křtitele ani nepoznali. Podle unikátního popisu²⁴² stál mimo městečko, částečně mezi domy, částečně mezi zahradami, a byl tradičně orientován na východ. Zvenku i zevnitř byl omítnut a obílen. Oproti dnešku ovšem měl jinak umístěné vchody – první z nich byl na dnešním místě (tedy na jihu) a druhý z nich symetricky na opačné, severní straně. Jižní vstup byl opatřen malou předsíňkou (v síle zdiva), silnými mřížemi a ještě závorou. Střecha celého kostela byla pokryta šindelem a uprostřed hřebenu střechy byla malá (sanktusová) věžička. Okna kostela byla údajně z latěk – chápu-li tento údaj správně, nebyla okna zasklená, ale tvořená nakoso natočenými horizontálně umístěnými latkami pod sebou. Na rozdíl od dnešního stavu měl zcela jinak umístěna okna – v presbytáři u hlavního oltáře byla údajně tři okna, na jižní a severní straně po dvou oknech (dnes po jednom) a na západní (průčelní) straně jedno, takže byl celý prostor dostatečně osvětlen. Podlaha byla všude vydlážděna cihlami. Velice by nás ovšem udivil strop kostela – nebyl klenutý jako dnes, ale byl trámový kazetový (nad lodí i presbytářem, a to ještě roku 1734). V celém interiéru bylo 18 lavic, ovšem proti dnešním zvyklostem byly rozděleny na stranu pro ženy a stranu pro muže. Oltáře byly v kostele tři – hlavní stál logicky v presbytáři a byl velice podobný hlavnímu renesančnímu oltáři v zámecké kapli sv. Vojtěcha. Jednalo se o oltář dvouetážový, ovšem v daleko prostším provedení. Středem spodní etáže byla edikula a v ní obraz Matky Boží nesoucí Ježíška, po stranách obrazu (buď ve výklencích, nebo volně na prodloužené římse) byly polychromované a pozlacené sochy sv. Matouše a Marka, ve druhé etáži byl ústřední obraz sv. Jana, jak křtí Ježíše Krista, po stranách byly opět sochy sv. Lukáše a sv. Jana Evangelisty. Na vrcholu oltáři stála volná plastika zmrtnýchvstalého Krista. Podle svědectví tehdejšího faráře P.Sperata se nejednalo o příliš kvalitní práci (dokonce říká, že sochy jsou *směšně* udělány). Byl na něm umístěn údajně velmi kvalitní pozlacený tabernákl, který kostelu věnoval roku 1669 tehdejší důchodní písař Černokosteleckého panství Kašpar Link. Kromě svátku sv. Jana Křtitele se v něm ale neuchovávala Nejsvětější svátost. Druhý oltář byl údajně zcela nevhodně umístěn hned pod kazatelnou, byl na něm obraz Panny Marie a několik menších obrázků a později sem přibyla i drobná řezba darovaná hejtmanem panství Štefanem Forchheimerem z Jakešova²⁴³, nicméně byl stejně jako hlavní oltář pokryt třemi ubrusy. Třetí oltář

²⁴¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 10.

²⁴² NA Praha, APA I, sign. B 41/3, fol. 74c.

²⁴³ Pohřben byl společně se svou manželkou v zámecké kapli sv. Vojtěcha. Na jeho náhrobku je dodnes tento nápis: LETA PANIE 1663 DNE 1. JULII USNULA V PÁNU UROZ. P. HELENA MARGARETHA ROZENÁ Z ROTTENSTEGNU MANŽELKA UROZ. A STATECZ. RYTÍRZE P. STEFFANA FORCHHEIMERA Z JAKESSOWA W LETECH 65 W MANŽELSTWU SPOLU BYLI 45.

byl při jižní stěně u mužských lavic a byl zasvěcen sv. Václavovi. Byl snad také dvouetážový, uprostřed prvního patra byl obraz sv. Václava mezi dvěma anděly (velice kvalitní dílo) a po stranách s obrazy sv. Kateřiny a sv. Barbory. Nad horní římsou se nacházel obraz sv. Marie Magdaleny se sv. Duchem, po stranách obklopený sochami sv. Alžběty a sv. Ludmily. Na vrcholu oltáře bylo ozářené jméno Ježíš. Tento oltář byl pořízen celkovým nákladem 167 zl. 13 kr. roku 1667, z větší části z daru P. Sperata, almužen a odkazů umírajících²⁴⁴ (jeho autory byli pražský truhlář Samuel Kraus a pražský malíř Jan Micka, každý z nich obdržel za dílo po 70 zlatých). Nutné osvětlení na oltáře pak zajišťoval cech místních řezníků. Pěvecký a literátský kůr byl tehdy dřevěný, stál na třech sloupech a vstupovalo se na něj zevnitř kostela. Podle soupisu vybavení kostela z roku 1667²⁴⁵ také víme, že v něm bylo celkem 11 malých i velkých obrazů (Ukřižování, Ecce Homo, Mater dolorosa, Mater Salvatoris, velký krucifix, sv. Jan Evangelista, sv. Kateřina, malý vykládaný obraz Panny Marie, sv. Antonín Paduánský, sv. František a sv. Václav). Roku 1671 to již bylo 13 kusů a tento počet nepochybně dále rostl. Uvnitř kostela sv. Jana Křtitele se pod podlahou také v 17. a 18. století nacházela krypta pro pohřbívání těl místních vysoce postavených knížecích úředníků. Zajímavé ovšem je, že tuto hrobku nechal vybudovat pouze pro sebe a svou rodinu hejtman Leopold Lorenc Leiter z Tannenberka, který také rozhodl, že se na jeho pohřeb má vydat 200 zl. rýnských²⁴⁶. Později se ale do jeho hrobky nechali pohřbívat i jeho nástupci v úřadu hejtmána či purkrabího Černokosteleckého panství²⁴⁷.

Především sakristie byla na zcela jiném místě než dnes – byla přistavěna zvnějšku na severní stěnu kostela a vstupovalo se do ní z evangelijní strany u hlavního oltáře, v níž byla pouze truhlice nebo schránka na méně používané věci. Okolo stavby byl rozsáhlý hřbitov, nově obehnaný zdí pokrytou šindelem, ve které byla na jihu brána s mříží a 2 zámky. Na hřbitově, minimálně do počátku 19. století, stála i kostnice pro sběr kostí ze zrušených hrobů. Bezesporu velice zajímavý

LÉTA PANIE 1667 DNE 1. SEPTEMBRIS UROZ. A STATECZ. RYTÍRZ P. STEFFAN FORCHHEYMER Z JAKESSOWA NOTTA. G.M.K. LIECHTENSTEINSKÝHO PANSTWJ NAD CZERN. LESY HEGTMANN V LETECH 66. GEGICHŽTO OBAUCH TIELA OCZEKÁWAGI BLAHOSL. WZKRZÍSSENÍ.

²⁴⁴ SOKA Kolín, Kniha počtů záduší kostela sv. Jana Křtitele 1666-1682, bez sign.

²⁴⁵ SOKA Kolín, Kniha počtů záduší kostela sv. Jana Křtitele 1666-1682, bez sign.

²⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 487-490.

²⁴⁷ Podle matriky pohřbených byl skutečně 8. března 1685 pohřben v kryptě (ve sklípku) tohoto černokosteleckého kostela jako první hejtman Leopold Laiter. Další pohřbená byla Marie Rozina, vdova po lanškrounském hejtmanovi Kašparu Linkovi, bývalém důchodním písaři Černokosteleckého panství a manželka hejtmána Kosteleckého velkostatku, Ondřeje Františka Christa. Zemřela 16. dubna 1696 při porodu syna Ondřeje Ignáce, který žil necelý den. Oba byli společně uloženi v jedné rakvi vedle hejtmána Laitera. Hejtman Ondřej Christ zemřel 11. dubna 1698 ve věku 49 let a byl zde také pohřben. Dalším zde pochovaným byl hejtman Martin František Anderlička (†18. ledna 1706), následoval důchodní písař František Antonín Myslijevský (†14. března 1716 ve věku 67 let; jeho vdova Rozina Terezie zemřela 27. května 1720 a byla pohřbena do krypty po bok manžela), dále manželka hejtmána Vojtěcha Ignáce Christoha, Apolonie (†19. srpna 1718) a konečně Dorota Marie, manželka důchodního písaře Václava Ignáce Obstžerera († 27. srpna 1720 ve věku 25 let). Kromě nich pak ještě manželka fišmistra Jana Václava Hrdličky, Zuzana († 11. dubna 1700).

je ovšem údaj o místu pro pohřeb nepokřtěných dětí – farář Rudolf Sperat píše, že on sám ho vytyčil tam, kde dříve stála „stará věž“ (*locus pro non baptisatis a me assignatur ubi antea turris antiqua steterat*)²⁴⁸. Z tohoto údaje by se dalo usoudit, že u kostela stála snad dřevěná věž (zvonice?), která později zanikla (při vypálení kostela Švédy r. 1644?), a teprve potom byla postavena současná zvonice za domem čp. 118.

Krátce po roce 1671 pak došlo k celé řadě stavebních úprav kostela řízených zednickým mistrem Kryštofem Mikulínem (a kromě toho byl až do konce 17. století postupně vybavován novým mobiliářem) – nejprve byl roku 1676 na celou střechu dán nový šindel (za 6 zl. 34 kr.) a byla zhotovena nová bání na sanktusové věžičce, dále byla roku 1679 zbořena stará sakristie a byla postavena nová na zcela jiném místě – byla vestavěna pod kůr naproti hlavnímu oltáři. Tato úprava si vyžádala i drobnou změnu hlavního průčelí, v němž byl proražen nový vchod s letopočtem 1679 (není tedy pravdou obecně tradovaná informace, že by kostel byl po požáru 1644 opraven až r. 1679) a kvůli sakristii zde byla proražena i dvě nová okna. Podle účetních výkazů víme, že v letech 1676 a 1734 se upravoval štít na západním průčelí²⁴⁹. Kostelní účty z let 1682-1723 se bohužel nezachovaly, takže nevíme, zda v této době došlo k nějakým úpravám interiéru či exteriéru.

Vedle výše uvedeného jedinečného popisu kostelní budovy z roku 1671 se zachoval snad ještě unikátnější plán na její přestavbu z roku 1734, který kromě navrhované ukazuje i původní podobu kostela²⁵⁰! Na jeho základě můžeme konstatovat, že s největší pravděpodobností byla později celá stavba stržena a zbudována od základů nově. Původně měla typický venkovský renesanční půdorys a vzhled, velmi podobný zámecké kapli sv. Vojtěcha či nedalekému kostelu sv. Havla ve Vykání, tedy obdélnou loď zakončenou podlouhlým polygonálním (pětihranným) presbytářem a bezpochyby svědčí o čilé stavební aktivitě a rozkvětu celé městské obce za doby pánů ze Smiřic. Výše zmíněný plán si nechal vypracovat P.František Rafael Koliander již roku 1733. Podle jeho představ se měl takto upravit kostel sv. Jana Křtitele jako náhrada za zabavenou zámeckou kapli, aby vůbec mělo město kde sloužit mše. Do původní stavby se totiž vešla pouze asi třetina (!) všech účastníků mše, a to ještě s halasným křikem a častými incidenty. Podle jeho představ se měl kostel rozšířit hlavně na západ asi o polovinu (a 4 okna v bočních stěnách) a boční stěny se měly zvýšit o 2 lokty (cca 1,1 m), dále měly být všude v lodi doplněny pilastry a měl být vystavěn nový pěvecký kůr se vstupem zevnitř lodi. Do kostela se pak mělo vstupovat třemi vchody ze západu, jihu a severu. Na severní stěnu pak měla být přistavěna boční prostorná kaple s křížovou klenbou,

²⁴⁸ NA Praha, APA I, sign. B 41/3, fol. 74c.

²⁴⁹ SOKA Kolín, Kniha počtů záduší kostela sv. Jana Křtitele 1666-1682, bez sign.

²⁵⁰ NA Praha, APA I, recepta 4.2. 1734, kt. 1228.

oltářem směřovaným na sever a schodištěm do patra. Takovýto projekt odhadl jistý architekt na 1000 zlatých, což byla větší částka, než si mohla černokostelecká farnost dovolit – na sbírkách sice vybral farář 380 zlatých, vévodkyně Savojská přislíbila darovat materiál na stavbu (a dokonce dovolila, že lid smí opět po dobu přestavby navštěvovat mše v zámecké kapli!) a bývalý hejtman panství Bartoloměj Příkryl (který měl u kostela pohřbenou manželku a rodiče) odkázal kostelu v závěti z roku 1716 300 zl., ovšem zbytek by muselo doplatit samo arcibiskupství²⁵¹. A to byl právě onen důvod, proč arcibiskup nepovolil přestavbu kostela. Ještě téhož roku pak bylo rozhodnuto, že místo přestavby bude na náměstí zbudován zcela nový kostel (sv. Andělů strážných).

Takto upravenou a plně zařízenou budovu postihl roku 1756 velký požár, kterému zcela podlehla, takže z ní zůstalo jen obvodové zdivo. Do dnešní podoby byl kostel přestavěn až v letech 1782-1783 (ne tedy v letech 1777-1783, jak se obecně tvrdí; v letech 1777-1780 se dle účtů přestavovala pouze budova fary²⁵²) za finančního přispění knížete Jana I. Josefa z Lichtenštejna a celkového nákladu 2734 zlatých²⁵³. Tehdy bylo také do kostela pořízeno dnešní zařízení - především vyniká rokokový hlavní oltář s bočními sochami sv. Gotharda a sv. Prokopa. Ke vzniku tohoto vkusného oltáře se váže zajímavý příběh - u obou kosteleckých chrámů Páně působil již minimálně od 17. století literátský kůr, čili chrámový pěvecký sbor²⁵⁴. Po svém nástupu na trůn roku 1780 císař Josef II. systematicky rušil všechny obdobné kůry a jejich majetek zestátnoval. Černokosteletí včas pochopili, k čemu se schyluje, a tak se rozhodli své peněžní jmění raději proinvestovat, a tak roku 1783, nechal literátský kůr zhotovit nový hlavní oltář (za 219 zl. 20 kr.) a současně se rozhodl za zbylé peníze ještě pořídit do kostela nové varhany. Zrušen byl pak zcela nesmyslně r. 1785 císařem Josefem II. a jeho majetek připadl Náboženskému fondu – varhany již nepostavil²⁵⁵. Boční oltář sv. Jana Evangelisty z 19. století patřil cechu truhlářů a

²⁵¹ NA Praha, APA I, recepta 4.2. 1734, kt. 1228.

²⁵² SOKA Kolín, ŘKFÚ, pamětní kniha děkanství (1756-1780), nefoliované účty na konci knihy.

²⁵³ ANM, sbírka F, kt. 71 (Kostelec n.Č.l.-město). Kníže Lichtenštejn daroval materiál v hodnotě 734 zlaté, z aldašínského lesa bylo použito dřevo v hodnotě 330 zl., z kostelní pokladny se vzalo 350 zl., z dluhu Václava Kašeho z Jevan 78 zl., městská rada dala 250 zl., Bernard Oliva daroval 29 zl., Vojtěch Světelský 60 zl. a Anna Salleriusová 10 zl.

²⁵⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73. Podle zprávy z roku 1743 měli zdejší literáti vyhrazeno v kostele sv. Andělů Strážných celkem pět lavic (!) a vlastnili jakýsi Svatováclavský kancionál v českém jazyce.

²⁵⁵ NA Praha, NB IX/13. Nevíme o něm takřka nic. Teprve z posledních let jeho existence se nám zachovaly jeho finanční výkazy podávané pražskému místodržitelství, které o něm alespoň něco vypovídají. První z výkazů pochází z roku 1782 a dozvídáme se z něj, že představenými kůru byli v této době Josef Čermák a Jan Tůma a měl majetek v celkové výši 379 zlatých 39 krejcarů v dlužních úpisech u lidí z celého Černokostecka, z nichž část byla určena pro našetření peněz na nový oltář a nové varhany do kostela sv. Jana Křtitele. Posledním jeho představeným byl černokostelecký měšťan Josef Kapoun

pravděpodobně se u něho sloužily zádušní mše svaté za truhláře a jejich rodiny. Zajímavý je i soubor oltářních svícňů z roku 1679, dnes uložený v depozitáři Arcibiskupství pražského.

Podle popisu kostelního majetku z roku 1756 víme, že na nedaleké zvonici byly celkem tři velké zvony (sv. Jana Křtitele, sv. Havla a sv. Štěpána) a umíráček; se všemi se zvonilo pouze v nedělích, o svátcích, všechny dny před svátky a o sobotách; pokud se ovšem zvonilo poledne nebo Ave Maria či za zemřelé, zvonilo se pouze jedním²⁵⁶.

Zajímavý je také stav, který v 17. století vyplýval z existence dvou chrámů v městě – roku 1677 měly totiž oba svůj vlastní okruh farníků, kteří k němu příslušeli – k sv. Janu Křtitelovi přináleželo takřka celé město s 252 farníky a k zámecké kapli (zde se sloužily mše sv. každou neděli a na svátky) patřily osoby ze zámku, pivovaru, Peklovského mlýna a dvora (137 osob), dohromady zde tedy žilo t. r. 389 lidí po prvním svatém přijímání (pro srovnání: v Kouřimi žilo 496 farníků, v Zásmukách 202, v Českém Brodě 398)²⁵⁷. Kostelecký farář ovšem o sobě píše, že je zároveň i zámeckým kaplanem, za což bere zvláštní plat. Zajímavý je také údaj, že úředníci záduší se střídali ve funkci vždy po čtyřech týdnech, zároveň se do té doby neudály v kostelích žádné velké zázraky a kostel měl zvláštní všeobecné odpustky pro všechny, kdo se v něm na den sv. Jana Křtitele zúčastní mše sv.(!)²⁵⁸.

Prostor okolo hřbitovního kostela byl brzy nato obestavěn domky a vznikly tak dvě nové ulice – Křížová, která je tak nazývána už v 50. letech 17. století, a později i ulice Gen. Sázavského, původně zvaná Pohodnická podle pohodnice (čp. 124), postavené někdy v letech 1564-1600, která byla až do počátku 19. století posledním objektem směrem na sever od města. Od počátku 19. století se ulici začalo říkat Nyklova, podle nových majitelů bývalé rasovny. Stavební aktivita na Pražském předměstí byla ve větší míře obnovena na přelomu 30. a 40. let 18. století, po níž už v podstatě existovaly všechny dnešní domy v této části Kostelce. V tomto období vznikl i zájezdní hostinec čp. 95 zvaný Zavadilka, uzavírající Savojskou ulici. Naproti Zavadilce v dnešní Komenského (původně zvané Konojedská) ulici stojí barokní výklenková kaple sv. Kříže. Nechala ji postavit roku 1690 manželka Františka Tobiáše, pražského krejčího, který byl čtyři roky předtím popraven v Kostelci za znásilnění a zabití šestnáctileté dívky u Tismic²⁵⁹. U této kaple se zastavovali odsouzenci na smrt, aby se zde naposledy pomodlili na cestě k šibenici. Konojedskou ulicí se totiž došlo přímo na místo zvané Na spravedlnosti, kde se nacházelo popraviště tvořené

²⁵⁶ SOKA Kolín, ŘKFÚ, pamětní kniha děkanství (1756-1780), fol. 67.

²⁵⁷ Svatbín měl např. jen 23 farníků, Oleška 48, Kozojedy 46, Hoštecký dvůr 9 (patřil ke konojedskému kostelu), Přehvozdí 35, Tucharaz 107(!) atd.

²⁵⁸ NA Praha, APA I, sign. B 12/8, fol. 120-125.

²⁵⁹ Vide: BISINGER, Z., *Hrdelní soudnictví na Černokosteckém panství v 17. a 18. století ve světle spisů městského soudu*, in: Práce muzea v Kolíně 3/1984, Kolín 1984.

čtyřmi dřevěnými sloupy. Současná stavba není ovšem ta původní z roku 1690, která byla sice také výklenková, ovšem byl na ní namalován obraz Pána Ježíše podpírajícího sv. Kříž (jasná analogie k odsouzení jdoucímu na popraviště). Roku 1732 byla ovšem povalena silným větrem a až do roku 1744 zůstávala v rozvalinách. V čase války se k ní ovšem utíkali zbožní lidé, kteří se rozhodli ji obnovit, a tak učinili sbírku (vybrali celkem 50 zl.) a ustavili P. Františka Rafaela Koliandera předsedajícím této akce a sami měšťané slíbili pomáhat osobně při výstavbě kaple, ke které došlo na jaře 1745²⁶⁰.

Roku 1752 žádala městská rada apelační soud v Praze o svolení, aby namísto staré, *od větrů vyvrácené* a ztrouchnivělé šibenice mohla vystavět novou. Poslední poprava v Kostelci nad Černými lesy se konala 4. března 1763 (popraven byl zednický tovaryš Jan Zelenka z Uhříněvsi, který v tismickém kostele oloupil obraz Milostivé P. Marie)²⁶¹. Roku 1765 bylo pak městu odejmuto právo hrdelního soudu.

Za Zavadilkou se zdejší cesta dělila. Komenského ulicí pokračovala směrem na Konojedy, Stříbrnou Skalici a Sázavu, kde se napojovala na již zmíněnou Sázavskou stezku. Pražskou ulicí pokračovala buďto přes Kozojedy a Mukařov do Říčan, nebo přes Přehvozdí a Tuchoraz do Českého Brodu, kde se napojovala na Trstenickou stezku.

Přední a zadní Poustka

Poslední městskou částí Kostelce byla Poustka. Zřejmě nejstarší stavbou této části města byla obecní pastouška původně stojící na místě dnešního objektu čp. 138²⁶². Jednalo se o dřevěnou stavbu, která sloužila jako místo, kde mohli přenocovat poutníci nebo žebráci. V souvislosti s postupující stavební aktivitou na Jánském náměstí byla začleněna do nově vznikající zástavby. A právě Jánské náměstí bylo centrem předních Poustek, která zahrnovala všechny domy od objektu čp. 135, přes čp. 132, čp. 139 až po čp. 129. Nejprve zde vznikla jihozápadní řada domů (90. léta 17. století), později (20. léta 18. století) severní řada, ve 40. letech dvůr čp. 129-130 a teprve až ve druhé dekádě 19. století začala vznikat východní strana náměstí. Uprostřed náměstí, zvaného plácek, stála roubená studna poskytující vodu obyvatelům předních Poustek. Před touto studnou obyvatelé předních Poustek vztyčili roku 1778 sochu sv. Jana Křtitele, o čemž svědčí i nápis na

²⁶⁰ NA Praha, APA I, recepta, prosinec 1744, kt. 1288.

²⁶¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 23.

²⁶² Vide: SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 323.

jejím podstavci - NakLaDeM CtlItLeLVW SWateho Iana KrštItLe²⁶³. Každoročně se na svátek sv. Jana Křtitele (24. června) konalo na Jánském náměstí posvícení.

Na přední Poustka navazovala Poustka zadní. Ta zahrnovala ulici Tuchorazskou (až do poloviny 19. století nazývanou Růžová), Lipanskou (nazývanou Poustecká) a část ulice Prokopovy (nazývána Za radnicí) od čp. 159 po čp. 162, až na výjimky se ale jednalo o nejskromnější stavby z celého města. První objekt v této části Kostelce (čp. 189) vznikl už v 80. letech 17. století, kdy se sem přesunula zástavba z Prokopovy ulice. Teprve o 10 let později byl postaven sousední dům čp. 162. Trvalo ještě dalších deset let, než vznikl následující sousední objekt čp. 188. Ve 20. letech 18. století prožívají zadní Poustka první velký rozmach stavební činnosti v přímé návaznosti na vybudování severní strany Jánského náměstí v téže periodě – v poměrně krátkém období vznikla celá řada domů od čp. 142 až po čp. 150 a současně i protější strana domů čp. 155 až čp. 158. Tento stavební rozkvět dozníval ještě na počátku 30. let (čp. 154). Druhý velký rozmach stavební aktivity proběhl na zadních Poustkách v 60. letech 18. století, kdy došlo ke spojení zástavby v Tuchorazské a Lipanské ulici (čp. 157 a 159) a hranice zastavěné plochy se posunula dále na sever (domy čp. 173, 174 a 185, 187). Do roku 1805 vzniklo ještě několik dalších objektů (až k čp. 153 a čp. 160), takže došlo ke spojení obou ulic. Lipanská ulice pokračovala dále až k dolnopekelskému mlýnu. Na rozdíl od ostatních kosteleckých částí nevzniklo na zadních Poustkách nikdy žádné centrum a ani žádná významnější kulturní a umělecká památka.

Od počátku 19. století se Kostelec začal výrazně rozšiřovat podél Kutnohorské ulice a tento rozvoj trval nepřetržitě celé jedno století. Ojediněle byla tato část v 19. století nazývána i jako **Kutnohorské předměstí**²⁶⁴, ale obecně se tento název neuchytil.

Nejbližší okolí města

Celé město obklopovala obilná pole, vinice, chmelnice a šafránice. Kromě obilnin, hrachu, lnu, semene na olej a prosa se pěstovalo vynikající ovoce. Sady bohatších měšťanů vznikly v okolí brzy po založení středověkého města. Tyto zahrady bývaly zakládány v podlouhlých lánech ihned za měšťanskými domy a na místech, která nemohla být kultivována orbou. Rozsáhlejší sady se rozkládaly především za Českobrodskou bránou, kde svažitě pozemky pro svou nevhodnost k orbě sloužily jako vinice, chmelnice a především jako známá černokostelecká šafránice. V zahradách byly jinak pěstovány ovocné stromy – jabloně, hrušně, třešně. Jména starých druhů jablek

²⁶³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 23.

²⁶⁴ Např. roku 1872. SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 132, dům čp. 337.

a hrušek nám dnes mohou připadat úsměvná – mrazuvzdorné druhy jablek byly lidově pojmenované sláďata, synečky, hranáče, řehtáče, libernáče, soudky, míšeňská jablíčka; hrušky: mydlinky, kulovky, malovánky, jakubky a putypírky. Před zpustošením lesní zvěří a zloději chránily zahrady u domů ploty, jejichž konstrukci tvořily kůly a výplety z proutí (dvorky u domů byly samozřejmě obehnané celokamennou zdí oddělující prostor dvorku od ovocné zahrady)²⁶⁵.

Tyto kúlovité ploty svrchu pobité šindelem a parcelní zdi měly ovšem ještě sekundární úlohu, která byla ale mnohdy důležitější než pouhé oplocení soukromého pozemku. Jak známo, Kostelec nikdy neobdržel privilegium na stavbu hradeb. Jejich úlohu při případné obraně města suplovalo (alespoň s částečnou účinností) právě toto kamenné a vyplétané ohrazení zahrad, které obepínalo celé město a oddělovalo nezastavěné části jednotlivých stavebních parcel a vytvářelo tak oddělené sekce, které bránily volnému postupu eventuálních útočníků. Snad v době třicetileté války doplnili měšťané stávající ohrazení ještě v místech, kde chybělo, tj. přes přístupové cesty do města. Ze Zlatého urbáře Černokosteleckého panství víme o této dřevěné hradbě hned na několika místech a známe její přibližnou podobu – jednalo se o palisádu z otesaných jedlových kmenů, která byla na vrcholu pobita šindelem. Jedna z nich byla u šraňku na Pražském předměstí – *od toho šraňku z tesaného dříví hradba sroubená až k zahradě Bartoloměje Vydry (zahrada u čp. 93) k straně polední, šindelem pobitá. Item z druhé strany na půl noci štagetle k zahradě mistra popravního (čp. 124)*²⁶⁶. Další takováto hradba (se střílnami) vedla podle urbáře od Českobrodské brány podél domu čp. 2, dnešního čp. 3 a podél celého tumplacu a chránila tak přístup k zámku (viz výše). Tuto hradbu lze předpokládat také v místech, kde se spojují ulice Jánská a Gen. Vedrala Sázvského. Zbylé přístupové cesty chránily výše uvedené městské brány a šraňky.

Díky rozvoji hrnčířství v 18. století a nepochybně i v důsledku osvobození měšťanů z nevolnictví a robot (1736) začal kolem poloviny 18. století nebývalý růst městečka, takže do poloviny 19. století vzrostl počet domů na šestinásobek. Právě v té době se začala šířit zástavba podél Pražské ulice a severně pod městem vznikaly domkářské enklávy Na Poustkách a ve spodní části Lázeňské ulice. Jeho další rozvoj podpořilo i získání sídla okresu (třebaže záhy přesunutého do Českého Brodu). Rozmach stavební činnosti vyvrcholil na konci 60. let 19. století. Potom následovala stagnace trávající až do počátku 20. let 20. století. Podle Karla Kuči se někdy mezi lety 1802/1847 snad Kostelec dočkal i povýšení na město²⁶⁷; podle rozsáhlé akce českého gubernia z roku 1852 (dodnes pramenně nevytěžené!), mající za cíl prověřit všechna městská privilegia

²⁶⁵ ... nyní pan Caplan oznámený dvorec [čp. 20] sloupy dubovými a trhanými blanky přehraditi, šindelem pobiti a v těch blankách dveře na pantích udělati dal ...

²⁶⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁶⁷ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, Praha 2000, s. 87.

v Čechách²⁶⁸, však dnes můžeme usoudit, že žádné privilegium, kterým by byl Kostelec povýšen z městečka na město, neexistuje a titul „město“ se pro Kostelec vyvinul jaksi samovolně s nárůstem domů – podle této šetřící akce (doposud nevytěžené!) to bylo ovšem naprosto běžné.

Nejen v Nizozemí, ale i u nás v Česku můžeme narazit na větrné mlýny, které zcela zvláště dotvářejí panorama krajiny. Zachovaných větrných mlýnů je na našem území jen velmi málo a každý z nich jako technická památka je svědkem vyspělé a dnes již zapomenuté zručnosti a důmyslu starých mistrů sekerníků, tesařů, zedníků a mlynářů. Málokdo ze zdejších občanů to dnes už ví, ale i v Kostelci nad Černými lesy stály v minulosti hned dva větrné mlýny a je možné, že po roce 1775 byl postaven i třetí. Ani jeden z obou doložených větrníků ovšem nepřekročil delší období a brzy zanikl. První mlýn měl stát v 18. století přibližně v místech dnešní pily v Jevanské ulici, kde se v této době nacházela i knížecí cihelna. O jeho existenci vlastně víme jen z jednoho zdroje, a to z dopisu majitelky Černokosteleckého panství vévodkyně Marie Terezie Savojské († 1772) z 15. března 1755, ve kterém povolila svým úředníkům stavbu větrného mlýna u městečka Kostelce směrem k Bohumili s rozpočtem 229 zlatých rýnských²⁶⁹. U mlýna měl být postaven i přízemní domek pro mlynáře s klasickým uspořádáním se světnicí, síní, černou kuchyní a jednou komorou. Jednalo se o mlýn tzv. německého typu, který byl u nás nejrozšířenějším typem – tyto byly dřevěné a natáčí se u nich proti větru celá stavba. Druhým rozšířeným typem jsou větrné mlýny zděné, holandského typu, kde se natáčí proti větru pouze střecha s perutěmi.

Samozřejmě nám vyvstává otázka, co vedlo knížecí správu k tak neobvyklému kroku, jakým rozhodně bylo zakládání větrných mlýnů v našem kraji, kde to je nanejvýš neobvyklé, zvláště když jejich provoz byl podstatně dražší a navíc fungovaly pod Kostelcem hned dva vodní mlýny – Dolní a Horní Peklov. Nevíme. Snad za touto snahou stál nedostatečný průtok Jalového potoka, protože větrné mlýny se budovaly především v těch krajinách, kde byl nedostatek vodních toků a potoky v létě často vysychali. Majitel při výběru nové plochy pro vybudování mlýna musel pak dbát, aby mlýn stál pokud možno na nejvyšším místě otevřeném všem větrům a dále od lesů i stromů, křovin, budov a kopců, a zároveň co nejbliže ke vsi.

Druhý doložený větrný mlýn stával v dnešní Pražské ulici na místě domu čp. 376 na stavební parcele k. č. 437. Postavil ho v roce 1866 místní zednický mistr Karel Kůrka v místě vzdáleném asi 700 metrů od vlastního města, neboť v polovině 19. století kromě větrného mlýna nestála v dnešní Pražské a Ruské ulici ještě ani jedna stavba. Pro tento účel koupil za 155 zlatých kus pole o výměře 333 sáhů čtverečních od manželů Niklových a následně zde pro sebe a svou ženu Karolínu postavil v Českých zemích zcela unikátní (!) osmiboký větrný mlýn. V čem byl tak

²⁶⁸ NA Praha, ČG Publ (1841-1855), složka 48/2/1.

²⁶⁹ Podlipanské muzeum Český Brod, sign. CB 18736-37 F.

unikátní? Bylo to z důvodu, že měl konstrukci s větrným kolem umístěným horizontálně nad vlastní budovou. V části do dvora jsou dodnes zřetelně patrné obrysy budovy osmibokého větrného mlýna a uvnitř domu jsou dochovány i zbytky původního zdíva. Podnik ovšem nevynášel tolik, kolik bylo pro jeho udržení potřeba, Kůrkovi se postupně značně zadlužili a nakonec jim byla pro velké dluhy nemovitost 13. července 1873 zabavena a po veřejné dražbě prodána místní občanské záložně jakožto největšímu věřiteli za 635 zlatých. Ve druhé polovině 19. století totiž prodělávaly větrné mlýny zásadní krizi - moderní turbínové mlýny, v té době zakládané, je hravě vytlačovaly a odsuzovaly k živoření. Po roce 1878 pak byla na jeho místě zřízena továrna na hliněné zboží a místo značně přestavěno²⁷⁰.

Zajímavou kapitolu městské topografie tvoří snahy o postavení železnice přes Kostelec. Koncem 18. a počátkem 19. století hrál Kostelec n. Č. l. (Černý Kostelec) v oblasti Podlipanska první housle. Kouřim, třebaže ještě titulární krajské město, upadlo nenávratně do tichého snění o slavné minulosti a Český Brod, sevřený ještě v hradbách, se pomalu probouzel k životu. Černý Kostelec byl tehdy hlavní sídlo okolních Lichtenštejnských statků a žil rušným životem – porady úředníků se střídaly s projíždějícími formanskými vozy. Po polovině 19. století se však ukazují první známky obratu – tato doba se nese ve znamení rozmachu průmyslu a komunikací, a právě v této době (1845) byla vybudována přes nedaleký Český Brod železnice, v Brodě rázem vyrůstají továrny i mnoho domáckých dílen a v Kostelci velmi rychle šum ustává. A tak se rodí v Kostelci myšlenka na stavbu dráhy. Poprvé to bylo roku 1897, kdy měla trať vést z Uhříněvsi, přes Kralovice, Sluštice, Škvorec, Přišimasy, Štíhllice a Vyžlovku do Kostelce a dále přes Dobré Pole do Kouřimi, kde se měla trať napojit na dráhu Kouřim-Bošice-Pečky. Náklad byl při délce 42,4 km vypočten na 1.654.480 zl. Projektovací práce tehdy prováděla kancelář Köhler & Raynal z Prahy. Železniční komise ale tehdy nedoporučila výstavbu trati pro nepříznivý terén a vysoké náklady, takže z projektu sešlo²⁷¹. Začátkem září 1905 byl obecnímu výboru předloženo memorandum podepsané sto čtyřiceti černokosteleckými občany, žádající, aby byly zahájeny kroky k získání koncese na stavbu dráhy z Říčan do Kostelce. Návrh byl tehdy jednomyslně schválen a současně bylo rozhodnuto, aby byla vyslána tříčlenná delegace sestávající z Bedřicha Kaše, Emanuela Geržabka a Aloise Vondráčka k Dr. Josefu Fořtovi, sekčnímu šéfovi ministerstva železnic, aby ho požádalo o podporu projektu. Jeden z návrhů, aby dráha šla z Vysočan přes

²⁷⁰ E. STOKLAS, *Bývalý větrný mlýn v Kostelci nad Černými lesy*, in: Český Lid, roč. 26/1936, s. 70, srov. i K. HODINÁŘ-V. KLÍMA, *Kronika města Kostelce nad Černými lesy obecně Černý Kostelec zvaného*, Kostelec n. Černými lesy, 1912, s. 22; GÚ-ČSAV, VM-Č – Geografický ústav ČSAV, odd. průmyslu a zemědělství v Brně, prac. skupina pro výzkum geografického prostředí v Praze, fond Větrné mlýny – Čechy.

²⁷¹ BEDNARÍK, K., *O projektovaných a neprovedených drahách na území bývalého okresu Český Brod*, in: Práce muzea v Kolíně, sv. 3, Kolín 1984, s. 250.

Škvorec a Kostelec do Kutné Hory, byl ihned zavržen. Jednání s Dr. Fořtem bylo úspěšné, přislíbil, že státní podpora na stavbu železnice může činit až 75 %, zemská 5-10 % a teprve zbytek by museli upsat místní občané. Celkový náklad na stavbu měl činit zhruba 2.000.000 rakouských korun. Za tohoto stavu se začíná o stavbu zajímat i Kouřim. Zástupci města se zúčastnili jednání železniční komise a projevíli zájem o prodloužení trati až do Kouřimi. Kosteletí neměli námitek za předpokladu, že Kouřim přispěje poměrným dílem na náklady, to se Kouřimi nezdálo, a tak ze spolupráce sešlo (byla to chyba, neboť by tak došlo k propojení Říčany a Kouřimi, které jsou konečnými stanicemi jiných drah, a vznikl by tak přímý spoj mezi Prahou a Pečkami u Kolína). Ke konci září 1906 byla spočítána výnosnost projektované stavby. Její délka měla být asi 15 km a náklady cca 1.600.000 K. Roční příjem dráhy byl odhadnut na 60 tisíc K, provozní náklady na 33 tisíc. Zároveň z tohoto zisku 27 tisíc měla ale být splácena garance i s 2 % úrokem (cca 48 tisíc K), což znamená, že by bylo až do splacení nutné doplácet ročně 21 tisíc K. Tato zpráva rozhodla o osudu celého projektu. Město se překvapivě zavázalo doplácet každoročně tuto částku a byla uzavřena smlouva s Ing. Hammerem a C. Kodlem z Prahy-Smíchova na vypracování konečné verze projektu. 29. ledna 1907 udělilo c. k. Ministerstvo železnic černokosteleckému okresu povolení na předběžné technické práce. Bylo rozhodnuto, že dráha nepovede přes Mukařov, Škvorec do Úval a Kostelce, ale přes Vojkov, stanici Mukařov-Svojetice, zastávku Vyžlovka-Jevany do Kostelce. Konečná stanice měla být v Kostelci v místech, kde se střetávají ulice Komenského a Palackého, v místech bývalého výrobního prostoru podniku Feron (ač ji J. Mešejda ve své stati lokalizoval mnohem dále za město), s přístupem z ulice Komenského. Obnos, který měl zaplatit černokostelecký okres, byl získán prodejem akcií budoucí dráhy – největší částku zaplatil kníže Jan II. z Lichtenštejna († 1929), a to 80 tisíc K, a který také slíbil zdarma (!) darovat všechny své pozemky, přes něž měla vést dráha. Černokosteletí zastupitelé tehdy mj. argumentovali tím, že *v ohledu hospodářském a obchodním město i okres rapidně upadá, hyne; nemá spojení s hlavním městem, ačkoliv je téměř ve středu země*²⁷². Konečný projekt dráhy schválilo c. k. ministerstvo 16. dubna 1908 a s novými úpravami (navýšení rozpočtu) definitivně 17. února 1910 výměrem č. 39998. Konečné vyřízení přišlo z Vídně až 17. dubna 1912, kdy Železniční komise na říšské radě sděluje, že projekt dráhy Kostelec-Říčany byl zahrnut do **druhého** pořadí drah, které se mají v příští době stavět. Roku 1914 ovšem přišla 1. světová válka a ČSR musela budovat železnice především na Slovensku a Zakarpatské Ukrajině, což definitivně pohřbilo všechnu tu snahu²⁷³. Naopak úspěšná byla snaha města z roku 1913 zřídit pravidelnou

²⁷² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 220.

²⁷³ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 60.

autobusovou linku Kostelec n. Č. l.-Český Brod²⁷⁴, která začala fungovat roku 1914 a byla protažena až do Kouřimi.

Ještě několikrát ovšem svitla Kostelci naděje na provedení železnice tímto městem. První z nich byl projekt z roku 1919 (podle zákona č. 373/1919 sb.) na stavbu železničního koridoru z Prahy přes Říčany a Kostelec, směrem na Chrudim, Litomyšl, Moravskou Třebovou, Prostějov, Kroměříž, Vizovice a dále až do Košic, který počítal s tím, že dané lokality ponесou 30 % nákladů v daném úseku. Zde opět pohřbily projekt peníze, poněvadž 30 % všech nákladů byla obrovská suma pro většinu z nich, i když Kostelec, Říčany a Kouřim byly ochotny pomocí dluhopisů zaplatit tuto částku (jak o tom 18. února 1922 informovala jejich společná delegace pod vedením místního faráře P.Jejkala ministerstvo). Ještě v listopadu 1923 jednali zástupci Ministerstva železnic v Kostelci o konkrétních otázkách stavby železnice do Kouřimi. Poslední projekt na stavbu dráhy Říčany-Kostelec-Kouřim vznikl velmi krátce po válce na Zemském výboru v Praze. Bohužel o něm nevíme nic bližšího, jen to, že se o něm mělo jednat v září 1945, ale k žádnému bližšímu jednání s městem nedošlo. Nejspíš byla jeho realizace odsunuta před daleko potřebnějšími potřebami poválečné obnovy²⁷⁵.

Ve 20. až 30. letech zaznamenal Kostelec opět velký rozvoj. Po jižním okraji zástavby (kolem nového hřbitova) byla po celé délce města vybudována dlouhá spojovací ulice, z níž (a ze silnice do Bohumile a Aldašina) byly vytyčeny kolmé uličky (ul. Husova, Nerudova, Dvouletky, Dobrovského, Revoluční) zastavované rodinnými domky a vilkami. Jednalo se o největší jednorázové rozšíření města od roku 1489. Rozptýlenější rodinná zástavba vznikala také v okolí staré Ruské i nové Pražské ulice (včetně Kutnohorské ulice)²⁷⁶.

Příznivé klimatické podmínky Kostelce jako vyhlášeného letoviska v dosahu Prahy a jevanské rekreační oblasti vedly roku 1901 k výstavbě nemocnice (čp. 444) při východní straně Kutnohorské ulice na okraji města.

²⁷⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 220.

²⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 143, inv. č. 891; ke všem projektům vide také: NA Praha, Zemský výbor Praha – železniční oddělení, sign. XV 8/15K, XV 8/25K, inv. č. 541 a inv. č. 562.

²⁷⁶ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, Praha 2000, s. 87.

3. Cechy, řemesla a majetnost místních měšťanů

3.1. Sociální topografie města

Jednou z metod, jak tuto problematiku uchopit, jsou postupy sociální topografie. Sociální topografie představuje jednu z nepostradatelných možností studia každodenního života města. Sociální topografie vychází především z kvantitativních analýz. Metodologicky – zjednodušeně řečeno – se uplatňují dva přístupy – jednak statické zachycení situace ve zkoumaném městě (které někteří historici velice kritizují či zcela odmítají, ačkoliv zvláště u menších lokalit má své přednosti), nebo naopak snaha o postihu dynamických proměn ve zkoumané lokalitě. Chtěl bych na tomto místě dopředu předeslat, že při sociálně-topografickém výzkumu města Kostelce nad Černými lesy a jeho srovnání se sociálně-topografickou situací v okolních městech Kouřimského kraje, volím popis jejich statické situace (pro první polovinu 18. století) a rezignuji záměrně na sledování dynamických sociálních změn. Činím tak ze dvou příčin – jednak pro nedostatek pramenů v takové úplnosti pro ostatní časová údobí jako pro počátek 18. století. A především, v tak malých městech, mezi které řadím z hlediska dosavadních prací „městské“ sociální topografie nejen Kostelec nad Černými lesy, ale i Kolín, Kouřim a Český Brod, se sociální topografie v čase takřka nemění – už z toho důvodu, že tato města během raného novověku nerostou tak rychle jako velká města typu Prahy, Plzně, Českých Budějovic apod.

Až doposud byly knihy a rejstříky městské dávky u nás využívány historiky především pro výzkum vnitřní struktury měst v období středověku, příp. pro 16. století²⁷⁷. Období mladší byla v tomto ohledu vesměs opomíjena²⁷⁸. Chtěl bych proto poukázat na, pro tuto oblast doposud

²⁷⁷ Dnes už klasické práce představují především: KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 253-279; KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, in: Sborník historický 4, Praha 1956, s. 110-188; GRAUS, Fr., *Městská chudina v době předhusitské*, Praha 1949.

Dále také: BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, MILENA, *Majetková a sociální struktura Českých Budějovic koncem 14. a počátkem 15. století*, in: SAP 14, 1964, č. 1, s. 119-173; TOMAS, JINDŘICH, *Hospodářské a sociální poměry v pražských městech v letech 1518-1547*, in: Pražský sborník historický 7, 1972, s. 62-96; NOVOZÁMSKÁ, MARTINA, *Prachatické panství roku 1585. Sociální skladba a věková struktura obyvatel*, in: Zlatá stezka 6, 1999, s. 323-346; KOVÁŘOVÁ, STANISLAVA, *Sociální struktura a postavení poddaných úsovského panství v 16. století*, in: Severní Morava 79, 2000, s. 3-16; SVOBODA, JIŘÍ, *Ke studiu sociálního rozvrstvení venkovského lidu v Čechách v druhé polovině 18. století*, in: Československý časopis historický 5/1957, s. 447-473; vide k tomuto i: ČECHURA, J., *Vypovídací hodnota pramenů hromadné povahy k archeologickému a urbanistickému studiu středověkých měst v Čechách a na Moravě*, in: Archaeologia historica 13/1988, s. 142. „Předpokladem pro sociotopografickou rekonstrukci je retrospektivní postup, který je pochopitelný zvláště s ohledem na relativně pozdní vznik kartografických pomůcek.“

²⁷⁸ Výjimkou jsou v tomto směru např. práce JANČÁREK, PETR, *Výrobní a sociální struktura báňského města Kraslic v polovině 17. století*, in: Folia historica bohemia 10, 1986, s. 401-420; STANČÍK, VLADIMÍR, *Otázka sociálních kategorií poddaného obyvatelstva na panství Rožnov-Krásno v letech 1548-1694*, in: Pax bello potior. Sborník věnovaný doc. PhDr. Rudolfu Andělovi, CSc. Liberec, Technická univerzita v Liberci 2004, s. 155-202; GRULICH, JOSEF, *Die Herrschaft Chýnov*, in: Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von

nevytěžený a přesto vynikající a nenahraditelný pramen, totiž příznávací fase Tereziánského katastru a jejich následnou okulární vizitaci. Zároveň je ovšem vzít v potaz, že edice českého Tereziánského katastru z 60. let 20. století není oproti podkladovým fasím bezchybná, resp. shodná s finálním elaborátem, jak níže ukazují na případech Vlašimi a Zásmuk.

Pro většinu pramenů hromadné povahy, sestavených v období před vznikem fasí Tereziánského katastru (1713-1720), platí většinou určité limitující faktory²⁷⁹. Přesnost klasifikace opírající se o rejstříky městské dávky je totiž zkreslována řadou okolností – často jsou příliš stručné, takže nevíme, jaká část majetku podléhala městské dávce, někdy mohla naopak vysoká dávka z řemesla zařadit nebohaté řemeslníky do vyšších kategorií. Přehledy vycházející z knih městské dávky trpí zase faktem, že záznamy o velikosti majetku v knihách nevyjadřují skutečnou hodnotu poplatníkovu majetku²⁸⁰, nemluvě o majetku movitém – konkrétně jde o to, že rejstříky zaznamenávají mnohdy jen vybírané částky bez bližší specifikace, takže uniká nejen poznání majetkové skladby, nýbrž namnoze i bližší charakteristika poplatníků, což se jeví jako problém zvláště u určení, zda zařadit daného městského obyvatele mezi řemeslníky, zemědělce či řemeslníky-zemědělce (což mnohdy historici určili jen podle případně uvedeného řemesla vedle jména poplatníka)²⁸¹. Tyto limitující faktory právě Tereziánský katastr díky své vnitřní

Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert. Wien 2002, s. 88-100; MATUŠÍKOVÁ, LENKA, *Die Entwicklung der Wirtschafts- und Sozialstrukturen in der Herrschaft Poděbrady*, in: *Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert*, Wien 2002, s. 59-69; VELKOVÁ, ALICE, *Die Herrschaft Štáhlavy: Wirtschaft, soziale Strukturen und Demographie*, in: *Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert*, Wien 2002, s. 29-42; ZEITLHOFER, HERMANN, *Ökonomische Vielfalt und soziale Differenzierung: die Herrschaft Vyšší Brod im 17. und 18. Jahrhundert*, in: *Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert*, Wien 2002, s. 15-28.

²⁷⁹ Pojem „prameny hromadné povahy“ v sobě zahrnuje obecně označení pro katastry, berní knihy, berní rejstříky a obecně městské „finanční“ knihy. Vide: ČECHURA, J., *Vypovídací hodnota pramenů hromadné povahy k archeologickému a urbanistickému studiu středověkých měst v Čechách a na Moravě*, in: *Archaeologia historica* 13/1988, s. 133-144; SULITKOVÁ, L., *Ke kritice pramenů hromadné povahy k dějinám měst v 16. století (na příkladu města Brna)*, in: *Časopis matice moravské* 105. Odkazují také na článek J. ČECHURY, *Patriciát ve struktuře českých a moravských měst 15. a 16. století*, *Časopis Národního muzea* 157, 1988, č. 1-2, s. 32-51, v němž autor zdůrazňuje, že výše majetku nemůže být považována za jediné kritérium pro zařazení obyvatele města mezi „městský patriciát“. K. MÜLLER a L. SZABÓ v článku *Olomoucké rejstříky městské dávky v letech 1552-1620*, in: *Pocta PaedDr. Jiřině Holinkové, CSc., Sborník příspěvků žáků k problematice dějin předbělohorské Olomouce*, Ostrava 1985, s. 38 upozorňují na nesprávnost zařazování všech podruhů mezi nuzáky. Konečně jak ukázal J. Marek, někteří nájemníci, přestože nedisponovali žádným nemovitým majetkem, odváděli vyšší dávku než chudí majitelé nemovitostí (srv. MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 59-60 a 62-63).

²⁸⁰ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 36. Nesmíme ovšem nikdy zapomenout na neoblomně limitující skutečnost, že v berních rejstřících jsou často evidováni pouze majetní měšťané vlastníci ve městě dům či skromnější obydlí, ovšem část městských obyvatel žila v podnájmu v měšťanských domech (podruzi), kteří už ale většinou v pramenech hromadné povahy nefigurují.

²⁸¹ K tomu vide KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: *Sborník historický* 6, Praha 1959, s. 254.

propracovanosti a provedení okulární vizitace²⁸² přiznáváných hodnot podstatně snižuje. A kromě toho nenajdeme pro pobělohorské období žádný soustavnější pramen a skládání hodnot z roztržitých údajů jiných druhů pramenů by patrně žádný pozitivní efekt nepřineslo. Navíc může mít ve vymezeném regionálním měřítku význam k budoucímu prohloubení daných sond.

Co chce ovšem tato studie vnést metodologicky nového do studia sociální topografie? Jednak to, že fase a spisový materiál českého Tereziánského katastru a prameny hromadné povahy vzešlé z městských kanceláří. V poslední řadě také časově a prostorově jiný přístup – nejde mi o výzkum dynamického vývoje sociální situace v jedné městské lokalitě, tj. přístup diachronní, ale o srovnání situace v sousedních městech v určité době v jedné správní oblasti (konkrétně v Kouřimském kraji v první polovině 18. století), tj. přístup synchronní.

Historik František Kavka o knihách městské dávky v roce 1959 zcela výstižně napsal: „*Přednost knih a rejstříků městské dávky jest, že jsou klíčem k pochopení základních otázek hospodářsko-spoločenské struktury města a umožňují nejsnáze zpracování statistickou metodou*“²⁸³. A právě tato myšlenka vyjadřuje i cíl mé studie – konkrétně se mi jedná o poznání:

1. jaký význam hrálo zemědělství a vůbec vlastnictví pozemkového majetku v ekonomice českých měst v raném novověku
2. jaká byla majetková a sociální struktura královských i poddanských měst i městeček v Kouřimském kraji na počátku 18. století

3.1.1. Městský stav v Čechách v době pobělohorské

Podle údajů Berní ruly z roku 1654 bychom v Čechách napočítali celkem 138 měst a 395 městeček, v 16. století byl údajně počet městeček dokonce o čtyřicet vyšší. Ke každému z těchto sídel městského typu náleželo v průměru asi 100 km² zemědělské plochy, jinými slovy okruh s poloměrem přibližně 5,5 km, který zajišťoval zásobování města (městečka) a fungování místního trhu. Městečka byla ve většině případů drobné obce s nízkým počtem domů. Z 393 městeček uvedených v Berní rule mělo před třicetiletou válkou pouze 45 více jak 100 domů. Města sice většinou překročila svou velikostí hranici sta domů, ale nejmenší z nich měla naopak jen asi 60-70 usedlých. Najdeme zde dokonce i takové trpasličí lokality, pro které bylo označení „městečko“ pouhou formalitou a které bychom nedokázali odlišit od okolních vesnic – např. Křemže o 6

²⁸² PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 112-116.

²⁸³ K tomu vide KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 252.

domech či Český Šternberk o 9 domech²⁸⁴. Je zcela pochopitelné, že takovéto „městské“ obce nemohly plnit žádnou centrální roli a nevytvářely absolutně žádné podmínky pro širší řemeslnický potenciál. Tato města byla povýšena na městečko jen díky skutečnosti, že v nich sídlila vrchnost.

Vynecháme-li Prahu, mělo v Čechách město v průměru 202 a městečko 58 domů. Byly zde ovšem značné regionální rozdíly – velká městečka bychom našli především v protoindustriálních oblastech (Loketsko, Litoměřický a Hradecký kraj), zatímco v krajích kolem Prahy (Vltavský, Berounský, Kouřimský, Slánský a Čáslavský kraj) byla situace opačná. Tak v Kouřimském kraji by mělo roku 1618 ideální průměrné město jen 128 domů (v Žatecku 311) a městečko pouhých 36 domů (na Loketsku 95) s tím, že žádné městečko zde nebylo větší než zmíněných 100 domů²⁸⁵. Tyto středočeské oblasti následně velmi ničivě postihla třicetiletá válka, takže podle propočtů E. Maura v těchto oblastech poklesl v důsledku válečného běsnění počet obydlených domů podle kraje o 43-48 %. Proto průměrné hodnoty velikosti měst a městeček v Kouřimském kraji do roku 1720 ještě poklesly – podle fasí Tereziánského katastru zde v průměru mělo město 121 a městečko jen 35 osedlých, zatímco ve výše zmíněných protoindustriálních oblastech hodnoty vzrostly²⁸⁶. Kouřimsko v tomto ohledu jak na počátku 17., tak i na počátku 18. století značně zaostávalo za celozemským průměrem (ten byl k roku 1720 213 domů pro města a 74 pro městečka, čili dvakrát tolik!).²⁸⁷

²⁸⁴ MAUR, E., *Die Minderstädte in Böhmen und Mähren*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006, s. 171-172; MAUR, E., *Urbanizace Čech v raném novověku*, in: *Historická Demografie 2001*, s. 5-64.

²⁸⁵ MAUR, E., *Die Minderstädte in Böhmen und Mähren*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006, s. 177.

²⁸⁶ Podle Oto Plachta připadalo na jeden městský dům po třicetileté válce průměrně 3,6 – 7 osob. PLACHT, O., *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. - 18. století*, Praha 1957, s. 113. Z dosavadních prací zaměřených na vývoj městské populace je zřejmé, že změny počtu zdaněných domů nemusí být úměrné změnám počtu obyvatelstva. Výstižně to vyjádřil Eduard Maur, který dům charakterizoval jako místně a dobově proměnnou veličinu s kolísavým průměrným počtem obyvatel. Kromě toho je třeba vzít v úvahu, že obývaná byla i řada nezdaněných budov, jejichž počet a struktura se v různých městech a dobách lišily. O jaké objekty šlo a kolik jich v předbělohorských městech bylo, je z dostupných pramenů obtížné zjistit. Vysoký počet obyvatel připadajících na jeden „berní“ dům můžeme předpokládat hlavně ve městech s rozsáhlými předměstími, kde nebyla zdaněna řada malých chalup a hospodářských objektů sloužících zároveň k bydlení. MAUR, E. *Základy historické demografie*, Praha 1983, s. 85.

²⁸⁷ MAUR, E., *Die Minderstädte in Böhmen und Mähren*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006, s. 173-177.

3.1.2. Význam zemědělské činnosti v českých městech raného novověku a otázka stupně „agrarity“ českých měst

Města se sice obecně označují jako střediska řemeslné výroby, obchodu a trhu, ale ani obyvatelé měst se do novověku nevyvázali ze zemědělské činnosti. Agrární i poloagrární města a městečka zůstávala typickým jevem hluboko do novověku²⁸⁸. Obecně platí (jistě ale ne bez výjimky), že čím menší město, tím větší podíl zemědělství. Bylo prokázáno, že i města obehnaná hradbami využívala v první fázi své existence značnou část své vnitřní plochy právě k zemědělské produkci (př. Beroun ještě na přelomu 15. a 16. století; Uherské Hradiště)²⁸⁹ a tento agrární ráz se bezpochyby promítl i do městské zástavby. Ve větší míře se pro zemědělství nabízel k využití prostor vně areálu lokality. V prvním období po lokaci města bylo jeho sepětí se zemědělstvím téměř nutností, zvláště tam, kde struktura venkovských zázemí nemohla zajistit dostatečný přísun masa, obilí a mléčných výrobků pro obyvatelstvo živící se řemeslem, a nutila je tak k částečnému samozásobování (zde je právě typickým příkladem Kostelec nad Černými lesy, ležící v nepříliš úrodném kraji, který nebyl sto jej plně od počátku městského zřízení zásobovat). O podílu zemědělství na hospodaření středověkých měst svědčí i fakt, že některá města s postupným růstem i nadále přiměřovala další lány polí (př. Plzeň se 178 lány přiměřila roku 1320 10 dalších; nebo Budyně nad Ohří)²⁹⁰. Roku 1541 vlastnilo v Brně 49 % usedlých (z celkem 243) uvnitř města zemědělskou půdu, na předměstí to ovšem byla jen 3 %. Ve Znojmě dokonce 70 % usedlých uvnitř hradeb (celkem 285 majitelů domu) mělo roku 1592 vedle živnosti k ruce ještě nějaké pozemky, v Jihlavě to bylo už jen 15 % (roku 1596) a v Olomouci z celého města pouze 38 majitelů domu (tj. 2 % !) vlastnilo nějakou polnost²⁹¹. Jak je na těchto hodnotách vidět, jejich pouhé srovnání už vypovídá zcela konkrétním a jasným způsobem o významu zemědělské půdy v českých a moravských městech.

Jaroslav Marek při svém výzkumu vnitřních poměrů moravských měst v 16. století roku 1965 napsal: „*Postřehy o podílu půdy ve vlastnictví předměstského obyvatelstva mají širší význam. V historiografii se totiž znenáhla rozplynula představa, že každý měšťan byl vedle toho, že provozoval řemeslo nebo obchod také zemědělec. Zbyl z ní názor, že předměstí představovala*

²⁸⁸ A. Míka odhadl, že v Čechách žil v 16. století ve městě každý čtvrtý obyvatel, tedy až 25 % obyvatelstva. Jde ale o čísla patrně výrazně nadhodnocená, neboť řada měst si podržela silně agrární ráz a jejich obyvatelé se způsobem života asi nelišili od běžných vesničanů – nižší odhady (*Dějiny obyvatelstva v Českých zemích*, Praha 1996) pak uvádějí kolem 10-15 % populace.

²⁸⁹ ŽEMLIČKA, J., *Počátky Čech královských*, Praha 2002, s. 324.

²⁹⁰ ŽEMLIČKA, J., *Počátky Čech královských*, Praha 2002, s. 325-326.

²⁹¹ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 44.

přechodný stupeň mezi městem a venkovem a že jejich obyvatelé byli většinou zemědělci. Podle všech známek to platí nanejvýš jen o venkovských městech, jež měla sama zemědělský ráz. Ve městě, kde hlavním oborem podnikání obyvatelstva nebylo zemědělství, bylo zemědělské půdy ve vlastnictví obyvatel předměstí ještě méně než u obyvatel vnitřního města (!). Obyvatelům předměstí Brna či Jihlavy nepatřilo z nemovitého majetku takřka nic jiného, než příbytky, v nichž žili a odkud vycházeli za prací do cizích dílen a na cizí pole nebo vinice²⁹². Toto upozornění je nesmírně aktuální i dnes. Skutečně na konci 16. století mělo v Jihlavě jen 9 % majitelů domů na předměstí nějaký pozemkový majetek (míněno zemědělskou půdu), v Olomouci 4 %.²⁹³ V Brně roku 1442 žilo na předměstích 40 % majitelů domů, ovšem dohromady vlastnili jen 3,6 % z celkového objemu pozemkového majetku v Brně; o sto let později - roku 1542 – byla situace obdobná, byť s mírným vyrovnáním (žilo zde 33,9 % majitelů domů s 6,2 % z celkového pozemkového majetku ve městě). Znojmo mělo v pozdním středověku oproti Brnu výrazně agrárnější charakter, proto je rozložení majetku daleko rovnoměrnější. Na předměstích zde roku 1592 žilo 12,3 % obyvatel se 3 % z celkového majetku ve městě.

Pro Kouřimský kraj můžeme uvést jako příklad situaci v Kolíně podle městského rejstříku berně z roku 1686²⁹⁴, kdy celých 79 % obyvatel předměstí přiznávalo roční příjem menší než 5 zlatých a řadíme je tak mezi chudé. U nich většinou byla přiznaná zemědělská činnost buď zcela nulová (tj. nevlastnili pozemky o rozloze víc jak několik arů, většinou zahrady), nebo výnosy z nich jen výjimečně překročily pár zlatých ročně! Také situace v Kolíně tak opět dokazuje neoprávněnost relativně zažitého klišé, že zemědělskou činností se ve městech zabývali především obyvatelé předměstí, zatímco řemesla byla doménou vnitřního města. O tom, že zemědělská samovýroba hrála významnou úlohu v hospodářském životě nejen malých i velkých měst Českých zemí, ale i těch nejvýznamnějších středoevropských center, svědčí například slavný Meridianův plán Kolína nad Rýnem z konce 16. století, který prozrazuje, že nejméně třetina půdy uvnitř hradeb se zemědělsky obhospodařovala.²⁹⁵ V Ravensburku například roku 1473 žilo na předměstích 62 % obyvatel městské aglomerace, ale jen s 20,4 % pozemkového majetku²⁹⁶.

²⁹² MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 41-44.

²⁹³ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 41-44.

²⁹⁴ SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

²⁹⁵ ČECHURA, J., *České země v letech 1584-1620*, Praha 2009, s. 240.

²⁹⁶ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 37-40.

Jihlava byla v tomto směru ještě rozvinutější, neboť zde roku 1596 byla situace uvnitř hradeb i na předměstích zdánlivě (!) vyrovnaná a pozemky tvořily jen asi 5 % z majetku osob zde žijících (toto číslo ovšem ukazuje pouze průměr; jinak se věci mají s nejbohatšími měšťany, u nichž tvořila půda hlavní složku majetku.). Ona zdánlivost tkví v tom, že v Jihlavě neměli měšťané kolem náměstí ve svém držení méně půdy než v Brně, ale ostatní zdroje příjmu byly tak velké, že agrární činnost zcela zastínily. Dá se tedy říci, že tam, kde byla půda jen malou složkou majetku, nebyl už rozdíl mezi vnitřním městem a předměstími.

Na nebezpečí iluze, která při zkoumání urbánní společnosti v minulosti historikovi reálně hrozí, upozornil i Jaroslav Čechura. Konkrétně napsal: „*Není vždy vhodné a přesné přistupovat ke studiu sídliště tak, že budeme apriorně oddělovat agrární sféru jako činnost vlastní pouze zemědělskému okolí města a na druhé straně další činnosti, zejména hospodářské, budeme automaticky vztahovat na „nezemědělské“ vnitřní město.*“²⁹⁷ Na otázku, proč vlastně obyvatelé měst masivně konají zemědělské podnikání, odpověděl např. roku 1985 Pavel Bělina. *Šlo vlastně o jakési východisko z nouze, neboť v zemědělském podnikání se nejspíše regenerovalo i městské obecní hospodářství. O šíři zemědělského hospodaření měšťanů svědčí vysoká výměra zemědělské půdy, zachycená v katastrech druhé půle 17. a první poloviny 18. století. Sociální a ekonomická nejistota nutila měšťany ještě na konci 18. století, aby se snažili být v zemědělské výrobě z největší části soběstační*²⁹⁸.

Zjištěním, kolik z usedlých obyvatel města bylo majiteli zemědělské půdy, neodpovídáme automaticky na otázku, jak významnou složku městské ekonomiky představovalo zemědělství, ani kolik obyvatel se zabývalo zemědělstvím jako výhradním povoláním, nebo pro kolik bylo zemědělství jen dodatkovým zdrojem financí. Osoby vlastníci zemědělsky obdělávanou půdu musíme rozdělit do tří teoretických skupin²⁹⁹:

1. ti, kteří zemědělství vykonávali velmi úzce v součinnosti s řemeslem a především pole obdělávali sami
2. ti, kteří k obdělávání svých polí využívali jiné osoby, tj. nádeníky³⁰⁰
3. osoby vlastníci hospodářský dvůr mimo vlastní město

Počty vlastníků půdy jsou tak jen hodnoty mezní, udávající, kolik obyvatel města maximálně se mohlo aktivně zemědělstvím zabývat. To ovšem neznamená, že počty městských obyvatel s pozemkovým majetkem nemají relevantní vypovídající cenu o charakteru či povaze ekonomiky dané lokality!

Problematiku socio-ekonomické struktury českých měst v předbělohorské době zkoumal i Josef Janáček, který konkrétně napsal³⁰¹: „*Je nasnadě, že v řemeslnickém městě představovala řemeslná výroba s pomocnými odvětvími hlavní pramen obživy obyvatelstva*“, ovšem už blíže nerozpracoval otázku, postavení zemědělství v obživě těchto měst. Celou socio-ekonomickou

²⁹⁷ ČECHURA, J., *Vypovídací hodnota pramenů hromadné povahy k archeologickému a urbanistickému studiu středověkých měst v Čechách a na Moravě*, in: *Archaeologia historica* 13/1988, s. 135.

²⁹⁸ BĚLINA, P., *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985, s. 20.

²⁹⁹ KUSTATSCHER, E., *Stadt und Land – Personelle und wirtschaftliche Beziehungen der Bewohner*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006, s. 345.

³⁰⁰ Pro německé město Göttingen zpracoval podrobnou analýzu neusedlého nádenického obyvatelstva ve městě BURKHARD SACHSE, *Soziale Differenzierung und regionale Verteilung der Bevölkerung Göttingens im 18. Jahrhundert*, Lax 1978, 140 s.

³⁰¹ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 217.

strukturu řemeslnických měst totiž zkoumal především na základě rejstříků městské dávky podle počtu řemesel v dané lokalitě a počtu místních „měšťanů“, kteří jako svůj hlavní pramen obživy uváděli řemeslo. Doslova napsal: „*Je pravděpodobné (!), že zemědělstvím jako vedlejším povoláním se živil i četní řemeslníci.*“³⁰² Ovšem už tuto problematiku blíže nezkoumal, ani nspecifikoval. Tento přístup ovšem v sobě skýtá jedno zásadní nebezpečí zkreslení! A to opominutí značně početné a neopominutelné skupiny usedlých městských obyvatel, které Fr. Kavka nazývá „řemeslníci-zemědělci“³⁰³.

A právě v této studii bych chtěl postihnout, jakou úlohu hrálo zemědělství v hospodářství i běžném životě českých měst v raném novověku. O mnoha malých městech a městečkách se právem tvrdí, že měla zemědělský charakter, nicméně se obvykle toto tvrzení blíže nspecifikuje. Chtěl bych se proto na tomto místě zároveň pokusit definovat metodu, jak blíže poznat míru zemědělského charakteru zkoumaného města. Tuto míru budu pracovně nazývat jako „agrarita“. Při tvorbě uvedené metody vycházím z jednoduchého předpokladu, že čím bylo město řemeslně či obchodně vyspělejší, tím méně obyvatel se muselo aktivně věnovat zemědělské činnosti či samovýrobě. Jinými slovy míru hospodářské závislosti dané lokality na zemědělství lze vyjádřit opačně i procentem usedlých, o kterých můžeme s absolutní jistotou prohlásit, že už nenacházeli svou obživu v zemědělské činnosti, a přesto se v dané lokalitě dokázali dlouhodobě uživit. Pokud srovnáme vzájemné rozdíly v počtu těchto usedlých, kteří byli „nezávislí“ na zemědělské samovýrobě, z více měst, získáme sice pouze orientační, ovšem velmi výmluvnou představu o odlišném významu zemědělství v živobytí jejich obyvatel.

Je potřeba nejprve objasnit termín „usedlý nezávislý na zemědělské samovýrobě“, který by mohl být pro někoho diskutabilním pojmem. Nejde mi tu v žádném případě o nějaké objektivní zjišťování, zda byl nebo nebyl dotyčný obyvatel města skutečně nějakým způsobem činný v zemědělské výrobě a jaký význam hrála pro živobytí jeho rodiny – to ponechme stranou. Tyto obyvatele měst („měšťany“³⁰⁴) беру pouze jako jakousi základní statistickou jednotku. Vycházím při tom z logické úvahy, že o některém obyvatele města můžeme s jistotou tvrdit, že je „nezávislý na zemědělské samovýrobě“ (tj. že se musí žít jinak než zemědělstvím), pokud vlastní tak malou rozlohu půdy, která jej a jeho rodinu už nebyla schopna uživit. Přičemž opět opakuji, že se mi

³⁰² JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 219.

³⁰³ KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 253-279; KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, in: Sborník historický 4, Praha 1956, s. 110-188.

³⁰⁴ Záměrně se chci maximálně vyhnout termínu „měšťan“ pro jeho problematičnost – mnozí by totiž mohli po právu namítnout, že skutečným měšťanem byla jen osoba držící městské právo. Pokud někde v textu užívám termín měšťan, míním tím zevšeobecnělé označení pro obyvatele města či městečka.

jedná o ideální statistickou jednotku, takže ponechám stranou možnost případného pronájmu půdy, který stejně u této nejchudší sociální vrstvy nebyl příliš rozšířený.

Otázka, jak velký pozemkový majetek stačil ještě sám o sobě uživit selskou rodinu, byla už v české historiografii řešena, mj. se jí zabýval Dušan Třeštík, který provedl analýzu přibližně 1300 urbářových zápisů³⁰⁵. Vycházel při tom ze stejného předpokladu jako já nyní, tj. že ti, kteří se nemohli uživit zemědělstvím, byli nuceni hledat vedlejší výdělky, tzn., museli se zabývat řemeslem nebo jinou výdělečnou činností. Vybral proto z urbářů všechna jména, v nichž se vyskytuje název zaměstnání. Závěry této analýzy jsou zcela průkazné – v majetkové skupině vlastníků do ¼ lánu půdy (tj. asi 4,5 ha) bylo minimálně 52 % osob, tj. nejméně každý druhý, které se živily vedle zemědělství ještě nějakým jiným způsobem. Zároveň takto stanovil jakési existenční minimum pro zemědělce – půllán ještě dokázal uživit majitele (z těch se totiž řemeslem přizívalo jen 20 %), kdežto rodina čtvrtlánka se už musela živit jinak než zemědělstvím. Jen pro představu – ve skupině majitelů více jak jednoho lánu se řemeslem zabývalo něco málo přes 2 %³⁰⁶.

Já přistupuji ve své metodě k hranici „zemědělské soběstačnosti“ ještě přísněji a obecně pokládám za usedlého „měšťana“ nezávislého na vlastním zemědělství ve shodě s kategorizací Tereziánského katastru toho, který obhospodařuje do 5 strychů (cca 1,5 ha) půdy, ze kterých stejně každoročně nechá ležet třetinu ladem. Stejně tak si tuto hodnotu stanovili za jednu z přelomových hranic komisaři při tvorbě Berní ruly v letech 1654-1655³⁰⁷, ve které je pro berní účely nejchudší vrstva obyvatel označena jako „domkáři“ nebo „zahradníci“. V praxi byli podle obecného úzu komisařů za domkáře považováni vlastníci méně jak 6 strychů/korců půdy; pokud ovšem vlastnil dotyčný člověk sice méně jak 6 strychů, ale zároveň měl zisk vedle obdělávání půdy ještě z řemesla či obchodu, mohl být podle jejich výnosnosti zařazen i do vyšší sociální skupiny – mezi domkáře. Tuto skutečnost (tzn., že při držbě tak malé rozlohy orné půdy musel dotyčný k zajištění své rodiny provozovat ještě nějakou jinou výdělečnou činnost) považuji za potvrzení nastíněné metody k výzkumu „agrarity“ měst a městeček i oprávněnost (či logičnost) ke stanovení hranice do 5 strychů půdy včetně čistě pro naši potřebu obecné kvantifikace. Josef Macek provedl podrobnou analýzu sociální struktury města Louny podle rejstříku městské dávky z roku 1460. V tomto případě použil J. Macek metodologicky stejný přístup jako já nyní, totiž

³⁰⁵ TŘEŠTÍK, D., *Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, in: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 206-208.

³⁰⁶ TŘEŠTÍK, D., *Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, in: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 206-208.

³⁰⁷ Vide: PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*. Praha 1932, s. 14. Tuto tezi potom Josef Pekař opakuje i ve své „Knize o Kosti“.

cíleně neuvažoval v premisách o tom, zda skutečně tito řemeslníci-zemědělci aktivně obdělávali své pozemky, ale vycházel z toho, jaký podíl svých příjmů mohli mít ze zemědělství podle velikosti svého pozemkového majetku (pouze hranici zemědělské soběstačnosti stanovil podle povahy pramene mírně odlišně, totiž na 1/8 lánu = 2,5 ha polností)³⁰⁸.

Konkrétně se zde ještě pozastavím u poměru řemeslníků na celkovém počtu obyvatel města Kolína podle rejstříku městské dávky z roku 1686³⁰⁹, který je podrobněji analyzován níže. Podle tohoto rejstříku zde bylo celkem 61 % řemeslníků. Stejný poměr (61,7 %) je také kolínských majitelů domu, kteří podle konečného elaborátu Tereziánského katastru (1757) vlastnili do 5 strychů zemědělské půdy. Stejným způsobem byla tato shoda potvrzena (viz níže) i bližším rozbořem socio-ekonomické struktury obyvatel městečka Říčany, kde se čistě jen řemeslem živil jediný měšťan – ten samý, který vlastnil méně jak 5 strychů půdy. A stejně tak byla tato shoda potvrzena v případě městečka Kostelce nad Černými lesy, kde roku 1713 vlastnilo 47 % usedlých méně jak 5 strychů půdy a podle hlubší analýzy vnitřních poměrů se výhradně řemeslem živilo 43 % a různými nádenickými službami 5,5 % měšťanů (dohromady tedy 48,5 %). Tuto shodu nepovažuji za pouhou náhodu, ale za potvrzení mé úvodní teorie, že na socio-ekonomické vyspělosti určité lokality závisel počet osob s minimálním pozemkovým majetkem, a kteří se v této lokalitě přesto dokázali uživit – nejčastěji řemeslem.

Největší počet malých hospodářů do 5 strychů byl v krajích Hradeckém, Loketském, Boleslavském a Litoměřickém³¹⁰. Tyto údaje jsou vypovídající z mnoha hledisek, ovšem pro naši potřebu je bezesporu zásadní srovnání s dalším údajem, totiž, že řemeslníků bylo nejvíce opět v kraji Hradeckém, kde se počet řemeslníků na vesnicích blíží počtu řemeslníků ve městech. Situaci v Hradeckém kraji (tj. vysoký počet osob s vlastnictvím půdy do 5 strychů a zároveň vysoký počet řemeslníků) považuji za další z důkazů, že moje teorie, jakým způsobem zkoumat „agraritu“ českých měst, je metodologicky správná. Opět i zde korelují hodnoty zcela

³⁰⁸ MACEK, J., *Třídní struktura Loun v r. 1460*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. LVIII/1950, s. 221-224. Tento rejstřík majetku jednotlivých obyvatel Loun má oproti řadě ostatních pramenů tohoto druhu tu přednost, že eviduje i podruhy, tj. osoby, které nevlastnily žádný dům, žily trvale v podnájmu, ovšem (jak tento rejstřík dokazuje) mohly ve městě vykonávat nejrůznější řemesla. Dávku platili měšťané z konkrétně uvedeného nemovitého majetku, takže lze u každého lounského měšťana i podruhů vcelku přesně zjistit, jak velký pozemkový majetek vlastnil i čím se živil. Podle Mackových závěrů se zde plných 19 % rodin živilo přímo zemědělskou činností a dalších necelých 12 % byli zároveň řemeslníci i zemědělci (resp. řemeslníci, kteří vlastnili více jak 1/8 lánu = 2,5 ha polností).

³⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

³¹⁰ V těchto krajích byl jejich počet nejvyšší nejen absolutně, ale viděno i poměrem z celkového počtu všech hospodářů zachycených v edici Tereziánského katastru – pro představu: V Hradeckém kraji tvořil počet hospodářů, vlastníci rozlohu orné půdy do 1 strychů vysokých 36,4 %, v Loketském takřka totožných 36,3 % a v Boleslavském a Litoměřickém kraji po 29,3 % a 28,7 %. Naopak nejmenší poměr hospodářů, vlastníci rozlohu orné půdy do 1 strychů byl v úrodných oblastech Čech – v kraji Berounském (9,3 %), Rakovnickém (8,8 %) a zcela nejméně v našem kraji Krouševském (8,3 %)!

s předchozími hodnotami, takže i v tomto směru byl jejich počet nejvyšší nejen absolutně, ale viděno i poměrem z celkového počtu osedlých jednotek – zatímco v Hradeckém kraji byl počet řemeslníků z celkového počtu osedlých jednotek 70,3 %, v kraji Kouřimském pouhých 26,9 %³¹¹. Ještě dodejme, že počet hospodářů s výměrou nad 60 strychů byl podle Tereziánského katastru³¹² nejvyšší v kraji Rakovnickém, což spíš svědčí o úrodnosti tohoto kraje.

3.1.3. Socio-ekonomická situace českých měst a její kategorizace

Počet řemesel je obecně vzato projevem bohatosti řemeslné specializace. Zjištěním počtu řemesel dospějeme k poznatku o stavu řemeslné výroby ve městě. Jak ovšem dokázal Josef Janáček, nemusí vyšší počet specializovaných řemesel nutně souviset s úrovní výroby. Sám došel k závěru, že kvalita výroby měla své hranice dané místními podmínkami, tj. určovaly ji spotřební podmínky místního trhu³¹³. Kvalitu místních výrobků a především konkrétní hranice místního trhu daného města tedy z počtu řemeslných odvětví nezjistíme (k tomu by byla potřeba hlubší sonda ke každé dané lokalitě). Na druhou stranu, jen počet řemeslníků v daném městě, resp. počet uváděných řemesel, nemůže být v žádném případě měřítkem k určení ekonomického charakteru posuzovaného města. Nedá se totiž v žádném případě tvrdit, že město, ve kterém fungovalo v době vytváření Tereziánského katastru deset řezníků, bude víc řemeslně rozvinuté, než město s pěti řezníky apod.! Konkrétně to dokládá příklad města Vlašimi. Zde vedle sebe v roce 1718 koexistovalo 19 řemesel, konkrétně 8 řezníků, 3 pekaři a například 16 punčochářů (celkem uvádělo nějaké řemeslo 85 % sousedů)³¹⁴. Oproti tomu v Kolíně bylo zastoupeno 20 řemesel³¹⁵, v Kostelci nad Černými lesy jen 13 řemesel³¹⁶ (celkově 83 % sousedů), konkrétně 3 řezníci, 3 pekaři a např. 9 barvířů plátna (ve Vlašimi jen jeden). Přesto nemůžeme tvrdit, že by ve Vlašimi mělo řemeslo srovnatelný význam na ekonomice města jako v Kolíně a podstatně vyšší než v Kostelci nad Černými lesy! Tato skutečnost je totiž dána jedním zásadním faktorem, který je třeba si při podobných socio-ekonomických výzkumech uvědomit – konkrétně jde o to, že ve Vlašimi sice v roce 1718 působilo 60 řemeslníků, ovšem na rozdíl od Kostelce či Kouřimi zde byli výhradně

³¹¹ KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, 5.

³¹² KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, 5.

³¹³ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 52.

³¹⁴ NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929, s. 94*.

³¹⁵ NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929, s. 94*.

³¹⁶ NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929, s. 93*; MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 75 – například v Brně bylo roku 1487 celkem 78 řemeslných povolání, v Jihlavě 45 a ve Znojmě 45-50.

z řemeslné činnosti živi pouze 4 majitelé domu (tj. 4,6 % usedlých, zatímco v Černém Kostelci rovných 50 %), ale naopak 70 majitelů domů zde nacházelo podle údajů Tereziánského katastru hlavní zdroj živobytí v zemědělské samovýrobě a řemeslem si každý z nich přivydělal přibližně kolem 6-25 zlatých³¹⁷, zatímco v Kostelci či Kolíně to bylo běžně mezi 20-100 zlatými³¹⁸.

Konkrétní socio-ekonomickou strukturu výše uvedených městských lokalit na Kouřimsku na přelomu 17. a 18. století ukazuje následující tabulka, dokládající zajímavou skutečnost, že řemeslný charakter lokality rozhodně nebyl přímo úměrný její velikosti (viz Kostelec a Vlašim, nebo níže uváděné Sadská a Poděbrady). Podíl obyvatel, věnující se alespoň zčásti aktivně zemědělské samovýrobě, zjistíme jednoduše, pokud sečteme hodnoty ve druhém a třetím řádku. Dospějeme tak k překvapivým zjištěním, že např. ve Vlašimi (jak už bylo naznačeno), se zemědělstvím alespoň částečně živilo neuvěřitelných 94 % (!) usedlých obyvatel, čili přibližně stejně, nebo dokonce i víc než v městečkách takřka vesnického charakteru Říčanech (81 %) nebo Zásmukách (92 %). Údaje byly sestaveny na základě příznávacích fasí Tereziánského katastru³¹⁹.

	Kostelec n. Č. l.		Kolín		Český Brod	
	1718		1688		1718	
Zaměstnání	Počet	Podíl	Počet	Podíl	Počet	Podíl
řemeslníci	30	50 %	52	33 %	40	35,5 %
řemeslníci-zemědělci	20	33 %	44	28 %	27	24 %
zemědělci	7	11,5 %	30	19 %	29	25,5 %
ostatní	3	5,5 %	32	20 %	17	15 %

	Vlašim		Říčany		Zásmuky	
	1718		1720		1718	
Zaměstnání	Počet	Podíl	Počet	Podíl	Počet	Podíl
řemeslníci	4	4,6 %	7	18,5 %	2	5,5 %
řemeslníci-zemědělci	70	80,5 %	18	47,5 %	6	16,7 %
zemědělci	12	13,8 %	13	34 %	27	75 %
ostatní	1	1,1 %	0	0 %	1	2,7 %

³¹⁷ NA Praha, TK, inv.č. 1708, kt. 503.

³¹⁸ NA Praha, TK, inv.č. 1706, kt. 501.

³¹⁹ KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, passim.

V minulosti se mezi českými historiky, zabývajícími se dějinami a obecně problematikou měst v raném novověku, plně prosadila kategorizace podle jejich sociálně-ekonomické struktury, kterou do české historiografie přinesli v 60. letech minulého století Josef Janáček a Jaroslav Marek³²⁰. Nejčastěji jsou tak česká a moravská města podle své ekonomické vyspělosti rozlišována jako města řemeslnická, řemeslnicko-zemědělská, spotřební³²¹ (Praha, Kutná Hora, Jáchymov) a exportní. Budeme-li se ovšem níže zabývat i městečky, uvidíme, že pro jejich potřebu musíme definovat ještě jednu kategorii – totiž městečka zemědělská, která se v podstatě nelišila od svých venkovských sousedů a mezi městské obce patřila jen díky svému povýšení, nikoliv ekonomické funkci. Pokud uplatníme závěry Horsta Jechta³²², významného německého sociálního historika z první poloviny 20. století, můžeme do skupin měst s převažujícím zemědělským (agrárním) charakterem zahrnout ty, ve kterých podíl obyvatel závislých nějakým způsobem na zemědělské samovýrobě přesahuje hranici 40-50 %.

Většina českých měst patřila podle míry zemědělské samovýroby („agrarity“) mezi buď mezi řemeslnicko-zemědělská, nebo řemeslnická. Charakterizujme proto blíže tyto dva typy. Pro města řemeslnicko-zemědělská je typická nízká úroveň řemeslné výroby, která je často spojena v jedné osobě i s vykonáváním zemědělské činnosti. Do tohoto typu náležela v raném novověku drtivá většina českých poddanských měst a městeček. Jak řemesla, tak případný obchod, zásobují jen místní trh, s čímž souvisí malý rozvoj řemeslné specializace i nižší počet cechů. Zpravidla se v takovém městě rozvinula nejvýrazněji (některá) potravinářská a oděvní řemesla, která vytvořila nejsilnější cechy. Ostatní výrobní obory byly často tak slabě zastoupeny, že si kapacitně nemohly dovolit založit vlastní cech a nutně se pak spojovaly do vnitřně velmi dynamických tzv. Velkých nebo společných cechů³²³. Jedním z významných vnějších znaků řemeslnicko-zemědělských měst a městeček byl tedy malý počet cechů, vyjadřující omezenost řemeslné výroby.

Oproti tomu města řemeslnická vykazují schopnost krýt svou řemeslnou výrobou poptávku jak v rámci místního trhu, tak alespoň v malé míře vyrábět i pro vzdálenější trhy (nejčastěji v rámci kraje). Podle Josefa Janáčka řadíme k řemeslnickým městům zpravidla města větší (nad 200

³²⁰ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 184-188; MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 122-125.

³²¹ K širšímu rozvoji řemeslné výroby pro místní trh došlo pouze v několika městech, která vzhledem k mimořádně silné nabídce poptávce po zboží tvoří zcela specifickou kategorii, a to města spotřební. Zde je potřeba jmenovat především Prahu či Kutnou Horu. Nezáleží ovšem zdaleka tolik na lidnatosti dané lokality, ale na tom, že se ve městě shromažďovalo neproduktivní obyvatelstvo (především šlechta, případně církevní řády) s vysokými spotřebními požadavky na množství i vysokou kvalitu zboží. JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 222.

³²² JECHT, H., *Studien zur gesellschaftlichen Struktur der mittelalterlichen Städte*, in: *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, XIX, Bonn 1926, s. 217-255. Z něho vycházejí i historici Fr. Kavka a Jaroslav Marek.

³²³ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 219.

domů³²⁴) a lidnatější (nad 1000 obyvatel). Mezi řemeslnická města patřila s velkou pravděpodobností v 16. století téměř všechna velká města v Čechách a na Moravě³²⁵. Ze zdejší řemeslné výroby pak stojí v čele co do počtu potravinářství a oděvní řemeslníci.

Měst a městeček typu řemeslnicko-zemědělského s málo rozvinutou řemeslnickou výrobou bylo v Českých zemích v 16. století nejvíce. Stejně jako u řemeslnických měst, ani u měst řemeslnicko-zemědělských není velikost a lidnatost hlavním kritériem k jeho charakteristice, šlo však vesměs o města malá s menší populací. Jejich řemeslná výroba byla málo rozvinutá a stačila jen v malém počtu nasytit místní trh a většinou nebyla schopna uspokojit ani místní poptávku. Hlavním zdrojem obživy v řemeslnicko-zemědělských městech bylo zemědělství.

Kritériem pro zařazení zkoumané městské lokality do jedné z těchto socio-ekonomických kategorií může být opět poměr řemeslníků či obchodníků, kteří se živili takřka výhradně řemeslem či obchodem, na celkovém počtu usedlých ve městě. Pro jejich zjištění z pramenů hromadné povahy uplatňuji opět metodu zjištění počtu usedlých s držbou zemědělské půdy pod hranicí „zemědělské soběstačnosti“, tj. 5 strychů.

Konkrétně zde tuto metodu uplatním na jednotlivá města a městečka Kouřimského kraje podle edice Tereziánského katastru³²⁶ (uvádějící počet domů podle příznávacích fasí k roku 1713) z pohledu výše vysvětlené metody, tj. podle počtu vlastníků domů, nezávislých na vlastní zemědělské činnosti ve shodě s kategorizací Tereziánského katastru. Tj., podle počtu těch, kteří vlastní (a pro naši potřebu i teoreticky obhospodařují) polnosti o celkové rozloze do 5 strychů. Dnes běžně používaná a zcela nepostradatelná edice má v sobě ovšem jednu skrytou vadu, a to, že její autoři nezapočítávali do přehledů u jednotlivých lokalit ve fasích evidované kováře, kteří své řemeslo vykonávali jen v pronajaté kovárně, poněvadž nevlastnili většinou svůj vlastní dům. Přesto v dané lokalitě žili a vykazovali často nemalé roční zisky (např. v Kostelci nad Černými lesy Martin Toman – 75 zl.³²⁷, či v Říčanech Daniel Tomsa – 50 zl.³²⁸ apod.), což v našich výpočtech způsobuje určitou odchylku. Na druhou stranu ale můžeme tuto odchylku v klidu zanedbat, neboť se často jedná pouze o jednotlivce, který není brán v potaz zároveň ve všech lokalitách.

³²⁴ Tento počet je ovšem velmi diskutabilní, neboť jak jsme ukázali výše, podle zjištění E. Maura se velikost českých měst krajově značně lišila a například v Kouřimsku nedosáhlo dvou set domů žádné město, dokonce ani Kolín, ačkoliv minimálně Kolín můžeme považovat za skutečné řemeslnické město na Kouřimsku.

³²⁵ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 218-219.

³²⁶ KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, s. 42-85.

³²⁷ NA Praha, TK, inv.č. 1706, kt. 501.

³²⁸ NA Praha, TK, inv.č. 1683, tk. 494.

Pořadí podle počtu usedlých, vlastnicích pod 5 strychů pudy ³²⁹	Lokalita	Počet domů	Poměr počtu vlastníků pod 5 strychů pudy
1.	Vyšehrad	34	91,1 %
2.	Kolín	188	61,7 %
3.	Brandýs n/L	111	60,3 %
4.	Český Brod	113	54,8 %
5.	Jílové	80	52,5 %
6.	Kouřim	189	52,3 %
7.	Kostelec n. Č. l.	53	47,1 %
8.	Kostelec n/L	87	44,8 %
9.	Sázava	19	36,8 %
10.	Louňovice p. Bláníkem	42	33,3 %
11.	Načeradec	65	29,2 %
12.	Plaňany	35	28,5 %
13.	Škvorec	28	28,5 %
14.	Postupice	21	28,5 %
15.	Zápy	30	26,6 %
16.	Pyšely	31	25,8 %
17.	Čelákovice	51	25,5 %
18.	Mnichovice	51	23,5 %
19.	Jankov	30	23,3 %
20.	Popovice	23	17,4 %
21.	Bystřice	17	11,7 %
22.	Nehvizdy	26	11,5 %
23.	Úvaly	18	11,1 %
24.	Vlašim	86	10,4 % ³³⁰
25.	Zdislavice	32	6,25 %
26.	Ondřejov	41	4,8 %
27.	Přerov n/L	21	4,7 %
28.	Uhlířské Janovice	55	3,6 %
29.	Říčany	31	3,2 %
30.	Zásmuky	32 ³³¹	3,1 % (8,3 %)
31.	Trh. Štěpánov	75	2,6 %
32.	Divišov	60	0 %
33.	Rataje n. S.	25	0 %

³²⁹ KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, passim.

³³⁰ Podle edice Tereziánského katastru (KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, s. 80.) mělo být ve Vlašimi 9 majitelů domů s pozemkovým majetkem pod 5 strychů, ovšem originál rustikální fase uvádí pouze 5 takovýchto majitelů a další 2, kteří měli pronajatý blíže neurčený rozsah polí od vrchnosti. NA Praha, TK, inv.č. 1708, kt. 503.

³³¹ Podle edice Tereziánského katastru (KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, s. 84.) mělo být v Zásmukách 32 majitelů domů s pozemkovým majetkem, ovšem originál rustikální fase uvádí celkem 36 takových majitelů, konkrétně ještě mlynáře, šenkýře, nájemníci pazderny a pohodného, z nichž tři drželi pozemkový majetek pod 5 strychů. NA Praha, TK, inv.č. 1703.

34.	Cerhenice	18	0 %
35.	Stříbrná Skalice	15	0 %
36.	Český Šternberk	12	0 %
37.	Domašín	12	0 %
38.	Toušeň	32	0 %
BYD	Poděbrady	126	68,3 %
BYD	Sadská	141	51 %
CHR	Týnec nad Labem	77	59,7 %

Tab.: Srovnání městských lokalit Kouřimského kraje podle poměru počtu usedlých vlastníků méně jak 5 strychů půdy.

Na první pohled je tedy jasné, že oproti městům s vyspělým městským charakterem na jedné straně, existovalo na druhé straně velké množství městeček, pro jejichž obyvatele hrála zemědělská činnost zásadní roli, nicméně i mezi nimi existovaly rozdíly. Z této tabulky je také zřetelné, že v Kouřimském kraji existovala kompletní škála měst podle své sociálně-ekonomické vyspělosti a nemáme důvod nepředpokládat stejnou situaci i v ostatních českých krajích. V tomto ohledu stál vepředu zcela suverénně Vyšehrad, který měl v polovině 18. století sice jen 34 domů, ovšem víc jak 90 % jejich vlastníků nedrželo zároveň prakticky žádná pole. Je to zjištění víceméně očekávatelné, neboť Vyšehrad sice ještě nebyl v této době oficiálně zahrnut mezi Pražská města, nicméně s nimi tvořil integrální celek a jeho obyvatelé v Praze očividně nacházeli odbytiště pro své výrobky i obchodní aktivity. Vyšehrad měl tedy oproti ostatním lokalitám zcela specifické postavení, plynoucí z jeho formální samostatnosti na pražském souměstí.

Úrodnost Kouřimského kraje bezesporu silně ovlivňovala (ne-li určovala) vysoký počet „měšťanů“, kteří nacházeli alespoň částečně svou obživu v zemědělství – vždyť i v řemeslně a obchodně nejrozvinutějších městě tohoto kraje – v Kolíně – se takřka 40 % majitelů domů zabývalo výrazněji zemědělskou samovýrobou³³². Klasifikace úrodnosti místních polabských oblastí (a nejen jich) byla opět vytvořena pro potřeby Tereziánského katastru v polovině 18. století, kdy byla zdaňovaná pole v Čechách rozdělena podle výnosnosti do 8 tříd³³³. Podle nich byl nejúrodnější městskou lokalitou na Kouřimsku Český Brod, kde podle výše uvedené tabulky získávala alespoň část obživy takřka polovina měšťanů, a který patřil celkově mezi 13 nejúrodnějších českých měst (resp. byl někde mezi 3. -13. místem)!³³⁴ Z celého Kouřimska byl

³³² SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

³³³ Pro potřeby zdanění městských domů v Tereziánském katastru byla města rozdělena do 5 tříd podle odhadovaných výnosů zdejších měšťanů z obchodu či řemesel (průmyslu). V první třídě byla pouze dvě nejbohatší – České Budějovice a Plzeň. Do šesté skupiny byla zařazena souhrnně všechna města s minimálně rozvinutým obchodem a řemeslnou výrobou. Jen pro srovnání – v 1. třídě byl předpokládaný průměrný výnos na jeden měšťanský dům 75 zl., v 6. třídě neklasifikovaných měst – jen 6 zlatých!

³³⁴ NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929, s. 66.

jako jediný hned ve 2. výnosové třídě. Ve třetí byl pak právě jen Kolín (a sousední Sadská). Ostatní lokality Kouřimska byly až ve 4. -8. třídě (Kostelec nad Černými lesy byl zařazen až do předposlední sedmé třídy, což nás rozhodně nepřekvapuje, neboť bídnota místních polí je všeobecně známá)³³⁵.

Z výše uvedené tabulky vyplývá ovšem ještě jeden zajímavý a možná i neočekávaný závěr, že totiž socio-ekonomická úroveň dané městské lokality se v žádném případě nezvyšovala přímo úměrou s počtem domů! Jistě, pokud se jednalo o městečko bez nějaké centrální funkce o nízkém počtu domů, jako Domašín, Stříbrná Skalice, Přerov nad Labem nebo Úvaly, je předpokladatelné, že neposkytují možnosti pro výraznější rozvoj řemesel a obchodu. Nicméně na druhou stranu se stačí podívat na případ Jílového s 80 domy, které bylo sociálně a ekonomicky víceméně na stejné úrovni jako Kouřim se 189 domy. Stejně tak Plaňany (35 d.) nebo Škvorec (28 d.) byly v tomto ohledu na vyšší úrovni než větší Čelákovice, Mnichovice, nebo Trhový Štěpánov. Zcela extrémní jsou potom městečka Vlašim s 86 domy, Trhový Štěpánov o 75 domech, kde byl pouze jediný usedlý řemeslník, který vlastnil méně jak 5 strychů půdy, nebo Divišov, který svou velikostí přesahoval i oba Kostelce – Labský i Černý, ovšem nebyl v něm ani jeden usedlý obyvatel, který by se alespoň částečně neživil zemědělstvím.

Zcela logicky vypovídá vysoký poměr měšťanů s větším zemědělským vlastnictvím ještě o jednom rysu daného města – čím více, progresivněji a rychleji se daná lokalita rozvíjela, tím méně bylo možné dělit okolní půdu mezi nově příchozí a poněvadž byla rozloha zemědělské půdy omezená, nebylo by ani možné donekonečna uspokojovat všechny obyvatele města. Navíc je nasnadě, že v městech s výrazným řemeslným charakterem nebyla po zemědělském vlastnictví ani taková poptávka. Naopak města s poměrně početnou skupinou vlastníků půdy jsou ta, která zažívají populační stagnaci či dokonce regresi – konkrétně můžeme jmenovat královská města Kouřim či Český Brod v období po třicetileté válce, jejichž situaci detailně rozebírám níže v textu. Jaroslav Marek na příkladu Brna³³⁶ dokázal, že v případě stagnace rozvoje vidí obyvatelé měst jistotu právě ve vlastnictví půdy, která nově slouží jako doplňkový „vyrovnávací“ zdroj obživy, anebo jako spolehlivá investice, se dokonce podíl vlastníků zemědělské půdy výrazně zvyšuje (roku 1365 bylo 17 % majitelů polností, roku 1442 už 24 %) a město jde jakoby ve vývoji „zpět“. Jak se tato socio-ekonomická regrese projevila konkrétně v Kouřimském kraji, můžeme opět analyzovat na základě Berní ruly z roku 1654 – např. v Kostelci nad Černými lesy je v ní doloženo 15-16 domů (včetně panských), z celkového počtu 43 domů³³⁷, jejichž majitelé vlastnili méně jak

³³⁵ NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929, s. 66.

³³⁶ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 45.

³³⁷ Nepočítáme do toho zámek a neobytná centra jako pivovar, míčovnu, tumbplac, panský dvůr apod.

6 strychů zemědělské půdy, tj. cca 36 %, před válkou to bylo cca 42,7 %. Pro srovnání v Českém Brodě to bylo 21 řemeslníků na 45 domů, tedy asi 46 %, před válkou asi 78 %!; v Kouřimi asi 39 %, před válkou rovných 50 %; Kolín 62,5 %, před válkou přibližně 73,5 %; Říčany 13,3 %, před válkou cca 15 %; Škvorec – nikdo!, před válkou 12,5 %; Uhřetěves – nikdo, před válkou cca 11 %; ve Stříbrné Skalici a v Úvalech bychom dokonce ani před třicetiletou válkou nenalezli ani jednoho „měšťana“, který by byl zcela nezávislý na zemědělské samovýrobě³³⁸; pokud vezmeme pro srovnání v potaz i větší česká města, tak v polovině 16. století se živilo především zemědělstvím v Kouřimi 55 %, v Českých Budějovicích 28 %, v Lounech jen 14 % a v Mostě 18 % majitelů domů³³⁹).

Stejně tak J. Marek potvrdil svým výzkumem obecně předpokládatelnou věc, že ve městech, kde v 15. století docházelo k poklesu obyvatelstva, ubývá jako první skupina těch majitelů domů, kteří nevládní žádný pozemkový majetek³⁴⁰. V tomto směru se stačí podívat například na údaje obsažené v Berní rule, která jasně dokládá, že nejvíce pustých gruntů bylo následkem třicetileté války v kategorii zahradníků – konkrétně to demonstruje následující tabulka s hodnotami z vybraných měst a městeček Kouřimského kraje. Jak vidno, v Berní rule nacházíme i výjimky z tohoto jevu, jako zde v případě Vlašimi či Trhového Štěpánova, nicméně jejich situace může vyplývat i z enormně nízkého počtu usedlých bez rozsáhlejšího pozemkového majetku nebo postupující regenerace těchto lokalit v poválečném období (V Trhovém Štěpánově byly totiž evidovány pouze 2 pusté grunty, ve Vlašimi dokonce jediný!)³⁴¹.

	sousedé			zahradníci		
	pustých	osedlých	poměr pustých	pustých	osedlých	poměr pustých
Kostelec n. Čer. lesy	0	15	0 %	4	5	44 %
Benešov	0	27	0 %	67	58	54 %
Brandýs nad Labem	8	18	31 %	51	20	72 %
Čelákovice	6	17	26 %	5	0	100 %
Divišov	9	14	39 %	0	0	-
Jankov	3	13	19 %	2	3	40 %
Kamberk	2	16	11 %	2	3	40 %
Kostelec nad Labem	1	18	5 %	25	7	78 %
Mnichovice	2	9	18 %	4	8	33 %

³³⁸ Vide: HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, passim.

³³⁹ KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 275.

³⁴⁰ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 45.

³⁴¹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, passim.

Ondřejov	0	9	0 %	0	1	0 %
Plaňany	4	5	44 %	6	1	86 %
Rataje nad Sázavou	0	6	0 %	3	2	60 %
Sázava	0	3	0 %	0	0	-
Trhový Štěpánov	2	27	7 %	0	4	0 %
Vlašim	1	26	4 %	0	19	0 %
Zásmuky	4	8	33 %	0	0	-

Tab.: Srovnání poměru pustých usedlostí v kategorii „sousedé“ a „zahradníci“ v městských lokalitách Kouřimského kraje podle Berní ruly 1654.

K tomuto studovanému jevu máme i jeden zcela konkrétní příklad z Kostelce nad Černými lesy. 7. prosince roku 1620 bylo městečko vypáleno císařským vojskem, při čemž lehl popelem i objekt čp. 90 na Pražském předměstí, který patřil zámeckému kuchaři Danielu Semilskému. Daniel Semilský ovšem neinvestoval peníze do jeho obnovy, ale místo toho koupil raději dům čp. 46 na náměstí, ke kterému patřilo přibližně dvakrát více polností³⁴² - z kategorie zahradníků se tak zařadil do kategorie chalupníků.

Vliv zemědělské činnosti na běžný život a ekonomiku zkoumané lokality je možné vysledovat také z jiného hlediska – jaký celkový roční finanční příjem daného města jako celku, nebo přepočítaný jako průměrný roční výdělek ze zemědělské činnosti na jednoho usedlého. I zde vycházím pro situaci v Kouřimském kraji na počátku 18. století z údajů spisů okulární vizitace Tereziánského katastru³⁴³. Pro potřeby Tereziánského katastru byly veškeré polnosti rozříděny podle své bonity do 8 kvalitativních tříd a podle odrůdy obilí a cen v kraji běžných byl stanoven ideální výnos daných polností³⁴⁴. V tomto ohledu se oblasti Kouřimska od sebe značně lišily, poněvadž zde najdeme městečka takřka ve všech bonitních třídách. Z toho důvodu se zde průměrný ideální roční výnos jednoho „měšťana“ (tj. usedlého obyvatele měst i těch nejmenších městeček) pohyboval od necelých 110 zlatých v případě Domašina po 12 zlatých u Postupic a Popovic (Vyšehrad pro jeho výjimečné postavení neberme v potaz). Vide následující tabulku:

³⁴² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 37.

³⁴³ PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 112-116.

³⁴⁴ Vide: PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 222.

pořadí podle souhrnného výnosu	lokalita	celkový výnos lokality podle TK	Počet domů	Ø výnos na 1 usedlého
1.	Domašín	1312 zl.	12	109,3
2.	Jenštejn	1081	14	77,2
3.	Cerhenice	1297	18	72,1
4.	Škvorec	1998	28	71,4
5.	Mezeříce	2253	32	70,4
6.	Nehvizdy	1700	26	65,4
7.	Říčany	1872	31	60,4
8.	Přerov n/L	1242	21	59,1
9.	Úvaly	1035	18	57,5
10.	Plaňany	1593	35	45,5
11.	Divišov	2654	60	44,2
12.	Zásmuky	1413	32	44,2
13.	Stříbrná Skalice	639	15	42,6
14.	Čelákovice	2024	51	39,7
15.	Vrabí	311	8	38,9
16.	Zápy	1068	30	35,6
17.	Toušeň	1134	32	35,4
18.	Uhlířské Janovice	1813	55	33,0
19.	Trh. Štěpánov	2388	75	31,8
20.	Zdislavice	1016	32	31,8
21.	Bystřice	504	17	29,6
22.	Kolín	5379	188	28,6
23.	Kostelec n. Č. l.	1278	45	28,4
24.	Brandýs n/L	3104	111	28,0
25.	Český Brod	2950	113	26,1
26.	Český Šternberk	300	12	25,0
27.	Ondřejov	1018	41	24,8
28.	Mnichovice	1158	51	22,7
29.	Vlašim	1905	86	22,2
30.	Rataje n. S.	548	25	21,9
31.	Jílové	1687	80	21,1
32.	Jankov	603	30	20,1
33.	Načeradec	1186	65	18,2
34.	Kostelec n/L	1561	87	17,9
35.	Kouřim	3300	189	17,5
36.	Sázava	271	19	14,3

37.	Pyšely	437	31	14,1
38.	Louňovice p. Bláníkem	576	42	13,7
39.	Popovice	283	23	12,3
40.	Postupice	257	21	12,2
41.	Vyšehrad	77	34	2,3
<i>BYD</i>	<i>Poděbrady</i>	<i>2613</i>	<i>139</i>	<i>18,8</i>
<i>BYD</i>	<i>Sadská</i>	<i>3884</i>	<i>152</i>	<i>25,5</i>
<i>CHR</i>	<i>Týnec nad Labem</i>	<i>2647</i>	<i>77</i>	<i>34,4</i>

Tab.: Srovnání městských lokalit Kouřimského kraje podle výnosu jejich usdlých obyvatel ze zemědělské činnosti.

Význam příjmů, které plynuly i velkým a řemeslnicky vyspělým městům ze zemědělské činnosti, je nutné si také uvědomit, podíváme-li se na obnosy u nejlidnatějších měst Kouřimska. V případě Českého Brodu, Kouřimi i Brandýsa nad Labem to bylo v průměrně úrodném roce od 3000 zlatých výše, u královského města Kolína dokonce tato částka přesahuje 5000 zlatých, což není obnos zanedbatelný.

Pochopitelně nemůžeme tato čísla brát absolutně, představují ideální průměrný výnos pro berní účely, nicméně jsou vypočítána podle jednotného klíče, a tak mají nepopíratelnou kvantifikační hodnotu. Jak moc závisel příjem z rostlinné výroby na úrodě v daném roce (a tudíž i poptávce a cenách) nejen v Kouřimském kraji, můžeme názorně a zcela reálně dokázat údaji z účetních přehledů pro dvory Černokosteleckého velkostatku³⁴⁵. Konkrétně bylo v majetku kosteleckého panství 21 hospodářských dvorů. Jak je ale vidět z následující tabulky, přišel-li neúrodný rok, jako 1692³⁴⁶, byla většina úrody po žních uskladněna pro výsev na další rok a jen výdaje na nádeníky převýšily peněžní výnosy, takže jsme rázem v záporných hodnotách. Tabulka se ovšem týká pouze rostlinné výroby, nikoliv živočišné.

³⁴⁵ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Dominicalia, kt. 18, sl. 312.

³⁴⁶ SOA Praha, Vs Kostelec n. Č. l., spisové oddělení Dominicalia, kt. 18, sl. 312; vide také: KŘIVKA, J., *Poplužní dvory roudnického panství na sklonku 16. století*, ČSPSČ, roč. XXIX, Praha, s. 90n. Pokud rozebereme do detailu hospodaření Lichtenštejnských hospodářských dvorů pro neúrodný rok 1692, dostaneme tyto hodnoty - v obou pololetích se ve 21 dvorech dohromady vydalo na plátech stálých zaměstnanců 2011 zl., za opravy hospodářských budov a další stavby 918 zl., za platy nádeníků ve žních dalších 2000 zl., za kastraci ovcí a prasat 18 zl., za stříhání vlny 169 zl., za nákup 19 telat 142 zl., za nákup 690 jehňat (!) 400 zl. a za další náklady na dobytek 7 zl. Dohromady tedy minimálně 5815 zl. Příjem oproti tomu byl 8494 zl. Maximální čistý příjem ze všech dvorů byl tedy 2679 zl., což je v průměru kolem 128 zl. čistého zisku na jeden dvůr, i když jeho maximální výnosnost byla přes 500 zl.

rok	21 dvorů	1. pololetí	2. pololetí	průměrná bilance na 1 dvůr
1692	hrubý příjem	144	0	-88 zl.
	výdaje za nádeníky ve žních	0	-2000	
1705	hrubý příjem	5000	2370	274 zl.
	výdaje za nádeníky ve žních	0	-1597	
1716	hrubý příjem	3844	3489	321 zl.
	výdaje za nádeníky ve žních	0	-590	

Tab.: Bilance hospodaření panských dvorů na Černokosteckém panství v letech 1692-1716.

Výše představená metoda a prameny hromadné povahy všeobecně v sobě ovšem vždy skrývají jedno zásadní omezení, které je třeba mít při každém výzkumu na zřeteli. Totiž, že hodnoty uváděné v analyzovaném soupisu zachycují vždy stav v daném okamžiku, tzn., nemají pro zkoumanou lokalitu v čase obecnou a konstantní platnost. Celkový majetek a především výše příjmů (!) jednotlivých obyvatel představovaly velmi pohyblivou a nestálou veličinu, která doznávala nemalých změn v každé dekádě. Obecně se dá říci, že čím bylo město lidnatější či mělo větší ekonomický potenciál, o to víc docházelo k přesunům v pomyslném majetkovém a příjmovém žebříčku měšťanské společnosti daného města. Konkrétně můžeme tuto situaci demonstrovat na městě Kostelci nad Černými lesy, které prošlo v 18. století rychlým rozvojem a růstem a z průměrného městečka, ovšem s centrem patrimoniální správy mnoha desítek lokalit, se vyvinulo mezi nejdůležitější města Kouřimského kraje (roku 1713 měl 45 domů, ovšem roku 1788 už 152 domů) a svým významem i velikostí předstihl i sousední Český Brod a Kouřim. První sloupec následující tabulky ukazuje majitele jednotlivých kosteleckých domů v pořadí podle výdělků odvozených z podkladů okulární vizitace Tereziánského katastru (1718)³⁴⁷, druhý sloupec to samé podle rejstříku jednotlivých kosteleckých obyvatel z roku 1797, zaznamenávající, čím se obyvatel daného domu živil a především, jak vysokou výdělkovou roční daň platil³⁴⁸. Z čtyř „nejvýnosnějších“ jednotek (tj. dům a k němu patřící polnosti) roku 1718 se do konce století všechny výrazně propadly, nejbohatší dům čp. 19 se dokonce roku 1797 nedostal ani do první

³⁴⁷ NA Praha, TK, inv.č. 1706, kt. 501.

³⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 501, složka 389.

pětadvacítky. Jiné se oproti tomu dostaly na vrchol místní ekonomiky (např. hostinec Zelený dům čp. 38).

Tereziánský katastr (1718)		
pořadí	čp.	celkem
1.	19	cca 130 zl.
2.	30	119,2 zl.
3.	31	106 zl.
4.	36	cca 100 zl.
5.	83	92,4 zl.
6.	172	81,8 zl.
7.	29	81,3 zl.
8.	35	74 zl.
9.	39-40	72 zl.
10.	93	63,2 zl.
11.	38	62 zl.
12.	51-52	57,7 zl.
13.	164	45,2 zl.
14.	87	44,2 zl.
15.	75	44,2 zl.
16.	33	43,7 zl.
17.	167	42,8 zl.
18.	44	42,2 zl.
19.	48	40,5 zl.
20.	37	39,8 zl.
21.	49	35,4 zl.
22.	121	35 zl.
23.	50	33,9 zl.
24.	53	33,8 zl.
25.	158	33,4 zl.

Výdělková daň 1797		
pořadí	čp.	výše daně zl., kr.
1.	38	29,18
2.	45	25,43
3.	29	24,56
4.	42	24,44
5.	93	20,33
6.	35	18,43
7.	50	16,3
8.	86	15,9
9.	43-44	15,5
10.	31	14,44
11.	115-116	12,33
12.	53	12,2
13.	36	11,32
14.	167	11,13
15.	46	10,8
16.	51	9,34
17.	34	8,48
18.	37	8,42
19.	59	8,27
20.	39	6,23
21.	30	6,13
22.	158	4,25
23.	129-130	4,22
24.	7	4,17
25.	mlýn Peklov	4

Tato skutečnost, tj. že majetek a především výše příjmů (!) jednotlivých měšťanů představovaly velmi pohyblivou a nestálou veličinu, úměrně souvisí i s posuzováním výstavnosti domů v jejich držení. Konkrétně mám na mysli, že nelze a priori předpokládat, že čím bohatší měšťan (tzn. s většími přiznávanými příjmy), tím honosnější bude jeho dům, resp. architektonicky hodnotnější, i když určitou návaznost sledovat lze. Stejně tak obecně neplatí, že jeho dům bude

oceněn tím vyšší cenou. Uvedme konkrétní případ – v Českém Brodě stojící dům čp. 20 vlastnil v době vzniku příznávací fáse Tereziánského katastru³⁴⁹ roku 1713 Matěj Kopřiva s uváděným ročním příjmem 106 zl. (z toho 31 zl. z polí). Roku 1755 jej koupil Jan Václav Obstžerer za částku 700 zl³⁵⁰. Přesto zde byla řada jiných domů, jejichž majitelé vykazovali i mnohem vyšší roční příjem, a přesto byly tyto objekty při prodeji oceněny mnohem nižší částkou – konkrétně čp. 64, který byl roku 1720 oceněn na pouhých 200 zlatých³⁵¹, ačkoliv jeho majitel Jan Austský byl údajně nejbohatším obyvatelem a jen z polností měl ročně získat přibližně 237 zlatých. Nebo čp. 11 Jana Jelínka na náměstí bylo roku 1713 oceněno na 350 zl³⁵², ačkoliv zdejší majitel udával roční příjem 265 zlatých (99 zl. z polí). Další z příkladů z Českého Brodu – majitelé sousedních domů čp. 12 a 13 vykazovaly v Tereziánském katastru přibližně stejný roční příjem: 113 zl. (z toho 20 zl. ze zemědělské činnosti) a 104 zlatých (z toho 37 zl. z půdy), přesto byl první roku 1736 prodán Adamu Rottovi, předku spisovatelky Karolíny Světlé³⁵³, za 600 zl.³⁵⁴, zatímco čp. 113 koupil roku 1755 František Koula za 260 zlatých³⁵⁵. Při stanovování prodejní ceny domu hrálo zásadní roli mnoho faktorů – ať už samotný fyzický stav objektu, osobní vztahy mezi kupcem a prodávajícím, zadluženost, rozloha prodávaných polností patřících k domu v daném okamžiku apod.

3.1.4. Vliv tržní funkce na agraritu lokality

Josef Janáček uvádí ve svém kompendiu o řemeslné výrobě v českých městech na počátku novověku tezi³⁵⁶ „*Jestliže pak pokládáme za samozřejmé, že rozvojem řemeslné výroby mohla řemeslnicko-zemědělská města vyrůst v města řemeslnická, je stejně oprávněný předpoklad, že řemeslnické město mohlo v důsledku úpadku řemeslné výroby klesnout na úroveň města řemeslnicko-zemědělského, přičemž jeho právní a politické postavení bylo okolností zcela vedlejší.*“ V praxi můžeme tuto situaci konkrétně demonstrovat na příkladu královského města Českého Brodu v době pobělohorské, kdy mj. následkem hlubších a komplikovanějších vnitřních

³⁴⁹ NA Praha, TK, inv.č. 1577, kt. 479.

³⁵⁰ DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (V)*, in: Středočeský sborník historický 21/1995, s. 115.

³⁵¹ SOKA Kolín, AM Český Brod, sign. III.3, fol. R26.

³⁵² DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (III)*, in: Práce muzea v Kolíně IV, Kolín 1987, s. 39.

³⁵³ Vide: MIŠKOVSKÝ, J., *Rodinná kronika Rottovská. 1630-1930*, Praha 1930, 86 s.

³⁵⁴ DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (III)*, in: Práce muzea v Kolíně IV, Kolín 1987, s. 43.

³⁵⁵ DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (III)*, in: Práce muzea v Kolíně IV, Kolín 1987, s. 45.

³⁵⁶ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961.

změn došlo k poklesu počtu zde vykonávaných řemeslných odvětví z 58³⁵⁷ před válkou na pouhých 18 roku 1718³⁵⁸. Jistě není třeba připomínat skutečnost, že na socio-ekonomickou situaci zkoumané lokality měla zásadní vliv jeho tržní funkce, resp. jeho postavení v rámci místního, krajského či nadregionálního trhu.

*

V předbělohorském období fungovalo v královském městě Českém Brodě podle M. Dvořáka neuvěřitelných 58 řemesel a obchodních živností, sdružených do 14 cechů, včetně takových cechů, jakými byli mečíři³⁵⁹. Hlavním a nejdůležitějším výrobním odvětvím v Českém Brodě však bylo pivovarnictví, které podněcovalo i rozvoj několika dalších výrobních odvětví (např. překupnictví dřeva či obilí). Zdejší měšťané ovšem vařili pivo především pro export, jen z malé části pro místní spotřebu. Konkrétně vyváželi českobrodští své pivo především do Kaňku a Kutné Hory, která měla tehdy cca 18 000 – 20 000 obyvatel a kde výroba vlastního piva rozhodně nemohla uspokojit tamní poptávku³⁶⁰. Celkem mělo v první polovině 16. století dovážet do Hory z Českého Brodu 46 dodavatelů, a to do 54 kutnohorských krčem³⁶¹. A to i přesto, že výrobní náklady českobrodských pivovarníků neustále rostly a jen dovozní do Kutné Hory a na Kaňk činilo před koncem 16. století mez 21 % a 38 % z celkové prodejní ceny piva³⁶². Kromě toho českobrodští měšťané zásobovali svým pivem i značný okruh venkovských cizopanských krčem, konkrétně máme prodej brodského piva doložen mezi lety 1460-1614 v 76 okolních vesnických krčmách³⁶³.

Od první čtvrtiny 17. století se situace radikálně mění nejen v souvislosti s postupující válkou směrem k orientaci na místní trh, který jak už bylo řečeno, se stává hlavním odbytištěm městské řemeslné výroby. Mohou za to především dva faktory. Prvním je ústup výroby ze vzdáleného kutnohorského trhu, kde tradiční vazby zcela zpřetrhala třicetiletá válka i na ní závislá stagnace domácí produkce. Hlavní příčinou je ale druhý faktor, konkrétně zásadní prosazení propinačního a

³⁵⁷ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 22-23.

³⁵⁸ NA Praha, TK, inv.č. 1577, kt. 479.

³⁵⁹ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 22-23. Jen pro srovnání – v polovině 15. století fungovalo na Starém Městě Pražském 65 řemesel, v Brně o století dříve 72 řemeslných odvětví, ve Znojmě 51, v Táboře 50 a v Lounech jen 24. MACEK, J., *Třídní struktura Loun v r. 1460*, in: *Časopis Společnosti přátel starožitností*, roč. LVIII/1950, s. 167.

³⁶⁰ KOŘÁN, J., *Přehled dějin československého hornictví I*, Praha 1955, s. 199. V Kutné Hoře to bylo dáno především tím, že se zde vytvořila silná aglomerace obyvatelstva, především horníků, které se přímo nepodílelo na městských cechovních živnostech (proto se jevílo jakoby neproduktivní). Tak se vytvořily v Hoře podmínky pro velký odbyt mnoha různých řemesel.

³⁶¹ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 17.

³⁶² DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 18; SOA Praha, PK Kutná Hora, č. 155, fol. 135 p.v.-155p.v.

³⁶³ Konkrétní údaje vide v: DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 34, poznámka 91.

dalších práv jednotlivých šlechtických dominií, kdy panští úředníci žárlivě střežili prodej, místa nákupu i původ většiny výrobků kupovaných poddanými daného panství, jak to pro své poddané jasně stanovil majitel panství v okolí Českého Brodu - Kostelce nad Černými lesy, Škvorce a Uhříněvsi – Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic už roku 1594: *tomu jest, aby v těch krčmách žádného jiného piva nešenkovali a do nich nevozili, nýbrž z pivovaru Ouřinoveského, a pakliby kdo jinej učinil a jiné pivo do těch krčem vésti neb šenkovati dal, aby držitel a nápadník statku mohl a moc měl bez překážky každého člověka podle vůle své potrestati a kolikrátkoliv by se toho dopustil*³⁶⁴. Pro královská města typu Kouřim či Český Brod tak bylo již od 17. století takřka nemožné vyvážet svoje pivo či obilí a další drobné řemeslnické produkty za hranice vlastního katastru a byly doslova hermeneuticky uzavřeným ostrůvkem uprostřed Lichtenštejnských a Šternberských území. Lichtenštejnský poddanský řád z roku 1684 to například uvádí zcela jasně v bodu 30: *„Na jiná panská piva žádný žádným vymyšleným způsobem nechod', pod propadením prostice soli. Kdoby pak jiná panská piva bral a usvědčen byl, to se jemu má pobrati, k tomu 10 kop grošů českých pokuty složití povinen bude.“* Netřeba ani dodávat, jak drakonickým trestem byla v této době pro poddaného pokuta 10 kop grošů, byť měla tato částka víc odstrašující smysl, než že bychom si její vymáhání uměli reálně představit³⁶⁵. Tento zákaz se ovšem vztahoval nejen na pivo, ale též na maso a jistě i další produkty. Výše uvedený řád konkrétně nařizuje *„Masa od jinších cizích řezníků (toliko od těch v panství) pod pokutou 10 kop míšeňských nebrati“*³⁶⁶. Kromě masa a piva ovšem vrchnostenský monopol restriktivně působil obecně i na řadu dalších tržních úkonů – např. poddanský řád panství premonstrátského kláštera v Doksanech z roku 1649³⁶⁷ uvádí: bod č. 30 – *Dobytky cizím řezníkům, mimo odpověď a vůle pana hejtmána, aby neprodávali, skopce, telata ani krávu pod skutečným trestáním a pokuty 10 kop grošů*; bod č. 31 – *Na jarmarky a trhy, o kterých již dobře víte, časně abyste se všichni scházeli a sjížděli a tu vlnu*

³⁶⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, sign.15/283 Opis závěti Jaroslava I. ze Smiřického ze Smiřic (1594) z roku 1780, fol. 25.

K tomuto tématu vide: CICVÁREK, M., *Pivovarnictví v režii vrchnostenských velkostatků jihovýchodně od Prahy (1489 – 1789)*. Diplomová práce PedF UK, Katedra dějin a didaktiky dějepisu 2010. Tato práce také podrobně líčí spor mezi Černokosteckým panstvím a Sedleckým klášteřem o propinační právo ve vsi Třebovle, která byla rozdělena mezi tyto dvě vrchnosti. Ve vsi existovala výsadní krčma Černokosteckého panství, ve které ovšem kupovali pivo i poddaní z poloviny vsi, patřící Sedleckému klášteři. Problém ovšem nastal, když sedlecký opat Adalbert Kems začal roku 1667 čepovat pivo ze svého pivovaru v některé ze svých místních pěti chalup. Vznikl z toho několikaletý spor, který skončil až u Zemského soudu a nakonec jej vyhrál Černokostecký velkostatek a sedlečtí poddaní museli i nadále kupovat pivo zásadně jen z cizopanského (!) Černokosteckého pivovaru. Ačkoliv se jednalo v podstatě jen o pět poddaných, celý spor ale názorně ilustruje přísnost, jakou vrchnostenská správa dohlížela na dodržování propinačního práva a na spotřebu piva vlastními poddanými. I malý šenk musel být zaražen hned od počátku a jakékoliv škody vrchnosti nesměly být přehlíženy. Stejný boj o „spotřebitele“ byl i ve vsi Nučice, kde ovšem existovaly dvě krčmy – lichtenštejnská a šternberská. Ibidem, s. 117.

³⁶⁵ KALOUSEK, J., *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*, in: Archiv český XXIII, Praha 1906, s. 503.

³⁶⁶ KALOUSEK, J., *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*, in: Archiv český XXIII, Praha 1906, s. 506.

³⁶⁷ VOLDÁNOVÁ, H., *Poddanský řád doksanského panství*, in: Genealogické a heraldické listy 2/2004, Praha 2004, s. 38-51.

přinášeli a prodávali pod pokutou 2 kopy grošů; bod č. 40 – Čeládky žádný cizí, jiných pánů poddaných, bez listu sobě nejednejte, ani jich u sebe nepřechovávejte; bod č. 41 – Do mlejnu Jeho Milosti pána, kteří voziti máte, tak se chovejte a jinam neutíkejte pod pokutou a skutečným trestáním pod propadení bečky soli (!), kolikrát by se toho dopustil; bod č. 42 – Solí žádný z vás odjinud ... abyste nebrali, sobě žádných postranních skladů nezaráželi. Kdo by se toho dopustil, pokutu Jeho Milosti pánu propadnouti a prostici soli složití má. Na mnoha panstvích je skutečně doložitelné, že tyto a obdobné zákazy vrchnostenští úředníci skutečně silou svého úřadu vymáhali.

Nástup vrchnostenského pivovarnictví pocítila ve svém hospodářství téměř všechna česká a moravská města, v některých z nich se pak tlak vrchnostenského pivovarnictví projevil přímo katastrofálně. Český Brod vyprodukoval ročně mezi lety 1576-1579 v průměru 42 350 hl. piva³⁶⁸, ve stejné době se ovšem začaly prosazovat okolní vrchnostenské pivovary v Kostelci nad Černými lesy a v Uhříněvsi, které k roku 1609 uvařily ročně 12 000 hl. piva (cca 6500 sudů!)³⁶⁹ – a právě mj. o tuto nezanedbatelnou míru byli postupně nuceni českobrodští uvařit méně. Některá z měst (např. Louny) údajně ztratila v průběhu období 1550-1618 až tři čtvrtiny svých dosavadních odbytových pozic na zemědělském venkově v okolí města³⁷⁰, což jinými slovy znamená, že se jejich místní ekonomika zásadním způsobem propadala. Mílové právo zůstávalo už od konce 15. století prázdným pojmem, neboť bylo vymezeno na cizopanské území, na něž se ani pravomoc města nevztahovala, zatímco poddaní určitého dominia propinační právo své vrchnosti respektovat museli. V mnoha městech takto ohrožených sousedním velkostatkem reagovali krátkozrace místní váreční měšťané snižováním výrobních nákladů na úkor kvality piva. Na druhou stranu ovšem třeba Rakovníčtí dokázali přes všechn odpor Pražanů získat zásadní odbytiště svého piva v Praze, čemuž nezabránila ani vysoká dovozní cla³⁷¹.

Zcela „učebnicový“ příklad, jakým způsobem mohlo velké (např. Lichtenštejnské) dominium ekonomicky ruinovat sousední město (jako např. Český Brod) nebo drobný rytířský statek se naskýtá z roku 1679 ve vsi Bylanech na lichtenštejnském Černokosteleckém panství, vzdálených asi 4 km od Českého Brodu, ve kterých se nacházel hamfeštní dvůr patřící šlechtičně Kateřině Zuzaně Šoffmanové z Ještetic³⁷². Mezi těmito stranami vznikla v 17. století řada sporů, a to nejen soudních. Jeden z konfliktů vznikl o bylanskou výsadní krčmu, respektive o odběr piva do ní. Majitelé bylanského hamfeštního dvora vždy brali do místní krčmy pivo a pálenku pouze

³⁶⁸ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 19.

³⁶⁹ PEŠÁK, V., *Panství rodu Smiřických v letech 1609 – 1618. Hospodářská skladba českého velkostatku začátkem XVII. století*, in: Sborník archivu ministerstva vnitra v Praze, Praha 1940, s. 96-103.

³⁷⁰ MACEK, J., *Třídní struktura Loun v r. 1460*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. LVIII/1950, s. 229.

³⁷¹ JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961, s. 210.

³⁷² Vide: MRVÍK, VL. J., *Trojanové z Bylan a Rossfeldu*, Praha 2004.

z černokosteleckého knížecího pivovaru, problém ovšem tkvěl v tom, že se jednalo pouze o zvykové právo, nikde nekodifikované. Kateřina Zuzana Šoffmanová z Ještětic začala ale po roce 1679 odebírat pivo odjinud, poprvé na Velký pátek (31. 3.) 1679. Argumentovala tehdy právníkou zásadou *quod id, quod prohibitum non est, videatur esse consensus, quia expressa tantum, non expressa autem non noceant*, jinými slovy, co není zakázáno a neškodí, je povoleno. Hejtman Černokosteleckého panství Leopold Laiter z Tannenberka okamžitě Kateřinu napomenul, což učinili i krajští hejtmani Vilém Střela z Rokyc a Václav Jaroslav Věžník z Věžník. Pivo tehdy odebírala z cerhenického pivovaru, nicméně po důtce Černokosteleckého velkostatku tam již nedojížděla, ale začala dovážet pivo z Poděbrad. Vznikl z toho soudní spor, ve kterém Lichtenštejn zastupoval advokát Nicolai. Když už bylo koncem roku jasné, že kníže spor nevyhraje, rozhodl se velkostatek zničit Kateřinu ekonomicky, především postavit v Bylanech druhou krčmu a druhé masné krámy! Nicolai se zpočátku snažil nalézt shodu, ale 19. prosince 1679 ustoupil a poradil knížeti, aby pod přísnými tresty zakázal svým poddaným pít pivo v bylanské krčmě a někde v blízkosti postavil nový hospodářský dvůr³⁷³. Nakonec z toho ovšem sešlo, nicméně je to zajímavá ukázka, jak snadno mohl mocný šlechtický sused ekonomicky ruinovat nižšího šlechtice, vlastníciho pouze malé hospodářství v jedné vsi, hermeneuticky obklopené jeho dominiem.

Existuje ovšem řada případů, kdy ve snaze o prosazení vlastních ekonomických zájmů a zvýšení svých příjmů neváhala vrchnost prosazovat propinační právo i na úkor svého poddanského městečka. Konkrétně se s tím setkáváme například na panství Vítkov ve Slezsku, ale dělo se to běžně i jinde³⁷⁴. Jednalo se o malé panství, kde byl jednak městský poddanský pivovar a jednak pivovar vrchnostenský, kdy vrchnostenský tlak nutil vesničany z celého dominia kupovat pivo z vrchnostenského pivovaru, čímž pochopitelně ruinovala ekonomiku zdejších obyvatel. Těžkosti vítkovských měšťanů v oblasti pivovarnictví postoupily tak daleko, že přinejmenším od dvacátých let 18. století pivo nevařili, a to přes to, že právoplatné privilegium na var a výčep piva nadále drželi a měli dokonce vlastní pivovar. Obchod s pivem byl už tehdy zcela v rukou vrchnosti, která ve městě provozovala krčmu zásobovanou pivem z vlastních zdrojů. Tento jev (tj. pokles vlastní městské produkce) byl takřka totožný ve všech ostatních městech Opavska a Krnovska³⁷⁵.

³⁷³ HALW, Herrschaften, kt. 684; NA Praha, NM, sign. S 29/6.

³⁷⁴ Například na komorním panství Pardubice, kde se vrchnostenským úředníkům podařilo po třicetileté válce zcela zlikvidovat městské pivovary v poddanských městečkách Holice a Sezemice a zásadně omezit měšťanské výstavy v Pardubicích, Přelouči a Týnci nad Labem. TOEGEL, M., *Zbívání poddaných na pardubickém panství v druhé polovině 17. století*, in: Sborník historický 7, Praha 1960, s. 199.

³⁷⁵ KORBELÁŘOVÁ, I., *Poddanská města Opavského a Krnovského knížectví v letech 1648-1740*, Opava 1999, s. 44.

Jak zásadní podíl na celkové ekonomice mnohých českých měst na počátku novověku měla právě pivovarská a zemědělská výroba, potvrzuje v reálných číslech i příklad Plzně na počátku 18. století, kde podle zjištění A. Zemana většina příjmů pocházela ze zemědělského a právovárečného podnikání – konkrétně výnos z měšťanských várek tvořil víc jak 30 % a ze zemědělského hospodaření cca 20 % z celkové sumy měšťanských příjmů, oproti tomu příjem ze živností v první čtvrtině 18. století činil pouze 18 % celkového objemu zdejších zisků. Relativně vysoké byly i příjmy z domovního majetku (tzn. především z pronájmů), které tvořily necelých 13 %³⁷⁶.

Na druhou stranu si městská obec, obdařená právem várečným, sama velmi žárlivě hleděla, aby některý z městských obyvatel nekupoval pivo jinde za hranicemi vlastního města – jednalo se v podstatě o obdobu vrchnostenského propinačního práva. Konkrétní příklady jeho užití máme pro Kouřimský kraj z královského města Českého Brodu. Zde se v pramenech na přelomu 17. a 18. století opakovaně vyskytují případy, kdy některý ze zdejších šenkýřů tajně nakoupil pivo v sousedním Morzínském vrchnostenském pivovaře v Kounicích. Trest existoval pro to jednoznačně striktní. Konkrétně roku 1705 bylo pokutou a zabavením dotyčného moku potrestáno pět měšťanů. Pivo pak bylo zčásti vyšenkováno pro obohacení městské pokladny a zčásti rozděleno mezi chudé³⁷⁷. Obdobně skončil roku 1715 brodský šenkýř Cyprián Rott, kterému přivezl pivo z Kounic tamní bečvář. Jakmile se to českobrodští várečníci dozvěděli, bečváře přepadli, pivo zabavili a následně společně vypili – a to bez jakéhokoliv rozhodnutí městské rady!³⁷⁸

V řadě měst zhoršovali situaci kolem městského pivovarnictví i církevní instituce a jednotlivci, kteří údajně dováželi do měst (především královských) pivo odjinud (tzn., nekupovali jej od místních právovárečných obyvatel) a často jím i saturovali část mzdy řemeslníkům. Jinde zase prodávali ve městech cizopanské pivo židé, jako například v Kolíně³⁷⁹. Kromě toho absolutně znevýhodňoval městské pivo oproti vrchnostenskému pivu tzv. pivní ták. Jednalo se o daň ve výši 1 zl. z každého uvařeného čtyřvěderního sudu piva (po roce 1775 už to byly celkem 3 zl.³⁸⁰). Tuto daň sice platila ze svých sudů i šlechta, ovšem královská města platila navíc k tomu ještě další 1

³⁷⁶ ZEMAN, A., *Plzeň v první polovině XVIII. století*. Plzeň 1947, s. 347.

³⁷⁷ MIŠKOVSKÝ, J., *Českobrodské pivovarství*, Český Brod 1914, s. 49.

³⁷⁸ MIŠKOVSKÝ, J., *Českobrodské pivovarství*, Český Brod 1914, s. 61. Na větších panstvích kontroly hostinců prováděli někdy specializovaní úředníci zvaní pivní drábové (Bierdrab), nebo hippomobilní pivní pojezdni. Pokud byl nalezen cizí nápoj, byl konfiskován nebo sud s ním přímo rozsekán. O *pivních drábech* a kontrolách hostinců například IN: SOA Praha, Vs Kostelec n. Č. 1, inv.-č. 2901, fasc. 430, kt. č. 30, Instrukce pro hospodářské úředníky po provedení visitací, 1777, 1778, 1779, 1780, 1784, německy. O postihování šenkýřů srovnej: HORÁČKOVÁ, S., *Správa valdštejnských statků na mnichovohradištsku v druhé polovině 17. století*, in: Sborník archivních prací. Praha 1983, s. 425.

³⁷⁹ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 32.

³⁸⁰ Od této daně byl ovšem automaticky osvobozen každý jedenáctý uvařený sud jako tzv. „bába a dolívka“ a od roku 1775 i každý dvanáctý sud. *Ottův slovník naučný*, 6. díl (Čechy-Danseur), Praha 1893, s. 152.

zl. jako tzv. mimořádný ták (*Pönaltax*). Ten byl zaveden po porážce stavovského povstání roku 1547 jako jedna z forem potrestání městského stavu a obnoven byl definitivně roku 1627 po porážce druhého stavovského povstání³⁸¹. A tak královská města platila de facto dvakrát vyšší daň z piva (po 2 zl.) než ostatní vrchnosti, což při tehdejší běžné ceně za sud piva (kolem 8 zl.) už bylo znatelné³⁸². A kromě toho většinou měšťané obchodující s pivem zaplatili za každý sud dovezený do cizího města třetí zlatku místního ungeltu³⁸³. Příznačné je, že ačkoliv zmiňovaná komise navrhovala tento trestní ták víc jak osmdesát let po bělohorské bitvě zrušit, císař Josef I. toto zamítl s ohledem na prázdnou státní pokladnu³⁸⁴.

V důsledku neutěšeného stavu pivovarnictví upadalo v řadě královských i poddanských měst ekonomické a společenské postavení jednotlivých várečníků, především těch, u nichž dříve představoval výnos z várečného práva podstatný díl ročního zisku. Měšťané, nadaní tímto právem, vařili a prodávali pivo postupně za sebou v tzv. pořádcích, kdy se za rok vystřídali postupně za sebou všichni várečníci. Po válce se ale v důsledku menšího odbytu piva produkce některých měst natolik snížila, že jednotliví měšťané přicházeli se svými várkami na řadu ve velmi dlouhých intervalech. Kupříkladu v již zmiňovaném Vítkově pivovarnictví živořilo tak, že na jednotlivé várečníky se už v závěru 17. století dostala řada jednou za pět let, ale třeba i v intervalu jedenácti let (!), jako např. v Písku³⁸⁵, kde nebyli měšťané připuštěni k soukromým várkám do té doby, dokud město nezaplatilo všechny kontribuce. Poměry byly přitom navíc tak proměnlivé, že mnozí z měšťanů, již připravení se všemi náležitostmi k varu, jej nemohli uskutečnit, a tak cenné suroviny přišly nazmar³⁸⁶.

Stejná praxe panovala i v Kouřimi, kde se na jednoho měšťana dostala řada s jeho várkou v intervalu 4-5 let³⁸⁷ (Českobrodští na tom byli mnohem lépe, neboť na ně se dostala řada „už“ po 2-2½ letech³⁸⁸). Řada měšťanů měla přitom značné procento svých zisků právě z vaření piva, a proto byla často závislá na vyplácení tzv. konsolace, tj. finanční náhrady za to, že byli Podkomořským úřadem donuceni odstoupit své soukromé dávky ve prospěch obce. Tyto konsolace na druhou stranu zakazovaly zeměpanské úřady jako plýtvání obecními penězi. Tím se ovšem pauperizace celku přenesla na pauperizaci jednotlivých měšťanů – konkrétně je v tomto

³⁸¹ Blíže k vývoji pivní daně: *Ottův slovník naučný*, 6. díl (Čechy-Danseur), Praha 1893, s. 152.

³⁸² MIŠKOVSKÝ, J., *Českobrodské pivovarství*, Český Brod 1914, s. 49.

³⁸³ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: *Český časopis historický*, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 494-495.

³⁸⁴ Zrušen byl teprve až roku 1791. Vide: MENSI, F. von, *Die Finanzen Oesterreichs von 1701 bis 1740*, Wien 1890.

³⁸⁵ BĚLINA, P., *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985, s. 15-16.

³⁸⁶ KORBELÁROVÁ, I., *Poddanská města Opavského a Krnovského knížectví v letech 1648-1740*, Opava 1999, s. 45.

³⁸⁷ NA Praha, TK, inv.č. 1621, kt. 486.

³⁸⁸ NA Praha, TK, inv.č. 1577, kt. 479.

směru uváděn Kolín, kde měla řada měšťanů své příjmy údajně takřka jen z vaření a prodeje piva³⁸⁹. Když se k tomu ještě přidal odpor místních měšťanů k dovozu cizího piva, zanikl takto v pobělohorském období nejen export vyhlášeného českobrodského piva, ale i takových „značek“, jakými bylo pivo rakovnické či pivo ze Stříbra. A bylo tomu tak i v jiných městech – v Mostu údajně ještě v době Berní ruly (1654) vařil každý měšťan 6 várek ročně, v roce 1704 přibližně jednu za čtyři roky; v Kadani ve stejném časovém období poklesla četnost měšťanských várek ze 7-8 ročně na polovinu várky jedné; v Mladé Boleslavi poklesla produkce o více jak 80 % a ve městě zanikly kromě jednoho všechny místní pivovary³⁹⁰.

Na druhou stranu ovšem musíme říci, že v některých městech, nadaných právem várečným, bylo pivovarnictví často v takové situaci (či krizi), že zdejší měšťané pivo nějakou dobu vůbec nevařili (například pro nedostatek ječmene) a sami ho dobrovolně kupovali v některém ze sousedních patrimoniálních pivovarů (které nedostatkem ječmene netrpěly, neboť měly v tomto ohledu „spádovou“ oblast z polí celého velkostatku – vždyť už za Smiřických v letech 1609-1618 šlo na sousedním a konkurenčním Černokostecku každým rokem 94-96 % veškeré vypěstované pšenice právě na výrobu piva!³⁹¹). Konkrétně můžeme pro Kouřimsko opět sáhnout pro příklad k Českému Brodu, kde údajně v 18. století častokrát po několik neděl z různých důvodů pivo nevařili, a místo toho jej kupovali opět v sousedním poddanském Kostelci nad Černými lesy – a to dokonce za takových poměrů, že Lichtenštejnští úředníci vyjednali v této situaci pro svůj pivovar postavení monopolního dodavatele³⁹².

Zcela jasně bez skrupulí byla vyjádřena naznačená spojitost mezi uzavíráním ekonomického trhu určitého velkostatku a růstem významu zemědělství slovy z roku 1704, uvedenými v prologu tohoto článku: *Ejhle, to jsou ty pravé příčiny, proč města stále upadají, což je jasně vidět na zříceninách městských domů. Náš měšťan žije docela jako sedlák, až na to, že je svobodný a že jednou za řadu let připadne na něho várka – jinak musí být živ ze svých polí*³⁹³.

Tlak na obchodní izolaci okolních lokalit ze strany určitého velkostatku se ovšem neprojevoval pouze v oblasti pivovarnictví. Konkrétně mohla patrimoniální správa tlačit různými prostředky na své poddané, aby nenavštěvovali týdenní či výroční trhy v cizopanských městech a

³⁸⁹ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 506.

³⁹⁰ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 279-280.

³⁹¹ CICVÁREK, M., *Pivovarnictví v režii vrchnostenských velkostatků jihovýchodně od Prahy (1489 – 1789)*. Diplomová práce PedF UK, Katedra dějin a didaktiky dějepisu 2010, s. 95; PEŠÁK, V., *Panství rodu Smiřických v letech 1609 – 1618. Hospodářská skladba českého velkostatku začátkem XVII. století*, in: Sborník archivu ministerstva vnitra v Praze, Praha 1940, s. 38-39.

³⁹² MIŠKOVSKÝ, J., *Českobrodské pivovarnictví*, Český Brod 1914, s. 84.

³⁹³ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 492.

městečkách. Je logické, že pokud vrchnost dosáhla povýšení nějaké své lokality na městečko, ve kterém se pak pravidelně konaly trhy, byli zcela logicky jejich poddaní často nuceni opouštět vzdálenější trhy v královských městech a orientovat se na bližší trh vrchnostenský i naopak³⁹⁴ – máme pro to několik dokladů³⁹⁵. Například Rožmberkové na počátku 16. století zabavovali svým poddaným zboží, které chtěli vézt na cizí trhy³⁹⁶. Kromě toho máme i soudobé zprávy o tom, že trhovci často navštěvovali raději trhy ve venkovských městech a městečkách než trhy v městech královských, poněvadž tak nemuseli platit královský ungel³⁹⁷. S těmito jevy byl nutně spojen jak ekonomický vzestup poddanských lokalit (jako např. Kostelce nad Černými lesy) a zároveň stagnace či úpadek ekonomik okolních královských měst (Kouřim, Český Brod).

Kromě všech výše uvedených příkladů ekonomické diskriminace (královských) měst v 17. a 18. století, musíme zmínit ještě jednu, která úzce souvisí s tehdy platným daňovým systémem. Jak už poznamenal Josef Pekař ve svých „Katastrech“, byl majetek těchto měšťanů zdaněn v důsledku nedokonalého systému hned dvakrát (!). Jednak totiž platili jednotliví měšťané i městské korporace pozemkovou daň, zvanou reale. Kromě toho ovšem musela platit královská města, ve skutečnosti ovšem z velké části ze své kapsy opět titíž měšťané, ještě daň panskou, neboli extraordinarium, jako vrchnostenský příspěvek k dani z rustikálu, a to paradoxně i ta města, která vůbec žádný rustikál nevlastnila – konkrétně jsou v dobových pramenech uváděny za příklad města z Kouřimského kraje Český Brod, Kouřim (a nedaleký Nymburk)³⁹⁸. A kromě toho byli zdejší měšťané ještě povinni platit další daně z řemesla, obchodu a dalších adminikulí, tzv. fikcia. Tato skutečnost vysvětluje další faktory, jakým způsobem se na úkor královských měst (např. Českého Brodu a Kouřimi) výrazně rozvíjela poddanská centra v jejich sousedství (především Kostelec nad Černými lesy, který je v průběhu 18. století svým významem i velikostí předstihl). A tento jev byl už podle soudobých relací celozemským trendem, neboť po roce 1654 *všechna měšťanská živnost a řemeslo očividně neobyčejně poklesla*³⁹⁹.

Situace v Kouřimském kraji tak jasně dokresluje v české historiografii už několikrát vyslovenou tezi, že podmínky pro obnovu hospodářství po třicetileté válce byly v českých zemích

³⁹⁴ Obdobně Vok z Rožmberka zakázal kolem roku 1490 českobudějovickým řemeslníkům či obchodníkům vstup na své panství. Doslova píše: *Služba má, múdrí a opatrní susedé milí! Jakož mi píšete, což se ládovanie dotýče, panstvie mého dotýčíc etc., porozuměl sem. A viete, že sem já vám panstvie své zapovéděl, abyste jeho prázdni byli.* Archiv český, čili Staré písemné památky české i moravské X, Praha 1890, s. 57.

³⁹⁵ Pro 18. století vide: KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 492.

³⁹⁶ MÍKA, A., *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*. Praha 1970, s. 54.

³⁹⁷ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 492.

³⁹⁸ PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 210, KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 496.

³⁹⁹ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 496.

složitější právě pro královská města⁴⁰⁰. Částečně se na tom podepisovalo i jejich vyšší daňové zatížení. Notorický úpadek městských živností a obchodu v celozemském měřítku konstatovala i rektifikační komise na počátku 18. století⁴⁰¹.

*

Rakouský urbánní historik Alfréd Hoffman ve 30. letech 20. století zformuloval zajímavou tezi⁴⁰², která je dodnes přejímaná, že za městečko se skutečnou městskou funkcí (tj. ne jen s prázdným titulem jako např. výše uvedená Křemže či Český Šternberk) lze považovat takové, které má výsady na konání týdenního trhu (nikoliv trhu výročního). Je to teze bezesporu zajímavá a logická, ovšem na druhou stranu v Čechách je tato úvaha platná snad jen do začátku 17. století. Pro české prostředí je totiž nutné vzít na vědomí jeden zásadní determinační prvek, a to, že funkce některých tržních míst během 17. a 18. století značně upadala. Projevovalo se to tak, že ačkoliv daná lokalita měla privilegia či privilegium na týdenní trh, jejich týdenní trhy se nekonaly⁴⁰³. Konkrétně to dokládají nejen jednotlivé faze Tereziánského katastru, ale ještě na přelomu 18. a 19. století dobové statistické příručky jako např. každoročně vycházející schematismy Království českého, nebo ještě exaktněji i známá Sommerova Topografie, která pro Kouřimský kraj uvádí stav, že ačkoliv mnohá města a městečka mají privilegia na týdenní trhy, konají se prakticky jen v Kolíně a v ostatních lokalitách kvůli konkurenci pražského a kolínského tržního okruhu se nepořádají⁴⁰⁴ (což byl ovšem stav doložitelný už na konci 18. století⁴⁰⁵).

Mezi nejmenší urbánní sídliště patřila ta do 1200 obyvatel (podle J. Čechury do 150 domů)⁴⁰⁶. Tato městečka se opravdu blížila spíše venkovským sídlištím. Na základě výše uvedené tabulky je ovšem tuto hranici předefinovat či snížit, resp. jak jsme viděli, nemůžeme vždy charakter venkovského sídliště odvozovat jen od jeho velikosti. Je ovšem pravda, že u těch nejmenších městeček někdy nalezneme dokonce takové jevy, jakým jsou skutečně vykonávané robotní povinnosti. Na Kouřimsku tomu nebylo jinak, jak ukazuje následující tabulka (hvězdička označuje platnost těchto jevů). Ač to zní překvapivě, tak ze čtyřiceti městských lokalit Kouřimského kraje

⁴⁰⁰ Konkrétně např. P. Bělina konstatoval, že hospodářská převaha prosperujícího velkostatku mnohem negativněji ovlivňovala proces rekonstrukce ve městech královských než ve městech poddanských a že obyvatelé poddanských měst měli často příležitost dosáhnout větší zámožnosti, než bylo obvyklé v královských městech. Výhodnější postavení poddanských měst dal autor také do souvislosti s jejich menší závislostí na válkou zničeném dálkovém obchodu a s vyšším daňovým zatížením královských měst. Vide: BĚLINA, P., *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985, s. 15-16.

⁴⁰¹ PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 133-134.

⁴⁰² HOFFMAN, A., *Die oberösterreichischen Städte und Märkte. Eine Übersicht über entwicklungs- und Rechtsgrundlagen*, in: Jahrbuch des oberösterreichischen Musealvereines 84 (1932), s. 63-123.

⁴⁰³ Vide: PETRÁŇ, J., *Ceny obilí a tržní okruhy v Čechách v 18. a počátkem 19. století*, in: Problémy cen, mezd a materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II., Praha 1977, s. 29.

⁴⁰⁴ SOMMER, J. G., *Das Königreich Böhmen. Kaurzimer Kreis*, Prag 1844, s. 180.

⁴⁰⁵ SCHÖNFELD, J., *Schematismus für das Königreich Böhme 1789*, Prag 1789, Anhang, s. 28-47.

⁴⁰⁶ ČECHURA, J., *České země v letech 1584-1620*, Praha 2009, s. 240.

jich podle Tereziánského katastru v polovině 18. století robotovalo 16 (!), byť řada z nich jen v době žní.

lokality	povinnosť robot	má týždenný trh	lokality	povinnosť robot	má týždenný trh
Brandýs n/L		*	Popovice	*	
Bystřice	*		Postupice		
Cerhenice	*	* od 1678	Přerov n/L	*	
Čelákovice		*	Pyšely		
Český Brod		*	Rataje n. S.		
Český Šternberk	*		Říčany		*
Divišov		*	Sadská		
Domašín		*	Sázava ⁴⁰⁷	*	
Jankov	*		Stříbrná Skalice		* od 1757
Jílové		*	Škvorec	*	*
Kolín		*	Toušeň		
Kostelec n. Č. l.		*	Trh. Štěpánov		
Kostelec n/L		*	Týnec nad Labem		
Kouřim		*	Uhlířské Janovice	* ⁴⁰⁸	
Louňovice p. Blaníkem	* ⁴⁰⁹		Úvaly	*	
Mnichovice			Vlašim	* ⁴¹⁰	*
Načeradec			Vyšehrad		

⁴⁰⁷ Ačkoliv měla 2 privilegia na výroční trh, nepořádala je.

⁴⁰⁸ Roku 1692 sice byli obyvatelé od robot osvobozeni, ovšem s výjimkou doby žní, kdy museli robotovat u janovického panského dvora.

⁴⁰⁹ Hospodáři robotují v čase sen a o žních a berou si pak dříví pro svou potřebu v panských lesích.

⁴¹⁰ Podle nálezu z roku 1757 si řemeslníci stěžují, že jsou příliš zdaněni. Pouze 16 měšťanů se živí jen řemeslem (tj. 18,6 %), 22 měšťanů vykonává řemeslo částečně a zbytek se živil zemědělstvím. Kdo držel alespoň lán půdy, robotoval v čase žní čtyřmi lidmi; do ½ lánu dvěma lidmi a do ¼ lánu se vysílal jeden robotník.

Nehvizdy	*	* od 1676	Zápy	*	
Ondřejov	* ⁴¹¹		Zásmuky	*	* od 1666
Plaňany			Zdislavice		
Poděbrady					

3.1.5. Konkrétní situace vybraných městských lokalit v Kouřimském kraji

V Kouřimském kraji se na konci 17. století (po vynětí Sadské roku 1646) nacházelo celkem 38 městských obcí, z toho tři královská města, totiž Kolín, Kouřim a Český Brod. Kouřim ležela v 17. století mimo důležité obchodní stezky i důležité dění a v podstatě už jen těžila ze své dávné důležitosti. Kolín a Český Brod naproti tomu ležely na frekventované zemské cestě (původní Trstenické stezce) a mohly do určité míry stále těžit ze své polohy v případě obchodu či poskytování pohostinských služeb. Její důležitost byla definitivně potvrzena roku 1737, kdy byly stanoveny čtyři hlavní tzv. povinné silnice. Druhou z nich byla silnice Vídeňská, vedoucí v Kouřimském kraji přes Úvaly, Český Brod, Kolín směrem na Čáslav a potom na Německý Brod, Jihlavu a dále k Vídni⁴¹². Tato poloha se ovšem ukázala jako dvojsečná v době třicetileté války, kdy oběma městy táhla vojska obou nepřátelených stran na Prahu. Ačkoliv ušetřeny válečného běsnění nezůstaly ani oblast Černokostelecka a město Kouřim⁴¹³.

Jižně od této stezky vedla další, ovšem mnohem méně frekventovaná cesta. Konkrétně z Prahy, přes Vyšehrad, Říčany, Kostelec nad Černými lesy, Zásmuky a do Kutné Hory. Třetí důležitá cesta v Kouřimském kraji vycházela opět z Prahy, přes Vyšehrad, kde se oddělovala od výše popsané, a dále směřovala přes Jílové, Benešov ve Vltavském kraji, Bystřici, směrem na Tábor a České Budějovice.

Jen poloha na významné zemské cestě nemusela ještě sama o sobě znamenat automatický výrazný řemeslnický či obchodní rozvoj na ní ležící městské lokality. Jak to níže jasně uvidíme na městečcích Říčany, Zásmuky, Bystřice, nebo Jankov. Většina z nich totiž svým charakterem nepřesahovala nijak významně své venkovské okolí a často těžila jen z centrální funkce nějakého šlechtického dominia.

⁴¹¹ Městys nemá výroční trh a řemeslníci nemohou navštěvovat výroční trhy jinde, protože musí robotovat jako ostatní hospodáři.

⁴¹² Vide: RIŠLINK, VL.-JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 8-9.

⁴¹³ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce n.Č.L. a jeho okolí*, Kostelec nad Černými lesy 1935, s. 86-95.

Hospodářskou situaci měst v Kouřimském kraji negativně ovlivnily kromě přímých válečných škod také dlouhodobé výdaje poskytované na pobyt a vydržování vojska. Když roku 1653 shromáždil podkomořský úřad zprávy z jednotlivých královských měst, vyšlo najevo, že Kolín vynaložil na tyto účely během války neuvěřitelnou částku 272.580 zl.⁴¹⁴ (sousední Kouřim dokonce 297.576 zl., Čáslav pro srovnání 410.357 zl.). Tyto horentní sumy se odrážely i v rychlém zadlužování měst – Kolín tak roku 1654 po analýze všech věřitelů dlužil 23.809 kop grošů míšeňských, Kouřim dokonce 51.959 zl.⁴¹⁵. Kromě toho byla královská města ještě v dalším znevýhodňujícím postavení oproti okolním lokalitám, a to, že jakožto formální soukromý králův majetek byla Královskou komorou nucena ručit za panovníkovy dluhy – konkrétně Kolín za 1500 zlatých, Kouřim za 4297 zlatých, pro Český Brod údaje chybí⁴¹⁶. Je jasné, že města zničená válkou neměla z čeho dluhy splácet (jak konkrétně konstatovala roku 1654 pro tento účel sestavená královská komise v případě Kouřimi, Českého Brodu, Čáslavi, Loun a Písku⁴¹⁷), což také nečinila, a tak dluhy dál vzrůstaly následkem úroků.

I přes všechny tyto problémy se dokázal Kolín ve druhé polovině 17. století hospodářsky vzpamatovat a dosáhl nového rozmachu řemesel i obchodu. O jeho dobrém postavení svědčí mj. i to, že byl jednak na poč. 18. století největším městem v Kouřimském kraji, roku 1704 byl místodržitelskou komisí shledán na rozdíl od Kouřimi a Českého Brodu schopným platit kontribuci a že byl v soustavě Tereziánského katastru zařazen jako jediné město na Kouřimsku podle výnosnosti do 4. skupiny, tzn. měst, která nemají dobré týdenní trhy, zato však výnosné trhy výroční⁴¹⁸. Oproti tomu jmenovaná komise vyhodnotila města Čáslav, Kouřim a Český Brod v oblasti jejich vnitřní ekonomiky jako tři *nejbídnejší, ode všech řemesel a adminikulí měšťanských opuštěná* města⁴¹⁹. Jak už bylo řečeno, na úkor dvou posledně jmenovaných se od konce 17. století výrazně ekonomicky prosazuje jako tržní a řemeslné (i správní) centrum Kostelec nad Černými lesy.

⁴¹⁴ MACHÁČEK, FR., *K hospodářskému stavu českých měst venkovských po válce třicetileté*, in: Českou minulostí. Práce věnované profesoru Karlovy university Václavu Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, Praha 1929, s. 270.

⁴¹⁵ MACHÁČEK, FR., *K hospodářskému stavu českých měst venkovských po válce třicetileté*, in: Českou minulostí, Praha 1929, s. 272.

⁴¹⁶ MACHÁČEK, FR., *K hospodářskému stavu českých měst venkovských po válce třicetileté*, in: Českou minulostí, Praha 1929, s. 273.

⁴¹⁷ MACHÁČEK, FR., *K hospodářskému stavu českých měst venkovských po válce třicetileté*, in: Českou minulostí, Praha 1929, s. 279.

⁴¹⁸ RIŠLINK, VL.-JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 33; KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 272-274.

⁴¹⁹ KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: Český časopis historický, roč. XXXVIII, Praha 1932, s. 278.

Pokud uplatníme na města a městečka Kouřimska výše uvedené dělení na města řemeslnická, zemědělsko-řemeslnická či zcela zemědělského charakteru, můžeme říci, že mimo Vyšehrad zde bylo 6 až 7 měst, které bychom mohli označit už za řemeslnická, i když Kostelec nad Labem se této fázi nejspíš zatím jen opatrně blížil. Nejvyspělejší byl v tomto ohledu Kolín, který byl společně s Kouřimí zároveň městem největším. Kromě všech tří výše jmenovaných královských měst se mezi řemeslnická města umístila i tři města komorní – Brandýs nad Labem, Jílové a Kostelec nad Labem. Jak již bylo řečeno, první z těchto dvou těžily ze své výhodné polohy na obchodních trasách. Jílové bylo navíc ve středověku významným horním městem s celkem 11 činnými zlatými doly⁴²⁰. Na počátku husitských válek byly ovšem královské doly záměrně zavezeny a město vypáleno husity. Od husitských válek pak město už víceméně jen stagnovalo, dokonce na čas pokleslo na pouhé městečko (1437).⁴²¹ Další ránu mu pak zasadila třicetiletá válka, nicméně jak vyplývá z výše uvedené tabulky, i přesto patřilo Jílové mezi hospodářsky i řemeslně čtyři nejrozvinutější lokality Kouřimského kraje.

Poslední lokalitou, která se dostala mezi nejrozvinutější městské lokality Kouřimska, bylo pro mnohé překvapivě poddanské městečko – Kostelec nad Černými lesy. Kostelec byl na městečko povýšen roku 1489 králem Vladislavem II. Jagellonským a následně znovulokován⁴²². Od 16. století ovšem zažívá neustálý pozvolný vzestup, vrcholící v první polovině 19. století. V menší míře to bylo dáno jeho zmíněnou polohou na cestě mezi Prahou, Kouřimí a Kutnou Horou. Zásadní vliv ale na tento rozvoj měla centrální funkce kostela jakožto střediska patrimoniální správy (a do poloviny 17. století střídavě i sídlem vrchnosti) rozsáhlých středočeských dominií knížecího rodu Lichtenštejnů, zabírající prakticky celou severní polovinu Kouřimského kraje a čítající víc jak dvě stovky vesnic a několik městeček (Říčany, Škvorec, Plaňany, Stříbrná Skalice, Nupaky).

3.1.5.1. Kostelec nad Černými lesy

Pokusme se nyní vyhodnotit, nakolik byl Kostelec nad Černými lesy⁴²³ centrem zemědělské činnosti. Prvním pramenem, který nám ukazuje, kolik místních majitelů domů muselo nutně ke

⁴²⁰ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II.*, Praha 2000, s. 691-693.

⁴²¹ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II.*, Praha 2000, s. 691-693.

⁴²² MRVÍK, VL. J., *Dějiny černokosteleckých domů. Historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011, s. 15-16.

⁴²³ K poznání celkového obrazu (sociálního, kulturnímu, stavebnímu i hospodářskému) tohoto města odkazují na svou monografii: MRVÍK, VL. J., *Dějiny Černokosteleckých domů. Historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011, 464 s.

svému životu přímo obhospodařovat pole a dobytek, je již mnohokrát zmiňovaný urbář z roku 1564⁴²⁴. Podle něj bylo v městečku 26 soukromých domů, z nichž vezmeme-li osoby vlastníci méně jak 1,5 ha polí (louky do toho nepočítaje), zjistíme, že byly celkem tři⁴²⁵, tedy 11,5 % obyvatel (z nichž pouze měšťan Pekař nevlastnil žádnou půdu).

Podle údajů v Berní ruce z roku 1654 bylo v Kostelci 9-10 osedlých s pozemkovým majetkem menším jak 6 strychů z celkového počtu 37 domů (i s nájemními obecními objekty - kovárnou, lázněmi, šenkhauszem apod.), tj. přibližně 25,7 %, přičemž před třicetiletou válkou to bylo asi 34,5 % usedlých, nepočítaje do tohoto panské domy ani zámek, neboť ty představovaly v rámci Kostelce jiný ekonomický okruh než samotné městečko. Pokud ovšem do tohoto počtu zahrneme i tyto panské obytné domy (bez zámku), vyjde nám 15-16 na zemědělství životně „nezávislých“ osedlých na 43 domů⁴²⁶, tj. cca 36 %, před válkou cca 42,7 %.

Zajímavé je pak srovnání stavu z Berní ruly s údaji v Tereziánském katastru⁴²⁷, dojdeme k těmto závěrům:

	1713		1718	
	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel
Zaměstnání				
řemeslníci	23	43 %	30	50 %
řemeslníci- zemědělci	20	38 %	20	33 %
zemědělci	7	13 %	7	11,5 %
ostatní	3	5 %	3	5,5 %

V Kostelci bylo v první polovině 18. století celkem 45 měšťanských a 8 panských domů (plus kovárna), z toho 18 domů, jejichž majitelé nebyli životně plně závislí na zemědělské samovýrobě (celkem 40 % poddanských a 49 % ze všech; lze tedy říci, že v době osvobození městečka z poddanství roku 1736 Marií Terezií Savojskou již město se svými 408 poddanskými obyvateli vstoupilo do fáze města řemeslnicko-obchodního, které bylo střediskem směny řemeslných výrobků a zemědělské produkce blízkého okolí). Naopak 13 majitelů domů bylo závislých zcela

⁴²⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁴²⁵ Čp. 90., čp. 45. a čp. 53.

⁴²⁶ Nepočítaje do toho zámek a výrobní centra jako pivovar, míčovnu (ballhaus), tumlplac, panský dvůr apod.

⁴²⁷ NA Praha, TK, inv.č. 1706, kt. 501.

na zemědělské samovýrobě. Jen pro srovnání: v Českém Brodě bylo v této době od agrární samovýroby odpoutáno 62 domů ze 113 (54,8 %), v Kolíně 116 d. ze 188 (61,7 %), v Kouřimi 99 ze 189 (52,4 %), v Plaňanech 10 z 35 (28,6 %; způsobeno snad jejich polohou na císařské silnici mezi Prahou a Kolínem), u menších městeček ovšem ještě v této době pozorujeme jen velmi pozvolný růst po hospodářské regresi za třicetileté války – ve Stříbrné Skalici z 15 domů nebyl žádný ne-agrárního charakteru a ve Škvorci 8 domů z 28 (28 %) a pro srovnání - v celé Praze bylo v této době 20.411 domů⁴²⁸.

Kromě těchto soupisů máme pro Kostelec ještě jeden ucelený soupis městského obyvatelstva z roku 1797, z něhož vyplývá, že už jen 14,4 % obyvatel hledalo svou obživu primárně v zemědělství (bohužel se z tohoto pramene nedá určit, kolik z řemeslníků bylo životně závislých na vlastní drobnější zemědělské „samovýrobě“⁴²⁹).

Další tabulka byla sestavena podle údajů Tereziánského katastru z roku 1713 (resp. 1757) a ukazuje nám ideální stav předpokládaných ročních čistých výnosů jednotlivých zdejších měšťanů. Tyto údaje pochopitelně pracují s průměrnými hodnotami, tj. nepracují s možností méně či více úrodného roku, nicméně si můžeme alespoň rámcově učinit představu.

čp.	výměra polí (strychy)	příjem z polí	výměra luk (strychy)	příjem z luk	výměra zahrad (strychy)	roční příjem ze živnosti	celkem
19	73,5	78,4 zl.	10	13,3 zl.		neuveдено	cca 130 zl.
31	31,5	33,6 zl.	10	13,3 zl.	0,5	60 zl.	106 zl.
36	50	53,3 zl.	5	6,6 zl.	1,75	neuveдено	cca 100 zl.
83	51	54,4 zl.	6	8 zl.	1,5	30 zl.	92,4 zl.
172	47	50,1 zl.	5	6,6 zl.	3	25 zl.	81,8 zl.
29	25	26,6 zl.	3,5	4,6 zl.	0,8	50 zl.	81,3 zl.
35	16,25	17,3 zl.	5	6,6 zl.	0,6	50 zl.	74 zl.
39-40	17,5	18,6 zl.	2,5	3,3 zl.	0,25	50 zl.	72 zl.
93	50,5	53,8 zl.	7	9,3 zl.	3		63,2 zl.
38	31	33 zl.	3	4 zl.	4	25 zl.	62 zl.
51-52	38,5	41 zl.	5	6,6 zl.	0,5	10 zl.	57,7 zl.
164	0,25	0,2 zl.		0	0,25	45 zl.	45,2 zl.
87	11,5	12,2 zl.	1,5	2 zl.	2,5	30 zl.	44,2 zl.
75	2,75	2,9 zl.	1	1,3 zl.	1,25	40 zl.	44,2 zl.
33	38,5	41 zl.	2	2,6 zl.	1,5		43,7 zl.
167	9,5	10,1 zl.	2	2,6 zl.		30 zl.	42,8 zl.
44	21,75	23,2 zl.	3	4 zl.	1	15 zl.	42,2 zl.

⁴²⁸ KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966, passim.

⁴²⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 501, složka 389.

48	18	19,2 zl.	1	1,3 zl.	0,5	20 zl.	40,5 zl.
37	22	23,4 zl.	1	1,3 zl.		15 zl.	39,8 zl.
49	6	6,4 zl.	3	4 zl.	0,5	25 zl.	35,4 zl.
121	0	0		0		35 zl.	35 zl.
50	15,25	16,2 zl.	2	2,6 zl.		15 zl.	33,9 zl.
53	28	29,8 zl.	3	4 zl.	1,5		33,8 zl.
158	2	2,1 zl.	1	1,3 zl.	0,3	30 zl.	33,4 zl.
45	19,25	20,5 zl.	9,5	12,6 zl.	1,25		33,2 zl.
90	11	11,7 zl.	1	1,3 zl.	0,5	20 zl.	33 zl.
110	0,5	0,5 zl.		0	0,5	30 zl.	30,5 zl.
30	15,5	16,5 zl.	2	2,6 zl.	1,25	10 zl.	29,2 zl.
122	0,25	0,2 zl.		0	0,25	25 zl.	25,2 zl.
94	3,1	3,3 zl.		0		20 zl.	23,3 zl.
133	1	1,1 zl.	1	1,3 zl.		20 zl.	22,4 zl.
34	10,25	10,9 zl.	1	1,3 zl.	0,5	10 zl.	22,2 zl.
46	16,25	17,3 zl.	3	4	2		21,3 zl.
132	0	0	1	1,3 zl.		20 zl.	21,3 zl.
42	17	18,1 zl.	2	2,6 zl.	1		20,8 zl.
187	0,25	0,2 zl.		0	0,25	20 zl.	20,2 zl.
114	0,25	0,2 zl.	1	1,3 zl.		15 zl.	16,6 zl.
116	13	13,8 zl.	1	1,3 zl.	0,5		15,2 zl.
134	1	1 zl.	0,5	0,6 zl.		10 zl.	11,7 zl.
73	1,5	1,6 zl.		0	1,25	10 zl.	11,6 zl.
112	0,25	0,2 zl.		0	0,25	10 zl.	10,2 zl.
119	0	0		0		10 zl.	10 zl.
189	2,5	2,6 zl.		0	0,25		2,6 zl.
162	0,5	0,5 zl.		0	0,25		0,5 zl.
135	0,25	0,2 zl.		0			0,2 zl.

3.1.5.2. Kolín

Ve Státním okresním archivu v Kolíně se ve fondu archiv města Kolín zachoval cenný pramen pro poznání ekonomického života českých měst v pobělohorském období. Je překvapivé, že až doposud nebyly údaje v něm obsažené nikým vytěženy. Jedná se o rejstřík městské dávky z roku 1686⁴³⁰. Rejstříky městské dávky (losungy) jsou pochopitelně známy i pro další, nejen královská, česká a moravská města. Kolínský rejstřík se od většiny z nich liší precizností a hloubkou svého zpracování.

⁴³⁰ SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

Analyzujeme ovšem nejprve vnitřní hospodářské a sociální poměry královského města Kolína. V 16. století svou velikostí nijak nevybočoval z poměrů běžných v ostatních českých královských městech – roku 1567 měl i se šosovními statky celkem 229 křesťanských domů, roku 1598 zde bylo 213 křesťanských domů a sčítání z roku 1604 uvádí to samé číslo, stejně jako roku 1610. S tímto vcelku konstantním stavem rázně zamíchaly nejprve pobělohorské emigrace a především neustálé vpády cizích i domácích vojsk. A tak roku 1654 bylo obsazených „jen“ 121 křesťanských domů, 12 židovských a 100 domů pustých (tj. 43 %) ⁴³¹.

Pobělohorské konfiskace a náboženská emigrace sice svým způsobem Kolín ekonomicky poškodily, ovšem nikoliv zásadně. Městu sice byly konfiskovány ves Tři Dvory, dvory Špitálský a Štítarský, pět mlýnů a čtyři rybníčky, z nichž jeden byl ovšem pustý. Na druhou stranu ale byly údajně zadlužené a kolínské obci byly už roku 1628 navraceny (údajně ovšem v bídém stavu). Mnohem víc ekonomicky Kolín ruinovaly výlohy na ubytování vojska, kontribuce a válečné škody ⁴³². Zvláštní postavení města Kolína neplynulo jen z titulu královského města, ale Kolín byl formálně také centrem malého komorního kolínského panství o 18 vsích, kam ovšem samo město nepatřilo. Ve skutečnosti sídlila vrchní správa panství od roku 1628 v sousedních Poděbradech, nicméně v Kolíně byla též část administrativy – především purkrabí se svými podúředníky. Kromě nich se zde také nacházel panský pivovar a vinopalna ⁴³³.

Obzvláště ničivý byl pro město Kolín ovšem mor, který se do Čech rozšířil z Rakous na podzim 1679. Už v říjnu 1679 na něj zemřelo 14 Kolíňanů, avšak rozmach epidemie nastal až v letních měsících roku 1680. Matrika zemřelých eviduje v červenci úmrtí 102 osob, v srpnu dokonce 421 a v září 182. Poté sice epidemie ztrácí na síle, ale poslední případy úmrtí na mor jsou zaznamenány ještě v únoru 1681. V Kolíně si mor vybral krutou daň – vedle řady předních měšťanů i mezi místním duchovenstvem, které s příkladným sebezáporem zaopatřovalo umírající. Doslova vymřel klášter kapucínů (z nichž někteří vypomáhali kněžím i v ostatních obcích Kolínska, např. v Českém Brodě), zahynul i kolínský děkan Vavřinec Guigni. Celkem si mor ve městě vyžádal život celkem 829 křesťanů a 246 židů ⁴³⁴. Mnohé rodiny vymřely do posledního svého příslušníka.

*

⁴³¹ DVORSKÝ, FR., *O počtu domů v Praze a v král. městech v Čechách v 16.-19. století*, in: *Časopis českého muzea* 1882, s. 64.

⁴³² RIŠLINK, VL.-JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 31.

⁴³³ RIŠLINK, VL.-JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 25.

⁴³⁴ ČÁŇOVÁ, E., *Mor v Čechách v roce 1680*, Sborník archivních prací 1981, sv. 2, s. 228 et 270-272. RIŠLINK, VL.-JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 10.

Jak již bylo řečeno v úvodu, pro město Kolín máme k dispozici cenný a doposud nevytřezovaný rejstřík městské dávky z roku 1686⁴³⁵. Předností knih a rejstříků knih a aktového materiálu tohoto druhu je, že jsou klíčem k pochopení základních otázek hospodářské a sociální struktury zkoumaných měst a umožňují velmi výmluvné a značně objektivní zpracování statistickou metodou. Už proto, že zabíhají do cenných detailů, které prameny hromadné povahy svoji povahou už ze své podstaty neumožňují. A také proto, že u nich hrozí menší (byť reálné) nebezpečí záměrného zkrácení přiznaného majetku a výnosu ve snaze snížit výši kontribuce, neboť místní měšťtí úředníci viděli ostatním měšťtanům takřikajíc víc „pod pokličku“⁴³⁶. Pochopitelně i zde byl určitý prostor pro zatajování majetku, a to jistě větší u poplatníků zámožných než u drobných majitelů, neboť odhadci měli zpravidla vazby k vládnoucí elitě měšťanstva, tj. městské radě, které de facto podléhali⁴³⁷.

Zmiňovaný kolínský rejstřík městské dávky je při bližším zkoumání nesmírně pečlivě propracovaný a máme oprávnění se domnívat, že i nadmíru věrohodný. Hlavními složkami majetku, který byl zapsán pro účely městské dávky, byly 1. domy, 2. pozemky a 3. nemovitosti sloužící k provozování řemesla či živnosti (masné krámy, chlebné krámy, sladovny a pivovary, zemědělské dvory). U každého poplatníka je totiž zvlášť uváděn výnos z každého jednotlivého pozemku s označením jeho polohy, a to očividně s přihlédnutím k jeho bonitě a předpokládanému skutečnému výnosu. Například u Bartoloměje Galleta je uvedeno: *rolí za Labem 40 záhonů – 1 zl. 40 kr.; rolí od Hrušky 43 záhonů – 10 zl. 45 kr.* apod. Stejný jev můžeme pozorovat i u ostatních poplatníků. Je tedy zřejmé, že městský písař při sestavování rejstříku jen mechanicky nenásobil rozlohu pozemku nějakým předpokládaným koeficientem výnosnosti, jak to činili komisaři při sestavování Tereziánského katastru.

V našem dosavadním výkladu se potvrdila všeobecně přijímaná skutečnost, že řemeslníci ve městech zároveň většinou vlastnili pozemkový majetek, a že značná část z nich byla zároveň řemeslníky. Vlastnictví pozemků bylo nejen znakem zámožnějších řemeslníků a živnostníků, kteří ukládali do půdy peníze, ale i těch, kterým rozsah umožňoval jednak krýt vlastní spotřebu zemědělských produktů, ale určitou část z nich i zpeněžovat. Jak se tento jev konkrétně promítal do hospodářské a sociální struktury Kolína podle analyzovaného rejstříku z roku 1686? Ve městě

⁴³⁵ SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

⁴³⁶ Mezi dnes už legendární práce české historiografie, které vycházejí právě z rejstříků městské dávky a rozebírají možné riziko zatajování majetku, patří mj. : KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 253-279; KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, in: Sborník historický 4, Praha 1956, s. 110-188; GRAUS, FR., *Městská chudina v době předhusitské*, Praha 1949, s. 18 aj.

⁴³⁷ KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 256-257.

tehdy bylo z celkového počtu 158 majitelů domů celkem 96, tj. 61 % ze všech „měšťanů“, kteří si řemeslem ročně vydělali alespoň 5 zlatých, a můžeme je tedy zahrnout mezi řemeslníky. Z těchto 96 si jich plných 44 zároveň vydělalo ročně víc než 5 zlatých právě prodejem zemědělských produktů. Dá se tedy říci, že plných 44 majitelů domů (tj. 28 %) a jejich rodin patří do skupiny, kterou už František Kavka nazývá „řemeslníci-zemědělci“. Zásadní postřeh ovšem je, že z nich pouze 7 mělo větší příjem ze zemědělské činnosti než z udávaného řemesla⁴³⁸.

Podle tohoto klíče lze tedy obyvatelstvo Kolína roku 1686 rozdělit podle zdroje obživy následovně:

Zaměstnání	Počet majitelů domů	Poměr z celkového počtu obyvatel
řemeslníci	52	33 %
řemeslníci-zemědělci	44	28 %
zemědělci	30	19 %
ostatní	32	20 %

Pozastavím se ještě u poměru řemeslníků na celkovém počtu obyvatel – jak už bylo řečeno, bylo jich celkem 61 %. Stejný poměr (61,7 %) je také kolínských měšťanů, kteří podle konečného elaborátu Tereziánského katastru (1757) vlastnili do 5 strychů zemědělské půdy – jak jsem to již uvedl v tabulce v úvodu tohoto textu. I když oba dva prameny od sebe dělí takřka osmdesát let, přesto tuto shodu nepovažuji za pouhou náhodu, ale za potvrzení mé úvodní teorie, že na socio-ekonomické vyspělosti určité lokality závisel počet osob s minimálním pozemkovým majetkem, a kteří se v této lokalitě přesto dokázali uživit – nejčastěji řemeslem.

První okruh, kterému se zde chci věnovat, je obraz zemědělské činnosti v Kolíně, který v sobě podává tento rejstřík. Zjišťujeme, že ačkoliv patřil svým charakterem mezi města řemeslnická, hrálo zde zemědělství zásadní roli. Stačí se blíže zaměřit na jednotlivé složky příjmů deseti nejbohatších kolínských měšťanů podle rejstříku z roku 1686 (hodnoty ve zlatých rýnských).

⁴³⁸ Mezi výnosy z řemesla počítám také výnosy z mlýnů či kováren, přestože jejich postavení je ve vztahu k ostatním řemeslníkům poněkud zvláštní. Pro potřeby této práce jsem do jedné skupiny sloučil i výnosy z řemeslné výroby a výnosy např. šenkýře či rybáře. Jedná se ovšem pouze o ohled čistě formální.

	čp.	výnos z domu	výnos z pozemků	výnos z řemesla a živnosti	jaké řemeslo	výnos ze dvora	celkový příjem
P. Pavel Jindra	89	30	651,38			246	927
P. Frantz Střelovec	1	40	395,4	136	sladovna a řemeslo, vinopalna, kovárna, obchod s kapry	126	697
Daniel Ivančický	6	50	330,3	100	sladovna, obchod	30	513
P. Valentin Kokovský	41	76	321			80	477
P. Jan Kužel	51	50	239,23	43	sladovna	82	429
P. Jiří Adam Vidman	91	50	137,25	120		90	397
Andreas Eylenberger	62	50	194			45	289
P. Bohuslav Šperlink	11	50	149,2			81,15	280
P. Jan Kocourek	74	50	126,55			80	269
Jiřík Unčovský	31	40	52,45	100	50 zl. řeznické řemeslo; 50 zl. obchod jeho manželky s kapry		242
Matěj Zajíček	22	40	66,1	70	obchod, mlynář		206
P. Jan Kmoch	88	50	110,3	3	vinopalna	40	203
Helena Tatenická	16	50	117,35			20	187

Už na první pohled je zřejmé, že u drtivé většiny z nich tvořil předpokládaný zisk ze zemědělské činnosti víc jak 70 % z celkového předpokládaného ročního příjmu. Pouze Matěj Zajíček byl v tomto směru výjimkou, neboť u něho to bylo „pouhých“ 32 %. Zásadní v tomto směru je ovšem odpověď na otázku „proč?“. Jako jediný totiž z oněch desíti nevladnil na některém z kolínských předměstí hospodářský dvůr. U místní majetkové elity se totiž uplatňovala praxe běžná i v ostatních českých městech, totiž, že tito měšťané ukládali svůj nakumulovaný kapitál do zemědělské půdy a do běžně velmi výnosného obchodu s obilím⁴³⁹. Tento jev byl běžný i jinde v Evropě, jak dokázala i polská historiografie⁴⁴⁰.

Na opačné straně majetkové struktury města stáli ti nejchudší, z nichž značná část žila na předměstích – například v Kolíně celých 79 % obyvatel předměstí přiznávalo roční příjem menší než 5 zlatých a řadíme je tak mezi chudé. U nich většinou byla přiznaná zemědělská činnost buď zcela nulová (tj. nevladnili pozemky o rozloze víc jak několik arů, většinou zahrady), nebo

⁴³⁹ Zásadní význam obchodu s obilím a jeho překupnictví na českém venkově raného novověku dokázal např. Dušan Třeštík. TŘEŠTÍK, D., *Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, in: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 208-216.

⁴⁴⁰ Vide: CZAJA, R., *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992. V Elblągu značnou část nemovitostí na předměstích vlastnili obyvatelé vnitřního města.

výnosy z nich jen výjimečně překročily pár zlatých ročně. Na jedné straně tuto skutečnost považují za další potvrzení mé, v úvodu vysvětlené metody. Na druhou stranu také situace v Kolíně opět dokazuje neoprávněnost relativně zažitého klišé, že zemědělskou činností se ve městech zabývali především obyvatelé předměstí, zatímco řemesla byla doménou vnitřního města⁴⁴¹.

Zemědělská půda byla mezi jednotlivé měšťany rozdělena značně nerovnoměrně i z jiného úhlu pohledu, a to podle příjmu z ní. Konkrétně nyní beru v potaz pouze v rejstříku uvedené příjmy z rostlinné výroby, nikoliv živočišné (uváděnou u jednotlivých plátců souhrnně pod pojmem „příjem ze dvora“ nebo „příjem z domu“). Rozložení příjmů v Kolíně ukazuje názorně následující tabulka. Podle ní neměla přibližně polovina kolínských měšťanů roční přiznaný příjem ze zemědělské činnosti v roce 1686 ani jeden zlatý. Víc jak 10 zl. ročně pak vykazovala přibližně třetina města, víc jak 50 zl. (tedy už značnou částku) přibližně desetina obyvatel. Čtyři zdejší měšťané vlastnili už takový zemědělský majetek, že jim jen rostlinná výroba na něm ročně údajně vynesla víc jak 300 zlatých, tedy sumu, o které si obyvatelé jiných měst Kouřimského kraje mohli nechat pouze zdát. A zdejší suverénně nejbohatší měšťan – Pavel Jindra (s celkovým přiznaným ročním příjmem 927 zlatých!) – se mohl pochlubit ročním ziskem z prodeje obilí a ovoce v hodnotě 651 zl. (!) a dalšími 246 zlatými ze svého hospodářského dvora. Tento jev nerovnoměrného rozdělení půdy ve městě byl však běžný ve většině našich měst⁴⁴².

příjem z pozemků nad	počet (celkem 158 plátců)	tj. procent
300 zl.	4	1,9 %
100 zl.	11	7 %
50 zl.	16	8,9 %
10 zl.	53	33,5 %
5 zl.	69	43,7 %
1 zl.	83	52,5 %
méně než 1 zl.	75	47,5 %

⁴⁴¹ MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 37-40. Jihlava byla v tomto směru ještě rozvinutější, neboť zde roku 1596 byla situace uvnitř hradeb i na předměstích zdánlivě (!) vyrovnaná a pozemky tvořily jen asi 5 % z majetku osob zde žijících (toto číslo ovšem ukazuje pouze průměr; jinak se věci mají s nejbohatšími měšťany, u nichž tvořila půda hlavní složku majetku.). Ona zdánlivost tkví v tom, že v Jihlavě neměli měšťané kolem náměstí ve svém držení méně půdy než v Brně, ale ostatní zdroje příjmu byly tak velké, že agrární činnost zcela zastínily. Dá se tedy říci, že tam, kde byla půda jen malou složkou majetku, nebyl už rozdíl mezi vnitřním městem a předměstími.

⁴⁴² V Českých Budějovicích v roce 1541 bylo 17 majitelů dvorů z celkového počtu 488 majetných rodin, kteří ale dohromady vlastnili 51 % celkové úhrnné hodnoty zemědělské půdy ve městě! Vide: KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, in: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 165-166.

Zaměříme se nyní ještě krátce na onu poslední zmíněnou skupinu majitelů kolínských domů s priznaným ročním příjmem z rostlinné výroby nižším než 5 zl. Být zařazen do této kategorie ovšem neznamenalo a priori, že daný měšťan patřil zároveň mezi nejchudší obyvatele – například mydlář a vinopal Daniel Kučera sice nevlastnil ve městě absolutně žádný pozemek, ale jeho roční příjem z řemesla dosahoval podle priznání roku 1686 velmi slušných 90 zlatých a vlastnil dům na náměstí (čp. 72). Stejně tak tomu bylo i u dalšího mydláře a vinopala Václava Procházky (120 zlatých ročně); řezníka, vinopala a dokonce konšela Jana Modestýna (78 zlatých ročně); řezníka Matěje Vostála (98 zlatých ročně) a mohli bychom ještě dlouho pokračovat. Stojíme proto logicky před otázkou nastolenou v úvodu tohoto článku, totiž čím se vlastně živily osoby, které nedržely žádný (anebo dostatečně veliký) pozemkový majetek – celkem žilo v Kolíně roku 1686 takovýchto majitelů domů celkem 85. Z nich ovšem pouze 26 mělo příjmy (a většinou nemalé) z nějakého řemesla a 13 majitelů domu mělo status vdovy nebo sirotka. Druhá polovina z nich, tedy zbylých 46, překvapivě nevykazovala žádný (!) jiný roční příjem, než jakýsi blíž neurčený příjem ze svého domu, který se pohyboval v rozmezí od 6 do přibližně 20 zlatých. Můžeme si pod tím představit částečně příjem z pronájmu, částečně snad i z nějaké případné nádenní práce. Pět nejchudších kolínských osob, vlastnicích domů, tak vykazovalo roční příjem pouhých 6-12 zlatých (!), ovšem čtyři z nich byly vdovy.

3.1.5.3. Říčany

Městečko Říčany jsme vybrali pro účel srovnání s velkými městskými lokalitami Kouřimského kraje. Představuje totiž zástupce menšího nerezidenčního poddanského městečka s málo rozvinutou řemeslnou výrobou. Teprve roku 1575 se na žádost své vrchnosti Jaroslava I. Smiřického ze Smiřic dočkaly udělení privilegií na dva výroční a dokonce jeden týdenní trh. Městečko, ačkoliv mělo za Smiřických tendence stát se střediskem nevelkého Uhříněveského panství, zůstávalo ovšem i nadále malé a ani před třicetiletou válkou zde nebylo víc než 37 domů. Jak už bylo řečeno v úvodu, znamenala pro celé Kouřimsko obrovskou katastrofu třicetiletá válka – Říčany kvůli své poloze na cestě z Prahy do Kutné Hory pochopitelně nezůstaly ušetřeny. Městečko bylo úplně zničeno a ještě v roce 1654 zde zůstávalo pouze 14 osídlených domů. Během druhé poloviny 17. století a počátku století 18. se ovšem Říčany postupně z této devastace zregenerovaly - podle přípravné fáse Tereziánského katastru zde bylo 31 obydlých domů a do

roku 1720 tento počet vzrostl na 38⁴⁴³. Po celý raný novověk měly ovšem primárně agrární charakter.

Jaká vypadala sociální a ekonomická struktura Říčan podle příznávací fáse Tereziánského katastru v roce 1713? Jistě ji můžeme považovat za modelový příklad struktury většiny drobných agrárních městeček v této době.

Roku 1713 žilo v Říčanech celkem 31 měšťanů, vlastníci dům. Z nich pouze jediný (!) měl roční příjem ze zemědělství menší jak 5 zl., tzn. žil zde jediný měšťan, kterého můžeme zařadit do kategorie řemeslníků (byl to městský kovář Daniel Tomsa, kterého živilo jen jeho kovářské řemeslo). Kromě něho zde sice bylo dalších 17 měšťanů, kteří také vykonávali řemeslo, ale vedle toho se aktivně zabývali i zemědělskou (rostlinnou) výrobou, a to dokonce tak aktivně, že všichni bez výjimky měli větší roční příjem právě z agrární činnosti než z vykonávaného řemesla. Je můžeme zahrnout podle výše zmíněné Kavkovy kategorizace do skupiny řemeslníků-zemědělců, i když v případě Říčan by se slušelo spíše hovořit o skupině „zemědělců-řemeslníků“ (tkadlec Pavel Mach a švec Jan Budil shodně přiznali, že ročně si řemeslem vydělají maximálně pouhých 6 zlatých!). Pro malá agrární městečka je bezesporu také příznačné, že takto se živila víc jak polovina zdejších rodin. A nakonec říčanskou městskou komunitu tvořila ještě třetí skupina obyvatel, totiž zemědělci (tj. měli případný roční příjem z řemesla méně než 5 zlatých). Žilo jich zde 13. Někteří z nich sice uváděli, že sice ovládají nějaké řemeslo, ale absolutně se mu nevěnují. Suma sumárum se tedy zemědělstvím v Říčanech živilo alespoň částečně 97 % veškerého obyvatelstva, řemeslem alespoň částečně 58 % a pouze jediný (kovář) se byl schopen uživit jen řemeslem⁴⁴⁴.

Zaměstnání	1713		1720	
	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel
řemeslníci	1	3 %	7	18,5 %
řemeslníci- zemědělci	17	55 %	18	47,5 %
zemědělci	13	42 %	13	34 %
ostatní	0	0 %	0	0 %

⁴⁴³ KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI.*, Praha 2004, s. 560-565.

⁴⁴⁴ NA Praha, TK, inv.č. 1683, kt. 494.

Na druhou stranu znamenal právě počátek 18. století pro Říčany období značného růstu a rozmachu řemesel. Mezi roky 1713 a 1720 si totiž v tomto městečku postavilo dům šest nových obyvatel, z nichž pět se živilo výhradně řemeslem. S tímto rozvojem souvisí i zřízení cechovní organizace v Říčanech. Až do roku 1708 totiž nebyli říčanští organizováni ve vlastních ceších, ale zdejší řemeslníci spadali pod správu a jurisdikci cechů v sousedním lichtenštejnském městečku Kostelci nad Černými lesy. Roku 1708 se ovšem zdejší řemesla už natolik rozmohla, že místní řemeslníci společně s venkovskými řemeslníky z celého Uhříněveského panství vymohli na své vrchnosti – knížeti Janu Adamovi I. z Lichtenštejna – v listopadu 1708 zřízení vlastních cechů⁴⁴⁵. Jak zásadně se v první polovině 18. století měnila ekonomická struktura Říčan, je zřejmé z výše uvedené tabulky, kdy se během sedmi let zvýšil počet zdejších měšťanů, kteří se živili výhradně řemeslem, ze 3 % na 18,5 %! I nadále se zde ovšem zemědělskou samovýrobou zabývalo kolem 80 % usedlého obyvatelstva.

Na závěr se ještě podíváme na příjmové poměry deseti nejbohatších říčanských měšťanů podle vizitace Tereziánského katastru z roku 1718 a strukturu jejich příjmů:

	výměra polí (strychy)	příjem z polí	poměr příjmu ze zemědělství	roční příjem ze živnosti	celkem
František Bazler, purkrabí panství	190,75	260,7	100 %	0	260,7
Václav Meloun	123,25	168,4	100 %	0	168,4
Jiří Hladík, řezník	73	99,8	71 %	40	139,8
Jan Janoušek, řezník	78	106,6	78 %	30	136,6
Blažej Vocel	98	133,9	100 %	0	133,9
Tomáš Soběslavský, zedník	59,75	81,7	73 %	30	111,7
Matěj Chmel, řezník	49,75	68,0	69 %	30	98,0
Václav Povolný	56	76,5	100 %	0	76,5
Jan Krátký, zedník	38,5	52,6	72 %	20	72,6
Tomáš Smutný, šenkýř	29,75	40,7	58 %	30	70,7
Jan Tomsa, krejčí	46	62,9	91 %	6	68,9

⁴⁴⁵ TRNKA, G., *Říčany v minulosti i přítomnosti*, Říčany 1913, s. 171-172.

3.1.5.4. Český Brod

Český Brod byl jedním ze tří královských měst na území Kouřimského kraje. Před třicetiletou válkou patřil mezi významná česká města – a to nejen jako ekonomické centrum, ale i svou velikostí. Roku 1567 měl 142 domů⁴⁴⁶ jak ve městě, tak na předměstích, s přibližně 1400 obyvateli. Roku 1598 bylo ve městě 80 usedlých, na předměstích 60, dohromady tedy 140 domů (ovšem roku 1598 zasáhla především Kouřimské předměstí povodeň, která zničila 29 předměstských domů); 1604 měl 139 domů; 1610 stejný počet; roku 1625 už bylo pustých 50 domů; 1654 bylo osazených jen 46 domů a pustých 84.⁴⁴⁷

Český Brod těžil především ze své příhodné polohy na původní Trstenické stezce, vedoucí z Prahy do východních Čech a dále na Moravu a do Uher. Zajišťování materiálních potřeb cestujících na této trase pozitivně ovlivnilo prosperitu města i jeho živností. V předbělohorském období zde fungovalo neuvěřitelných 58 řemesel a obchodních živností, sdružených do 14 cechů, včetně takových cechů, jakými byli zámečníci a mečíři⁴⁴⁸. Za vše hovoří mj. postava zdejšího primátora Melichara Daníka z Ostrova a Kočic, který ve velkém obchodoval s vínem, ale významně se také věnoval úvěrovým a peněžním transakcím. Když zemřel, byl jeho majetek odhadnut na 17 232 kop grošů míšeňských⁴⁴⁹.

Hlavním a nejdůležitějším výrobním odvětvím ve městě však bylo pivovarnictví, které podněcovalo i rozvoj několika dalších výrobních odvětví (např. překupnictví dřeva či obilí). V Českém Brodě existovalo celkem 83 právovárečných domů. O široké účasti měšťanů ve vlastním městě i na předměstích, svědčí i vysoký počet zdejších sladoven – celkem 51 ještě v roce 1628⁴⁵⁰ (pro srovnání - větší město Kolín mělo v roce 1686 ve svém intravilánu pouhých šest sladoven)⁴⁵¹. Zdejší měšťané ovšem vařili pivo především pro export, jen z malé části pro místní spotřebu. Konkrétně českobrodští vyváželi své pivo především do Kaňku a Kutné Hory, která měla tehdy cca 18 000 – 20 000 obyvatel a kde výroba vlastního piva rozhodně nemohla uspokojit tamní poptávku⁴⁵². Víme to ze soupisů částek, které majitelé jednotlivých kutnohorských hostinců

⁴⁴⁶ Už roku 1449 měl Český Brod 134 domů. DVOŘÁK, M., *Přehled dějin města Českého Brodu*, in: Padesát let gymnasia v Českém Brodě, Český Brod 1969, s. 28.

⁴⁴⁷ DVORSKÝ, FR., *O počtu domů v Praze a v král. městech v Čechách v 16.-19. století*, in: Časopis českého muzea 1882, s. 58.

⁴⁴⁸ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 22-23.

⁴⁴⁹ SOKA Kolín, AM Český Brod, sign. III/8, fol. Z 49.

⁴⁵⁰ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 24; NA Praha, SM, sign. B 46/1, č. 2.

⁴⁵¹ SOKA Kolín, AM Kolín XXIX, sl. 40 et 44.

⁴⁵² KOŘÁN, J., *Přehled dějin československého hornictví I*, Praha 1955, s. 199. V Kutné Hoře to bylo dáno především tím, že se zde vytvořila silná aglomerace obyvatelstva, především horníků, které se přímo nepodílelo na městských

a krčem zaplatili v 16. století cizím dodavatelům piva, sestavených šeptmistry a zdejší městskou radou⁴⁵³. Celkem mělo v první polovině 16. století dovážet do Hory z Českého Brodu 46 dodavatelů, a to do 54 kutnohorských krčem⁴⁵⁴. A to i přesto, že výrobní náklady českobrodských pivovarníků neustále rostly a jen dovozní do Kutné Hory a na Kaňk činilo před koncem 16. století mezi 21 % a 38 % z celkové prodejní ceny piva⁴⁵⁵.

Od 80. let 16. století se situace českobrodských právovárečných měšťanů i nákladníků piv postupně začala zhoršovat a výrazně začal klesat počet uvařených sudů v Českém Brodě. Na poklesu exportu českobrodského piva působila jednak stagnace kutnohorského hornictví, velké morové epidemie v Kutné Hoře na konci 16. století a především důsledné prosazení propinačního práva ve vsích okolo Českého Brodu, které ovšem ležely na panství odlišné vrchnosti, která zde zcela prosadila monopol na výčep piva ze svých pivovarů (Škvorec, Přerov nad Labem, Kostelec nad Černými lesy)⁴⁵⁶. A tak zatímco kolem roku 1561 uvařili českobrodští 17400 sudů piva ročně, roku 1589 to bylo už jen 12487, do roku 1615 počet sudů poklesl na 7548 a tento počet i nadále klesal⁴⁵⁷. Jak už poukázal Josef Janáček, Český Brod zaujímal ve druhé pol. 16. století mezi královskými městy co do objemu produkce piva třetí místo a výrobní kapacitou předčil i mnohem větší města⁴⁵⁸.

Do tohoto stavu zasáhla fatálně a zcela zničující silou třicetiletá válka. Nejprve se výrazně zhoršila situace kolem odbytu brodského piva, a to natolik, že snad roku 1621 musela městská rada přikročit k podstatnému omezení počtu várek ve městě⁴⁵⁹. Osudovou ránu ovšem městu zasadila konfiskace veškerého městského pozemkového majetku (roku 1615 vlastnilo město celkem 64 poddanských rodin v osmi vsích)⁴⁶⁰, včetně tří mlýnů, čtyř poplužních dvorů, tří ovčínů a 24 (!) rybníků 7. ledna 1623, které se ještě téhož roku staly součástí sousedního Černokosteleckého panství knížat z Lichtenštejna. Ze strachu před drancujícími vojsky a

cechovních živnostech (proto se jevílo jakoby neproduktivní). Tak se vytvořily v Hoře podmínky pro velký odbyt mnoha různých řemesel.

⁴⁵³ Hlubší rozbor tohoto pramene vide in: DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 11-12.

⁴⁵⁴ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 17.

⁴⁵⁵ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 18; SOA Praha, PK Kutná Hora, č. 155, fol. 135 p.v.-155p.v.

⁴⁵⁶ Konkrétně máme mezi lety 1460-1614 doložen prodej brodského piva v 76 takovýchto cizopanských okolních lokalitách, odkud bylo ovšem českobrodské pivo vytlačeno. Konkrétní údaje vide v: DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 34, poznámka 91.

⁴⁵⁷ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 19, kde i vysvětlena metodika zjištění počtu sudů.

⁴⁵⁸ JANÁČEK, J., *Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století*, Praha 1959, s. 27 et 66.

⁴⁵⁹ DVOŘÁK, M., *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 28.

⁴⁶⁰ SEDLÁČEK, A., *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869, s. 30.

z náboženských důvodů se do roku 1626 vystěhovalo z města 85 ze 160 usedlých měšťanů⁴⁶¹. Velmi ničující byl také velký požár města 29. dubna 1628 a rok 1639, kdy k městu přitáhlo vojsko švédského generála J. Banéra, které je vydrancovalo a opět vypálilo. Poslední ránu ekonomice městského společenství zasadily narůstající dluhy – už z předbělohorského období mělo město dluh 57 114 kop grošů míšeňských, který v průběhu války enormně rostl převážně na nezaplacených kontribucích (např. v letech 1631-1635 mělo město zaplatit 11 573 zlatých), takže roku 1639 překročilo neuvěřitelnou hranici 80 tisíc kop gr. míšeňských⁴⁶². Obraz města v Berní rule proto hovoří zcela jasně – v celém městě bylo jen 46 obydlených domů (z původních 130)⁴⁶³. Na zkáze města se podepsaly ještě tři velké pobělohorské požáry města, které přivedly vniveč pozvolnou obnovu města – konkrétně roku 1690 a v listopadu a prosinci 1739.

Podívejme se nyní, jak vypadala socio-ekonomická struktura královského města Českého Brodu na počátku 18. století, podle údajů přiznaných pro potřeby Tereziánského katastru. Město se během 60 let od uzavření Vestfálského míru postupně vzpamatovávalo z válečných škod a pusté domy byly postupně znovuosídleny, ačkoliv předbělohorského počtu nebylo zatím dosaženo – roku 1713 je zde evidováno i s mlýnem v lokalitě Chouranice celkem 107 měšťanských domů. Ekonomické prosperity a konjunktury v 16. století ovšem město už nikdy znovu nedosáhlo, pozice a ekonomický význam zdejšího pivovarství byly s definitivní platností zničeny.

Z tohoto celkového počtu 107 usedlých měšťanů se jich výhradně řemeslem (tj. ročně měli z případné zemědělské samovýroby menší výnos jak 5 zlatých) živilo 35, tj. třetina obyvatel. Zároveň řemeslem i vlastní zemědělskou samovýrobou se zde zabývalo sedmadvacet měšťanských rodin, v relativních hodnotách je to 25 % usedlého obyvatelstva. A výhradně v zemědělství nacházelo svou obživu 27 % rodin. Ostatních 15 % obyvatel vykazovalo roční příjem jak z řemesla, tak z rostlinné výroby méně jak 5 zlatých ročně a lze je tedy považovat za příslušníky zdejší chudiny – převážně se jednalo o vdovy a sirotky. Pokud tedy tyto hodnoty shrneme, aktivně se zde zemědělstvím zabývalo 52 % obyvatelstva a řemeslem se zde alespoň částečně živilo 58 % rodin⁴⁶⁴.

⁴⁶¹ BÍLEK, T., *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, sv. II, Praha 1883, s. 1044-1046.

⁴⁶² DVOŘÁK, M., *Přehled dějin města Českého Brodu*, in: Padesát let gymnasia v Českém Brodě, Český Brod 1969, s. 33.

⁴⁶³ DVOŘÁK, M., *Přehled dějin města Českého Brodu*, in: Padesát let gymnasia v Českém Brodě, Český Brod 1969, s. 32-35.

⁴⁶⁴ NA Praha, TK, inv. č. 1577, kt. 479.

Zaměstnání	1713		1718	
	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel	Počet	Poměr z celkového počtu obyvatel
řemeslníci	35	33 %	40	35,5 %
řemeslníci- zemědělci	27	25 %	27	24 %
zemědělci	29	27 %	29	25,5 %
ostatní	16	15 %	17	15 %

Zajímavé je v tomto ohledu srovnání Českého Brodu se sousedním poddanským městem Kostelcem nad Černými lesy, které bylo v předbělohorské době nepoměrně menší (konkrétně v roce 1564 je v Kostelci evidováno pouze 26 měšťanských domů a jejich počet postupně do roku 1620 vzrostl na 33, ovšem kromě toho zde byla asi osm dalších panských domů, pochopitelně knížecí zámek, pivovar a další⁴⁶⁵) a méně významnější lokalitou, než královské město Český Brod. Početně sice bylo daleko menší (roku 1718 měl Č. Brod 113 usedlých měšťanů, zatímco Kostelec jen 60), nicméně kvůli značně nekvalitní zemědělské půdě se v Kostelci podle následující tabulky živilo převážně řemeslem poměrově mnohem víc obyvatel města než v Českém Brodě – konkrétně v Kostelci mělo roku 1718 alespoň 5 zl. ročního příjmu z řemeslné výroby celkem 83 % usedlého obyvatelstva (!), zatímco v Českém Brodě to bylo „jen“ kolem 60 %.

Na závěr se ještě podívejme na příjmové poměry deseti nejbohatších říčanských měšťanů podle vizitace Tereziánského katastru z roku 1718⁴⁶⁶ a strukturu jejich příjmů:

jméno majitele	výnos z várek/zl.	výnos z řemesla /zl.	výnos z polností/zl.	celkem výnos/zl.	poloha domu
Michal Šentál z Kerska	40	30 řez.	247,3	317	čp. 27 náměstí
Jan Austský	40		237,5	278	čp. 64 náměstí
Daniel Peřina	40	30 řez.	161,0	231	? čp. 35 náměstí
Václav Weyser	20	200 sal.	13,1	233	čp. 22 náměstí
Jan Jelínek	50	50 myd.	114,8	215	čp. 11 náměstí
Jiří Žlutický	30	15 host.	75,1	120	čp. 56 náměstí
Magdalena Olivová	20	0	86,3	106	čp. 7 náměstí
dědicové Glaspergerovští	20	0	85,9	106	Pražské předměstí

⁴⁶⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5-12.

⁴⁶⁶ NA Praha, TK, inv. č. 1577, kt. 479.

Leopold Vokál z Budíkova	20	host.	81,2	101	Pražské předměstí
Barbora Vokálová	20	cca 40 host.	40,6	cca 100	čp. 60 náměstí
Václav Řehák	20	20 pek.	56,6	97	čp. 39 náměstí
Jan Marle	20	30 řez.	46,2	96	čp. 62 náměstí
Cecilie Tlapalová	20	50	23,3	93	čp. 12 náměstí
Anna Jandusová	20	0	69,5	90	Kouřimské předměstí
Jakub Gugunus	20	40 sed.	29,4	89	čp. 61 náměstí

(zkratky: řez. = řezník; host. = hostinský; pek. = pekař; sal. = salitrník; myd. = mydlář; sed. = sedlář)

3.2. Cechy

Samozřejmě i v Kostelci byli jednotliví řemeslníci povinně organizováni v ceších. V Kostelci byl umožněn vznik řemesel a cechů privilegiem krále Vladislava II., kterým ves Kostelec povyšuje na městečko. Původně se místní řemeslníci řídili cechovními artikuly (pravidly) města Kouřimi. Nejstarší zachované pocházejí z roku 1560 a v Kostelci byly v platnosti od roku 1585⁴⁶⁷ - kouřimští byli tehdy známí v Čechách jako zkušení znalci. Nové artikuly pro Velký cech poté vydal ve Valticích 18. října 1638 majitel panství Karel II. Eusebius z Lichtenštejna a celý knížecí majestát obsahující třináct článků, byl potom roku 1652 přepsán do cechovní knihy a opis potvrzen městskou radou a hejtmanem Černokosteleckého panství. Kromě těchto známe ještě regule mlynářského cechu z roku 1699 vydané Janem Adamem I. z Lichtenštejna⁴⁶⁸. První úplný soupis místních cechů pochází až z roku 1673. Tehdy zde byl cech řezníků, ševcovský, krejčovský, tkalcovský a tzv. Velký cech (společný pro zámečníky, kováře, truhláře, koláře, bečváře a provazníky), čili pět společenstev⁴⁶⁹. Na přelomu 17. a 18. století jich zde bylo už devět - 1. řeznický; 2. tzv. Velký cech (společný pro sedmero řemesel - truhlářské, zámečnické, kolářské, kovářské, bednářské, ručníkářské, sklenářské); 3. krejčovský; 4. ševcovský; 5. tkalcovský; 6. mlynářský; 7. zednický; 8. hrnčírský; 9. pekařský⁴⁷⁰. Velkou zajímavostí je právě Velký cech, který v sobě sdružoval řemesla, která byla ve městě zastoupena často jen jedním mistrem a jeho rozmanitost byla velmi proměnlivá (patřili sem i např. provazníci nebo stavitelé). Zajímavá je poznámka v revisitaci Berní ruly z roku 1672, která trefně vystihuje odbytové

⁴⁶⁷ SOKA Kolín, Velký cech Kostelec nad Černými lesy, nezpracováno, pamětní kniha (1652-1815), fol. 5.

⁴⁶⁸ SOKA Kolín, cech mlynářů Kostelec nad Černými lesy, nezpracováno.

⁴⁶⁹ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, fol. 144, bez sign.

⁴⁷⁰ NA Praha, TK, kt. 500.

problémy místních řemeslníků jistě po celý raný novověk: „Řemeslníci však to špatný mají pro blízkost měst pražských a jinších měst okolních“⁴⁷¹.

Členy černokosteleckých cechů ovšem nebyli proti všeobecně rozšířenému přesvědčení pouze zde žijící řemeslníci, ale i řemeslníci z mnoha dalších lokalit, kterých bylo tak málo, aby se sdružili – ve výsledku tak v 17. a 18. století patřili do černokosteleckých cechů i řemeslníci z celého Černokosteleckého, Plaňanského, Uhříněveského (do 1708, kdy vznikly samostatné cechy v Říčanech) i Škvoreckého panství (!), tj. z takových lokalit, jakými byli např. Svatbín, Plaňany, Stříbrná Skalice, Hlaváčova Lhota, Záběhlce, Vrbčany, Hořany aj⁴⁷².

Ustanovení artikulů jsou celkem shodná s těmi, která se vyskytovala všude jinde. Pro přijetí do cechu se tu vyžadovalo vykonat zpověď, být řádným katolíkem, předložit potvrzení o manželském zplození i dobrého chování, potvrzení o vandru (cestě za zkušenou), mít ve městě dům i městské právo, předložit mistrovský kus a zaplatit předepsanou taxu. Josef Mešejda ve svém strojopisu o místních češích píše: *Poplatky, které se v Kostelci n.Č.l. vybíraly, byly celkem shodné s oněmi v Kouřimi a jinde. Jen později, zejména v případech, kdy cech neměl zájem na tom, aby žadatel trval na své žádosti o přijetí do cechu, byl vyměřen poplatek vysoký. Málokdy se stalo, že žadatel měl poplatky na zaplacení, obvykle splácel řadu let. To jen Antonín Javůrek z Jevan roku 1765 zaplatil při svém přijetí do pokladnice celý vyměřený poplatek, a to jak za přijetí a náhradu za vosk, tak i na svačinu a za mladší mistrovství. Bylo toho celkem 12 zl. 70 kr. Ovšem nutno uznat, že tento poplatek byl poměrně nízký, ježto Antonín Javůrek byl syn bývalého mistra. Tak roku 1758, kdy Jan Klesal, tovaryš řemesla bečvářského, žádal o přijetí do cechu, bylo mu vyhověno a on, jak se říkalo „za jednoho dokonalého mistra přijat a přivtělen byl“, protože si hodlal vzít za manželku dceru staršího cechmistra Josefa Pokorného. Zaplatil do Matky pokladnice jen 4 zl. 40 kr., dále 4 libry vosku a za mladší mistrovství 1 zl. 30 kr. Hotově zaplatil pouze 1 zl. 30 kr. I jiné podmínky se řemeslnickým mistrům usnadňovaly. Tak roku 1772 žádal o přijetí do cechu Ignác Baumgartner, syn Václava Baumgartnera, měšťana a mistra počestného řemesla truhlářského. Ignác nebyl na vandru, ale mistři mu to odpustili. A odpustili mu prý podle zápisu i jiné nedostatky, protože měl městské právo. Stal se počestným mistrem truhlářským a mistři mu odpustili i svačinu [tj. pohoštění pro všechny členy cechu do 14 dnů od přijetí do cechu]. Spokojili se s poplatkem 6 zl. 40 kr. do pokladnice a 1 zl. 30 kr. Mladý Baumgartner splácel poplatek šest let! Mladý Baumgartner není ovšem sám, kdo tak dlouho splácel. Máme dojem, že mistři se do*

⁴⁷¹ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 120-121.

⁴⁷² Vide: SOkA Kolín, Velký cech Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1, passim.

placení příliš nehrnuli, poplatek přece nebyl zase tak veliký, aby bylo třeba ho splácet celá dlouhá léta.⁴⁷³

Z tohoto textu i z cechovní pamětní knihy je patrné, že u místních cechmistrů byla zcela běžná praxe protežovat syny místních mistrů před nově přistěhovalými mistry nebo tovaryši, v Kostelci tak v 17. a 18. století platili za přijetí do cechu přespolní řemeslníci mnohem vyšší poplatky než domácí (běžně 8 zl. 30 kr. a 2,7 kg vosku, což byla cena průměrné krávy!). Toto byl jistě ve své době jev zcela rozšířený – v sousedním Českém Brodě měli například řezníci ve svých cechovních artikulech z roku 1607 ustanovení, že učedník, který byl synem řezníka, zaplatil do cechovní pokladnice 2 libry vosku, pokud nebyl, tak 10 liber vosku!⁴⁷⁴ Libra vosku tehdy stála 13-17 grošů.

Podrobnější rozvrstvení jednotlivých řemesel a živností v Kostelci ukazuje následující tabulka. Je ovšem nutno upozornit, že tato čísla nejsou absolutní, poněvadž (až na údaje z Tereziánského katastru) se vždy jedná o řemeslníka vlastníci dům, takže ostatní osoby výdělečně činné se v těchto soupisech neobjeví.

	1654 (BR)	1672 ⁴⁷⁵	1718 (TK)	1797 ⁴⁷⁶	1912 ⁴⁷⁷
POTRAVINY	3 (13 %)	3 (10,7 %)	6 (11,7 %)	17 (19,1 %)	32
Krupař	0	0	0	1	5
Pekař	1	1	3	3	6
Řezník	2	2	3	10	7
Sladovník	0	0	0	3	40
ŠACENÍ	7 (30,4 %)	9 (32,1 %)	16 (31,4 %)	37 (41,6 %)	29
Kloboučník	0	0	1	0	1
Krejčí	3	4	4	10	5
Punčochář	0	0	1	0	0
Švec	4	5	10	27!	12
TEXTIL	0 (0 %)	2 (7,1 %)	8 (15,7 %)	3 (3,4 %)	1
Jirchář/barvíř	0	1	0	1	0
Soukeník	0	0	1	0	0
Tkadlec	0	1	7	2	1

⁴⁷³ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 82-83. Josef Mešejda zde čerpal z archiválie: SOkA Kolín, Velký cech Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1.

⁴⁷⁴ BEDNAŘÍK, K., *O českobrodském řeznickém cechu*, in: Českobrodský zpravodaj 11-12/1964, s. 22.

⁴⁷⁵ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 120-121.

⁴⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 501, složka 389.

⁴⁷⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 157.

KŮŽE	2 (8,7 %)	3 (10,7 %)	2 (3,9 %)	4 (4,5 %)	7
Koželuh	2	1	0	2	0
Kožešník	0	1	0	0	3
Řemenář/uzdař	0	0	1	2	4
Sedlář	0	1	1	0	
STAVBY, ZEMINY	1 (4,3 %)	1 (3,6 %)	4 (7,8 %)	6 (6,7 %)	40
Hrnčíř	0!	0!	1	3	8
Zedník	1	1	3	3	8
KOVY	2 (8,7 %)	2 (7,1 %)	4 (7,8 %)	3 (3,4 %)	13
Kovář	1	1	2	2	3
Puškař	0	0	1	0	0
Zámečnick	1	1	1	1	3
DŘEVO	4 (17,4 %)	4 (14,3 %)	7 (13,7 %)	15 (16,8 %)	23
Bednář	2	1	3	2	4
Kolář	0	0	2	3	5
Tesař	1	1	1	5	6
Truhlář	1	2	1	5	6
OSTATNÍ ŽIVNOSTI	4-11	4 (14,3 %)	4 (7,8 %)	19 (21,4 %)	75
Kominík	0	0	0	1	4
Hokynář	1	2	0	0	19
Hodinář	0	0	0	0	4
Lazebník/holič	1	0	0	0	4
Mydlář	1	1	0	0	0
Provazník	1	1	2	0	2
Sklenář	0	0	1	1	3
Tabáčník	0	0	0	1	4
<i>Učitel</i>	<i>0 (1)</i>	<i>0 (1)</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>19</i>
Celkem	23 (+ 6 hospod)	28	51	89	-
Zemědělci	7	7	13	15	?

Tab.: Zastoupení jednotlivých řemeslných výrobních odvětví v Kostelci v letech 1654-1912.

Na první pohled nás může překvapit nízké procento obyvatel zabývajících se potravinářským odvětvím, nicméně je to dáno vždy velkým procentem osob žijících se zemědělstvím, které pochopitelně své přebytky dále prodávali. Abychom tedy získali, alespoň pro představu, skutečné hodnoty, musíme sečíst tyto dvě skupiny obyvatel. Hodnoty u potravin by potom vypadaly asi takto: 43,4 % (1654), přes 35,7 % (1672), 37,3 % (1713), až po 36 % (1797).

Na samý závěr této, pro někoho možná až příliš statistické, kapitoly, si dovoluji uvést ještě jednu tabulku. Jedná se o unikátní rejstřík jednotlivých kosteleckých obyvatel z roku 1797⁴⁷⁸, zaznamenávající, čím se obyvatel daného domu živil a především, jak vysokou roční daň platil. Její konkrétní výše není tak podstatná, tabulka je zajímavější z jiného pohledu – ukazuje nám zámožnost jednotlivých zdejších obyvatel (vlastnících nějaký dům), neboť čím vyšší měl roční příjem, tím vyšší daně pochopitelně jeho vlastník musel platit. A zámožnost rodiny se pochopitelně nějak odrazila i na výstavnosti jejího obydlí. Navíc v tak malém městě, jakým Kostelec byl, se tento „žebříček zámožnosti“ proměňoval v čase jenom o pár pomyslných příček. Velmi překvapující je, že už od konce 16. století patřil mezi nejlukrativnější domy objekt čp. 45 na náměstí, který byl po požáru 1814 obnoven jen ve velmi nuzné podobě.

⁴⁷⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 501, složka 389.

čp.	výše daně		poloha
	zl., kr.	živnost	
38	29,18	hostinec	Nám.
45	25,43	švec	Nám.
29	24,56	hostinec	Nám.
42	24,44	kotlář	Nám.
93	20,33	hosp. dvorec	PP
35	18,43	tesař	Nám.
50	16,3	řezník	Nám.
86	15,9	řezník	PP
43-44	15,5	kožešník	Nám.
31	14,44	řezník	Nám.
115- 116	12,33	sklenář	PP
53	12,2	krupař	Nám.
36	11,32	řezník, hostinec	Nám.
167	11,13	kotlář	Prokopova
46	10,8	bednář	Nám.
51	9,34	kotlář	Nám.
34	8,48	hrnčír	Nám.
37	8,42	krejčí	Nám.
59	8,27	švec	Láz.
39	6,23	truhlář	Nám.
30	6,13	uzdař	Nám.
158	4,25	krejčí	DP
129- 130	4,22		PP
7	4,17	krejčí	Pod valy
	4	mlynář	mlýn Peklov
141	3,58	krejčí	Jánské

			nám.
166	3,5	pekař	Prokopova
57	3,49		Láz.
	3,34	mlynář	mlýn Peklov
54	3,04	krejčí	Láz.
175	2,55	švec	DP
132	2,51	bednář	Jánské nám.
83	2,48	pekař	PP
74	2,37	tkadlec	Láz.
85	2,3	řezník	PP
87	2,3		PP
		stavební	
19	2,23	mistr	Nám.
47	2,23	švec	Nám.
189	2,21	tesař	DP
184	2,14		DP
			Jánské nám.
136	2,13	tesař	DP
162	2,08		PP
128	2,01	handlíř	PP
108	1,6	švec	PP
			Jánské nám.
140	1,54	řezník	DP
150	1,46	švec	PP
82	1,45		Láz.
79	1,43	jirchář	PP
168- 170	1,43	švec	Prokopova
78	1,37	kantor	Láz.
88	1,36	švec	PP
143	1,3	švec	Jánské

			nám.
186	1,23		DP
106-107	1,23	zedník	PP
133	1,21	řezník	Jánské nám.
94	1,2		PP
102	1,2	švec	PP
66	1,18	hrnčíř	Láz.
160	1,1	švec	Prokopova
173	1,02	švec	DP
77	0,9		Láz.
96	0,9	tesař	PP
49	0,6	sladovník	Nám.
144	0,54	švec	DP
163	0,54		Prokopova
185	0,52	tesař	DP
187	0,51	tesař	DP
153	0,5	švec	DP
40	0,49	uzdař	Nám.
64	0,48	švec	Láz.
164	0,44		Prokopova
171	0,36	švec	Prokopova
188	0,36	švec	DP
48	0,3	švec	Nám.
84	0,3	pekař	PP
121	0,29	krejčí	PP
67	0,27	tkadlec	Láz.
123	0,27	švec	PP
90	0,26		PP

149	0,15	švec	DP
62	0,1	švec	Láz.
152	0,1	krejčí	DP
62	0,07	švec	Láz.
120	0,07		PP
139	0,03	kožešník	Jánské nám.
73	0,02	hrnčíř	Láz.
156	0,02	krejčí	DP
151	0,02	kominík	DP
147	0,02	švec	DP
146	0,02	řešetář!	DP
122	0,02	truhlář	PP
155	0,01	švec	DP
134	0,01		Jánské nám.
174	0	krejčí	DP
159	0		Prokopova
154	0	švec	DP
127	0	truhlář	PP
131	0		Jánské nám.
71	0	řezník	Lázeňská
26	0		Nám.
92	0		PP
119	0	truhlář	PP
114	0	řezník	PP
89	0		PP

Tab.: Výše daně z příjmu u obyvatel jednotlivých černokosteckých domů podle stavu v r. 1797.

3.3. Demografický vývoj města

První přesnější sčítání obyvatel města máme až z roku 1677, tedy z doby po třicetileté válce, kdy zde žilo celkem 389 lidí po prvním svatém přijímání⁴⁷⁹, čili přibližně starších 10 let. Počet obyvatel v Kostelci narůstal obrovským tempem, takže roku 1739 zde bydlelo už 692 farníků po prvním svatém přijímání (zajímavé je, že roku 1736 bylo ale v celém městě „jen“ 408 poddaných osob včetně dětí - svědčí to tedy o velkém počtu zde trvale neusedlých a osobně svobodných jedinců), roku 1752 už 746 farníků (v Čes. Brodě to bylo „jen“ 609)⁴⁸⁰ a roku 1780 to už bylo 933 osob starších cirka deseti let, přičemž jen za rok 1779 přibýlo v Kostelci 37 obyvatel (Český Brod měl 692 farníků)⁴⁸¹. Podle pozdějších sčítání lidu v Kostelci tvořil počet dětí do deseti let včetně zhruba 15 % populace, takže roku 1752 mohlo mít město přibližně 860 obyvatel a roku 1780 už kolem 1075 obyvatel.

Rok ⁴⁸²	Počet obyvatel	Rok	Počet obyvatel
1677	cca 440	1921	2910
1691 ⁴⁸³	443 ⁴⁸⁴	1930	3039
1739	cca 795	1947	3341
1752	cca 860	1950	3261
1780	cca 1075	1961	3159
1843	2526	1970	3100
1869	3032	1991	3027
1880	3238	2001	3087
1890	3220	2006	3314
1907	3026	2011	3521
1910	3000		

Tab.: Vývoj počtu obyvatel Kostelce nad Černými lesy

Největšího vrcholu dosáhl tento demografický růst mezi lety 1843-1869, kdy za rok vykázal Kostelec roční nárůst obyvatel průměrně o 19,5 osoby. Kdyby tento trend zůstal zachován se stejnou vzestupnou tendencí, tak by roku 2008 žilo v Kostelci nad Černými lesy asi 8700 obyvatel!

⁴⁷⁹ NA Praha, APA I, sign. B 12/8, fol. 120-125. Svatbín měl např. jen 23 farníků, Oleška 48, Kozojedy 46, Hoštecký dvůr 9 (patřil ke kozojedskému kostelu), Přehvozdí 35, Tuchoraz 107(!) atd.

⁴⁸⁰ NA Praha, APA I, sign. B 24/56 et B25/6.

⁴⁸¹ NA Praha, APA I, sign. B 29/3.

⁴⁸² Údaje pro roky 1869-2001 převzaty z: *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, 1. díl, Praha 2006, s. 107.

⁴⁸³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 422, sl. 248. Jedná se o zajímavý soupis obyvatel Černokosteleckého panství pro potřeby výpočtu berně z hlavy.

⁴⁸⁴ Ve vlastním městě žilo 257 obyvatel (z toho 130 dětí), v panském dvoře 15 osob (z toho 3 děti) a na zámku žilo 171 osob, převážně panských úředníků, jejich rodin a služebnictva (z toho 63 dětí). Je zde jasně vidět, jak rozsáhlý musel být organismus vlastního knížecího úřednictva a panské správy, když dosahoval skoro 2/3 počtu obyvatel vlastního města – „podzámčí“.

Naopak největšího poklesu obyvatel po třicetileté válce dosáhlo město mezi roky 1890-1921, kdy se v průměru město „zmenšilo“ o 10 lidí. Kdyby se demografická křivka takto vyvíjela i nadále, vymřelo by město do roku 2212 a roku 2008 by mělo jen 2040 obyvatel.

Rok	Počet domů	Rok	Počet domů
1564	26 + panské	1921	465
1654	33 + panské	1930	629
1713	45	1950	763
1788	152	1961	749
1841	266	1970	781
1869	412	1991	988
1880	420	2001	1030
1890	434	30. 5. 2011	1191
1910	442		

Tab.: Vývoj počtu domů Kostelce nad Černými lesy

3.3.1. Nemajetné, neusedlé a přechodně usazené obyvatelstvo

K výše uvedenému je ještě potřeba upozornit na jednu důležitou skutečnost. Podle dřívějších výzkumů žila v každém českém městě v raném novověku velmi početná skupina nemajetných lidí bez vlastního nemovitého majetku (tzv. městská chudina, podruzi). Pro Kostelec nemůžeme její procento většinou vůbec stanovit, neboť se nám nezachoval žádný pramen, který by to umožňoval. Víme sice, že v Kouřimi tvořila tato část obyvatelstva v polovině 16. století až 60 %⁴⁸⁵, absolutně ale není možné srovnávat ji v této době s městečkem Kostelcem

První přesnější čísla o počtu nemajetného obyvatelstva máme pro Kostelec až z poslední třetiny 17. století, čili až pro dobu vlády knížat z Lichtenštejna. Toto nemajetné obyvatelstvo je ovšem nutné rozdělit do dvou skupin – 1. na „čeled“, tj. skupinu námezdních pracovníků převážně v zemědělství (pacholků, děveček, pasáků dobytka apod.) a řemeslných tvoaryšů, kteří nebyli ve městě usedlí trvale, ale jen na určitou dobu velmi často se stěhovali. A 2. na trvale usedlé rodiny bez vlastního domu či dalšího nemovitého majetku, kteří byli dlouhodoběji zaměstnáni buď některým měšťanem nebo přímo vrchností jako knížecí úředníci, ale i podruzi, drábové, kováři, městští poslové a písaři, sládkové, šafáři apod., nebo se mohlo jednat i o ženaté mladší syny zdejších měšťanů, kteří žili v podružství u svých otců či bratrů. Bohužel až doposud se nepodařilo objevit ani jediný soupis obyvatel Kostelce, kde by byli pohromadě evidováni komplexně všichni zdejší obyvatelé pohromadě – od nejvyšších panských úředníků až po děvečky a pacholky.

⁴⁸⁵ KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: Sborník historický 6, Praha 1959, s. 274.

Přesný počet čeledi, žijící v Kostelci, známe jen v roce 1691, a to díky unikátnímu prameni⁴⁸⁶, který až doposud unikal jakémukoliv zájmu místních historiků, archivářů či kronikářů. Jedná se o přesný soupis obyvatel Černokosteleckého panství k 31. lednu 1691, a to včetně počtu dětí, čeledinů a dokonce i zámeckého služebnictva jednotlivých úředníků. Je to pramen zcela unikátní, poněvadž až do konce 18. století počty obyvatel většinou jen hrubě odhadujeme podle počtu domů. Díky němu dnes můžeme přesně (!) zjistit, jak velká či malá byla naše obec v této době a porovnat toto číslo s dnešním stavem, kolik dětí v průměru připadalo na jednoho muže či ženu, nebo jak velký byl počet čeledi v jednotlivých vsích, což pochopitelně dále odráží zámožnost dané lokality. Podíváme-li se blíže na realitu městečka Kostelce a vynecháme-li zdejší knížecí úředníky a zaměstnance vrchnostenských podniků – kteří dohromady tvořili svůj vlastní zvláštní černokostelecký mikrosvět – čili, vezmeme-li v potaz pouze vlastní městskou poddanskou komunitu, zjistíme, že zde žilo ideálně 53 rodin, ovšem „pouze“ 5 podruhů a 10 děveček, což není číslo nijak vysoké! Ze stavu dochovanosti pramenů ale vůbec nedokážeme odhadnout, jak tento stav změnila třicetiletá válka se svým hospodářským úpadkem. Jenom každý třetí až čtvrtý měšťan si v Kostelci tak mohl v průměru dovolit zaměstnávat jednoho tohoto čeledína; skutečnost byla ale asi taková, že jen několik nejbohatších měšťanů (jako např. u domu čp. 19, 36 či 93) mělo k dispozici několik čeledinů. Tento závěr plně koresponduje s nedávnými závěry Alice Velkové pro západočeské panství Šťáhlavy, kde bylo pouze 12 % domácností s vlastní čeledí (v ostatních domácnostech museli zastat jejich práci ostatní rodinní příslušníci, především děti)⁴⁸⁷ i situací jinde⁴⁸⁸.

Navíc žilo ve městě velké množství rodin, které nevlastnily vůbec žádnou nemovitost a žily v podnájmu (nejčastěji v jediné místnosti) v domech bohatších měšťanů. Asi nejlépe a nejživěji vystihl tyto naše poznatky na počátku 19. století Dobromír Štembera, když popisoval tehdejší město Rakovník: *Domové jsou vesměs na jedno poschodí stavěni, zevnitř nažloutlé barvy a skoro vesměs*

⁴⁸⁶ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové odd. Dominicalia, kt. 422, sl. 248.

⁴⁸⁷ Do těchto hodnot, získaných A. Velkovou, jsem nezahrnul domácnosti úřednictva, které mělo údajně vlastní čeleď až z 80 % (pro srovnání: černokosteletí panští úředníci a nižší personál měli své služebnictvo z 51 %, záleží ovšem na tom, koho všechno do této sociální skupiny zahrneme – Alice Velkové sem totiž nelogicky řadí např. i hostinské a mlynáře). VELKOVÁ, A., *Krutá vrchnost, ubozí poddani?* Praha 2009, s. 59 et 83.

K tomuto tématu vide též: DÜRR, R., *Mägde in der Stadt. Frankfurt am Main 1995*; MAUR, E., *Čeled' a tovaryši v soupisu podle víry z roku 1651*, Historická demografie 23, Praha 1999, s. 85-135; KRÍVKA, J., *Čeled' v poddanském hospodářství po třicetileté válce a její podíl na celkovém počtu vesnického obyvatelstva*, Historická demografie 2, Praha 1968, s. 2-8.

⁴⁸⁸ Stejná situace byla i v jiných městech – například v 16. století v Prachaticích, kde ve vnitřním městě (kde žili bohatší obyvatelé) bylo 65 % domácností s vlastní čeledí, zatímco na předměstích (kde žili podstatně chudší a chudí obyvatelé města) to bylo už jen necelých 28 %. GRULICH, J. – ZEITLHOFER, H., *Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století*, Historická demografie 23/1999, Praha 1999, s. 69. V Českých Budějovicích zase v roce 1514, tedy mnohem dříve než námi zkoumané období, připadalo na 488 zdejších rodin celkem 211 pacholků, čeledinů, děveček a jiné čeledi, tj. v průměru na 42 % rodin připadal nějaký čeledín. Opět je ale toto vyjádření nesmírně zavádějící, neboť skupina nejbohatších měšťanů zaměstnávala velký počet čeledi (ve městě totiž existovalo 17 majitelů dvorů z celkového počtu 488 majetných rodin, kteří ale dohromady vlastnili 51 % celkové úhrné hodnoty zemědělské půdy ve městě!). Vide: KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, Sborník historický IV, Praha 1956, s. 165-166.

šindelami kryti, toliko veřejná stavení a několik novějších domů se nalézají, jenž také již prejzami a taškami pokryti jsou. Domy však ostatní mimo náměstí ležící podobají se nejvíce nuzným chýškám, jejichžto větší díl ještě ze dřeva sestává. Domáci rodina bývá obyčejně při zemi uhoštěna a hořejšek se na jiné obyvatele za levný peníz pronajímá. Byty při zemi jsou nejvíce malé, tmavé a vlhké, prozrazují více nuznosti nežli mohovitosti, ačkoli toto pravidlo za všeobecné držáno býti nesmí. Skvostných a slušných stavení jen skrovný počet jest.⁴⁸⁹ Tento text platí beze změny i pro daleko menší města, jakým byl Kostelec.

3.3.2. K významu vrchnostenských úředníků a dalších panských zaměstnanců

Nejvíce čeledi ve městě bylo ovšem zaměstnáno jako služebnictvo nejvyšších panských úředníků na zámku (např. jen hejtman panství měl se svou rodinou k ruce svého písaře, lokaje a hned čtyři služebné!). Dohromady zde tvořil služebný personál celých 15 % osob. Bohužel ale neznáme jejich věkovou skladbu. Pro srovnání:

	mužů	žen	dětí	pacholků	děveček	celkem
Kostelec – vlastní město	53	59	130	5	10	257+15+171=443
Kostelec - dvůr	2	2	3	5	3	
Kostelec - zámek a panské domy	49	34	63	10	15	

Jak již bylo řečeno, druhou zvláštní skupinou zdejších obyvatel byly trvale usedlé rodiny bez vlastního domu či dalšího nemovitého majetku, kteří byli dlouhodoběji zaměstnáni buď některým měšťanem nebo přímo vrchností jako knížecí úředníci, ale i podruzi, drábové, kováři, měšťtí poslové a písaři, sládkové, šafáři apod., nebo se mohlo jednat i o ženaté mladší syny zdejších měšťanů, kteří žili v podružství u svých otců či bratrů. Panští úředníci byli osobami osobně svobodnými, proto jejich počet a počet jejich rodinných příslušníků eviduje prakticky jen výše rozebíraný soupis z ledna 1691. Nepoznáme z něho ovšem počet ostatních rodin z této skupiny. Jejich počet můžeme doplnit ze soupisu poddaných Černokosteleckého panství ze stejného roku⁴⁹⁰. Zjistíme tak, že i s rodinami zámeckých úředníků (8 rodin) a písařů (3 rodiny) žilo v Kostelci

⁴⁸⁹ DURAS, J., *Místopis král. krajského města Rakovníka*, Praha 1839, s. 36.

⁴⁹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., inv. č. 1128.

z celkového počtu 76 rodin celkem 42 rodin bez vlastního domu, tj. vyčísleno poměrově 55 %, čili více než polovina (!) (vezmeme-li v potaz pouze rodiny podruhů, pak to bylo 41 %, což i tak je číslo sice vysoké, ale odpovídající stavu i v ostatních městech⁴⁹¹). Roku 1717 by ti i s 11 rodinami knížecích úředníků bylo už 61 %⁴⁹². Na tomto čísle měla ale zásadní vliv skutečnost, že Kostelec byl sídlem rozsáhlé vrchnostenské správy a centrem celého velkého dominia – vždyť knížecí zaměstnanci se svými rodinami tvořili v 17. století více jak třetinu zdejších obyvatel (dokonce až ke 40 %).

3.3.3. Přirozená obměna obyvatelstva

Je obecně známo, že ve městech byla daleko rychlejší obměna obyvatelstva a že se zde daleko méně rodin udrželo po řadu generací než na venkově. V nedávné době provedla rakouská historička Erika Kustatscher-ová analýzu původu nově přijatých měšťanů (celkem cca 8500 osob) tří jihotyrolských měst – Brixenu, Brunecku a Klausenu⁴⁹³ – a přesně vyčíslila to, co většina historiků jen předpokládala. Zjistila např. u Brixenu pro jednu generaci kolem roku 1500, že jen 22 % nově přijatých měšťanů pocházela přímo z vlastního města a téměř 12 % z nejbližšího okolí, což znamená, že kolem 65 % nových obyvatel přišlo do města jako zcela „nová krev“. Rozhodně by bylo zajímavé zjistit, zda se tito noví měšťané např. přiznili, zda se sem dostali jako tovaryši a už zde zůstali, zda je sem zavála panská služba u vrchnosti apod. Kostelec nad Černými lesy se pochopitelně svou velikostí a významem nemohl s Brixenem absolutně srovnávat, nicméně jsem provedl obdobnou analýzu osob, kterým bylo v Kostelci uděleno měšťanství v 17. století, a zjistil jsem, že z celkového počtu 112 nově přijatých měšťanů jich bylo jen 9 (!), kteří odsud přímo pokrevně pocházeli, tj. jen asi 8 %!; dalších pět (tj. asi 4,5 %) zavála do městečka Kostelce právě služba u vrchnosti – ať se jednalo o nižší úřednický personál, sládka či dokonce o manželku hejtmana panství, které si zde zřídila hostinec. Rovná polovina nových měšťanů odsud sice nepocházela, ale buď se do Kostelce přiznili, nebo se sem dostali jakožto tovaryši a už v Kostelci

⁴⁹¹ V Českých Budějovicích žilo v roce 1514 488 majetných rodin a 492 rodin podruhů, tj. asi polovina všeho obyvatelstva! KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, Sborník historický IV, Praha 1956, s. 165.

⁴⁹² SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., inv. č. 1150.

⁴⁹³ KUSTATSCHER, E., *Stadt und Land – Personelle und wirtschaftliche Beziehungen der Bewohner*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006, s. 345. Obdobný výzkum provedla Bärbel Asmus-ová pro německé město Göttingen a zjistila, že na počátku 16. století pouze asi 26 % nových měšťanů (tj. osob přijavších měšťanské právo) pocházelo z vlastních Götting či jejich blízkého venkovského okolí. Během dalších desetiletí 16. století se tento poměr snížil až na 16 %. Starousedlíci se ovšem přílišného vlivu nových obyvatel obávali, a tak podle rozhodnutí městské rady z roku 1544 měl přístup k městské funkci jen ten měšťan, který žil ve městě alespoň dvanáct let. ASMUS, B., *Die Bevölkerung: Entwicklung und Sozialstruktur*, in: *Göttingen: Von den Anfängen bis zum Ende des Dreissigjährigen Krieges*, Göttingen 1987, s. 177-178.

zůstali. Zbytek, tedy přibližně 37,5 %, se do Kostelce v 17. století přistěhoval bez jakékoliv předchozí vazby⁴⁹⁴ – a nebylo to jen z blízkého okolí, ale i z takových lokalit, jakými byly Telč, Slavonice, Nový Bydžov, Jičín, Vysoké Mýto, Domažlice, České Budějovice nebo Lomnice nad Lužnicí.

Erika Kustatscherová Také zjistila, že celkem 85 % rodin žilo v Brixenu jen 2 generace (tj. otec – syn), jen 10 % (!) je ve městě doloženo po 3 generace, pouhá 2 % po 4 generace a další 2 % rodin zde existovala od 5 do 10 generací. V Kostelci nad Černými lesy je situace velmi podobná, a tak zde v současnosti žije (nebo do nedávna žilo) jen 5 (!) rodin, které ve městě žily i před tři sta lety či ještě dříve. Jsou to: Šámalovi (už od posledních Smiřických – poč. 17. století), Čermákovi (od 1634), Tůmovi (od 80. let 17. století), Horáčkoví (od 1699) a Synáčkoví (od počátku 18. století). Nejdéle se ovšem v Kostelci udržel rod Sobků (poprvé doložen už roku 1580, roku 1584 povýšen Rudolfem II. do vladyckého stavu s predikátem „ze Šemberu“⁴⁹⁵), který dal městu mnoho předních mužů. Bohužel po roce 1950 se z Kostelce zcela vytratil.

Jen pro zajímavost zde uvádím rodokmen v současnosti „nejstaršího“ černokosteleckého rodu (bez vedlejších větví):

⁴⁹⁴ Venkov fungoval v tomto směru zcela opačně. Zajímavé výsledky v tomto ohledu přinesly studie *Aleny Pazderové* a *Dany Štefanové*, vycházející z rozboru gruntovních (a v druhém případě také konšelských) knih. Na panství Rychnov nad Kněžnou v letech 1600-1700 shledala A. Pazderová, že plných 40 % převodů (koupí a prodejů) poddanských nemovitostí proběhlo mezi osobami příbuznými, v ostatních případech se grunt prodával mimo okruh příbuzných. Vide: PAZDEROVÁ, A., *Venkovští poddaní Rychnovského panství v 17. století ve světle gruntovní knihy (Příspěvek k problematice tzv. druhého nevolnictví)*, Historická demografie 22. Praha 1998, s. 61-62.

⁴⁹⁵ NA Praha, SAL, 12, fol. 2-2 p.v.

JIŘÍK ŠÁMAL DUBSKÝ

† PŘED ROKEM 1620

|

JIŘÍK ŠÁMAL KOSTELEC 110

OO ANNA N.

|

JAN ŠÁMAL KOSTELEC 36

* 1636 † 1699

OO 8. 2. 1665

ALŽBĚTA BLAHOVCOVÁ

† 1700

|

VOJTĚCH ŠÁMAL KOSTELEC 35

* 1676 † 1743

OO 24. 11. 1710

ANNA SVOBODOVÁ

* 1683 † 18. 10. 1765

|

JOSEF ŠÁMAL KOSTELEC 120

* 1713

OO 25. 11. 1737

ANNA TŮMOVÁ

|

VÁCLAV BERNARD ŠÁMAL

KOSTELEC 150

* 3. 9. 1754

OO 6. 2. 1787

KATEŘINA ŠÁMALOVÁ KOSTELEC

|

FRANTIŠEK ŠÁMAL KOSTELEC 61,230

* 5. 10. 1789 † 30. 3. 1832

OO 24. 11. 1817

MAGDALENA POSPÍŠILOVÁ KOSTELEC 61

* 1796 † 1874

|

ANTONÍN ŠÁMAL KOSTELEC 230, 103

* 28. 10. 1818 † 18. 6. 1891

OO 25. 10. 1842

ANNA ZEMANOVÁ ZÁSMUKY

* 3. 5. 1816 † 3. 7. 1905

|

JAN ŠÁMAL KOSTELEC 230

* 14. 1. 1844 † 30. 4. 1877

OO 1. 2. 1870 KOST. 24

FRANTIŠKA URBANOVÁ DIVIŠOV

* 28. 12. 1847 † 19. 1. 1904

|

ANTONÍN ŠÁMAL KOSTELEC 230, 460

* 28. 12. 1874 † 29. 1. 1968

OO 11. 6. 1907 KOST.

HEDVIKA BLECHOVÁ KOSTELEC 22, 460

* 15. 10. 1887 † 5. 6. 1978

|

ANTONÍN ŠÁMAL KOSTELEC PRAŽSKÁ

460

* 9. 4. 1913 † 1998

JINDŘIŠKA LAŠŤOVKOVÁ HUSINEC

* 31. 7. 1920 † 2004

|

ANTONÍN ŠÁMAL KOST. 460

4. Dějiny černokosteleckých historických domů

Ještě než přistoupíme k líčení často krkolomné historie jednotlivých černokosteleckých domů, musíme na tomto místě uvést několik potřebných všeobecných poznámek.

Při zápisu příjmi a příjmení byla pro starší období volena transkripce s formou nejvíce odpovídající dnešní formě a pro období od roku 1850 byla příjmení (pokud nebyla uměle poněmčena) přepsána přesně tak, jak se vyskytují v pozemkových knihách. Majitele jednotlivých objektů sledujeme „od počátku“ až k roku 1964, kdy pozemkové knihy jako takové přestaly být vedeny (dne 1. 4. 1964 nabyly účinnosti zákon o evidenci nemovitostí č. 22/1964 Sb.) a nahradily je pouze tzv. listy vlastnictví (uloženy na Katastrálním úřadě), jejichž zpracování pro roky 1965-2012 by bylo technicky nezvládnutelné a v takovéto míře i podle zákona nepřijatelné, a navíc již období posledních 40 let nemá pro městskou historickou topografii takřka žádný význam, poněvadž pro 20. století jsou níže podchyceny všechny tři významné zvraty v držbě nemovitosti, tj. první pozemková reforma (1919-1938), nacistická perzekuce židovského obyvatelstva (1939-1945) a znárodnování (resp. zestátnování) po roce 1948. Zároveň je ale čtenáře nutné upozornit, že převody nemovitostí nepodléhaly v letech 1951-1964 žádné úplné a systematické evidenci, což jinými slovy znamená, že někteří majitelé černokosteleckých domů z tohoto období nejsou zaznamenáni v pozemkových knihách a nejsou níže uvedeni! Stejně tak bylo možné uvést v této práci stavební vývoj domů pouze do roku 1973, protože mladší dokumentace k přestavbám jednotlivých objektů (dnes uložená na MěÚ v Kostelci nad Černými lesy) je ze zákona veřejnosti nepřístupná.

Obecně se lze u dějin domu domnívat, že čím rychleji se jeho majitelé přirozeným způsobem (tj. prodej, koupě, exekuce) střídali, tím byl tento objekt méně výstavní a hodnotnější. Většinou se zde totiž usazovala méně zámožná rodina (příp. vdova-vdovec), která si následně během několika let našetřila na výstavnější bydlení a přestěhovala se. U celé řady domů v Kostelci tak dochází v 19. století k střídání vlastníků po roce až dvou!

- čp. 1 (№ 1)⁴⁹⁶ - zámek, Náměstí Smiřických

O vlastním zámku jsme již pojednali výše, kde jsme také uvedli literaturu, která se k němu vztahuje⁴⁹⁷. Na tomto místě uvádíme pouze základní přehled jeho majitelů (a zároveň tedy majitelů celého Černokosteleckého panství):

⁴⁹⁶ № označuje původní číslo popisné z roku 1771.

⁴⁹⁷ K tomuto tématu viz: SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XV*, Praha 1998, s. 1-14; HEROUTOVÁ, M.-LACINGER, L.-VILÍMKOVÁ, M., *Kostelec nad Černými lesy. Stavebně historický průzkum*. Pasport SÚRPMO

ČEŠTÍ PANOVNÍCI

- do 28. 9. 995 Slavníkovci, po jejich vyvraždění čeští králové (knížata), z nichž **Jan Lucemburský** vyměnil Černokostelecko kol. roku 1344 s Ješkem z Náchoda za Náchod.

PÁNI Z NÁCHODA A KOSTELCE

- **Ješek z Náchoda a Kostelce** – ±1344-1359.
- **Hron** (do 1360), **Ješek** (do 1360), **Mikuláš, Mareš** (po 1366) a **Oldřich z Náchoda a Kostelce** v nedělu – 1359-po 1405, synové předešlého.
- **Jan z Náchoda a Kostelce** jednu polovinu – před 1408-27.2. 1415 (†1440); m. Anna; prodal polovinu panství Janovi ze Smržova.

PÁNI Z ČASTOLOVIC

- Ješek a Hron prodali 1360 svůj podíl **Půtovi I. z Častolovic** († 1397); m. Machna.

PÁNI Z KLUČOVA

- **Jan z Klučova** jednu polovinu – 1408(?) -27.2. 1415 († po 1418); prodal polovinu panství Janovi ze Smržova.

SEKRETÁŘOVÉ Z KOSTELCE

- **Jan ze Smržova** – 27.2. 1415-1.11. 1420 (†).
- **Jan, Sudek a Pavlík Sekretářové z Kostelce** – 1.11. 1420-před 1444, synové předchozího, rozdělili si panství na tři díly.
- **Sudek a Pavlík Sekretářové z Kostelce** – před 1444, předchozí.
- **Jan Sekretář z Kostelce** – 1444-1458(?), bratr předchozích, koupil jejich díly.

1981, rkp.; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy ve světle urbáře z roku 1677*, in: Umění 4, Praha 1956.; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Vnitřní výprava renesančního zámku v Kostelci nad Černými lesy*, in: Umění 14, Praha 1966. LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *K Jägrově přestavbě zámku Kostelce nad Černými lesy*, in: Umění 13, Praha 1965; DURDÍK, T., *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 275-277; NACHTMANNOVÁ, A., *Kostelec nad Černými lesy v éře Smiřických – provoz a vybavení renesančního zámku*, in: Průzkumy památek X-2/2003, Praha 2003; MRVÍK, VL. J., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy v éře Lichtenštejnů (provoz a přestavby v 17.–19. století)*, in: Průzkumy památek XVIII-1/2011, Praha 2011, s. 85-110.

- Do regionálně historické literatury⁴⁹⁸ se dostalo tvrzení, že roku 1448 dobyl kostelecký hrad Kuneš Rozkoš z Dubé a držel ho pak po dva roky a že na jaře 1450 hrad oblehl Zdeněk Konopištský ze Šternberka a spolu s vojsky krále Jiřího 23. května 1450 Kostelec dobyl. Toto tvrzení je ovšem zcela mylné, neboť se vztahuje k nynějšímu Zbořenému Kostelci!
- **Jindřich a Všebor Sekretářové z Kostelce** – 1458(?)-1471, synové předchozího, rozdělili si panství na 2 díly.
- **Jindřich Sekretář z Kostelce** – 1471-1492 († po 1503), předchozí; 1. m. Markéta z Hradenína, 2. m. Anna ze Sulevic; prodal panství Slavatovi z Chlumu.

SLAVATOVÉ Z CHLUMU A KOŠUMBERKA

- **Slavata z Chlumu a Košumberka** – 1492-1498 (†); m. Dorota Hlaváčová z Nemošic.
- **Michal Slavata z Chlumu a Košumberka** – 1498-1534 (†), syn předešlého; m. Eliška Pňovská ze Sovince (†1544).
- **Slavata z Chlumu a Košumberka** – 1534-1539 (†), bratr předešlého; m. Jitka z Janovic.
- **Diviš Slavata z Chlumu a Košumberka** – (*1515) 1539-23.8. 1547 († 20.8. 1575), syn předešlého; m. Eliška z Hradce (21.11. 1524-6.1. 1585).

KRÁLOVSKÁ KOMORA

- 23.8. 1547 zkonfiskoval panství český král **Ferdinand I.** za Divišovu účast v protihabsburském povstání; 6.7. 1558 ho prodal Jaroslavovi Smiřickému ze Smiřic.

SMIŘIČTÍ ZE SMIŘIC

- **Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic** – (*1513) 6.7. 1558-18.11. 1597 (†); m. Kateřina Smiřická z Házmburka (kol. 1527-6.5. 1604).
- **Zikmund Smiřický ze Smiřic** – (*23.7. 1558) 18.11. 1597-27.5. 1608 (†), synovec předešlého; m. Hedvika Smiřická z Házmburka (†31.3.1610).
- **Jaroslav II. Smiřický ze Smiřic** – (*1588) 27.5. 1608-16.2. 1611 (†), syn předešlého; m. Alžběta Marie Zapská ze Zap († po 1637, znovu se provdala).

⁴⁹⁸ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1937, s. 12; JELÍNEK, Z.-HELFERT, Z., *Kolínsko*, Praha 1990, s. 115; ČECH, M., *Černokostecko, Kostelec nad Černými lesy* 1989, s. 13 a další.

- **Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic** – (*1590) 16.2. 1611-24.4. 1614 (†), prasynovec Jaroslava I.; bez m.
- **Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic** – (* 18.12. 1594) 24.4. 1614-18.11. 1618 (†), syn Zikmunda; bez m.; zasnouben s Amálií Alžbětou Hanavsko-Münzenberskou (29.1. 1602-8.8. 1651).
- **Jindřich Jiří Smiřický ze Smiřic** – (*1592) 18.11. 1618-26.4. 1621, resp. 21.1. 1623 († 7.4.1630; poslední člen rodu), bratr předešlého; dementní, poručnickou správu nad ním vykonávala sestra Markéta Salomena Slavatová ze Smiřic.

KRÁLOVSKÁ KOMORA

- 26.4. 1621 zkonfiskoval panství český král **Ferdinand II.** za účast Albrechta Jana Smiřického v protihabsburském povstání. Albrechtův vzdálený příbuzný, vojevůdce **Albrecht Václav z Valdštejna**, si ovšem vymohl na králi ideální polovinu všech statků Smiřických. 21.1. 1623 prodal Valdštejn se souhlasem Ferdinanda II. celé panství Karlovi I. z Lichtenštejna.

LICHTENŠTEJNOVÉ – KAROLINSKÁ VĚTEV

- **Karel I. z Lichtenštejna** – (*30.7. 1569) 21.1. 1623- 12.2.1627 (†); m. Anna Marie Černohorská z Boskovic (kol. 1577-6.6. 1625).
- **Karel II. Eusebius z Lichtenštejna** – (*12.9. 1611) 12.2. 1627-3.6.1654 (†2.2. 1684), syn předešlého; m. Jana Beatrix z Ditrichštejna († 26.3. 1676).

KRÁLOVSKÁ KOMORA

- 8.1. 1653 shledala Královská komora, že v případě dědictví po Albrechtu Janu Smiřickém se postupovalo chybně a mělo být celé zkonfiskováno jakožto povstalecké. 3.6. 1654 Zemský soud tento rozsudek potvrdil a Černokostecké panství připadlo králi. 9.11. 1655 navrátil **Ferdinand III.** panství Karlovi Eusebiovi z Lichtenštejna za finanční náhradu.

LICHTENŠTEJNOVÉ – KAROLINSKÁ VĚTEV

- **Karel II. Eusebius z Lichtenštejna** – (*12.9. 1611) 9.11. 1655-2.2. 1684 (†, v Kostelci n.Č.l.); m. Jana Beatrix z Ditrichštejna († 26.3. 1676).

- **Jan Adam I. z Lichtenštejna** – (* 30.12. 1656) 2.2. 1684-16.6. 1712(†), syn předešlého; m. Edmunda Marie Terezie z Ditrichštejna (17.4. 1652-15.3. 1737).
- **Marie Terezie Savojská, roz. z Lichtenštejna** – (*11.5. 1694) 16.6. 1712-20.2. 1772 (†), dcera předešlého; m. Tomáš Emanuel vévoda Savojský (8.12. 1687-28.12. 1729).

LICHTENŠTEJNOVÉ – GUNDAKARSKÁ VĚTEV

- **František Josef I. z Lichtenštejna** – (*29.11. 1726) 20.2. 1772-18.8. 1781 (†); m. Marie Leopoldína ze Šternberka (11.12. 1733-27.6. 1809).
- **Alois I. z Lichtenštejna** – (*14.5. 1759) 18.8. 1781-24.3. 1805 (†), syn předešlého; m. Karolína z Manderscheid-Blankenheimu (3.11. 1768-11.6. 1831).
- **Jan I. z Lichtenštejna** – (*27.6. 1760) 24.3. 1805-20.4. 1835 (†), bratr předešlého; Josefína Žofie z Fürstenberka (21.6. 1776–23.2. 1848).
- **Alois II. z Lichtenštejna** – (*26.5. 1796) 20.4. 1835-12.11. 1858 (†), syn předešlého; m. Františka Kinská z Vchynic a Tetova (8.8. 1813-5.2. 1881).
- **Jan II. Dobrý z Lichtenštejna** – (*5.10. 1840) 12.11. 1858-11.2. 1929 (†), syn předešlého; bez m.
- **František Josef (II.) z Lichtenštejna** – (*16.8. 1906) 16.9. 1930-21.6. 1945 (†13.11. 1989), prasynovec předešlého a praprapravnuk Jana I.; m. Georgína z Wilczeku (24.10. 1921-18.10. 1989)⁴⁹⁹.
- **Zkonfiskováno** dle dekretu č. 12/1945 z 21.6. 1945 a uvalena Národní správa.
- **Konfiskace a Národní správa zrušeny** 7.1. 1950 podle rozhodnutí Finanční prokuratury v Praze⁵⁰⁰.
- **František Josef II. z Lichtenštejna** – (*16.8. 1906) 7.1. 1950-29.1. 1957 (†13.11. 1989); m. Georgína z Wilczeku (24.10. 1921-18.10. 1989).
- **Zestátněno** dle přijatého návrhu Ministerstva zemědělství z 19.1. 1957 dne 29.1. 1957⁵⁰¹.

Vyvlastnění podstatné části nemovitého majetku Lichtenštejnů byla provedena v rámci tzv. 1. pozemkové reformy podle zákona č. 215/1919 Sb. (zákon záborový). Na základě protokolu Státního pozemkového úřadu č.j. 53.622/33-II/1 ze dne 30. a 31. ledna 1933, a to se zpětnou platností k 1. říjnu 1932, byl princ Františku Josefu (II.) z Lichtenštejna **zestátněn** nemovitý majetek a budovy velké části bývalého Černokosteleckého panství o celkové rozloze 4.408 ha.

⁴⁹⁹ Navštívil Kostelec 6. listopadu 1936.

⁵⁰⁰ Katastrální úřad Praha, Deska zemská, vložka č. 739, sb. listin 164/1950.

⁵⁰¹ Katastrální úřad Praha, Deska zemská, vložka č. 739, sb. listin 181/1959.

Jednalo se o tu část panství ležící od silnice mezi Prahou a Kostelcem nad Černými lesy na jih, zatímco severní část nadále zůstala knížeti společně se zbytkem Černokosteleckého velkostatku (např. lokalita „na Trubech“), tj. 2405 hektary, které z něho na severu zbyly⁵⁰². Při této akci byly v Kostelci vedle pozemků zestátněny i budova chudobince čp. 3, prostor bývalého tumplacu pod zámekem, zámecká kaple sv. Vojtěcha, hlavní zámecká budova i předhradí čp. 1, dům čp. 14 a budova pošty čp. 16 na místním náměstí. Se zámekem se přejímala budova chudobince čp. 3, s tím, že kníže Lichtenštejn bude dále zaopatřovat dosavadní chovance chudobince a zámeckého kaplana. K tomu se stát zavázal ponechat mu k dosavadnímu účelu v potřebném rozsahu budovu a místnosti chudobince bezplatně a budovu mělo udržovat ministerstvo zemědělství. Současně dalo ministerstvo souhlas ke konání každodenní bohoslužby v kapli sv. Vojtěcha. Za celý tento zestátněný majetek (tj. včetně zámku a více než 4000 ha půdy) odškodnil stát 25. ledna 1934 Lichtenštejny směšnou částkou 7.669.432 Korun československých.

Stát potom předal výměrem ministerstva zemědělství č.j. 144 330/VIII-A-1934 koupenou půdu (převážně lesy) a „zámecký komplex“ do užívání **Školního lesního podniku** lesnické fakulty Československého vysokého učení technického v Praze. Při zestátnění kosteleckého zámku a většiny půdy Černokosteleckého velkostatku došlo ovšem k zásadnímu formálnímu opomenutí zákona, konkrétně §26 zák. 329/1920 Sb., podle kterého měl Pozemkový úřad nechat zapsat jako nového vlastníka těchto nemovitostí stát – toto ovšem opomenul. V příslušných katastrálních knihách totiž nedošlo až do počátku 50. let k zápisu o změně majitele, tj. z knížete Františka Josefa II. z Lichtenštejna na Československý stát. O zápis vlastnického práva pro Československý stát – Československé státní lesy požádalo ministerstvo zemědělství teprve 10. května 1951 (číslo vložky 1651) a až 5. září 1958 byl celý černokostelecký zámecký komplex zapsán do vložky 1651 pod číslem 215 jako majetek Československého státu. Je to neuvěřitelné, ale díky této prodlevě byl kníže František Josef II. zapsán v Deskách zemských jako majitel zámku až do ledna 1957 (!), i když ve skutečnosti mu byl vyvlastněn už na konci ledna 1933.

Znovuobnovením akademických práv a svobod roku 1990 se školní podniky v Československu staly součástí mateřských univerzit. Proces přeměny státních vysokých škol na samostatné univerzitní veřejně právní subjekty byl dokončen přijetím vysokoškolského zákona č. 111/1998 Sb., kterým bylo rovněž umožněno univerzitám požádat o převod dosavadně užívaného státního majetku. V případě černokosteleckého zámku byl převod proveden rozhodnutím ministra školství č.j.: 19740/2000-14 ze dne 16. června 2000, kdy se tak jeho majitelem stává **Česká zemědělská univerzita v Praze**, Kamýcká 129, Praha 6 Suchbátka. Zámecký komplex je nyní

⁵⁰² Katastrální úřad Praha, Deska zemská, vložka č. 739. Zbylé polesí Doubravčice, část polesí Brník a severní část polesí Buda byly přičleněny k lesnímu úřadu Úvaly (do 1945).

sídlem nejen Školního lesního podniku v Kostelci nad Černými lesy, ale svá trvalá pracoviště tu mají fakulta lesnická a dřevařská a fakulta životního prostředí. Univerzitní zámek je prostředím pro výuku mnoha oborů České zemědělské univerzity v Praze, mezinárodních studijních pobytů a návštěv z celého světa.

- čp. 2 (№ 2), Českobrodská

Také dům čp. 2 u zámku patří mezi nejstarší objekty v Kostelci. Až do 18. století nesloužil přímo k bydlení, ale **vrchnost** ho užívala jako masný krám, ale především jako jatka (proto byl také postaven za městem), čemuž výborně vyhovovala jeho poloha, neboť se krev ze zabitých zvířat mohla bez obtíží splachovat dolů dnešní Českobrodskou ulicí. Podle popisu ve Zlatém urbáři z roku 1673 se již jednalo o celokamennou přízemní stavbu, pokrytou šindelem. Tohoto roku měla pouze tři okna a byla u ní postavena i síň a komora za obydlí místního řezníka. Už v 17. století krám vrchnost pronajímala místním řeznickým mistrům, kteří ji za to ročně odváděli 10 zlatých a tři kameny škvařeného loje.

Změna přichází až za Marie Terezie Savojské, která své trvale pronajímané domy ve městě postupně rozprodala do soukromých rukou. Čp. 2 si od vrchnosti koupil dosavadní nájemník a místní řeznický mistr **Josef Horáček**, který platil vrchnosti jako nájemné ročně 60 zlatých a tzv. „masný krejcar“ 75 krejcarů a dále všechny hovězí a ovčí kůže musel odvádět do knížecí koželužny a nikomu jinému je nesměl prodat, jinak by pokaždé zaplatil vysokou pokutu 10 zlatých. Josefova rodina byla v Kostelci usazena již dlouho a působila zde jako rodina řezníků. Kromě tohoto domu jí patřil i výstavný objekt čp. 46 na náměstí a později i další jatka čp. 101. Po jeho smrti přešel pak 23. července 1799 na pozůstalého syna Josefa Horáčka mladšího a oceněn byl na 400 zlatých. Působil tady pak se svým řemeslem dalších třicet let. Těsně před smrtí, když už nejspíš na své povolání nestačil, se rozhodl jatka i s obydlím prodat. A tak stavba čp. 2 našla nového majitele a tím se 15. dubna 1830 stali novousedlí manželé **Jan a Barbora Žádní**, jež za něj vydali vcelku vysokou částku 1550 zlatých. Šest let nato, 6. července 1836, zasáhl dům velký požár, který mj. zničil i vinopalnu čp. 16, dvůr čp. 15, starý pivovar čp. 14, jednu nárožní zámeckou věž a střechu zámecké kaple⁵⁰³, a zcela jej pohltil. Následně byl tedy stavebně obnoven a značně rozšířen. Když potom Barbora po porodu jejich osmého dítěte ve věku pouhých čtyřiceti tří let v listopadu 1846 zemřela, hospodařil zde nadále sám vdovec se svým synem. Sám ji pak následoval 23. ledna 1857 a za svého dědice určil syna **Jana Žádného** – to už ale měl dům hodnotu 4243 zlatých, poněvadž byl roku 1855 přestavěn a zvýšen o patro (takže zde už byly

⁵⁰³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 207. Popis požáru byl vložen do kopule zvonice u sv. Jana Křtitele.

celkem čtyři komory a pět světnic). Jan se nikdy neoženil, a když zestárl, prodal svou střechu nad hlavou (16. března 1871) svému synovci, **Karlu Žádnému**, a vymínil si tu doživotní bydlení – zemřel zde ve věku třiašedesáti let v září 1889⁵⁰⁴. Zajímavé je, že Karel sám se sem nikdy nepřestěhoval, žil jinde a svou nemovitost pronajímal místním rodinám Koberů, Tůmů, Heřmanů a dalším. Po jeho skonu ji v dubnu 1893 zdědila vdova Marie a od ní ji 3. srpna 1901 koupil místní lékař a pozdější poslední rakousko-uherský starosta **MUDr. Ludvík Konečný**, muž činný v mnoha místních spolcích a v Kostelci velmi vážený (máme tu po něm dokonce pojmenovanou jednu ulici). Kromě toho byl činný i v místní samosprávě – od roku 1896 zasedal pravidelně v městském zastupitelstvu, od roku 1896 byl i radním a krátce v letech 1918-1919 byl i starostou v období přerodu monarchie v republiku. Do Kostelce se přestěhoval společně se svou manželkou Emou, roz. Kalanderovou, a tento domek si po roce 1893 pronajal a nakonec i koupil. Do města se snad přestěhoval za svým bratrem, místním vikářem, velmi oblíbeným a sečtělým knězem a posledním zámeckým kaplanem Janem Konečným († 15. 5. 1945). Také Ludvík žil v tomto domě až do konce života. Po jeho smrti v březnu 1925 objekt čp. 2 zdědila nejprve pozůstalá vdova Ema, která ho 12. prosince 1931 darovala svému mladšímu dvacetiletému synovi **Josefu Konečnému**. Josef ale neměl v úmyslu usadit se v tomto městě, a tak ještě za života matky jej prodal 3. června 1934 manželům **MUDr. Josefu a Anně Havlíčkovým**, vymínil si tu ale doživotní byt pro svou matku (žila tu do roku 1936). Josef ve městě působil jako obvodní lékař, a to až do své smrti v lednu 1949 (zemřel ve věku padesáti pěti let). V následném dědickém řízení byla jeho polovina rozdělena mezi vdovu Annu († 1982) a jejich děti **Vladimíra a Jiřinu Havlíčkovi**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě byly celkem dva byty a dohromady zde žilo osm lidí.

- čp. 5 (№ 4), Českobrodská

Také původem barokní domek čp. 5 pod bývalým špitálem vznikl někdy v 18. století a patřil přímo vrchnosti, bohužel ale neznáme jeho přesnou funkci – rozhodně v něm ovšem bydleli nějakí knížecí zaměstnanci. Domníváme se, že by se snad mohlo jednat o jeden z osmi domků vybudovaných vrchností roku 1706 a zmíněných v Tereziánském katastru⁵⁰⁵, určených následně k pronájmu. Stejně jako sousední domek čp. 408 (původně čp. 4) stál u studánky Panna, ze které se přiváděla voda do kosteleckého zámku. Změna přichází až za Marie Terezie Savojské († 1772), která postupně své trvale pronajímané domy ve městě rozprodala do soukromých rukou. Čp. 5 si

⁵⁰⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 2.

⁵⁰⁵ NA Praha, TK, inv. č. 1706.

od vrchnosti neznámo kdy koupil místní punčochářský mistr **František Jakoubek**. První zmínka o domě pochází ovšem až z 30. září 1744, kdy jej od Jakoubka koupil za 125 zlatých rýnských **Václav Kunc**⁵⁰⁶, který je v tehdejších latinských pramenech označován latinským výrazem „smegmator“, což česky označuje mydláře. V matrikách se pak jako zdejší obyvatelé připomínají až do roku 1779 a snad zde i dožili. Později se jako zdejší vlastníci připomínají manželé **Ignác a Anna Novotní**, je možné, že Anna byla dcera Václava Kunce a tuto nemovitost podědila. Roku 1793 je ovšem Ignác už po smrti a 18. června 1793 vdova Anna prodala tento domek stojící pod zámeckými valy **Dorotě, vdově po †Martinu Procházkovi** za 200 zlatých rýnských⁵⁰⁷. Dorota ovšem nebyla schopna kupní částku splatit, a tak objekt propadl veřejné dražbě. V ní ho 9. července 1796 koupil za částku 250 zlatých rýnských 30 krejcarů místní měšťan **Jan Nedvěd**, který musel čtyři roky před tím prodat kvůli dluhům otcovský dům čp. 184, jak vidno, postupně se ale finančně rozmohl. Se svou manželkou Annou zde zplodil celkem sedm dětí, nicméně na stáří si pro sebe vyhlédli větší dům čp. 56, který pak v prosinci 1811 koupili. Dům čp. 5 z pochopitelných důvodů prodali - neprodali ho ovšem celý, ale jen jeho jednu polovinu, dnešní čp. 5, kterou 4. září 1811 za 290 zlatých koupil jistý **František Kögler**, který nejspíš stavbu rozsáhle přestavěl, nicméně zde setrval jen pět let (druhou polovinu, dnešní čp. 408, si Jan Nedvěd nechal pro sebe na dožití). 14. října 1816 od Köglera dům odkoupili manželé **František a Rozálie Spigaliovi**, nájemníci z čp. 42 za 625 zlatých⁵⁰⁸. František působil ve městě jako kominík a postupně se finančně velmi rozmohl. Také on se podílel na činnosti městské samosprávy – nejprve ke své nelibosti zastával mezi roky 1828 a 1834 úřad kontribučního (měl na starosti vybírání a správu daní, ovšem tuto agendu zdědil v absolutním chaosu a *pro pořádky nemoha to do pořádku přivésti*) a potom v letech 1834-1846 byl obecním starším a nakonec až do své smrti 21. prosince 1849 dokonce nejvyšším představeným města⁵⁰⁹. To zde ovšem už jeho rodina nežila – na konec života se přestěhovala do mnohem reprezentativnějšího domu čp. 48 na náměstí a domek čp. 5 pod zámeckými valy se svou manželkou prodali 18. února 1830 **Františku a Žofii Kučerovým** za 320 zlatých. Na stáří se pro ně snad stal dům zbytečně velký, jisté je, že ho 21. dubna 1858 prodali jistému **Václavu Levému**, podnájemníku z čp. 17 a 18, za vskutku vysokou cenu 1250 zlatých, a sami si pak pronajali byt v čp. 82, kde Žofie v srpnu 1863 ve věku padesáti sedmi let umírá. František ji následoval v červenci 1872. Václav nejspíš na domě provedl nějaké stavební úpravy, ale záhy zjistil, že tato držba je nad jeho finanční možnosti a objekt čp. 5 opět prodal – stalo se tak už 17. ledna 1859, kdy se tu zakoupili mladí manželé **Václav a Anna Polákoví**. Ani oni tu ovšem

⁵⁰⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 4

⁵⁰⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 47.

⁵⁰⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 5.

⁵⁰⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 79-80.

nezůstali dlouho a už 20. února 1861 převedli dům kupní smlouvou za 1050 zlatých na **Václava Brázdu (Brázu)** a sami se přestěhovali do čp. 163 v Kostelci, kde Anna roku 1900 umírá. Václav si také domu příliš neužil, poněvadž už v srpnu roku 1861, čili po půl roce vlastnictví, zemřel ve věku šedesáti dvou let. Podle rozhodnutí místního smíšeného okresního úřadu zdědila tento objekt v hodnotě 1050 zlatých rakouské měny jeho pozůstalá dcera **Kateřina Brázová (Brázdová)**, která ho nicméně nesměla prodat dříve, než by dospěl její bratr Ferdinand⁵¹⁰.

Další přehled majitelů tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po dosažení plnoletosti se Kateřina provdala za podstatně staršího zdejšího šafáře **Jiřího Krále**, původem z Vyšehořovic, a 3. června 1886 ho učinila spolumajitelem domu čp. 5. Zemřel přesně 31. prosince 1895 a dalších takřka čtyřicet let zde hospodařila sama vdova, která skonala ve věku jedenaosmdesáti let v srpnu 1933. V následném dědickém řízení pak domek přešel na její příbuznou **Františku Novákovou**, která se zde neusadila a místo toho zděděnou nemovitost odprodala 9. ledna 1937 dosavadnímu zdejšímu podnájemníkovi **Čeňku Peroutkovi** a jeho rodině (Peroutkovi zde žili minimálně od 90. let 19. století a roku 1894 tady umřel ve věku osmdesáti osmi let i Čeňkův otec Jan). Po Čeňkově smrti připadl v dědickém řízení dům 31. května 1950 napůl pozůstalým synům **Ing. Ludvíku Peroutkovi** a **Ing. Otto Peroutkovi**, aniž by se tady ovšem usadili. Oba společně po skonu své matky zděděnou nemovitost odprodali 13. října 1960 **Václavu Škoulovi**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili dva lidé.

- čp. 6 (№ 5), Českobrodská

Dům čp. 6 barokního původu patří mezi emfyteutní (pronajímané vrchností) domy, mezi jinými kosteleckými domy ale vyniká tím, že je v něm dodnes zachovaný prostor původní černé kuchyně s valenou klenbou. Původně to byla **panská drábovna**. Majitelům Černokosteleckého panství pak objekt patřil až do roku 1925. Po první světové válce a vyhlášení samostatné Československé republiky roku 1918 byla uskutečněna známá první pozemková reforma, mající za cíl vyvlastnit majetek především bývalým šlechtickým rodům. Umožňovaly ji především dva zákony - č. 215/1919 Sb. o zabránění velkého majetku pozemkového (z 16. 4. 1919), podle něhož byla státem obstavena (nikoliv vyvlastněna!) veškerá půda jednoho majitele nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy a zákon č. 329/1920 sb. o převzetí a náhradě za zabraný majetek, podle níž mohl stát prodat obstavenou půdu za tržní ceny z let 1913-1915 (asi třetinová proti cenám poválečným) a tuto strženou částku dal jako náhradu původnímu majiteli. Zásadní zde je, že tento majitel nemusel vůbec s prodejem souhlasit! Podle těchto zákonů také

⁵¹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 5.

Československý stát prodal 5. května 1925 dům čp. 6, jehož vlastníkem byl majitel Černokosteleckého panství, **panující kníže Jan II. Dobrý z Lichtenštejna**, tehdy čtyřiačtyřicetileté **Anně Hradecké** původem z Jevan čp. 109⁵¹¹. Zemřela během 2. světové války, roku 1940, a po její smrti zdědila 13. dubna 1940 tuto nemovitost její dcera **Marie Hradecká**⁵¹². 12. října 1962 se pak na tomto domě zakoupil třiapadesátiletý **Josef Šturma** z čp. 434 (†1974)⁵¹³. Později byl zdejším majitelem syn **Josef Šturma mladší** (†1995), dnešní majitelkou objektu čp. 6 je jeho pozůstalá manželka **Jana Šturmová**, roz. Borovičková.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 7 (№ 6), Pod valy

Dům čp. 7 pod valy černokosteleckého zámku sloužil roku 1654 a podle údajů ve Zlatém urbáři z roku 1673 jako **panská pazderna**, tj. prostor, ve kterém se třel len a konopí (pro nebezpečí ohně stával většinou mimo souvisle zastavěnou část obce). Až do poloviny 19. století byl před ní pro tento účel malý kulatý rybníček. Roku 1744 pronajala vrchnost tento objekt **Václavu Čechovi**, jednalo se tedy o emfyteutický dům (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Smlouvou z 15. června 1744 bylo stanoveno roční nájemné na 35 krejcarů⁵¹⁴. Po smrti Václava Čecha prodala 24. ledna 1756 vdova domek za 20 zlatých rýnských **Martinu Koudelovi**⁵¹⁵. Německy psanou kupní smlouvou z 29. prosince 1790 prodala vdova Anna Koudelová tento dům synovi **Václavu Koudelovi**⁵¹⁶ za částku 50 zlatých. Rodina Koudelova žila v tomto objektu po několik generací. Ve stáří převedl Václav 17. září 1838 dům čp. 7 v hodnotě 331 zl. na svého syna **Josefa Koudelu** za celkovou částku 100 zlatých⁵¹⁷. Stejně tak i on před svou smrtí převedl tento objekt na svého syna **Vincenta Koudelu** (21. července 1873) za sumu 300 zlatých⁵¹⁸. O tři roky později se Vincent oženil a ideální polovinu svého domu daroval 7. června 1876 své manželce **Rozálii Koudelové**⁵¹⁹. Manželé Koudelovi ovšem objekt velice zadlužili a nakonec 19. září 1877 propadl **Občanské záložně v Černém Kostelci**⁵²⁰. Ta pochopitelně měla zájem o jeho brzký prodej, což také uskutečnila již 27. září 1877, kdy jej koupila jistá **Anna Ptáčková**⁵²¹.

⁵¹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1114, sb. listin 375/1926.

⁵¹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1114, sb. listin 361/1941.

⁵¹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1114, sb. listin 2014/1962.

⁵¹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 5.

⁵¹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 10.

⁵¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 13.

⁵¹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 7.

⁵¹⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 7.

⁵¹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 7.

⁵²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 7.

⁵²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 7.

Výčet dalších majitelů domu čp. 7 pod zámeckými valy uvádíme již jen v sumárním přehledu. 16. února 1894 ho koupila dosavadní nájemkyně **Františka Hájková**⁵²². Františka zemřela roku 1896 ve svých 40 letech. Po její smrti zdědil celý objekt její pozůstalý manžel **Alois Hájek**, který se pak znova oženil (s Marií Šilerovou). Manželé Hájkovi se na konci 19. století velmi zadlužili a nebyli sto tyto dluhy splácet, takže 25. května 1905 dům oficiálně propadl **Občanské záložně v Kostelci n.Č.l.** a Hájkovi se odstěhovali do nedalekého čp. 72⁵²³. 10. února 1906 koupil objekt **Bohumil Pecka**⁵²⁴. 25. února 1908 se jeho majitelkou stala **Laura Hillmigová**⁵²⁵. 5. června 1918 koupili domek čp. 7 manželé **František a Markéta Schütovi**, kteří zde ovšem asi nebydleli. Zanedlouho zemřela Markéta Schütová, po jejíž smrti na tomto domě hospodařil od 31. prosince 1920 vdovec František⁵²⁶, který ho ale záhy prodal. 18. srpna 1921 získal koupí dům čp. 7 **Alois Hůlka**⁵²⁷, dosavadní nájemce domu čp. 468 (zemřel roku 1963 v čp. 547 v 74 letech). 18. února 1926 koupili tento objekt manželé **Josef a Anna Novotní** a žili zde až do své smrti. Po skonu Anny Novotné připadl celý dům 22. srpna 1945 Josefu Novotnému⁵²⁸, který ho po devíti letech prodal, ovšem vymínil si zde doživotní byt. 14. srpna 1954 ho odkoupil **Jaroslav Vesták** a držel ho i po roce 1965 až do smrti roku 1976⁵²⁹. Současnou majitelkou domu čp. 7 je **Anna Bartošová**.

Před sto lety, podle sčítání z roku 1910, žila v domě pouze jedna osoba.

- čp. 8 (№ 7), Pod valy

Klasicistní dům čp. 8 patřil mezi emfiteutní domy (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Na katastrální mapě z r. 1841 je zachycený ještě s křídélkem směřujícím k jihozápadu, novodobě byl ovšem přestavěn, křídlo zbořeno a následně roku 1944 přistavěno křídlo směřující na severozápad a roku 1947 k němu byla ještě připojena stodola.

Stejně jako sousední domy stojící pod valy patřily přímo majitelům kosteleckého zámku, čili vrchnosti Černokosteleckého panství, tento byl obydlím **panského koželuha**. Změna přichází až za Marie Terezie Savojské († 1772), která postupně své trvale pronajímané domy ve městě rozprodala do soukromých rukou. A právě v rámci těchto prodejů koupil domek čp. 8 novousedlík **Karel Brnický**. První písemná zmínka, kterou můžeme bezpečně ztotožnit s tímto objektem, pochází z 29. ledna 1764, kdy z neznámých důvodů Karel odprodal polovinu tohoto domu za 300

⁵²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 1434/1894 a 4525/1897.

⁵²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 436/1905.

⁵²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 84/1906.

⁵²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 206/1908.

⁵²⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 226/1918.

⁵²⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 719/1921.

⁵²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 115/1926 a 701/1945.

⁵²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 7, sb. listin 187/1954.

zlatých krejčímu **Janu Hávovi**, který pak ještě od Václava Kašeho dokoupil přes 3 strychy polností. Tato polovina pak při přečíslování domů roku 1805 dostala své vlastní číslo popisné 8. Jan byl zdejším vlastníkem déle než čtyřicet let. Když pak roku 1808 zemřel, hospodařila tu nejprve sama vdova Barbora, která ještě před smrtí převedla čp. 8 kupní smlouvou z 8. března 1814 na postaršího panského revírníka z kostelecké obory, **Gottfrieda Polanda** z domu čp. 19 na náměstí, za částku 720 zlatých. Nedožil zde ovšem a před smrtí také objekt prodal – stalo se tak 7. června 1828, kdy se tu za 480 zlatých zakoupili místní manželé **Václav a Kateřina Černí a Polandovi**, kteří si zde počestili příjmení na Polákovi, se následně přestěhovali do domu čp. 59 blíže náměstí, kde pak Gottfried (Bohumír) v dubnu 1843 ve věku osmdesáti let umírá. Václav tady zemřel o dva měsíce později, v červenci 1843 a v následném dědickém řízení přešla stavba na pozůstalou vdovu Kateřinu a polnosti k němu patřící zdělili ostatní příbuzní. Kateřina Černá se ovšem rozhodla odstěhovat se odsud ke své dceři do Kutnohorské ulice čp. 254, kde také v březnu 1880 zemřela. Dům čp. 8 z pochopitelných důvodů prodala krátce po odstěhování 4. května 1844 manželům **Jakubu a Terezii Urbanovým** a od nich ho už po dvou letech (1. května 1846) koupili postarší manželé **Tomáš a Magdaléna Kopečtí** za 440 zlatých, kteří se sem přestěhovali společně se svým synem Janem, jeho neplnoletou manželkou Annou a jejich dětmi. Později zde také zemřeli – Magdalena v dubnu 1863 a Tomáš v dubnu 1868 ve věku sedmasedmdesáti let. Ještě před tím ovšem darovali 4. září 1851 koupenou nemovitost jako svatební dar právě Janovi a Anně. Pět dní po smrti matky umírá v mladém věku třiceti tří let i **Jan Kopecký** a podle rozhodnutí místního okresního soudu se jedinou zdejší majitelkou stala pozůstalá vdova Anna Kopecká, roz. Skalová († 1884). Uběhly ovšem jen dva měsíce a 27. července 1863 se Anna podruhé provdala za nádeníka **Jana Vlasáka** († 1918) a učinila ho spoluvlastníkem⁵³⁰.

Další přehled majitelů tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po Annině smrti zdědil podle rozhodnutí místního okresního soudu domek čp. 8 její pozůstalý syn z druhého manželství, nezl. **Václav Vlasák** (1864-1928). Ten se zanedlouho nato oženil a svoji manželku **Marii Vlasákovou**, původem z Kozojed, učinil 25. listopadu 1886 spolumajitelkou svého domu. Oba tady žili až do smrti, zpočátku ještě s Václavovou druhou ženou Kateřinou Vlasákovou (1846-1928), kterou ale Václav přežil jen o pár měsíců. A tak se dalším vlastníkem z této rodiny stává jeho syn **Bohumil Vlasák** (1899-1938), který po svatbě daroval jednu polovinu novomanželce Aloisii Holubové (1908-1984). Kvůli Bohumilově předčasnému skonu ovšem manželství vydrželo pouhé čtyři roky a mladá vdova se roku 1942 podruhé provdala za Václava Břečku (1902-1984)⁵³¹.

⁵³⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 8.

⁵³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 8.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě byly celkem dva byty a dohromady zde žilo čtrnáct (!) lidí.

- čp. 9 (№ 7), Pod valy

Klasicistní domek čp. 9 stojící pod kosteleckým zámekem byl původně součástí sousedního domu čp. 8. Stejně jako sousední domy stojící pod valy patřily přímo majitelům kosteleckého zámku, čili vrchnosti Černokosteleckého panství, tento byl obydlí **panského koželuha**. Změna přichází až za Marie Terezie Savojské († 1772), která postupně své trvale pronajímané domy ve městě rozprodala do soukromých rukou. A právě v rámci těchto prodejů koupil domek čp. 8 novousedlík **Karel Brnický**, pro něhož byla snad stavba příliš velká, a tak si po roce 1764 ponechal už jenom její polovinu, ze které se později stal samostatný dům čp. 9. Ještě před svou smrtí pak Karel předal 16. srpna 1793 celou nemovitost v hodnotě 100 zlatých svému nejstaršímu synovi **Janu Brnickému**. I nadále zde ovšem žila celá rodina Brnických (včetně Karlových synů a jejich dětí). Jan Brnický zde umírá v listopadu 1811, nicméně se s největší pravděpodobností během svého života nad míru zadlužil. Takto si vysvětlujeme skutečnost, že dům ani neprošel dědickým řízením, ale byl podroben veřejné dražbě, ve které jej 31. srpna 1812 koupil za překvapivě vysokou částku 500 zlatých **Matěj Pospíšil** z Kostelce. Také on musel nakonec po deseti letech domek pro velké dluhy prodat, a tak se tu 19. března 1821 zakoupil už takřka sedmdesátiletý **Josef Moravec** za kupní sumu 950 zlatých, víceméně na dožití. Skutečně zde také v červenci 1834 ve věku osmdesáti let umírá. V následném dědickém řízení dům čp. 9 přešel na pozůstalého stejnojmenného syna **Josefa Moravce**, který se z neznámých důvodů rozhodl na stáří objekt prodat a odstěhovat se z města. Prodal jej 25. února 1852 novousedlým manželům **Dominikovi a Kateřině Wernerovým** za 600 zlatých na stáří. Strávili zde sedm let a poté se přestěhovali do novostavby čp. 357, kde Dominik v únoru 1880 umírá. Tento dům tedy 26. února 1859 převedli kupní smlouvou za 560 zlatých na **Jana a Annu Dražilovi** z Tehova, dosavadní nájemníky sousedního čp. 10. Oba zde žili až do smrti – Jan zde zemřel v dubnu 1870 ve věku padesáti osmi let a Anna už v listopadu následujícího roku. Krátce před svou smrtí ještě Anna darovala tento objekt svému synovi a dceři **Františku a Františce Dražilovým**. Ti se později odstěhovali z Kostelce pryč a zděděnou nemovitost odprodali 22. června 1874 jistě **Barboře Fišerové** za 464 zlatých a od ní ji 6. listopadu 1874 koupí získala **Alžběta Černá** z Doubku († 1910) za 715 zlatých, která tady žila se svým manželem Matějem († 1890) a se svými dětmi až do smrti⁵³². Poslední zdejší majitelkou před rokem 1964 byla jistá **Barbora Červinková**, která

⁵³² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 9.

dům čp. 9 získala po Alžbětíně smrti 17. srpna 1908. Kromě ní tady žil i její manžel **Jan Červinka** († 1937)⁵³³.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě byly celkem čtyři byty a dohromady zde žilo neuvěřitelných dvanáct lidí!

- čp. 10 (№ 8), Pod valy

Klasicistní dům čp. 10 patří mezi emfyteutní domy (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Podle údajů ze Zlatého urbáře panství Černokosteleckého ji ale už vrchnost nevyužívala a namísto toho ji pronajímala **židům**, kteří obchodovali s kůžemi. K dějinám židovského obyvatelstva máme až do konce 18. století minimum zpráv, takže ani nedokážeme sestavit podrobnější seznam nájemců tohoto objektu. Z obecních účtů ovšem vyplývá jedna zajímavá skutečnost – židé, kteří chtěli vykonávat v městečku živnost, odváděli obecní radě papír pro kancelářské potřeby (např. roku 1645 od Eliáše, žida pražského, a od žida Viléma Poláka)⁵³⁴. Druhá zpráva o židech v Kostelci ze 17. století, kterou máme, pochází z roku 1661 – tehdy si Abraham Teyerer z Kostelce stěžoval na pražské židy kvůli nějakému obchodu (spor se táhl už od roku 1648)⁵³⁵.

Jeho obyvatelem byl snad i **Nathan Löwy**, obchodník s kůžemi, který si roku 1736 stěžoval hejtmanu panství, že mu černokostelecký měšťan Pavel Svoboda svévolně konkuruje v obchodě (ač na podnikání v tomto oboru neměl právo) – Pavel Svoboda musel nakonec obchodu s kůžemi zanechat⁵³⁶. O tomto Nathanovi také víme, že roku 1732 platil daň ve výši 5 zlatých 41 krejcarů⁵³⁷. Později sloužil objekt za obydlí **panskému drábovi**, do soukromých rukou se dostal teprve až 31. prosince 1791, kdy jej vrchnost prodala **Václavu Šmídovi** za 87 zlatých 30 krejcarů⁵³⁸. Ten zde pak žil až do své smrti. Po ní zde následně hospodařila pozůstalá vdova Anna (roz. Horáčková), a to od 6. června 1822. Ve své závěti z 26. července 1825 odkázala dům v celkové hodnotě 450 zl. své dceři **Terezii Šmídové**. Ta neměla v úmyslu ponechat si jej pro sebe a obratem ruky ho 24. dubna 1827 prodala za částku 160 zlatých **Janovi Šoušovi** s manželkou. Těm se zde narodily dvě dcery, ovšem pro mladou rozrůstající se rodinu se asi stala nemovitost brzy nevyhovující, a tak ji 28. ledna 1830 převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Rozálie Chocholovy** za 252 zlatých. Krátce po smrti manžela prodala pozůstalá vdova Rozálie 14. července 1838 domek čp. 10 za 334 zlatých **Janovi a Anně Schürzovým**. Nepodrželi jej

⁵³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 9.

⁵³⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1645-46), č.k. 37.

⁵³⁵ NA Praha, NM, sign. J 7/41.

⁵³⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. I., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 214.

⁵³⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politika, kt. 414, sl. 228.

⁵³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 45.

ovšem dlouho. Už 15. srpna 1839 ho totiž odkoupili manželé **Jakub a Anna Klokočovi** za 348 zlatých, kteří zde nežili, a namísto toho nemovitost pronajímali Václavu Drškovi a jeho rodině. Dalšími majiteli tohoto objektu se 4. července 1842 stali **František a Kateřina Růžičkovi**. I oni ale vlastnili dům čp. 10 jen dočasně, poněvadž ho už 12. června 1844 prodali za částku 440 zlatých **Janu a Anně Dražilovým** z Kostelce, kteří tu bydleli patnáct let. Z neznámých důvodů se roku 1859 přestěhovali do sousedního domku čp. 9 a 4. prosince 1859 pak prodali tento objekt manželům **Matěji a Kateřině Kodešovým** za 395 zlatých. Po několika letech asi přestal domek rozrůstající se rodině vyhovovat, a tak ho 29. září 1868 převedli trhovou smlouvou na **Josefa a Františku Jáskovi** za 250 zlatých. Posledními majiteli před rokem 1875 se 16. února 1874 stali manželé **Jan a Alžběta Polákovi** za kupní částku 450 zlatých⁵³⁹. Po smrti své manželky zde pak Jan Polák hospodařil od roku 1887 sám.

Výčet dalších majitelů domu čp. 10 pod zámeckými valy uvádíme již jen v sumárním přehledu. 11. srpna 1898 koupili tento objekt manželé **Josef a Cecílie Knotkovi**⁵⁴⁰. Drželi ho však velmi krátce. 18. února 1899 jej získali koupí manželé **František a Františka Hockeovi**⁵⁴¹. Po smrti Františka zdědila 15. října 1922 celý dům jeho manželka (zemřela roku 1940 ve svých 76 letech v čp. 329). 30. srpna 1929 odkoupila nemovitost **Růžena Sobotková**⁵⁴² a žila zde se svým manželem Ladislavem. 11. dubna 1932 koupila domek čp. 10 **Františka Stárková**⁵⁴³. Poté, co její dcera **Dagmar Stárková** dosáhla dvaceti let, předala jí 16. září 1952 tento dům⁵⁴⁴. Poslední majitelkou tohoto objektu před rokem 1965 se 23. února 1962 stala **Růžena Malá**⁵⁴⁵ původem z Hoště (zemřela roku 1994 v pozeňnaném věku čtyřidevadesát let). Současnými držiteli domu čp. 10 jsou manželé **Ing. Oldřich a Ing. Milena Perutkovi** z Prahy.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 11 (№ 9), Českobrodská

Současná budova byla postavena spolu s čp. 32 jako jediný objekt roku 1868⁵⁴⁶. Měla původně ještě levé dvorní křídlo. Po roce 1929 byla rozdělena na dvě čísla popisná. Z tohoto roku pochází zpráva o špatném stavebním stavu domu, který hrozí sesutím a bylo nařízeno jeho zboření.

Dům čp. 11 si na svůj vlastní náklad postavil na konci 50. let 18. století tehdejší černokostelecký dráb **Leopold Rabovský**, jednalo se však o emfyteutní objekt (tzn., že zdejší

⁵³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 10.

⁵⁴⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 553/1898.

⁵⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 183/1899.

⁵⁴² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 814/1929.

⁵⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 576/1932.

⁵⁴⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 501/1952.

⁵⁴⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 10, sb. listin 752/1962.

⁵⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Smlouvou z 28. října 1760 byl stanoven roční plat z tohoto domku na 1 zlatý a 10 krejcarů rýnských ročně⁵⁴⁷. Dům byl celodřevěný a patřil mezi několik posledních dřevěných objektů ve městě. Po smrti svého manžela zdědila tento dům vdova Kristýna Rabovská. Když testovala, odkázala jej svému příbuznému Matěji Pokornému. Proti její závěti ale vystoupil další příbuzný, **Jan Tunkl**, a závět' 30. prosince 1793 zpochybnil⁵⁴⁸. Tunkl nakonec spor vyhrál a 22. listopadu 1796 koupil od vrchnosti tento objekt za 100 zlatých rýnských⁵⁴⁹. Zastavme se nyní blíže u Jana Tunkla, správně bychom měli napsat barona Jana Tunkla z Brníčka a ze Zábřehu. Pocházel z dosud žijícího českého šlechtického rodu, který nosil ve znaku stříbrného kapra se zlatým obojkem na modrém poli a v klenotu toho samého kapra položeného na modré orlí křídlo (přikrývadla stříbrno-modrá), a jehož první známý předek Mikuláš obdržel roku 1398 od markraběte Jošta Lucemburského do zástavy město Hranice na Moravě. Tento rod nikdy nedosáhl nějakého výraznějšího majetku a až na období přelomu 16. a 17. století víceméně ani významnějšího postavení. Během 17. století rod zchudl úplně a s trochou nadsázky by se dalo říci, že kromě svého erbu nevlastnil takřka nic (jedná se dokonce o jeden z nejextrémnějších případů zchudnutí vyšší (!) šlechty u nás). Janův pradědeček Pavel Klaudius († 1714) byl jeho posledním předkem, který se oženil podle svého stavu se šlechticnou. Pavlův třetí syn Maxmilián Jan (1702-1746) nejprve působil jako polesný na Dobříšsku, odtud se přestěhoval a stal se polesným na Černokosteleckém panství, kde si zakoupil grunt v Nučicích a zemřel zde. Měl sedm dětí. Jeho druhý syn Ludvík Jan (1739-1785) se po otcově smrti stal kovářem v Nučicích a později v Konojedech. A právě on byl Janovým otcem. Byl dvakrát ženat – záznam o jeho prvním sňatku s Annou Medkovou, Janovou matkou, v Českém Brodě roku 1764 je zároveň posledním matričním záznamem, kde se příslušník této větve rodu uvádí jako svobodný pán (baron)⁵⁵⁰. Jan sám se narodil už „bez titulu“ v Konojedech 13. 12. 1768. Po smrti otce se stal také kovářem v Konojedech, kde se roku 1791 oženil s Annou Moravcovou. 6. listopadu 1795 pak prodal vysouzený dům čp. 11 **Bartolomějovi Hlaváčkovi** za 140 zlatých a odstěhoval se z Černokosteleckého panství do Drahodobudic u Kolína, kde 22. dubna 1819 zemřel. Již jen jako dovětek uveďme, že Janovi pravnuci Karel a Rudolf Albert ze Starého Hrozenkova podali 10. srpna 1904 žádost Šlechtickému odboru tehdejšího předlitavského Ministerstva vnitra o znovupřiznání šlechtického stavu svobodných pánů (baronů) a císař František Josef I. jim i jejich potomkům svým rozhodnutím opravdu panský stav obnovil⁵⁵¹.

⁵⁴⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 23.

⁵⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 25.

⁵⁴⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 26.

⁵⁵⁰ Druhá manželka Ludvíka Jana, Anna Jetenská, žila na konci života v Kostelci n.Č.l., kde 4. června 1782 také zemřela.

⁵⁵¹ NA Praha, Šlechtický archiv (dále jen ŠA), Tunkl z Brníčka, kt. 36.

Bartoloměj Hlaváček žil v tomto domě až do své smrti. Zemřel 19. září 1827 a v květnu 1828 byl pak tento objekt v celkové hodnotě 800 zlatých přiřknut do vlastnictví jeho dceři **Anně Balšánkové**. Ta se zde usadila a teprve krátce před smrtí převedla dům čp. 11 na svého syna a jeho manželku, manžele **Jana a Františku Balšánkovy** – stalo se tak 8. června 1851 za prodejní částku 300 zlatých. Pro mladou rozrůstající se rodinu se snad stalo stavení po několika letech nevyhovujícím, i když ho manželé Balšánkovi nákladně přestavěli. Jisté je, že jej 30. dubna 1859 prodali postarší **Barboře Novákové** z Kostelce za nemalou částku 745 zlatých. O čtyři roky později, 26. ledna 1863, prodala Barbora dům čp. 11 manželům **Janu a Anně Olmerovým** za 670 zlatých. Nekupovali ho však pro své užívání (vlastnili v Kostelci několik jiných staveb), ovšem pro svého syna a jeho nevěstu, **Jana a Marii (roz. Benáková) Olmerovy**, na které tuto nemovitost převedli svatební smlouvou 9. září 1863. Jan se ovšem brzy dostal do finančních obtíží, a proto nejprve převedl celý dům na svou manželku a 25. října 1869 jej dokonce prodali **Václavu a Alžbětě Procházkovým** za částku 900 zlatých, která svědčí o tom, že tento dům byl relativně nejvýstavnější z celé zástavby pod zámeckými valy⁵⁵². Procházkovi přikročili k důkladné přestavbě celého objektu, ovšem již 26. října 1871 ho snad z finančních důvodů prodali za 1500 zlatých místnímu měšťanovi **Janu Černému**.

Výčet dalších majitelů domu čp. 11 (velmi rychle se střídajících) v Českobrodské ulici uvádíme již jen v sumárním přehledu. 9. května 1879 ho koupili manželé **Jan a Anna Pačesovi** původem z Jevan⁵⁵³. Krátce před svou smrtí (cca půl roku) předal Jan Pačes 15. května 1893 nemovitost svému synu **Antonínu Pačesovi**⁵⁵⁴, který později daroval jednu polovinu objektu své manželce Anežce. 9. července 1900 získali dům koupí manželé **Josef a Josefa Kmentovi**⁵⁵⁵. 8. července 1902 ho koupil **Bedřich Břečka** z Kostelce⁵⁵⁶. 10. května 1903 jej koupili manželé **František a Barbora Mikešovi**⁵⁵⁷. 25. května 1904 přešel kupní smlouvou na **Tomáše a Marii Novotné**⁵⁵⁸. 19. dubna 1909 ho získala **Anna Uhrová**, která se roku 1913 provdala za Antonína Štíhlického a domek prodala⁵⁵⁹. 20. září 1913 koupil tento objekt **Rudolf Ekštejn**⁵⁶⁰. 3. srpna 1921 od Rudolfa získali koupí manželé **Rudolf a Marie Foltýnovi**⁵⁶¹. Dům ovšem pronajímali Josefu a Marii Dvorským. 16. srpna 1927 koupil domek **František**

⁵⁵² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 31.

⁵⁵³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 3614/1879.

⁵⁵⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 3898/1893.

⁵⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 422/1900.

⁵⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 6/1903.

⁵⁵⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 381/1903.

⁵⁵⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 338/1904.

⁵⁵⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 338/1909.

⁵⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 945/1913.

⁵⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 439/1921.

Kudláček⁵⁶². 19. dubna 1928 se zde usadila **Marie Vorličková**⁵⁶³. 18. srpna 1938 koupili dům manželé **Václav a Anežka Moravcovi** z čp. 544, kteří byli prvními majiteli po takřka čtyřiceti letech, jež se zde usadili natrvalo⁵⁶⁴. Po smrti svého manžela připadla celá nemovitost 24. září 1956 na pozůstalou vdovu Anežku. Dnešními vlastníky jsou manželé **Pavel a Jana Moravcovi**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět rodin a dohromady 21 lidí.

- čp. 12 (№ 11), Českobrodská

K čp. 12 patří dva objekty spojené úzkým a nízkým krčkem. Jeden objekt jihozápadně položený oproti druhému je pravděpodobně už klasicistního původu. Na katastrální mapě z roku 1841 je celý dům zakreslen ve stávajícím rozsahu. Novodobě pak bylo roku 1886 zřízeno podkroví a dům adaptován a roku 1889 jej majitelé prodloužili o dvě komory do dvora⁵⁶⁵. Roku 1939 byly upraveny otvory oken a dveří. Objekt stojící na severovýchod od popisovaného byl nově postaven někdy po roce 1929 jako chlév a přestavěn k obytným účelům byl v roce 1939.

S domkem čp. 12 se v pozemkových knihách poprvé setkáváme až 4. září 1787, kdy jej prodali pozůstalí po jeho dosavadním majiteli **Tomáši Šplíchalovi** místnímu občanovi **Josefu Rezkovi** za 65 zlatých⁵⁶⁶, jednalo se však o emfyteutní objekt, který původně patřil přímo **vrchnosti** (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku) a sloužil jako část pivovaru. Podle tržové smlouvy z 20. března 1810 prodal Josef Rezek tento domek vdově **Barboře Salamánkové** za 277 zlatých. Žila zde jedenáct let. Ještě před smrtí jej 7. listopadu 1821 převedla kupní smlouvou na manžele **Jakuba a Kateřinu Pečenkovy**, kterým se zde narodil syn Jan, za částku 399 zlatých. O čtrnáct let později, 18. srpna 1835, získal kupní smlouvou tuto nemovitost místní pokřtěný žid **Alois Angeli** (původním jménem Josef Martinoves), syn známého místního obchodníka Hermana Martinovse, za 341 zlatých. Nutno podotknout, že Alois udržoval i po svém křtu nadále s černokosteleckou židovskou komunitou dobré vztahy. Zemřel dříve než jeho otec Herman, 18. srpna 1855, a to bez dědiců, takže dům čp. 12 zdědil právě **Herman Martinoves**, stavitel, černokostelecký měšťan, stavitel synagogy a zakladatel židovské školy v Kostelci nad Černými lesy. Zemřel o deset let později a pozůstalí následně prodali tuto nemovitost za 451 zlatých dalšímu místnímu židovi a obchodníkovi s nemovitostí **Eliášovi Bergmannovi**. Ten ji ovšem obratem převedl 29. května 1868 tržovou smlouvou na místního měšťana **Jana Neumanna** za tutéž částku. Snad to byl jen spekulativní kup, neboť ještě před

⁵⁶² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 887/1927.

⁵⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 462/1928.

⁵⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 11, sb. listin 1130/1938.

⁵⁶⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

⁵⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 12.

koncem tohoto roku (20. prosince 1869) od něj dům čp. 12 odkoupili do společného vlastnictví manželé **Josef a Marie Smutní** a manželé **Antonín a Marie Kubišovi** za 420 zlatých.

Rozhodnutím okresního hejtmanství v Českém Brodě ze dne 27. 5. 1870 bylo Josefu Smutnému povoleno zřízení palírny hliněného zboží s podmínkou, že komín pece musí být opatřený lapačem jisker a o dva sáhy převyšovat dům souseda⁵⁶⁷. Zanedlouho Kubišovi našetřili na odkoupení ideální poloviny manželů Smutných a 8. listopadu 1873 tak za 225 zlatých. Posledními majiteli před rokem 1875 se 10. ledna 1874 stali **Alois a Anna Vondráčkoví**, rodiče pozdějších známých černokosteleckých hrnčírů a syn a snacha hrnčířského mistra Františka Vondráčka z čp. 33, za celých 1000 zlatých⁵⁶⁸. Vondráček mladší přikoupil i sousední továrnu na kamna Prokopa Karla Poláka a vyráběl tady běžné kameninové nádoby. Žili zde až do konce života. 10. září 1910 zde pak po smrti svého manžela hospodařila vdova Anna.

Výčet dalších majitelů domu čp. 12 v Českobrodské ulici uvádíme již jen v sumárním přehledu. Po smrti rodičů připadla nemovitost 20. prosince 1920 jejich synovi, známému hrnčíři **Ferdinandu Vondráčkoví**⁵⁶⁹. Hospodářská krize ve 30. letech dostala Vondráčkovu keramickou dílnu do vážné finanční krize, která bohužel skončila bankrotem. Nakonec přišel i o dům čp. 12, který pro neschopnost splácet půjčku propadl 4. ledna 1939 místní **Občanské záložně v Kostelci n. Č. l. s.r.o.**⁵⁷⁰. 18. února 1941 ho koupili nájemci čp. 128, manželé **Karel** († 1985) **a Josefa Gruberovi** († 1976) **z Kostelce**⁵⁷¹. Dnešními vlastníky jsou manželé **Jindřich a Anna Hofmanovi** z čp. 14.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků

- čp. 14 (№ 13), Českobrodská

Objekt čp. 14 patří mezi nejstarší kostelecké domy. Původně zde byl umístěn **panský pivovar**, o kterém máme první prokazatelnou zmínku už ve smlouvě z 19. března 1544, kdy tehdejší majitel Černokosteleckého panství Diviš Slavata z Chlumu a Košumberka zapsal své manželce 7500 kop grošů českých na svém panství⁵⁷². Z archivních pramenů také víme velmi cennou informaci, že v Kostelci v letech 1555-1557 stavěla císařská stavební huť (která zároveň přestavovala i místní zámek) pod vedením mistra Hanse Tirola sladovnu.⁵⁷³ Znamená to tedy, že se v Kostelci vařilo již

⁵⁶⁷ SVATOŠ, J., *Alois Vondráček*, in: Černokostelecký zpravodaj 7-8/2006, s. 13.

⁵⁶⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 36.

⁵⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 12, sb. listin 12/1921.

⁵⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 12, sb. listin 589/1939.

⁵⁷¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 12, sb. listin 513/1941.

⁵⁷² NA Praha, DZV 5, fol. E 24.

⁵⁷³ NA Praha, Reg 53, fol. 197.

před Smiřickými! V tomto pivovaru vypukl 7. května 1659 požár, který se rychle rozšířil po jižní a západní straně náměstí až na Pražské předměstí. Popelkem tehdy lehly dvě třetiny města. Údajně ještě roku 1818 starý pivovar stál a vařil⁵⁷⁴. Později zde bydlel lesní knížecí inspektor. Dům nebyl prodán ani v první pozemkové reformě a až po druhé světové válce přešel společně se zámkem do vlastnictví **státu**, resp. **Školního lesního podniku**⁵⁷⁵.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila jedna rodina, tj. celkem čtyři lidi.

- čp. 16 (№ 15 a № I), Českobrodská

Dům čp. 16 je barokního původu a byl přestavěn ve druhé polovině 19. století (do roku 1873), kdy vznikly segmentové klenby do pasů, a byla pozměněna vnitřní dispozice. Průčelí bylo upravováno ve 20. století. Podle popisu ve Zlatém urbáři z roku 1673 byl sice přízemní, ale měl vydlážděné podloubí na čtyřech renesančních kamenných kruhových sloupech, takže patřil mezi velmi výstavné stavby. Měl stanovou střechu s hřebenem rovnoběžným s uliční čarou a dvěma vikýři směrem do náměstí. Objekt ve dvoře orientovaný přibližně ve směru východ-západ byl postaven po roce 1941 na místě bývalé synagogy.

Objekt čp. 16 má spletitou historii – ve skutečnosti se totiž jedná o dvě samostatné budovy. První z nich (blíže k čp. 15) patřil přímo Lichtenštejnům. Ještě roku 1673 v něm žil panský podkoní a zároveň koňský „felčar“ v jedné osobě⁵⁷⁶. Roku 1683 zřídili Lichtenštejnové další panský úřad – výběrčího daní a zřídili pro něho byt v přízemním domě čp. 16⁵⁷⁷. Druhá budova (původně čp. 107) sloužila jako vinopalna a roku 1805 dostala vlastní čp. 17. V 70. letech 19. století jí ale bylo čp. z neznámých důvodů odňato a přiděleno knížecímu pivovaru v Českobrodské ulici.

Vinopalna v Kostelci nad Černými lesy byla původně umístěna přímo v předhradí černokosteleckého zámku. Jako samostatně stojící budova byla vybudována za posledních Smiřických a poprvé je zmíněna roku 1618⁵⁷⁸. Od počátku patřila **vrchnosti**. Dům, ve kterém vinopalna od 17. století sídlila, se ovšem připomíná už v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564⁵⁷⁹. Původně již za Ferdinanda I. i Smiřických sloužil k chovu loveckých psů (chrtů a ohařů), později v něm byla krátce umístěna maštal pro koně⁵⁸⁰.

⁵⁷⁴ JÁKL, P., *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska I.*, Praha 2004, s. 121-125.

⁵⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1651, sb. listin 215/1958.

⁵⁷⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁵⁷⁷ HALW, Herrschaften, kt. 691 a 696.

⁵⁷⁸ NA Praha, FdK, kt. 847, sign. VII E 9 (F 7/98).

⁵⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁵⁸⁰ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

Vinopalové byli příslušníky zvláštního řemesla blízkého pivovarníkům. Zahříváním a následným ochlazováním lihových par nebo destilací získávali vinopalové líh a vyráběli z něj kořalku. Pálili tzv. ženné víno z dobrých nebo zkažených piv, ze zkaženého vína za pomoci droždí, vinných a pivních kvasnic, ale i ze sladů zkvašených a zapařených. Protože pálili často z piva, říkalo se jim i pivopalové a někdy posměšně i „mořipivové“. Od poloviny 15. století jejich počet výrazně roste s rozmachem šlechtického podnikání v oblasti pivovarnictví. Vždy bylo pravidlem, že směli vyrábět pálenku jen z materiálu zkaženého, tj. ze zkaženého vína a nezdařeného piva, často ovšem vinopalové potají a „načerno“ pálili i z materiálu dobrého. Mnohde bylo pálení z mravnostních zásad omezováno, i tak to bylo řemeslo velice výnosné⁵⁸¹.

Lichtenštejnové neprovozovali vinopalnu ve vlastní režii, ale měli ve zvyku ji pronajímat. Od 17. století byli jejími nájemci (pachtýři) takřka výhradně židé, a tak jsou dějiny objektu čp. 16 velmi úzce spjaty s nejstaršími dějinami židů v Kostelci. Z celozemských soupisů židů víme, že roku 1618 nebyli na Černokosteleckém panství žádní židé⁵⁸². Přišli sem až s Lichtenštejn, někdy ve třicátých letech 17. století, ale neznáme je jménem. Teprve roku 1680 se v Kostelci usadil mladý židovský synek z Mikulova (nar. 1650), **Nathan Löbl** a později si pronajal tuto vinopalnu za značně vysokou částku 562 zlatých (kromě toho ještě také vedl obchod s tabákem a dalšími komoditami v Praze⁵⁸³). Podle soupisu z roku 1724 měl manželku Annu (od roku 1692) původem z Kolína a žil zde se svými syny Judou (m. Dorota), Nathanem (nar. 1683; m. Lia), Isákem (nar. 1691), svobodným Michalem a Markem, dcerou Judou a se svým synovcem Mojžíšem a jeho manželkou Rachel. Kromě toho zde bydlelo i dalších 7 osob židovského vyznání, převážně personál vinopalny (3 pomocníci, 1 koželuh, 1 podomní obchodník a dokonce 1 učitel). Víme, že v této době neměli černokosteletí židé žádnou synagogu, ale už zde existovala soukromá škola⁵⁸⁴. Löbl ovšem vždy nepodnikal podle daných předpisů. Vedle pálení si ještě přivydělával barvením látek a klobouků, ač nebyl v cechu. Roku 1706 si naň stěžoval panský chmelař Václav Pospíšil, že zbytečně spotřebovává panské dřevo právě na barvení látek⁵⁸⁵. Později se celá rodina přestěhovala do Újezdce na tomtéž panství. Roku 1702 žilo v Kostelci 369 křesťanů starších 10 let a pouze 4 židé starší deseti let (na celém panství to bylo 31 židů na 5324 poddaných nad 10 let)⁵⁸⁶.

Löbl Nathan se pak uvádí jako hlava místních židů i při založení židovského hřbitova v Přistoupimi u Českého Brodu. Roku 1713 vypukl v Čechách mor. Morová rána uspíšila zřízení židovského pohřebiště. S Václavem Vratislavem Dohalským z Dohalic uzavřeli 13. listopadu

⁵⁸¹ JANOTKA, M.-LINHART, K., *Řemesla našich předků*, Praha 1987, s. 129.

⁵⁸² NA Praha, HBS, sign. S IX/21.

⁵⁸³ HALW, Herrschaften, kt. 690; NA Praha, TK, inv. č. 1706.

⁵⁸⁴ NA Praha, HBS, sign. S IX/21.

⁵⁸⁵ HALW, Herrschaften, kt. 690.

⁵⁸⁶ MAUR, E., *Ščítání konzumentů soli v Čechách roku 1702*, in: Historická demografie 18, Praha 1994, s. 63.

1713 smlouvu Löbl Nathan a Samuel Schneider, představený židovské obce v Přistoupimi, o propuštění 100 čtverečních sáhů země (cca 360 m²) za 40 zlatých rýnských. Na tomto místě potom mohli židé pohřbívat své mrtvé. Mimo to byli povinni platit za pohřbené dítě do 6 let 1 zlatý a za dospělé 2 zlaté; v době moru za dítě 2 zlaté a za dospělé 4 zlaté. Velikost hřbitova přestala časem vyhovovat, a proto byl postupně rozšiřován až na současnou velikost. Tímto aktem vznikl v Přistoupimi důstojný židovský hřbitov, kde byli pohřbíváni černokosteletí židé až do druhé světové války⁵⁸⁷. V berním soupisu židů z roku 1759 se v Kostelci zmiňují už dvě židovské rodiny – jedna dole psaného Markuse Katza (platil daně 50 zl. 30 kr.) a jistého Löbla (platil 53 zl.)⁵⁸⁸, v tom samém prameni z roku 1768 se zde vedle nich objevuje ještě třetí židovská rodina, a to Jakuba Einnehmera⁵⁸⁹. A konečně roku 1770 je situace takřka totožná, pouze mezitím zemřel Löbl a místo něho hospodařila jeho manželka Elisa⁵⁹⁰.

Vraťme se ovšem k dějinám vinopalny. V archivních pramenech máme o ní jen málo zpráv. Znovu se zmiňuje teprve až roku 1758. V této době vlastnila panství Marie Terezie vévodkyně Savojská, která překvapivě pronajímala všechny své vinopalny i tzv. Flusshaus (čp. 237) v Kostelci jednomu nájemci. V letech 1758-1761 jím byl žid **Marcus Katz** za 1548 zlatých⁵⁹¹, v letech 1767-1770 za 1470 zlatých a 1771-1773 za velice vysokou částku 1654 zlatých pak jeho syn **Abraham Katz**⁵⁹². Po smrti Marie Terezie Savojské (1772) už Lichtenštejnové pronajímali každý z výše uvedených podniků zvlášť. Roku 1774 si tak na tři roky pronajal jen tento objekt za 1015 zlatých rýnských **Abraham Herschl Martinowes** (nar. 1742), později velice známá postava dějin našeho města⁵⁹³. Další písemná zpráva k domu čp. 16. pochází z 15. srpna 1776, kdy její tehdejší nájemce **Nathan Pacovský** (?potomek Nathana Löbla) vyměnil se souhlasem vrchnosti pronajatou vinopalnu s **Mojžišem Kohnem** za jeho pronajatou draslárnu (Flusshaus, dnes čp. 237)⁵⁹⁴. V letech 1780-85 zde ovšem opět hospodařil zámožný žid **Abraham Martinowes** se svou ženou Marií, který za vinopalnu celkem zaplatil 1410 zlatých rýnských, což byla značná částka, která bezpochyby svědčí ovýnosnosti takovéhoho pálení alkoholu⁵⁹⁵. V této době žili v Kostelci už čtyři židovské rodiny a od roku 1794 přibyla ještě rodina Marka Gründberga a rodina Benjamina Bernera o celkovém počtu 10 osob – všichni pak žili a pracovali ve vinopalně. Objekt čp. 16 měl pronajatý i v letech 1792 a 1795 za celkový nájem 950 zlatých rýnských za tři

⁵⁸⁷ BOČEK, K., *Židé v Přistoupimi*, in: Archivní prameny Kolínska 1992, Kolín 1993, s. 24.

⁵⁸⁸ Archiv Židovského muzea v Praze, Landesjudenschaft, fasc. XXXX/2, č. 64.

⁵⁸⁹ Archiv Židovského muzea v Praze, Landesjudenschaft, fasc. B.C., č. 25.

⁵⁹⁰ Archiv Židovského muzea v Praze, Landesjudenschaft, fasc. B.C., č. 30.

⁵⁹¹ HALW, Herrschaften, kt. 691.

⁵⁹² HALW, Herrschaften, kt. 691.

⁵⁹³ HALW, Herrschaften, kt. 691.

⁵⁹⁴ SOA Praha, VS Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 36, složka 480.

⁵⁹⁵ NA Praha, HBS, sign. S IX/IX-25; HALW, Herrschaften, kt. 691.

roky a zároveň měl povolení obchodovat s tabákem⁵⁹⁶. Roku 1793 bylo v Kostelci napočítáno již 8 židovských rodin⁵⁹⁷.

Z Vojenského historického archivu máme zprávu, že 24. dubna 1807 ve vinopalně vypukl rozsáhlý požár a z větší části jí zničil. Jen díky skutečnosti, že poblíž města tábořil regiment hejtmana Bechyně z Lažan, který přispěchal na pomoc a požár pomohl uhasit, se oheň nerozšířil na další domy na náměstí⁵⁹⁸. V 19. století pak přestala budova plnit funkci vinopalny a krátce před 1. světovou válkou ji Lichtenštejnové pronajali místnímu poštovnímu úřadu a dům sloužil dlouho jako **pošta** (do roku 1931). Po první světové válce a vyhlášení samostatné Československé republiky roku 1918 byla uskutečněna známá první pozemková reforma, mající za cíl vyvlastnit majetek především bývalým šlechtickým rodům. Umožňovaly ji především dva zákony - č. 215/1919 sb. o zabránění velkého majetku pozemkového (z 16. 4. 1919), podle něhož byla státem obstavena (nikoliv vyvlastněna!) veškerá půda jednoho majitele nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy a zákon č. 329/1920 Sb. o převzetí a náhradě za zabraný majetek, podle níž mohl stát prodat obstavenou půdu za tržní ceny z let 1913-1915 (asi třetinová proti cenám poválečným) a tuto strženou částku dal jako náhradu původnímu majiteli. Zásadní zde je, že tento majitel nemusel vůbec s prodejem souhlasit! Podle těchto zákonů také Československý stát prodal domy čp. 16 a 18, jejichž vlastníkem byl majitel Černokosteleckého panství **princ František Josef (II.) z Lichtenštejna**, 15. května 1931 **Dr. Josefu Madarovi**⁵⁹⁹. Ten se však v Kostelci neusadil a velice brzy – již 18. prosince 1935 – převedl oba objekty trhovou smlouvou na **Annu Noskovou**⁶⁰⁰. Pro Annu bylo jistě zbytečné vlastnit dva domy současně, a tak převedla tento objekt kupní smlouvou z 9. ledna 1941 na subjekt **Železniční správa – Protektorát Čechy a Morava** (ač v Kostelci žádná železnice nebyla – v této době totiž pod Železniční dopravu spadala i doprava autobusová). Zároveň už ve smlouvě byla stanovena náhrada za zboření synagogy⁶⁰¹. V majetku tohoto úřadu zůstal dům čp. 16 i po druhé světové válce, pouze se několikrát přejmenoval – nejprve byl roku 1949 připsán **Ředitelství státních drah**, roku 1950 **Československým drahám, Nár. podnik Praha** a nakonec byl 15. května 1950 administrativně předán **Automobilové dopravě Praha, Nár. podnik Praha**⁶⁰².

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtrnáct osob ve třech bytech.

⁵⁹⁶ SOA Praha, VS Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 45, složka 525.

⁵⁹⁷ KOL. AUTORŮ, *Soupis Židovských rodin v Čechách z roku 1793 II.*, Praha 2003, s. 84-85.

⁵⁹⁸ VÚA Praha, Generální velitelství Praha I, R-5/118.

⁵⁹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1217, sb. listin 1150/1932.

⁶⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1217, sb. listin 2165/1935.

⁶⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1530, sb. listin 787/1941.

⁶⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1530, sb. listin 489/1952.

- čp. 17, Českobrodská – pivovar

O starších dějinách tohoto komplexu budov jsme pojednali již v úvodní kapitole.

- čp. 18 (№ 16), Náměstí Smiřických

Dům je barokní novostavbou, přestavěnou snad po požáru ze 7. května 1659 za knížete Karla II. z Lichtenštejna. Stavení po levé straně dvora je v části dispozice barokního původu, v klasicismu bylo někdy do roku 1841 prodlouženo, či nově postaveno, směrem na sever a novodobě rozšířeno na západ a adaptováno. Z barokní zástavby je dodnes zachován sklep, valená klenba v přízemí, částečně obvodové a vnitřní zdivo.

Jako další domy mezi branami českobrodskou a kouřimskou (kromě čp. 19) patřil dům od počátku **vrchnosti** a vznikl ještě za posledních Smiřických. Říkalo se mu již od počátku dům „Matyášovský“ nebo „Jägerhaus“ a sloužil od 16. století až do počátku 19. století po celou dobu jako obydlí panských nadlesníků (fořtmistrů) a kontribučních písařů Černokosteleckého panství, poněvadž do zámku se již jejich byty nevešly. Písař obýval přízemí, kde měl k dispozici dlážděnou světnici přístupnou ze síně. Světnice měla dvě okna, jedno na severní stranu opatřené mříží a druhé směrem do dvora. K vybavení náležela kamna ze zelených polévaných kachlů, což v rámci ubytování úředníků a čeledi patřilo k vyššímu standardu. Ze světnice se vstupovalo do nevytápěné komory s dlážděnou podlahou a dvěma okny. Směrem do dvora byl v komoře umístěn *secret* (záchod) opatřený malými dvířky. Komora byla rozdělena na dvě části prkennou stěnou. K bytu náležela kuchyně, přístupná ze síně a vybavená ohništěm a pecí na pečení chleba. Přikládalo se z ní také do kachlových kamen ve světnici. O patro výš bydlel fořtmistr ve zcela srovnatelném bytě⁶⁰³.

I přes velice důkladný průzkum materiálů Černokosteleckého velkostatku známe dnes jen orientační přehled panských fořtmistrů, ovšem na druhou stranu, při torzovitosti zachovaného materiálu se jedná o velký úspěch. V domě čp. 18 tedy žili následující fořtmistři:

1661-1665	Martin Lichtenberger
1666-1681	Rytíř Jan Rejnal ze Strašic
1681-1683	Jakub Václav Prokeš ⁶⁰⁴
1684-1685	Jiří Püner
1685-1687	Gothard Berger
1688-1702	Rudolf Augustin Grill

⁶⁰³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign., fol. 88-91.

⁶⁰⁴ „Šmelil“ s panskými kůžemi, a byl proto z funkce propuštěn.

1703-1718	Václav Rudolf Grill
1718-1737	Václav Ignác Hačeký
1737-1739	Matěj Rathouský
1739-1743	Tomáš Brnický
1743-(1745)	Ludvík Ignác Gollsteiger
(1754-1755)	Max Kubín
9.5. 1788-16.2.1790	Václav Eliáš Lenhart
od 1790-	Josef Beneš

Po první světové válce a vyhlášení samostatné Československé republiky roku 1918 byla uskutečněna známá první pozemková reforma, mající za cíl vyvlastnit majetek především bývalým šlechtickým rodům. Umožňovaly ji především dva zákony - č. 215/1919 Sb. o zabránění velkého majetku pozemkového (z 16. 4. 1919), podle něhož byla státem obstavena (nikoliv vyvlastněna!) veškerá půda jednoho majitele nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy a zákon č. 329/1920 sb. o převzetí a náhradě za zabraný majetek, podle níž mohl stát prodat obstavenou půdu za tržní ceny z let 1913-1915 (asi třetinová proti cenám poválečným) a tuto strženou částku dal jako náhradu původnímu majiteli. Zásadní zde je, že tento majitel nemusel vůbec s prodejem souhlasit! Podle těchto zákonů také Československý stát prodal 15. května 1931 domy čp. 16 a 18, jejichž vlastníkem byl majitel Černokosteleckého panství **princ František Josef z Lichtenštejna**, 15. května 1931 **Dr. Josefu Madarovi**⁶⁰⁵. Ten se však v Kostelci neusadil a velice brzy – již 18. prosince 1935 – převedl oba objekty trhovou smlouvou na **Annu Noskovou**⁶⁰⁶. Posledními majiteli domu čp. 18 do roku 1965 se 23. srpna 1956 stali manželé **Josef a Jarmila Petránkovi** z Třebovle a žili tu až do smrti (Josef zemřel roku 1976 a Jarmila 1983)⁶⁰⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí rozdělených do dvou rodin.

- čp. 19 (№ 17) – U orla, Náměstí Smiřických

Jednopatrový objekt čp. 19 s historizujícím symetricky řešeným průčelím je novostavba z roku 1888 – ze staršího objektu, zachyceného na katastrální mapě z r. 1841, by mohly být zachovány jen fragmenty zdiva. Ještě před tím, roku 1887, byl dům přistavěn na jižní straně⁶⁰⁸. Dům se už od 17. století nazývá „U orla“, což připomíná také plastika tohoto ptáka, zasazená do tympanonu

⁶⁰⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1217, sb. listin 1150/1932.

⁶⁰⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1217, sb. listin 2165/1935.

⁶⁰⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1217, sb. listin 292/1956.

⁶⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

domu z druhé poloviny minulého století. Objekt vždy patřil mezi nejhonosnější stavby ve městě, o čemž svědčí i zachované kamenické prvky z původní výzdoby průčelí, dnes uložené u kostela sv. Jana Křtitele. Z nich víme, že dům měl pilastry s velmi hodnotnými kamennými hlavicemi a dokonce i archivoltu s kamennými vázami. Roku 1936 byly v průčelí zřízeny tři výkladce pro účely restaurace a roku 1947 byly provedeny úpravy pro zřízení jeviště divadla v prvním patře domu (poprvé byl sál zvětšen už roku 1910 vybouráním některých příček na jihu). Z roku 1955 a 1957 pocházejí adaptace v prvním patře spolu se zřízením promítací kabiny kina. Levé dvorní křídélko se sklepem je klasicistního původu, novodobě přestavěno. Roku 1955 bylo postaveno první patro nad jižním koncem křídla. Naposledy byl dům rekonstruován v letech 2005-2006 a adaptován pro účely diskotéky a baru Effect (kdy byla také nepřilíš citlivě změněna barevnost plastiky orla v tympanonu).

Jeho prvním zjištěným majitelem byl důchodní písař Černokosteleckého panství **Matěj Čičvárek Lstibořský**, který snad zemřel roku 1617. Matěj po sobě zanechal dceru Dorotu, která 9. května 1620 prodala zděděný otcovský dům za 900 kop grošů (!) míšeňských novému hejtmanu Černokosteleckého panství, **Adamu Jindřichu Podmokelskému z Prostiboře a Běštor**, který před rokem 1620 působil jako hejtman na Kolínském panství⁶⁰⁹. Než však stačil celou částku splatit, Podmokelský zemřel, a tak se ve smlouvě z roku 1625 uvádí již jako kupující vdova Barbora Podmokelská z Gerstorffu⁶¹⁰. Ta také po manželově smrti prodala dům 21. května 1628 **Anně Svatkovské z Kestřan**, manželce bývalého hejtmana, které bylo po porážce stavovského povstání zabaveno 2300 kop gr. míšeňských⁶¹¹. **Přech Svatkovský z Dobrohoště** původně sídlil na rodové tvrzi ve Svatkovicích, ke které patřila ještě obec Bojenice. 16. února 1605 se na tvrzi v Údraži oženil s výše řečenou Annou, dcerou nebohatého rytíře Jana Údražského z Kestřan⁶¹². Během stavovského povstání se přidal na protihabsburskou stranu. Údajně se dokonce osobně zúčastnil vojenského tažení na Moravu a do Rakous. Roku 1620 sice osobně navštívil vojevůdce dona Baltazara de Maradas, aby jej ubezpečil o své věrnosti císaři, bylo ale již pozdě. Po porážce povstání mu byla rozhodnutím konfiskační komise dne 18. srpna 1623 zabavena třetina veškerého nemovitého majetku v celkové hodnotě 5002 kopy grošů míšeňských⁶¹³. Nejspíše existenční problémy ho přinutily, aby vstoupil do panských služeb.

⁶⁰⁹ SEDLÁČEK, A., *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1870, s. 26.

⁶¹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 1.

⁶¹¹ BÍLEK, T., *Dějiny konfiskací po roce 1618*, Praha 1882, s. 583.

⁶¹² SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, z Dobrohoště, č. 7.

⁶¹³ SEDLÁČEK, A., *Hrady, Zámky a Tvrze české VII.*, Praha 1997, s. 58.

Kupní cena domu čp. 19 činila 400 kop grošů českých, což na tehdejší dobu byla částka značná⁶¹⁴. Šlo tedy o výstavný dům. Dům se pro Annu Svatkovskou stal časem zřejmě zbytečně veliký, a tak si vyhlédla jiný (čp. 33), který roku 1628 koupila od Václava Zbraslavského a dům čp. 19 předala své dceři **Kateřině Hoyové z Dobrohoště**. Kateřina ovšem musela zaplatit záduší kostela sv. Jana Křtitele v Kostelci 170 kop 18 grošů a 6 peněz míšeňských⁶¹⁵. 7. května 1659 lehl tento dům popelem⁶¹⁶. Kateřina byla manželkou Ondřeje Hoye z Hoy, příslušníka uherské šlechtické rodiny⁶¹⁷. Po smrti svého prvního manžela se Kateřina, znovu provdaná Pilygronová, odstěhovala z Kostelce nad Černými lesy a svůj dům prodala 20. března 1665 staršímu mistru sladovnickému a původně sládkovi v Dolních Počernicích⁶¹⁸ **Jakubu Kubátovi, jinak Hůlkovi** (nar. asi 1611) za 300 zlatých rýnských⁶¹⁹. Když Jakub na počátku roku 1671 zemřel, nezanechal po sobě úředně ověřenou závěť, a proto musela vdova Justina Hůlková (nar. 1627) na zámecké kanceláři dvěma podepsanými kvitancemi dokazovat, že jí manžel dům před smrtí odkázal⁶²⁰. Ještě 17. listopadu téhož roku jej však prodala **Barboře Terezií Leiterové z Tannenberka**, manželce hejtmána Černokosteleckého panství, za 450 zlatých rýnských⁶²¹.

⁶¹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 2.

⁶¹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 3.

⁶¹⁶ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

⁶¹⁷ NA Praha, Wunsch, Svatkovský z Dobrohoště.

⁶¹⁸ KLÍMOVÁ, H. (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651, Kouřimsko*. Praha 1997, s.162.

⁶¹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 4.

⁶²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 4A.

⁶²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 4B.

Nutno podotknout, že Leopold Laiter byl jeden z neenergičtějších a nejrazantnějších hospodářských správců na Černokosteleckém panství. Vrchnost měla v jeho případě při výběru nástupce Štěpána z Jakešova šťastnou ruku. Leopold Vavřinec Leiter, dvorský rada, obdržel šlechtictví s predikátem z Tannenberka 12. června 1662 od knížete Karla II. z Lichtenštejna. O místě jeho narození, jeho dětství či počátcích kariéry opět bohužel nic nevíme. Víme ovšem, že češtinu plně ovládal a používal ji – úřadoval pak bilingvně. V písemných pramenech se s ním setkáváme poprvé roku 1660, kdy se stal důchodním písařem Lichtenštejnského Černokosteleckého panství a zároveň se mu (a jeho první manželce Veronice) narodil syn Gotthard Václav. Do Kostelce se ovšem odněkud přistěhoval. Již roku 1661 byl ale služebně přeložen do Škvorce a Uhříněvsi (další Lichtenštejnské panství nedaleko Prahy), kde se stal purkrabím. Zde mu roku 1663 zemřela jeho první manželka a on se pak podruhé oženil s Barborou Terezií Kislerovou, dcerou majitele svobodného dvora Chrást u Přistoupimi. Na Černokostelecké panství se vrátil 18. října 1667, kdy jej Karel II. Eusebius jmenoval hejtmánem a dal mu pravomoc k personálním změnám ve vedení velkostatku. V archivu města Kostelce nad Černými lesy se do dnešních dnů zachovalo několik jeho nařízení a povolení z titulu hejtmána – tak např. 10. prosince 1671 vyhovuje žádosti městské rady, aby služba jednoho ponocného (tj. 15 zlatých a 1 strych žita ročně) byla placena z kontribučního důchodu. Hejtmán uznal, že jeden z ponocných střeží mimo města i zámek, sýpku, pivovar a dvůr. 30. září 1673 vytýká černokosteleckým obyvatelům, že suší předivo na kamnech, a tak vzniká nebezpečí požáru. Hejtmán proto nařizuje odstranění nedostatků při chránění domů před možným požárem. 29. dubna 1676 upozorňuje purkmistra a městskou radu, že pivní džbanky mají špatný, nebo žádný cejch. Nařizuje proto svolání hrnčírů, kterým se má pohrozit pokutou a šatlavou. 29. září 1680 žádá Laiter o zjištění jakou nemocí onemocněl Martin Jelínek. Bohužel se vyplnily nejhorší předtuchy – onemocněl morem. Ještě téhož dne obžalovává Jiřího Kučeru z toho, že se s více černokosteleckými obyvateli vypravil do Brandýsa nad Labem na pouť, ačkoliv věděl, že město je infikováno morem. Kromě pokuty, která mu měla být uložena, byl zbaven i konšelské funkce. Za zažehnání morové epidemie nechal hejtmán na náměstí u domu čp. 53 postavit sochu Spasitele. Socha zde stála až do roku 1883, kdy byla odstraněna. Na jejím podstavci byl vytesán letopočet a hejtmánovy iniciály L. L. L. (Leopold Lorenz Laiter).

Leopold se mnohokrát zapsal i přímo do dějin celého města. Roku 1657 půjčil obci, samozřejmě na slušný úrok, 200 zlatých na stavbu radnice, která předtím vyhořela. Jeho nejvýznamnější čin bylo asi nařízení o sepsání

Barbora Leiterová (mj. dcera majitele nedalekého dvora Chrást, Kašpara Kislera) zřídila v tomto domě hostinec, který si postupně získal pověst nejlepšího hostince ve městě. Scházeli se tu především panští úředníci a představitelé města. Po smrti svého prvního manžela se Barbora Leiterová provdala znovu, i nadále ovšem bydlela v tomto domě. Až teprve kvůli svému stáří jej prodala 29. srpna 1694 za 900 zlatých rýnských dlouholetému černokosteleckému sládkovi (27.1. 1683 – 15.4. 1693) **Václavu Vaňkovi**⁶²², který se zde zakoupil po svém propuštění ze služby (nahradil ho jakýsi ratajský sládek)⁶²³. Po smrti svého otce zdědil dům čp. 19 v hodnotě 930 zlatých rýnských 18. února 1707 **Václav Vaněk**⁶²⁴. Václav Vaněk zastával minimálně v letech 1714-1737 funkci černokosteleckého radního. Zemřel roku 1741⁶²⁵. Pro období mezi roky 1730-1750 bohužel chybí příslušné kontraktní knihy. Znovu se dům v gruntovní knize připomíná až roku 1751, kdy jej ale už vlastnil **Vojtěch Vaněk**. Již 26. listopadu 1755 prodal Vojtěch Vaněk svůj dům za 500 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanovi a staviteli **Janu Václavu Smutnému**⁶²⁶. Jan Smutný celý dům přestavěl přibližně do dnešní podoby a tím mnohonásobně zvýšil jeho hodnotu. Tato nákladná přestavba byla nad Janovy finanční možnosti, a proto si vypůjčil větší sumu peněz od Antonína Veselého⁶²⁷. Jan Václav Smutný, který byl ve své době výraznou postavou místní samosprávy (nejprve byl v letech 1758-1772 konšelem a poté se dokonce stal primasem, čili představeným města) držel dům téměř padesát let. Až ve svých 81 letech (!) ho 7. září 1802 prodal svému synovi **Antonínu Smutnému** za 3500 zlatých rýnských. Vymínil si však jeho doživotní užívání⁶²⁸. Dva roky nato se Jan Smutný patrně přestěhoval do místního špitálu čp. 3 a Antonín Smutný velmi rychle prodal 14. prosince 1804 dům čp. 19 **Janu**

nového urbáře, který vešel později do dějin pod názvem Zlatý urbář – je to velice zevrubný urbář celého panství, údajně nejdokonalejší psaný v českém jazyce. Je to silný foliant o váze 16 kg, který je opatřen zlatou ořízkou a podle toho má i svůj název. Obsahuje cca 900 stran záznamů. Podle tohoto Zlatého urbáře činil hejtmanův plat **300 zlatých rýnských**, 4 vědra **vína**, 2 korce 3 věrtele a ½ čtvrtce **pšenice**, dále 25 korců 2 věrtele 3 čtvrtce a 3 míry **žita**, 108 korců 1 věrtel 3 čtvrtce a 2 míry **ovsa**, následně 2 korce 3 věrtele 2 míry **hrachu**, 4 korce 2 čtvrtce 3 míry **krup**, 2 korce 2 míry **jahel**, 2 **telata**, 1 krmného **vepře**, 2 **skopce**, 1 **slepici**, 6 **vajec**, 141 liber čerstvého **másla**, 86 liber **sýra**, 141 liber **solí**, 36 liber **svíček**, 2 kopy **kaprů** a 1 kopy **štik**. Dále dostával 30 kop grošů českých, za které si vydržoval svého písaře. Nezanedbatelné příjmy vrchnostenských úředníků pocházely z poplatků za vykonávání úředních úkonů. Poddaní museli platit za zaknihování nákupu nemovitosti či pozemku do pozemkových knih, za vydání zhoštných listů potřebných k vystěhování z panství i za potvrzení poslední vůle či dlužního úpisu.

Leopold Laiter z Tannenberka zemřel roku 1685. V radní knize pamětní se zachovala jeho německy psaná závěť. Z ní vysvítá, že si přeje být pohřben v černokosteleckém kostele sv. Jana Křtitele, na kterýžto pohřeb mělo být vydáno 200 zlatých(!). Podle matriky pohřbených byl skutečně 8. března 1685 pohřben v kryptě (ve sklípku) tohoto černokosteleckého kostela. Veškerý majetek odkazuje své manželce Barboře a svým devíti dětem.

⁶²² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 4F.

⁶²³ HALW, Herrschaften, kt. 702.

⁶²⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 4F.

⁶²⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74.

⁶²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 8.

⁶²⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 56.

⁶²⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 367.

Čermákovi za 7500 zlatých rýnských⁶²⁹ - ve skutečnosti ale získal jeho dům čp. 51 na náměstí, takže si vlastně oba objekty vyměnili (zdá se, že za touto transakcí byla snad jeho zhoršující se finanční situace, poněvadž se neustále stěhoval do méně a méně výstavných obydlí). Janu Čermákovi patřil v této době také dům čp. 43 na druhé straně náměstí. Objekt čp. 19 vyměnil o 14 dní později, přesně 1. ledna 1805, s **Františkem Horáčkem** za jeho dům čp. 48, také na náměstí⁶³⁰. Poté, co František Horáček deset let nato zemřel, hospodařila na domě vdova Magdalena. Když dospěl jejich syn, řezník **František Horáček**, předala mu Magdalena 1. února 1816 otcovský dům odhadnutý na 10.155 zlatých (!) do plného užívání⁶³¹. Ve vlastnictví tohoto měšťana zůstával objekt čp. 19, který byl společně se Zeleným domem nejhonosnějším domem na náměstí, bezmála třicet let. V říjnu 1836 se nakazil cholerou a, ačkoliv byl statné postavy, do čtyř hodin zemřel, což způsobilo ve městě paniku – v následujícím týdnu na ni zemřelo dalších 52 lidí, včetně ředitele panství Josefa Kastnera a Františkova stejnojmenného, teprve osmnáctiletého syna⁶³².

Teprve po devíti letech se vdova Johana rozhodla zděděný dům čp. 19 prodat za 5500 zlatých manželům **Karlu a Rozálii Uhlíkovým**. Stalo se tak německy psanou kupní smlouvou z 12. září 1845⁶³³. Dům však podrželi pouze do 10. května 1847, kdy jej převedli kupní smlouvou na **Kateřinu Radovou** za částku 4931 zlatých⁶³⁴. Dalšími majiteli tohoto objektu se 6. srpna 1852 stali **Prokop a Marie Úvalští** za překvapivě nízkou částku 3200 zlatých⁶³⁵. Po smrti manželky pak celá nemovitost připadla 17. března 1877 ovdovělému Prokopovi.

Výčet dalších majitelů domu „U orla“ na náměstí uvádíme již jen v sumárním přehledu. 29. dubna 1884 se zde zakoupil **Jan Makarius** z nedalekého čp. 77⁶³⁶. Po manželově smrti (1892) se ovdovělá Marie Makariusová rozhodla dům prodat a učinila to velice rychle – ještě 10. října 1892 koupili objekt manželé **Antonín a Kateřina Novákoví**⁶³⁷. 21. února 1893 jej kupní smlouvou získal místní měšťan **Rudolf Bergmann**⁶³⁸. 31. prosince 1901 ho koupili manželé **Josef a Kristina Pačesovi**⁶³⁹. O čtyři roky později, 1. října 1905, ho zakoupila **Emilie Růžičková** († 1935), která zde i nadále vedla hostinec⁶⁴⁰. Ještě před smrtí předala Emilie 10. října 1930 pro

⁶²⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 5.

⁶³⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 7.

⁶³¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 38.

⁶³² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 207.

⁶³³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 5.

⁶³⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 101.

⁶³⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 29.

⁶³⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 3495/1884.

⁶³⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 6378/1892.

⁶³⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 1601/1893.

⁶³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 34/1902.

⁶⁴⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 855/1905.

sešlost věku svůj hostinec svému synovi a snaše, **Otakaru a Marii Růžičkovým**⁶⁴¹, kteří jej ovšem mohli prodat jen za souhlasu Otakarových rodičů. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Po brzké smrti Otakara Růžičky zdělila 1/3 jeho poloviny pozůstalá vdova Marie, druhou 1/3 dcera **Alena Kamínková** (teta manželky pozdějšího kosteleckého starosty) a poslední 1/3 připadla synovi **Ottovi Růžičkovi**⁶⁴². Dnes je dům v majetku **Ing. Dezidera Ilka** z Prahy.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 9 kop záhonů polí (tj. cca 13,8 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 31 grošů míšeňských a 4 slepice⁶⁴³. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo ve třech bytech celkem patnáct lidí.

- čp. 20 (№ 18), Náměstí Smiřických

Dům čp. 20 patří mezi emfyteutní (původně panské) domy. O jeho původu jsme velice dobře informováni. Začal ho stavět už Jaroslav I. Smiřický už někdy kolem roku 1595⁶⁴⁴ jako **faru** (obydlí zámeckého kněze), ale jeho dokončení se nedožil. Faráři (nejprve luteráni zvaní též utrakvisté a po roce 1620 opět římskokatoličtí) obývali tento dům až do počátku 18. století. Poté nemáme o osudech tohoto objektu takřka žádné informace. Teprve k roku 1776 je v matrice poznamenáno, že zde žili manželé **Václav a Regina Schützovi (Šicovi)**, původem z Kostelce (byli nájemci sousedního domu čp. 19). Po smrti svého manžela (v letech 1782-1785 dokonce konšela) nejprve hospodařila vdova Regina, která ale pro sešlost věku prodala 18. dubna 1809 dům čp. 20 za částku 1300 zlatých své dceři a zeti, **Janu a Anně Janečkovým**⁶⁴⁵. I tento dům zasáhl v mrazivé noci 31. ledna 1833 požár, který vypukl v hostinci čp. 29, a musel být proto následně obnoven. O deset let později – 11. června 1843 – získal německy psanou kupní smlouvou tuto nemovitost pokřtěný žid **Alois Angeli** (původním jménem Josef Martinovs), syn známého místního obchodníka Hermana Martinovse (הררמן מרתנינוס), který ji odkoupil od vdovy Anny Janečkové⁶⁴⁶. Nutno podotknout, že Alois udržoval i po svém křtu nadále s černokosteleckou židovskou komunitou dobré vztahy. Protože už jeden dům v Kostelci vlastnil (čp. 49), převedl 26. ledna 1850 kupní smlouvou čp. 20 na židovského obchodníka **Davidu Kanna**

⁶⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 1442/1930.

⁶⁴² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 19, sb. listin 312/1956.

⁶⁴³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁶⁴⁴ Vide: NA Praha, DZV 128, fol. E 2 (zavěť Jaroslava I. Smiřického ze Smiřic).

⁶⁴⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 131.

⁶⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 88.

(נחוכ דייד) a jeho manželku Elisou za částku 2000 zlatých⁶⁴⁷. Po smrti manželky zde pak od roku 1868 hospodařil sám David.

Výčet dalších majitelů domu čp. 20 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 25. května 1880 ho zdědil syn **Ferdinand Kann**⁶⁴⁸. 25. ledna 1881 jej koupila židovka **Františka Abelesová**, ovšem Ferdinand si podržel předkupní právo⁶⁴⁹. 17. března 1891 připadl v dědickém řízení **Karlu Abelesovi**, který si z neznámých důvodů změnil 19. března 1924 příjmení na **Alferi**⁶⁵⁰. Bohužel jeho i jeho manželku potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 212 a AAb 213), kde pak Karel zanedlouho zemřel (22.6. 1942) a Anna Alferiová pak zahynula 19.10. 1942 v likvidačním táboře Treblinka. Po jejich smutném konci bylo z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 28. září 1944 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu)⁶⁵¹. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19.5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**⁶⁵². 1. října 1948 bylo obnoveno vlastnictví pro již nežijící manžele Alferiovi a objekt byl pak předán přeživšímu synovi **Josefu Alferimu**⁶⁵³. 11. ledna 1949 koupili po jedné polovině nemovitosti **Ing. Ervín Kosiner a Miloš Kosiner**⁶⁵⁴. 9. března 1949 pak koupili dům manželé **Ladislav** († 1988) a **Marta** († 1969) **Dvořákoví** z Kostelce⁶⁵⁵. Dnes vlastní jeho jednu polovinu **Jana Holečková** z Prahy a druhou polovinu **Miroslav Zámostný** z Kostelce čp. 310.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 21 (№ 18), Náměstí Smiřických

Dům je ve své přední části renesančního původu se zachovanými renesančními křížovými klenbami, částečně s hřebínky. Po rozdělení dvou parcel mezi čp. 21 a 22, jak je tomu na

⁶⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 205.

⁶⁴⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 6331/1880.

⁶⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 607/1881.

⁶⁵⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 2733/1891.

⁶⁵¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 1045/1944.

⁶⁵² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 545/1945.

⁶⁵³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 826/1948.

⁶⁵⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 3180/1949.

⁶⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 20, sb. listin 3197/1949.

katastrální mapě z roku 1841, je část domu čp. 22 v šíři průjezdu a jeho dvora obsažena v objektu čp. 21. Tomu nasvědčuje i sklep, jenž je sice přístupný ze schodů západně od průjezdu, ale nachází se pod průjezdem a částí dispozice čp. 21. Ke klasicistní přestavbě a jinému rozdělení parcel pak došlo brzy po požáru objektu 31. ledna 1833, kdy vznikla nově celá jižní část domu s plackovými klenbami v přízemí. Klasicistní okna v dvorním západním průčelí jsou nyní zazděna. K vložení schodiště do patra v 1. traktu domu došlo za klasicismu, zároveň při velké přestavbě, později bylo ještě upravováno. Plochostropá část přízemí má novodobé stropní konstrukce.

Také objekt čp. 21 patřil, jako většina domů na této straně náměstí, přímo **majitelům Černokosteleckého panství**. Podle Zlatého urbáře z roku 1673 se jednalo o přízemní a polorozbořené obydlí panských drábů⁶⁵⁶. Později (mezi lety 1718-1726) jej vrchnost přestavěla a spojila do jednoho objektu s domy čp. 20 a 22. Někdy po roce 1771 pak Lichtenštejnové tento objekt prodali manželům **Václavovi a Regině Schützovým (Šicovým)**, původem z Kostelce, kteří zde podle matrik žili minimálně od roku 1776. O více než dvacet let později, kdy již Schützovým nezbývalo mnoho let života, rozdělili svůj majetek mezi své děti, přičemž syn **Jan Schütz** a jeho manželka Apolena dostali jednu polovinu onoho objektu, a to dnešní čp. 21. Mladí manželé se ovšem brzy nato dostali do finančních problémů a byli nuceni dům prodat. Stalo se tak 7. května 1806 a kupujícím byl **Matěj Vokálek**, který za něj zaplatil 1562 zlatých nové, vídeňské měny. Schützovi si pak pronajímali čp. 52 za roční nájemné 60 zlatých⁶⁵⁷. Matěj zde žil dvacet let a také dům značně zadlužil. Nakonec prodal 6. července 1826 tuto nemovitost v hodnotě 1585 zlatých **Josefu Šípkovi** za částku 760 zlatých. Dalšími vlastníky domu čp. 21 na náměstí se 9. srpna 1831 stali manželé **Jan a Veronika Miřetínští**, kteří se zde zakoupili za 1400 zlatých. Nejspíše ale nekupovali dům pro sebe, nýbrž pro své potomky. Tak si alespoň vysvětlujeme fakt, že jej 29. listopadu 1834 převedli na svou dceru **Annu, provdanou Philippi(ovou)**, za trhovou cenu 1000 zlatých (pro srovnání – roku 1836 byl odhadnut na 3258 zlatých). 4. března 1842 se zde zakoupil nepříliš významný **Jan Linhart** (za 2400 zlatých), který ho nejprve pronajímal manželům Antonínu a Marii Stejskalovým a Ignáci a Barboře Pohlovým a nakonec ho 14. listopadu 1861 prodal **Matějovi a Barboře Weisovým** za 2380 zlatých. Ani ne do roka ale změnil dům čp. 22 opět svého majitele – 30. srpna 1862 jej odkoupili **Jan a Lidmila Sokolovi** za částku 2626 zlatých. O tři roky později ho však dále prodali, tentokrát budoucí dlouholeté majitelce **Barboře Bergmanové** (později provdané **Kasalické**) z Kostelce za 2550 zlatých⁶⁵⁸. Barbora tady potom strávila společně se svým manželem Josefem († 1893) celý zbytek života. Zemřela zde ve věku sedmdesáti osmi let v červnu 1906.

⁶⁵⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁶⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 25.

⁶⁵⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfiteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 39 p.v.-40.

Výčet dalších majitelů domu čp. 21 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 15. února 1907 ho koupila židovka **Adolfína Stiebitzová**⁶⁵⁹. 6. dubna 1907 se zde zakoupili manželé **Emil a Matylda Šťastní**⁶⁶⁰. Po smrti manžela zde od roku 1923 hospodařila vdova Matylda. 8. ledna 1924 odkoupil dům žid **Eduard Miška**⁶⁶¹. Bohužel jeho i jeho manželku potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 101 a 102), kde pak Eduard zanedlouho zemřel (25.6. 1943) a Berta Mišková pak zahynula 15.12. 1943 v plynové komoře v Osvětimi. Po jejich smutném konci byl z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 5. června 1942 dům zapsán jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu)⁶⁶². Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19.5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**⁶⁶³. Protože nebylo možno dohledat žádné přeživší příbuzné Miškových, rozhodl 30. prosince 1949 Osidlovací úřad a Fond národní obnovy, že se vlastníkem domu stává přímo **město**⁶⁶⁴. Dnes čp. 21 vlastní po jedné třetině **Zdeněk Černušák** z Kolína, **Jiří Hoskovec** z Červených Peček a **Petr Černý** z Velimi.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 22 (№ 18), Náměstí Smiřických

Také objekt čp. 22 na náměstí patřil jako i sousední objekty přímo **majitelům Černokosteleckého panství**. Dnes se jedná o dvoupatrovou stavbu s hladkým průčelím z roku 1940, kdy došlo k nástavbě druhého patra. Dvorní zástavba, částečně zachycená na katastru z roku 1841, byla zcela novodobě přestavěna. Podle Zlatého urbáře z roku 1673 se jednalo o maštal pro 47 koní, zvaná tumplac, *kdež se koně tumlovali, když pro deště se pod zámkem tumlovati nemohli*; byl to přízemní domek, uprostřed průčelí měl velká vrata a po každé straně jedno okno. Štít byl pouze ze dřeva a v něm byla *dvířka na pantích s řetězem pro nakládání sena*⁶⁶⁵. Poté, co vrchnost postavila novou drábovnu (čp. 6), byly domek drábův (čp. 21) a tumplac upraveny za obydlí pro černokosteleckého děkana. Za děkana Františka Nepauera byl snad dům nově přestavěn

⁶⁵⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 253/1907.

⁶⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 255/1907.

⁶⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 793/1924.

⁶⁶² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 1081/1942.

⁶⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 546/1945.

⁶⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 21, sb. listin 166/1950.

⁶⁶⁵ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

(18. dubna 1720 žádal arcibiskupství o povolení přestavět si faru za peníze záduší s celkovým rozpočtem 2537 zl.!)⁶⁶⁶. Děkanství bylo později přemístěno do domu čp. 23 a tento objekt byl roku 1756 prodán sklenáři **Matěji Procházkovi** za 700 zlatých rýnských. Po smrti otce pak připadla 12. května 1791 celá tato polovina bývalého děkanství v hodnotě 400 zlatých synovi **Josefu Procházkovi**. Po dvaceti letech držby, ještě před svou smrtí, převedl pak Josef 4. prosince 1811 nemovitost na svého syna **Tobiáše Procházku** (nar. 1777) za tržní sumu 600 zlatých. Už když mu bylo přes šedesát let, rozhodl se přestěhovat. Vyhlédl si čp. 47 na protější straně náměstí a dům čp. 22 prodal 29. ledna 1830 za 1000 zlatých manželům **Janovi a Veronice Miřetínským**, majitelům sousedního čp. 21 (čímž došlo ke znovusjednocení obou staveb). 31. ledna 1833 pak dům zachvátil požár, po kterém došlo ke klasicistní přestavbě a zvýšení domu o první patro. Tehdy byl dům také rozšířen o zástavbu nad průjezdem, který byl před tím zcela volný, dále bylo vloženo schodiště do patra a vytvořen segmentově zaklenutý prostor v přízemí za schodištěm. Manželé Miřetínští pak zanedlouho, 29. listopadu 1834, darovali tuto i sousední nemovitost víceméně jako svatební dar své dceři **Anně, provd. Philippi(ové)**. Pro její rodinu byl snad objekt zbytečně velký, a tak si po roce 1842 ponechali jen tuto část. Po její smrti 7. srpna 1861 připadl v dědickém řízení objekt na pozůstalého manžela **Františka Philippiho** a dcery Annu, Josefu, Marii, Johanu, Ludmilu a Antonii, jejichž byl poručníkem. Velice záhy nato, už 24. května 1862, ho prodal manželům **Ignáci a Barboře Pohlovým** za 5000 zlatých. Po smrti své manželky Barbory pak na domě od 6. ledna 1872 hospodařil pozůstalý vdovec⁶⁶⁷.

Výčet dalších majitelů domu čp. 22 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 12. října 1882 ho koupili manželé **Václav a Marie Blechovi**⁶⁶⁸. 24. října 1889 jej získal koupí **Rudolf Bergmann**⁶⁶⁹, který zde postavil novou sýpku. Rudolfův otec byl velmi dobrý obchodník mj. i s realitami – Rudolf po něm zdědil domy čp. 64, 29, 66 a 107. Sám snad pokračoval v otcově tradici, protože později sice některé z nich prodal, ale opět skupil řadu kosteleckých objektů – kromě tohoto i čp. 22, 95 či 33. 7. května 1892 ho prodal manželům **Janovi a Anně Hejtmánkovým**⁶⁷⁰. 28. září 1904 ho koupil jistý **Josef Vít**⁶⁷¹. 3. června 1909 prodal dům čp. 22 **Josefu Prokúpkovi** z čp. 232. Ten ho ovšem obratem převedl kupní smlouvou z 9. října 1909 na manžele **Karla** († 1938) a **Kateřinu** († 1956) **Pfauovy**, původní nájemníky z nedalekého objektu čp. 19⁶⁷². Ti koupený dům přistavěli směrem do dvora. Po smrti otce zdědila 25. července 1938

⁶⁶⁶ NA Praha, APA I, sign. A 39/2 (1720-1722).

⁶⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 44-45.

⁶⁶⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 6859/1882.

⁶⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 7413/1889.

⁶⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 3035/1892.

⁶⁷¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 669/1904.

⁶⁷² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 880/1909.

tuto nemovitost dcera **Jaroslava, provd. Maršálková**⁶⁷³. I ona zemřela relativně předčasně ve svých 51 letech a dům pak v dědictví připadl 12. srpna 1955 její dceři **Miloslavě Maršálkové**⁶⁷⁴. Podle rozhodnutí ONV v Kolíně z 11. prosince 1961 a 27. února 1962 byl dům znárodněn a předán podniku **Pragooděv, výroba dámských a dívčích oděvů, Nár. podnik Praha**⁶⁷⁵. Dnešní majitelkou je **Miloslava Vojtěchová** (roz. Maršálková) z Prahy 1.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest rodin zahrnujících neuvěřitelných dvacet čtyři osob.

- čp. 23 (№ 19) – Farní úřad (děkanství), Náměstí Smiřických

Dům, ve kterém sídlí Římskokatolický farní úřad, je v prvním traktu do náměstí raně barokního původu. Barokní objekt (přestavěný kolem roku 1700) byl však zřejmě rovněž dvoutraktový, s mírně hlubším druhým traktem. Teprve po průzkumu stavby v letech 1998-1999 byla blíže poznána barokní podoba stavby, z níž si zaslouží zmínku především architektonicky náročná atika, která svědčí o vysoké umělecké hodnotě průčelí⁶⁷⁶. Po požáru objektu 31. ledna 1833 pak došlo ke klasicistní přestavbě, kdy byl nově postaven druhý, dvorní trakt spolu s levým a pravým dvorním křídlem. Z této doby též pochází klasicistní portálek hlavního vstupu spolu s řešením hlavního průčelí. Novodobě byly upraveny dva prostory přízemí v pravé části dispozice v prvním traktu, které byly spojeny širokými polokruhově zaklenutými otvory. Prostor slouží dnes jako kaple.

Kde přesně bydleli místní faráři ve 14. a 15. století, je dnes již nezjistitelné. První objekt, o kterém víme, že zde sídlili duchovní správci byl zámek (po vysazení městečka zde tedy nebyla postavena žádná fara), a to už před rokem 1564⁶⁷⁷. Tehdy zde ovšem už více jak sto let neexistovala fara a oni tu vykonávali pouze funkci „soukromých“ zámeckých kaplanů. Paradoxní na tom je, že ač sídlili v Kostelci, plnili úřad konojedských farářů! Přibližně roku 1595 začal Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic († 1597) stavět farní dům (dnešní čp. 20). Poté, co vrchnost postavila na konci novou drábovnu (čp. 6), bylo na místě původní drábovny a tumplacu vystavěno nové obydlí pro černokosteleckého děkana a kaplany (dnes čp. 21-22), k čemuž došlo

⁶⁷³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 1028/1938.

⁶⁷⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 131/1955.

⁶⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 22, sb. listin 2021/1962.

⁶⁷⁶ RIŠLINK, VL.-JOUZA L. ED., *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001, s. 110.

⁶⁷⁷ Předešlí páni a držitelé téhož panství kosteleckého kněze sobě na zámku chovali a službu jemu platili. SOA Praha, Vs Kostelec, inv. č. 3137, fol. 13; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564. Kritická edice*, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

někdy mezi lety 1718 a 1726 (snad s tím souvisí i žádost P. Nepauera z 18. dubna 1720, kdy žádal arcibiskupství o povolení přestavět si faru za peníze záduší s celkovým rozpočtem 2537 zl.!)⁶⁷⁸.

Dům čp. 23 patřil původně přímo **majitelům Černokosteleckého panství**, roku 1748 ho ovšem Marie Terezie Savojská prodala tehdejšímu hejtmanovi Kouřimského kraje **Otakarovi ze Starhemberka**, který ho výrazně přestavěl. Otakar se velice zadlužil a nakonec byl nucen kvůli finančním obtížím dům prodat. Ve veřejné dražbě ho 13. dubna 1750 za 2305 zlatých koupila **obec**, která v něm zřídila hostinec a držela ho čtyři roky. Nakonec se šenkování ukázalo jako prodělečné, takže jej obec prodala zpět **vrchnosti**. Ta pro něj neměla využití a nakonec objekt *obětovala* a darovala ho místním **děkanům**. První z nich, který zde bydlel, byl František Rafael Koliander (přestěhoval se sem 3. listopadu 1756)⁶⁷⁹.

První zmínka o faře v Kostelci je už v nejstarší zmínce o Kostelci z doby kolem roku 1344⁶⁸⁰. Z doby před husitskými válkami známe v kontinuální řadě celkem šest farářů (před rokem 1420 patřila kostelecká fara pod děkanát i archidiakonát kouřimský):

- **Beneš**, který zde působil do roku 1359, kdy si vyměnil své působiště Františkem, farářem v Hovorčevsi (okr. Brandýs n. Labem).
- **František**, kterého ordinoval aldašínský farář.
- **Oldřich**, který zaplatil roku 1367 18 grošů papežských desátků, z čehož víme, že roční příjem farnosti činil 180 grošů (3 kopy) a patřila tak mezi chudší obvody. Zemřel během roku 1379.
- **Mikuláš (1379-1392)**, který byl původně farářem v Plaňanech. Roku 1379 slíbil vrátit klášteřu sv. Kříže v Praze Postilu a knihu Peregrinum de sanctis libris, roku 1384 přispěl 15 gr. na římskou korunovaci Václava IV.
- **Jan z Nymburka (1392-1413)** nastoupil do úřadu po rezignaci Mikuláše 12. ledna 1392.
- **Jan ze Stříbra (1413-cca 1420)** byl původně farářem v Aldašíně a vyměnil si 25. května 1413 svou farnost s Janem z Nymburka. Ordinoval ho kozojedský farář.

Během husitských válek (1420-1437) zde zanikla fara a byla obnovena de facto až roku 1754⁶⁸¹. Od roku 1616 byli kostelečtí duchovní zároveň faráři v Konojedech, kde měli také svůj farní chrám. Místo katolických kněží sem pak vrchnost postupně dosazovala nejprve kněze staroutravvistické (kališníky) a později i novoutravvistické (luterány), z nichž nám většina zůstane už navždy bezejmenná.

⁶⁷⁸ NA Praha, APA I, sign. A 39/2 (1720-1722).

⁶⁷⁹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 76.

⁶⁸⁰ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 10; HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 111.

⁶⁸¹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 10-11; EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis IV*, Pragae 1879, s. 119; EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis V*, Pragae 1865, s. 108; EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis VII*, Pragae 1886, s. 92.

Například roku 1608 nebyl u zámecké kaple žádný kaplan, neboť tehdy zemřelého Zikmunda Smiřického pohřbíval Jan Kandulín Hořický, kněz ve Lstiboři⁶⁸². Roku 1616 zemřel v Konojedech tamější utrakvistický farář Václav Carion, po němž ustanovil Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic za správce uvolněné konojedské farnosti svého zámeckého kaplana **Víta Phagella (Beránka) Píseckého**. Je to jediný z místních nekatolických duchovních za takřka 200 let, kterého známe jménem a víme o něm bližší informace. Pocházel z Písku, kde se r. 1557 narodil i jeho starší bratr Samuel Beránek (povýšený r. 1604 do šlechtického stavu s predikátem z Nysdorfu)⁶⁸³. Vít Phagellus nám vystupuje v písemných pramenech teprve roku 1605 jako farář v Tuklatech, tedy už ve službách Smiřických. Zde zůstal až do roku 1610, kdy byl ustanoven děkanem v Kouřimi a 24. dubna 1613 se stal kosteleckým „děkanem“, ve skutečnosti však kaplanem Smiřických⁶⁸⁴. Velmi aktivně se účastnil pohřbu Albrechta Václava (1614) i Albrechta Jana (1618) Smiřických ze Smiřic. Z Kostelce byl vykázán roku 1618 a nakrátko se stal farářem u sv. Jindřicha v Praze, odkud byl 13. prosince 1621 vypovězen. Poté se odstěhoval na svůj dvorec ve Svatbíně, kde také 26. prosince 1623 zemřel. O tehdejších nekatolických kněžích se říkalo, že po sobě zanechávají mnoho knih a dětí, ale jmění žádné. V tomto byl Vít výjimkou – vlastnil totiž nejen velice výstavný dvůr ve Svatbíně, ale i dům v Kouřimi, který prodal za vysokou částku 450 zlatých a ještě po něm zůstalo na klenotech a hotových penězích 300 kop grošů. Víme to z jeho závěti⁶⁸⁵.

K praktické podobě církevního života v Kostelci za Smiřických se nám zachoval velmi cenný pramen – je jím řád, který vydal Albrecht Václav ze Smiřic pro své kněze roku 1613, ve kterém přesně určuje podobu bohoslužby (podrobněji vide v poznámce pod čarou⁶⁸⁶) i obecného

⁶⁸² Knihovna Národního muzea v Praze, Pohřební kázání Jana Chrudimského a bratrská, sign. III F 20, fol. 215r - 219v: *Nad p. Zikmundem Smiřickým z Smiřic na Kostelci nad Černými lesy a Skalách etc. J. M. C. rady a komorníka, kterýž v letech věku 49 dokonal v Praze 27. máje a pochován na Kostelci 22. červce od kněze Jana Kandulina Hořického, t. č. faráře ve Lstiboři l. 1608.*

⁶⁸³ GENTTNER, V., *Nymburk v heraldickém cinquecentu*, in: *Heraldika a genealogie* 4/1983, Praha 1983, s. 235.

⁶⁸⁴ TISCHER, FR., *Dopisy konsistoře podobojí z let 1609-1619*, sv. 1, Praha 1917, s. 129.

⁶⁸⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 622; Z jeho závěti se dovídáme, že Vít Doubek měl manželku Voršilu a 9 dětí - Benignu, Augustina, Matyáše, Markétu, Jana Kristiána, Samuela, Sixta, Zuzanu, Jáchyma a zetě Jakuba Akanthyda (od roku 1614 faráře v Kralovicích), kterého učinil vykonavatelem závěti. Uvádíme zde její stručný obsah:

1) Ukládá celé své rodině uchovávat evangelickou víru. 2) Knězi (zeti) Jakobovi Akanthydovi odkazuje latinské knihy, české knize manželce, Samuelovi, Sixtovi a Zuzaně. 3) Svě šaty odkazuje Samuelovi a Sixtovi, povlečení manželce a dvěma dcerám. 4) Všechny své peníze, klenoty a pohledávky (300 kop a 10 gr.) odkazuje celé své rodině. 5) Dvůr ve Svatbíně a dům v Kouřimi odkazuje Samuelovi, Sixtovi a Zuzaně, výminek v něm své manželce Voršile. 6) Pokud by se statku ujal pouze 1 potomek, musí ostatním dvěma vyplácet po třetině výdělků. Pokud by statek odkoupil jeden sourozenec, nemá mu být vyplaceno více jak 100 kop. 7) Poručníkem malých dětí se stal zeť Jakub. Pokud by jedno z dětí zemřelo, přejde jeho díl na ostatní. 8) Svým dědicům ukládá splatit tyto dluhy: Jakubu Tuliášovi - 30 kop grošů, Janu Ladislavovi, otcí z Dobřenic - 10 kop, Janu Sudliciovi - 16 kop, Eliášovi Hrněři - 6 kop, Jiříku Štrauskovi - 6 kop, Anně Doležalce - 19 kop.

⁶⁸⁶ Podle řádu pro kněze na Smiřických panstvích vycházel průběh bohoslužby plně z katolické mše sv. podle misálu Pia V. (tzv. Tridentská mše, zkratka TM). Pro srovnání části, které vypadaly u „Smiřické“ bohoslužby odlišně, jsou uvedeny v závorce:

Kněz, oblečený pouze do alby (TM: oblečený do liturgických rouch - alba, humerál, štóla, ornát a manipul) přistoupil k oltáři a nahlas se požehnal znamením kříže (In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti) a zahájil mši

církevního života. V první řadě je velice překvapivé, že Smiřičtí trvali ve svém řádu na tom, aby se věřící pravidelně zpovídali, z důvodu, že *dobře bude, zná-li kněz život svých ovcí*, a dokonce se nemělo udělovat přijímání lidem s hříchem a malým dětem! (Až do dob Bachových se v luterském Sasku zpovídalo běžně, dodnes lze v některých evangelických kostelech v Německu najít dřevěné zpovědnice. Martin Luther zpověď důrazně doporučoval, nicméně z dobrovolní, což v protestantismu postupně vedlo ke ztrátě této svátosti.) Udržely se zde i nešpory. Naopak křest neměl mít žádnou ceremonii, stačilo okřtění a promluva kněze. Zvláště Smiřičtí upozorňují na to, že svěcená voda nemá být zneužívána k žádným kouzlům. Potvrzení manželství se mělo konat přímo v kostele a nikde jinde (u katolíků bylo v této době ještě zvykem žehnat manželství a oddávat venku před kostelem). Albrecht Václav zároveň nabádá kněze, aby nijak nehaněli při kázání katolíky, a co je obzvláště pozoruhodné, nařizuje kněžím vést matriky (!), nejspíš ale bezvýsledně⁶⁸⁷.

Od roku 1624 nesměli na území Českých zemí působit žádní nekatoličtí duchovní a Obnoveným zřízením zemským z roku 1627 bylo všem obyvatelům Čech nařízeno přestoupení na římskokatolickou víru. Zároveň byl ale akutní nedostatek katolických kněží, který se řešil výpomocí kněžími z Polska či z místních klášterů. Po roce 1621 tak došlo k tomu, že po odchodu nekatolického faráře Víta Phagella jej nebylo kým nahradit, a tak podle zprávy arcibiskupského komisaře o stavu far v Kouřimském kraji z roku 1624 víme, že na celém panství nebyl ani jediný

svatou, (TM: načež mu ministranti odpověděli „Ad Deum qui laetificat juventutem meam“ - K Bohu, který obveseluje mladost mou). Kněz s lidem zazpívali společně nějakou píseň. (TM: Kněz se začal modlit žalm 42, verše 1-5, opět následoval dialog s ministranty, prosby k Bohu, poté se kněz se začal modlit konfiteor čili vyznání hříchů, načež mu opět ministrant odpověděl, poté se konfiteor modlil ministrant. Následně se kněz modlil další prosby a poté vystoupal k oltáři a uctil jej políbením na střed. Následovalo trojí Kyrie eleison. Následovalo Gloria in excelsis Deo, prastarý chvalozpěv). Kněz poté znovu políbil oltář a obrátě se k lidu pozdravil jej: „Dominus vobiscum“ čili „Pán s vámi“ - odpovědělo se „I s tebou (Et cum Spiritu tuo)“, kněz se modlil vstupní modlitbu (oratio), načež přečetl liturgické čtení (Epištola). Následovalo zpívání nějakého žalmu. (TM: Následovaly tzv. mezizpěvy - Graduale, Alleluia, Traktus a Sekvence, kterých se užívalo dle určitých pravidel). Následně celebrant přečetl úryvek z evangelia (o velkých svátcích úryvek zpíval). Po evangeliu následovalo vyznání víry (Smiřičtí přímo stanovili, že je měl zpívat lid). Následovalo kázání (TM: kázání bylo před nebo po mši sv.), které nemělo být delší než jednu hodinu. (TM: Kněz, obrácen k oltáři potom provedl ofertorium čili obětování chleba a vína smíšeného s vodou, ministrant mu opláchl ruce a osušil tzv. „lavabem“. Poté se obrátil k lidem a slovy: „Orate fratres ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum, Patrem omnipotentem“ je vyzval, aby se modlili za to, aby Bůh přijal oběť své církve. Ministrant odpověděl a následovala „Secreta“ čili tichá modlitba. Poté kněz - zase se obrátil k oltáři - zpíval „předmluvu“ zvanou preface. Závěrem preface se všichni modlili Sanctus.). Po celou dobu mše sv. byl kněz otočen čelem k oltáři, zády k lidu, ovšem při čtení evangelia mohl být otočen k lidu. Smiřičtí nařídili, aby všechny písně a žalmy byly zpívány jen česky (TM: latinsky), aby zpěvu lid rozuměl (*Ze starých graduálů zpíváno nebud', lid tomu nerozumí*), jinak sloužil kněz mši latinsky. Následovala eucharistická modlitba - toto je moje tělo... Toto je kalich mé krve... Na rozdíl od TM se ovšem při této části nezvonilo. Po závěrečné doxologii Skrze Něho (Krista) a s Ním a v něm vyzval kněz k modlitbě Otče náš, poslední prosbu této modlitby rozvedl v následných modlitbách, přál lidu Kristův pokoj (Pax Domini sit semper vobiscum). Přijal sv. přijímání a poté podal hostii a víno (TM: jen proměněnou hostii) ostatním věřícím, přičemž mezi jednotlivými přijímáními se opět zpívala nějaká píseň. Poté očistil bohoslužebné nádoby, následovala modlitba, propuštění lidu. Po tomto propuštění ale lid zůstal v kostele, kněz se modlil skloněn nad oltářem modlitbu k Nejsvětější Trojici a následně udělil lidem požehnání.

⁶⁸⁷ WINTER, Z., *Život církevní v Čechách*, sv. 2, Praha 1896, s. 844-846.

(!) katolický kněz, fara v Kostelci byla spravována až z Českého Brodu⁶⁸⁸. Mezi roky 1627-1629 byly na celém Černokosteleckém panství obsazeny už dvě fary (v Kostelci a Skramníkách), roku 1630 byl pak dosazen kněz i do Vitice, ovšem spravoval zároveň celé Plaňansko (do 1730). Po ničivých švédských nájezdech zbyl na celém panství roku 1648 opět jen kostelecký farář, a když ten zemřel, zůstalo celé panství zcela bez duchovní správy⁶⁸⁹. Farář v Kostelci pak až do počátku 18. století spravoval 8 kostelů a jejich obvodů (Konojedy, Aldašín, Kozojedy, Kostelní Střimelice, Mukařov, Vitice, Olešku a Horní Kruty), celkem tedy Kostelec, 46 dalších vsí a řadu samot a dvorů⁶⁹⁰. Ač se uvádí, že roku 1724 byl černokostelecký farář povýšen a obdržel titul děkana⁶⁹¹, nebylo to povýšení fary na děkanství, ale každý černokostelecký farář, který se tímto titulem honosil, jej obdržel pouze pro svou osobu (jednalo se o tzv. titulární nebo osobní děkany). Kurzívou jsou označeni kněží s titulem administrátor.

Prvním římsko-katolickým farářem po Bílé hoře a sedmým v celkovém pořadí se roku 1627 stal **Štěpán Antonín Ciborski (1627-1629)**, dominikán původem z Polska. Dosadil ho sem Maxmilián z Lichtenštejna, poručník nezletilého Karla Eusebia, aby zde konal rekatolizaci. O svém působení zde píše 22. března 1628: „*Obracení lidu na víru katolickou v Kostelci pomocí Boží dobře se daří. Nejen z Kostelce, ale i z okolních vesnic scházejí se k službám Božím ... a Kosteletí sami od sebe pokutu na to uložili, jestliže by někdo kostel zanedbával ... někteří však rozpakují se jíti k sv. zpovědi, bojíce se sedláků, jenž se u velikém počtu vzbouřili ... také pan purkrabí slíbil, že o svátcích půjde s celou rodinou svou k sv. zpovědi, bojí se též sedláků.*“⁶⁹² Radil ovšem knížeti, aby v rekatolizaci postupoval mírně *poněvadž jen dobrovolné přistoupení k pravé víře Bohu se líbí* (správci panství se také báli, že při přílišném nátlaku jim budou poddaní z panství utíkat, kníže ovšem naléhal, že mu jde více o spásu duší svých poddaných než o zvelebování polí). Na počátku 1629 ovšem Maxmilián z Lichtenštejna informuje panské úředníky, že se o Ciborskim dozvěděl, že je k duchovnímu úřadu nezpůsobitý, že mu lid nerozumí, protože mluví jen polsky, že zanedbává kázání, často se opijí vínem i kořalkou (jistě to neměli v této době lehké ani katoličtí kněží) a nařizuje hejtmanovi, aby se poohlédl po nějakém jiném faráři⁶⁹³. Hejtman se snažil získat tehdejšího přistoupimského faráře Jana Pontína, který byl velice schopný a díky svým kázáním znám široko daleko. Karel Eusebius z Lichtenštejna pak také v květnu 1629

⁶⁸⁸ ČÁŇOVÁ, E., *Počátky rekatolizace ve Středočeském kraji*, in: Středočeský sborník historický 7/1972, s. 69.

⁶⁸⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 112.

⁶⁹⁰ NA Praha, APA I, sign. B 4/4, fol. 99.

⁶⁹¹ ŠIMÁK, J. V., *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z let 1671-1725*, dílu I. sv. I., Boleslavsko a Kouřimsko, Praha 1909, s. 193.

⁶⁹² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 112; Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Politica, složka č. 215.

⁶⁹³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 112; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Politica, složka č. 215.

nařídil, že pokud všichni jeho poddaní nevykonají do svátku Těla a krve Páně (14. června) sv. zpověď, má se na ně tvrdě naléhat, a pokud by prosili o prodloužení lhůty, má být pisatel této žádosti uvězněn a posel, který by dopis přinesl, měl dostat notný výprask.

Vyjednávání s farářem Janem Pontínem nevedlo k cíli, ovšem hejtmanovi se podařilo pro toto místo získat kolínského děkana **Martina Ignáce Vodného (1629-1631)**, který sem byl instalován 22. srpna 1629 (jak ale uvidíme, nejednalo se také o příliš šťastnou „volbu“)⁶⁹⁴. Ciborski ale nechtěl opustit Kostelec a učinil tak až po zásahu kardinála Harracha. Martin Vodný byl cisterciáckým mnichem ze Sedlce, původem Moravan z Uherského Hradiště, vysvěcený kardinálem Ditrichštejnem a před rokem 1629 působil čtyři roky jako děkan v Kolíně; první mši sv. sloužil v Kostelci 1.1. 1630. Podle zprávy z roku 1631 byl ale příliš často opilý a nevěnoval se evangelizaci mladých⁶⁹⁵. Odmítal také podávat pod obojí. Vodný tvrdil (nepříliš pravdivě), že se už všichni poddaní navrátili do lůna katolické církve, kromě několika vzdorovitých. Že to ale nebyla pravda, dokazují časté důtky hejtmanů, aby se věnovali nedbalým a připomínali jim, že *Bůh patrně pro jejich bludy a nekřesťanský život takovými hroznými metlami, válkou a morem zemi Českou navštěvuje*⁶⁹⁶. Navíc bylo na Černokostelecku stále běžné tajné setkávání nekatolíků v lesích, kde konali svoje bohoslužby. Pozoruhodné je, že P. Vodný už vedl matriku pokřtěných (která se bohužel nedochovala)⁶⁹⁷.

29. října 1631 byl za 9. kosteleckého faráře instalován dosavadní skramnický duchovní **Tomáš Suavis (1631-1636)**, za něhož Kostelec kvůli válce až do roku 1632 spravoval Martin Vodný, který pak odešel do Nymburka. V tomto mezidobí zadržoval hejtman Svatkovský naturálie, které by jinak patřily faráři a zčásti si je ponechával a zčásti je prodával⁶⁹⁸.

27. září 1636 byl za 10. černokosteleckého faráře dosazen **Kryštof Angelovič (Anjelovič) (1636-1637)**. Sesazen byl už o rok později, protože ignoroval výnosy pražské konzistoře⁶⁹⁹.

Léta Páně 1637 ustanovil hejtman panství Přeč Svatkovský z Dobrohoště za 11. místního faráře bez svolení knížete minoritu **Bonaventuru Horinu (1637-1642)**, za což byl knížetem 20. listopadu rázně pokárán, nicméně Karel Eusebius z Lichtenštejna faráře potvrdil⁷⁰⁰.

⁶⁹⁴ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 38; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Politica, složka č. 215.

⁶⁹⁵ NA Praha, APA I, sign. B 4/4, fol. 99.

⁶⁹⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 112; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Politica, složka č. 215.

⁶⁹⁷ NA Praha, APA I, sign. B 4/4, fol. 99.

⁶⁹⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 114; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 39-40.

⁶⁹⁹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 40.

⁷⁰⁰ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 40; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.l., spisové oddělení Politica, složka č. 216.

Roku 1642 neměl Kostelec žádného kněze, protože 22. dubna 1642 zaplatila obec o Velikonocích za sedm dní jakémusi dominikánovi od sv. Jiljí v Praze, který zde v zámecké kapli sloužil mše sv., za jídlo, pivo a ještě 7 kop grošů⁷⁰¹. Teprve 3. listopadu 1643 sem byl instalován **Jan Těšín (1643-1647)** z Rudoslavi. Vedle svého farního obvodu měl ještě pomáhat při křtech, pohřbech apod. farářům v Kouřimi a Českém Brodě (v letech 1645-1647 byly dokonce farnosti Český Brod a Kostelec personálně spojeny do jedné!)⁷⁰².

Po Janovi Těšínovi nastoupil na tento úřad **Tomáš Bartoloměj Suavis (1647-1649)**, který zde působil již v letech 1631-1636. Zemřel v Kostelci 2. dubna 1649⁷⁰³.

21. srpna 1649 sem byl dosazen **Pavel Zikmund Dyrba (1649-1651)**, o němž nemáme žádné další zprávy. I když hejtman neustále utvrzoval knížete o tom, že všichni místní rychtáři slíbili, že půjdou hned zítra ke sv. zpovědi, což také učinili a časem je budou následovat i ostatní, Karel II. Eusebius z Lichtenštejna tomu (zcela správně) nevěřil a rozhodl se poslat na Černokostecko misii několika jezuitů, kteří pak *60 těch nejvzdorovitějších k víře katolické získali* a na zimu se vrátili zpět do Prahy⁷⁰⁴.

Od roku 1651 byl v Kostelci farářem **Ondřej Vrbský (1651-1652)**, původně farář ve Velíši. Ve svém dopise ze 17. září 1651 prosil arcibiskupa, aby sem jako misionáře neposílali jezuity, protože je sedláci nenávidí, a raději sem poslal kapucíny. I on zde vydržel velice krátce. Za 25 let se tak v Kostelci vystříдалo celkem osm farářů. Jejich postavení bylo nezáviděníhodné – museli obracet obyvatele na katolickou víru a všude se setkávali s tuhým odporem, navíc přílišnou podporu nezískávali ani od panských úředníků, z nichž někteří se sami zdráhali chodit ke sv. zpovědi (např. hejtman Odkolek)⁷⁰⁵.

V letech **1652-1658** byl v Kostelci farářem **Daniel Jindřich Esseni**, který založil první dochovanou matriku pokřtěných a oddaných (17. prosince 1655). Zemřel roku 1658 v Kostelci a byl pohřben v kostele sv. Jana Křtitele na epištolní straně lodi⁷⁰⁶. Z jedné jeho zprávy o kosteleckých kostelech je názorně vidět, v jakém stavu byly tehdy katolické farnosti – píše, že *ornátu černýho ani jednoho nemám, užívali jsme předešle jednoho, ale náležel k záduší plaňanskému ... alby kusa nejní, ubrusy na velkém oltáři vsecky zetlely, misál dosti roztrhanej, a když se trefí dva neb tři kněží náhodou, nemají dokonce z čeho sloužit ... když jdeme na Boží tělo*

⁷⁰¹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 41.

⁷⁰² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 114.

⁷⁰³ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 40.

⁷⁰⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 115; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.I., spisové oddělení Politica, složka č. 215.

⁷⁰⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 115.

⁷⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 116; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 45.

*procesí, žádné umbelly takž nejni, ciborium žádný*⁷⁰⁷. Záslouhou tehdejšího hejtmana panství, Jiřího Mařana Bohdaneckého, dostal ale vzápětí P.Esseni část z těchto chybějících věcí.

16. října 1658 se 16. kosteleckým farářem stal **Jakub Arnošt Vojtěch Karásek (1658-1663)**. Farář Karásek, který začal vést i první zachovanou matriku zemřelých, předal bez svolení konzistoře vitický farní obvod děkanu kouřimskému. Konzistoř tehdy rázně zasáhla a rozhodla, že Vitice mají zůstat pod Kostelcem, k němuž vždy patřily. Snad z těchto příčin Karásek na svůj úřad rezignoval. Když odcházel, vzal s sebou i část peněz konojedského kostela jako náhradu, že mu byla odepřena část desátků za roky 1659-1660⁷⁰⁸.

Na přimluvu tehdejšího probošta staroboleslavské kapituly Rudolfa Rodera z Feldsberku byl za 17. kosteleckého faráře zvolen 10. května 1663 **Alexandr Rudolf Sperat (1663-1683)**, původem z Lomnice nad Lužnicí. Alexandr byl prvním doloženým kosteleckým kaplanem a zároveň prvním duchovním správcem od roku 1620, který zde působil delší dobu, což částečně svědčí o stabilizaci katolické církve a zdárném dokončení rekatolizace v této době. Na druhou stranu ale ještě v tom čase tu a tam docházeli na Černokostecko tajní nekatoličtí kněží a podněcovali lid k odporu vůči katolicismu (např. roku 1668 mezi Menčicemi a Klokočnou). Někteří ze zúčastněných poddaných Černokosteleckého panství pak byli odhaleni, potrestáni buď pokutou nebo vězením, a museli pak po několik neděl stát před kostelem s rozsvícenou svící. Karel II. z Lichtenštejna tehdy usoudil, že s tvrzením panských úředníků o úspěšném dokončení rekatolizace na panství to není zas až tak dobré, a rozhodl se sem poslat roku 1671 několik misionářů.

Roku 1670 (17. března) mu byl zvětšen správní obvod o Lstibořskou faru se třemi vesnicemi, protože skramnický farář nebyl pro nemoc schopen je spravovat. Naopak roku 1671 došlo k historickému oddělení Vitic, kam byl dosazen vlastní farář Zikmund Föder (po jeho smrti roku 1677 byly ovšem Vitice opět přiřaženy ke Kostelci a Lstiboř naopak k Plaňanům)⁷⁰⁹.

V dubnu 1683 byl P. Alexandr Sperat povýšen na děkana v Prachaticích, kam se také přestěhoval a 27. dubna 1683 pak rezignoval na místo černokosteleckého faráře. Až do příchodu nového duchovního správce krátce spravoval farnost místní kaplan Vít Antonín Straka⁷¹⁰.

Na jeho místo nastoupil **Jan Antonín Nepauer (1683-1730)**, 18. kostelecký farář a od roku 1724 první černokostelecký děkan. Pocházel z města Poličky (nar. 1648), kde jeho otec Matouš vykonával úřad primasa, po vysvěcení se nejprve stal dvorním kaplanem hraběte Gallase, poté

⁷⁰⁷ NA Praha, NM, S 29/3.

⁷⁰⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 116; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 46.

⁷⁰⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 115; SOA Praha, Vs Kostelec n.Č.I., spisové oddělení Politica, složka č. 215-216.

⁷¹⁰ ŠIMÁK, J. V., *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z let 1671-1725*, dílu I. sv. I., Boleslavsko a Kouřimsko, Praha 1909, s. 257.

farářem v Zásmukách, r. 1680 farářem v Říčanech a roku 1682 duchovním správcem v Uhříněvsi. Byl prý muž velice vtipný, veselý, všichni ho měli ve velké oblibě, málokdo si ho však vážil a nikdo se ho nebál, protože neuměl nikoho pokárat⁷¹¹.

Právě do „funkčního“ období děkana Nepauera spadá jeho spor s Marií Terezií Savojskou o zámeckou kapli. Oč v něm šlo? Černokosteletí faráři byli již od dob Smiřických zároveň zámeckými kaplany a v dokumentech byli často nazýváni pouze takto. Lépe řečeno, v Kostelci neexistovala od husitských válek fara a majitelé Černokosteleckého panství si zde drželi vlastní kaplany, které platili a poskytovali jim v Kostelci ubytování. Po roce 1613 začal plnit tento zámecký kaplan vůči Kostelci zároveň všechny funkce, jako by byl přímo místním farářem (plnil je z funkce konojedského faráře, neboť Kostelec de facto spadal pod konojedskou faru) a velice záhy začal být i úředně nazýván černokosteleckým farářem a zámecká kaple považována za farní chrám (ač se jím nikdy nestala). Před rokem 1726 pojala vévodkyně Marie Terezie Savojská úmysl ustanovit po smrti P.Nepauera pro zámeckou kapli zvláštního kaplana. Roku 1726 došlo však k jejich vzájemné roztržce, a tak se vévodkyně rozhodla okamžitě přikročit k uskutečnění svého záměru, zastavila Nepauerovi vyplácení veškerého deputátu a 2. ledna 1726 nařídila hejtmanu panství, aby dal děkanovi z tohoto místa výpověď a odňal mu klíče od kaple. Nebylo to ostatně poprvé – již roku 1701 mu odňal hejtman panství klíče od kaple⁷¹², takže tento spor nebyl prvním. Děkan Nepauer si pochopitelně stěžoval u pražského arcibiskupa, který mu povolil odebrání klíčů novému zámeckému kaplanovi, který sem byl mezitím dosazen (sázavský benediktin Benedikt Herman). To Nepauer ihned (jistě s pocitem zadostiučinění) násilím vykonal. Vévodkyně Savojská byla tímto jednáním velmi pobouřena a vypověděla děkana okamžitě z fary (která byla jejím majetkem) a vzkázala mu, aby se nastěhoval do Vitic, poněvadž byl zároveň vitickým farářem⁷¹³. Nicméně po roce 1726 se zámecká kaple sv. Vojtěcha stala opravdu soukromou kaplí pro obyvatele zámku a přilehlého špitálu a pro obyvatele města byly nově slouženy mše sv. v nevyhovujícím hřbitovním kostele sv. Jana Křtitele - do původní stavby se totiž vešla pouze asi třetina (!) všech účastníků mše, a to ještě s halasným křikem a častými incidenty. Teprve 1737 byl postaven nový farní chrám sv. Andělů strážných na náměstí.

Jan Antonín Nepauer zemřel v Kostelci 24. března 1730 ve věku 82 let a pohřben byl 27. března 1730 v kostele sv. Jana Křtitele na epištolní straně před hlavním oltářem *oplakáván ode všeho lidu*. Krátce před tím (20. března) sepsal i svou závěť⁷¹⁴. V hrobě pro něho kopaném bylo

⁷¹¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 117; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 53.

⁷¹² NA Praha, APA I., sign. A 38/5 (1701-1704), fol. 10.

⁷¹³ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 58.

⁷¹⁴ NA Praha, APA I., sign. B23/3, fol. 103-108; Přál si být pohřben v kostele sv. Jana Křtitele, všechno své jmění odkázal svému příbuznému Václavu Piterovi z Prahy, do pražské Lorety také odkázal na oltář P. Marii stříbrný

nalezeno tělo se skleněným růžencem v ruce, nejspíše se jednalo o faráře Essenia († 1658)⁷¹⁵. Drží také jeden rekord – působil ve funkci černokosteleckého duchovního správce nejdéle ze všech farářů (čtyřicet sedm let).

6. července 1730 byl za kosteleckého děkana ustanoven **P. František Rafael Koliander (1730-1759)**, který jako první začal vést farní kroniku – proto máme z předchozího období tak málo zpráv. Narodil se na Starém Městě pražském 5. listopadu 1695 a byl údajně potomkem posledního aztéckého krále Montezumy II. (1466-1520), resp. jeho syna Ahumany, jak sám píše ve farní kronice⁷¹⁶. Nejprve působil v letech 1719-1721 v Činovsi jako kaplan, pak jako kaplan v Kostelci do roku 1730, 6. července 1730 se stal 19. místním farářem a 15. března 1735 byl jmenován čestným děkanem, roku 1749 se dokonce stal arcibiskupským vikářem a později i apoštolským protonotářem. Zatímco jeho předchůdce měl vleklé spory s vévodkyní Savojskou, František Rafael Koliander (údajně vynikající kazatel, jehož některá kázání vyšla i tiskem) byl u ní ve velké oblibě, čehož hojně využíval – právě na jeho přímluvu se stalo, že vévodkyně propustila roku 1736 všechny obyvatele Kostelce z poddanství, za což mu bylo celé město vděčné a nazývali jej „náš nejdobrotivější pan děkan“. Stejně tak vymohl roku 1759 u Marie Terezie vyrovnání ztrát, které měla kostelecká fara na pustých gruntech a neobdělávaných polích, z nichž více jak 130 let nebyly placeny farářům příslušné poplatky – celkem tehdy zaplatila (ač vůbec nemusela) vévodkyně Savojská Kolianderovi 963 zlatých (Za kterou by se tehdy daly koupit dva výstavné domy na náměstí!), a navíc se zavázala, že každý majitel Černokosteleckého panství bude ročně vyplácet kosteleckému děkanovi 12 zlatých. Už předtím, roku 1738, dosáhl navrácení farního lesa, který si po třicetileté válce přivlastnila vrchnost. I přesto si ale v kronice stěžuje, že ani tolik nezbylo, aby mohl on a jeho nástupci žít tak, *jak se na děkany sluší*. Za děkana Koliandera došlo také k rozsáhlému obsazování okolních far (neobsazených od třicetileté války), které doposud spravovali kostelečtí faráři – roku 1730 byla obnovena fara v Horních Krutech, k níž byl přiřazen olešecký kostelní obvod, roku 1754 byla obnovena fara ve Viticích, dále byla

krucifix a dva stříbrné svícinky. Vykonavatelem své poslední vůle ustanovil kosteleckého kaplana Václava Ferdinanda Kořila. Ustanovuje dále, že ze zadržených desátků se mají splatit dluhy farnosti vůči vrchnosti a ze zbytku mají být financovány zádušní mše za zemřelého P.Nepauera. Drobnými odkazy pamatoval také na další příbuzné – Terezii Kryštofovou, Alžbětu Svobodovou, svým dvěma kaplanům odkázal po jednom plášti, své kuchařce Dorotě dvě podušky, poličskému děkanovi Karlu Nepauerovi odkázal celou svou knihovnu a labskokosteleckému kaplanovi Tomáši Nepauerovi jednu menší šezu.

⁷¹⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 117.

⁷¹⁶ Po dobytí říše Aztéků byl korunní princ odvezen do Španělska, kde přijal křest, byl mu udělen titul „Don Liliander“ a byl oženěn s příbuznou Ferdinanda Cortese. Jeho potomci později vykonávali vysoké správní úřady ve Španělském Nizozemí, ovšem zůstali věrni králi Filipovi II. a bojovali proti povstalcům. Po vítězství Nizozemců proto museli uprchnout do Trevíru a přes Hradec Králové se dostali do Velkého Bezna, kde Františkův pradědeček Matěj koupil grunt a začal se živit jako sedlák. A právě tam, jak vypráví děkan Koliander, se zpočátku podepisoval jako Don Liliander, sousedé ho ovšem posměšně přejmenovali na Daliander a následně na Koliander. Jeho potomkům toto příjmení už zůstalo. Kromě něj pak přežila i Montezumova dcera „Isabela“, která se také dostala do Španělska, kde byla pokřtěna a založila dosud žijící šlechtickou rodinu „de Moctezuma“.

mukařovská fara (sloučená s Kostelcem od roku 1627) připojena k Řičanům a v této době byly také od Kostelce odděleny Kostelní Střimelice. Takže v době Kolianderovy smrti spravoval kostelecký děkan už jen kostely v Kostelci, Konojedech, Aldašíně a Kozojedech s jejich vesnicemi. Zemřel 19. září 1759 ve věku 64 let a byl pohřben na čestném místě v kryptě kostela sv. Andělů Strážných⁷¹⁷. Zachovala se nám i jeho závěť z 30. května 1759⁷¹⁸.

Dalším (už 20. katolickým) duchovním správcem se roku 1759 stal **Jan Ignác Hallík (1759-1765)**. Byl synem bohatého měšťana z Prahy a vysvěcen na kněze byl 6. července 1738, v letech 1749-1754 byl farářem v Popovičkách a 1754-1759 prvním farářem ve Slušticích. Roku 1760 pak byl jmenován čestným děkanem. Z Kostelce odešel roku 1765, neboť se stal infulovaným arciděkanem v Plzni, kde také 9. března 1786 zemřel⁷¹⁹.

22. dubna 1765 se 21. farářem v Kostelci nad Černými lesy stal **František Bartoloměj Boskovský (1765-1805)**, jenž byl záhy (6. května) jmenován i děkanem. Pocházel z Prahy, nejprve se stal farářem ve Stříbrné Skalici a poté ve Štolmíři. Roku 1776 byla na Černokostelecku konána z nařízení arcibiskupa velká desetidenní misie, na jejíž památku byl potom vztyčen kříž u silnice směrem na Konojedy. P. Boskovský spravoval celou farnost dlouhých čtyřicet let a v této době zažila obrovský rozkvět (např. on znovuobnovil kostel sv. Jana Křtitele), zároveň ovšem žil v přelomové době mezi barokem a osvícenstvím, které nezadržitelně vedlo k postupnému poklesu zbožnosti mezi lidmi. Zemřel 23. února 1805 ve věku 89 let a byl pohřben na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele na Pražském předměstí⁷²⁰.

Pouhé dva roky zde pak „farářoval“ **P. Josef Dobíhal**, původem z Uhlířských Janovic. Předtím působil jako farář v Řičanech a 22. farářem v Kostelci byl jmenován 28. května 1805, děkanem se pak stal 21. února 1806. Zemřel brzy nato, 29. listopadu 1807, jako sekretář českobrodského vikariátu⁷²¹.

⁷¹⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 118; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 61-69.

⁷¹⁸ NA Praha, APA I, sign. B23/7, fol. 200-202; 1. Svou duši navrácí Panu Ježíši Kristu. 2. Svě tělo si přeje pohřbít v kostele sv. Andělů Strážných na místě, které už pro sebe připravil. Pohřeb má být beze vší pompy, jen s místními hudebníky. 3. Zavazuje paní Josefu, manželku Martina Václava Springera z Mělníka, aby po jeho smrti zaplatila případně dluhy a výdaje na pohřeb. 4. Farnímu kostelu na zhotovení stříbrné kadidelnice odkazuje 50 zlatých. 5. Jiří Protiva z Kostelce mu dluží 100 zlatých, z nichž má být 50 zl. vydáno na mešní fundaci za rodinu Kolianderů, 20 zl. pro Mariánskou družinu u jezuitského kostela sv. Klimenta v Praze, 20 zl. Mariánsko-Jánské družině ve sv. Janu pod Skalou, 10 zl. klášteru v Emauzích. 6. Svě hospodyně Anně Růžkové 50 zl., své služce Barboře 20 zl., jejímu bratrovi Františku Stechovi 10 zl. a její sestře Anně 10 zl., Martinovi Zelenkovi 20 zl. a chudým účastníkům se jeho pohřbu 6 zlatých. 7. Vykonavatelem své závěti ustanovuje říčanského děkana Václava Ferdinanda Kořila. 8. Arcibiskupskou konzistoř prosí o potvrzení této poslední vůle. 10. 10. Vyhrazuje si právo změnit nebo doplnit závěť.

⁷¹⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 118-119.

⁷²⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 119; ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 75.

⁷²¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 119.

V těžkých dobách napoleonských válek vedl místní věřící v pořadí 23. římsko-katolický duchovní v Kostelci, **Laurus Terme (1807-1812)**. Narodil se v Plzni asi roku 1745 a 4. října 1763 vstoupil do řádu minoritů (do kláštera v Sedlci), kde získal své neobvyklé křestní jméno. Později se dokonce stal řádovým profesorem filosofie v Českém Krumlově a za čas doktorem a řádovým profesorem teologie v Mladé Boleslavi. Jeho osobně se dotkly reformy císaře Josefa II., jimiž mj. zrušil minoritský klášter v Mladé Boleslavi. Bezprizorní Laurus se tehdy rozhodl stát se světským knězem – nejprve byl lokalistou v Jažlovicích, poté v Mukařově a 13. května 1807 byl ustanoven za faráře v Černém Kostelci. Zemřel 15. listopadu 1812.

24. římsko-katolickým černokosteleckým farářem se 9. února 1813 stal bývalý místní kaplan **Arnošt Finger (1813-1821)**. Narodil se 16. května 1773 v Dolní Lukavici u Plzně a později se stal farářem ve Vyšerovicích. Brzy po svém jmenování získal také titul osobního děkana a 16. prosince 1817 se stal dokonce vikářem celého českobrodského vikariátu, do kterého tehdy Kostelec spadal. 14. července 1821 mu byla udělena fara v Tuklatech, kam se odstěhoval, a kde také 11. července 1848 zemřel⁷²².

Za dalšího, v pořadí už 25., duchovního správce byl 27. září 1821 ustanoven **Jan Moravec (1821-1847)** a do úřadu nastoupil 31. října 1821. Osobním děkanem byl jmenován 28. července 1826 a později se stal i tajemníkem českobrodského vikariátu. Jan Moravec obrátil na katolickou víru mnoho zdejších židů (celkem 31), jen roku 1827 jich pokřtil třináct. Za něho došlo v mrazivé noci 31. ledna 1833 k požáru fary a údajně se šířil tak rychle, že P.Moravec stihl sotva utéct a vzít si s sebou pár svých věcí. Několik dalších let pak bydlel na zámku, než byla fara opět opravena. Na druhou stranu ale požáru asi nepodlehla celá budova, protože se nám naštěstí zachoval farní archiv i farní kroniky z doby před touto událostí. Na počátku roku 1847 byl jmenován farářem v Uhříněvsi, kam se 10. února 1847 odstěhoval, a kde 9. června 1852 zemřel⁷²³.

Šestadvacátým katolickým farářem v Kostelci byl **Josef Kinzl (1847-1868)**, původem z Plzně. Na tento úřad byl jmenován 14. července 1847 a přistěhoval se sem 18. srpna z Koloděj. Za něho byl roku 1860 zřízen samostatný černokostelecký vikariát (do té doby byl Kostelec součástí českobrodského vikariátu). Zároveň byly za něho roku 1857 přifařeny ke kostelecké faře dvě blízké vesnice – Svatbín (od Olešky) a Krupá (od Vitic). Ve městě opravil mariánský sloup. Dlouhodobě nemocný se roku 1868 vydal léčit do lázní v Karlových Varech, ovšem cestou v Plzni 24. července 1868 ve věku 91 let zemřel⁷²⁴.

Asi nejznámějším katolickým farářem v Kostelci byl **Karel Hodinář (1868-1896)**. Narodil se 3. ledna 1835 v Záboří u Blatné a na kněze byl vysvěcen 29. července 1858. Nejprve působil dva

⁷²² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 119.

⁷²³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 119.

⁷²⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 119.

roky jako kaplan na Sázavě, poté 1 rok v Říčanech a v letech 1861-1868 zde v Kostelci. 16. listopadu 1868 se stal zdejším 27. katolickým duchovním správcem, 25. prosince 1886 byl pak jmenován osobním děkanem a roku 1896 dokonce čestným kanovníkem kapituly ve Staré Boleslavi. Byl v Kostelci velice činný v mnoha místních spolcích a od roku 1867 nepřetržitě zasedal v městské radě. Za tohoto děkana došlo k dostavbě věže k farnímu kostelu sv. Andělů strážných⁷²⁵, četným úpravám jeho interiéru⁷²⁶ a bohužel tento děkan nechal také odstranit skvostný mariánský morový sloup na náměstí. Zároveň je mu ovšem nutné přiznat, že je spoluautorem nejstarších tištěných souborných dějin města Kostelce n. Č. 1. (1912). Za své zásluhy byl 14. října 1894 jmenován čestným občanem města. Z neznámých důvodů ale podal roku 1896 žádost, aby byl přeložen za děkana do Plaňan, kam se odstěhoval 28. září 1896⁷²⁷.

Osmadvacátým zdejším katolickým farářem se 7. února 1897 stal **Josef Dyškant (1897-1909)**. Narodil se 21. března 1840 ve dvoře Sanssouisi u obce Luštěnice. Na kněze byl vysvěcen v Praze 15. července 1866, poté se stal kooperátorem v Litni u Karlštejna, po roce se stal kaplanem v Přistoupimi a v lednu 1868 byl jmenován administrátorem ve Vlašimi. V září téhož roku se stal kaplanem v Kostelci nad Černými lesy po povýšeném P.Hodinářovi. 2. listopadu 1872 byl pak jmenován zdejším zámeckým kaplanem a roku 1881 se stal farářem ve Vyšerovicích u Kounic. O 15 let později se dostal opět do Kostelce, nyní jako děkan. Zde také 12. ledna 1909 zemřel⁷²⁸. Zajímavou vzpomínku na něj nám zanechal místní rodák a publicista Karel Vaněk, který o P. Dyškantovi napsal: *Sedlák, jemuž kleriku obléklo nedopatření Boží. V holinkách vysokých bot nosil vařečky, jednu malou, kterou náboženské nauky vštěpoval holkám na dlaně, a druhou velkou, již víru římské církve rouboval klukům na pohanské zadnice. Kdo stvořil svět? Ptal se přísně a kluk přesvědčivě vykřikl: Bůh! Potom pan farář Dyškant sáhl do šosu, vytáhl pikslu s rappem [šňupavý tabák] a nabídl chápavému žáčkovi: Vem si, bystří to rozum. Nezáleží na tom, jakou cestou se víra do duše dostane, jen když je člověk spasen. – Ale i tak jsme měli svého duchovního pastýře rádi.*

⁷²⁵ Už roku 1756 nařídila vévodkyně Savojská, aby k nově postavenému kostelu byla také dostavěna věž s hodinami, a to na náklad knížecího důchodu (!), nicméně z toho sešlo údajně proto, že prý černokosteletí měšťané nemínili připustit, aby zvony z městského kostela byly přeneseny do kostela farního. Vévodkyně údajně také velmi litovala, že ke stavbě věže nedošlo. Vide: SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Dominicalia, složka č. 263.

⁷²⁶ Roku 1875 nechal zřídit nové boční oltáře sv. Jana Nepomuckého a Panny Marie Pomocnice Pasovské, naopak nechal pro údajnou sešlost odstranit oltáře sv. Antonína a sv. Barbory a obrazy z nich provizorně umístil v komoře nad sakristií, roku 1875 ještě pořídil tři nové zpovědnice, roku 1880 pak novou křížovou cestu o 14 zastaveních za 1200 zlatých od Josefa Hellicha (původní křížová cesta, kterou dle pověsti maloval jakýsi krejčí jménem Salerius – míněn je Václav Salerius z čp. 110 – byla spálena. Dělalá dost dlouho pohoršení v chrámu Páně). Roku 1879 byl celý kostel nově vydlážděn (nákladem 921 zlatých), původně byl vydlážděn místy sešlapanými kameny, místy cihlami a stejného roku nahradil měděné zavěšené kropenky novými mramorovými zapuštěnými do zdi. A do třetice byly zazděny dveře v sakristii na jižní straně kvůli silným větrům z této strany a nově byl prolomen vchod na východě. Roku 1895 ještě Barbora Kasalická, roz. Bergmanová, darovala kostelu nový lustr na 36 svíček.

⁷²⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 120.

⁷²⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 120.

Nástupcem zemřelého P. Dyškanta a 29. kosteleckým katolickým farářem se 27. dubna 1909 stal **František Hodiánek (1909-1921)**. Narodil se v Břehově u Hluboké 28. srpna 1864, české gymnázium pak vychodil v Českých Budějovicích, po maturitě roku 1886 odešel studovat bohosloví. V této době byl ovšem takový zájem o vstup do semináře, že první rok musel s dalšími 41 uchazeči studovat externě v Praze a teprve po výtečně složených zkouškách byl přijat do kněžského semináře. Na kněze byl vysvěcen kard. Schönbornem 27. července 1890. Nejprve působil tři roky jako kaplan v Horních Lomanech u Františkových Lázní, poté jako výpomocný kněz ve Středoklukách a Líšnici. Roku 1895 byl ustanoven kaplanem v Plaňanech (pro filiální kostel ve Vrbčanech). Po jedenácti letech, roku 1906, byl ustanoven administrátorem fary v Kolodějích a od roku 1909 farářem zde, investován (tj. ustanoven) byl 1. června a 6. června instalován bývalým kosteleckým děkanem Karlem Hodinářem⁷²⁹. Za děkana Hodiánka došlo 28. října 1918 k vyhlášení Československé republiky, což v Kostelci 10. listopadu 1918 oslavil slavnou mší s Te Deum. Velice záhy ovšem poznal, že z pohledu katolického kněze nebylo mnoho důvodů ke slavení – o několik měsíců později bylo zrušeno povinné vyučování náboženství ve školách, byly povoleny rozluky manželství, ze škol zmizely kříže a velice brzy začaly z církve masově vystupovat bývalí věřící (v Kostelci pod vedením velmi agilního učitele Havlína z Oplan), kteří byli ovšem věřícími jen matrikově. Vrcholem pak byl roku 1920, kdy se v Československu odštěpilo z římskokatolické církve asi 180 kněží, kteří založili novou Československou církev, k níž se přidávalo mnoho věřících. Zklamán poměry po roce 1918 a sužován kornatěním cév požádal P.Hodiánek na konci roku 1920 o odchod do penze, čemuž bylo vyhověno. Následně se odstěhoval do rodného Břehova, kde umírá 26. března 1926 ve věku třiašedesáti let. Ale František Hodiánek spravoval kosteleckou faru až do příchodu nového kněze.

Jím se 23. března 1921 stal dosavadní ratajský farář **Adolf Jejkal (1921-1944)**, 30. katolický duchovní vůdce v Kostelci. Investován sem byl 1. května a 5. května i instalován. Narodil se 21. května 1873 ve Vlkovci-Roztokách. Na kněze byl vysvěcen 18. července 1897 v Praze, po němž byl půlrok kaplanem v Choceradech, pak kaplanem ve Lstiboři, v letech 1898-1899 administrátorem v Nové Rohlavě, do roku 1901 výpomocným knězem ve Smečně, potom krátce kaplanem v Uhlířských Janovicích, v letech 1902-1912 kaplanem v Bříství, několik měsíců v roce 1912 kaplanem v Kostelci n.Č.l., do roku 1914 kaplanem v Plaňanech a konečně od 1. února 1914 farářem v Ratajích. V lednu 1924 byl jmenován osobním děkanem. P.Jejkal se musel, stejně jako jeho předchůdce, potýkat především s protikatolicky působící Československou církví (v kronice ji dokonce nazývá sektou) i častou neochotou městského zastupitelstva pomáhat farnosti (např. hned roku 1921, kdy náměstek starosty Jetonický odmítl zapůjčit dřevo na zbudování venkovních

⁷²⁹ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 140.

oltářů při slavnosti Božího Těla; od roku 1921 také městské zastupitelstvo povolovalo průchod náboženských procesí po veřejných komunikacích). Roku 1923 bylo od Kostelce odfařeno Přehvozdí a dáno pod správu faráře v Přistoupimi. Po bouřlivých 20. letech ovšem došlo ve 30. letech k vyrovnání vztahů s katolickou církví ze strany místní veřejnosti a dokonce se řada věřících, kteří po roce 1920 přestoupila k Československé církvi, navrátila zpět – do roku 1936 jich bylo celkem 451. Děkan Jejkal zemřel v Kostelci 23. října 1944 na cukrovku a celkové vyčerpání a válečné strádání. Město se s ním rozloučilo opravdu dojemně – protože z kostelní zvonice byly kromě umíráčku všechny zvony rekvírovány Němci, oznámily děkanovu smrt kromě tohoto umíráčku nahrávky místních zvonů puštěné v obecním rozhlasu.

Po smrti P.Jejkala nebylo až do konce války toto místo obsazeno trvalým farářem, ale konzistoř jmenovala administrátorem (a 31. katolickým vůdcem) místního kaplana a pozdějšího dlouholetého faráře v Benátkách nad Jizerou **P.Bedřicha Ťupu (1944-1945)**, který i v těžkém roce 1944 dokázal za pomoci místních občanů, kteří zatemnili kostelní okna, uspořádat Půlnoční mši sv. se zpěvem českých koled, což muselo v této době pro věřící obzvlášť povzbuzující. Osobní arciděkan Bedřich Ťupa se narodil 6. března 1915 v Borovanech u Milevska. Po maturitě na gymnáziu v Praze byl přijat do kněžského semináře a v roce 1942 vysvěcen na kněze. V Kostelci nad Černými lesy působil pak jako kaplan až do roku 1946, kdy odešel do Benátek nad Jizerou, kde pak žil a pracoval celých třicet let. Poté mu komunistické úřady odebraly tzv. státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Po dvou letech obdržel státní souhlas pro působení v Dolním Žandově u Mariánských Lázní (1983-1987). V roce 1988 byl ustanoven administrátorem v Praze 5 – Zbraslav.. V roce 1996 ho postihla mozková příhoda, takže nadále v duchovní správě na Zbraslavi pouze vypomáhal. Podzim svého života prožíval od 26. 5. 2006 v Charitním domově Stará Boleslav. Do posledních chvil svého života projevoval srdečný zájem a lásku o druhé. Zemřel ve věku nedožitých 96 let po krátké nemoci v Nemocnici Na Homolce v Praze 4. prosince 2010, pohřben byl v pátek 10. prosince 2010 ve farním kostele sv. Máří Magdalény v Benátkách nad Jizerou.

Po skonu děkana Jejkala byl 32. katolickým správcem investován (ustanoven) až 1. prosince 1945 dosavadní farář v Tetíně u Berouna **František Wagner (1945-1955)** a do Kostelce se přestěhoval 9. ledna 1946 (od instalace byl dispensován). Narodil se 23. března 1898 na Královských Vinohradech, kde také absolvoval gymnázium. Po maturitě roku 1917 nastoupil na Teologickou fakultu v Praze a na kněze byl vysvěcen 10. července 1921. Nejprve působil jeden rok jako kaplan na Sázavě, poté tři roky v Liboci, další roky na Proseku. Roku 1928 se stal katechetou měšťanské školy na Hradčanech a poté i na dalších školách v Praze. Roku 1941 byl jmenován administrátorem v Tetíně, kde byl 1. listopadu 1944 investován. Brzy po svém

nastoupení v Kostelci musel řešit závažný spor o zámeckou kapli sv. Vojtěcha, kterou do té doby spravovali místní faráři. Lesní úřad, který sídlil na zámku, projevil nevoli se sloužením mší v této kapli a spor se postupně vyostřil tak, že P. Wagner musel roku 1947 odevzdat klíče Lesnímu úřadu a mše zde byly nadále slouženy jen s jeho souhlasem. Krátce po válce, roku 1947, zde konali misii Redemptoristé z Prahy. Po komunistickém převratu v únoru 1948 začal neustále se zvětšující dohled státu nad farnostmi, mj. se projevující i tím, že kněží skládali slib věrnosti vládě na příslušných ONV (na základě zákona č. 218/1949 Sb. se ze všech kněží stali zaměstnanci ONV na základě jmenovacího dekretu, státního souhlasu a slibu věrnosti). Zemřel v Kostelci roku 1955. Byl zatím posledním místním duchovním správcem, který měl v době svého působení v Kostelci titul děkan.

Dalším, v pořadí u 33. duchovním pastýřem černokostecké farnosti byl administrátor **Václav Klepš (listopad 1955-říjen 1957)**, který vedl svou farnost v nelehkých padesátých letech. Narodil se roku 1900, vysvěcen byl roku 1925. Víme, že od roku 1932 vykonával duchovní správu ve farnosti Křečovice, kde po roce 1948 tvrdě vystupoval proti nastupující komunistické diktatuře a velmi záhy se stal pro tamní komunistické vedení nebezpečnou osobou. Podle obžaloby z 12. května 1948, měl P. Klepš dne 25. dubna projev v křečovickém kostele, při kterém prohlásil; *„Doba je vážná. Naši nepřátelé se snaží oddělit církev od Vatikánu.“* Dále odsuzoval parcelaci církevní půdy a varoval, aby se nikdo o příděl z církevních statků neucházel, že by se tak dopustil svatokrádeže. To mělo za následek, že Státní zastupitelství v Táboře navrhlo zavedení přípravného vyhledávání proti Václavu Klepšovi pro přečin podle zák. 303 odst. 2 trestního zákona. Celkovou situaci kolem faráře Klepše objasňuje zápis ze dne 2. prosince 1950, kde mimo jiné stojí: *„Z 14-ti denních hlášení a posudků je vám jistě známo, že Václav Klepš je jedním z aktivních nositelů odporu proti lid. demokratickému zřízení a jeho činnost je nebezpečná hlavně tím, že působí na okrese, který je v našem kraji jedním z nejreligiosnějších. Radikálním způsobem je obtížné jej řešit, jehožto duchovenstvo na Sedlčansku je značně jednotné v myšlení a v počínech. ... Je to velmi inteligentní člověk, narozený 24. 9. 1900 v Praze. Studoval práva a pak šel na teologii. Působí v místě již přes patnáct let a podařilo se mu získat naprostý vliv na obyvatelstvo v místě i okolí. Jak již uvedeno, je obyvatelstvo náboženské až bigotní a je faráři slepě oddáno. Máme za to, že sebedůvěra faráře Klepše pramení z toho, že se domnívá, že všude, nebo téměř všude, mají faráři a církve takový vliv. ... V době před volbami ovlivňoval věřící v protistátním duchu a sám volil při volbách bílý lístek. Četl první i druhý pastýřský list, při čemž druhý dvakrát a to v Křečovicích a v Osečanech. Postavil se otevřeně proti Katolické akci [hnutí katolických duchovních Pacem in terris, státem kontrolované a řízené ve snaze oddělit klérus od Vatikánu], podepsal prohlášení proti úpravě platu, vrací Věstník katolického duchovenstva a na schůzku*

duchovních ONV se nedostavil. Při rozpravách otevřeně kritizuje různá vládní nařízení, zvláště v otázkách církevních. Stavěl se a staví se otevřeně za biskupy a Berana, je ochoten vyplniti každé jejich přání, odsuzuje činnost KSČ v obci, a odmítá svou účast při práci MNV a nadto působí na věřící v tom smyslu, aby se nezúčastňovali práce v MNV a ostatních složkách. Jeho kázání mají skrytý a často méně skrytý reakční podklad.“ Na závěr již citované zprávy je v sedmi bodech popsáno řešení, které osobně podepsal tajemník pro věci církevní Václav Molkup. „*Farář Klepš musí býti v dohledné době odstraněn z výkonu duchovenské služby na určitou dobu buď vůbec, nebo alespoň přeložen do nábožensky indiferentního kraje a okresu.*“⁷³⁰ Z těchto pohnutek byl 7. prosince 1950 při hodině náboženství zatčen Státní bezpečností a internován v Želivě (P. Klepšovi nebylo dovoleno ani dojít na faru rozloučit se s maminkou). Po svém propuštění se do Křečovic již nesměl vrátit, a proto byl nejprve ustanoven administrátorem v Jáchymově (1951), vzápětí byl dekret odvolán z důvodu, že neovládá německý jazyk natolik, aby mohl vést duchovní správu pro Němce. Poté jej konsistoř ustanovila v Čelákovicích (19. června 1951), tento dekret však byl zrušen již 16. července 1951. V ten samý den byl ustanoven do Spáleného Poříčí. Avšak i toto umístění neprošlo a P. Václav Klepš byl dne 28. července 1951 definitivně ustanoven administrátorem v zámku Kladrubech u Stříbra, v Kostelci a ve Skapcích v západních Čechách. Po roce však byl P. Klepš opět přeložen a 15. října 1952 ustanoven administrátorem v Račiněvsi a ex currendo administrátorem v Chvarticích na Podřipsku. Od 1. ledna 1953 ustanoven administrátorem v Dolních Jirčanech na okrese Praha-západ. Další jeho působiště bylo v Kostelci nad Černými lesy, kde byl ustanoven administrátorem od 1. listopadu 1955. Po dvou letech opět přeložen, tentokrát do Družce u Kladna, kde působil od 1. září 1957. Poslední jeho místo bylo ve Velvarech, kde od 1. září 1962 působil jako administrátor a od 1. září 1975 byl jmenován farářem. Jak vidno, nikde nepobyl příliš dlouho, aby nemohl výrazněji působit na dění a smýšlení v místě farnosti (což byla běžná praxe u aktivních a schopných kněží této doby). Zemřel 25. ledna 1977 a nalezen prý byl mrtvý na stupních oltáře – Kristu tak zůstal symbolicky věrný až do úplného konce⁷³¹.

Administrátor **Dragan Antunovič (1957-1966)** – byl emigrantem z Jugoslávie, kde vystudoval reálné gymnázium a působil tam jako učitel. V Československu potom po válce vystudoval Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy, obory filosofie, angličtina a němčina. Před jejím skončením se zapsal ke studiu na Teologické fakultě (1950). Roku 1954 byl vysvěcen na kněze a jmenován kaplanem v Chebu, kde pobyl jen dva měsíce a poté byl přeložen do Tismic u

⁷³⁰ NA Praha, neutříděný fond spisů ministerstva spravedlnosti ve věcech církevních; NA Praha, fond SÚC, inv. č. 149, kt. 163.

⁷³¹ Vide: VRZAL, K., *Perzekuce katolické církve na Benešovsku a Voticku v padesátých letech dvacátého století*, diplomová práce KTF UK, Praha 2004.

Českého Brodu. Jako kaplan působil v Tismicích dva roky. Následně se nakrátko stal administrátorem v Českém Brodě (1957) a od roku 1957 vykonával duchovní správu v Kostelci jako 34. katolický farář v pořadí. Za Dragana Antunoviče došlo k postupné likvidaci vyučování náboženství na školách a především to byl on, kdo zaváděl do praxe reformy II. Vatikánského koncilu (1959-1965), které radikálně změnily průběh i podobu mše sv. platné několik staletí. Nutno podotknout, že reformy zaváděl velice horlivě. Jak sám píše, věřící proti změnám velmi reptali. Byla především nahrazena dosavadní řeč mší svatých – latina – češtinou, což pro věřící znamenalo naučit se zcela nové mešní texty a vlastně si i zvyknout na nový průběh bohoslužeb. Mezi mnoha věřícími pak kritika těchto změn trvá až doposud. Pro poměry v místním kostele sv. Andělů Strážných je pokoncilní úprava liturgie problematická především v tom, že kněz takřka celou mši sv. slouží zády ke svatostánku. Kromě těchto problémů se potýkal i se zdatným úbytkem věřících po druhé světové válce a masivnějšími krádežemi v kostelech. Když zemřel dosavadní varhaník, naučila se Antunovičova matka hrát na varhany a hrála potom v místním kostele. Jeho úkol mu ještě ztěžoval prorežimní vikariátní kaplan Alois Kubý, který jej dovedl až k nervovému zhroucení v dubnu r. 1966, takže nemohl dále zastávat funkci administrátora. Měl velice blízko k pražskému arcibiskupovi a kardinálovi Josefu Beranovi, kterému překládal korespondenci z a do angličtiny, francouzštiny a srbochorvatštiny⁷³².

Administrátorem ex currendo (nesídelním) se pak po dobu Antunovičovy nemoci stal farář olešecký a konojedský **Josef Vlach (1966-1967)**. Narodil se 24. srpna 1915 v Malém Hradišku na Moravě a vysvěcen byl 29. června 1939 v chrámu sv. Víta v Praze arcibiskupem Kašparem. Nejprve působil jako kaplan ve Velvarech, poté ve Vraném u Peruce, v Budeničkách a od roku 1940 jako kaplan ve Zlonicích. Roku 1943 se stal kaplanem v Obříství u Mělníka a roku 1946 farářem ve Kvilicích, kde zůstal až do roku 1954 (s vynucenou přestávkou v letech 1951-1954, kdy konal povinnou vojenskou službu). 1. listopadu 1954 byl ustanoven za faráře v Olešce (a později i Konojedech), kde pak působil takřka čtyřicet let až do své smrti. Stav místní církve v kronice trefně vystihl slovy pašijí: „Jsi-li Syn Boží, pomoz si sám.“ Roku 1967 se pokusil výše zmíněný kaplan Kubý předat místní kostel sv. Jana Křtitele MNV v Kostelci, čemuž P.Vlach zabránil⁷³³. Později mu byl udělen kardinálem Františkem Tomáškem titul osobní děkan (12.3.1981) a osobní arciděkan (24.8.1988). Zemřel 19. února 1993 a pohřben byl 27. února ve svém rodišti. Když byla nastolena otázka, zdali mu někdo z věřících nebo kněží vikariátu za jeho kněžskou službu na pohřbu poděkuje, bylo respektováno, že si to ve své závěti výslovně nepřál.

⁷³² ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 226.

⁷³³ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 233-234.

Dragan Antunovič (1967-1968) se po svém uzdravení 1. října 1967 stal opět místním administrátorem. Okupace Československa v srpnu 1968 zastihla P. Antunoviče na dovolené po Itálii a Francii, ze které se již nevrátil a ještě téhož roku se stal kaplanem kostela Proměnění Páně ve Vídni⁷³⁴.

Za administrátora a 36. katolického duchovního správce byl v prosinci 1968 ustanoven (investován) **Karel Barták (1968-1972)**, světský kněz Olomoucké arcidiecéze, toho času pracující v továrně Chirana v Praze-Strašnicích, neboť mu byl odňat státní souhlas ke kněžské službě. Narodil se roku 1925 a vysvěcen na kněze byl roku 1965. Pro zajímavost uvádíme několik údajů ze života kostelecké farnosti pro rok 1971 – t.r. bylo jen 20 křtů (1970 30 křtů), církevních sňatků bylo 17, ovšem vzrostl počet přijímajících ve farnosti ze 4 na 5 tisíc (pro srovnání – roku 2002 to byly jen 2 křty, 3 svatby a 3 pohřby, čísla dosti tristní). S platností od 1. září 1972 byl pak ustanoven administrátorem v Čestlicích⁷³⁵.

Sestavit historii místní církve v následujícím období je pro nás velice obtížné, neboť až do roku 2000 faráři nevedli farní kroniku.

V době mezi listopadem 1972 a květnem 1973 byla farnost neobsazena a zastupoval tu výše zmíněný P. Josef Vlach. 1. září 1972 byl sice za zdejšího administrátora jmenován **P. Jiří Pištěk (1972)**⁷³⁶, dosavadní farář v Čestlicích, na jehož místo měl přijít P. Barták, ale P. Pištěk se cítil být tímto postupem dotčen (dozvěděl se celou záležitost takřka až jako poslední), a tak se odmítl odstěhovat a v Kostelci nikdy nepůsobil. Zároveň byl však od 31. srpna 1972 v pracovní neschopnosti a byl hospitalizován ve Fakultní nemocnici s fakultní poliklinikou v Praze. S ohledem na jeho zdraví byl nakonec už 1. listopadu téhož roku přeložen jako administrátor blíž ke svým příbuzným do Kosovy Hory, Počepic a Jesenice v okrese Příbram⁷³⁷. P. Pištěk se narodil se 15. prosince 1926 v Prčici a vysvěcen byl 29. června 1952. Po vystudování gymnázia v Českých Budějovicích a Bohoslovecké fakulty působil jako kaplan v Praze-Podolí, ve Slaném, Berouně, Praze-Vršovicích, Spořilově, na Smíchově a jako administrátor ve Zvoleněvsi, v Petrovicích u Rakovníka, v Čestlicích a nakonec byl přeložen do Kostelce. Ve výslužbě po roce 2002 pomáhal v okolních farnostech v kněžské službě až do své smrti. Zemřel dne 24. září 2009 v léčebně dlouhodobě nemocných v Prčici, zaopatřen svátostmi. Pohřben byl 30. září 2009 na hřbitově u kostela sv. Vavřince v Prčici.

38. místním katolickým knězem byl od 1. června 1973 ustanoven dosavadní administrátor v Březových Horách, **Karel Riant (1973-1981)**. Narodil se na Štědrý den roku 1924 v Klisinci u

⁷³⁴ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 236.

⁷³⁵ Oběžník Pražského arcibiskupství 8/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.

⁷³⁶ Oběžník Pražského arcibiskupství 8/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.

⁷³⁷ Oběžník Pražského arcibiskupství 11/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.

Plzně a kněžské svěcení obdržel 23. dubna 1950. Svou duchovní kariéru zahájil jako kaplan ve Zdicích (okr. Benešov), dále působil jako kaplan u sv. Bartoloměje a u Panny Marie Růžencové v Plzni, poté kaplanoval na Svaté Hoře a potom byl jmenován administrátorem v Obenci (po odstranění dosavadního správce ve vykonstruovaném politickém procesu roku 1960), v Příbrami a na Březových Horách (1965) a roku 1968 vikářem příbramského vikariátu. Z Březových Hor do Kostelce vlastně odejít musel, neboť se tam dostal do několika sporů s místním tajemníkem ONV (především kvůli hřbitovní kapli a také proto, že za jeho působení neúměrně vzrostla účast na vyučování náboženství). Jeho farní hospodyně v Kostelci, slečna Jaroslava Černá, byla učiněný bytový architekt. Z její iniciativy došlo k výstavbě nového moderního sociálního zařízení v prvním patře, zbourání příčky ve velké společenské místnosti, přestěhování farního depozitáře a archivu do přízemí, modernizace elektroinstalace, vybudování ústředního topení na pevná paliva, umístění chodbových dveří v průjezdu atd. Do té doby bydlel kněz ve vlhkém a tmavém přízemním bytě 1+1 ve východním křídle fary a nájemník obýval skoro celé první patro. S platností od 1. února 1981 byl pak jmenován kolínským vikářem, arciděkanem kolínským a administrátorem ex currendo (nesídelním) farnosti Nová Ves u Kolína, svou životní dráhu zakončil jako kanovník svatovítské kapituly (od 1980)⁷³⁸. Nemoc mu ale stále více bránila v jeho kněžské činnosti, takže zbytek života strávil ve svém domku v Mukařově. Zemřel ve věku 76 let 30. ledna 2001 a pohřben byl v kapitulní hrobce na Břevnovském hřbitově v Praze 6.

V době mezi únorem a dubnem 1981 byla farnost neobsazena a zastupoval tu opět zmíněný P. Josef Vlach.

39. farářem byl od 1. května 1981 **Jan Serafín Hallang, OFMConv. (1981-1987)**, původně administrátor v Lošanech u Kolína (kněžské svěcení obdržel roku 1950)⁷³⁹. P. Jan Serafín Hallang OFM.Conv. se narodil 28. března 1924 v Jihlavě a na kněze byl vysvěcen 23. prosince 1950 v Praze. Od 1. července 1951 byl druhým kaplanem u Matky Boží před Týnem v Praze 1 a výpomocným duchovním u sv. Josefa v Praze na Náměstí republiky; od 15.4.1952 byl pak kaplanem v Berouně, od 1. 11. 1952 vykonával základní vojenskou službu. 1. listopadu 1954 byl ustanoven administrátorem farnosti Zdebuzevci. Od 1. 7. 1958 byl administrátorem v Lošanech u Kolína a od 1. 7. 1958 administrátorem exc. v Křečhoři. Od 1. 11. 1975 byl navíc ustanoven jako výpomocný duchovní v Kolíně a v Nové vsi u Kolína. Od 1. května 1981 byl ustanoven administrátorem farností Kostelec nad Černými lesy a Vítice. Zemřel v českobrodské nemocnici 28. prosince 1987 ve věku 63 let, snad na mozkovou příhodu, a pohřben byl v rodné Jihlavě⁷⁴⁰. Rád jezdil svým malým autíčkem do kostelů, které mu byly svěřeny do správy, zejména na

⁷³⁸ Oběžník Pražského arcibiskupství 1/1981, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1981.

⁷³⁹ Oběžník Pražského arcibiskupství 6/1981, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1981.

⁷⁴⁰ Oběžník Pražského arcibiskupství 1/1988, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1988.

Aldašín. Rovněž se pravidelně scházel se svými řeholními spolubratry. Měl rád všechny lidi – když je potkával, rád s nimi pohovořil. Byl také výborným zpěvákem. Stal se členem pěveckého sboru „Lumír“ pod vedením místního učitele Procházky. Za něho byla pod správu kosteleckého farního úřadu přiřčleněna vitická farnost (doposud).

V době mezi lednem a červencem 1988 byla farnost opět neobsazena a zastupoval tu již počtvrté konojedský a olešecký farář P. Josef Vlach.

40. farářem se stal novokněz **Stanislav Zápotocký (1. 7. 1988 - 31. 12. 1992)**, zároveň administrátor ex currendo ve Viticích a Plaňanech⁷⁴¹, za nějž došlo k tzv. Sametové revoluci a obnovení svobody církve. Narodil se 1. listopadu 1960 jako poslední z pěti sourozenců, pochází z vesnice Křeslice, která se v roce 1974 stala součástí Prahy. Pokřtěn byl 13. 11. 1960 ve farním kostele v Čestlicích u Průhonic. Vystudoval Střední zemědělskou technickou školu mechanizační v Mladé Boleslavi, kde v roce 1979 odmaturoval. Poté byl přijat na Vysokou školu zemědělskou, fakultu mechanizační v Praze-Suchdole, kde úspěšně absolvoval celkem 3 semestry. Protože v té době prožil povolání ke kněžství, po poradě s kardinálem Tomáškem koncem února 1981 ukončil studium a podal přihlášku na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích a tím také do semináře. Nastoupil na dočasné zaměstnání do podniku KOHINOOR v Praze-Vršovicích jako dělník v balírně. Již po měsíci začátkem dubna však nečekaně dostal povolávací rozkaz a od 10. dubna 1981 musel nastoupit na dvouletou vojenskou službu. Byl nejprve pět měsíců v Trenčíně a zbytek vojny jako spojař v Karlových Varech. Po návratu z vojny dočasně nastoupil jako listonoš v Praze-Vinohradech a znovu se přihlásil na teologickou fakultu, na kterou byl přijat a studium zahájil znovu v září 1983. Studium proběhlo bez problémů, a tak byl v únoru 1988 vysvěcen nejprve na jáhna a 25. června 1988 v katedrále sv. Víta J. E. kardinálem Tomáškem na kněze. Ihned jako novokněz byl ustanoven za administrátora do Kostelce nad Černými lesy, kde byla farnost neobsazena, protože předchozí kněz P. Hallang zemřel a dojížděl sem P. Vlach z Olešky, který mu pomáhal v jeho začátcích, kdy teprve sbíral své kněžské zkušenosti. Instalován sem byl až 4. září biskupem Lebedou, nicméně sloužil mše už od 3. srpna 1988.

Kromě Kostelce byl také ustanoven duchovním správcem farností Vitice a Plaňany, po půl roce mu byla ještě přidána Kouřim a Svojsice, celkem 12 kostelů, některé ve velmi špatném stavu. V době jeho nástupu v Kostelci právě probíhala rozsáhlá vnější oprava farního kostela sv. Andělů strážných, kterou prováděla místní firma Obnova památek. Byla opravena fasáda a střecha, oprava stála několik milionů, což byly tehdy obrovské peníze, a byla hrazena z příspěvku německých křesťanů ve výši 180.000 západoněmeckých marek, zbytek zaplatil stát. Oprava však nebyla provedena kvalitně, barvy se začaly brzy deštěm roztékat, špatně byla opravena i střecha, kde

⁷⁴¹ Oběžník Pražského arcibiskupství 6/1988, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1988.

bylo nevhodným způsobem provedeno odvětrání tak, že na půdu byl pravidelně zafoukáván sněh⁷⁴². Snad stojí také za zmínku, že se podařilo využít restituční možnosti a získat zpět farní stodolu v Kostelci, ze které komunisti vybudovali prodejnu železářství, a tuto prodejnu výhodně pronajmout, takže byl vytvořen určitý finanční zdroj na potřebné opravy. Dařilo se mu také získávat peníze na obnovy od státu, konkrétně z Okresního úřadu, od obcí však nedostal nic. Jakožto mladému knězi mu nechyběl elán a rozhodně po hmotné (a pochopitelně i duchovní) stránce činil pro své svěření zbláčené dobou komunismu opravdové maximum a lze jej v tomto ohledu přirovnat k péči P. Janaty. Byl také velkým příznivcem moderních proudů v církvi, především hnutí Světlo-Život a hnutí Maitri. Za jeho působení se podařilo vybudovat na faře v přízemí vytápěnou zimní kapli, kde se potom konaly v zimním období mše svaté ve všední dny a různé modlitby, adorace i katecheze, zvláště v rámci programu různých skupin mládeže i starších lidí, exercicií apod. (např. z výše uvedených hnutí) které na kosteleckou faru často přijížděly a ubytovávaly se, zvláště o víkendech a o prázdninách, takže na faře bylo často velmi živo.

Sám ještě dodává: „*Od 1. ledna 1993 jsem pak byl přeložen do Sedlčan, vyměnili jsme se s knězem Petrem Janderou, který působil zde a nastoupil místo mě do Kostelce. Jsem v Sedlčanech až dosud, i když jsem upadl v nemilost u pana kardinála Vlka, který mne nespravedlivě zbavil funkce faráře, proti čemuž jsem se odvolal do Vatikánu, ale to by už pomalu vyšlo na celou knihu*“.

41. římskokatolickým duchovním správcem byl **Petr Jandera (1. 1. 1993 - 20. 7. 1996)**, narozený 12. srpna 1953 v Příbrami. Po maturitě na gymnáziu v rodné Příbrami roku 1972 odešel ihned do kněžského semináře v Litoměřicích, po jehož absolvování byl roku 1977 vysvěcen. Následující dva roky byl kaplanem na Svaté Hoře, poté od října 1979 působil jako administrátor farnosti Dublovice a ex currendo Svatý Jan u Sedlčan s výpomocí na Svaté Hoře, v prosinci 1984 dostal do správy ještě Chlum u Sedlčan. Od 1. listopadu 1985 byl administrátorem v Sedlčanech a

⁷⁴² Kromě této velké opravy ještě zorganizoval opravu fasády kostela ve Viticích, opravu kostela ve Vrbčanech, který byl ve velmi špatném stavu a mnoho let úplně uzavřen. Proběhla hlavně obnova fasády a uvnitř se kostel vymaloval, vyčistil a upravil, takže mohl být znovu otevřen. Dále byla opravena fasáda fary v Kostelci a provedeny některé vnitřní úpravy, především odstranění dřevomorky, která tam řádila v podlahách a stropech a napraveny následky požáru, který vypukl od vadného komína v roce 1992, kdy se zřítily část stropu nad chodbou v prvním patře. Dále byla opravena fara v Kouřimi, kde byla udělána fasáda a střecha (i tato fara byla napadena dřevomorkou), kostel v Plaňanech, který byl poškozen krupobitím, především vitrážová okna, která byla zrenovována a instalováno předsklení. Postupně také rekonstruoval faru v Plaňanech, kde se udělala střecha, nová elektroinstalace, vodovod a odpady včetně žumpy, koupelny, záchody, kuchyň, fara byla vybavena zařízením a byla zvláště o prázdninách velmi využívána pro exercicie, pobyty skupin, několikrát proběhla 15denní oáza mládeže hnutí Světlo-Život apod. Měl ještě v plánu dokončit vnitřní úpravy v přízemí, instalovat nová okna a opravit fasádu, což však už nestihl vzhledem k svému přeložení do Sedlčan. Po jeho odchodu se o budovu nikdo nestaral, byla postupně vykrádána natolik, že tam nyní zbyly již jen holé stěny a co se tehdy podařilo vybudovat, je zničeno, což P. Stanislava velice mrzí, protože tehdy přijížděli zdarma pomáhat i lidé z Polska (např. ručně vykopali, zašalovali a vybetonovali celou žumpu). Z oprav toho za čtyři a půl roku působení v Kostelci již více nestihl, jen drobnější věci, jako různé nátěry oplechování věží, impregnační nátěry šindelových krytin, nový hromosvod na druhém plaňanském kostele apod.

dalších třech farnostech. K lednu 1993 pak byl přeložen sem do Kostelce. Ještě v lednu se díky firmě syna jáhna Škubala⁷⁴³ opravila střecha, žlaby, krov a stropy v levé části fary (po požáru, který vznikl vznícením trámu, jež zasahoval do komína). Dále měl na starosti Vitice, Plaňany, Kouřim (zde jen in materialibus), dále přes léto jednou za 14 dní Aldašín, jedenkrát měsíčně Vrbčany a Kozojedy. Ještě před svým odchodem stačil připravit opravu fary ze strany ode dvora. Z menších oprav je třeba vzpomenout opravu díry ve stropě nad varhanami a topení na faře⁷⁴⁴. Po svém odchodu z Kostelce působil jako farář v Nýrsku, Klatovech a Strážově na Šumavě. Zemřel 5. srpna 2011 ve věku nedožitých osmačtyřiceti let.

42. pastýřem místní katolické církve byl ustanoven **Václav Sochor (20. 7. 1996 - 30. 6. 2000)**, narozený 14. května 1950. Dnes je farářem v Praze-Vysočanech a Praze-Libni (od 1.12. 2005). Podle sdělení P.Sochora spravoval za svého působení jako administrátor ex currendo i farnosti Plaňany, Vrbčany a Konojedy. Po smrti P. Holuba (1997) došlo ke změně spravovaných farností tak, že převzal kouřimské arciděkanství a farnosti Olešku, Konojedy a Svojšice; Vrbčany a Plaňany začaly být nově spravovány z Kolína. Z jeho iniciativy došlo k opravě fasád čp. 23 (roku 1998) a k výmalbě kaple tamtéž.

43. katolickým farářem byl **Martin Janata (2000-2008)**. Jmenován byl dekretem Jeho Eminence kardinála M. Vlka 1. července 2000. Narodil se 3. března 1963 v Pardubicích, ale od dvou let žil v Praze. Po maturitě na gymnáziu několik let studoval chemii, školu však nedokončil, ale chemií se několik let živil ve Výzkumném ústavu pro farmacii a biochemii. Po vojně ještě odmaturoval na Střední průmyslové škole chemické, ale to už věděl, že chce do semináře. Po absolvování teologické fakulty byl vysvěcen 13. června 1998 v Praze na jáhna. Roční jáhenskou praxi vykonával v Praze-Kunraticích a v roce 1998 přijal kněžské svěcení. Před rokem 2000 působil jako kaplan v Roudnici nad Labem⁷⁴⁵. Zásluhou tohoto velmi činného kněze byl celý interiér farního kostela v letech 2002-2008 velmi pečlivě a citlivě opraven, včetně bočních oltářů a zhotovení nového oltáře, stejně jako řada jiných kostelů, které má ve správě (Kostelec, Kozojedy, Konojedy, Aldašín, Oleška, Oplany, Vitice, Kouřim, Třebovle, Malotice, Ždánice, Krymlov, Poboří a Svojšice). 1. ledna 2005 došlo k zásadní administrativní úpravě spravovaných

⁷⁴³ Jaroslav Škubal - po politických změnách v r. 1989 byl dne 26.12.1991 v kostele P. Marie Sněžné v Praze tehdejší pomocným pražským biskupem Mons. Františkem Lobkowiczem O.Praem ordinován (vysvěcen) do služby trvalého jáhna Římskokatolické farnosti Kostelec n.Č.l. Do té doby zde působil jako věrný ministrant. Jistě Božím řízením mu bylo dopřáno, že na sklonku života, mu byla služba trvalého jáhenství svěřena a on ji mohl vykonávat. Zemřel 9. dubna 1995 ve věku 73 let a je pochován na aldašinském hřbitově. Svým iniciativním přístupem měl nezastupitelnou zásluhu na tom, že černokostelecká farnost nezůstala na přelomu let 1972/1973 neobsazena knězem, jako jiné farnosti a to i ve větších městech (např. Stochov, Hořovice).

⁷⁴⁴ Roku 1995 se celkem levně opravil vnitřek kostelíka sv. Václava v Žabonosech, kam měl v úmyslu také zajíždět, ale k tomu už nedošlo, neboť byl v polovině listopadu 1996 přeložen do Plané u Mariánských Lázní. V roce 1995 p. biskup Lobkowicz navštívil s lebkou sv. Václava Vrbčany a Kouřim.

⁷⁴⁵ ŘKFÚ Kostelec nad Černými lesy, farní kronika (1830-2007), fol. 240.

farností, kdy šest neobsazených bylo sloučeno se stávající farností Kostelec n.Č.l. a bývalé farní kostely se nově staly kostely filiálními. P. Janata hraje výborně na violu.

S účinností od 1. prosince 2008 byl překvapivě jmenován a ustanoven farářem ŘKF Poříčí nad Sázavou, administrátorem ex currendo ŘKF Kozmice u Benešova a ŘKF Vranov u Benešova a výpomocným duchovním ŘKF Poříčí nad Sázavou, ŘKF Kozmice u Benešova a ŘKF Vranov u Benešova. Na jeho místo přišel **P. Jaroslav Lízner** z Benátek nad Jizerou, narozený 16. října 1955.

- čp. 24 (№ 20), dnes zaniklé

Počátky dnes bohužel zaniklých domů čp. 24 a 25 na kosteleckém náměstí nacházíme už v 16. století. Víme, že se na místě dnešních čp. 22-25 nacházela větší hospodářská usedlost. Jistě se ale jednalo o volně stojící komplex hospodářských budov, který byl později začleněn do domovní zástavby. Jejím nejstarším doložitelným majitelem byl v 60. a 70. letech 16. věku **Jan Chotouňský z Chotouně**, povýšený do šlechtického stavu společně s bratry Jiřím, Pavlem a Šimonem 28. dubna 1556⁷⁴⁶.

Jan se narodil se jako císařský poddaný ve vsi Chotouni (rodišti sv. Prokopa) u Českého Brodu Vítkovi Chotouňskému. V dětství záhy osiřel a následně byl *ten statek bez naší vůle od sousedů prodanej a v tom matka jest se vdala a její statek ten nebyl, nebo nebožtík tatík můj jest ji pojal do toho statku, ne vona jeho, a jí ho nezadal*. Že se jednalo o zámožnou selskou rodinu svědčí skutečnost, že již tehdy byl dvůr odhadnut na 1500 kop grošů (!). Ani se svým otčímem neměl nejspíše Jan nejlepší vztahy, poněvadž *jest se nenáležitě a nectnostně spílal, mnoho jest pobral a nevážlivejch lidí, štveráků jest se chytil a jim po mnoha kopách na hry půjčuje a s matkou mou nevážlivě nakládá*. Poněvadž už tehdy působil Jan Chotouňský v císařských službách, vyslyšel Maxmilián II. jeho stížnosti a nařídil 12. září 1574 celé nakládání s Janovým dědictvím prošetřit⁷⁴⁷. Bohužel nevíme, jak nakonec celý spor dopadl. Jak již bylo řečeno, vstoupil Jan, ještě jako svobodník, do služeb císařské rodiny jako úředník na různých komorních panstvích. Roku 1557 takto zastával post důchodního písaře Černokosteleckého panství (tehdy vlastnil jmění v hodnotě 250 kop grošů českých)⁷⁴⁸ a roku 1559 působil už jako hejtman v Lysé nad Labem⁷⁴⁹. Roku 1563 pak ještě koupil statek Jana Freinara v Kamenici na panství Dobřejovice⁷⁵⁰. Zbytek života potom strávil v královském městě Český Brod, kde se společně s dalšími měšťany nechal vymalovat do kancionálu místního literátského bratrstva. Není také bez zajímavosti, že Alžběta

⁷⁴⁶ NA Praha, Sal, 286, fol. 57 p.v.

⁷⁴⁷ NA Praha, SM, sign. C 123/5.

⁷⁴⁸ PLACHT, O., *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Praha 1949, s. 64.

⁷⁴⁹ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, fol. 461, bez sign.

⁷⁵⁰ NA Praha, SM, sign. C123/4.

Chotouňská z Chotouně (zemř. po 1601), pravděpodobně dcera bývalého důchodního písaře Černokosteleckého panství Jana Chotouňského, byla první manželkou Adama Linharta z Najenperka, ve své době nesmírně vyhlášeného a zámožného pražského právníka a majitele nedalekého dvora v Chrástu u Přistoupimi.

Od Jana Chotouňského koupil tuto usedlost v sobotu 2. listopadu 1560 rytíř **Václav Razický z Vchynic** napůl se svoji matkou **Kateřinou z Chřenovic**. O velikosti a významu gruntu svědčí i kupní cena 75 kop grošů českých, které se nemohl v této době v Kostelci rovnat žádný jiný dům. A skutečnost, že tento dům (dvůr) koupily osoby šlechtického stavu, se projevila i v tom, že oněch 75 kop grošů zaplatili ihned celou v hotovosti (nikoliv tedy na splátky, jak bylo běžné)⁷⁵¹. Václav Razický z Vchynic byl typickým zchudlým šlechticem, kterých bychom v 16. století napočítali mnoho desítek. Kromě domu v Kostelci držel v letech 1547 – 1578 také dvory v Tuklatech, Kamýku, Neprobylicích, Třebicích, Horkách, Hostinném a Hradešíně. Zemřel bezdětný, snad neženatý, asi roku 1578⁷⁵². Václav je uveden i v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. Z něho se dozvídáme, že z tohoto domu (dvora) platil dvakrát za rok z jednoho lánu rolí a z domu 30 grošů českých a z louky u Bohumile dvakrát do roka 3 groše⁷⁵³.

Někdy v poslední třetině 16. století, pro kterou se nám bohužel nezachovaly žádné gruntovní ani městské knihy, získal tento dvorec na místě domů čp. 22-25 Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic a začlenil ho přímo do majetku **majitelů Černokosteleckého panství**. Víme také, že komplex budov výrazně přestavěl a později i rozdělil na několik samostatných panských domů a budov, jak jsme o tom už hovořili v úvodní kapitole. Na místě čp. 24 tak v 17. století stála maštal pro 22 koní a vedle ní malý domek (čp. 25)⁷⁵⁴.

Do soukromých rukou potom přešly domy čp. 24 a 25 v polovině 18. století, stejně jako všechny ostatní panské budovy na této straně náměstí. Z rozhodnutí majitelky panství Marie Terezie Savojské totiž prodali její úředníci 16. září 1743 stavbu čp. 24 a 25 za 120 zlatých **Václavu Ignáci Grillovi**, synovi zdejšího bývalého fořtmistra⁷⁵⁵. Ten nechal maštal a domek zbořit a na jejich místě postavil pěkný měšťanský dům s obchodem zvaný Grillův dům⁷⁵⁶. Tento panský úředník se za dobu své služby velmi zadlužil – nějakou menší částku dlužil ve městě téměř každému – a nakonec dospěl i ke zpronevěře vrchnostenských peněz⁷⁵⁷, za což byl souzen

⁷⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3142, fol. 28.

⁷⁵² NA Praha, genealogická sbírka Dobřenský, Kinský z Vchynic.

⁷⁵³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁷⁵⁴ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁷⁵⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3315, fol. 67.

⁷⁵⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331.

⁷⁵⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 30, inv. č. 432; jen cechu truhlářů např. dlužil 50 zlatých.

a zbaven úřadu. Snad tíživá finanční situace vedla Václava k rozhodnutí prodat polovinu svého nového domu za 80 zlatých zdejšímu měšťanovi Matěji Procházkovi – stalo se tak 15. března 1754⁷⁵⁸.

- čp. 25 (№ 20), dnes zaniklé

Dnes zbořený domek čp. 25 stál původně na nároží Náměstí Smiřických a Kutnohorské ulice. V 19. století ho koupili majitelé sousedního objektu čp. 24 a oba spojily do jednoho stavení (tzv. Fetterův dům). Ještě před jeho zbořením r. 1977 byl proveden jeho průzkum a bylo zjištěno, že valené polokruhové klenby ve východní části dispozice, kde měl východně situovaný objekt střední nosnou zeď, kolmou k průčelí do náměstí, pocházejí už z gotiky či renesance. Situace na nároží náměstí a ulice Kutnohorské je, co se týká středověké zástavby, nejasná, neboť objekt se skládal zřejmě ze dvou částí ve své výstavbě časově odlišných. Tomu nasvědčoval i odskok v průčelí při ulici Kutnohorské (asi o 4 metry).

Již v 16. století stál na jeho místě domek patřící přímo vrchnosti, na který byla přistavěna Kouřimská brána. V polovině 18. století jej prodala Marie Terezie Savojská místnímu měšťanovi **Jakubu Černému**. Protože ten už jeden dům v Kostelci vlastnil, prodal ho 24. července 1765 svému bratrovi **Janu Černému** za částku 280 zlatých. Po jeho smrti zde nejprve hospodařila pozůstalá vdova Anna Černá, příslušný zápis o tomto dědictví byl ale do pozemkových knih učiněn teprve až roku 1818. To už ovšem vlastnil dům někdo jiný – roku 1814 ho od Anny koupil kostelecký kovář a majitel nedalekého domu čp. 32 **Josef Kovařík** za vcelku vysokou částku 950 zlatých. Vlastnil ho přes dvacet let. Po svatbě svého syna ho 26. února 1843 Josef předal synovi **Janovi Kovaříkovi** a jeho manželce Františce rozené Procházkové z Horoušan. Jan pak zanedlouho zemřel (16. 7. 1849) v pouhých 33 letech a velice dlouho zde pak hospodařila sama **vdova Františka**⁷⁵⁹. Svého manžela přežila o čtyřicet let. V rámci dědického řízení byl pak dům čp. 25 přiřčen 21. července 1889 jejímu příbuznému **Antonínu Štětinovi**⁷⁶⁰, majiteli sousedního objektu čp. 24, který oba domy stavebně spojil a nákladně přestavěl. Antonín byl činný i v městské samosprávě – v letech 1880-1883 byl totiž kosteleckým zastupitelem, od roku 1883 i radním a v letech 1886-1900 dokonce prvním radním, tedy přímým zástupcem starosty a prvním mezi všemi zastupiteli a potom ještě krátce od roku 1900 až do své smrti zasedal v městském zastupitelstvu⁷⁶¹.

⁷⁵⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3315, fol. 70.

⁷⁵⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 56.

⁷⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 25, sb. listin 2310/1889.

⁷⁶¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 80.

- čp. 26 (№ 21), Kutnohorská

Severní část domu obsahuje dům barokního původu na hloubkovém obdélníkovém půdorysu. Na plánu z roku 1812 je objekt zakreslen asi o dvě třetiny kratší než dnes, užší krátké levé dvorní křídlo bylo přistavěno až v klasicismu do roku 1841. Dům byl následně přestavěn, zvýšen o patro a rozšířen na jižní straně spolu s prodloužením levého dvorního křídla v letech 1884-1885⁷⁶², původní novorenesanční fasádu z roku 1900 (s dřevěnými portály) měl dům ještě v roce 1925, kdy se navrhovaly nové výkladce v přízemí. Fasáda byla pak upravena roku 1957, kdy byl zrušen vstup v hlavním průčelí v druhé ose zleva a zvětšena šířka oken, v prvním patře místo pěti starých oken umístěna tři okna nová. Tehdy byla upravena též dispozice v přízemí.

Také dům čp. 26 v dnešní Kutnohorské ulici patřil až do konce 18. století přímo majitelům Černokosteleckého panství. Původně sloužil za obydlí panského zahradníka. Ve druhé třetině 18. století ho tehdejší majitelka panství Marie Terezie Savojská prodejem převedla do soukromých rukou – **Jakubovi Procházkovi** z Kostelce. Tehdy ovšem ještě tvořil s dnešním čp. 27 jeden objekt. Po jeho smrti byl pak dům v hodnotě 250 zlatých rýnských přičten 15. prosince 1785 Jakobovu synu **Janu Procházkovi**. Stavba byla pro něho nejspíš zbytečně velká, a tak jednu její polovinu (dnešní čp. 26) prodal 5. března 1791 **Karlovi Rývovi** za 120 zlatých rýnských. Ten dům vlastnil déle než padesát let a výrazně ho přestavěl (jeho manželka Magdalena zemřela až roku 1849 v 92 letech). Po jeho smrti byla nemovitost ohodnocena na 732 zlatých a v dědickém řízení přičtena 18. listopadu 1842 synovi **Janu Rývovi**. Později ji vlastnil společně se svou manželkou, ale ta bohužel po dvou letech zemřela. Jako svatební dar převedl Jan brzy nato (12. července 1850) celý dům v ceně 600 zlatých na svou dceru a zetě, **Marii a Václava Kuličovi**. Václav Kulič dům značně zadlužil, nejprve se sice snažil zachránit objekt před exekucí převodem na svou manželku (1861), ale exekuci pouze oddálil. Pro velkou zadluženost byl dům prodán ve veřejné dražbě 22. ledna 1868 jistému **Antonínu Hommerovi** za 1295 zlatých. Pro něho se ovšem jednalo jen o spekulativní kup a dům obratem prodal 25. července 1870 manželům **Janovi a Eleonoře Soukenkovým** z Dobrého Pole za 1445 zlatých. 4. června 1877 pak manželé Soukenkovi převedli objekt svému synovi a snaše, **Františku a Marii Soukenkovým** za cenu 1400 zlatých⁷⁶³. Už 29. října 1879 ho ovšem prodali manželům **Janovi a Anně Hejtmánkovým** z Kostelce⁷⁶⁴.

Výčet dalších majitelů domu čp. 26 v Kutnohorské ulici uvádíme již jen ve stručném přehledu. 3. května 1892 se zde zakoupili manželé **Jan a Marie Policovi**⁷⁶⁵. Od roku 1914 byla

⁷⁶² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

⁷⁶³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, fol. 68-69.

⁷⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 7593/1879.

⁷⁶⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 3589/1892.

nájemnicí domu **Růžena Kubánková**, která si také vymínila předkupní právo na dům. 9. listopadu 1918 ho skutečně koupila⁷⁶⁶. 17. září 1925 dům koupili židovští manželé **Pavel a Marta Sternovi**⁷⁶⁷. Bohužel i je potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně. Oba pak zanedlouho společně zemřeli 12. června 1942 v plynové komoře v Trawníkách (u protektorátních úřadů byli vedeni pod čísly 74498 a 75000). Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora z 21. 6. 1939 nucená správa (správcem byl ustanoven Jan Zeltner ze Šestajovic). Po smutném konci manželů Sternových byl z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 5. června 1942 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu)⁷⁶⁸. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19.5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**. 10. září 1945 bylo obnoveno vlastnictví pro nezvěstné manžele Sternovy a 4. prosince 1952 byly pak $\frac{3}{6}$ objektu předány do vlastnictví **Městského národního výboru** v Kostelci n.Č.l. (zbylé $\frac{1}{6}$ už byly v národní správě)⁷⁶⁹. Usnesením lidového soudu v Praze byly ony $\frac{1}{6}$ převedeny po jedné čtvrtině do majetku: **a) Oldřichu Žádnému, b) Adrieně Žádné, c) Vlastimilu Žádnému** (†2000), **d) Jaroslavě Žádné**⁷⁷⁰. Nynějším majitelem objektu je **Petr Kubiček** z Říčan.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí.

- čp. 27 (№ 21), Kutnohorská

Původně sloužil tento objekt jako obydlí panského zahradníka a patřil **majitelům Černokosteleckého panství**. Na katastru v roce 1841 je zachycen dům na menším půdorysu než stávající. Z tohoto klasicistního domu se zachoval jen sklep. Dům byl jako přízemní postaven ve druhé polovině 19. století, po r. 1873, kdy byla postavena též podsklepená zástavba po severní straně dvora (sklep sloužil jako lednice hospody) a následně byl roku 1894 zastřešen průjezd do dvora a roku 1909 byly provedeny menší vnitřní úpravy⁷⁷¹. Roku 1937 bylo nastavěno první patro nad jižní částí dispozice a adaptováno přízemí, kde byly rozšířeny okenní otvory a upravena

⁷⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 456/1918.

⁷⁶⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 711/1925.

⁷⁶⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 1203/1942.

⁷⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 444/1952.

⁷⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 26, sb. listin 483/1952.

⁷⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127.

dispozice. Roku 1971 došlo k nástavbě patra nad pravou částí dispozice a byly provedeny adaptace.

Ve druhé třetině 18. století ho tehdejší majitelka panství Marie Terezie Savojská prodejem převedla do soukromých rukou – **Jakubovi Procházkovi** z Kostelce. Tehdy ovšem ještě tvořil s dnešním čp. 27 jeden objekt. Po jeho smrti byl pak dům v hodnotě 250 zlatých rýnských přičten 15. prosince 1785 Jakobovu synu **Janu Procházkovi**. Stavba byla pro něho nejspíš zbytečně velká, a tak jednu její polovinu 5. března 1791 (dnešní čp. 26) odprodal. Druhou polovinu pak vlastnil takřka padesát let. Po Janově smrti byl objekt v celkové hodnotě 800 zlatých v dědickém řízení přičten 31. března 1831 pozůstalému synovi **Václavu Procházkovi**. Ten ale neměl v úmyslu usadit se zde, a proto už 21. prosince 1834 prodal dům čp. 27 vdově po místním měšťanovi, **Magdaleně Pečené** († 1868) za 590 zlatých. Nejspíš to byl pro ni pouze spekulativní kup, protože už 27. ledna 1835 (!) ho zase prodala manželům **Janovi a Aloisii Kašovým** za 588 zlatých. Po smrti své manželky (1848) zde nejprve hospodařil sám Jan Kaše, který pak zanedlouho, 7. února 1853, prodal dům za 1000 zlatých manželům **Janu a Barboře Rajkovým**. Ti zde žili až do své smrti. Několik let po skonu svého manžela (6. března 1871) pak Barbora převedla tuto nemovitost kupní smlouvou za 1500 zlatých na **Josefa a Annu Horovy** z Kostelce, vymínila si zde ovšem doživotní byt⁷⁷². Po smrti řeznického mistra Josefa r. 1883 zdělila celý dům vdova Anna Horová, která zde roku 1884 zřídila jatka⁷⁷³.

Výčet dalších majitelů domu čp. 27 v Kutnohorské ulici uvádíme již jen ve stručném přehledu. 6. dubna 1899 zdělila dům jejich dcera **Marie Baštová** († 1906)⁷⁷⁴. 7. srpna 1900 koupili objekt manželé **Josef a Marie Kuliškovi** z Kouřimi⁷⁷⁵. 6. října 1903 koupil ve veřejné dražbě značně zadlužený dům **Karel Bureš**⁷⁷⁶. Ten měl původně v úmyslu zřídit zde hostinec, ale roku 1905 městská rada jeho žádost v tomto směru zamítla s odůvodněním, že je v Kostelci hostinců už dostatečně⁷⁷⁷. 20. ledna 1909 získala koupí dům čp. 27 akciová společnost **Právozárečné měšťanstvo v Českém Brodě**⁷⁷⁸, která zde nakonec přece jen provozovala hostinec. Výměrem Ministerstva výživy z 23. dubna 1948 byl tento objekt **znárodněn**⁷⁷⁹. Nynějším majitelem objektu je **Město Kostelec nad Černými lesy**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm osob.

⁷⁷² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, vložka č. 27.

⁷⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

⁷⁷⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 27, sb. listin 320/1899.

⁷⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 27, sb. listin 503/1900.

⁷⁷⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 27, sb. listin 795/1903.

⁷⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127.

⁷⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 27, sb. listin 69/1909.

⁷⁷⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 27, sb. listin 960/1948.

- čp. 28, Kutnohorská

Obytný objekt do ulice je klasicistního původu, upravovaný v druhé polovině minulého století. Za obytným objektem při ulici Kutnohorské je průmyslový objekt mlýna s průčelím z roku 1914. Nad přízemím jsou nad sebou ocelová okna ve třech výškách. Stropy jsou dřevěné trémové, poslední podlaží je otevřeno do krovu. Od západní obvodové zdi přízemního obytného stavení při ulici do hloubky 15 metrů byl objekt postaven v roce 1914. Tehdy bylo postaveno i dvoudílné křídlo vybíhající k jihu a lícující svým západním průčelím křídlo kolmé k ulici. V roce 1920 byla provedena nástavba tří nadzemních podlaží nad křídlem kolmým k ulici. Nástavba byla provedena pro elektrický válcový mlýn. Roku 1922 bylo zbořeno křídlo směřující k jihu a postaveno křídlo navazující na západní průčelí zbořeného křídla směrem k západu. V tomto křídle byla umístěna truhlárna a dílna. Toto křídlo bylo opět prodlouženo roku 1954 pro zřízení pekárny. Roku 1922 bylo též prodlouženo na západ křídlo kolmé k ulici, kde byla v přízemí zřízena strojárna. Z roku 1928 pochází plán na zřízení pekárny v křídle kolmém k ulici.

Dům čp. 28 se v písemných pramenech poprvé objevuje až v 90. letech 18. století, kdy patřil k domu čp. 30 na náměstí a sloužil jako jedna z hospodářských budov (především stodola) a patřil k němu až do roku 1879. V této době patřil manželům **Anně a Matěji Tůmovým**. Řemenář Matěj Tůma zasedal ve funkčním období 1763-1766 a znova v letech 1775-1785 v městské radě jako konšel⁷⁸⁰. Po manželově smrti († 12. 2. 1826) se Anna, dcera Jana Šámala z Českého Brodu, rozhodla 1. září 1828 předat objekt dceři **Anně** a jejímu manželu, místnímu lékaři, **Matěji Sulíkovi**⁷⁸¹. Po smrti svého manžela se vdova Anna, nyní už provdaná Cibulková, přestěhovala právě do domku čp. 28, ovšem 5. října 1863 ho za 2000 zlatých prodala svému zeti a dceři, **Františku a Karolíně Zappovým** za částku 2000 zlatých⁷⁸². Ze čtyřicátých let 19. století také pocházejí dvě věcná břemena na tomto objektu – jeho majitelé jsou totiž povinni od roku 1840 a 1846 vystavět a na svůj náklad udržovat hraniční zeď s objekty čp. 273 a 304. 25. srpna 1871 darovala Karolína svou polovinu domu rovným dílem třem synům svého manžela z prvního manželství – **Františku, Bedřichovi a Karlu Zappovi**, nesměli však prodat ani zadlužit nemovitost bez svolení otce⁷⁸³. Nutno podotknout, že rodina Zappova v Kostelci trvale nežila. Po předčasné smrti Bedřicha Zappa pak okresní soud 16. března 1881 rozdělil jeho šestinu domu mezi oba pozůstalé bratry a otce tak, že otec zdědil $\frac{1}{24}$ a jeho synové po $\frac{1}{24}$. Po dospění Františka

⁷⁸⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 75.

⁷⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 130.

⁷⁸² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 314.

⁷⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 28, sb. listin 1251/1871.

Zappa ml. odkoupil postupně otcův i bratrův podíl (30. 10. 1890 a 31. 1. 1891) a získal tak celý dům⁷⁸⁴.

Výčet dalších majitelů domu čp. 28 v Kutnohorské ulici uvádíme již jen ve stručném přehledu. 22. února 1893 jej koupili strojničtí manželé **František a Marie Chmelíkovi**⁷⁸⁵. 14. listopadu 1914 postoupili dům svému synovi a snaše, **Františku** († 1976) a **Marii** († 1977) **Chmelíkovým ml.**, kteří zde vybudovali známý Chmelíkův mlýn a pekárnu a zároveň nechali roku 1916 celý podnik elektrifikovat firmou Křižík z Prahy⁷⁸⁶. Výměrem Ministerstva potravinářského průmyslu z 19. srpna 1961 byl celý tento objekt **zestátněn** a jeho správou byl pověřen ONV Kolín, ale Chmelíkovi zde dožili. Nynějším majitelem objektu je **Ing. Karel Fousek** z domu čp. 503.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 29 (№ 22), Náměstí Smiřických

Dům čp. 29, ke kterému byla až do počátku 19. století přistavěna městská brána, je poprvé v písemných pramenech zmíněn už roku 1561, kdy jej koupil za 15 kop grošů českých jistý **Jan Křtěnek** od měšťana **Víta Šimka Kuchardovského**. Podržel ho však pouhé dva roky – roku 1563 totiž zemřel bez zanechání dědiců, a tak byl dům z nařízení tehdejšího správce panství Jana Kříže prodán za 22 kop 30 grošů českých jakémusi myslivci **Dobešovi**⁷⁸⁷, který je také jako majitel uváděn v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. V sedmnáctém století se tento dům nazýval Dvořákovský nebo též Rusínovský podle jeho majitele **Pavla Rusína**. Pavel Rusín Novohradský, který působil do roku 1626 v městečku jako městský písař, koupil 28. července 1621 od Doroty⁷⁸⁸ a Alžběty, pozůstalých dcer zemřelého kováře **Havla Dvořáka** toto spáleniště za 100 kop grošů míšeňských⁷⁸⁹. Nevíme, zda tento dům někdy později během třicetileté války vyhořel, jisté však je, že v uvedeném období nikdy nezpustl. Pro sešlost věku předal Pavel Rusín dům 17. srpna 1641 svému zeti **Janu Ryznerovi**⁷⁹⁰. 7. května 1659 dům vyhořel⁷⁹¹, byl však vzápětí obnoven. Jan Ryzner vlastnil dům, ve kterém byla umístěna i hospoda, více jak třicet let. Pro neznámý poklesek byla jeho dcera Kateřina vyhoštěna z Černokosteleckého panství (odešla do Nymburka) a zbavena svého dědického podílu. Z tohoto důvodu koupil po smrti Jana Ryznera

⁷⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 28, sb. listin 8229/1881, 8086/1891 a 8265/1890.

⁷⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 28, sb. listin 1865/1893.

⁷⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 28, sb. listin 1250/1914.

⁷⁸⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 25.

⁷⁸⁸ Později zběhla z Černokosteleckého panství a nejspíše odešla do exilu.

⁷⁸⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 5.

⁷⁹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 6.

⁷⁹¹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

dům čp. 29 dne 9. dubna 1674 za 254 kop a 10 grošů míšeňských **Pavel Horálek**⁷⁹². Pavel Horálek byl prvním majitelem tohoto domu z rodu Horálků, starého černokosteleckého rodu, který dal městu několik primasů, purkmistrů a radních. Narodil se v Kostelci nad Černými lesy jako syn Anny Probíškové, dcery černokosteleckého měšťana Pavla Probíška⁷⁹³. Zemřel v březnu 1695 a po jeho smrti zdědil dům 21. ledna 1708 syn řezník **Vilém Horálek**⁷⁹⁴. Vilém patřil mezi nejbohatší černokostelecké měšťany. Není proto divu, že v letech 1723 a 1724 zastával úřad rychtáře, v letech 1715, 1717 a 1725 se připomíná jako konšel a poprvé v letech 1730-1739 a podruhé v letech 1743-1748 byl dokonce černokosteleckým primasem⁷⁹⁵. Vilém Horálek, který dům nákladně přestavěl, držel dům až do své smrti. Zemřel 1. října 1748 *na poli rozsévaje obilí*⁷⁹⁶. Po jeho smrti zdědil dům syn **Jan Horálek**. I Jan Horálek zastával roku 1748 po vzoru otce úřad černokosteleckého konšela⁷⁹⁷. Později ale vstoupil do panských služeb a postupně se přes purkrabího Černokosteleckého panství vypracoval nejprve na vrchního ředitele (hejtmana) Černokosteleckého panství a později až na vrchního inspektora všech knížecích panství v majetku Marie Terezie Savojské – bezesporu byl ve své době nejvýznamnějším a asi i nejbohatším obyvatelem nejen Kostelce, ale i celého Černokostecka. Náhlá smrt Janova otce nebyla v rodině Horálků ojedinělá – *pozorujice, kterak jeho předkové a přátelé, totiž bába, otec i dva bratři jeho náhlou smrtí sešli a na věčnost se odebrali*. A právě strach ze smrti vedl Jana Horálka k uctívání sv. Barbory, patronky šťastné smrti. Tato úcta později vedla k založení zbožného bratrstva sv. Barbory v Kostelci nad Černými lesy roku 1756, které Jan Horálek inicioval a také financoval⁷⁹⁸. Zámožnost zdejších majitelů se bezesporu odrazila i na výstavnosti a okázalosti domu čp. 29, jehož přesnou barokní podobu bohužel neznáme. Od svého staršího bratra Jana Horálka koupil otcovský dům 11. prosince 1754 za 1000 zlatých rýnských **Ignác Horálek**⁷⁹⁹. Ignác působil celý život v městské správě – nejprve od roku 1758 jako starší rychtář, poté v letech 1763-1766 jako konšel a od roku 1769 do r. 1772 dokonce jako primátor. Po otcově smrti zdědil tento dům 18. listopadu 1771 jeho syn **Matěj Horálek** za 1300 zlatých rýnských⁸⁰⁰. Matěj Horálek po několika letech zemřel a 24. března 1779 prodal jeho syn Václav Horálek dům čp. 29 za 1235 zlatých rýnských **Matěji Synečskému**⁸⁰¹. 1. června 1802 potom Matěj Synečský, který dům nákladně přestavěl, provedl nástavbu poschodí a zřídil v patře velký sál (kde byly pořádány

⁷⁹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 6.

⁷⁹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 632.

⁷⁹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 6.

⁷⁹⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73-74.

⁷⁹⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁷⁹⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

⁷⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1765-1780), fol. 75.

⁷⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 14.

⁸⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 16.

⁸⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 85.

plesy a posvícenské zábavy), jej prodal *pro sešlost věku* za 7700 zlatých (!) **Janu Čermákovi**⁸⁰². Ten jej ale obratem prodal 1. května 1804 za 1300 zlatých **Janu Staňkovi**⁸⁰³. O pět let později, 29. dubna 1809, vyměnil Jan Staněk tento dům s **Františkem Stárkem** za jeho mlýn v Šebířově u Mladé Vožice v hodnotě 13.000 zlatých⁸⁰⁴. František Stárek ale nedržel dům dlouho, už 4. dubna následujícího roku ho za 16.900 zlatých prodal manželům **Janu a Magdaleně Pokorným**⁸⁰⁵. 6. prosince 1817 ho prodali za 3500 zlatých svému synovi **Antonínovi Pokornému**⁸⁰⁶, za něhož došlo k větším stavebním úpravám objektu (přestavba hospody). Tyto úpravy si vynutil požár, který zde v noci 31. ledna 1833 vypukl, a kromě toho, že to bylo v mrazivém lednu, se velice rychle rozšířil směrem na východ a zničil i větší část strany náměstí od domu čp. 25 směrem dolů⁸⁰⁷. Ve stáří snad Pokorní usoudili, že je objekt pro jejich potřeby zbytečně velký, a tak ho 24. července 1846 prodali za značnou částku 7000 zlatých **JUDr. Václavu Milnerovi** (*1817 † 14. 7. 1864) a jeho manželce Anně, majitelům deskových statků Hlaváčova Lhota a Třebovle⁸⁰⁸. Václav Milner byl ve své době známou osobností – působil jako předseda správní rady cukrovaru v Pečkách, v letech 1861-1864 byl zemským poslancem za tzv. Mladočechy a od roku 1861 dokonce i poslancem na říšské radě (rezignoval 1863). Zemřel na plicní chorobu jako poslední svého rodu⁸⁰⁹. Můžeme se jen dohadovat, zda Milnerové zamýšleli vybudovat si z domu čp. 29 nějaké reprezentativnější „městské“ bydlení. Faktem je, že už 26. ledna 1848 prodala Anna Milnerová v zastoupení manžela nemovitost za 6000 zlatých jejím původním majitelům, čili **Antonínu a Terezii Pokorným**⁸¹⁰. Ani oni ji ale nevlastnili delší dobu – 24. března 1851 ji totiž převedli kupní smlouvou na **Josefa Bergmana**, prvního z rodu Bergmanů vlastníčích tento hostinec, za sumu 5600 zlatých⁸¹¹ (Josef byl původně žid, syn zdejšího žida Filipa Bergmana a jeho manželky Doroty, a jmenoval se Isák, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal s celou rodinou pokřtít). Z 11. května 1852 pochází také věcné břemeno, že žádný majitel domu čp. 365 nesmí vybourat okno do dvora čp. 29⁸¹². Odevzdací listinou z 18. října 1863 přešel dům do vlastnictví **Rudolfa Bergmanna**⁸¹³.

Výčet dalších majitelů domu čp. 29 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 29. června 1913 byl dům rozdělen mezi dědice takto: **a) Marii Flekáčkové** $\frac{1}{15}$, **b) Marii**

⁸⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 362.

⁸⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 440.

⁸⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 154 p.v.

⁸⁰⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 256.

⁸⁰⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 74.

⁸⁰⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 125 et 207.

⁸⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 59.

⁸⁰⁹ LIŠKOVÁ, M., *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*, Praha 1994.

⁸¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 132.

⁸¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 303.

⁸¹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 2472/1852.

⁸¹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 350/1863.

Flekáčkové provd. Horníkové $\frac{1}{45}$, **c) Josefu Flekáčkovi** $\frac{1}{45}$, **d) Martě Flekáčkové provd. Bidlové** $\frac{1}{45}$, **e) nezl. Anně Flekáčkové** $\frac{1}{15}$, **f) Adolfíně Stiebitzové** $\frac{1}{5}$, **g) Emanuelu Bergmannovi** $\frac{1}{5}$, **h) Bertě Bergmannové** $\frac{1}{20}$, **i) Eduardu Bergmannovi** $\frac{1}{20}$, **j) Rudolfu Bergmannovi** $\frac{1}{20}$, **k) Juliu Bergmannovi** $\frac{1}{20}$, **l) Emanuelu Kellerovi** $\frac{1}{5}$ ⁸¹⁴. Dům však měli pronajatý manželé Ferdinand a Františka Baláskovi. 6. listopadu 1914 zdělila podíl Emanuela Bergmanna **Marie Moravcová**⁸¹⁵. 7. července 1917 prodala Adolfína Stiebitzová svůj podíl rovným dílem **Hermíně Bergmanové a Augustě Vohryzkové** a 8. srpna 1917 tyto dvě odkoupily podíl Anny Flekáčkové⁸¹⁶. 22. srpna a 13. září 1917 odkoupily Hermína Bergmanová a Augusta Vohryzková dále podíly Marie Flekáčkové, Marie Horníkové, Marie Moravcové, Rudolfa Bergmanna a Josefa Flekáčka⁸¹⁷. 22. srpna 1917 dále Hermína Bergmanová a Augusta Vohryzková získali koupí podíl Berty Bergmannové a Eduarda Bergmanna⁸¹⁸. 31. srpna 1917 pak obě výše zmíněné koupily od dědiců Emanuela Kellera jeho podíl⁸¹⁹. 6. května 1926 prodala Augusta Vohryzková, nyní už provdaná Brumlíková, svůj podíl na domě (nepředstavitelných^{334/20}) manželům **Josefu a Anně Belzovým**⁸²⁰. Hermína Bergmanová se 18. března 1924 provdala za **Josefa Velebu**, který také koupil 4. července 1927 podíl manželů Belzových a zbylých tří podílníků a manželé Velebovi se tak stali jedinými vlastníky celého domu čp. 29⁸²¹. Hermína a snad i její manžel byli židé. Bohužel i je potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace. Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora z 13. prosince 1943 nucená správa (správcem byl ustanoven František Deimling z Kolína V)⁸²². Tento František Deimling 10. května 1944 prodal dům **Jaroslavu a Jaroslavě Pružinovým**⁸²³. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa. Josef Veleba** druhou světovou válku přežil a dosáhl zrušení kupní smlouvy z 10. května 1944 a 20. srpna 1946 i obnovení svého vlastnictví⁸²⁴. Podle rozhodnutí ONV v Kolíně z 28. října 1960 byl celý objekt **znárodněn** a na

⁸¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 842/1913.

⁸¹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 359/1914.

⁸¹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 354/1917.

⁸¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 394/1917.

⁸¹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 395/1917.

⁸¹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 494/1917.

⁸²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 366/1926.

⁸²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 112 et 859/1927.

⁸²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 2461/1943.

⁸²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 1112/1944.

⁸²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 522/1946.

tomto faktu nic nezměnila ani soudní žaloba Josefa Veleby z roku 1962⁸²⁵. Současnými majiteli domu jsou **Václav a Věra Fousovi** z čp. 1067 a **Ing. Jan a Zdeňka Bukáčkovi** z čp. 1066.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 2 kopy 30 záhonů polí (tj. cca 3,8 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 38 grošů a 1½ penízu míšeňského a 1 slepici⁸²⁶. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 8 grošů českých a z louky k němu patřící 3 groše české, odváděli 1 slepici a žennou robotu vykonávali 1 den⁸²⁷. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě byly celkem tři byty a žilo tady dohromady dvanáct lidí.

- čp. 30 (№ 23), Náměstí Smiřických

Budova tohoto domu má pravděpodobně už renesanční sklep. Za baroka (roku 1713) byl pak dům rozšířen o průjezd s valenou klenbou, ovšem placky v průjezdu jsou zřejmě pozdější. Klasicistního původu je pravé dvorní křídlo, postavené někdy do roku 1841 a přestavěné stejně jako hlavní objekt roku 1880, kdy majitelé vyměnili stropní konstrukce v přízemí, nově postavili schodiště v klasicizujícím rázu a ve stejném duchu upravili i průčelí domu, přičemž právě roku 1880 nechali na místě dvou oken doplnit hlavní fasádu o arkýř typický pro tento objekt⁸²⁸.

Dům čp. 30 je uveden už v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. Tehdy ho vlastnil jistý **Jan Řezník**⁸²⁹. Další písemná zmínka, o které můžeme s určitostí říci, že se týká domu čp. 30, pochází z roku 1622. 10. srpna toho roku je totiž datována smlouva, kterou kolář **Jan Fiala** koupil od dědiců zemřelého **Šimona Pinkovského**, tzn. syna Adama a vnuků Jana, Kateřiny a Doroty, dům na náměstí za 100 kop grošů míšeňských. Roku 1639 dům při vyplnění Kostelce švédskými vojsky lehl popelem. Přibližně v této době také zemřel Jan Fiala, který minimálně roku 1636 zastával v Kostelci úřad konšela⁸³⁰. 29. července 1643 prodala vdova Eva Fialová shořelý dům za částku 116 kop grošů míšeňských zámečníkovi **Janu Hrdličkovi**⁸³¹, který v letech 1646-1655 působil v Kostelci jako konšel⁸³². Také při požáru města 7. května 1659 dům čp. 30 vyhořel⁸³³. Po otcově smrti zdědil dům 5. března 1668 **Jan Hrdlička**⁸³⁴. Jan Hrdlička byl

⁸²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 29, sb. listin 262/1960.

⁸²⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v prepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁸²⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 5v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁸²⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128 (1878-1880).

⁸²⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁸³⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁸³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 7.

⁸³² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁸³³ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

v této době čerstvě ženatý - 8. listopadu 1667 se totiž oženil s bohatou vdovou po knížecím fišmistrovi Zuzanou Lichtenbergerovou⁸³⁵. Jan Hrdlička patřil ve své době ke společenské elitě Kostelce nad Černými lesy – už díky svému původu. Pocházel totiž z vážené rodiny, jeho dědeček z matčiny strany Michal Daník z Vostrova a Kočic byl totiž movitým erbovním měšťanem a primasem královského města Českého Brodu⁸³⁶. Po vzoru otce i Jan zastával nejprve úřad obecního písaře (grafognostickým rozbořem městské knihy lze dojít k závěru, že minimálně od roku 1664) a v letech 1670-1678 post černokosteleckého radního⁸³⁷. Po smrti knížecího porybného Simeona Karla Svobody na počátku roku 1681 byl Jan Hrdlička jmenován jeho nástupcem ve funkci a navíc nejpozději roku 1684 se stal černokosteleckým primasem. Tyto funkce mu přirozeně vynesly i patřičné společenské postavení, takže když 15. listopadu 1686 zemřel, byl pohřben v kostele sv. Jana Křtitele *před mřížkou*⁸³⁸, což byla výsada jen pro místní elitu. Po jeho smrti tady pak hospodařila pozůstalá vdova Zuzana společně se svou dcerou Barborou. Zuzana Hrdličková přežila svého manžela o čtrnáct let, zemřela zde 11. dubna 1700 a pohřbena byla přímo v kostele sv. Jana Křtitele do manželova hrobu⁸³⁹. Dům pak bez jakéhokoliv zápisu přešel na pozůstalou dceru Barboru, která se následně provdala za černokosteleckého měšťana **Jakuba Tichého**. Svému manželovi prodala 11. listopadu 1709 tento dům za 120 kop grošů míšeňských, přičemž 60 kop grošů obdržela sama Barbora a zbylých 60 kop grošů připadlo sestře zemřelého Jana Hrdličky, Juditě, manželce škvoreckého sládky Jana Tučka⁸⁴⁰. Podle Tereziánského katastru vlastnil roku 1713 dům čp. 30 Jakub Celný, kterého snad můžeme ztotožnit s Jakubem Tichým, původem z Jičína, který dům právě roku 1713 přestavoval⁸⁴¹. Pro roky 1730-1750 dnes bohužel neexistují příslušné gruntovní knihy obsahující zápisy týkající se černokosteleckých domů. Dům čp. 30 se tedy v písemných pramenech znovu objevuje až v 50. letech 18. století, kdy je ovšem už v držení manželů **Anny a Matěje Tůmových**. Řemenář Matěj Tůma zasedal ve funkčním období 1763-1766 a znova v letech 1775-1785 v městské radě jako konšel⁸⁴². Po manželově smrti se Anna, dcera Jana Šámala z Českého Brodu, rozhodla předat 1. září 1828 objekt dceři **Anně** a jejímu manželu, místnímu lékaři, **Matěji Sulíkovi**⁸⁴³. Po smrti svého manžela hospodařila na domě nejprve vdova sama, ovšem 7. června 1851 ho za 2000 zlatých prodala své dceři **Karolíně**

⁸³⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 7.

⁸³⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 72-73.

⁸³⁶ MIŠKOVSKÝ, J., *Šlechtické rodiny na Českobrodsku*, in: Naše hlasy č. 13, roč. 1900, 1. dubna 1900.

⁸³⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

⁸³⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

⁸³⁹ SOA Praha, sbírka matrik, f. Kostelec nad Černými lesy, sign. 2, fol. 41.

⁸⁴⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 7.

⁸⁴¹ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500.

⁸⁴² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 75.

⁸⁴³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 130.

Zappové⁸⁴⁴. 25. srpna 1871 darovala Karolína svou polovinu domu rovným dílem třem synům svého manžela z prvního manželství – **Františku, Bedřichovi a Karlu Zappovi**, nesměli však prodat ani zadlužit nemovitost bez svolení otce⁸⁴⁵. Nutno podotknout, že rodina Zappova v Kostelci trvale nežila. K domu čp. 30 patřil v této době také menší domek čp. 28 v Kutnohorské ulici. Snad z finančních důvodů se Zappovi rozhodli tento objekt na náměstí prodat a ponechat si jen domek čp. 28 – stalo se tak 11. září 1879, kdy ho koupili manželé **Jan a Marie Lechkých**⁸⁴⁶.

Výčet dalších majitelů domu čp. 30 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 23. ledna 1911 zdědil dům syn **Jan Lechký** (* 1884), který postavil ve dvoře nové chlévy⁸⁴⁷. 29. prosince 1923 zdědil dům po předčasné smrti otce nezletilý syn **Zdeněk Lechký** (* 1912)⁸⁴⁸. Rozhodnutím ONV v Kolíně z 28. října 1960 byl dům **znárodněn** a jeho správou byla pověřena Domovní správa v Kostelci n. Č. l.⁸⁴⁹ Současným majitelem objektu je **Hana Boháčková**.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 6 kop 45 záhonů polí (tj. cca 10,4 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopu 5 grošů míšeňských, odvést 2 slepice a požnout 6 záhonů polí⁸⁵⁰. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 10 grošů českých a žennou robotu vykonávali 2 dny⁸⁵¹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šestnáct lidí – vedle rodiny majitele ještě další neuvěřitelné čtyři rodiny podnájemníků!

- čp. 31 (№ 24), Náměstí Smiřických

Dům by mohl být ve svém obvodovém zdivu spolu s vnitřními hloubkovými zdmi, kolmými k průčelí do náměstí, renesančního původu. Valená klenba vpravo vzadu a snad i schodiště je barokního původu, placky vlevo vpředu jsou klasicistní, zřejmě vznikly zároveň s klasicistním průčelím, jež mělo v přízemí pásovou bosáž s vyznačenými klenáky nad půlkruhovými oblouky, v prvním patře měla okna společnou podokenní římsu a profilované šambrány. R. 1967 byla stará omítka a průčelí upraveny do dnešního stavu. V klasicismu byl dům také prodloužen. Od 16. století byla v domě hospoda. Novodobě byla vyměněna část stropních konstrukcí a zbořeno křídélko na jihu a postaveno hospodářské stavení, příčně přehrazující první dvůr. Průjezdem

⁸⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 314.

⁸⁴⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 30, sb. listin 1251/1871.

⁸⁴⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 30, sb. listin 7214/1879.

⁸⁴⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 30, sb. listin 133/1911.

⁸⁴⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 30, sb. listin 866/1923.

⁸⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 30, sb. listin 2101/1960.

⁸⁵⁰ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁸⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

v něm se dostáváme do druhého dvora, jenž má vzadu stodolu, vpravo přízemní klasicistní objekt zaklenutý plackovými klenbami. V průčelí do náměstí je patrné řešení klasicistního průčelí z první poloviny 19. století (arkádové členění v přízemí a římsy).

Nejstarší zmínka o domu čp. 31 je v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564, kdy byl jeho majitelem jistý **Jíra Krejčí**⁸⁵², zároveň je tu také poznamenáno, že tuto nemovitost kdysi vlastnili přímo **majitelé panství**. V pozemkových knihách se tento objekt poprvé objevuje až 21. října 1619, kdy **Jiří Macek**, bednář, kupuje od matky Maruše, bratra Bedřicha (který nadělal rodině velké dluhy) a sester Kateřiny, Ludmily a Anny dům po otčímovi **Adamovi Tintěrovi** za 300 kop grošů míšeňských⁸⁵³. V letech 1625-1644 byl černokosteleckým konšelem a v letech 1644-1658 dokonce purkmistrem⁸⁵⁴. Za zmínku rozhodně stojí, že Jiří měl za manželku Dorotu Glassbergerovou ze Stříbrné Skalice, pravnučku Víta Phagella Píseckého, známého luteránského kněze v Kostelci za posledních Smiřických. Jiří Macek držel tento dům bezmála 40 let a nákladně jej přestavěl. Nezachoval však žádného živoschopného potomka, takže se ho po jeho smrti ujal 9. června 1658 synovec **Václav Penčička** za 922 kop 58 grošů a ½ denáru míšeňského⁸⁵⁵. Václav Penčička měl snad v úmyslu obývat zděděný dům. Bohužel ten lehl 7. května 1659 popelem, a proto již 9. prosince 1659 prodal spáleniště za 240 kop grošů českých **Jakubu Celnému**⁸⁵⁶. Jakub Celný dům znovu vystavěl, i když skromněji. V letech 1662-1678 zastával funkci konšela⁸⁵⁷. Roku 1669 zdědil po tchánu dům čp. 33, takže jej po dvanácti letech - 13. září 1671 - prodal za 440 kop grošů míšeňských měštce **Alžbětě Bendové**, manželce Jana Bendy⁸⁵⁸. Po smrti manžela prodala Alžběta 24. dubna 1676 za 440 kop grošů svůj dům **Vítu Kuželovi**⁸⁵⁹. V letech 1678-1689 působil ve městě jako konšel⁸⁶⁰. Roku 1679 vyhořel dům podruhé⁸⁶¹. Vít Kužel se s největší pravděpodobností dostal po několika letech do finančních problémů, a proto koupil od Pavla Ferstera podstatně skromnější dům čp. 119. **Pavel Ferster** naopak koupil od Víta Kužela 27. července 1687 dům čp. 31 za 440 kop grošů míšeňských⁸⁶². Později začal Pavel používat zkomolenou podobu svého příjmení na „Pavel Ferst“. Jeho nejmladší syn Pavel se nejprve vyučil ševcem, ale nakonec po brzké smrti svého otce odchází do Lstiboře a stává se tam kantorem (!) – opět tento případ dokládá nízkou úroveň venkovského školství v 17. a 18. století. Jeho dcera

⁸⁵² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁸⁵³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 8.

⁸⁵⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁸⁵⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9B.

⁸⁵⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9C.

⁸⁵⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁸⁵⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9C.

⁸⁵⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9F.

⁸⁶⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

⁸⁶¹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

⁸⁶² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9A.

Judita Ferstová (1727-1772) se roku 1747 provdala za Matěje Mrvíka ze Lstiboře, a všichni se tak stali přímými předky autora této studie⁸⁶³. Od Pavla Ferstera koupil tento dům 24. září 1696 vyžlovský šenkýř **Martin Šlejza** za 440 kop grošů míšeňských⁸⁶⁴. Martin Šlejza nevlastnil dům dlouho – už 17. března 1699 jej za 440 kop grošů míšeňských prodal **Martínu Horáčkovi** a manželce Zuzaně⁸⁶⁵. Tímto způsobem se dům dostal do vlastnictví rodu Horáčků, kteří jej drželi více jak dalších sto let. Martin Horáček po několika letech zemřel. Domu se logicky ujala Zuzana Horáčková, poněvadž syn Jan byl ještě nezletilý. Zuzana se potom podruhé provdala za **Jakuba Svobodu**, kterému také dům 1. října 1708 za 440 kop grošů míšeňských prodala⁸⁶⁶. i Jakuba Svobodu manželka Zuzana přežila. Krátce po jeho smrti, přesněji 19. února 1727, předala dům čp. 31 svému synovi z prvního manželství **Janu Horáčkovi** za 440 kop grošů míšeňských⁸⁶⁷. V letech 1731, 1737, 1739 se v písemných pramenech připomíná jako konšel a v letech 1743-1745 jako radní⁸⁶⁸. 7. března 1754 jej postoupil Jan Horáček s vůlí své manželky synu **Janu Horáčkovi** za 800 zlatých rýnských⁸⁶⁹. Pro roky 1730-1750 dnes bohužel neexistují příslušné gruntovní knihy obsahující zápisy týkající se černokosteleckých domů. Dům čp. 31 se tedy v písemných pramenech znovu objevuje až v 50. letech 18. století, kdy je ale už v majetku **obce**. Od černokosteleckého obecního zastupitelstva koupila tento objekt 7. května 1775 Kateřina Chaloupková, manželka vysloužilého vojáka **Jana Chaloupky** (svatba 1773), kterému svůj dům darovala⁸⁷⁰. Po dosažení plnoletosti koupil 27. května 1780 dům od svého otčima Jana Chaloupky syn Kateřinina prvního manžela Václava Tůmy, **Vojtěch Tůma**, za 490 zlatých rýnských⁸⁷¹. Již po třech letech ho ovšem prodal za 662 zlatých **Václavu Kašovi** a jeho manželce⁸⁷². Václav Kaše se významně zapsal do historie tohoto domu, neboť zde zřídil vyhlášený hostinec U modré hvězdy⁸⁷³. Kromě toho také minimálně v letech 1790-1793 působil ve městě jako jeden ze tří radních. Poté, co Václav Kaše zemřel, předala vdova Kateřina Kašová tento objekt v celkové hodnotě 3000 zlatých synovi **Františku Kašemu** (stalo se tak 26. června 1806⁸⁷⁴), který pokračoval v tradici svého rodu a v letech 1816-1838 byl kosteleckým prvním radním, čili

⁸⁶³ Vide soupisy poddaných Černokosteleckého panství: SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1293-1315.

⁸⁶⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9A.

⁸⁶⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9A.

⁸⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 9A.

⁸⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 28B. Tento zápis byl v gruntovní knize omylem zapsán k domu čp. 38.

⁸⁶⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74.

⁸⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 37.

⁸⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 53.

⁸⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 80.

⁸⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 100.

⁸⁷³ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostece n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 60.

⁸⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 18.

přímým zástupcem purkmistra⁸⁷⁵. Nejspíše za tohoto majitele došlo k rozsáhlé klasicistní úpravě stavby, a to především průčelí. Dalším vlastníkem domu čp. 31 z rodiny Kašů byl **Václav Kaše**, kterému ho postoupil jeho otec František Kaše 17. října 1829 za odhadní částku 2269 zlatých 27 krejcarů⁸⁷⁶. Asi nejvýznamnějším majitelem domu byl ale dlouholetý kostelecký první radní (1880-1884), starosta (1884-1917) i okresní starosta (1886-1917), čestný občan města (od 1911), předseda místní záložny, občan věrný Habsburské monarchii a člen mnoha místních spolků (mj. spoluzakladatel a první předseda Spolku dobrovolných hasičů od r. 1873) **Bedřich Kaše**, který ho dostal společně se svou manželkou Barborou, roz. Pačesovou, a společně s jedním masným krámem v radnici čp. 41 v hodnotě 8 000 zlatých 14. listopadu 1872⁸⁷⁷. Nejprve zde po smrti své manželky roku 1906 hospodařil sám, a poté, co zdědil nedaleký objekt čp. 49, se tam přestěhoval a nakonec tam 3. února 1918 i zemřel ve věku 70 let.

Výčet dalších majitelů domu čp. 31 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 20. března 1918 byl majetek zesnulého Bedřicha Kašeho rozdělen rovným dílem mezi dcery: **a) Bedřišku Bervicovou; b) Marii Mikeskovou; c) Zdenku Hůlovou** (babičku Jiřího a Zdeňka Hůlových, současných významných postav města)⁸⁷⁸. 21. září 1921 objekt koupili manželé **Václav a Emilie Horákoví**⁸⁷⁹. 25. června 1925 darovali dům svému synovi a dceři, **Josefu a Ruženě Horákovým**⁸⁸⁰. 28. července 1939 získal dům místní obchodník **Bohumil Ipser**⁸⁸¹ († 11. 11. 1945), který se do Kostelce přistěhoval z Církvic. Za zmínku stojí, že vystoupil z katolické církve a vstoupil do církve Československé husitské. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednáních z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**. Odevzdací listinou z 8. prosince 1945 pak byla národní správa zrušena a dům čp. 31 zdědila příbuzná rodina Ipserovy, **Marie Friglová**⁸⁸². 28. července 1947 koupil ¼ domu **Josef Majer**, další ¼ **Anna Majerová** a zbylou polovinu **Milada Svobodová, provd. Majerová**⁸⁸³. Aby majitelé nemovitosti přešli jejímu znárodnění, darovali sami dům čp. 31 dne 25. února 1963 **státu**, resp. ONV v Kolíně⁸⁸⁴. Dnešním vlastníkem objektu je **Miloš Majer** z Úval, příbuzný předchozích držitelů.

⁸⁷⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 78-79.

⁸⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9.

⁸⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 1270/1872.

⁸⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 151/1918.

⁸⁷⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 555/1921.

⁸⁸⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 703/1925.

⁸⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 1023/1939.

⁸⁸² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 845/1945.

⁸⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 805/1947.

⁸⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 31, sb. listin 996/1963.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 2 kopy záhonů polí (tj. cca 3 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 20 grošů míšeňských a požnout 6 záhonů polí u Klučova⁸⁸⁵. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 10 grošů českých, z louky celkem 15 grošů ročně, z polí k němu patřících po 15 groších a žennou robotu vykonávali 2 dny⁸⁸⁶. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidi.

- čp. 32 (№ 25) – obecní kovárna, dnes součást čp. 33, Náměstí Smiřických

Původní, snad již gotický, dům čp. 32 na náměstí dnes již neexistuje a na jeho místě stojí školní budova z roku 1901. Díky několika fotografiím z doby před stavbou školy víme, jak vlastně vypadal. Byl to jednopatrový objekt orientovaný kolmo k náměstí v přízemí s jedním oknem a dvěma dveřmi a v patře s trojicí dvoukřídlých oken. Jednotlivá patra domu oddělovala na jednoduše řešeném průčelí profilovaná římsa. V lichoběžníkovém zděném střešním štítě pak byla dvě malá okénka. Střecha byla valbová s hřebenem kolmým k náměstí. Vpravo od domu byla zděná brána se segmentově zaklenutým otvorem. Téměř totožně dnes takto vypadá např. dům čp. 48 na protější straně náměstí.

V domě čp. 32 na jižní straně náměstí mělo město až do konce 19. století obecní kovárnu, kterou pronajímalo místním kovářům. Objekt byl postaven někdy na počátku 17. století Smiřickými ze Smiřic a sloužil jako **panská kovárna**. Poprvé je zmíněna v privilegii z roku 1611, kterým Albrecht Václav Smiřický daroval tuto kovárnu **obci**⁸⁸⁷.

Černokosteletí kováři, z nichž nejstarším známým je kovář **Martin Kovář** z roku 1638⁸⁸⁸, v těchto dílnách (verštatech) buď zhotovovali nejrůznější železné nástroje i zbraně, tzv. bílé dílo, nebo kovali koně a vozy, tzv. černé dílo. Roku 1639 kovárna při vyplenění Kostelce švédskými vojsky lehla popelem. Pustá zůstala až do roku 1641, kdy ji obec pronajala za 11 kop grošů míšeňských **Šťastnému (Felixi) Řezníkovi**⁸⁸⁹. Není divu, že se následkem válečných škod nájemníci rychle střídali (nájemné 10 kop grošů bylo na tu dobu vcelku vysoké), a tak již roku 1642 se v obecních účtech jako kovář uvádí **Matěj Javůrek** a od počátku roku 1643 **Jan Fiala**⁸⁹⁰. Jan Fiala využíval tento objekt až do roku 1659, kdy mu 1. května prodala obec druhou obecní

⁸⁸⁵ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁸⁸⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁸⁸⁷ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1937, s. 33.

⁸⁸⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1638), č.k. 31.

⁸⁸⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1641-42), č.k. 33.

⁸⁹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1642-43), č.k. 34.

kovárnu čp. 116 (která vyhořela roku 1657) za 102 kop 38 grošů a 3 peníze míšeňské⁸⁹¹. Paradoxní na tomto faktu je, že už 7. května 1659 lehla kovárna čp. 32 popelem⁸⁹². Dalšího nájemníka, zámečníka **Štefana Romlera**, můžeme na tomto domě doložit od roku 1668⁸⁹³. Roku 1678 jej vystřídal **Jiřík Kovář**⁸⁹⁴. V této době zřídila obec, ve snaze o další zdroj financí, při kovárně obchod, který pronajímala. Prvním nájemníkem zde byl v letech 1673-1674 Bartoloměj Vydra, který si zde zřídil obchod se smíšeným zbožím. Od Vánoc roku 1674 však zůstal obchod nepronajat a po požáru objektu roku 1679 už nebyl obnoven⁸⁹⁵. Jiřík Kovář měl kovárnu pronajatou až do konce roku 1681. Krátce před svátkem sv. Havla 1681 *zapomenouce se nad Panem Bohem a vrchnosti, manželkou, jako jiný zrádce* uprchl z Kostelce se svou milenkou (*kuběnou*) a zanechal zde celou rodinu⁸⁹⁶. Po jeho odchodu pronajala městská rada tento objekt nejprve **Tomáši Kováři** (1683-1684) a po něm kováři **Janu Rosovi**, který zde hospodařil minimálně ještě roku 1694⁸⁹⁷. Po něm se nám v obecních účtech nakrátko objevuje postava **Jana Broučka** (1696-1698)⁸⁹⁸. Dalším kovářem usedlým na tomto objektu byl podle obecních účtů kovář **Martin Toman**. Kovárnu měl pronajatou minimálně od roku 1705. Roku 1718 si ale zažádal obecní zastupitelstvo o povolení na vystavění vlastní kovárny (čp. 69), a tak měl od roku 1719 obecní kovárnu pronajatou **Jakub Kulhavý**⁸⁹⁹, a to až do léta Páně 1724. Posledním zdejším nájemníkem, kterého známe jménem, byl kovář **Václav Pospíšil**, který se tu výslovně uvádí ještě roku 1731 a nejspíš zde pak hospodařil i dále. V dalších letech se bohužel, až na několik výjimek, neuvádí nájemci kovárny jmenovitě.

Ve 30. a 40. letech 18. století kovárna čp. 32 velmi zpustla a obec byla nucena ji prodat. Stalo se tak 3. listopadu 1747. Koupil ji i s vnitřním vybavením a kusem pole **Jiří Tísek** za 50 zlatých rýnských⁹⁰⁰. Jiří Tísek kovárnu velkoryse přestavěl, o čemž svědčí i její odhad z roku 1770, uskutečněný po jeho smrti, který činil 150 zlatých⁹⁰¹. Od Ludmily, vdovy po †Jiřím Tískovi, koupil 10. prosince 1770 kovárnu čp. 32 i s vnitřním zařízením **Matěj Rosa** (snad potomek Jana Rosy) za odhadní cenu⁹⁰². Roku 1794 přešla kovárna i s veškerým vybavením do majetku černokosteleckého měšťana **Josefa Kovaříka**. Josef ji vlastnil celých čtyřicet let. Teprve 12. prosince 1834 převedl kupní smlouvou kovárnu čp. 32 i s vnitřním zařízením na manžele

⁸⁹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 218.

⁸⁹² HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

⁸⁹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1668-69), č.k. 41.

⁸⁹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1678-79), č.k. 50.

⁸⁹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1674-75), č.k. 46.

⁸⁹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1679-81), č.k. 51.

⁸⁹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1694), inv. č. 62.

⁸⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1696-1698), inv. č. 63-64.

⁸⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1718-19), č.k. 81.

⁹⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 33-34.

⁹⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 34 p.v.

⁹⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 35 p.v.-36.

Františka a Kateřinu Hroudovy ze Ždánic za 1690 zlatých⁹⁰³. Nedrželi ji ale dlouho. Už o dva roky později, 4. července 1836, totiž prodali tento objekt za 920 zlatých **Josefu a Veronice Melíškovým** z Mandršejdu (Chrástu)⁹⁰⁴. Dalšími majiteli bývalé kovárny se 13. března 1841 stali manželé **Antonín a Barbora Šimáňovi** z Krupé, kteří ji koupili od Melíškových za 2320 zlatých⁹⁰⁵. Antonín byl činný i v městské samosprávě – v letech 1859-1892 byl totiž střídavě kosteleckým zastupitelem a radním a v letech 1867-1871 a 1877-1880 dokonce prvním radním, tedy přímým zástupcem starosty a prvním mezi všemi zastupiteli a potom ještě krátce od roku 1867 až do své smrti zasedal v městské radě⁹⁰⁶. Zemřel v domě čp. 273 v březnu 1892 ve věku třiasedmdesáti let. Šimáňovi vlastnili nemovitost přesně dvanáct let. 13. března 1853 ji kupní smlouvou převedli na **Jana** († 1887) a **Terezií Novotné** za částku 2370 zlatých⁹⁰⁷. 13. července 1875 pak manželé Novotní pro stáří předali kovárnu svému synovi a snaše, **Václavu a Marii Novotným**⁹⁰⁸.

Výčet dalších majitelů kovárny čp. 32 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 12. prosince 1892 se zde zakoupili manželé **Jan a Marie Makariusovi**, ale už 16. prosince 1892 prodali dům **Marii Žákové** a ještě 20. prosince 1892 ho odkoupil **Rudolf Bergmann** (obchodník s realitami). Tak to alespoň uvádí pozemková kniha⁹⁰⁹. 4. září 1894 koupilo objekt **město** za 3200 zlatých a 20. dubna 1898 ho darovalo jako majetek projektované **školy**⁹¹⁰. 4. září 1899 se pak začalo s demolicí budovy (snad v jádře ještě gotické) a 28. dubna 1901 už byla nová školní budova slavnostně vysvěcena.

- čp. 33 (№ 26), Náměstí Smiřických

S objektem čp. 33 se můžeme setkat už v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564, kdy se nacházel v majetku **Jana Hüpticha**⁹¹¹. Znovu se v archivních pramenech připomíná až roku 1622. 9. června tohoto roku se ho totiž ujal po řotci **Matěji Zbraslavském** syn **Václav Zbraslavský** od sester Magdalény (provd. Vinopalová), Anny (provd. Zelenková ze Svatbína) a Maruše (provd. Mučálková) za 140 kop grošů míšeňských⁹¹². K roku 1637 se grunt uvádí jako

⁹⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 8.

⁹⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 32.

⁹⁰⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 39.

⁹⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 80.

⁹⁰⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 70.

⁹⁰⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 32, sb. listin 6519/1875.

⁹⁰⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 32, sb. listin 7944, 8000, 8161/1892.

⁹¹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 32, sb. listin 30/1898.

⁹¹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁹¹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 10.

pustý⁹¹³. Dr. Josef Mešejda ve svém rukopisu „Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. I.“ uvádí, že od Václava Zbraslavského koupila dům roku 1630 vdova po hejtmanu Černokosteleckého panství **Anna Svatkovská z Kestřan**⁹¹⁴. Nepodařilo se nám bohužel přes veškerou snahu v žádné gruntovní knize tento zápis nalézt. Jisté je, že se Václav Zbraslavský přestěhoval do Lstiboře a Anně prodal 27. srpna 1633 svá pole o rozloze 1930 záhonů za 39 kop grošů⁹¹⁵. Dům čp. 33 pak prodal 20. června 1638 jako pustý za 150 kop grošů míšeňských **Martinu Vlčkovi**⁹¹⁶, který jej znovu vystavěl. Martin Vlček, který zde před rokem 1655 působil jako konšel, držel dům přibližně třicet let. Snad po sobě nezanechal mužského dědice, takže po jeho smrti zdědil dům 14. května 1669 jeho zeť **Jakub Celný**⁹¹⁷. V letech 1662-1678 zastával Jakub funkci konšela⁹¹⁸. Zemřel na podzim roku 1691. Roku 1679 dům vyhořel, ale byl ihned obnoven, stejně jako po požáru 7. května 1659⁹¹⁹. Po jeho smrti jej zdědil 15. října 1691 syn **Jan Celný** po zaplacení 439 kop 37 grošů a ½ denáru míšeňského⁹²⁰. Zatímco byl však Jakub Celný schopným hospodářem, jeho syn tuto vlastnost po otci nezdědil. Brzy se zadlužil a není proto divu, že byl 15. února 1697 nucen tento dům *pro velikou chudobu* prodat. Koupil jej **Jan Provazník**, šenkýř z Kralovic, za 439 kop 37 grošů a ½ denáru míšeňského⁹²¹. Jan Provazník držel dům pouhé dva roky. Prodal ho 5. ledna 1699 za 439 kop 37 grošů a ½ denáru míšeňského také šenkýři, **Václavu Železnému** z Hořan a jeho manželce Alžbětě⁹²². Václav Železný se připomíná v letech 1703-1708 v písemných pramenech jako konšel⁹²³. Když potom po pětadvaceti letech zemřel, provdala se vdova Alžběta podruhé. Jejím manželem se stal **Jakub Černý**. Jemu také tento dům 26. února 1724 darovala⁹²⁴. Jakub Černý žil ještě roku 1744, neboť toho roku zastával úřad konšela⁹²⁵. Pro období mezi roky 1730-1750 bohužel chybí příslušné gruntovní knihy. Znovu se dům v gruntovní knize připomíná až v padesátých letech 18. století, kdy jej už vlastnil **Ondřej Müller**. Ten jej také 5. června 1752 prodal za 620 zlatých rýnských **Martinu Tůmovi**⁹²⁶. O patnáct let později, 22. května 1767, koupil dům čp. 33 od Martina Tůmy místní revizor nad komíny (v letech 1769-1772) zedník **František Svoboda** s manželkou Marií

⁹¹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.

⁹¹⁴ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. I.*, rukopis 1967, s. 59.

⁹¹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3152, fol. 3.

⁹¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 10.

⁹¹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 10.

⁹¹⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 73.

⁹¹⁹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

⁹²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 10.

⁹²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 11.

⁹²² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 11.

⁹²³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 74.

⁹²⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 11.

⁹²⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 74.

⁹²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 49.

Magdalenou za 650 zlatých rýnských⁹²⁷. I manželé Svobodovi ho vlastnili téměř dvacet pět let. Ke stáru se jim nejspíše zdál zbytečně velký, a proto jej 3. března 1791 prodali za 675 zlatých **Václavu Slaninovi**⁹²⁸. Václav Slanina ovšem velice záhy zemřel a vdova Anna se znovu provdala za Benedikta Harapese. Přestěhovala se do jeho domu a dům čp. 33 30. listopadu 1794 pronajala na tři roky Václavu Roubalovi za 45 zlatých rýnských ročně⁹²⁹. Ještě před uplynutím smluvené doby ale prodala tento dům svému zeti **Františku Vondráčkovi**, synu Jakuba Vondráčka z čp. 158 za 675 zlatých⁹³⁰. František Vondráček, v letech 1824-1838 místní druhý radní, vlastnil tuto nemovitost téměř 40 let. Ještě před svou smrtí se rozhodl rozdělit svůj majetek mezi dědice – dům čp. 33 rozdělil na dvě poloviny. Pravou polovinu v celkové hodnotě 750 zlatých předal 28. března 1839 své dceři a zeti **Antonínu a Anně Čermákovým**⁹³¹. 12. července 1855 předal Antonín Čermák svůj podíl čp. 33/b v hodnotě 375 zlatých své manželce Anně Čermákové⁹³² - o čtyři dny později zemřel. V objektu pak nejprve hospodařila sama vdova, která ale pro své stáří prodala 3. dubna 1870 celou tuto polovinu domu **Akciové společnosti prvního parního mlýna v Černém Kostelci** (název organizace se několikrát drobně změnil) za 660 zlatých⁹³³. Tato společnost o několik dní později koupila i druhou polovinu domu, spojila je a celý objekt od základů přestavěla pro účely parního mlýna.

Levou polovinu domu čp. 33 předal František Vondráček také 28. března 1839 odevzdávací listinou synovi a snaše **Františku a Anně Vondráčkovým** za částku 500 zlatých⁹³⁴. Dalším majitelem této poloviny objektu se 16. ledna 1847 stal černokostelecký měšťan **Rudolf Bergman**, který ji koupil od Vondráčků za 600 zlatých⁹³⁵ (Rudolf byl původně žid, ale na Velikonoce roku 1827 se jeho otec nechal s celou rodinou i šestiletým Rudolfem pokřtít). Dům však podržel pouze do roku 1851. 23. dubna t. r. ho totiž převedl kupní smlouvou na manžele **Josefa a Kateřinu Čihákovy** za obnos 800 zlatých⁹³⁶. Žili zde celkem jedenáct let. Nakonec 30. března 1862 převedli objekt čp. 33/a kupní smlouvou na **Jana a Františku Heřmanovy** za sumu 840 zlatých a sami se odstěhovali z Kostelce⁹³⁷. Manželé Heřmanovi postupně dům velice zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec jim byl exekvován a 24. června 1870 prodán ve veřejné dražbě největšímu věřiteli **Janu Navrátilovi** z Kostelce za 725 zlatých. Ten neměl o nemovitost

⁹²⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 51.

⁹²⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 70.

⁹²⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 72.

⁹³⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 207.

⁹³¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 171.

⁹³² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 11.

⁹³³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 11.

⁹³⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 173.

⁹³⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 93.

⁹³⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 309.

⁹³⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 110.

zájem a potřeboval jen získat zpět své peníze. Už 5. července 1871 tedy prodal tuto polovinu domu **Akciové společnosti prvního parního mlýna v Černém Kostelci** za 885 zlatých⁹³⁸. Tato společnost o několik dní později koupila i druhou polovinu domu, spojila je a celý objekt od základů přestavěla pro účely parního mlýna. Po požáru mlýna dne 13. ledna 1887 už nebyl podnik obnoven a budovu 26. září 1876 odkoupil místní měšťan **Rudolf Bergmann**⁹³⁹, jemuž patřil též hostinec čp. 29 na rohu náměstí a ulice Kutnohorské. Rudolf byl ve městě velmi činný, o čemž svědčí i skutečnost, že zde v letech 1859-1862 a 1864-1867 zastával funkci prvního radního a následně pak od roku 1862 až do roku 1880 byl zastupitelem⁹⁴⁰. Po smrti otce pak celý dům zdědil 30. března 1886 jeho syn **Julius Bergman**⁹⁴¹. Vlastnil ho ale jen půl druhého roku – už 9. srpna 1887 odprodal celou nemovitost členu zastupitelstva **Rudolfu Bergmannovi**⁹⁴². 4. září 1894 koupilo objekt za 8000 zlatých město a 20. dubna 1898 ho darovalo jako majetek projektované školy⁹⁴³. 4. září 1899 se pak začalo s demolicí budovy a 28. dubna 1901 už byla nová školní budova slavnostně vysvěcena.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 6 kop 50 záhonů polí (tj. cca 10,5 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 45 grošů míšeňských, odvést 2 slepice a požnout 6 záhonů polí⁹⁴⁴. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 36½ grošů českých, odváděli 2 slepice a žennou robotu vykonávali 2 dny⁹⁴⁵. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě trvale žil místní školník se svou rodinou a čtyřmi dětmi.

- čp. 34 (№ 27), dnes součást čp. 33, Náměstí Smiřických

Již v prvním urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 se objevuje objekt čp. 34. Tehdy ho vlastnil jistý **Bartoň Šoural**⁹⁴⁶. V příslušných pozemkových knihách je ale poprvé zmiňován až roku 1609, kdy služebník Jaroslava Smiřického **Jiří Varhaník** původem z Krupky koupil tento dům od myslivce **Jana Kuželky** za 80 kop grošů míšeňských⁹⁴⁷. Znovu je dům v písemných

⁹³⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 12.

⁹³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 33, sb. listin 7637/1876.

⁹⁴⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 80-82.

⁹⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 33, sb. listin 3214/1886.

⁹⁴² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 33, sb. listin 6441/1887.

⁹⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 33, sb. listin 30/1898.

⁹⁴⁴ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁹⁴⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁹⁴⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁹⁴⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 103

pramenech zmíněn až roku 1620, kdy ho koupil od Anny a Magdalény, vdovy a dcery zesnulého **Jiřího Šámala** za sumu 150 kop grošů míšeňských **Kryštof Vinopal**⁹⁴⁸. Roku 1639 objekt vyhořel a pustým zůstal až do roku 1647, kdy 18. října koupil spáleniště za 46 kop grošů míšeňských bednář **Jan Halaprask**, jehož potomci vlastnili dům prakticky nepřetržitě téměř 200 let⁹⁴⁹. Jan Halaprask dům čp. 34 obnovil i po požáru roku 1680⁹⁵⁰ a teprve *pro sešlost věku* ho 17. ledna 1682 předal svému synovi **Janu Halapraskovi**⁹⁵¹. Po jeho smrti zdědila tento dům vdova Anna, která se znovu provdala za **Kryštofa Kapouna**. Je potřeba říci, že podle Tereziánského katastru byl tento dům roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný⁹⁵². Jemu také zděděný sešlý dům 30. ledna 1727 prodala za 220 kop 52 grošů a 6 peněz míšeňských⁹⁵³. Když Kryštof Kapoun zemřel, připadl tento objekt vdově Anně. Po předčasné smrti svého bratra Štěpána nakonec ale zdědil 5. února 1737 dům čp. 34 syn původního majitele, **Jan Halaprask**⁹⁵⁴. Tento, v pořadí už třetí, Jan Halaprask držel dům minimálně čtyřicet let. Po jeho smrti připadl dům 21. ledna 1791 v celkové hodnotě 820 zlatých 43 krejcarů rýnských nejstaršímu životaschopnému synovi, **Františku Halapraskovi**⁹⁵⁵. V této době ale František Halaprask už jistě byl ve středním věku, protože 28. prosince 1803 prodal svůj dům za 600 zlatých rýnských svému synovi **Františku Halapraskovi**⁹⁵⁶. Je zajímavé, že za celou dobu doloženou archivními prameny se nikdo z majitelů tohoto domu neúčastnil politického života (tj. nezasedal v městské radě, ani nezastával jiný úřad) v Kostelci nad Černými lesy. František Halaprask ml. si později z neznámých důvodů změnil jméno a v matrikách i jiných písemnostech se uvádí jako František Hála. Také pod tímto jménem prodal 1. března 1841 již ve stáří otcovský dům za 1000 zlatých manželům **Matěji a Kateřině Kůrkovým** z čp. 118⁹⁵⁷; učinil tak z neznámých důvodů po takřka dvousetletém vlastnictví jeho rodu. Kůrkovi jej vlastnili třináct let. Německy psanou kupní smlouvou pak 3. dubna 1856 prodali tento objekt **Leopoldu Faustovi** za částku 1354 zlaté⁹⁵⁸. Byl to ale jen spekulativní kup, protože už 29. prosince 1856 vyměnil dům čp. 34 na náměstí s manželou **Janem a Františkou Horáckovými** za jejich objekt čp. 167 v ulici Za radnicí (dnešní Prokopova)⁹⁵⁹.

⁹⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 12

⁹⁴⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 12

⁹⁵⁰ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120

⁹⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 12.

⁹⁵² NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500. Dům No 18.

⁹⁵³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 13.

⁹⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha testamentů, inventářů a sirotčích účtů (1737-1790), fol. 123.

⁹⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 42.

⁹⁵⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 427.

⁹⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 45.

⁹⁵⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 243.

⁹⁵⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 283.

Výčet dalších majitelů domu čp. 34 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 7. března 1871 ho koupil **Václav Blecha** za 280 zlatých⁹⁶⁰. 5. května 1879 se zde zakoupil **Jan Navrátil** z Kostelce, který tu také zřídil řeznictví⁹⁶¹. Byl to široko daleko vyhlášený mistr, poněvadž byl stálým a výhradním odběratelem dobytka ze všech vůkolních knížecích dvorů (kupoval ve dvorech v Bylanech, Klučově, Liblicích, Hříbech, Přistoupimi, Tuchorazi, Hošti a dokonce i v Komorním Hrádku!). Údajně měl nejlepší porážku ve městě a vodu si vozil v putnách z městské kašny, ale neměl dostatečně velký sklep, a tak maso skladoval ve sklepeních nedalekého domu čp. 31 a maso rozváželi a svázeli jeho učedníci do a z okolí na vozíku taženém statnými řeznickými psy. Dršťky prý v této době všichni řezníci prali v rybníce pod pivovarem, což v zimě vyžadovalo neustálé prosekávání ledu. Zbylé neprodané maso se buď zkonsumovalo v řeznické domácnosti, nebo se naudilo, aby se nezkazilo⁹⁶². 5. dubna 1888 daroval dům synovi **Josefu Navrátilovi**⁹⁶³. Ten převedl po svatbě jeho jednu polovinu na svou manželku Josefu. 27. března 1898 koupilo objekt za 8200 zlatých **město** a 20. dubna 1898 ho darovalo jako majetek projektované **školy**⁹⁶⁴. 4. září 1899 se pak začalo s demolicí budovy a 28. dubna 1901 už byla nová školní budova slavnostně vysvěcena.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 2 kopy 17 záhonů polí (tj. cca 3,5 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 43 grošů míšeňských a požnout 6 záhonů polí⁹⁶⁵. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 13 grošů českých a z polí k němu patřících 8½ groše české a žennou robotu vykonávali 2 dny⁹⁶⁶.

• čp. 35 (№ 28), Náměstí Smiřických

Jednopatrová budova čp. 35 je klasicistní novostavbou, postavenou asi ve druhé čtvrtině 19. století, rozhodně ale před rokem 1841. Novodobě k němu majitelé roku 1915 dostavěli jednu světnici do dvora a roku 1927 byly vyměněny stropní konstrukce v prvním traktu a zároveň bylo upraveno průčelí.

⁹⁶⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, 91.

⁹⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 34, sb. listin 3587/1879.

⁹⁶² ŠIMÁČEK, FR., *Památník slavnosti svěcení a rozvinutí praporu společenstva řezníků a uzenářů pro soudní okres černokostelecký se sídlem v Kostelci nad Černými lesy* 28. VI. 1936, Kostelec nad Černými lesy 1936, s. 12.

⁹⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 34, sb. listin 2479/1888.

⁹⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 34, sb. listin 30 et 214/1898.

⁹⁶⁵ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁹⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 6v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

Nejstarší nám známá písemná zmínka o čp. 35, jednom z nejstarších domů v Kostelci, pochází z 29. října 1558, kdy ho koupil jistý **Tobiáš Švec** od Vaňka Hladíka za 37 kop grošů českých⁹⁶⁷. Hospodařil zde krátce přes tři roky a 24. února 1562 ho kupní smlouvou převedl za stejnou částku 37 kop gr. na **Kryštofa Řezníka**, který se také uvádí v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 jako Kříž Hrozný⁹⁶⁸. Dalším majitelem tohoto objektu byl od 20. května 1566 místní měšťan **Michal Krejčí**, který ho koupil od Kryštofa za 30 kop grošů českých. Ani on ale nedržel dům dlouho, protože z něj zběhl. Domu se tehdy (19. května 1567) ujal **Tomáš Běhounek** z Kostelce a zavázal se doplatit kupní částku 30 kop⁹⁶⁹. Již od počátku 17. století se tento objekt nazýval Liškovský podle jeho majitele **Jana Lišky** (1609⁹⁷⁰). Poprvé se výslovně v pozemkových knihách uvádí 20. ledna 1611, kdy jej *nanejvýš spustlej* prodal Jan Liška za 55 kop grošů míšeňských tkalci **Jakubu Ovesnému**⁹⁷¹. Po smrti Jakuba Ovesného se vdova znovu provdala za **Jiříka Všetečku** ze Dvora Králové, který je jako majitel domu uváděn již roku 1637 a který zde později před rokem 1655 působil jako konšel⁹⁷². Léta 1642 s největší pravděpodobností dům vyhořel. Po dosažení plnoletosti koupil dům 30. prosince 1656 od otčíma Jiřího Všetečky syn Jakuba Ovesného **Jan Ovesný** za 80 kop grošů míšeňských⁹⁷³. 7. května 1659 dům opět vyhořel⁹⁷⁴. Dne 16. září 1665 prodal Jan Ovesný svůj dům barvíři a mandlíři **Janu Pacovskému** za 85 kop grošů míšeňských⁹⁷⁵. Jan Pacovský celý dům velkoryse přestavěl a rozšířil. Po jeho smrti připadl dům vdově Martě, která se znovu provdala za barvíře **Františka Hermana**. Jemu také dům 1. dubna 1672 prodala za 138 kop grošů míšeňských⁹⁷⁶. Roku 1679 dům vyhořel potřetí. František Herman prodal tento dům 30. srpna 1694 pro sešlost věku za 138 kop grošů míšeňských kominíku **Fridrichu Kosovi**⁹⁷⁷. Ten jej po devíti letech, přesně 28. dubna 1703, prodal za 206 kop grošů míšeňských zahradníku **Jakubu Obstžererovi**⁹⁷⁸. I Jakub Obstžerer dům přestavěl a zhodnotil. Když jej totiž po jeho smrti koupil 4. července 1714 **Vojtěch Šámal**, zaplatil částku 350 kop grošů míšeňských⁹⁷⁹. V letech 1715-1743 zastával funkci konšela a v letech 1720-1729 byl dokonce černokosteleckým primasem⁹⁸⁰. Vojtěch Šámal vlastnil dům až do své smrti roku

⁹⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 23.

⁹⁶⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

⁹⁶⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 28.

⁹⁷⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 103.

⁹⁷¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷² SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁹⁷³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

⁹⁷⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 14.

⁹⁸⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

1743. 24. října 1750 koupil dům od vdovy Anny Šámalové jeho syn, bednář a bečvář **Vojtěch Šámal** za 650 zlatých rýnských⁹⁸¹. Vojtěchovi potom patřil dům déle jak čtyřicet let. Teprve 16. prosince 1792 jej vdova Veronika prodává svému synu **Antonínu Šámalovi** za 1000 zlatých rýnských⁹⁸². Antonín Šámal zastával ve městě dlouhé roky (1805-1827) úřad početvedoucího⁹⁸³, dnes bychom řekli městského účetního, a byl zároveň posledním majitelem tohoto objektu ze svého rodu. Již ve stáří převedl dům čp. 35 německy psanou kupní smlouvou na manžele, barvíře **Josefa a Annu Hanzlový** za trhovou cenu 1540 zlatých (23. října 1834)⁹⁸⁴. Josef se také aktivně podílel na správě města – v letech 1850-1854 byl zdejší 1. radním, čili zástupcem purkmistra a od roku 1854 až do své smrti dokonce samotným purkmistrem⁹⁸⁵. Když Josef Hanzl (který dům nákladně přestavěl v klasicistním slohu) v lednu 1859 ve svých 65 letech zemřel, zdědila rozhodnutím okresního soudu v Kostelci z 6. dubna 1860 dům v hodnotě 5381 zlatého 18 krejcarů jeho druhá manželka **Josefína Hanzlová**⁹⁸⁶. Ta se rozhodla převést 21. listopadu 1861 dům čp. 35 na svého teprve šestnáctiletého syna **Bohuslava Hanzla**⁹⁸⁷. Rodina zde pak žila dál. Když ale Bohuslav dospěl, prodal 15. srpna 1868 celý objekt za cenu 10.564 zlaté měšťanu **Josefu Cheynovi**, majiteli černokosteleckého domu čp. 77⁹⁸⁸.

Výčet dalších majitelů domu čp. 35 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 11. června 1872 zdědil dům **Emanuel Hrdina**⁹⁸⁹. Po Emanuelově smrti byl 26. prosince 1884 dům rozdělen mezi jeho dědice takto: a) **Adéle Mayerové** $\frac{1}{4}$; b) **Marii Lechké** $\frac{1}{4}$; c) **Marii Synáčkové** $\frac{1}{4}$; d) nezletilé **Johaně Hruškové** $\frac{1}{16}$; e) nezletilé **Marii Hruškové** $\frac{1}{16}$; f) nezletilé **Emilii Hruškové** $\frac{1}{16}$; g) nezletilému **Emanuelu Hruškovi** $\frac{1}{6}$ ⁹⁹⁰. Ještě týž den se ale Adéla Mayerová vzdala svého podílu ve prospěch ostatních. Po smrti Marie Synáčkové zdědil její $\frac{1}{4}$ pozůstalý manžel **Jan Synáček** z Kostelce⁹⁹¹. 6. ledna 1892 odkoupila **Adéla Mayerová** zbylé $\frac{3}{4}$ domu⁹⁹². 17. června 1908 koupili tento objekt manželé **Jindřich a Marie Magdalena** (roz. Lechká, dřívější majitelka části této nemovitosti) **Kalibovi**⁹⁹³. 29. prosince 1914 přešel dům kupní smlouvou do vlastnictví manželů **Františka a Anny Chytráčkových** z Louňovic⁹⁹⁴. František byl

⁹⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 76.

⁹⁸² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 177.

⁹⁸³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 78. Odstoupil na vlastní žádost roku 1827 kvůli purkmistrovi Janu Jenčíkovi, který uvedl městské finance do zmatků a snad i defraudací.

⁹⁸⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 2.

⁹⁸⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 80.

⁹⁸⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 373.

⁹⁸⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 82.

⁹⁸⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 517.

⁹⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 4011/1872.

⁹⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 4314/1884.

⁹⁹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 120/1892.

⁹⁹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 5323/1892.

⁹⁹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 835/1908.

⁹⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 3/1915.

v letech 1924-1927 dokonce členem městské rady. Po smrti manžela pak od 28. prosince 1938 držela celou nemovitost vdova Anna. 9. února 1942 obdrželi polovinu domu čp. 35 syn a snacha předchozích majitelů, **Karel** († 1966) a **Danuše Chytráčkovi**⁹⁹⁵. Z roku 1951 pak pochází právo majitelů tohoto domu k procházení přes dvůr domku čp. 757. Dnešní majitelkou této stavby je paní **Alexandra Pávková** z Kostelce čp. 741.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 2 kopy 10 záhonů polí (tj. cca 3,3 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 36 grošů míšeňských⁹⁹⁶. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 40½ grošů českých, odváděli 4 slepice a žennou robotu vykonávali 2 dny⁹⁹⁷. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo neuvěřitelných dvacet jedna osob – vedle rodiny majitele i další tři rodiny podnájemníků!

- čp. 36 (№ 29), Náměstí Smiřických

Dům čp. 36 má velice zajímavou stavební historii, jednu z nejzajímavějších ze všech kosteleckých domů. Již na první pohled je zřejmé, že dnešní dispozice této stavby je tvořena dvěma spojenými objekty, snad již renesančního původu. Starší z nich je dnešní čp. 574, před jehož průčelím původně procházela cesta vedoucí z náměstí na Pražské předměstí. Po změně dispozice černokosteleckého náměstí za Smiřických v 16. století došlo ke vzniku nové budovy s průčelím na rynek (dnes čp. 36). Bohužel se tak s největší pravděpodobností stalo v době, pro kterou existuje jen minimum zpráv, takže bližší okolnosti stavebního vývoje nám zůstávají neznámé. Podle stavebního plánu objektu čp. 36 před úpravami ve 20. století lze vyčíst, že tento dům v přízemí vykazuje půdorys typický pro středověké a renesanční podlouhlé domy a že velká čtvercová místnost, pojmenovaná jako „hostinská místnost“, sloužila ve své původní podobě z 16. a 17. století jako velká vstupní síň zvaná „mázhaus“ (volně průchozí až dozadu do ulice Savojské), kam ústilo i schodiště do prvního patra. Když byl později tento mázhaus adaptován jako výčepní sál, nechali zdejší majitelé postavit před schodiště zeď a prorazit k němu nový vstup z boční chodby. Místo přední části této boční chodby naopak pro období renesance a baroka předpokládáme existenci podloubí o jednom oblouku. Stejnou situaci můžeme dodnes vidět např. u domu čp. 25 na náměstí v Týnu nad Vltavou. V jižní obvodové zdi domu je v interiéru patrný zazděný barokní portál. I ten jasně hovoří pro existenci podloubí, neboť by díky loubí byl

⁹⁹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 35, sb. listin 705/1942.

⁹⁹⁶ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

⁹⁹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

přístupný přímo z náměstí, a jím by byl umožněn přímý vstup do dnešního čp. 574, který patřil k čp. 36. Po zrušení podloubí se tento původně exteriérový barokní vstup ocitl v interiéru stavby. Současné průčelí do náměstí pak pochází až z roku 1895⁹⁹⁸.

Dům čp. 36 v západním rohu náměstí se v písemných pramenech objevuje už roku 1559. Tímto datem je totiž označena i smlouva mezi jeho majitelem **Petrem Jelenem** (původně rychtářem v Kozojedech) a Ondrou Řezníkem, na místě jeho manželky Evy (sestry Jelena), týkající se nedořešeného dědictví (šlo o šaty, 2 krávy, 7 ovcí a 5 kop grošů českých)⁹⁹⁹. Roku 1563 byl ale Petr Jelen už mrtvý, protože toho roku prodala jeho pozůstalá manželka společně se třemi sirotky tento objekt za 52 kop grošů českých **Šimonu Bašteckému**¹⁰⁰⁰. Víme, že na přelomu 16. a 17. století držel tento objekt jistý **Ondřej Chlum**, od kterého ho koupil černokostelecký měšťan **Matěj Vlček**¹⁰⁰¹. Podle něho se také v 17. století nazýval dům Vlčkovský. Po otcově smrti jej koupil 31. ledna 1629 od matky Mandaleny a sester Alžběty, Aleny a Ludmily **Václav Vlček** za sumu 256 kop 16 grošů míšeňských¹⁰⁰². Ještě roku 1654 ale Václav Vlček nesplatil celou částku, protože 25. února toho roku koupil spolusoused Kostelce nad Černými lesy Jiří Šámal Dubský od Ondřeje Břichatého, což byl manžel Vlčkovy sestry Aleny, její podíl na tomto domě¹⁰⁰³. Není tedy divu, že 27. července 1667 prodal Václav Vlček svůj dům právě krejčímu **Janu Šámalovi**, synovi Jiřího Šámala, za 207 kop 25 grošů 5 peněz míšeňských¹⁰⁰⁴. Ještě předtím, 7. května 1659, ale dům vyhořel. Podruhé dům vyhořel roku 1680¹⁰⁰⁵. Z archivních pramenů se dovídáme, že Jan Šámal minimálně v letech 1671, 1672 a 1677 zastával úřad černokosteleckého rychtáře a roku 1689 byl dokonce radním¹⁰⁰⁶. Po jeho smrti koupil 10. března 1699 otcovský dům jeho syn **Jan Šámal** za 550 kop grošů míšeňských¹⁰⁰⁷. Když Jan Šámal zemřel, zdědil 26. února 1727 dům čp. 36 v hodnotě 238 kop 6 grošů míšeňských jeho syn **Jan Šámal**. Vdova Rozina si ale vymínila doživotní užívání tohoto objektu. K domu čp. 36 přiléhal ještě jeden menší domek (dnes čp. 574), který po Janově smrti zdědil jeho synovec **Ondřej Šámal**¹⁰⁰⁸. Z archivních pramenů víme, že vztahy v rodině Šámalů byly v této době více než napjaté. Když Jan Šámal zbudoval v průčelí svého domu štít se sochou Panny Marie Svatohorské, Marie, manželka Ondřeje Šámala, se soše veřejně posmívala *že by lepší bylo, aby on pan Jan Šámal na místo tej panny Marie soudek*

⁹⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

⁹⁹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 25.

¹⁰⁰⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 25.

¹⁰⁰¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.

¹⁰⁰² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 15.

¹⁰⁰³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 15.

¹⁰⁰⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 15.

¹⁰⁰⁵ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁰⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁰⁰⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 15.

¹⁰⁰⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 15.

*kolomasti a k němu jeho paní manželku byl postavil*¹⁰⁰⁹. Vzešel z toho soudní spor, díky němuž ovšem víme, jak vypadal objekt ve své barokní podobě. Za Šámalů zde byl v 18. století zřízen hostinec U koníčka, obecně také zvaný Šámalovský. Právě zde se poprali synové kata Zelingera, a zde se odehrálo i několik jiných kratochvil, o nichž podává svědectví trestní archiv¹⁰¹⁰. Také Jan Šámal byl v Kostelci společensky činný – v letech 1743-1745, 1748 a 1753 zasedal v městské radě¹⁰¹¹. Když 24. ledna 1755 testoval, odkázal svůj dům synovi **Josefu Šámalovi**, přičemž Josef měl vyplatit své matce a sourozencům jejich dědické díly. Dům byl tehdy odhadnut na 1004 zlaté 40 krejcarů rýnských. Vdova Anna Šámalová se ale proti závěti svého manžela ohradila, protože jí byl odkázán menší díl než jejím dětem a dům se jí zdál podhodnocený. 17. července 1759 byl tedy dům ohodnocen znovu, tentokrát na 2185 zlatých 30 krejcarů rýnských¹⁰¹². Josef Šámal nevlastnil dům dlouho, protože 9. června 1769 zemřel. Od vdovy Apoleny Šámalové koupil tento objekt 9. června 1769 její syn **Jan Šámal** za 1270 zlatých rýnských¹⁰¹³. Jan Šámal ale zanedlouho umírá a jeho dům zdědily společně vdova Alžběta (podruhé provdaná za Ignáce Horálka) a dcera Dorota¹⁰¹⁴. Dorota se brzy nato provdala za **Václava Horáčka** a roku 1777 společně koupili od vdovy Alžběty Horákové tento objekt za 1100 zlatých rýnských¹⁰¹⁵. Dorota ale brzy zemřela a jediným vlastníkem domu čp. 36 se 22. června 1780 stal její pozůstalý manžel Václav Horáček¹⁰¹⁶. Ten 25. června 1803, krátce před svou smrtí, prodal svůj dům řediteli Černokosteleckého panství **Dominiku Šauerovi** a jeho manželce Apolonii za 2325 zlatých rýnských¹⁰¹⁷. Později se Dominik Šauer odstěhoval do Českého Brodu, kde získal právo vařit pivo, a tento objekt prodal knížecímu revírnicku v Bohumili, **Františku Brázovi** za 2800 zlatých¹⁰¹⁸. I on patřil, díky své službě u Lichtenštejnů, k elitě na Černokostelecku. Svědčí o tom mj. i fakt, že roku 1817 provdal svou dceru Marii za šlechtice Kristiána Allemanna z Allemanu. Zemřel 29. února 1848 a ve stejný den ještě stihl sepsat závěť, ve které odkázal tento objekt v hodnotě 3200 zlatých své dceři **Vincencii Zechnerové**¹⁰¹⁹. Rodina Zechnerova zde žila přes dvacet let. 19. dubna 1870 ovšem Vincencie prodala dům čp. 36 německy psanou smlouvou **JUDr. Karlu Komersovi** za 5450 zlatých¹⁰²⁰. Byl to ovšem jen spekulativní kup, neboť už 20. dubna (!) převedl objekt trhovou smlouvou na manžele **Jana a Františku Horáčkovy** za

¹⁰⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 14/12.

¹⁰¹⁰ Viz dům čp. 124.

¹⁰¹¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁰¹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 85.

¹⁰¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 92.

¹⁰¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 31.

¹⁰¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 67.

¹⁰¹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 83.

¹⁰¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 417.

¹⁰¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 62.

¹⁰¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 217.

¹⁰²⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 21.

kupní částku 5750 zlatých¹⁰²¹. Z roku 1873 pak pochází věcné břemeno na tomto domě, a to takové, že vlastníci sousedního domu čp. 37 jsou povinni na svůj náklad vystavět štít mezi oběma domy a zároveň na svůj náklad udržovat hraniční okapy – je tedy zřejmé, že až do roku 1873 měly oba domy své střechy orientované kolmo na uliční frontu, nikoliv rovnoběžně jako dnes. Již od roku 1808 pak měli zdejší majitelé právo odvádět přebytečnou vodu ze své zahrady přes zahradu domu čp. 83.

Výčet dalších majitelů domu čp. 36 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 1. srpna 1877 se zde zakoupil **Gottfried Pohl**¹⁰²². 7. května 1881 dům koupili napůl manželé **Josef a Magdalena Maršálkovi** z Kostelce a pan **František Maršálek**¹⁰²³. 1. března 1882 ho získali koupí **František a Anna Kašovi**¹⁰²⁴. Kašovi dům velice zadlužili a nakonec jim byl exekuvován. V následné dražbě ho 7. června 1892 koupil **Leopold Vaněk**¹⁰²⁵. 3. října 1894 koupili dům manželé **Jan a Anna Hübschovi**¹⁰²⁶. Jan Hübsch tehdy zřídil na své zahradě hnojiště, ovšem močůvka z něho tekla do chlévu čp. 35, z čehož vznikl roku 1902 spor mezi oběma majiteli¹⁰²⁷. Po smrti manžela zdědila pak 29. září 1903 jeho polovinu vdova Anna. 28. června 1910 koupili objekt na půl **Václav Zourek a Václav Štěpán**¹⁰²⁸. 10. ledna 1914 odkoupil podíl Václava Štěpána Arch. Václav Zourek († 1968), a stal se tak jediným vlastníkem¹⁰²⁹. Následně postavil roku 1915 na dvoře seník a sýpku. 28. prosince 1941 koupila dům **Božena Vokurková** z Kostelce¹⁰³⁰. 29. srpna 1945 získal koupí tuto nemovitost **Jaroslav Stuchlík ml.** (1915-1988)¹⁰³¹. Na rozsáhlém pozemku postavil keramickou dílnu, skladové prostory a správní místnosti a zaměstnával tu až 20 lidí. Duchem keramické dílny byl absolvent uměleckoprůmyslové školy Jiří Krejčí (* 1920 v Českém Brodě). Po válce se v dílně začaly vyrábět barevně glazované figurky, později busty státníků. Po roce 1948 byl podnik znárodněn, pracovala pod Družstevní prací, později se stala součástí družstva KERAMO. V roce 1971 zde pod vedením Jaroslava Stuchlíka pracovalo kolem deseti zaměstnanců. Začátkem 70. let byl provoz dílny ukončen¹⁰³². Nynějším vlastníkem domu čp. 36 je **Marie Jirsová** z Prahy 4.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 8 kop záhonů polí (tj. cca 12,3 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 5 grošů

¹⁰²¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 23.

¹⁰²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 6550/1877.

¹⁰²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 3568/1881.

¹⁰²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 2004/1882.

¹⁰²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 3870/1892.

¹⁰²⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 5298/1894.

¹⁰²⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127.

¹⁰²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 497/1910.

¹⁰²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 25/1914.

¹⁰³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 11/1941.

¹⁰³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 36, sb. listin 798/1945.

¹⁰³² SVATOŠ, J., *Jaroslav Stuchlík ml.*, in: Černokostelecký zpravodaj 6/2006, s. 10-11.

míšeňských, odvést 6 slepic a požnout 6 záhonů polí¹⁰³³. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 32½ grošů 5 denárů českých a z louky k němu patřící 1 groš český, odváděli 6 slepic a žennou robotu vykonávali 2 dny¹⁰³⁴. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 37 (№ 30), Náměstí Smiřických

Dům čp. 37 je ve svém základu renesančního, možná i gotického původu, v klasicismu byl radikálně přestavěn, přistavěn na západní straně a byly vybudovány sklepy a nové schodiště. Na katastrální mapě z r. 1841 je zachycen objekt obdélníkového půdorysu s úzkou klínovou spárou mezi ním a čp. 36 a kratší na západní straně. Ve druhé polovině 19. století, roku 1871, byly vyměněny stropní konstrukce, provedena nová fasáda a objekt prodloužen na západ o část s průjezdem a o západní konec domu až k čp. 264 (roku 1873 pak s největší pravděpodobností majitelé zcela změnili tvar střechy)¹⁰³⁵. Z roku 1918 pochází žádost o zřízení tanečního sálu v 1. patře (neprovedeno). Roku 1956 byl objekt adaptován pro hospodu v domě a roku 1959 bylo adaptováno přízemí pro prodejnu (asi vyměněny stropní konstrukce v prvním traktu do náměstí - místo kleneb z 19. století byly umístěny rovné stropy).

S objektem čp. 37 na náměstí se v písemných pramenech setkáváme už 1. prosince 1567. Tehdy ho koupil od Kateřiny, vdovy po zemřelém koláři **Janovi Vrapínovi** a dcery Magdaleny **Jiřík Kloboučnick** za 30 kop grošů českých¹⁰³⁶. Tento dům, který se v 16. století nazýval Vrapinovský, se znovu v pozemkových knihách vyskytuje roku 1621. 4. září toho roku totiž koupil dům (či spíše spáleníště) čp. 37 bednář **Jan Kratochvíl** od varhaníka Albrechta, sirotka po **Jiřím Hahnovi** za 140 kop grošů míšeňských¹⁰³⁷. Už 21. října 1623 prodal Jan Kratochvíl svůj dům za 300 kop grošů míšeňských bývalému duchovnímu písaři Černokosteleckého panství **Janu Říčanskému**¹⁰³⁸. Po jeho smrti zdědila tento dům vdova Anna Říčanská, která jej v závěti odkázala svému synu **Janu Těšílkovi**¹⁰³⁹, který v letech 1633-1643 působil v čele panství jako obilní písař. Když Jan Těšílek zemřel, připadl celý dům vdově Anně Těšílkové. Ta ale dlouho ve vdovském stavu nezůstala a znovu se provdala za tesaře **Václava Kovaříka** (někdy také zvaného

¹⁰³³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁰³⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁰³⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

¹⁰³⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 22.

¹⁰³⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 16.

¹⁰³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 16.

¹⁰³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 16.

Kovaříček), kterému svůj dům 4. prosince 1651 prodala za částku 351 kop grošů míšeňských¹⁰⁴⁰. Václav Kovařík, který byl dlouholetým černokosteleckým konšelem (1665-1689) a v letech 1687-1689 i představitelem města¹⁰⁴¹ vlastnil tento objekt déle jak čtyřicet let (v tomto období dům dvakrát vyhořel – poprvé 7. května 1659 a následně roku 1680)¹⁰⁴². Jeho stejnojmenný syn začal slibnou kariéru jako dlouholetý městský písař, ovšem veškeré otcovy i jeho naděje rázně ukončila smrt ve věku pouhých 29 let v březnu 1689. Teprve 2. ledna 1695 prodal *pro sešlost věku* svůj dům za 351 kop grošů míšeňských svému zeti **Václavu Čermákovi**¹⁰⁴³ a zemřel 6. července 1696 ve věku 75 let. Po Václavově smrti zdědila veškerý manželův majetek vdova Anna Čermáková společně se sirotky Janem, Annou, Kateřinou, Antonínem a Apolenou. Když nejstarší ze sourozenců, **Jan Čermák**, dospěl, předala mu 10. dubna 1720 jeho matka *těžce nemocí obtížena* otcovský dům v hodnotě 351 kop grošů míšeňských¹⁰⁴⁴. Z písemných pramenů vysvítá, že Jan Čermák zastával v letech 1745, 1747, 1748 a 1751 úřad černokosteleckého radního¹⁰⁴⁵. Také jemu patřil dům čp. 37 více jak dalších čtyřicet let. Na smrtelném loži odkázal 5. ledna 1763 dům v hodnotě 750 zlatých rýnských svému synu **Josefu Čermákovi**¹⁰⁴⁶. Josef Čermák, který byl dlouhá léta (1766-1785) obecním starším, předal 29. března 1799 pro sešlost věku svůj dům v hodnotě 1135 zlatých rýnských svému synu **Janovi Čermákovi**¹⁰⁴⁷. Ten jej ale již 28. ledna 1803 prodal za sumu 1190 zlatých rýnských manželům **Janovi a Terezii Vondráčkovým**¹⁰⁴⁸. Ani oni ovšem nevlastnili dům dlouho – ještě 11. října téhož roku prodali dům čp. 37 za 1400 zlatých manželům **Františku a Barboře Šámalovým** z domu čp. 87¹⁰⁴⁹. Šámalové byli (a jsou) jedním z nejstarších černokosteleckých rodů, žijících zde již od doby posledních Smiřických. Ve své závěti z 10. ledna 1838 odkázala vdova Barbora tento objekt v hodnotě 1400 zlatých svému pětatřicetiletému synovi **Antonínu Šámalovi**¹⁰⁵⁰. Ten bohužel dům velmi zadlužil a nebyl schopen své dluhy splácet. Nakonec mu byl exekuvován a ve veřejné dražbě 28. ledna 1854 prodán **Václavu Hovorkovi** za částku 1500 zlatých¹⁰⁵¹. Václav zde ovšem nežil, a místo toho pronajímal část objektu rodině Štamberských. Nakonec ho 1. února 1870 prodal **Václavu Feuersteinovi** z Prahy za částku 700 zlatých. Byl to ovšem jen spekulativní kup, neboť už 30. června 1870 převedl kupní smlouvou dům na manžele **Vojtěcha a Annu Tůmovy** z Kostelce za 1050

¹⁰⁴⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 17.

¹⁰⁴¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁰⁴² HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁰⁴³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 18.

¹⁰⁴⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 19.

¹⁰⁴⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁰⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 109.

¹⁰⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 318.

¹⁰⁴⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 396.

¹⁰⁴⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 422.

¹⁰⁵⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 56.

¹⁰⁵¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 39.

zlatých¹⁰⁵². Od základu objekt představili, ale podrželi jej jen čtyři roky a 27. října 1874 ho prodali za 6000 zlatých jisté **Marii Hrachovinové**¹⁰⁵³. Ta zde žila pouhý jeden rok. 30. listopadu 1875 pak dům čp. 37 koupili za 7600 zlatých **František a Marie Říhovi**¹⁰⁵⁴, kteří si ještě téhož roku vyžádali koncesi k provozování hostinské živnosti (po smrti manžela roku 1893 zde hospodařila sama vdova). Kromě tohoto objektu patřil Říhovým i domek čp. 142 na zadních Poustkách a dům čp. 197.

Přehled dalších majitelů domu čp. 37 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 3. ledna 1906 byl dům v dědictví rozdělen mezi děti předchozích manželů – polovinu získala **Marie Říhová** a druhou polovinu nezl. **Václav Říha**¹⁰⁵⁵. 14. října 1909 se zde zakoupili manželé **Leopold a Jindřiška Syrovátkovi**¹⁰⁵⁶. 15. února 1910 objekt získala **Anastázie Hurysová**¹⁰⁵⁷. Od 18. března 1910 byl majitelem **Jan Braníš**¹⁰⁵⁸. 15. července 1911 koupil dům **František Kopecký**¹⁰⁵⁹. Už 29. listopadu 1911 jej prodal **JUDr. Vladislavu Stadlmannovi** a jeho manželce **Marii**¹⁰⁶⁰. 29. srpna 1917 objekt koupili manželé **Jan a Anna Stuchlíkovi**. Posledními majiteli před rokem 1964 byli podle pozemkových knih **František** († 1968) **a Marie Zemanovi** z Toušeně, kteří se tu zakoupili 9. února 1920¹⁰⁶¹. Dnes vlastní ½ **Eva Krausová** z Littletonu ve Spojených státech amerických a ½ **Ivana Švejdová** z Nymburka.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 1 kopa 52 záhonů polí (tj. cca 2,8 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 46 grošů míšeňských a požnout 12 záhonů polí¹⁰⁶². V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 16½ grošů 2 denáry českých a z louky k němu patřící 30 grošů českých a žennou robotu vykonávali 4 dny¹⁰⁶³. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedmáct lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

¹⁰⁵² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 40.

¹⁰⁵³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 453.

¹⁰⁵⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 491.

¹⁰⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 34/1906.

¹⁰⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 924/1909.

¹⁰⁵⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 157/1910.

¹⁰⁵⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 202/1910.

¹⁰⁵⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 521/1911.

¹⁰⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 1020/1911.

¹⁰⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 37, sb. listin 68/1920.

¹⁰⁶² SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁰⁶³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

- čp. 38 (№ 31) – Zelený dům, Náměstí Smiřických

Dnešní stavba Zeleného domu je klasicistního původu z roku 1814 a má z té doby částečně zachovanou původní dispozici (chodba za bývalým hlavním vstupem) a obvodové zdivo, schodiště a plackovou klenbu v pravém dvorním křídle. Průčelí domu pochází z roku 1880, respektovalo ovšem původní barokní členění. Zajímavé je, že na původním návrhu z tohoto roku je ještě zachycena původní „barokní“ valbová střecha, jakou má doposud i sousední dvojdům čp. 39-40, odstraněná roku 1888 (kdy byla také doplněna o průčelní štítek)¹⁰⁶⁴. Nad dnes zaniklým křídlem směrem do ulice Pražské byla původní šindelová střecha vyměněna za taškovou teprve roku 1914. Roku 1937 došlo k vybourání původního řešení interiéru a k vybudování nových kazetových stropů v přízemí, dále k přístavbě objektu na západní straně a úpravě otvorů v průčelích v přízemí. Na konci 70. let 20. století pak dům utrpěl vážné architektonické škody způsobené zcela nevhodným obložením celého přízemí kachličkami a odstraněním příslušných architektonických detailů. Na podzim 2008 bylo otlučeno obložení dlaždičkami až do výše dělicí římsy a v letech 2009-2010 dům dostal novou fasádu, vycházející z historického stavu období první republiky, ovšem bez obnovení centrálního vstupu v průčelí.

Za nejstarší písemnou zmínku o tomto vyhlášeném hostinci můžeme považovat zápis v prvním urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564, kdy jej vlastnil jistý **Jíra Řezník**, který koupil roku 1566 ještě jednu krčmu v Chrástanech¹⁰⁶⁵. Potom se prameny na dlouhou dobu odmlčí a znovu se tento objekt připomíná 26. ledna 1613. Tehdy jej prodal jeho dosavadní majitel **Havel Železný** za 150 kop grošů českých svému zeti, osobnímu krejčímu Albrechta Václava ze Smiřic **Bartoloměji Doubravčickému, jinak Klímovi**, a jeho manželce Alžbětě¹⁰⁶⁶. Manželé Železní si zde ovšem vyměnili doživotní byt (jedná se o první doklad výměnku pro Kostelec). Havel Železný působil roku 1609 jako černokostelecký purkmistr. Po deseti letech, přesněji 10. června 1623, prodal Bartoloměj Doubravčický svůj dům vladykovi **Jindřichu Trojanovi z Bylan a Rossfeldu** za 570 kop míšeňských, přičemž hned zavalil úctyhodných 270 kop¹⁰⁶⁷. Podle této sumy je patrné, že dům čp. 38 patřil k výstavným černokosteleckým domům již na počátku 17. století. Zastavme se nyní u postavy Jindřicha Trojana. Narodil se přibližně roku 1570 jako pátý životaschopný syn Pavla Trojana, bylanského rychtáře, a jeho druhé manželky. Rod Trojanů sídlil na tvrzi nalézajícího se v areálu jejich hospodářského dvora (čp. 21) v Bylanech u Českého Brodu na Černokosteleckém panství. Pavel Trojan zplodil se svou první manželkou čtyři potomky – Jana, Samuela (pozdějšího hejtmána panství), Václava, Davida; další sourozence Jindřicha a Dorotu

¹⁰⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

¹⁰⁶⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8v a SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 129.

¹⁰⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.

¹⁰⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 26.

zplodil Pavel Trojan již se svou druhou manželkou. Děti však brzy osiřely a za poručníka jim byla podle tehdejšího zvyku ustanovena vrchnost – v tomto případě Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic, který tehdy přijal do spravování 490 kop a 44 groše české. Po dosažení plnoletosti jim měly být peníze navraceny, ale z původní sumy jim byla vyplacena směšná desetina této částky. Samuel Trojan usiloval o vyrovnání plných osm let. Dostalo se mu ho až roku 1611 od Albrechta Václava Smiřického, který ho odškodnil Votloučkovským mlýnem v Bylanech. To jsme ale předběhli čas. Samuel Trojan se stal po dosažení plnoletosti hejtmanem Černokosteleckého panství. U Smiřických byl ve veliké oblibě a možná právě jejich přímluva u císaře Rudolfa II. způsobila, že jemu i jeho bratrům byl diplomem ze dne 14. srpna 1604 udělen erb¹⁰⁶⁸ a predikát z Bylan a Rossfeldu. Jindřich Trojan se na rozdíl od svého otce a bratra nestal panským úředníkem (nepočítáme-li krátké období popsané níže). Po smrti svého bratra Samuela se usadil v městečku Kostelci nad Černými lesy, kde si zařídil krčmu a stal se tedy šenkýřem¹⁰⁶⁹. Jeho příchod do Kostelce nad Černými lesy můžeme datovat, díky zápisu v černokostelecké radní knize, když 18. října 1623 od městské rady obdržel za 15 kop grošů měšťanské právo¹⁰⁷⁰. Stalo se tak poté, co 10. června 1623 koupil od Bartoloměje Klímy dům na náměstí. Usazení v Kostelci snad souvisí se jmenováním Jindřicha do funkce purkrabího Černokosteleckého panství. V této funkci se ovšem připomíná jen roku 1624 (jeho odchod z úřadu může mít spojitost s nástupem nového hejtmana Adama Chvala Kunaše z Machovic počátkem roku 1625)¹⁰⁷¹. Povolání šenkýře bylo výnosné, a tak se Jindřich zařadil mezi elitu města, k čemuž přispěla i skutečnost, že byl erbovním měšťanem. Není proto divu, že když se po smrti černokosteleckého purkmistra Jana Šťastného Náchodského roku 1627 volil jeho nástupce ve funkci, byl purkmistrem zvolen právě Jindřich Trojan z Bylan a Rossfeldu. Jako purkmistr (primátor) města se Jindřich připomíná v letech 1627, 1630, 1636 („za přítomnosti osob radních slovnutného pana Jindřicha Trojana primátora, pana Petra Vozábala, Jana Fijaly, pana Jiříka Šámala, Jiříka Čermáka sousedů Kosteleckých¹⁰⁷²“) a 1640-1642. Šenkování ale nebyl Jindřichův jediný zdroj příjmů. Podle dlužního zápisu v černokostelecké radní knize pamětní bylo zjištěno, že také provozoval obchod s dobytkem,

¹⁰⁶⁸ NA, SAL, 12b, fol. 808-812. (Štít modré neb lazurové barvy, v němž po spodu tři pahrbky zelené barvy, prostřední vyšší, a po stranách nižší, na kterýmžto prostředním vyšším koule bílá okrouhlá v způsob světla, a v ní hvězda o šesti špicích žluté nebo zlaté barvy, a nad tím nadevším kůň bílý pojatý od pravé strany k levé v hůru obrácený v skoku mající na sobě uzdu červené, neb rubínové, a udidla neb čamky žluté, nebo zlaté barvy se spatřuje. Nad štítem kolčí helm, okolo něho příkrývadla neboližto fanfrnochy po obou stranách žluté, nebo zlaté a modré nebo lazurové barvy vůkol dolů zatočené visí. Nad tím nade vším koruna zlatá královská z níž dvě krájdla barvy železné jedno od druhého ostřím ven obrácené vynikají a mezi nimi u prostřed obraz v způsobu anděla až pod pás s dlouhými kadeřavými vlasy žluté nebo zlaté barvy s vohnutými rukami v bílém rouše stuhou též žluté nebo zlaté barvy křížem přes prsy přepásaný v jedné každé ruce jedno krájdlo držící se spatřuje.)

¹⁰⁶⁹ Vide: MRVÍK, VL., *Trojanové z Bylan a Rossfeldu*, Praha 2004.

¹⁰⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 588.

¹⁰⁷¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz 1624, inv. č. 3170.

¹⁰⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 196.

respektive s ovce, což v období raného novověku byl oblíbený způsob šlechtického i měšťanského podnikání. Víme, že roku 1630 prodal Jindřich Trojan černokosteleckému měšťanu a řezníku Pavlu Čapkovi ovce v hodnotě 16 kop grošů českých¹⁰⁷³. Roku 1642 Jindřich jistě zemřel (bez potomků a manželky), protože toho roku byl zvolen za purkmistra Jiří Macek. Jím vymřel rod Trojanů z Bylan a Rossfeldu po meči. Po jeho smrti se domu čp. 38 ujal vzdálený příbuzný **Jan Úvalský** (nar. 1623)¹⁰⁷⁴. Užíval jej ovšem bez jakéhokoliv právního podkladu¹⁰⁷⁵. Jan Úvalský pečetil prstenem ve tvaru osmihranu s tímto znakem: ve štítu na koso položená ostrv, z níž na boku vyrůstá stonek s pětistou růží a dvěma lístky. Štít je korunován. Tinkury jsou neznámé¹⁰⁷⁶. Tento dům bohužel dne 27. května 1659 do základů vyhořel¹⁰⁷⁷. Jan Úvalský neměl prostředky na znovuvystavění domu, a proto spáleniště prodal 17. prosince 1663 **Matěji Slavíkovi**, cihláři, a jeho manželce Kateřině za 350 kop grošů českých¹⁰⁷⁸. Za utržené peníze si koupil zahradu s chalupou pod zámeckými valy¹⁰⁷⁹, nakonec ale vstoupil do panských služeb a nechal se zaměstnat na černokosteleckém zámku jako pomocný písař (v letech 1672-1677 sepišoval hojně citovaný Zlatý urbář). Protože ale neuměl německy, musel nakonec z knížecích Lichtenštejnských služeb odejít a dožil jako dnou soužený pomocný písař na panství Nemyslovice¹⁰⁸⁰.

Matěj Slavík zastával roku 1678 funkci konšela¹⁰⁸¹. Matějova první manželka Kateřina po čase zemřela a Matěj se podruhé oženil s jistou Ludmilou. Ta se také po manželově smrti ujala tohoto, někdy v 60. letech znovuvybudovaného, domu, který ale roku 1679 vyhořel podruhé¹⁰⁸². I ona se podruhé provdala – za tesaře **Jana Kovaříka**. 9. ledna 1682 mu Ludmila tento dům prodala za 516 kop grošů míšeňských¹⁰⁸³. Roku 1708 se v písemných pramenech připomíná jako konšel¹⁰⁸⁴. Z jejich manželství vzešla dcera Anna, vdaná za Václava Fridricha. Po Kovaříkově smrti připadl dům právě Anně, která jej 26. února 1712 prodala svému manželu **Václavu Fridrichovi** za 516 kop grošů míšeňských¹⁰⁸⁵. Ten jej držel prokazatelně ještě roku 1713, s největší pravděpodobností ale až do své smrti 10. ledna 1733 (skončil ve věku 60 let). Pro období mezi

¹⁰⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 196.

¹⁰⁷⁴ Ve skutečnosti nemůžeme s určitostí tvrdit, že se jednalo skutečně o pokrevně spřízněného příbuzného. V pozemkové knize je totiž nazýván Jan Úvalský strýcem a nejbližším přítelem, což v 17. století označovalo většinou příbuzenský vztah (strýc, synovec, bratranec, prasynovec, ale i vzdálený bratranec).

¹⁰⁷⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 26.

¹⁰⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁰⁷⁷ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁰⁷⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 27.

¹⁰⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁰⁸⁰ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1937, s. 60-64.

¹⁰⁸¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

¹⁰⁸² HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952.

¹⁰⁸³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 28 B.

¹⁰⁸⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74.

¹⁰⁸⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 28 B.

roky 1730-1751 bohužel chybí příslušné gruntovní knihy. S domem čp. 38 se znovu v pozemkových knihách setkáváme až v 50. letech, kdy je již nazýván „Zeleným domem“ a kdy jej vlastní místní kantor, přední měšťan a v letech 1739-1743 dokonce primátor města **Václav Hájek**. Jak víme, Václav Hájek se dožil vysokého věku. Dům odkázal kšaftem 6. března 1778 své dceři **Alžbětě, provdané Pražákové** za 2250 zlatých rýnských¹⁰⁸⁶. O vysokém postavení rodiny ve městě svědčí nejen vlastnictví tohoto výstavného domu, ale i fakt, že dcera Eleonora Pražáková se 11. července 1785 provdala za šlechtice – Františka Stránského z Greifensfeldu ze staré rodiny připomínané v Čechách už ve 14. století (a mj. žijící dodnes). Alžběta držela Zelený dům přes 20 let. Pro *sešlost věku* jej 11. listopadu 1802 předala německy psanou smlouvou svému synu **Ludvíkovi Pražákovi** za 5000 zlatých¹⁰⁸⁷. **Ludvík Pražák** jej ale obratem prodal už 1. ledna 1803 za 12 600 zlatých (!) **Matěji Stárkovi**¹⁰⁸⁸. Poté, co dům 29. května 1814 vyhořel, byl obnoven v klasicistním stylu přibližně ve stávající podobě. Později se dům dostal do držení německých manželů **Václava a Olivy Zuckerových**, kteří ho 20. března 1849 prodali za 11 tisíc zlatých dosavadnímu nájemci **Theodoru Kochwasserovi**¹⁰⁸⁹. Theodor odprodal roku 1851 od velké zahrady patřící k tomuto domu kus pozemku, na kterém byl potom vystavěn dům čp. 342, vymínil si ale věčné břemeno, že novostavba nesmí mít ani okna, ani svod vody do této zahrady. Dům držel přes třicet let a 31. března 1880 jej kupní smlouvou převedl na Němce **Herrmanna Rademachera** a sám se odstěhoval z Kostelce¹⁰⁹⁰. Marie Strettiová na Rademacherovi vzpomíná v 19. století takto: *V pivovaře byl nájemcem pan Rademacher, Němec kovaný. Jeho žena, fešná Vídeňáčka, v druhém manželství pak paní Oesterreicherová, se nikdy pořádně česky nenaučila, ač prožila v Kostelci asi 40 let*¹⁰⁹¹.

Přehled dalších majitelů Zeleného domu na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. Po smrti Herrmanna Rademachera byl 18. prosince 1885 dům rozdělen po třetinách mezi pozůstalé děti – nezl. **Karla Rademachera**, nezl. **Pavla Rademachera** a nezl. **Hermínu Rademacherovou**. Po předčasné smrti Pavla Rademachera pak získaly zbylí sourozenci po $\frac{1}{12}$ a zbylá $\frac{1}{6}$ připadla **Pavlině Österreicherové**¹⁰⁹². 30. dubna 1924 koupila celý dům **Věra Zlatohlávková** původem z Poříčan¹⁰⁹³. Po její předčasné smrti připadl celý objekt hotelu 6. května 1928 synovi a snaše, **Ladislavu a Miladě Zlatohlávkovým**¹⁰⁹⁴. O pouhé dva roky později (1930) zemřel i Ladislav

¹⁰⁸⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5.

¹⁰⁸⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 374.

¹⁰⁸⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 386.

¹⁰⁸⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 136.

¹⁰⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 38, sb. listin 2250/1880.

¹⁰⁹¹ Kostelecké minikalendárium 2/2003, s. 9.

¹⁰⁹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 38, sb. listin 2428/1885.

¹⁰⁹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 38, sb. listin 526/1924.

¹⁰⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 38, sb. listin 217/1928.

Zlatohlávek, a tak se jediným vlastníkem stala vdova Milada. Když se později podruhé provdala, převedla 6. února 1932 jednu polovinu objektu na svého druhého manžela, **Josefa Kuliše** († 1967) z Kostece¹⁰⁹⁵, za kterého došlo k rozsáhlým stavebním úpravám stavby. Dnešní majitelkou bývalého hotelu Zelený dům je **Zdeňka Vávrová** z Prahy-Karlína.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 6 kop záhonů polí (tj. cca 9,2 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 51 groš a 4½ penízu míšeňského, odvést 1 slepici a požnout 6 záhonů polí. Ze zahrady patřící k tomuto domu museli platit obci 15 grošů míšeňských¹⁰⁹⁶. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 7½ grošů českých a z louky u čihadla k němu patřící 1½ groše českého, odváděli 1 slepici a žennou robotu vykonávali 1 den¹⁰⁹⁷. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo neuvěřitelných 27 lidí – vedle rodiny majitele i další čtyři rodiny podnájemníků.

• čp. 39 (№ 32) – Červený dům, Náměstí Smiřických

Dům čp. 39 na západní straně náměstí tvořil původně se sousedním domem čp. 40 jeden objekt, o čemž dodnes svědčí vcelku jednotná fasáda a mansardová valbová střecha obou budov. Stropní konstrukce jsou z klasicistního období či ještě pozdější. Střecha společná pro čp. 39 a 40 je klasicistního původu, zřejmě po velkém požáru v r. 1814, kdy hořelo též čp. 41. Průčelí pochází z druhé poloviny 19. století (1884)¹⁰⁹⁸. Patro má pravděpodobně hrázděné zdivo.

Pro jeho tehdejšího majitele **Jana Kaufera** se asi ku stáru stal dům příliš velký, a tak prodal 17. srpna 1752 pravou stranu domu (čp. 40) Jiřímu Hymplovi¹⁰⁹⁹. Zemřel 11. prosince 1754 a po jeho smrti připadla levá část objektu (čp. 39) vdově Veronice Kauferové. Ta prodala dům 24. listopadu 1758 za 745 zlatých rýnských svému zeti **Jakubu Synáčkovi**, manželu dcery Kateřiny¹¹⁰⁰. Jakub držel dům téměř čtyřicet let. Po jeho smrti převzal tento dům, zvaný Červený, 4. října 1791 jeho syn **Jakub Synáček** od matky Kateřiny za částku 800 zlatých rýnských¹¹⁰¹. Kateřina si vymínila doživotní byt a stravu. Dalším majitelem domu čp. 39 se 3. března 1809 stal **Jan Kuchyňka**, který ho koupil za 2860 zlatých od Jakuba Synáčka¹¹⁰². Po požáru města, který

¹⁰⁹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 38, sb. listin 561/1932.

¹⁰⁹⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁰⁹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁰⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

¹⁰⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 169.

¹¹⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19.

¹¹⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 103.

¹¹⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 140 p.v.

zasáhl i tento dům, jej Jan Kuchyňka přestavěl a společně se svým sousedem zastřešili domy čp. 39 a čp. 40 společnou valbovou střešou. Takto upravený objekt prodal 1. června 1825 za 1028 zlatých manželům **Zikmundu a Anně Jirsovým**¹¹⁰³. Jirsovi svůj dům převedli o jedenáct let později, 1. října 1836, kupní smlouvou na černokosteleckého měšťana **Františka Drahokoupila** za 2580 zlatých¹¹⁰⁴. Ten zde žil takřka celé jedno půlstoletí. Zemřel 28. 6. 1883 v pozeňnaném věku 83 let. Za svůj život ovšem dům značně zadlužil, a tak jeho dědici přistoupili raději dobrovolně k provedení exekuční dražbě. Ta byla provedena 8. února 1884 a objekt čp. 39 v ní koupil pozdější dlouholetý černokostelecký starosta (1884-1918), čestný občan města (od 1911), předseda místní záložny, občan věrný Habsburské monarchii a člen mnoha místních spolků **Bedřich Kaše**¹¹⁰⁵.

Výčet dalších majitelů domu čp. 39 na náměstí uvádíme již jen v sumárním přehledu. 27. března 1884 ho koupili židovští manželé **Alois a Marie Bergmanovi**; po smrti manžela zdědila 18. srpna 1895 celý dům pozůstalá vdova Marie¹¹⁰⁶. 16. prosince 1904 jej koupili židovští manželé **Max a Amálie (roz. Bergmannová) Löwyovi**. Bohužel i je potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 138 a AAb 139), kde pak zanedlouho oba zemřeli – Amálie 29. 6. 1942 a Max 19. 2. 1943 (u protektorátních úřadů byli vedeni pod čísla 74428 a 74424). Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora z 21. 6. 1939 nucená správa (správcem byl ustanoven Otto Leisenheimer z Kolína II). Po smutném konci manželů Löwyových bylo z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 5. června 1942 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu) a byla zrušena nucená správa¹¹⁰⁷. Po 2. světové válce byl podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**¹¹⁰⁸. 22. května 1947 bylo obnoveno vlastnictví pro již nežijící manžele Löwyovi a 8. srpna 1947 pak objekt předán jejich nejbližší žijící příbuzné **Gertě Klamfarové**¹¹⁰⁹. 9. března 1948 koupili dům řezniční

¹¹⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 139.

¹¹⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 56.

¹¹⁰⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 1110/1884.

¹¹⁰⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 2577/1884 a 86/1904.

¹¹⁰⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 290/1941 a 1046/1942.

¹¹⁰⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 548/1945.

¹¹⁰⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 324 a 432/1947.

manželé **Eduard** († 1977) a **Blažena** († 1999) **Čubrovi**, majitelé sousedního domu čp. 40¹¹¹⁰. Tímto aktem došlo, byť na krátkou dobu, k opětovnému spojení obou částí původně jednoho objektu v rukách jednoho majitele po takřka dvě stě letech. Dnes vlastní ½ domu profesor českobrodského gymnázia p. **Josef Volvovič** a druhou ½ společně manželé **Jiří a Svatava Beránkovi** z Prahy-Koloděj.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 40 (№ 33), Náměstí Smiřických

Stavba čp. 40 je raně barokního původu a byla přestavěna za klasicismu po velkém požáru roku 1814 a novodobě upravována. Klasicistního původu je i brána mezi čp. 40 a 41, střecha společná se sousedem vlevo i větší část stropů. Průčelí do náměstí pochází z 20. let 20. století.

První písemná zmínka týkající se tohoto objektu pochází z roku 1564, protože je uváděn už v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství. Jako jeho majitel je tehdy uveden **Jan Šálenej**¹¹¹¹. Souvisle ale můžeme jeho majitele sledovat až od roku 1622, kdy byl jeho vlastníkem **Duchoslav Pojezdny**¹¹¹². Ten dům prokazatelně držel už roku 1613¹¹¹³. A ještě před ním ho vlastnil měšťan **Jiřík Kopecký** (jeho dceru Dorotu měl za manželku Daniel Semilský)¹¹¹⁴. V sedmnáctém století se domu říkalo Markovský, podle **Jana Marka**, který ho vlastnil ve 30. letech 17. století. Po jeho smrti zdědila tento dům vdova Mariána Marková, která se potom podruhé provdala za porybného Černokosteleckého panství **Václava Zelineckého**. Roku 1639 dům při obsazení města Švédy nejspíše vyhořel, protože 18. srpna 1640 prodává Mariána svému druhému manželu *dům spálený* za částku 120 kop grošů míšeňských¹¹¹⁵. Z jejich manželství vzešla dcera Kateřina, později provdaná za českobrodského měšťana Jana Šlechtu. A právě **Jan Šlechta Českobrodský** (†1692) koupil po smrti svého tchána tento dům za 500 kop grošů míšeňských¹¹¹⁶. 7. září 1659 dům při požáru města vyhořel (podruhé vyhořel roku 1679)¹¹¹⁷. Jan Šlechta, který v Kostelci před rokem 1655 zastával úřad konšela, nakonec prodal tento dům 27. března 1666 za 300 kop grošů míšeňských tkalci **Mikuláši Procházkovi**, bratru Lukáše Procházky, který vlastnil dům čp. 110 na

¹¹¹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 39, sb. listin 408/1948.

¹¹¹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹¹¹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 29.

¹¹¹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.

¹¹¹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.

¹¹¹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 29.

¹¹¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 30.

¹¹¹⁷ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952.

Pražském předměstí¹¹¹⁸. Ten se v letech 1677-1690 připomíná v písemných pramenech jako konšel¹¹¹⁹. Mikuláš Procházka vlastnil dům více než dalších třicet let. Když roku 1697 zemřel, zdědil výstavný dům čp. 40 (o třech komorách a třech světnicích) 3. prosince 1697 jeho syn **Lukáš Procházka** za 308 kop 40 grošů míšeňských¹¹²⁰. V nedatovaném spise žádá městská rada hejtmana černokosteleckého panství, aby vypověděl z panství Lukáše Procházku za jeho špatné chování – kradl a choval se nemravně – pro které se obyvatelé Kouřimi a Českého Brodu Kosteleckým směli¹¹²¹. Pro léta 1730-1751 sice chybí příslušné gruntovní knihy, na základě situace z roku 1751 ale víme, že někdy na přelomu 30. a 40. let 18. století (s největší pravděpodobností roku 1741) koupil dům čp. 40 **Jan Kaufer**, majitel domu čp. 90 v Savojské ulici. I Jan Kaufer se po otcově vzoru stal městským rychtářem (1743-1745) a roku 1749 i primasem¹¹²². Ku stáru se pro něho stal dům asi příliš velkým, a tak prodal 17. srpna 1752 pravou stranu svého domu (čp. 40) **Jiřímu Hymplovi** za 220 zlatých rýnských¹¹²³. Velký požár města 29. května 1814 zasáhl i tuto stavbu, která byla následně od základů přestavěna v klasicistním slohu. Uzdař Jiří Hympl, který nepocházel z Kostelce, byl majitelem tohoto domu déle jak padesát let. Ve městě byl ale společensky velmi činný – nejprve zastával v letech 1758-1760 úřad mladšího rychtáře a v rozmezí let 1769-1775 byl tzv. taxátorem (dozorcem) nad chleby¹¹²⁴. Po smrti Jiřího zdědil celou usedlost jeho nejstarší syn **Jan Hympl**, který později v letech 1812-1815 byl kosteleckým 2. radním. S velkou pravděpodobností zemřela Janova manželka Alžběta velmi mladá (snad při porodu) a Jan po sobě nezanechal žádného životaschopného dědice. Z tohoto důvodu, když roku 1844 zemřel, byl veškerý jeho majetek podroben veřejné dražbě. V ní dům čp. 40 koupili 19. listopadu t. r. manželé **Václav a Kateřina Popíkoví** za částku 2205 zlatých¹¹²⁵. Byl to ale snad jen spekulativní kup, protože už o rok později (21. ledna 1846) Popíkoví prodali tento objekt za 2000 zlatých **Františkovi a Kateřině Kovaříkovým** z domu čp. 24¹¹²⁶. Jeho dalšími majiteli se 25. července 1852 stali **Jan a Marie Dinybylovi** původem z Kostelce, kteří dům koupili od Kovaříkových za 12.500 zlatých¹¹²⁷. Moc dlouho zde ale nežili - 26.3. 1857 totiž ve věku pouhých dvačtyřiceti let zemřel Jan Dinybyl. Po jeho smrti se poručník nad jeho dětmi, Josef Dinybyl, rozhodl 17. dubna 1859 prodat tento objekt

¹¹¹⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 30.

¹¹¹⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹¹²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 30.

¹¹²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 434.

¹¹²² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹¹²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 169.

¹¹²⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74-78.

¹¹²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 196.

¹¹²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 146.

¹¹²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 27.

za 1755 zlatých novousedlíkům **Josefu a Barboře Golombiovským**, nájemníkům ze sousedního domu čp. 39¹¹²⁸. Josef byl hodinářem.

Přehled dalších majitelů domu čp. 40 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. Po smrti rodičů ho zdědil 21. prosince 1893 syn **Alois Golombiovský**, pozdější městský tajemník († 1931)¹¹²⁹. 7. července 1917 dům koupila Anna Kellerová z Kostece. Po její smrti pak 28. května 1926 připadl **Janu Kellerovi** († 1951)¹¹³⁰. 12. července 1934 koupili dům řezničtí manželé **Eduard** († 1977) a **Blažena** († 1999) **Čubrovi**, kteří zde zřídili vyhlášené řeznictví¹¹³¹. Když pak roku 1948 koupili i sousední dům čp. 39, došlo tak, byť na krátkou dobu, k opětovnému spojení obou částí původně jednoho objektu v rukách jednoho majitele po takřka dvou stech letech. Podle rozhodnutí ONV v Kolíně z 12. prosince 1961 byl pak dům **zestátněn** a předán pod Domovní správu v Kostelci nad Černými lesy¹¹³². Dnes je objekt ve společném držení manželů **Jiřího a Hany Slabových**.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 3 kopy záhonů polí (tj. cca 4,6 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 30 grošů míšeňských, odvést 1 slepici a požnout 7 záhonů polí¹¹³³. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 34 groše české a z louky u Svatbína k němu patřící 6 grošů českých, odváděli 5 slepic a žennou robotu vykonávali 5 dní¹¹³⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 41 (№ 34), Náměstí Smiřických

Dům čp. 41, v němž od 16. století sídlila **radnice**, patří díky svému postavení k nejcennějším objektům ve městě. Za renesance byl domem panským, tzn., že ho vlastnili přímo majitelé Černokosteleckého panství. Roku 1613 ho daroval Albrecht Václav Smiřický obci a v jeho přízemí byly také **masné krámy**. Poprvé radnice vyhořela 7. prosince 1620, kdy městem táhlo císařské vojsko a Kostelec vyplundrovalo. Tehdy bohužel nenávratně shořel i městský archiv se všemi písemnostmi. Při požáru 7. května 1659 radnice vyhořela znovu, ale městská ekonomika, ztenčená za třicetileté války, nedovolovala okamžité znovuvystavění budovy. K němu došlo až po

¹¹²⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 294.

¹¹²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 40, sb. listin 7469/1893.

¹¹³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 40, sb. listin 312/1917 et 1122/1926.

¹¹³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 40, sb. listin 1440/1934.

¹¹³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 40, sb. listin 1567/1961.

¹¹³³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹¹³⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

roce 1668. Díky zachovaným městským účtům víme, že stavba trvala od roku 1669 až po rok 1674 a celkově stavba stála 912 zlatých 26 krejcarů a 3 denáry (r. 1669 - 148 zlatých 38 krejcarů, r. 1670 - 64 zl. 29 kr., r. 1671 - 142 zl. a 29 kr., 1672 – 234 zl. 11 kr., 1673 - 154 zl. 34 kr., 1674 – 99 zl. 55 kr. a doplatky 68 zl. 8 kr.¹¹³⁵). Ve Zlatém urbáři z roku 1673 je novostavba popsána takto: *Radnice nově na náklad obecní vystavěná z kamene, před ní na čtyřech zděných sloupech podloubí, v něm 4 masné krámy a jedna šlachta, item při zemi, naproti schodům a šlachtě je zděná komora a v ní secret. Nahoře stavení z dříví roubené, hlinou omazané a vápnem obvrhnuté, mazhaus obdýlný, světnice dvě, komora jedna, střecha šindelem pobitá, v prostřední střěše vížka¹¹³⁶. Čili takřka stejná dispozice, jakou má dodnes. Jen, co byla radnice obnovena, zasáhl ji 27. září 1679 oheň opět, ale zasáhl jen krov a věžičku a roku 1680 byla opravena. Roku 1767 se konšelé rozhodli budovu přestavět a vydali tesařům za práci 152 zlatých 35 krejcarů¹¹³⁷. Podle unikátně dochovaného nákresu krovu dnes víme, že budova radnice měla až do roku 1869 mansardovou střechu stejného rázu jako sousední dvojdom čp. 39-40, a která byla oproti dnešku asi o 3 m vyšší¹¹³⁸.*

Jistě se na tomto místě sluší pojednat stručně o vývoji městské samosprávy. Když byl Kostelec ještě vesnicí, řídil ho rychtář – rychtář byl přímým zástupcem majitele panství, který úřad rychtáře obsazoval buď doživotně, nebo i dědičně. Konkrétně řídil v Kostelci soudnictví, odkud odváděl pánu města pokuty, z nichž si ponechával podíl a vybíral pro vrchnost i pravidelné naturální a peněžní dávky. Změna v této skutečnosti nastala až po roce 1489, kdy byl Kostelec povýšen na městečko. Je možné předpokládat, že potom zaručili majitelé Černokosteleckého panství měšťanům podíl na souzení provinění, kterých se dopustili obyvatelé Kostelce. A tak se brzy po roce 1489 ustavil volený sbor tzv. přísežných, kteří pomáhali zpočátku rychtáři soudit, ale záhy se začali postupně prosazovat i na řízení všech vnitřních záležitostí města, a tak se s z přísežných stal sbor konšelů, čili městská rada. Hlavní slovo v řízení města i nadále ale držel rychtář jakožto zástupce vrchnosti. Tehdy nastala druhá fáze ve vzniku městské samosprávy, která spočívala ve snaze sboru konšelů zatlačit rychtáře a nahradit všechny jeho funkce voleným samosprávným orgánem z řad bohatých měšťanů. Postup tohoto „souboje“ lze sledovat v adresách městských listin – roku 1562 se jako představitel města uvádí *rychtář a konšelé*¹¹³⁹, roku 1563 už Dobiáš koupil grunt od *konšelů a rychtáře*¹¹⁴⁰ a roku 1567 se jako představení města uvádějí jen konšelé,

¹¹³⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1673-1674), č.k. 45.

¹¹³⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹¹³⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 18.

¹¹³⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

¹¹³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 24; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹¹⁴⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 25 MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

ovšem neustále se nevyskytuje úřad purkmistra či primasa, který nahradil úřad rychtáře v čele města¹¹⁴¹. Další písemnost z městské kanceláře, které dnes známe, pocházejí až z 90. let 16. století¹¹⁴², kdy již konšelé měli řízení města pevně ve svých rukách a rychtář mu byl plně podřízen (dohlížel na pořádek a plnil funkci obdobnou dnešní městské policii). Snad k tomuto rozhodujícímu posunu došlo někdy v 70. letech 16. století. Konšelem se mohl stát jen ten z obyvatel města, který ve městě sídlil, vlastnil v něm dům, platil městský poplatek, byl manželského původu a často musel být usazen ve městě alespoň tři roky. Postupně se městská rada hierarchizovala a ustálil se počet jejích členů – v Kostelci zasedalo celkem 12 konšelů. Městská samospráva měla tehdy dva nejvyšší činitele – prvním z nich byl tzv. purkmistr, který svolával schůze, řídil jednání rady, vybíral pokuty a spravoval městskou pečeť. Úřad purkmistra se střídal mezi konšely tak, aby během jednoho roku byl každý konšel purkmistrem, tedy asi po jednom měsíci. Vedle purkmistra mělo město ještě jednoho stálého představitele, zvaného primas, který měl na starost městské hospodaření a byl vlastně dnešním starostou a nejvýznamnějším mužem v obci; primas (primátor) byl ve svém úřadě často až do smrti, nebo pokud se ho sám pro vysoký věk nevzdal. Většina z konšelů pak měla na starost ještě nějakou oblast městského života (například dohled nad trhy, nad komíny, nad zbraněmi ve městě apod.). Vedle nich zde byly i další pověřené osoby. Prvními z nich byli tzv. obecní starší – byli to zvolení jedinci zastupující všechno městské obyvatelstvo, kteří pravidelně kontrolovali městské účty a účetnictví. S rozvojem městské administrativy se pravidelným zaměstnancem stal i městský písař (též zvaný syndikus), v Kostelci se velmi záhy ještě před rokem 1620 oddělil od správce městské školy (v menších městech totiž tyto funkce splývaly), i když i později některé drobnější písemnosti psal právě místní učitel (především za třicetileté války Vavřinec Benedikt Mecer snad pro chudobu obce a později i Václav Hájek). Grafognostickým rozbořením městských knih byli nejstaršími **městskými písaři**: 1621-1626 Pavel Rusín Novohradský, 1626-1632 Jan Čarda Miličinský, 1632-1636 ruka A, 1636-1653 Jiřík Unhošťský, 1653-1663 ruka B, 1664-1681 Jan Hrdlička, 1681-†1688 Václav Kovařík, 1688-1710 Pavel Sojovský, 1710-1731 Kryštof Bernauer, 1731-1743 Václav Vlachovský, 1743-1751 Antonín Adam Weiss († 1759), 1752-1771 Jan Václav Rovný, 1771-1778 Jan František Malý, 1778-1781 Josef Šebestián Tuchecký, 1781-1791 Vojtěch Rybák.

Městská rada se scházela k pravidelným neveřejným ranním poradám, konaným původně v soukromých domech konšelů. Postupně si ale vystavěli radnici. Jak známo, daroval budovu

¹¹⁴¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 29 MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹¹⁴² ANM Praha, sbírka F, kt. 71.

radnice ze svého majetku kostelecké městské radě Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic¹¹⁴³. O počátcích radnice se často předpokládá, že s likvidací rychtářské moci začala sloužit jako dům radní a byla dál místem konání soudu, nejspíše byl tedy tento dům čp. 41 původně také **rychtou**.

Důležitá skutečnost, která silně ovlivňovala obsazení a fungování městské samosprávy, je ta, že všechny tyto úřady byly neplacené (pouze každý purkmistr dostal po uplynutí svého „purkmistrování“ symbolickou odměnu ve výši 1 zlatého a několika krejcarů), a tak často nastal problém obsadit všechny úřady (pokud byl totiž někdo do rady jmenován, nemohl odmítnout, a tak *se sami často mezi sebou tupí a hádají až hamba*¹¹⁴⁴). Před třicetiletou válkou se samospráva skládala z 12 konšelů, 2 rychtářů, 4 starších obecních a 4 kostelníků¹¹⁴⁵. Za třicetileté války ale došlo k úbytku obyvatel města, čímž ubylo potenciálních úředníků. Roku 1655 (2. března) tedy žádal tehdejší hejtman Černokosteleckého panství Jiří Mařan Bohdanecký z Hodkova, aby byl jejich počet snižen na 6 konšelů + primas a 1 rychtáře¹¹⁴⁶. Nicméně jeho žádosti nebylo vyhověno, a tak bylo dosazeno opět 12 konšelů a 2 rychtářů, ale už jenom 2 starší obecní a 2 kostelníci (jeden pro zámeckou kapli a jeden pro kostel sv. Jana Křtitele). Tento stav se ale ukázal jako dlouhodobě neudržitelný, a tak podle Zlatého urbáře z roku 1673 se zastupitelstvo „zúžilo“ na primasa, 8-10 konšelů a 2 obecní starší a 2 rychtáře¹¹⁴⁷. Renovace městské rady se konala zpravidla jednou za tři roky, ale většina radních zůstala v úřadu. Tato renovace probíhala za slavnostního shromáždění v kostele, kde byla sloužena mše sv. „Veni sancte Spiritus“, po které všichni úředníci složili slib kosteleckému faráři¹¹⁴⁸. Kdo se k tomuto obřadu nedostavil, musel zaplatit vcelku vysokou pokutu

¹¹⁴³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 2-4; HALW, Herrschaften, kt. 706.

¹¹⁴⁴ NA Praha, NM, S 29/5.

¹¹⁴⁵ Tamtéž.

¹¹⁴⁶ Tamtéž.

¹¹⁴⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 72.

¹¹⁴⁸ Při této renovaci musela vždy nově ustanovená městská rada přísahat na artikule, zavazující ji k poslušnosti vrchnosti a katolické církvi. Artikule jsou, jak ostatně vše v té době hodně mnohomluvné (mají 23 odstavců); budeme se snažit zachytit jen jejich podstatu. Předně přísluší všem dbát na čest a slávu boží a jeho svatých se píše v předmluvě. První odstavec na to navazuje příkazem, že je nutno „v samospasitelnej katolickej víře pevně a beze všeho pochybování setrvatí.“ S tím souvisí povinnost chodit do kostela, nejméně jednou do roka chodit ke zpovědi, netrpět mezi domácími obyvateli žádného bludaře atd. Zakazuje se šenkování „pálenýho“ a jiných opojných nápojů před mší i v sobotu večer, jakož i pohoršlivé hraní (karet, kostek). Po Bohu přichází na řadu vrchnost: ukládá se jí ctít, velebit, za její dlouhé a šťastné panování prosit, chránit její majetek, předejít škodám, které by ji mohli postihnout. Další odstavec ukládá obecnému lidu poslušnost představeným a jejich úkol „vždycky bedlivě pamatovati, smilstvo, cizoložství aniž jiné hampejzy a neřády“ jakož i hádky, vády a různice netrpět. Od představených obce se požaduje spravedlnost bez ohledu, zda jde o chudého, či bohatého, přítele, či nepřitele. Zvláště se jim ukládá ochrana vdov a sirotků. Přijímání nových občanů se děje jen se souhlasem vrchnosti; obchodníci a živnostníci mají mít úctu k úřadům, platit daně a jiná břemena. Odstavec 8 a 9 stanovuje tresty za neúčast na pobožnostech a za jejich zneuctívání hrami a výtržnostmi. Správa obce má dohlížet na dobré udržování hospodářství a nedbalce ohlašovati vrchnosti. Ukládá se opatrnost při zacházení s ohněm a opatření proti němu. V dalším odstavci jsou ustanovení o oprávnění k myslivosti a zákaz honění zvěře, zvláště se psy. Nařizuje se zachovávat zemědělské i lesní pozemky ve vymezených hranicích, les je možno odprodat jen se souhlasem vrchnosti, bez téhož souhlasu nesmí živnostník ani hospodář zadlužit svůj majetek. Další zákazy se týkají chytání ryb a raků, spásání cizích pozemků, tvoření nových cest, kupování domácích věcí od čeledi sousedů, zaměstnávání a přechovávání podruhů na cti nezachovalých či nekatolíků. V odstavci 22 se stanovuje postup

(jako například roku 1688 Jiří Hájek 3 zl. 30 krejcarů¹¹⁴⁹). Kromě výše uvedené odměny ještě dostávali páni radní každým rokem na Štědrý den a na Zelený čtvrtek po jednom kaprovi a primas ještě k Vánocům dostal vlastní kalendář (ostatní konšelé vlastnili kalendář společně a předávali si jej vždy po měsíci s nástupem nového purkmistra). Na Štědrý den bylo také v 17. století zvykem koupit z obecních peněz několik telat (většinou kolem tří za cca 5 zlatých), která se naporcovala a maso se rozdělilo mezi konšely, úředníky města a také se společně s nějakými malými dárky maso posílalo panu hejtmanovi, většině zámeckých úředníků a zdejšímu faráři¹¹⁵⁰. Také pokud nějaký zasloužilý konšel slavil svatbu svou nebo svých dětí, často mu městská rada přispěla pivem či nějakou pochutinou (např. když primas Adam Kouřimský roku 1671 vdával dceru Alenu, koupili mu konšelé 1 vědro piva za 2 zlatky).

Při všem výše řečeném je ovšem třeba si uvědomit, že Kostelec byl až do roku 1736 plně poddanským městečkem, což ovlivňovalo i jeho samosprávu! Tato samospráva i městský soud totiž nebyly zcela nezávislé, ale naopak v mnoha věcech podléhaly vrchnosti – tak například hejtman Černokosteleckého panství často vydával nařízení, která měla v Kostelci stejnou platnost jako nařízení městské rady, obecní účty se každoročně předkládaly ke kontrole hejtmanovi, který je schvaloval; kníže, potažmo opět hejtman z jeho pověření, mohli změnit rozhodnutí městského soudu, nebo jej zcela obejít (!); vrchnost také pravidelně vysílala na zasedání městské rady svého zástupce apod.¹¹⁵¹ Jak moc zasahoval hejtman panství do rozhodování i chodu vlastní samosprávy se pochopitelně už dnes nedozvíme. Jistě záleželo na konkrétních osobách hejtmana, vrchnosti a konšelů a jistě se také mohla praxe lišit případ od případu. A toto platí obecně pro všechna česká poddanská města a městečka. Tak například na církevním Doksanském panství vyšlo dokonce roku 1649 velmi restriktivní nařízení, aby „*Purkmistr, konšelé i starší v městech a v městečkách, aby pečeti svých k žádným listům bez vůle a vědomí Jeho Milosti pána neb pana hejtmana netiskli a nepropůjčovali pod hrdlem a propadení jich privilegií.*“¹¹⁵² Můžeme snad tvrdit, že v případě Kostelce nad Černými lesy nebyla praxe takto přísná a přeci jen zde určitá volnost v rozhodování byla, zvláště uvážíme-li, že v Kostelci platilo právo svobodného odkazu majetku a městečko si už od 16. století vedlo vlastní městské i smolní knihy (doložené 1596)¹¹⁵³.

pozůstalostního řízení po zemřelých dětech. Vide: KNEIDL, P., Stříbrná Skalice, Stříbrná Skalice 1985. Originály uloženy v SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 98, složka 857.

¹¹⁴⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 91.

¹¹⁵⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 72.

¹¹⁵¹ Konkrétní případy viz: BISINGER, Z., *Hrdelní soudnictví na Černokosteleckém panství v 17. a 18. století ve světle spisů městského soudu*, in: *Práce muzea v Kolíně 3/1984*, Kolín 1984.

¹¹⁵² VOLDÁNOVÁ, H., *Poddanský řád doksanského panství*, in: *Genealogické a heraldické listy 2/2004*, Praha 2004, s. 48.

¹¹⁵³ Vide: ANM Praha, sbírka F, kt. 71.

Tereziánské a josefínské reformy zasáhly výrazně také do městské samosprávy. Nejprve byl roku 1751 počet konšelů redukován na osm a členství v radě bylo vázané na absolvování některých univerzitních přednášek. Radní měli nově dostávat stálý plat a v úřadě purkmistra se střídali již pouze čtyři konšelé (přechodně byl v letech 1751-1754 úřad purkmistra dokonce úplně zrušen). Současně byla roku 1751 berní a politická správa nově podřízena krajskému úřadu v Kouřimi. Nově dostal Kostelec titul municipálního (ochranného) města, na jehož správu měla vrchnost jen malý vliv. Josef II. pak tento starý systém nahradil roku 1787 zcela novým – rozdělil města podle velikosti do tří skupin a podle toho upravil i jejich městskou samosprávu. Kostelec nad Černými lesy patřil do druhé skupiny s ročním finančním přebytkem nad 450 zlatých. Občané nadále volili už jen představitele města (nově zvaného purkmistr), další dva radní (na tři roky) a dva obecní starší (na dva roky). Fakticky ovšem vedli město úředníci dosazení státem – syndikus, kancelista a sluha, kteří měli státem předepsané vzdělání. Roku 1793 pak bylo nařízeno, že purkmistr má zůstat ve svém úřadu doživotně. Tento stav trval až do roku 1850, kdy zvítězila zásada, že svobodný stát závisí na svobodné obci a byla obnovena volitelnost městského zastupitelstva, tj. purkmistra, dvou dalších členů městské rady (od roku 1864 tři, od roku 1871 čtyři, od roku 1903 šest, od roku 1910 osm a od roku 1922 do r. 1945 už deset) a devět osob městského zastupitelstva (od roku 1867 celkem 24 osob a jejich počet mírně stoupal vzhůru)¹¹⁵⁴. První novodobé komunální volby se konaly v Kostelci 15.-20. července 1850¹¹⁵⁵. Jako první žena se do obecního zastupitelstva dostala roku 1919 Anna Hanilcová (a roku 1920 i druhá - Hana Preisová). První starostkou se ale stala až roku 1994 Zdeňka Čečetková.

Přehled nejvyšších představitelů města (primasů, purkmistrů, starostů) můžeme sledovat v nepřetržité řadě už od roku 1606:

Jan Šťastný Náchodský	čp. 167	1606-†1627	Titul „primas“
Jindřich Trojan z Bylan a Rossfeldu	čp. 38	1627-†1642	
Jiří Macek	čp. 31	1642-1652	
Jan Šťastný	čp. 167	1652-1655	
Jiří Macek	čp. 31	1655-†1658	
Adam Kouřimský	čp. 50	1658-1662	
Jindřich Náchodský	čp. 53	1662-†1667	

¹¹⁵⁴ JANÁK, J.-HLEDÍKOVÁ, Z.-DOBEŠ, J., *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 224-225.

¹¹⁵⁵ Jmenné seznamy obecních zastupitelů i dalších městských úředníků je uveden v: HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73-87, ovšem pro starší období do roku 1756 jsou tyto seznamy velice neúplné – je možné je vcelku komplexně doplnit na základě obecních účtů uložených v SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy.

Adam Kouřimský	čp. 50	1667-1684	Od 1787 titul „purkmistr“
Jan Hrdlička	čp. 30	1684-†1686	
Václav Kovařík	čp. 37	1687-1689	
Pavel Sojovský	čp. 83	1689-1693	
Václav Baumgartner	čp. 42	1693-1696	
Pavel Sojovský	čp. 83	1696-1706	
Václav Baumgartner	čp. 42	1707-1708	
Pavel Sojovský	čp. 83	1708-†1712	
Václav Baumgartner	čp. 42	1712-†1714	
Bartoloměj Hanuš	čp. 116	1715-†1720	
Vojtěch Šámal	čp. 35	1720-1729	
Vilém Horálek	čp. 29	1730-1739	
Václav Hájek	čp. 38	1739-1743	
Vilém Horálek	čp. 29	1743-†1748	
Jan Kaufer	čp. 40	1749-1752	
Václav Vlachovský	čp. 50	1752-1757	
Jakub Karásek	čp. 110	1757-1760	
Martin Toman	čp. 69	1760-1766	
Ignác Horálek	čp. 29	1766-1772	
Jan Václav Smutný	čp. 19	1772-1780	
Jan Baumgartner	čp. 83	1780-1787; 1787-†1790	
Jan Tůma	čp. 42	1790-1805	
Jan Čermák	čp. 82	1805-1811	
Jan Schöbl	čp. 49	1812-1816	
Jan Tůma	čp. 42	1816-†1820	
František Šámal	čp. 87	1820-1824	
Jan Jenčík	čp. 49	1824-†1834	
Jan Kochwasser	čp. 38	1834-†1846	
František Spigalio	čp. 48	1846-†1849	
Jan Hořínek	čp. 52	1850-1854	
Josef Hanzl	čp. 35	1850-†1859	
Martin Kremláček	čp. 24	1859-1867	

Prokop Auvalský	čp. 51	1867-1871	Od 1893 titul „starosta“
Emanuel Geržábek	čp. 1	1871-†1875	
Josef Košťif	čp. 51	1877-†1884	
Bedřich Kaše	čp. 31 čp. 49	1884-†1918	
Ludvík Konečný	čp. 2	1918-1919	
Bohumil Čejkovský (Soc.dem.)	čp. 463	1919-1920	
František Novotný (Soc.dem.)	čp. 358	1920-1921	
Josef Vaněk (Soc.dem.)	čp. 157	1921-1922	
Bohumil Čejkovský (Soc.dem.)	čp. 463	1922-1924	
Karel Hofman (Soc.dem.)	čp. 210	1924-1936	
Jan Stuchlík (Soc.dem.)	čp. 107	1936-1938	„předseda MNV“
Ferdinand Záruba (Živnostenská strana)	čp. 448	1938-1945	
Jiří Corn (ČSNS)	čp. 457	1945-1946	
Jaroslav Křivánek (KSČ)	čp. 345	1946-1949	
Karel Šlechta (KSČ)	čp. 73	1949-1950	
Karel Tůma (KSČ)	čp. 242	1950-1957	
Karel Záruba (KSČ)	čp. 554	1957-1964	
Antonín Bohata (KSČ)	čp. 264	1964-1979	
Ondřej Saksida (KSČ)	čp. 846	1979-1990	
Jiří Kamínek (Nez)	čp. 935	1990-1994	
Zdeňka Čečetková (Nez) – 1. žena	čp. 962	1994-2000	
Miloslav Švaříček (Nez)	čp. 1045	2000-2002	
Jana Urbanová (Nez)	čp. 664	2002-2006	
Jan Urban (SZ)	čp. 1002	2006-2007	
Olga Dekojová (ODS)	čp. 186	2007-2010	
Jan Svatoš (ODS)	čp. 1095	2010-	

Na závěr tohoto oddílu se ještě krátce zmíníme o městském hospodaření. Můžeme ho rekonstruovat na základě zachovaných městských účtů od roku 1637, tedy až na mezeru v letech 1652-1668, pro něž se bohužel nezachovaly. Pro naši potřebu postačí, když se blíže podíváme na období do roku 1720. Můžeme tak sledovat úpadek městských financí za třicetileté války (dva výrazné propady, kdy se dokonce město dostalo do pomyslných červených čísel, a to v letech

1642-1643 a 1645-1649, kdy byly výdaje větší než příjmy) a jejich postupnou obnovu po ní a zároveň máme představu o finančních možnostech obce (údaje v kopách grošů byly převáděny

díky krejcarům shodným pro obě měny podle vzorce: $X \text{ zlatých rýnských} = \frac{Y \text{ kop míš. 70}}{60}$.

Kop grošů českých				= zl. rýnských
rok	příjem	výdej	zůstatek	
1637-38			92,06	214,4
1638-39	96,55	73,35	115,21	269,9
1640-41	221,29	195,09	61,35	143,41
1641-42	176,45	164,27	12,18	28,42
1642-43	85,55	120,57	-25,43	-60
1643-44	78,41	72,01	6,4	14,09
1644-45	73,54	69,08	11,23	26,33
1645-46	33,54	48,15	-3,04	-7,09
1647-48			26,23	62,1
1648-49	59,4	72,57	13,48	32,12
1650-51			2,55	6,48
1651-52	35,54	26,04	12,43	29,4

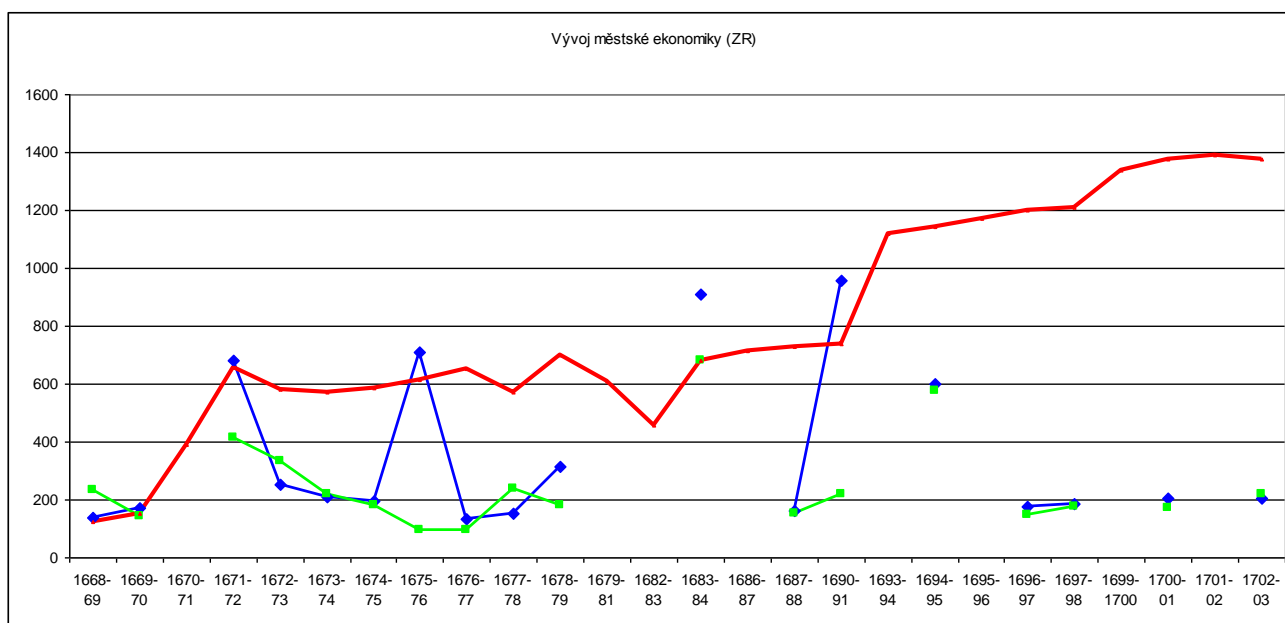
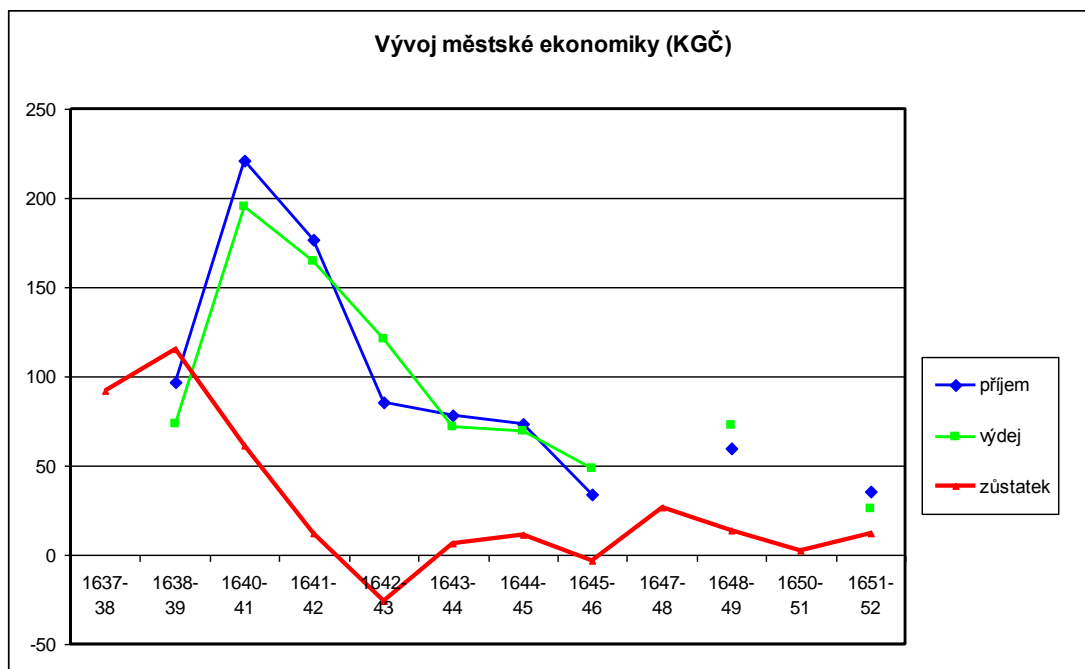
Zlaté rýnské			
rok	příjem	výdej	zůstatek
1668-69	136,35	232,18	124,01
1669-70	169,16	142,49	150,28
1670-71			391,41
1671-72	680,37	412,43	659,35
1672-73	252,42	331,02	581,2
1673-74	211,26	220,06	572,4
1674-75	196,5	183,13	586,16
1675-76	710,3	97,15	613,15
1676-77	135,43	95,57	653,01
1677-78	152,41	236,38	569,05
1678-79	312	180,19	700,45

1679-81			609,37
1682-83			456,94
1683-84	909,12	683,03	683,03
1686-87			716,22
1687-88	163,2	150,37	729,05
1690-91	956,03	221,02	739,34
1693-94			1117,39
1694-95	601,25	576,36	1142,28
1695-96			1171,21
1696-97	175,13	148,03	1198,31
1697-98	186,11	177,15	1207,27
1699-1700			1337,35
1700-01	206,05	169,3	1374,1

1701-02			1389,64
1702-03	203,51	219,01	1374,14
1703-04			1378,2
1705-06			1414,1
1708-09			1510,59
1713-14			1533,57
1715-16			1652,25
1716-17			1400,36
1719-20			843,39
1720-21	372,2	247,50	967,51
1721-22			1029,53
1722-23	267,13	259,18	1037,48
1723-24			1111,16
1724-25	247,48	327,56	1061,8
1725-26	248,39	268,37	1071,10
1726-27	289,2	285,49	1074,42
1727-28	265,59	253,52	1086,49
1728-29	249,9	264,1	1071,57
1729-30	308,21	359,44	1020,34
1730-31	284,31	332,44	972,21
1731-32	484,31	303,12	1153,40
1733-34	303,31	201,21	1292,40
1734-35	279,4	421,44	1150
1739-40			651,18¹¹⁵⁶
1740-41	487,44	463,42	675,20
1747-48	245,33	312,16	608,27
1758	251,16	266,2	531,2
1769	256,21	307,44	827,38
1779	292,45	236	443,8
1790	249,33	270,37	721,56
1791	284,41	457,49	548,47

1815	1241,18	810,41	1362,18
1848	887,34	514,45	3889,36

¹¹⁵⁶ Roku 1739 mělo město enormní výdaje takřka 1490 zl. za obnovení městských privilegií.

Tab.: Vývoj městských financí Kostelce n. Čer. lesy v letech 1637-1703.

Pokud ze všech vydání města pomyslně vyjme výdaje jen za chod úřadu, zjistíme, že mezi roky 1639 (57 zlatých rýnských, 50 % všech vydání, 4 % všeho hrubého příjmu obce) a 1716 (77 zlatých 24 krejcarů, 34 % všeho vydání, už 14 % všeho hrubého příjmu obce) se logicky příliš nezvyšovaly, zvyšoval se výrazně příjem obce, i když z výše uvedeného grafu je zřejmé, že velice nepravidelně.

Vraťme se ale nyní k dějinám vlastního domu čp. 41. V 19. století ho zasáhly další dva ničivé požáry. První z nich vypukl 29. května 1814, zachvátil radnici, ale větší části městského archivu

se našťestí vyhnul. Ještě roku 1820 byla budova opravena jen z části, takže městská rada mohla úřadovat jen v 1 světnici a 1 komoře, roku 1849 v ní už ale byly 3 světnice a 10 komor. V noci na 2. července 1891 pak uhořel do radnice blesk, který zapálil střechu a věžičku, která už nebyla následně postavena (což je velká škoda)¹¹⁵⁷. Jak jsme se už zmínili, v přízemí stavby byly masné krámy místních řezníků. Zpočátku je obec pronajímala, ale v průběhu 18. století se dostaly do soukromých rukou. V 19. století jich tu bylo už deset, rozložených podél chodby od podloubí až k zadním vratům na dvůr, kde se konaly porážky (což jistě hlukem narušovalo zasedání městské rady). Roku 1872 se tehdejší městské zastupitelstvo rozhodlo vykoupit a zrušit masné krámy a tento svůj plán postupně uskutečnilo – první dva koupila obec 14. října 1875 a 24. ledna 1876, 24. března 1877 koupila ve veřejné dražbě krám Jana Pfeifera, 31. prosince 1878 krám Františka Horáčka, 30. srpna 1879 Jana a Františky Horáčkových, téhož dne i krámy manželů Josefa a Anny Horových a Bedřicha a Barbory Kašových, 12. listopadu 1879 Jana Pfeifera a 8. srpna 1880 v aukci masné krámy Františka Ferela a Františka Horáčka, čímž se město stalo majitelem celé budovy čp. 41. Radnice tady sídlila až do roku 1898. Tehdy ji městské zastupitelstvo vyměnilo (27. března) s řezníkem **Josefem Navrátilem** za čp. 34 na náměstí, kde město hodlalo postavit novou školu. Navrátilův dům byl tehdy odhadnut na 8200 zlatých a budova radnice jen na 3500 zlatých, takže město Josefu Navrátilovi ještě doplatilo 4700 zlatých¹¹⁵⁸. Poté se městský úřad přesunul do obecního domu čp. 53 a poté, co do vlastnictví převzal i budovu Státní spořitelny čp. 110, přestěhoval se koncem roku 1960 do tamních prostor.

Manželé Navrátilovi ovšem dům velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splatit, a tak jim tento objekt byl zabaven a ve veřejné dražbě 27. října 1909 prodán **Marii Strnadové**. Ta neměla v úmyslu usadit se zde, a tak ho už 10. února 1910 převedla koupí na manžele **JUDr. Emiliána a Antonii Soukalovy** z Chrudimi pro ně a jejich dvě děti, kteří tu žili až do smrti. Po skonu manželky zde od října 1934 krátce hospodařil sám Emilián, který v domě provozoval notářskou činnost. Zemřel ale už 25. listopadu 1934 a v následném dědickém řízení byl objekt rozdělen rovným dílem mezi **Ludmilu Katničovou, Ing. Otakara Šebelíka, Vojtěcha Pauluse a Irenu Vlachovou**. Další změna v držbě nastala 17. listopadu 1938, kdy Irena Vlachová darovala napůl svůj podíl synovi a dceři, **Evě Borovanové a Ivo Vlachovi**. Irena později, 15. července 1941, ještě přikoupila čtvrtinu Vojtěcha Pauluse. Po druhé světové válce vykoupila všechny podíly 15. března 1946 místní **Okresní záložna hospodářská** a podle článku 10 této kupní smlouvy se *vkládá služebnost užívání pro každý spolek nebo instituci sídlící v soudním okrese Kostelec n. Č. l.*

¹¹⁵⁷ ŠIMÁČEK, FR., *Památník slavnosti svěcení a rozvinutí praporu společenstva řezníků a uzenářů pro soudní okres černokostelecký se sídlem v Kostelci nad Černými lesy 28.VI. 1936*, Kostelec nad Černými lesy 1936, s. 12.

¹¹⁵⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 41.

a zabývající se musejní a vlastivědnou činností v tomto okrese¹¹⁵⁹. Na jeho základě bylo ihned roku 1946 zřízeno v budově bývalé radnice místní **muzeum** (Muzeum hrnčířství), které tady sídlí dodnes. S myšlenkou na založení vlastního černokosteleckého muzea přišel František Šimáček, významný kulturní pracovník a redaktor periodika Průboj, v němž 1. března 1930 zveřejnil článek „Dokud je čas“, v němž vyzval k ochraně místních památek a zřízení místního muzea. Iniciativy se pak chopil kostelecký Spolek majitelů domů, který 11. července 1930 založil muzejní spolek a už 7. září otevřel v domě čp. 455 pro veřejnost černokostelecké regionální muzeum¹¹⁶⁰.

- čp. 42 (№ 35), Náměstí Smiřických

Dům čp. 42 je barokního původu s novodobě upravenými hladkými průčelími. Hlavní vstup, zasazený do kamenného klasicistního portálu s pilastry po stranách a s pásovou hlavicí, je datován do roku 1814, nebo krátce potom. V přízemí budovy se nalézají segmentové a eliptické klenby, první patro je dílem plochostropé, dílem zaklenuté segmentovými klenbami do eliptických pásů. Po roce 1814 byly domy čp. 42 a 43 zastřešeny vcelku jednotnou střechou¹¹⁶¹. Roku 1919 pak majitelé vybourali jedno okno v přízemí a nahradili je krámskými dveřmi¹¹⁶².

Dům čp. 42 prokazatelně existoval již roku 1559 - 22. března 1559 ho totiž jeho tehdejší majitel kolář **Jan Vrtal** prodal za 25 kop grošů českých **Tomáši Sládkovi**¹¹⁶³. Nevlastnil jej ale ani rok, a už 12. ledna 1560 ho za stejnou kupní cenu prodal jistému **Jírovi Zahradníkovi**¹¹⁶⁴, který je jako jeho majitel uveden i v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. V sedmnáctém století se nazýval nejprve Vozábalovský a později Skálovský. Myslivec **Pavel Skála** ze vsi Průhonice koupil 15. listopadu 1610 tento dům od **Jiříka Bendy** (který se potom odstěhoval do Světic) za 97 kop 45 grošů míšeňských¹¹⁶⁵. Když potom Pavel Skála na konci roku 1621 zemřel, prodali pozůstalí sirotci Eva, Kateřina, Jan a Bartoň 29. ledna 1622 zděděný dům černokosteleckému sládkovi **Pavlu Probiškov** za 100 kop grošů míšeňských¹¹⁶⁶. 29. dubna 1644 jej koupil za 340 kop grošů míšeňských kovář **Jan Souček**¹¹⁶⁷. Po smrti Jana Součka prodala vdova Salomena Součková spolu se sirotky tento dům 15. listopadu 1653 **Martinu Kořínkovi** ze vsi Radlice¹¹⁶⁸. Ten se ihned rozhodl dům zásadně přestavět a dokonce podal k městské radě žádost, aby směl u svého domu zřídit podloubí (z této žádosti vyplývá, že dům čp. 42 měl

¹¹⁵⁹ Tamtéž.

¹¹⁶⁰ ČECH, M., *Černokostecko*, Kostelec nad Černými lesy 1989, s. 62-63.

¹¹⁶¹ MěÚ Říčany, Odbor památkové péče, Program regenerace Městské památkové zóny Kostelec n. Černými lesy.

¹¹⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

¹¹⁶³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 24.

¹¹⁶⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 27.

¹¹⁶⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 123.

¹¹⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 32.

¹¹⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 32.

¹¹⁶⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 32.

podloubí už dříve, ale asi po požáru roku 1620 ho majitelé nechali zazdít)¹¹⁶⁹. Přibližně o deset let později Martin Kořínek zemřel a dům zdědila vdova Anna Kořínková. Anna se podruhé provdala za hrnčíře **Matouše Jelínka** ze Sázavy a svému druhému manželu dům čp. 42 prodala 16. září 1665 za sumu 320 kop grošů míšeňských¹¹⁷⁰. Matouš Jelínek jej prodal 24. ledna 1681 *pro sešlost věku* za 275 kop grošů míšeňských **Václavu Baumgartnerovi** a jeho manželce Alžbětě¹¹⁷¹. V letech 1716 a 1721 dům krátce po sobě vyhořel¹¹⁷². Václav Baumgartner umírá 19. listopadu 1714 ve věku 63 let a jeho pozůstalá vdova vlastnila dům snad ještě ve třicátých letech 18. století. V písemných pramenech se s domem čp. 42 setkáváme znovu až roku 1751. Tehdy už ale patřil **Jiřímu Pošivalovi**. Když potom Jiří Pošival zemřel, prodala vdova Kateřina Pošivalová zděděný dům 3. dubna 1760 za 2000 zlatých rýnských **Janu Paroubkovi**¹¹⁷³. Ani Jan Paroubek nevlastnil dům dlouho. Již 2. ledna 1767 koupil dům od vdovy Veroniky Paroubkové černokostelecký měšťan **Matěj Čech** za 890 zlatých rýnských¹¹⁷⁴. O dvacet let později, přesně 2. května 1789, předal dům v hodnotě 1200 zlatých Matěj Čech, který zastával roku 1775 úřad městského kontribučního, pro svůj pokročilý věk svému synu **Janu Čechovi**¹¹⁷⁵. Jan Čech se nicméně velice záhy nadmíru zadlužil, a proto byl nucen svůj dům 25. února 1791 prodat **Janu Tůmovi** za částku 1151 zlatých rýnských¹¹⁷⁶. Kolář Jan Tůma byl v této době již v pokročilém věku. 21. prosince 1795 tedy prodal dům čp. 42 svému synu **Janu Tůmovi** za 440 zlatých rýnských. Vymínil si však doživotní byt v domku čp. 169¹¹⁷⁷ a na stará kolena byl ještě roku 1816 jmenován představeným města (purkmistrem) a zůstal jím až do své smrti roku 1820. I tento objekt podlehl velkému požáru města 29. května 1814 a musel být proto následně přestavěn. Přestavba odpovídá i letopočtu na klenáku portálu hlavního vstupu z r. 1814. Tehdy vznikla klenba v chodbě za hlavním vstupem, v níž je však schodiště z barokní etapy výstavby domu, a klenutí v přízemí i patře 2. a 3. traktu zcela vlevo dispozice. Jan Tůma zde žil až do své smrti; ve svém testamentu ze 17. června 1835 odkázal dům i se vším zařízením v celkové hodnotě 3962 zlatých synovi **Janu Tůmovi**¹¹⁷⁸. Když potom tento Jan roku 1851 v necelých padesáti letech zemřel, hospodařila na domě dál vdova Josefa Tůmová. 27. července 1854 pak darovala svatebním darem objekt čp. 42 v ceně 6355 zlatých 15 krejcarů nejstaršímu synovi **Josefu Tůmovi** a jeho nevěstě Marii

¹¹⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 594.

¹¹⁷⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹¹⁷¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹¹⁷² HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18 – kraj Kouřimský*, Praha 1952.

¹¹⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 193.

¹¹⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 196.

¹¹⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 155.

¹¹⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 50.

¹¹⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 48.

¹¹⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 18.

Škorpilové¹¹⁷⁹. Když potom roku 1872 Marie zemřela, oženil se Josef o čtyři měsíce později podruhé a své nové manželce **Kateřině Tůmové** daroval polovinu domu¹¹⁸⁰.

Přehled dalších majitelů domu čp. 42 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. Po smrti obou rodičů (roku 1896 a 1900) připadl objekt v dědickém řízení na jedenadvacetiletého syna z druhého manželství, **Oldřicha Tůmu**¹¹⁸¹. Oldřich padl v uniformě rakousko-uherského vojáka v 1. světové válce, jak ostatně ukazuje i památník padlým na kosteleckém náměstí a 8. července 1919 tak dům zdělila jeho mladší sestra, **Bedřiška Lulová**¹¹⁸². Již o necelý rok později ale Bedřiška zemřela, a 21. března 1923 zdělili dům napolovic její nezletilí synové **František a Josef Lulovi**¹¹⁸³. Poté, co se František 29. prosince 1925 oženil, daroval polovinu svého podílu manželce **Anně Lulové**. 23. října 1935 pak vyplatil svého bratra a s Annou se tak stali jedinými vlastníky¹¹⁸⁴. Po smrti Františka Luly zdělila 5. prosince 1945 jeho $\frac{3}{4}$ objektu dcera **Věra Lulová** (od roku 1949 provdaná Peterková, zemřela v září 2005)¹¹⁸⁵. 4. března 1958 darovala Věra celý svůj podíl své matce Anně Lulové, která se tak stala jediným vlastníkem¹¹⁸⁶. Po roce 2000 vlastnil dům čp. 42 **Zdeněk Synáček** z Kostelce čp. 817 a nyní **Libor Směja** z Týna nad Bečvou.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 2 kopy 30 záhonů polí (tj. cca 3,8 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 42 grošů míšeňských a požnout 12 záhonů polí¹¹⁸⁷. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 23½ grošů českých¹¹⁸⁸. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem 11 lidí – vedle rodiny majitele i další tři rodiny podnájemníků.

• čp. 43 a čp. 44 (№ 36), Náměstí Smiřických

Ač dnešní podoba domu čp. 44 pochází až z baroka, dům samotný je prokazatelně gotického původu, o čemž svědčí také gotické sklepy. V přízemí objektu se nacházejí klasicistní plackové klenby, na stavbu patra bylo použito hrázděného zdiva. Požár roku 1814 do podoby domu

¹¹⁷⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 178.

¹¹⁸⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 7414/1872.

¹¹⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 750/1900.

¹¹⁸² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 394/1919.

¹¹⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 188/1923.

¹¹⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 180/1925 et 1808/1935.

¹¹⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 532/1945.

¹¹⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 42, sb. listin 141/1958.

¹¹⁸⁷ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹¹⁸⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

výrazněji nezasáhl. Teprve roku 1960 bylo zřízeno v průčelí do náměstí místo výkladu široké trojkřídlé okno a byl vytvořen nový vstup ze dvora¹¹⁸⁹.

Tvář domu čp. 43 je až dílem radikální přestavby, jež proběhla v klasicismu zároveň s přestavbou sousedního domu čp. 42 v roce 1814, kdy požár zachvátil tuto část náměstí. Tehdy byly oba domy společně nově zastřešeny stejnou střechou. Klasicistního původu jsou plackové klenby v přízemí. Patro má hrázděné zdivo a bylo též nově postaveno v roce 1814, roku 1903 pak majitelé přistavěli jednu obytnou místnost směrem do dvora. Roku 1966 dostal dům novou břizolitovou omítku a místo vstupu na náměstí bylo osazeno okno. V prvním patře v průčelí do náměstí došlo místo dvou oken k vytvoření jednoho širokého a ve východním průčelí bylo rovněž osazeno jedno nové okno.

S domem čp. 44 (dům čp. 43 tehdy ještě nestál) se poprvé setkáváme v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564, kdy byl v majetku **Jana Koláře**¹¹⁹⁰. Ztotožníme-li tohoto Jana Koláře s Janem Kulhavým Bednářem, pak můžeme tvrdit, že jej 31. ledna 1568 koupil za nepříliš vysokou částku 18 kop grošů českých **Jan Zedník**¹¹⁹¹. Záhy se ovšem dostal do finančních problémů, a tak musel ještě nesplacený dům už 3. října 1568 prodat **Matějovi, synovi zemřelého Maška z Vitic**. Ani ten ovšem nevládnul dům dlouho a už 25. září 1569 jej kupní smlouvou převedl za 20 kop grošů místnímu měšťanovi **Urbanu Bečvářovi**¹¹⁹². Z urbáře panství z roku 1564 víme, že původně držel grunt v dnes zaniklé vsi Cukmantl u Kostelce¹¹⁹³. Urban byl roku 1571 již po smrti, protože tehdy (30. června) prodal jeho syn Tomáš otcovský grunt **Vítu Splínkovi** za 15 kop grošů českých. Vít ovšem nebyl schopen nově koupený dům splácet, a tak jej ještě téhož roku (3. listopadu 1571) prodal Tomáš znova, tentokrát **Ondřeji Ševci** za 15 kop gr. českých¹¹⁹⁴. Z archivních pramenů vysvítá, že na přelomu 16. a 17. století byl tento objekt v majetku **Marka Zahradníka**, možná syna Jíry Zahradníka¹¹⁹⁵. Znovu se dům připomíná až roku 1610, kdy jej vlastnil **Jiří Těšílek**¹¹⁹⁶. 7. prosince 1620 byl dům vypálen císařskými vojáky. Po smrti Jiřího Těšílka zdědil spáleniště společně se svou matkou Annou Těšílkovou jeho syn **Jan Těšílek**, který již vlastnil sousední dům čp. 45. 2. října 1622 prodal zděděné spáleniště za 140 kop grošů míšeňských tesaři **Adamu Rottovi**, kterému taktéž roku 1620 vyhořel dům na Pražském předměstí¹¹⁹⁷. Od 2. března 1629 vlastnil tento grunt purkrabí Černokosteleckého panství **Šimon**

¹¹⁸⁹ MÚ Říčany, Odbor památkové péče, Program regenerace Městské památkové zóny Kostelec n. Černými lesy.

¹¹⁹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9v MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹¹⁹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 27.

¹¹⁹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 27.

¹¹⁹³ SOA Praha, Vs Kostelec, inv. č. 3137, fol. 42 p.v.; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹¹⁹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 28.

¹¹⁹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.;

¹¹⁹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 123.

¹¹⁹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 34.

Mazánek¹¹⁹⁸. Pro sešlost věku prodal potom 15. dubna 1654 svůj dům za 550 kop grošů míšeňských **Janovi Pokornému** ze Škvorce¹¹⁹⁹. Po smrti Jana Pokorného koupil tento dům 30. března 1674 jeho zeť, erbovní měšťan **Vít Sobek [ze Šemberu]** za sumu 450 kop grošů míšeňských¹²⁰⁰. Vít Sobek se v písemných pramenech pro roky 1689, 1693, 1694, 1703 a 1707 uvádí jako jeden z dvanácti černokosteleckých konšelů¹²⁰¹. 25. května 1706 předal Vít Sobek svůj dům v hodnotě 450 kop grošů míšeňských pro sešlost věku (ačkoliv mu bylo „pouhých“ padesát let!) svému synu **Tomáši Sobkovi**¹²⁰² a dožil zde – zemřel 27. února 1720 a pohřben byl na hřbitově u kostela sv. Jana Křitele. I Tomáš Sobek byl v Kostelci společensky činný. Nejprve vykonával roku 1707 úřad rychtáře a pro roky 1708-1726 byl konšelem¹²⁰³. V letech 1716 a 1721 dům vyhořel¹²⁰⁴. Tomáš zemřel 23. února 1729 ve věku 70 let, pět dní po své manželce. Pro období mezi roky 1730 a 1750 se bohužel nedochovaly příslušné pozemkové knihy. Přesto ale víme, že v této inkriminované době dům čp. 44 nejprve zdědil Tomášův syn **Matěj Sobek** a později manžel Tomášovy dcery Anny, **Josef Tůma**¹²⁰⁵. Víme také, že Josef Tůma byl minimálně v letech 1731-1734 rychtářem a v letech 1745, 1748 a 1749 zastával funkci radního¹²⁰⁶. V písemných pramenech se s tímto domem opět setkáváme až 15. prosince 1750, kdy jej koupila vdova **Anna Tůmová** za 1230 zlatých a 15 krejcarů rýnských¹²⁰⁷. Anna Tůmová se po smrti svého prvního manžela provdala podruhé za Jana Samohelovského. S jeho souhlasem prodala tento dům 25. února 1769 černokosteleckému měšťanovi ševci **Františku Čermákovi** za částku 1000 zlatých rýnských. Vymínila si ovšem doživotní byt v objektu patřícím k tomuto domu (pozdější čp. 43)¹²⁰⁸. Poté, co roku 1772 zemřela, koupil 11. března t. r. František Čermák i tento domek zvaný výminek za 151 zlatých rýnských¹²⁰⁹. 28. srpna 1794 předal František Čermák, který v městské správě působil v rozmezí let 1769-1782 nejprve jako početvedoucí a pak i jako konšel, tento dům i s „výminkem“ v celkové hodnotě 950 zlatých rýnských svému synu **Janu Čermákovi**¹²¹⁰. Pro kožešníka Jana Čermáka bylo nejspíš stavení příliš velké, a proto prodal 20. února 1804 tzv. výminek za 950 zlatých rýnských (!) **Janu Vondráčkovi**¹²¹¹. Přibližně o rok

¹¹⁹⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 34.

¹¹⁹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 34.

¹²⁰⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 35.

¹²⁰¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73-74.

¹²⁰² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 36.

¹²⁰³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹²⁰⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952.

¹²⁰⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 233.

¹²⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹²⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 233.

¹²⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 237.

¹²⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 7.

¹²¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 192.

¹²¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 438.

později dostal výminku při konečném přečíslování domů své vlastní číslo popisné – čp. 43. Tím se definitivně rozešly dějiny domu čp. 43 a domu čp. 44.

Jan Vondráček vlastnil dům čp. 43 pouhý rok - 28. srpna 1805 ho prodal manželům **Jakubu a Anně Olmerovým** za 800 zlatých rýnských¹²¹². Ti jej ovšem drželi ještě kratší dobu. Už 21. prosince 1805 totiž kupují celý objekt **Ignác a Barbora Horáčkoví** za částku 870 zlatých¹²¹³. Po požáru města z 29. května 1814 musel být dům přestavěn – došlo k radikální klasicistní přestavbě dosavadního goticko-barokního objektu. Jeho dalšími majiteli se 8. května 1817 stali **Alois a Karolína Boháčkoví**, kteří od Horáčkových koupili dům za 2510 zlatých¹²¹⁴. Alois pak ve městě vykonával v letech 1850-1854 funkci zastupitele a poté i úřad prvního radního (do roku 1859). Manželé Boháčkoví přerušili řadu rychle se střídajících majitelů nemovitosti. Jako svatební dar předali nakonec 27. ledna 1843 dům čp. 43 své dceři a zeti, **Antonii a Janu Makariusovým**¹²¹⁵. Po smrti manžela v lednu 1872 zde pak hospodařila vdova sama.

Přehled dalších majitelů domu čp. 43 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 6. srpna 1883 dostal objekt darem syn **Jan Makarius**¹²¹⁶. 16. prosince 1892 ho získala směnou **Marie Žáková** z Kostece¹²¹⁷. 20. prosince 1892 dům koupil místní obchodník **Rudolf Bergmann**¹²¹⁸. 26. července 1893 se zde zakoupil **Josef Nedvěd**, který pak polovinu domu převedl 25. listopadu 1894 na svou manželku **Rozálii Nedvědovou**¹²¹⁹. Po smrti obou rodičů (1941 a 1949) zdědily 26. října 1949 objekt po jedné polovině pozůstalé děti – **Josef Nedvěd ml.** a **Miloslava Nemyňářová**¹²²⁰. 17. ledna 1964 se zde zakoupili manželé **Jan a Marie Koberovi**¹²²¹. Dnešními vlastníky domu čp. 43 jsou manželé **Roman a Olga Poštovi**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

Pro sešlost věku prodali 27. září 1822 manželé Jan a Kateřina Čermákoví svůj dům čp. 44 **Janu a Marii Holoubkovým** za obnos 1000 zlatých¹²²². Ti však podrželi objekt pouze do 31. května 1826, kdy jej za 500 zlatých koupili **Jan a Anna Čechovi**¹²²³. Manželé Čechovi vlastnili dům pouze dva roky – už 2. října 1828 ho prodali zámečníku **Františku Meyerovi**

¹²¹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 397.

¹²¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 2.

¹²¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 401.

¹²¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 123.

¹²¹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 1157/1883.

¹²¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 8111/1892.

¹²¹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 8261/1892.

¹²¹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 5049/1893 et 5681/1894.

¹²²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 125/1949.

¹²²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 43, sb. listin 494/1964.

¹²²² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 168.

¹²²³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 54.

z Horažďovic za 438 zlatých¹²²⁴. Ani on ale nevlastnil dům dlouho. 16. října 1830 od něho koupili objekt čp. 44 **Alois a Karolína Boháčkovi** za částku 440 zlatých¹²²⁵. Již tehdy snad Boháčkovi kalkulovali s tím, že tento dům předají po oženění některému svému synovi. 1. listopadu 1836 ho totiž postoupili za 264 zlatých svému synovi a snaše, **Václavu a Terezii Boháčkovým**¹²²⁶. Pro mladou rozrůstající se rodinu začal být dům brzy malý, a tak se ho rozhodli prodat. Stalo se tak kupní smlouvou z 26. října 1844, kdy jej koupili za 605 zlatých manželé **Jan a Karolína Pfeiferovi**, kteří v té době vlastnili ještě čp. 29 na náměstí¹²²⁷. Poté, co řezník Jan Pfeifer na konci roku 1858 zemřel, zdědila dům v hodnotě 635 zlatých jeho dcera **Františka Pfeiferová**¹²²⁸. Právně jí však byl přiřknut až 15. dubna 1860. Františka se brzy nato provdala za Aloise Černého a společně pak 7. prosince 1864 dům prodali **Václavu a Karolíně Synáčkovým** za 930 zlatých¹²²⁹.

Přehled dalších majitelů domu čp. 44 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 7. září 1877 jej koupila dvaadvacetiletá **Františka Horáčková** z čp. 92¹²³⁰. Františka dům velice zadlužila a nebyla schopna své dluhy splácet. Nakonec byl objekt zabaven a 16. června 1890 prodán v exekuci **záložně v Kostelci nad Černými lesy**¹²³¹. 23. dubna 1891 ho koupí získali manželé **František a Marie Duškovi**¹²³². 15. září 1903 dům zakoupil **František Kučera**¹²³³. Po jeho smrti pak celý objekt zdědila 6. října 1925 vdova **Anna Kučerová**. Takřka na smrtelném loži jej Anna 24. prosince 1931 prodala **Jaroslavu Chytráčkovi** z Kostelce¹²³⁴. 17. února 1941 objekt koupila **Vlasta Kočová**. 24. května 1957 ho kupní smlouvou převedla na manžele **Zikmunda a Růženu Smuszovy**¹²³⁵. 30. září 1963 dům prodali **Josefu Chybovi**¹²³⁶. Dnes je objekt v držení p. **Zdenky Hrbkové**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem 3 lidé.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 3 kopy 16 záhonů polí (tj. cca 5 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 47 grošů míšeňských a odvést 2 slepice¹²³⁷. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je

¹²²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 150.

¹²²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 18.

¹²²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 65.

¹²²⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 183.

¹²²⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 441.

¹²²⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 324.

¹²³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 7823/1877.

¹²³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 1057/1891.

¹²³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 4594/1891.

¹²³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 949/1903.

¹²³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 63/1932.

¹²³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 364/1957.

¹²³⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 44, sb. listin 12/1964.

¹²³⁷ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 23½ groše českého a z louky k němu patřící 11½ grošů českých¹²³⁸.

- čp. 45 (№ 37), Náměstí Smiřických

Tato stavba je barokního původu, ovšem vážně zasažena požárem v roce 1814 a přestavěna po této události a upravována ještě několikrát v 19. století. Valená klenba vpravo vzadu je z barokního objektu, jinak jsou dispozice a stropy právě až z 19. století (především z roku 1891).

Dům čp. 45 byl podle nejstaršího urbáře černokosteleckého panství z roku 1564 v držení **Vavřince Kouřimského**¹²³⁹. Před rokem 1617 byl tento objekt ve vlastnictví rytíře **Zikmunda Cedlice z Cedlic, Velbova a Petrkova**. Bohužel o jeho osobě nevíme mnoho. Pocházel ze staré šlechtické rodiny usedlé v Kladsku, která nosila tento znak: na červeném štítě stříbrná přezka (trojhran ostřím dolů obrácený, v jehož rozích trojlístky). Nad štítem kolčí helm se stříbrno-červenými příkrývadly. Klenot: dvě rozložená křídla, pravé stříbrné, levé červené. Narodil se okolo roku 1555. Nejprve snad působil jako císařský rada ve Slezsku a poté do roku 1611 jako hejtman Kolínského panství. S rodinou Smiřických se snad znal ještě z Kladska (Náchodské panství bezprostředně sousedilo s Kladskem). Není proto divu, že si jej, již jako postaršího zkušeného úředníka, vybral Albrecht Václav Smiřický na konci roku 1611 jako svého hofmistra. Nevíme, jak dlouho po smrti Albrechta Václava zůstal Zikmund ve službách Smiřických (ještě roku 1615 byl smiřickým hofmistrem¹²⁴⁰). Jisté ale je, že nový pán, Albrecht Jan ze Smiřic, ustanovil později za svého hofmistra Dominika Porsia. Do funkce hofmistra se pak ještě nakrátko vrátil za vlády Markéty Salomeny Slavatové ze Smiřic¹²⁴¹. Co se týče Zikmundova rodinného života, byl minimálně dvakrát ženat. Z prvního manželství měl dceru Hedviku (1. m. Václav Schaffgotsch, 2. m. Adam Zilvár z Pilníkova). Po překročení padesáti let věku se roku 1606 oženil znovu s podstatně mladší Johanou Zilvárovou z Pilníkova, švagrovou své dcery (čímž se de facto stal jejím švagrem). Roku 1617 kupuje od něho dům čp. 45 starší sládek **Ondřej Zeman Nučický**¹²⁴², který snad z domu po roce 1620 zběhl. Zaručené ovšem je, že jako shořelý ho připojil ke svému domu majitel sousedního čp. 44 Jan Těšílek. Od 17. století se nazýval Matesovský podle truhláře **Havla Matesa Říčanského**, který jej koupil 30. září 1625 od Jana Těšílka¹²⁴³. V této době ještě byla příjmení vcelku proměnlivá, a proto se Havel Mates nazývá

¹²³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹²³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹²⁴⁰ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign., fol. 441.

¹²⁴¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3161, fol. 1.

¹²⁴² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 36.

¹²⁴³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

mnohdy Havlem Truhlářem. O nejstarší historii tohoto domu se nám zachoval ještě jeden vcelku zajímavý dokument. Jedná se o dopis správce černokostecké školy Jakuba Mejtského hejtmanu panství z 12. srpna 1647. V tomto dopisu podrobně líčí rvačku, která se strhla při svatbě Jana Zicha s dcerou Havla Matesa Říčanského, při které byl zabit Václav Kos¹²⁴⁴. Havel Mates alias Truhlář držel tento velmi honosný dům déle než dalších čtyřicet let (před rokem 1655 dokonce krátce působil v obci jako konšel). Až 8. března 1668 jej prodal *pro sešlost věku* za 451 kop 14 grošů míšeňských svému synu **Jiříku Leopoldu Truhlářovi**¹²⁴⁵. Roku 1668 byl dům patrový (!) – zděné bylo jen přízemí a horní patro bylo hrázděné – a střechu tvořily dva štíty vedle sebe (pokryté šindelem). Tehdy v něm byly tři místnosti se síní a sklepem v přízemí a jedna komora v patře, hospodářské prostory (dva sešlé chlévy) měl oddělené na dvoře¹²⁴⁶. Jiřík Leopold Mates, který v letech 1677-1689 působil v městské radě jako konšel¹²⁴⁷, držel dům ještě déle než jeho otec – téměř padesát let, ovšem nikdy zcela nesplatil všechny pohledávky a dluhy na něm vážnoucí (měl sice splácet pololetně po 12 kopách grošů, ale většinou platil jen 2-3 kopy grošů). *Jsa již sešlý*, prodal ho 9. března 1714 za 265 kop grošů míšeňských svému zeti **Jakubu Stejskalovi**. Vymínil si však doživotní užívání celého domu¹²⁴⁸. Brzy po tomto prodeji dům krátce po sobě vyhořel – stalo se tak roku 1716 a 1721¹²⁴⁹. Jakub Stejskal se v písemných pramenech uvádí v letech 1726, 1730, 1734, 1737, 1743 a 1744 jako černokostecký radní¹²⁵⁰. Pro období let 1730-1751 bohužel chybí příslušné purkrechtní knihy. Znovu se dům v gruntovní knize připomíná až v 50. letech 18. století, kdy jej ale už vlastnil pekař **Karel Romler**, který zastával mezi roky 1760-1772 úřad konšela. Od Karla Romlera koupil 7. února 1770 dům čp. 45 za 900 zlatých hrnčíř **František Müller**¹²⁵¹. František Müller vlastnil v Kostelci ještě jeden dům, respektive grunt. Při jejich koupi se ovšem velice zadlužil a brzy se dostal do finanční tísně. Není proto divu, že na jeho majetek byla uvalena nucená dražba. V této dražbě, jež se konala 15. dubna 1773, koupil oba domy kožešník a konšel **František Čermák** za 990 zlatých rýnských¹²⁵². Nutno podotknout, že František Čermák v tomto domě nebydlel. Držel ho ale pro svou dceru Marii Josefu. Když **Marie Josefa Čermáková** dospěla, darovali jí 5. března 1796 rodiče František a Anna Čermákovi dům čp. 45 v celkové hodnotě 1100 zlatých rýnských¹²⁵³. Poté, co se roku 1802 Marie Čermáková provdala za Jana Holoubka z Jílového, prodali oba manželé tento objekt 2. září 1810 za 17

¹²⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 1.

¹²⁴⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹²⁴⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹²⁴⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹²⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 33.

¹²⁴⁹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹²⁵⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹²⁵¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 205.

¹²⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 21.

¹²⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 215

900 zlatých **Antonínu a Barboře Řehákovým**¹²⁵⁴. Dlouho ho však nevlastnili – už 15. března 1811 jej totiž prodali **Janu a Ludmile Pečeným** za 24.000 zlatých¹²⁵⁵. A právě v tomto domě vypukl 29. května 1814 krátce po poledni požár, který se díky silnému větru během jedné hodiny rozšířil a zasáhl téměř polovinu města (vyhořelo tehdy 98 domů). Manželé Pečení dům po požáru klasicistně přestavěli, pravděpodobně oni ale už neobnovili první patro, čímž tato stavba přestala být jedním z výstavnějších a velkých domů na rynku, a 2. července 1822 prodali objekt za 834 zlatých své dceři Magdaleně a jejímu manželovi **Janu Malému**¹²⁵⁶. Neusadili se ale v něm a místo toho jej už 19. března 1826 převedli německy psanou kupní smlouvou na bohatého kosteleckého měšťana **Františka Blasia** z čp. 22 za překvapivě nízkou cenu 200 zlatých¹²⁵⁷ – uvažovat zde můžeme o vyrovnání dluhů či podobně. Žil zde až do stáří, kdy se rozhodl odstěhovat snad k některému svému dítěti. Z tohoto důvodu prodal tento objekt 25. června 1850 za 2200 zlatých opět německy psanou smlouvou **Josefu Fišerovi**¹²⁵⁸. Dům ovšem podržel jen do 1. června 1852, kdy se zde zakoupil **Josef Mugler** z Kostelce čp. 17 za sumu 3400 zlatých¹²⁵⁹. Žil zde osm let. Po jeho smrti v květnu 1860 byl dům v celkové hodnotě 1449 zlatých v dědictví 10. října 1860 přičten jeho neplnoleté dceři **Albíně Muglerové**¹²⁶⁰.

Přehled dalších majitelů domu čp. 45 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 4. června 1877 ho koupili manželé **Josef a Barbora Vejvodovi** z Kostelce¹²⁶¹. Josef Vejvoda byl původně hostinským z Nučic a roku 1865 byl dokonce zvolen okresním starostou. Z tohoto důvodu se později přestěhoval sem do Kostelce, tedy blíže za úřadem¹²⁶². Po jejich smrti (1890 a 1892) zdědil objekt příbuzný **Jan Šusta**¹²⁶³. Neměl ale zájem usadit se v Kostelci, a navíc objekt roku 1891 vyhořel, a proto ho už 1. října 1892 prodal **Václavu Frischovi**¹²⁶⁴, po jehož smrti připadl 27. října 1908 **Julii Frischové**. 8. června 1909 se zde zakoupili manželé **Jan a Františka Adámkovi**, kteří ho ale nekoupili pro sebe, nýbrž pro svého syna a snachu, **Jaroslava** († 1962) **a Marii Adámkovy**, kterým 25. října téhož roku objekt darovali¹²⁶⁵. Ti tu také nechali roku 1913 vyhloubit novou studnu. Odevzdacími smlouvami z 3. června 1948 a 18. dubna 1951 získal postupně celý dům syn **Josef Adámek**, který po svatbě předal 25. dubna 1951 jednu polovinu

¹²⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 204 p.v.

¹²⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 236

¹²⁵⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 7.

¹²⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 95.

¹²⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 245.

¹²⁵⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 24.

¹²⁶⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 61.

¹²⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 45, sb. listin 5276/1877.

¹²⁶² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 209.

¹²⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 45, sb. listin 4428/1892.

¹²⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 45, sb. listin 6071/1892.

¹²⁶⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 45, sb. listin 476/1909.

nemovitosti své manželce **Aleně Adámkové**. Nynějším držitelem je jejich syn, **Jaroslav Adámek**.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 5 kop 26 záhonů polí (tj. cca 8,3 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy grošů míšeňských¹²⁶⁶. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 17 grošů českých, odváděli 1 slepici a žennou robotu vykonávali 3 dny¹²⁶⁷. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 46 (№ 38), Náměstí Smiřických

Dnešní budova je novostavbou od sklepů, postavenou roku 1892¹²⁶⁸. Později byla zvyšována spolu s úpravou průčelí před druhou světovou válkou.

Dům čp. 46 je poprvé zmíněn roku 1564 v tehdejší urbáři Černokosteleckého panství, kdy byl jeho vlastníkem jistý **Bartoň**¹²⁶⁹. Od něho koupil tento grunt roku 1566 **Matěj Matějka** za 25 kop grošů českých¹²⁷⁰. Již o dva roky později, totiž 9. prosince 1568, ovšem prodal Matěj Matějka dům za 25 kop grošů **Vaňkovi Velikému Myslivci**, jednomu z nejbohatších kosteleckých měšťanů v této době¹²⁷¹. Znovu se dům v písemných pramenech objevuje 28. července 1621. Tímto dnem je datována smlouva, kterou prodávají dědici zemřelého **Jakuba Zímy**, totiž sestra Mariána Syslová a vnuci Jan a Martin, tento vyhořelý dům za 130 kop grošů míšeňských černokosteleckému zámeckému kuchaři **Danielu Semilskému**¹²⁷². Ještě roku 1637 se ale tento grunt připomíná jako pustý¹²⁷³. Brzy nato Daniel Semilský zemřel a jeho dům zdědil syn **Jan Semilský**. Ten byl roku 1646 jmenován dokonce do úřadu důchodního písaře Černokosteleckého panství, ovšem už počátkem příštího roku zemřel. Od jeho dědiců koupil tento grunt 23. května 1647 **Matěj Svoboda** za 338 kop grošů míšeňských¹²⁷⁴. Pro nás není Matěj Svoboda ani tak zajímavý tím, že byl otcem Simeona Karla Svobody – autora Zlatého urbáře Černokosteleckého panství, jako spíše faktem, že byl v Kostelci znám především svým obchodem s bílým vínem. Víme například, že roku 1647 se soudil s důchodním písařem Škvoreckého panství Václavem

¹²⁶⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹²⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹²⁶⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

¹²⁶⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹²⁷⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 27.

¹²⁷¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 26.

¹²⁷² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 37.

¹²⁷³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.

¹²⁷⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 37.

Skalickým o blíže neznámou nezaplacenou částku za objednané bílé víno¹²⁷⁵. Před rokem 1655 pak krátce působil v městečku jako konšel. Ve dnech 7. května 1659 a 9. června 1660 dům krátce po sobě vyhořel, byl ale ihned obnoven¹²⁷⁶. Matěj se podruhé oženil (m. Rozina) a předal 7. března 1664 tento dům v hodnotě 308 kop grošů míšeňských svému synu **Simeonu Karlu Svobodovi**¹²⁷⁷. 14. března 1675 koupil od černokosteleckého purkrabího Václava Ladislava Lišky hospodářství v Dobrém Poli za 69 kop grošů českých¹²⁷⁸. K hospodářství patřila chalupa, svobodný lán, svobodná rychta a výsadní krčma, takže je jasné, že Matěj patřil mezi velice bohaté poddané Černokosteleckého panství. Z neznámé příčiny (snad jako svatební dar) předal 19. dubna 1681 všechny své nemovitosti v Dobrém Poli dceři Anně a zeti Vavřinci Kopeckému.

Se jménem jeho syna Simeona Karla je možno se v této práci setkat hned na několika místech. Narodil se asi roku 1637 v Kostelci nad Černými lesy. Svou kariéru začal jako černokostelecký vrchnostenský písař. Roku 1667 byl pro velikou znalost panství jmenován porybným. Na toto jmenování měla vliv i jeho manželka Kateřina Bolelousková z Kroměříže, s níž se oženil roku 1655 (za zmínku rozhodně stojí, že byla neteří tehdy nově jmenovaného hejtmána Černokosteleckého panství Jiřího Řehoře Mařana Bohdaneckého z Hodkova, přesněji dcerou jeho sestry). Kateřina vlastnila ve Svatbíně svobodný statek a zemřela roku 1674. Svoboda se tedy podruhé oženil, ovšem i druhá manželka zemřela náhle († 1679). Obě tato manželství zůstala bezdětná. Roku 1680 se tedy oženil potřetí s Voršilou Puchamerovou. Roku 1681 však Svoboda náhle zemřel. Vdova Voršila obvinila svého tchána, Matěje Svobodu, že svého syna zavraždil. Matěj se ale obvinění bránil a tvrdil, že mu scházel motiv, takže byl nakonec obvinění zbaven. Zdali právem, se již nedozvíme¹²⁷⁹. Voršila se velmi brzy nato vdala za měšťana z Kolína. Z tohoto třetího manželství se narodila dcera Marie Anna (1680-1681), která však záhy zemřela. Ve své závěti odkazuje Svoboda své manželce 150 zlatých, 1 pár koní a dům se zařízením v hodnotě 955 zlatých¹²⁸⁰. To už byl ale majitelem domu čp. 46 truhlář **Jan Strom**, kterému ho Svoboda prodal 5. března 1668 za 325 kop grošů míšeňských¹²⁸¹. V letech 1677-1679 zastával v Kostelci úřad konšela¹²⁸². Roku 1675 bylo odhaleno smilstvo mezi Janovou dcerou Marií a Janem Sakem. Oba byli potrestáni čtrnáctidenním vězením a hejtman Černokosteleckého panství rozhodl, že musí být oba náležitě oddáni¹²⁸³. *Pro sešlost věku* prodal Jan Strom 11. března 1689 svůj dům

¹²⁷⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 38.

¹²⁷⁶ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹²⁷⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 38.

¹²⁷⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 180.

¹²⁷⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 60.

¹²⁸⁰ Vide: MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 148; SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, kt. 1057, sl. 2/4.

¹²⁸¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 38.

¹²⁸² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹²⁸³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 18.

řezníkovi **Karlu Klímovi** a jeho manželce Dorotě za sumu 325 kop grošů českých¹²⁸⁴. Karel Klíma držel dům téměř dvacet let. Po jeho smrti připadl tento objekt vdově Dorotě Klímové, která ho byla nucena, *jsouc velice zadlužená*, prodat 27. března 1698 za 325 kop grošů míšeňských černokosteleckému měšťanovi **Martinu Šámalovi**¹²⁸⁵. Za něho dům opět dvakrát vyhořel – poprvé roku 1716 a podruhé o pět roků později. Z písemných pramenů vysvítá, že minimálně v letech 1720-1725 zastával funkci jednoho z černokosteleckých radních¹²⁸⁶. Pro rozmezí let 1730-1750 se bohužel nezachovaly příslušné gruntovní knihy. Víme ale, že v tomto údobí zdědil dům čp. 46 Martinův syn **Martin Šámal**. Když tento Martin Šámal 30. srpna 1771 testoval, odkázal svůj dům za 500 zlatých rýnských svému synovi **Martinu Šámalovi**¹²⁸⁷, který byl také činný v městské samosprávě – nejprve byl od roku 1775 kostelním dohledáčem a ve funkčním období 1780-1782 i mladším rychtářem. Posledním majitelem domu čp. 46 z rodu Šámalů se stal 10. září 1796 **František Šámal** se svou manželkou Kateřinou, kterým ho v pokročilém věku prodal za 1496 zlatých 33 krejcarů Františkův otec Martin¹²⁸⁸. František Šámal ale nevlastnil dům dlouho – již o tři roky později (13. dubna 1799) jej prodal černokosteleckému měšťanovi **Františku Čermákovi** za částku 2101 zlatých rýnských¹²⁸⁹. Ten ho ale už 15. dubna 1799 převedl kupní smlouvou za částku 700 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanovi a řezníkovi **Josefu Horáčkovi**¹²⁹⁰. Josef Horáček ale brzy nato zemřel, a proto vdova Dorota prodala 29. srpna 1801 zděděný objekt za 1200 zlatých **Janu Fialovi** z Kostelce¹²⁹¹. O osm let později, 26. září 1809, koupili tzv. Horáckovský dům manželé **Jan a Anna Růžičkovi** za částku 5650 zlatých¹²⁹². Podrželi ho však pouze do 1. února 1810, kdy jej prodali za 4750 zlatých **Františku Štěpánkovi**¹²⁹³. Ani on ale nevlastnil tento objekt dlouho – už 1. ledna 1811 jej od něho koupil mlynář **Ivan Beran** z Chrástu (resp. Manderšajdu) u Poříčan za 2100 zlatých¹²⁹⁴, který ho byl nucen po požáru 29. května 1814 renovovat. Po smrti svého manžela zdědila 7. prosince 1817 dům čp. 46 vdova Anna, podruhé provdaná Sommerová. Už 30. prosince 1817 ho ale prodala za částku 2880 zlatých manželům **Janovi a Anně Tichým**¹²⁹⁵. Dalšími majiteli tohoto objektu se 19. prosince 1819 stali **Martin a Kateřina Štíbralovi**, kteří jej koupili od Tichých za

¹²⁸⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 39.

¹²⁸⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 39.

¹²⁸⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹²⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 229.

¹²⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 247.

¹²⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 276.

¹²⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 279.

¹²⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 357.

¹²⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 145 p.v.

¹²⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 149.

¹²⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 191.

¹²⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 79.

3500 zlatých¹²⁹⁶. Ani Štíbralovým ale nepatřil dům dlouho, protože ho 18. listopadu 1822 prodali **Josefu Košťálovi** z Tuklat za 1880 zlatých¹²⁹⁷. O prestiži rodiny Košťálovy svědčí nejen vlastnictví výstavného domu na náměstí, ale i skutečnost, že se dcera Anna Košťálová provdala 27. ledna 1824 za šlechtice, byť ne ze staré rodiny – Vincence Kosinu z Freudenthalu. Od Josefa Košťála získali dům čp. 46 22. října 1830 manželé **Vojtěch a Eleonora Hloupí** za 1280 zlatých¹²⁹⁸. Ti ho ale podrželi pouze dva roky. 26. října 1832 si od nich na stáří koupili dům čp. 46 manželé **František a Alžběta Synečtí** z Kostelce za 2000 zlatých¹²⁹⁹. Z roku 1845 pak pochází věcné břemeno, kterým jsou majitelé tohoto domu povinni na svůj náklad udržovat v dobrém stavu žlab v uličce mezi domy čp. 46 a 47. Synečtí zde žili až do smrti, i když 18. prosince 1854 předali tento objekt i se vším zařízením v hodnotě 3000 zlatých **Václavu a Veronice Syneckým**, tedy synovi a snaše¹³⁰⁰. Po jejich smrti (1887 a 1876) byl dům v dědictví rozdělen po třetině mezi pozůstalé děti – Františka Syneckého, Annu Kašovou a Aloise Syneckého¹³⁰¹.

Přehled dalších majitelů domu čp. 46 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 9. listopadu 1891 ho koupili manželé **Karel a Božena Duškovi**¹³⁰². Po smrti manželky zdědil stavitel Karel Dušek 19. dubna 1904 její podíl. 5. listopadu 1917 objekt koupil **Benedikt Kraus**¹³⁰³. 21. července 1921 jej koupí získali manželé **Josef a Anna Vyšatovi**¹³⁰⁴. 2. března 1926 se zde zakoupili **Antonín a Aloisie Bartákoví** z Kostelce čp. 254¹³⁰⁵. Manželé Bartákoví dům velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec propadl dům 31. prosince 1937 největšímu věřiteli, tj. místní **záložně v Kostelci n. Č. I.** (od 19. ledna 1943 se oficiálně jmenovala Všeobecná záložna v Kostelci n. Č. I., s.r.o.)¹³⁰⁶. Většinou záložna takto získané nemovitosti prodávala dále, ale výhodná poloha domu na náměstí zřejmě zapříčinila, že si jej záložna ponechala. Po druhé světové válce, 18. září 1954, byl objekt převeden do vlastnictví **Okresního ústavu národního zdraví v Českém Brodě**¹³⁰⁷. Jen pro zajímavost uveďme, že jako nájemník zde od 11. března 1949 do 14. září 1954 žil JUDr. Josef Mešejda, místní notář, regionální historik a autor mnoha historických statí v Černokosteleckém zpravodaji. Dnes jsou vlastníky této stavby napůl **MUDr. Alena Remešová** z Jevan a **MUDr. Ivana Řeháková** z Kostelce čp. 964.

¹²⁹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 419 p.v.

¹²⁹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 215.

¹²⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 21.

¹²⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 97.

¹³⁰⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 171.

¹³⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 8472/1887.

¹³⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 7980/1891.

¹³⁰³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 488/1917.

¹³⁰⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 448/1921.

¹³⁰⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 168/1926.

¹³⁰⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 1503/1938.

¹³⁰⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 46, sb. listin 361/1954.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 3 kopy 35 záhonů polí (tj. cca 5,5 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 45 grošů míšeňských a požnout 6 záhonů polí¹³⁰⁸. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 15 grošů českých a z polí u cihelny k němu patřících 1½ groše českého a žennou robotu vykonávali 2 dny¹³⁰⁹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem dvě osoby.

- čp. 47 (№ 39), Náměstí Smiřických

Objekt čp. 47 je už gotického původu, severní část však byla vytvořena až v 19. století. Dům byl do dnešní podoby přestavěn po roce 1814, kdy celý vyhořel a kdy mohlo vzniknout dispoziční řešení ve druhém traktu, eventuelně traktu třetího, spolu s vytvořením chodby vlevo. Až do konce 19. století pak měl ještě v průčelí štít, stejný jako u sousedního čp. 48, ovšem bez oken¹³¹⁰.

Dům čp. 47 je poprvé zmiňován v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. Jako jeho majitel je zde uveden jistý **Šimek Kuchař**¹³¹¹. 7. prosince 1620 byl vypálen císařskými vojáky. Tehdy ho už ale vlastnil **Matěj Chvojka**. Po otcově smrti zdědil dům syn Václav Chvojka, který jej ale obratem prodal 18. března 1623 za 50 kop grošů míšeňských **Václavu Černému**¹³¹². Když potom Václav Černý zemřel, prodala vdova Magdalena Černá 16. března 1636 zděděný dům pekaři **Martinu Hrdinovi** za 200 kop grošů míšeňských¹³¹³. 9. června 1660 lehl dům popelem¹³¹⁴. Po téměř čtyřicetiletém období vlastnictví tohoto domu jej Martin Hrdina prodal 5. dubna 1674 *pro sešlost věku svého* za 200 kop grošů míšeňských černokosteleckému měšťanovi **Pavlu Obrovi**¹³¹⁵. Po Pavlově smrti v červnu 1700 zdědil 14. února 1701 dům čp. 47 **Matěj Novotný**, manžel Pavlovy dcery Kateřiny¹³¹⁶. V letech 1716 a 1721 dům opět vyhořel¹³¹⁷. Pro rozmezí mezi roky 1730-1750 nejsou bohužel zachovány příslušné pozemkové knihy. V písemných pramenech se dům znovu objevuje až roku 1751 – tehdy byl ale už jeho majitelem **Jiří Protiva**, který se jím snad stal roku 1739¹³¹⁸. Pro Jiřího Protivu se k stáru stal jeho dům asi zbytečně veliký, a proto 6. února 1767 prodal polovinu svého domu za 400 zlatých rýnských

¹³⁰⁸ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v prepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹³⁰⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹³¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128 (1878-1880).

¹³¹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹³¹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 40.

¹³¹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 40.

¹³¹⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹³¹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 41.

¹³¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 41.

¹³¹⁷ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹³¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní I (1622-1815), inv. č. 3, fol. 540.

Tomáši Kašovi¹³¹⁹. Tato část domu obdržela o čtyři roky později své vlastní číslo popisné № 39 (čp. 48) a stal se tak z ní samostatný dům. Jiří Protiva zanedlouho zemřel. Po jeho smrti zdědila dům čp. 47 vdova Terezie, která se vzápětí znovu provdala za **Františka Tůmu**. Jemu také dům 8. března 1770 prodala za 158 zlatých rýnských¹³²⁰. I tohoto manžela ale přežila. Kateřina se brzy provdala potřetí za vysloužilého vojáka **Jana Chaloupku**. 24. ledna 1784 koupil od své matky otcovský dům **Vojtěch Tůma** za 300 zlatých rýnských¹³²¹. Z 21. dubna 1785 pak pochází věcné břemeno, že všichni zdejší majitelé mají právo *dřívím, mrvou a obilím přes dvůr domu čp. 48 jezdit* (toto právo bylo zrušeno 29. září 1881). Ani tento dům neušel ničivému požáru města 29. května 1814. Následně byl obnoven v klasicistním stylu a byl k němu dostaven druhý trakt. Vojtěch Tůma potom vlastnil společně se svou manželkou Marií dům dalších třicet let. Pro sešlost věku jej ale 1. srpna 1824 prodal Janu Miřetínskému pro jeho dceru **Annu Miřetínskou** za 320 zlatých rýnských¹³²². Anna Miřetínská se brzy nato provdala za Františka Filipa a dům 5. března 1829 prodala za 580 zlatých **Tobiáši a Anně Procházkovým**¹³²³. Dalšími majiteli tohoto domu byli **Václav a Marie Roznětínští**, kterým dům manželé Procházkovi prodali 19. ledna 1833 za 1000 zlatých¹³²⁴. Již o dva roky později, 27. června 1835, koupil od Václava a Marie Roznětínských tento objekt černokostelecký měšťan **Dominik Hora** za částku 656 zlatých¹³²⁵. Neznámým způsobem (který neznal ani tehdejší písař při vkladu převodu do pozemkových knih) přešel dům na manžele **Jana a Annu Kratochvílovy**. Ti ovšem nevlastnili dům nijak dlouho – už 11. ledna 1841 od nich koupili objekt čp. 47 **Jakub a Barbora Máchovi** z Kostelce za částku 1437 zlatých¹³²⁶. Jakub podržel koupenou nemovitost jen krátce, poněvadž zanedlouho zemřel. Kšaftem z 2. května 1843 ji (v hodnotě 1000 zlatých) odkázal svému stejnojmennému synovi **Jakubu Máchovi**¹³²⁷. Dalším majitelem domu čp. 47 se 4. října 1852 stal **Václav Buchta**, který ho dokoupil od Jakuba Máchy za částku 2380 zlatých¹³²⁸. Již o čtyři roky později, přesně 27. listopadu 1856, převedl objekt kupní smlouvou na **Josefa Kvapila** z Kostelce za 1950 zlatých¹³²⁹.

Přehled dalších majitelů domu čp. 47 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 13. července 1876 ho koupili manželé **Emanuel a Josefa Bergmannovi**, majitelé sousedního domu čp. 48¹³³⁰,

¹³¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 264.

¹³²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 267.

¹³²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 102.

¹³²² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 5.

¹³²³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 142.

¹³²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 85.

¹³²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 22.

¹³²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 194.

¹³²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 2.

¹³²⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 36.

¹³²⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 278.

¹³³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 47, sb. listin 5297/1876.

kteří vyměnili hlavní schodiště. 15. května 1894 se zde zakoupili **Karel a Marie Dvořákoví**¹³³¹. 8. ledna 1898 ho získali manželé **Antonín a Barbora Hejtmánkovi**, kteří k němu ještě téhož roku přistavěli prádelnu. Antonín byl velmi činný v obecní samosprávě – od roku 1907 zasedal v městském zastupitelstvu a potom od roku 1907 do roku 1918 byl i zdejším radním¹³³². Po smrti manžela pak vdova Barbora († 1944) 6. září 1922 prodala dům **Anně Kamarytové**¹³³³. 7. června 1925 objekt koupila **Marie Borkovcová**¹³³⁴. Od 16. července 1940 pak na domě hospodařili manželé **Ing. Zdeněk a Ludmila Maršálkovi**¹³³⁵. Poté patřil dům **Janu Šimkovi** († 2006) a dnes vlastní tento objekt **Jana Šimková** z Prahy-Košířů.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 3 kopy 24 záhonů polí (tj. cca 5,2 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 35 grošů 4 peníze míšeňské a požnout 6 záhonů polí¹³³⁶. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 7 grošů 2 denáry české, odváděli 2 slepice a žennou robotu vykonávali 1 den¹³³⁷. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 48 (№ 40), Náměstí Smiřických

Stavba čp. 48 je již gotického původu, z gotického domu dnes zbývá asi sklep. Stávající dispoziční rozvrh domu je z 19. století, spíše jeho druhé poloviny. Později byla upravována průčelí a provedeny další úpravy dispozice. Dům měl v roce 1841 levé dvorní křídlo klasicistního původu (snad z roku 1814), původně sloužící jako sýpka, přestavěné a zvýšené roku 1911 pro účely knihtiskárny.

Dům čp. 48 byl až do roku 1767 součástí dnešního domu čp. 47, oba měly tudíž společné dějiny. Prvním majitelem samostatného domu čp. 48 byl černokostelecký měšťan **Tomáš Kaše**, který působil v městečku v od roku 1775 jako starší rychtář a v letech 1780-1782 jako konšel. Tomáš Kaše byl v době koupě již v pokročilém věku, poněvadž 26. května 1788 učinil svého syna Františka *pro sešlost věku* spolumajitelem domu čp. 48. **František Kaše** se po otcově smrti stal 17. října 1794 majitelem celého objektu. Vdova Anna Kašová si zde však vymínila doživotní bydlení¹³³⁸. František ale nedržel dům příliš dlouho, protože jej už 27. října 1797 prodal za

¹³³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 47, sb. listin 2453/1894.

¹³³² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 85-86.

¹³³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 47, sb. listin 729/1922.

¹³³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 47, sb. listin 430/1925.

¹³³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 47, sb. listin 852/1940.

¹³³⁶ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹³³⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹³³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 140.

990 zlatých rýnských manželům **Františkovi a Magdaleně Horáčkovým**¹³³⁹. František Horáček vyměnil 1. ledna 1805 tento objekt s **Janem Čermákem** za jeho dům čp. 19 na protější straně náměstí¹³⁴⁰. Janu Čermákovi patřil v této době už dům čp. 43, a tak už 2. října 1805 prodal objekt čp. 48 nově přistěhovanému **Janovi Kuchyňkovi**¹³⁴¹. Je zajímavé, že 15. listopadu 1807 odkoupil od Jana Kuchyňky tento dům zpět **Jan Čermák** za 400 zlatých¹³⁴², nejspíše jej tedy můžeme označit za obchodníka z nemovitostmi. 29. května 1814 dům při požáru města vyhořel a následně byl obnoven v klasicistním slohu. Od Jana Čermáka koupili objekt 30. prosince 1817 manželé **Jan a Anna Sýkorovi** za částku 1589 zlatých¹³⁴³. Tito manželé byli ale v této době už v pokročilém věku, protože 1. srpna 1821 odevzdali dům za 1500 zlatých svému synovi **Františku Sýkorovi**¹³⁴⁴. On ovšem dům podržel pouze do 7. února 1825, kdy jej německy psanou kupní smlouvou převedl na svou dceru Rozálii a jejího manžela, kominíka **Františka Spigalia** za cenu 445 zlatých¹³⁴⁵. Také on se podílel na činnosti městské samosprávy – nejprve ke své nelibosti zastával mezi roky 1828 a 1834 úřad kontribučního (měl na starosti vybírání a správu daní, ovšem tuto agendu zdědil v absolutním chaosu a *pro pořádky nemoha to do pořádku přivésti*) a potom v letech 1834-1846 byl obecním starším a nakonec až do své smrti 21. prosince 1849 dokonce nejvyšším představeným města¹³⁴⁶. Manželé Spigaliovi zde žili déle jak třicet let. Když potom František roku 1849 zemřel, rozhodla se vdova Rozálie celý objekt prodat – učinila tak 11. srpna 1859 a jeho nabyvatelka **Johana Brousková** za něj zaplatila 4935 zlatých¹³⁴⁷. Vymínila si zde ovšem doživotní bydlení. Dalšími majiteli domu čp. 48 se 31. března 1872 stali manželé **Emanuel a Josefa Bergmanovi**, kteří ho koupili od stárnoucí Johany za částku 6000 zlatých¹³⁴⁸.

Přehled dalších majitelů domu čp. 48 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 31. března 1872 ho koupili manželé **Emanuel a Josefa Bergmannovi**, kteří roku 1876 koupili i sousední dům čp. 47 a po více než sto letech spojili oba objekty znovu dohromady¹³⁴⁹. 2. června 1910 dům koupí získali manželé **Václav a Barbora Šebkovi** z Kostelce¹³⁵⁰. 1. srpna 1911 jej získal **Ladislav Mašek**¹³⁵¹. 1. srpna 1913 se tu zakoupili manželé **František a Kristýna Kadeřábkovi** z Přistoupimi¹³⁵², kteří si zde zařídili známou knihtiskárnu, v níž byla mj. vytištěna i kniha „Za

¹³³⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 259.

¹³⁴⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 7.

¹³⁴¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 39.

¹³⁴² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 42.

¹³⁴³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 86.

¹³⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 148.

¹³⁴⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 91.

¹³⁴⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 79-80.

¹³⁴⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 251.

¹³⁴⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 211.

¹³⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 1940/1872.

¹³⁵⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 426/1910.

¹³⁵¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 560/1911.

¹³⁵² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 829/1913.

poznáním města Kostelce n. Č. l.“ od Františka Šimáčka a tiskly se zde i regionální noviny Průboj. Po předčasné smrti své manželky zdědil 27. dubna 1921 její podíl vdovec František. 22. ledna 1922 předal František Kadeřábek († 1965) jednu polovinu domu své druhé manželce **Růženě Kadeřábkové**¹³⁵³.

František Kadeřábek, bývalý knihtiskař, se narodil 14. 6. 1880 v Přistoupimi u Českého Brodu. Po vyjití ze školy nastoupil v květnu 1894 jako sazečský učeň do tiskárny firmy Ladislava Beneše v Českém Brodě. Po čtyřletém učení byl prohlášen v květnu roku 1898 za řádného typografa. V tiskárně v Českém Brodě pracoval do září roku 1899 a pak nastoupil do knihtiskárny firmy Jindřicha Paka v Kolíně, kde působil 1 rok. Jeho všestranná ctižádost poznat různé pracovní metody a obeznámit se v praxi se všemi taji tiskárenské techniky vedla jeho kroky do tiskárny časopisu „V boj“ v Blatné, odkud po pěti letech přišel do Prahy, kde pracoval v několika závodech: Chromotypografický ústav a knihtiskárna Edvarda Leschingera, knihtiskárna Národně sociálního dělnictva, Česká grafická „UNIE“. Jeho posledním působištěm byla Pištěkova tiskárna v Praze - Vinohradech. Po těchto odborných cestách a vytrvalé snaze i píli naplňuje se typografovi Kadeřábkovi uskutečnění jeho životní myšlenky: roku 1910 se stal samostatným majitelem knihtiskárny se sídlem v Kostelci nad Černými lesy v domě č. p. 118 v Pražské ulici. Knih tiskárna Fr. Kadeřábka byla zpočátku tiskárnou akcidenční, to jsou svatební a smuteční oznámení, navštívenky, dopisní papíry, tiskopisy, plakáty, dále sešity, školní pomůcky, prospekty a jiné. Později se zabýval i složitějšími pracemi a v roce 1912 už ve vlastním domě na náměstí č. p. 48 byla tištěna nákladem města Kronika města Kostelce n. Č. lesy od autorů Karla Hodináře a Václava Klímy. V letech 1929 - 1938 vydává knihtiskař F. Kadeřábek významný týdeník „PRŮBOJ“, nezávislý časopis hájící pokrok a zájmy středních Čech vedený redaktorem Františkem Šimáčkem. A pod knižnicí Průboje v roce 1935 vydal a vytiskl další kroniku nazvanou Za poznáním města Kostelce n. Č. lesy a jeho okolí. Autorem byl opět F. Šimáček. František Šimáček měl údajně zpracovaný také druhý díl této kroniky, k jeho vydání už nedošlo, protože byla zničena Němci za druhé světové války. Ale ještě dva tituly vydané u F. Kadeřábka stojí za zmínku. V roce 1937 vydal Průvodce po Černokostecku od F. Šimáčka a JUDr. J. Veselého a v roce 1947 Sportovní kroniku města Kostelce n. Č. lesy od J. Corna, B. Zimáka ml. a kolektivu. Léta plynula a tiskárna F. Kadeřábka vzkvétala. Jeho rukama prošlo mnoho děl našich předních spisovatelů a mnoho jiných grafických prací. Krom toho stál v popředí všech kulturních vzdělávacích a tělovýchovných spolků, byl členem výboru a pokladníkem obchodního grémia, členem městského zastupitelstva a městské rady. Toto náročné zaměstnání mohl provozovat nejen díky svému pevnému zdraví, ale také díky pracovníkům, které zaměstnával, a hlavně díky

¹³⁵³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 65/1922.

skvělému zázemí, které mu poskytovala jeho rodina. V roce 1926 otevřel v domě čp. 48 obchod s papírnictvím, ve kterém všemožně pomáhala a pracovala jeho manželka Růžena a dcera Ludmila. Do své čínorodé práce zasvětil i své dva syny. Starší syn Vladimír vedl vlastní závod knihtiskařský v Rovensku pod Troskami. Na sklonku života se přistěhoval s rodinou do Kostelce n. Č. lesy. Mladší syn František se rovněž vyučil v otcově tiskárně typografem. Byl by určitě znamenitým nástupcem Kadeřábkovy knihtiskárny „TYPOGRAF“, kdyby nedošlo ke znárodnění soukromých živností. Panu F. Kadeřábkovi bylo tehdy 72 let a nebylo mu dopřáno ve své tiskárně dožít. Jeho syn František, toho času v základní vojenské službě, žádal prezidentskou kancelář o zachování otcovy tiskárny, ale žádosti nebylo vyhověno. V dubnu roku 1952 byla tiskárna zrušena. Všechny výrobní prostředky i materiál byly odvezeny a zlikvidovány. Tím bylo zničeno celé jeho životní dílo, podobně jako mnoha jiných. Kromě výše uvedené činnosti zasedal i v místním zastupitelstvu a v letech 1922-1924 byl i městským radním. František Kadeřábek, bývalý knihtiskař, zemřel 8. září 1967 v léčebně v Kostelci n. Č. lesy¹³⁵⁴.

19. února 1955 převedli Kadeřábkovi tento objekt na svého syna **Františka Kadeřábka ml.**¹³⁵⁵, kterého se František dočkal teprve ve svých 48 letech. 16. února 1962 ho prodal svému nevlastnímu bratrovi (synovi Františka st. z prvního manželství) **Vladimíru Kadeřábkovi**¹³⁵⁶. Dne 16. srpna 1968 potom Vladimír prodal tento dům svému nevlastnímu bratrovi a jeho manželce, **Františkovi a Věře Kadeřábkovým**, kteří jej 12. června 1989 předali společně svým dcerám **Romaně Fehérové a Vladimíře Kadeřábkové**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 49 (№ 41), Náměstí Smiřických

Dnešní stavba čp. 49 je klasicistního původu, nepočítaje přístavbu na východní straně s průjezdem v přízemí. Postavena byla po požáru roku 1814. Z klasicistních konstrukcí se zachovaly dvě plackové klenby v přízemí a schodiště ve středním traktu. Přístavba domu na východě a jeho přestavba proběhla ve druhé polovině 19. století, do roku 1873. Z této přestavby je průjezd, klenba na přízemní schodišťové podestě, klenba chodby v severozápadní části domu, stropy v prvním traktu, průčelí do náměstí a nová střecha.

První písemná zmínka, o které můžeme s určitostí říci, že se týká domu čp. 49, pochází z roku 1611. Postaven musel být někdy mezi lety 1564 a 1610, protože v urbáři Černokosteleckého

¹³⁵⁴ Černokostelecký zpravodaj 4/2004, s. 7.

¹³⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 127/1955.

¹³⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 48, sb. listin 2015/1962.

panství z roku 1564 ještě není zmiňován¹³⁵⁷. Na přelomu 16. a 17. století byl v držení černokosteleckého měšťana **Matěje Vlčka**¹³⁵⁸, který jej ale prodal a za utržené peníze si pořídil objekt čp. 36 na západní straně náměstí. Roku 1611 se jako jeho majitel uvádí **Havel Pekař**¹³⁵⁹, který dům vlastnil i po roce 1620. Po jeho smrti se tohoto objektu ujal černokostelecký švec **Matěj Gregor (Řehoř)**, původně majitel domu čp. 110, který zde *bez zápisu bydlel, však na něm nic nevyplatil, až potom v létu 1660 [9. června] skrze nešťastnou příhodu shořel a pustý zůstal*¹³⁶⁰. Matěj Gregor, který byl před rokem 1655 konšelem, prodal 21. března 1662 pusté spáleníště za 70 kop grošů míšeňských černokosteleckému měšťanovi, krejčímu **Jakubu Lipnickému**¹³⁶¹. Krejčí Jakub Lipnický byl v letech 1670-1678 černokosteleckým konšelem¹³⁶². Po Jakubově smrti v říjnu 1683 zdědila dům vdova Ludmila Lipnická, která ho 24. března 1691 prodala provazníkovi **Vítovi Tískovi** za 138 kop grošů míšeňských¹³⁶³. Po Vítově smrti spravovala dům čp. 49 v hodnotě 200 kop grošů míšeňských vdova Eva Tísková, a to až do 6. prosince 1715, kdy jej odevzdala synovi zemřelého Víta Tíska, **Matěji Tískovi**. Vymínila si zde však doživotní byt¹³⁶⁴. Krátce nato dům čp. 49 vyhořel¹³⁶⁵. Z archivních pramenů plyne, že Matěj Tísek byl v Kostelci politicky činný – od roku 1733 zasedal nepřetržitě v obecní radě. Zemřel roku 1736 jako radní a dům čp. 49 po něm zdědil jeho syn **Matěj Tísek**¹³⁶⁶. Stejně jako otec, i on působil v letech 1743, 1745 a 1747 jako černokostelecký radní¹³⁶⁷. Ve stáří se asi stal pro něho dům zbytečně velký, a proto se přestěhoval do svého druhého domu čp. 62 a dům čp. 49 na náměstí prodal 18. ledna 1753 za 675 zlatých rýnských **Martinu Čermákovi**¹³⁶⁸, který byl ve funkčním období 1766-1769 městským vizitátorem komínů. Od Martina Čermáka koupili o dvacet let později (9. února 1773) tento dům za částku 620 zlatých rýnských manželé **Václav a Barbora Sokolovi**¹³⁶⁹. Václav Sokol byl stejně jako několik majitelů tohoto domu činný v městské samosprávě – v letech 1780-1785 působil v Kostelci jako tzv. kontribuci rozhodující. Neznámou kupní smlouvou potom přešel tento objekt na manžele **Jana a Annu Krajčmerovy**, kteří jej 8. února 1793 prodali **Janu Veselému** za 1215 zlatých rýnských¹³⁷⁰. Ten ale dům čp. 49 prodal obratem už 27. června 1793 **Václavu**

¹³⁵⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹³⁵⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.

¹³⁵⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.

¹³⁶⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 42.

¹³⁶¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 42.

¹³⁶² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 73.

¹³⁶³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 43A.

¹³⁶⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 43B.

¹³⁶⁵ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹³⁶⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 74.

¹³⁶⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 74.

¹³⁶⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 266.

¹³⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 16.

¹³⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 55.

a **Alžbětě Falbrovým** za sumu 998 zlatých rýnských¹³⁷¹. Od manželů Falbrových koupil tento objekt 22. listopadu 1807 kupec **Jan Schöbl** za částku 1279 zlatých¹³⁷². Jan se do města přistěhoval teprve roku 1793, nicméně se postupně propracoval mezi místní elitu a mezi lety 1812-1816 byl dokonce představeným města (purkmistrem)¹³⁷³. Bohužel ani tento dům nezůstal ochráněn před velkým požárem města 29. května 1814. Následně byl ale klasicistně přestavěn. Dalšími majiteli tohoto domu byli od 20. let manželé **Jan a Kateřina Jenčíkovi**, zeť a dcera Schöblova. Také Jan se živil obchodem a zakrátko se vypracoval mezi místní honoraci, o čemž svědčí nejen jeho majetek, tak i fakt, že udržoval velmi úzké vztahy s místními knížecími úředníky. V březnu 1824 byl pak také zvolen purkmistrem a tento úřad zastával až do své předčasné smrti v květnu 1834. Nepatřil rozhodně mezi nejlepší představené Kostelce, byl mezi měšťany relativně neoblíben a s ostatními radními vycházel velice špatně. Roku 1827 na něho dokonce podali stížnost, že koná zásadní kroky bez vědomí spoluradních, obchází předpisy ve prospěch svých známých a překračuje své pravomoci, a především se měl dopouštět defraudací obecních financí. Když tato stížnost vyšla naprázdno, odstoupila velká část radních ze svých úřadů¹³⁷⁴.

Přestože měli Jenčíkovi své vlastní děti, zdědil po jejich smrti 16. března 1838 dům čp. 49 za 2000 zlatých pokřtěný žid **Alois Angeli**¹³⁷⁵, syn černokosteleckého izraelity Heřmana Martinovse, podnikatele staveb, černokosteleckého měšťana, stavitele synagogy a židovské školy v Kostelce nad Černými lesy. A právě Heřman Martinovs prodal 31. března 1844 na místě svého syna dům čp. 49 za 1900 zlatých **Janu Danielovi Kranichovi** z Kostelce¹³⁷⁶. Jan Daniel byl obchodníkem s kůžemi až v Litoměřicích a je zcela logické, že se sem nepřestěhoval – namísto toho objekt pronajímal, mj. i pozdějším vlastníkům (rodině Dubově). Nakonec ho 6. března 1850 úplně prodal. Koupil jej černokostelecký zámožný Žid a pachtýř místního panského dvora čp. 15 **Abraham Dub** se svou manželkou Rozálií za částku 4200 zlatých víceméně na dožití¹³⁷⁷ (Abraham byl synem žida Samsona Duba, nájemce místní knížecí vinopalny, který se do Kostelce přestěhoval z Kolína)¹³⁷⁸. Po smrti manžela se Rozálie Dubová přestěhovala do Chomutova a dům čp. 49 opět pronajímala. Jeho nájemci se jmenovali Karel a Anna Herrmannovi a přestěhovali se sem krátce po svatbě. To by jistě ještě nebylo nijak významné. 2. května 1866 se jim však narodil syn Karel, pozdější velice významný vysokoškolský profesor na Právnické fakultě Karlovy univerzity. Společně s otcem byli 6. května 1898 povýšeni do šlechtického stavu a obdrželi

¹³⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 57.

¹³⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 48.

¹³⁷³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 78.

¹³⁷⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 79.

¹³⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 90.

¹³⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 132.

¹³⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 201.

¹³⁷⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politika, kt. 414, sl. 228.

predikát „von Otavský“¹³⁷⁹. 1. června 1870 se ovšem rozhodla Rozálie Dubová v zastoupení svého syna Františka prodat tento objekt za částku 5600 zlatých Němci Vincenci Mayovi pro jeho dceru **Annu Mayovou**¹³⁸⁰. Marie Strettiová na starého p. Maye vzpomíná takto: *Velkou zábavu nám skýtal koník pana Maye. Pan komorní – německy Kammerburggraf – se říkalo starému pánovi, titul, s nímž odcházeli zasloužilí lichtenštejnští správci do výslužby. Starý pán, raněn mrtvicí, po léta ochrnulý, měl kočár a konička a denně jezdil na procházku do lesů. Čekávaly jsme na jeho návrat, kuň se musel pak trochu projíždět, než ho zavedli do stáje. Naskákalo nás plno dětí do kočáru a mladý dobrácký kočí třeba hodinu vozil nás, jásající bandu po náměstí*¹³⁸¹.

Přehled dalších majitelů domu čp. 49 na náměstí uvádíme již jen ve stručnosti. 15. dubna 1894 jej zdědil **Jiří May**¹³⁸². 3. února 1909 se tu zakoupil **Václav Kaše** z rodiny usedlé v Kostelci už od roku 1732¹³⁸³. Václav patřil ve své době mezi dobře situované osoby, neboť působil jako sekční šéf ministerstva financí. Po jeho smrti připadl dům na jeho bratra, **Bedřicha Kašeho**, dlouholetého kosteleckého starostu (1884-1917) i okresního starostu (1886-1917), čestného občana města (od 1911), předsedu místní záložny, občanu věrnému Habsburské monarchii a členu mnoha místních spolků (mj. spoluzakladatele a prvního předsedu Spolku dobrovolných hasičů od r. 1873), který se sem přestěhoval ze svého stávajícího bydliště, nedalekého čp. 31. Žil zde pak až do své smrti – zemřel 3. února 1918 ve věku 70 let¹³⁸⁴. 20. března 1918 byl majetek zemřelého Bedřicha Kašeho rozdělen rovným dílem mezi dcery: **a) Bedřišku Bervicovou; b) Marii Mikeskovou; c) Zdenku Hůlovou** (babičku Jiřího a Zdenka Hůlových, současných významných postav města)¹³⁸⁵. 9. února 1921 vykoupili manželé **Josef a Zdenka Hůlovi** ostatní podíly, a stali se tak jedinými vlastníky objektu¹³⁸⁶. Po smrti Josefa Hůly, který byl mezi lety 1924-1937 dokonce zdejší radním, zdědila 5. října 1937 jeho podíl pozůstalá vdova Zdenka¹³⁸⁷. Když roku 1952 zemřela i ona, byl dům v dědictví rozdělen po třetině mezi pozůstalé syny: **Bedřicha Hůlu, Jana Hůlu a Jiřího Hůlu**¹³⁸⁸. 3. května 1963 byl podíl nejstaršího Bedřicha Hůly zestátněn a jeho správa přešla pod MNV v Kostelci¹³⁸⁹. Dnes je tento dům v držení Jiřího († 1974) synů, výtvarníků **Jiřího**¹³⁹⁰ a **Zdenka**¹³⁹¹ **Hůlových** z Kostelce.

¹³⁷⁹ BUBEN, M.M.-VAVŘÍNEK, K., *Almanach českých šlechtických rodů*, Brandýs nad Labem 2004, s. 77.

¹³⁸⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 35

¹³⁸¹ Kostelecké minikalendárium 2/2003, s. 15-16.

¹³⁸² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 1876/1894.

¹³⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 177/1909.

¹³⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 1197/1914.

¹³⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 151/1918.

¹³⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 89/1921.

¹³⁸⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 190/1937.

¹³⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 28/1953.

¹³⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 49, sb. listin 1695/1963.

¹³⁹⁰ Výtvarná tvorba Jiřího Hůly vyrůstá z psaní, z vizuální či experimentální poezie. Z konkrétní (básnické) tvorby pro sebe našel několik východisek - počítačová grafika, Stavebnice H, přeuspořádání jednotek vizuálních informací apod. Objevil několik netradičních výtvarných postupů, mj. kresbu skalpelem, rastrovou proláž,

Podle Zlatého urbáře patřila roku 1673 k tomuto domu 1 kopa 18 záhonů polí (tj. cca 2 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 11 grošů 4 peníze míšeňské a požnout 3 záhony polí¹³⁹². Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo ve třech bytech celkem devět lidí.

- čp. 50 (№ 42), Náměstí Smiřických

První písemná zmínka týkající se domu čp. 50 pochází z roku 1611. Toho roku (18. června) jej totiž koupil od **Václava Okurky** *grunt velmi zpustlý Martin Pavel zvaný Rozporejter*, syn Zachariáše Pavla z Českodubského panství, za 43½ kopy grošů míšeňských¹³⁹³. Ještě před tím byl ale tento objekt ve vlastnictví **Martina Svatoňovského**¹³⁹⁴. Postaven musel být někdy mezi lety 1564 a 1611, protože v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 ještě není zmiňován¹³⁹⁵. 7. prosince 1620 lehl dům, při vypálení městečka císařským vojskem, popelem¹³⁹⁶. Byl však následně znovu vystavěn. Po Rozporejtarově smrti zdědila dům vdova Kateřina. Podruhé se provdala za černokosteleckého sládka **Bartoloměje Procházku**. Ten se jako majitel domu připomíná roku 1637¹³⁹⁷. I jeho však přežila. Potřetí se provdala 18. listopadu 1640 za podstatně mladšího řezníka **Adama Kouřimského**¹³⁹⁸. Adam Kouřimský pocházel po rodu z Kouřimi, ale narodil se nejspíše v Dobřichově kolem roku 1615. Kateřina Procházková mu 4. října 1650 darovala svůj dům, ve kterém se nacházela krčma, v hodnotě 142 kop 6 grošů a 4 peněz míšeňských¹³⁹⁹. V době svého sňatku s Kateřinou Procházkovou byl už vdovcem. 18. listopadu 1638 se totiž oženil s vdovou Zuzanou Hakovou z Nymburka. Tímto sňatkem vyženil, kromě nějakého majetku, dva nevlastní potomky – Adama a Annu Hakovy. Po smrti jejich matky byl Adam Kouřimský ustanoven za jejich poručníka. 8. prosince 1652 byl poručenství zbaven¹⁴⁰⁰. Po dosažení plnoletosti vyplatil Adam Kouřimský nejprve Adamu Hakovi 7. října 1652 z dědictví po matce 150 zlatých rýnských, přičemž mu Adam Hak odpustil 50 zlatých pro špatnou

transformaci do funkční sítě. V roce 1983 otevřel se Zdenkem Hůlou (1948) v rodinném domě v Kostelci nad Černými lesy Galerii H, ve které se v letech 1983-1989 uskutečnilo několik desítek většinou konfrontačních výstav. O rok později založil Studijní archiv GH, dnes zřejmě největší specializovanou sbírku materiálů o současném českém a slovenském výtvarném umění počínaje rokem 1939.

¹³⁹¹ V r. 1983 založil spolu s bratrem Jiřím Galerii H. - V současnosti malíř a sochař ve svobodném povolání a docent Pedagogické fakulty UK v Praze. Jeho práce staví na výrazných dynamických vztazích základních geometrických útvarů.

¹³⁹² SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹³⁹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143

¹³⁹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.

¹³⁹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹³⁹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 44

¹³⁹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.

¹³⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 57 p.v.-58

¹³⁹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 44

¹⁴⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 627 p.v.

hospodářskou situaci po třicetileté válce¹⁴⁰¹, a následně 18. září 1653 nevlastní dceři Anně, provd. Kovaříkové, 100 zlatých rýnských¹⁴⁰². Po smrti své druhé manželky Kateřiny se Adam Kouřimský oženil roku 1652 potřetí – tentokrát s Dorotou, dcerou Jiříka Šámala Dubského. Z jejich manželství vzešel roku 1656 syn Adam a roku 1660 dcera Anna Marie, která ovšem zemřela svobodná v mladém věku¹⁴⁰³. Roku 1644 se Adam Kouřimský uvádí v písemných pramenech jako konšel, roku 1660 (9. června tohoto roku tento objekt vyhořel¹⁴⁰⁴) a podruhé v letech 1667-1678 jako černokostelecký primas¹⁴⁰⁵. 27. července 1677 předal *pro věku sešlost* dům čp. 50 *dobře stavěný a spravený* svému synovi **Adamovi Kouřimskému**. Adam Kouřimský st. si však vymínil doživotní bydlení, kus polí a několik kusů dobytka¹⁴⁰⁶. Adam ml. zastával v letech 1685-1686 úřad obecního rychtáře¹⁴⁰⁷. Zemřel 18. listopadu 1686 bezdětný, ač byl od roku 1685 ženat s Dorotou, dcerou místního kantora Jakuba Praindla. Jeho matka Dorota se po smrti Adama Kouřimského st. v říjnu 1688 znovu provdala už 13. února 1689 za mnohem mladšího řezníka **Václava Trnku**¹⁴⁰⁸. Svatební smlouvou *nemajíce žádných dědiců* mu zděděný dům z *manželské lásky* darovala¹⁴⁰⁹. Václav Trnka držel dům dalších dvacet let. 31. října 1709 jej *tak jak ho v užívání měl i s tím, co hřebíkem přibito a slinou umazáno* prodal za 500 kop grošů míšeňských **Jiřímu Čermákovi**. Vymínil si zde však doživotní bydlení¹⁴¹⁰. Jiří Čermák se za svého života velmi zadlužil. Po jeho smrti zdědila zadlužený dům vdova Johana Čermáková. Od ní se zavázal dům koupit její bratr **Václav Hanuš**. Platil dlužníkům, ovšem neměl dost peněz, a proto byl nucen od koupě odstoupit. Nakonec koupil 20. září 1721 dům Hanušův tchán **Jan Zalíbil** za 750 zlatých rýnských a dům mu daroval¹⁴¹¹. Pro roky 1730-1750 bohužel neexistují příslušné purkrechtní knihy. Dům čp. 50 se tedy znovu vyskytuje v písemných pramenech až roku 1751. Tehdy byl ovšem už v majetku **Václava Vlachovského**. Víme, že Václav Vlachovský byl v letech 1731-1743 černokosteleckým syndikem a poté také doživotním konšelem a primasem¹⁴¹². 25. září 1761 prodala vdova po Václavu Vlachovském celý dům za 2240 zlatých rýnských **Janu Dvořáčkovi**. Vymínila si však zde doživotní byt¹⁴¹³. Jan zastával v městě v letech 1766-1775 úřad visitátora komínů. Ve stáří předali 27. dubna 1792 manželé Jan a Barbora Dvořáčkovi svůj dům synu **Janu**

¹⁴⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 626-627.

¹⁴⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 628.

¹⁴⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 431.

¹⁴⁰⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁴⁰⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁴⁰⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 45B.

¹⁴⁰⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁴⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 66.

¹⁴⁰⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 45B.

¹⁴¹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 45B.

¹⁴¹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 45B.

¹⁴¹² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁴¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 260.

Dvořáčkovi a jeho manželce Veronice roz. Vysušilové z Chotouně¹⁴¹⁴. 29. května 1814 tento dům vyhořel a následně byl velmi nákladně přestavěn v klasicistním stylu (hodnotné bylo především jeho průčelí). Odevzdací listinou z 18. dubna 1821 přešel pak dům v celkové hodnotě 4425 zlatých na **Josefa a Rozárii Podhajské**, dceru a zetě Dvořáčkových¹⁴¹⁵. Manželé Podhajští se ale velmi zadlužili a nebyli schopni dluh splácet. Z tohoto důvodu jim byl dům zabaven a v kauci prodán 26. října 1829 za 3801 zlatý 15 krejcarů **Josefu a Barboře Kastnerovým** z Kostelce¹⁴¹⁶. Tehdy už byli manželé ve středním věku. Když pak 20. června 1841 Barbora Kastnerová zemřela, zdědil celý objekt v hodnotě 4599 zlatých 32 krejcarů její syn **Josef Kastner**¹⁴¹⁷. Z matrik ovšem víme, že se zde Josef neusadil a nežil zde. Nejspíš z tohoto důvodu převedl 14. března 1850 německy psanou kupní smlouvou zděděný objekt na svou sestru Johanu a jejího manžela **Karla Richtera** za sumu 6600 zlatých¹⁴¹⁸. Manželé Richterovi zde ovšem nežili a dům pronajímali.

Výčet dalších majitelů domu čp. 50 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu, nicméně je potřeba upozornit, že právě tento objekt měl jednu z nejspletitějších novodobých historií ze všech kosteleckých domů. Po smrti Karla Richtera rozdělil okresní soud ve Šternberku 10. července 1876 v dědictví objekt tak, že $\frac{1}{4}$ zdědila jeho dcera **Žofie Golletzová** a další $\frac{1}{4}$ druhá dcera **Marie Kastnerová**. Zbylou polovinu prodala vdova ihned 30. června 1876 také Žofii Golletzové¹⁴¹⁹. Podíl Marie Kastnerové Žofie odkoupila 16. července 1878. Ve své závěti ho Žofie 27. prosince 1886 odkázala své příbuzné **Rufině Havlíčkové**¹⁴²⁰. 18. ledna 1914 se zde zakoupili manželé **Václav a Marie Štěpánovi**¹⁴²¹. Štěpánovi dům velice zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet, proto propadl exekuci a 25. března 1930 jej ve veřejné dražbě koupila **záložna v Kostelci n. Čer. lesy**¹⁴²². Kupní smlouvou ho pak získali manželé **Vilibald a Anežka Veselí**¹⁴²³. Také manželé Veselí dům zadlužili. Sice předešli jeho exekuci, ale když na konci roku 1935 Anežka zemřela, byla její polovina rozdělena mezi manžela a věřitele neuvěřitelným způsobem: **a) Vilibaldu Veselému $\frac{1}{4}$; b) Josefu Brodskému $\frac{1}{264}$; c) Janu Brodskému $\frac{1}{264}$; d) Marii Rejnohové $\frac{1}{264}$; e) Bohumilu Kubelkovi $\frac{1}{528}$; f) Marii Tylínkové $\frac{1}{528}$; g) Aloisii Ptáčkové $\frac{1}{528}$; h) Antonii Kubelkové $\frac{1}{528}$; ch) Boženě Kubelkové $\frac{1}{528}$; i) Anně Kubelkové $\frac{1}{528}$; j) Barboře Čížkové $\frac{1}{528}$; k) Janu Kubelkovi $\frac{1}{528}$; l) Josefě Dostálové $\frac{1}{528}$; m) Marii Petrášové $\frac{1}{528}$; n)**

¹⁴¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 128.

¹⁴¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 141.

¹⁴¹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 2.

¹⁴¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 202.

¹⁴¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 203.

¹⁴¹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 2063/1876.

¹⁴²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 2067/1886.

¹⁴²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 93/1914.

¹⁴²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 1455/1930.

¹⁴²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 1565/1931.

Josefu Kubelkovi $\frac{1}{528}$; **o) Anně Langšádlové** $\frac{1}{704}$; **p) Josefu Coubalovi** $\frac{1}{704}$; **r) Františku Coubalovi** $\frac{1}{704}$; **ř) Antonínu Coubalovi** $\frac{1}{704}$; **s) Františku Kulíškovi** $\frac{1}{2112}$; **š) Josefu Kulíškovi** $\frac{1}{2112}$; **t) Bohumilu Kulíškovi** $\frac{1}{2112}$; **t') Josefu Kmochovi** $\frac{1}{2816}$; **u) Marii Šturcové** $\frac{1}{2816}$; **v) Jaroslavu Kmochovi** $\frac{1}{2816}$; **y) Jaroslavě Sochové** $\frac{1}{2816}$; **z) Marii Coubalové** $\frac{1}{2112}$; **ž) Janě Coubalové provd. Krütznerové** $\frac{1}{2112}$; **w) Karlu Coubalovi** $\frac{1}{2112}$; **aa) nezl. Miladě Coubalové** $\frac{1}{704}$; **bb) Františku Kubelkovi** $\frac{17}{528}$; **cc) Barboře Němečkové** $\frac{27}{528}$; **dd) Barboře Lomosové** $\frac{1}{88}$; **ee) Tomáši Kubelkovi** $\frac{17}{528}$; **ff) Marii Jirovské** $\frac{17}{528}$; **gg) Vincenci Kubelkovi** $\frac{17}{528}$; **hh) Josefu Jirovskému** $\frac{17}{1056}$; **chch) Jaroslavu Jirovskému** $\frac{17}{528}$ ¹⁴²⁴. Bylo zde tedy 38 (!) spolumajitelů, kteří vlastnili od 75 % až po 0,05 % objektu. Je zcela jasné, že drobní podílníci začali velmi záhy prodávat své podíly. Nejprve 4. ledna 1937 prodali spolumajitelé bb) a chch) své díly (celkem 108/528) Vilibaldu Veselému¹⁴²⁵. Po smrti hodináře Vilibalda Veselého zdělila 4. července 1944 jeho $\frac{504}{528}$ domu (tedy 95,5 %) snacha **Marie Veselá**, rozená Křepelková¹⁴²⁶. Usnesením okresního soudu v Uhlířských Janovicích z 11. července 1944 připadla $\frac{1}{704}$ Josefa Coubala **Josefu Kmochovi**¹⁴²⁷. Po smrti Marie Veselé pak 16. dubna 1954 zdělil jejích $\frac{504}{528}$ domu **František Křepelka** z Kostelce¹⁴²⁸. Dnešními vlastníky tohoto objektu jsou manželé **ak. arch. Jiří a Olga Andrlovi**.

Podle Zlatého urbáře patřily roku 1673 k tomuto domu 3 kopy záhonů polí (tj. cca 4,6 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 2 groše míšeňské a odvést 1 slepici¹⁴²⁹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – kromě majitelky i další rodina podnájemníků.

- čp. 51 (№ 43), Náměstí Smiřických

Stavba čp. 51 zachycená na katastru z roku 1841 je užší a má mezi sebou a čp. 50 úzkou uličku. Dům byl postaven nejspíš až v klasicismu po velkém požáru roku 1814 a původně měl ještě dlouhé pravé dvorní křídlo. Sklep patřící k čp. 51, jenž je značně hluboko a je pravděpodobně gotický, se jeví (bez zaměření) mimo půdorysnou plochu domu, na východ od stavby, což nasvědčuje zcela jiné situaci před klasicistní přestavbou. Gotické zástavbě v těchto místech nasvědčuje sklep patřící k čp. 51 a dnes zasypaný sklep patřící k čp. 53. Radikální přestavba domu a zástavba uličky mezi sousedním čp. 50 proběhla začátkem druhé poloviny

¹⁴²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 120/1935.

¹⁴²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 916/1937.

¹⁴²⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 921/1944.

¹⁴²⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 191/1944.

¹⁴²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 50, sb. listin 158/1954.

¹⁴²⁹ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

minulého století, nejpozději do roku 1873. Z této doby pochází přeřešení vnitřní dispozice přízemí i patra, nové stropní konstrukce a průčelí s kamennými konzolami pod balkonem na náměstí i pavlačí do dvora. Ze staršího domu se nad terénem zachovala pravděpodobně jen část obvodového zdiva.

Dům čp. 51 máme písemně doložen už v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564, kdy patřil **Pavlovi Širůčkovi**¹⁴³⁰. Pavel zemřel roku 1567 a tohoto gruntu se ujal jeho syn **Václav Širůček**, musel ovšem zaplatit druhé manželce svého otce a jejím dvěma dětem (Matouši a Kateřině) 30 kop grošů českých¹⁴³¹. Na přelomu 16. a 17. století byl jeho majitelem **Jan Jelínek**. Po něm dům vlastnil **Martin Komínek**, který jej 25. června 1611 prodal za 95 kop grošů míšeňských **Janu Sobkovi** (který už šlechtický přídomek „ze Šemberu“ neužíval) a jeho manželce Kateřině¹⁴³². Jan Sobek pocházel ze starého černokosteleckého rodu, jehož první známý člen – Matyáš Sobek ze Šemberu – zastával minimálně od roku 1584 úřad hejtmana (!) Černokosteleckého panství¹⁴³³. Celá rodina byla jistě na místní poměry velmi zámožná – svědčí o tom i fakt, že vlastnila svobodný dvůr v nedaleké Bohumili, který koupil roku 1584 právě Matyáš za 66 kop grošů českých¹⁴³⁴. A právě tento Matyáš získal 8. února 1580 (na přímluvu Smiřických) od císaře Rudolfa II. šlechtický erb a predikát „ze Šemberu“¹⁴³⁵. Když potom roku 1626 Jan Sobek zemřel, zdědil po něm tento dům v hodnotě 250 kop grošů míšeňských jeho syn **Jan Sobek**¹⁴³⁶. Jan, který v Kostelci působil v letech 1629-1654 jako konšel¹⁴³⁷, ovšem záhy umírá a celý dům připadl vdově Evě Sobkové. Eva přežila svého manžela téměř o padesát let. Ve své závěti z 11. října 1673 odkázala dům čp. 51 svému synu **Tomáši Sobkovi**; musel však zaplatit 400 kop grošů míšeňských ostatním matčiny dědicům¹⁴³⁸. V tomto období dům celkem třikrát vyhořel – nejprve 1. ledna 1657, následně 9. června 1660 a nakonec roku 1716¹⁴³⁹. I Tomáš Sobek byl v Kostelci společensky činný, minimálně roku 1688 vykonával úřad radního¹⁴⁴⁰. Neznámou smlouvou potom přešel tento dům na Tomášova syna **Jana Sobka**, který ovšem záhy umírá. Zanechal po sobě vdovu Justinu a nezletilého syna Tomáše. Justina Sobková se po smrti svého

¹⁴³⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁴³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 31.

¹⁴³² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 142.

¹⁴³³ NA Praha, DZV 182, fol. E28.

¹⁴³⁴ NA Praha, DZV 182, fol. E28; žil ještě roku 1609, kdy prodal jednu chalupu od bohumilského dvora Martinu Štastnému, SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha (1606-1613), inv. č. 3161, fol. 85. Jeho manželkou byla Eliška ze Lhotic, příbuzná dřívějších majitelů dvora v Bohumili.

¹⁴³⁵ NA Praha, SAL, 12, fol. 2-2 p.v.; jednalo se o tento erb: V černém štítě stříbrné kosmé břevno, v němž doleva běžící plavý chrt s černou tlamou a červeným obojkem s zlatým kroužkem. Nad štítem kolčí helm se stříbrno-černými příkrývadly a černo-stříbrnou točenicí a feflíky. Klenot: Dva stříbrno-černě dělené bůvolí rohy, mezi nimiž stejný chrt jako ve štítě.

¹⁴³⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 46.

¹⁴³⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

¹⁴³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 47A.

¹⁴³⁹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁴⁴⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

prvního manžela podruhé provdala za zdejšího měšťana **Jakuba Synáčka** (mj. majitele domu čp. 39), kterému také zděděný dům 6. července 1734 prodala za 670 kop 10 grošů míšeňských (čili 781 zlatých 51 krejcarů rýnských)¹⁴⁴¹. Poté, co **Tomáš Sobek** ml. dosáhl plnoletosti, prodal mu Jakub Synáček 2. července 1761 otcovský dům za 885 zlatých rýnských. Vymínil si ale doživotní bydlení pro sebe a manželku Justinu¹⁴⁴². Tomáš ale do roka zemřel a vdova Anna Sobková prodala 23. září 1762 dům čp. 51 za 1140 zlatých rýnských vzdálenému příbuznému svého zesnulého manžela - **Janu Sobkovi** (viz dům čp. 44)¹⁴⁴³. Jan Sobek, poslední majitel tohoto domu z rodu Sobků, držel dům déle jak dvacet let. Byl i činný v městské samosprávě – nejprve byl v letech 1765-1768 mladším rychtářem, pak mezi roky 1780-1782 tzv. kontribuci rozhodujícím a nakonec ve funkčním období 1782-1785 i obecním mladším. Roku 1785 jej prodal za 1120 zlatých rýnských **Vojtěchu Rybákovi**¹⁴⁴⁴. Od Vojtěcha Rybáka koupil dům 26. ledna 1791 černokostelecký měšťan a vlastník domu čp. 165 **Jan Tůma** za 990 zlatých rýnských¹⁴⁴⁵. Jan Tůma ale nevlastnil tento dům dlouho, na konci roku 1795 totiž umírá a po něm ho 21. prosince 1795 dědí jeho syn **Josef Tůma**¹⁴⁴⁶. Josefu Tůmovi se asi dům zdál zbytečně veliký, a proto jeho jednu část prodal 2. ledna 1805 za 1300 zlatých Janovi Čermákovi¹⁴⁴⁷. Přibližně o měsíc později proběhlo definitivní očíslování všech domů a z této části se rázem stal samostatný dům čp. 51, zatímco druhá část domu patřící i nadále Josefu Tůmovi se stala domem čp. 52. Jen pro zajímavost uvedme, že na počátku 19. století v tomto domě sídlil vyhlášený hostinec a krčma, ve které se vyčepovalo suverénně nejvíce sudů piva ze všech kosteleckých hospod – celá čtvrtina všeho kosteleckého piva se propila právě zde¹⁴⁴⁸ (během 20. let ovšem z neznámých důvodů hostinec zcela zanikl).

Jan Čermák ovšem prodal dům čp. 51 obratem (29. dubna 1805) **Antonínu Smutnému** za 1500 zlatých rýnských¹⁴⁴⁹ - ve skutečnosti ale získal jeho dům čp. 19 (nejvýstavnější objekt na náměstí), takže si vlastně oba objekty vyměnili – zdá se, že za touto i následnou transakcí byla snad jeho zhoršující se finanční situace, poněvadž se neustále stěhoval do méně a méně výstavných obydlí. O osm let později, 4. května 1813, prodal Antonín Smutný se svou manželkou tento objekt manželům **Janu a Veronice Miřetínským** za částku 550 zlatých¹⁴⁵⁰. Poté, co dům 29. května 1814 vyhořel, byli jej nuceni manželé Miřetínští přestavět. Dům však podrželi pouze

¹⁴⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 276.

¹⁴⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 228.

¹⁴⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 230.

¹⁴⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 18.

¹⁴⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 19.

¹⁴⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 23.

¹⁴⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 12.

¹⁴⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1815).

¹⁴⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 7.

¹⁴⁵⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 5.

do 19. prosince 1818, kdy jej za 3400 zlatých převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Terezií Agary**. V testamentu z 25. května 1836 ustanovila vdova Terezie za dědice tohoto objektu v hodnotě 972 zlatých **Vincence Bártla**¹⁴⁵¹. Nejprve se zde usadil a žil zde s celou rodinou. Později se ale přestěhovali na opačnou stranu náměstí – do domu čp. 29 a německy psanou kupní smlouvou z 22. dubna 1847 převedl tuto nemovitost za 3200 zlatých na manžele **Martina a Barboru Brtnické** z Českého Brodu¹⁴⁵². Martin ovšem zanedlouho zemřel a vdova Barbora se rozhodla dům (snad pro ni zbytečně velký) prodat. Stalo se tak 26. srpna 1851 a jeho kupujícím byl pozdější dlouhodobý černokostelecký starosta **Josef Koštír**, který za něj vydal 5500 zlatých¹⁴⁵³, a který ho od základu přestavěl. Josef ve městě nejprve působil v letech 1864-1874 jako zastupitel, následně rok jako IV. radní a po smrti purkmistra Geržábka byl v listopadu 1875 zvolen jeho nástupcem¹⁴⁵⁴. Po jeho smrti potom 21. prosince 1885 zdědila dům vdova Františka († 1890).

Výčet dalších majitelů domu čp. 51 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 30. července 1893 jej koupila **Anna Polandová** z Kostelce čp. 59¹⁴⁵⁵. Po její smrti byl v dědictví 28. května 1922 přiřčen napůl **Eugenu Stoklasovi a Růženě Bémové**¹⁴⁵⁶. 10. června 1928 prodali dům snoubencům lékárníku **Otakaru Reifovi a Marii Práškové**¹⁴⁵⁷. Z nám neznámých příčin byla po 2. světové válce podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19.5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na polovinu PhMgr. Otakara Reifa († 1970) **Národní správa**¹⁴⁵⁸, ačkoliv se několikrát soudně domáhal změny tohoto rozhodnutí. Po smrti Marie Reifové zdědil 19. března 1964 její polovinu syn **Kamil Reif**¹⁴⁵⁹, který vlastní dům doposud.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 5 kop 50 záhonů polí (tj. cca 9 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 15 grošů a 4½ penízu míšeňského a požnout 16 záhonů polí¹⁴⁶⁰. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 30½ groše českého, odváděli 6 slepic a žennou robotu vykonávali 5½

¹⁴⁵¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 118.

¹⁴⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 88.

¹⁴⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 315.

¹⁴⁵⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 81-82.

¹⁴⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 51, sb. listin 6076/1893.

¹⁴⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 51, sb. listin 553/1922.

¹⁴⁵⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 51, sb. listin 566/1928.

¹⁴⁵⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 51, sb. listin 423/1945.

¹⁴⁵⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 51, sb. listin 652/1964.

¹⁴⁶⁰ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

dne¹⁴⁶¹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem třináct lidí (!) – vedle majitelky i další tři rodiny podnájemníků.

- čp. 52 (№ 43), Náměstí Smiřických

Dům čp. 52 s uličkou na západní straně mezi čp. 51 a 52 je snad barokního původu, přestavěn byl za klasicismu roku 1822, jak je vyryto na klenáku kamenného klasicistního portálku přeneseného sem pravděpodobně z jižního průčelí do náměstí, a to při přestavbě roku 1885. Tehdy byl objekt přistavěn na západě o část, jež tvoří v přízemí průjezd do dvora, byla upravena dispozice v přízemí, nově postaveno schodiště do patra a vyměněna větší část stropních konstrukcí a celá průčelní fasáda byla zvýšena o 1,8 metru. Starší konstrukcí než klasicistní by mohla být část obvodového zdiva spolu s rozvrhem půdorysu na severním konci domu. Klasicistního původu je placková klenba v přízemí a portálek při vstupu do dvora s letopočtem 1822.

Dům čp. 52 patří také mezi nejstarší objekty města Kostelce nad Černými lesy. Až do roku 1805 tvořil se sousedním domem čp. 51 jeden celek, který před rokem 1805 vlastnil černokostelecký měšťan **Josef Tůma**. Ten zde ale nežil a místo toho nemovitost pronajímal – např. roku 1806 manželům Janovi a Apoleně Schützovým za roční nájemné 60 zlatých¹⁴⁶². Po smrti svého manžela hospodařila od 18. prosince 1812 na tomto domě v hodnotě 1490 zlatých vdova **Ludmila Tůmová**¹⁴⁶³. I tento objekt vyhořel při velkém požáru města 29. května 1814 a musel být následně obnoven - v klasicistním stylu, roku 1822, jak je vyryto na klenáku kamenného klasicistního portálku. Ludmila se po smrti svého prvního manžela znovu provdala a již jako Saidlová předala 6. května 1832 tento dům v hodnotě 1000 zlatých své dceři **Rozálii Svobodové** a vymínila si zde doživotní bydlení¹⁴⁶⁴. Po smrti své matky se Rozálie, která zde již nežila, rozhodla prodat dům čp. 52 manželům, kosteleckým novousedlíkům, **Janovi a Marii Hořínkovým** za 3000 zlatých – stalo se tak smlouvou z 10. července 1847¹⁴⁶⁵. Ač se Jan do Kostelce přistěhoval, aktivně se zapojil do místního dění a v červenci 1850 byl zvolen prvním místním purkmistrem po pádu absolutismu (byl jím až do roku 1854 a krátce potom ještě v lednu 1859) a později v letech 1854-1862 městským zastupitelem¹⁴⁶⁶. Z roku 1855 pak pochází věcné břemeno pro zdejší vlastníky, že majitel objektu čp. 338 nesmí udělat okno do dvora čp. 52. Manželé Hořínkovi zde žili skoro čtyřicet let. Na lékárníka Hořínka vzpomíná M. Strettiová ve svých pamětech takto: *Byl to již starý pán, bělovlasý dědeček, vyhříval se na sluníčku na lavici*

¹⁴⁶¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 10v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁴⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 25.

¹⁴⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 6.

¹⁴⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 69.

¹⁴⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 160.

¹⁴⁶⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 80.

před lékárnou, která vypadala zcela jinak než nyní – byl to tenkrát nepatrný prostý krámk. Každý se u starého moudrého a zkušeného pána zastavil, trochu si s ním popovídal, ale starý pán byl již silně nahluchlý. Poměnkové modré oči v růžové hladké tváři, bezzubá ústa se stále přívětivě usmívala. Šňupal, stále kýchal a oháněl se velkým červeným šátkem. Jak bylo v zimě teplo a útulno nahoře v jejich pokoji! Měli velké hrací hodiny, v nichž za sklem pracovali různí řemeslníci, jeden panáček šlapal kolo. Dlouho jsem vždy u nich postávala¹⁴⁶⁷.

Výčet dalších majitelů domu čp. 52 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. 14. července 1885 jej koupili manželé **Jan a Anna Neumannovi**, kteří ho zcela přestavěli¹⁴⁶⁸. M. Strettiová o něm říká: ... *menší postavy s mohutným narezlým knírem, byl jako rtuť čilý, pln energie. Vyráběl proslulé dobré likéry, znamenitou višňovku, jeden čas sodovku, vařil ve velkém malinovou šťávu. Pan Neumann byl mladočech, odbíral Národní listy a byl snad jediný v Kostelci, který si dával posílati i odpolední vydání. K páté hodině scházivali se páni v lékárně pro nejnovější zprávy. Byly-li politické události ve světě, byla lékárna obležena.* 29. září 1899 koupí získali Bohdan a Arnoštka Reifovi. Bohdan byl povoláním lékárník, a proto si zde zřídil lékárnu. Po jeho smrti roku 1941 zdědil jeho polovinu 30. července 1942 syn **PhMgr. Otakar Reif**, majitel sousedního objektu čp. 51¹⁴⁶⁹. Z nám neznámých příčin (snad kolaborace za války) byla po 2. světové válce podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19.5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na polovinu PhMgr. Otakara Reifa († 1970) **Národní správa**¹⁴⁷⁰, ačkoliv se několikrát soudně domáhal změny tohoto rozhodnutí. Dnes je tento dům ve vlastnictví manželů **MVDr. Zdeňka a MVDr. Radomíry Steinocherových**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset osob, tj. majitel a jeho rodina.

- čp. 53 (№ 44), Náměstí Smiřických

Podle fotografie pořízené před rokem 1884 se před novodobou přestavbou toho roku jednalo o jednopatrovou budovu barokního původu s mansardovou valbovou střechou (s hřebenem rovnoběžným s uliční čarou), jejíž půdorys odpovídá stávajícímu domu bez východní méně

¹⁴⁶⁷ Kostecké minikalendárium 3/2003, s. 10.

¹⁴⁶⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 52, sb. listin 6299/1885.

¹⁴⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 52, sb. listin 739/1899 et 796/1942.

¹⁴⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 52, sb. listin 423/1945.

hluboké a nižší části objektu a bez pravého dvorního křídla vybíhajícího k severu¹⁴⁷¹. Roku 1885 pak byla na jeho místě postavena nová obecná chlapecká škola.

Dům čp. 53 se poprvé v písemných pramenech objevuje již 1. března 1560, kdy ho od **Kryštofa Forýra** koupil za 60 kop grošů českých **Václav Magrle ze Sobíšku**¹⁴⁷². Pocházel z rodiny, která se poprvé objevuje v Praze roku 1525. Je zajímavé, že doklady o případné nobilitaci tohoto rodu chybí. Pokud víme, Václav se nikdy neoženil a zemřel snad v Kostelci nad Černými lesy bezdětný¹⁴⁷³. Erbovním znamením rodu Magrlů byl: štít modrý; v něm při spodku černé orlí křídlo; svrchu dvě zlatá jablka. Klenot: složená orlí křídla, pravé zlaté, levé modré¹⁴⁷⁴. 4. prosince 1562 koupili tento grunt rychtář a konšelé města Kostelce za 54 kop grošů českých k ruce **Vaňka Myslivce**, původem z Chrást'an¹⁴⁷⁵. Již rok předtím, 1. července 1561, si tento Václav Myslivec koupil v Kostelci dům od dřívějšího hejtmana panství Linhart z Hrádku (1547-1555) za 40 kop gr. českých a o jeho zámožnosti svědčí i fakt, že tuto sumu splatil hned do druhého roku¹⁴⁷⁶. Roku 1611 je jako jeho majitel uváděn **Martin Hebek**¹⁴⁷⁷. Roku 1620 byl v majetku černokosteleckého měšťana **Václava Bílského-Bílka-Bilíka**. Po jeho smrti koupila tento dům 13. července 1626 černokostelecká obec za 750 kop grošů míšeňských (!) a zřídila v něm **obecní hostinec zvaný „šenkhaus“**¹⁴⁷⁸. 15. července 1640 jej obec prodala za 760 kop grošů míšeňských (což představovalo hodnotu, za kterou by tehdy bylo možno v Kostelci pořídit až čtyři domy okolo náměstí) **Jindřichu Náchodskému**¹⁴⁷⁹. Ten zde hostinec zachoval a pojmenoval ho U zlatého jelena¹⁴⁸⁰. Jindřich Náchodský byl v Kostelci velmi významnou postavou. Již roku 1640 se v písemných pramenech uvádí jako vrchní šafář místního knížecího hospodářského dvora, roku 1646 byl prokazatelně černokosteleckým konšelem¹⁴⁸¹. Jeho kariéra pokračovala i nadále. Svého vrcholu dosáhla roku 1647, kdy byl Jindřich po smrti Šimona Mazánka, dosavadního purkrabího panství, jmenován na jeho místo. Tento post opustil roku 1653. 19. února 1655 byl ustanoven císařskou komisí purkrabím Černokosteleckého panství podruhé¹⁴⁸², ale jím nezůstal po navrácení panství Lichtenštejnům dlouho (jen do 1656). Až do své smrti se pak v písemných pramenech uvádí jakožto místní primas¹⁴⁸³. Dům v tomto období celkem dvakrát

¹⁴⁷¹ Kostelecké minikalendárium 6/2003, s. 16.

¹⁴⁷² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 24.

¹⁴⁷³ NA Praha, Dobřenský, materiály k rodokmenům S.

¹⁴⁷⁴ KOČKA, V., *Unhošťské rody erbovní*, Praha 1948, s. 36.

¹⁴⁷⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 24.

¹⁴⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 26.

¹⁴⁷⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 142.

¹⁴⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 175.

¹⁴⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 48.

¹⁴⁸⁰ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 62.

¹⁴⁸¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁴⁸² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 277 p.v.-278.

¹⁴⁸³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

vyhořel – 1. ledna 1657 a roku 1661¹⁴⁸⁴. Po jeho smrti se vdova Máří Náchodská znovu provdala za **Jana Daniela Vokouna**. Jemu také dům s hostincem 31. prosince 1668 za 760 kop grošů míšeňských prodala¹⁴⁸⁵. I Daniel Vokoun byl v Kostelci nad Černými lesy politicky činný – minimálně v letech 1671 a 1675-1677 zastával úřad konšela¹⁴⁸⁶. Je zajímavé, že roku 1675 byla Janova dcera Dorota pro blíže neurčené smilstvo nejprve 1 hodinu upoutána na pranýř a poté vyhnána z města¹⁴⁸⁷. Pro **obec** představoval jistě tento hostinec neopomenutelný zdroj příjmů, a tak se rozhodla odkoupit jej od Jana Vokouna. Stalo se tak 28. ledna 1678 a kupní cena byla stanovena na 600 kop grošů míšeňských¹⁴⁸⁸. Již o čtyři roky později, 22. června 1682, ale prodala obecní rada hostinec černokosteleckému purkrabskému písaři **Ondřeji Florentinovi Neydhartovi** za 550 kop grošů míšeňských¹⁴⁸⁹. Ani Ondřej Florentin Neydhart ale nedržel dům čp. 53 příliš dlouho. Už 15. prosince 1688 ho prodává za 550 kop grošů míšeňských zpět **obci**¹⁴⁹⁰. O pět let později, přesně 10. července 1693, prodala obecní rada, už nadobro, tento dům za 550 kop grošů míšeňských mlynáři **Vilému Melounovi** a jeho manželce Anně¹⁴⁹¹. Víme, že Vilém Meloun byl roku 1703 černokosteleckým radním¹⁴⁹². Po zemřelém otci zdědil 16. července 1709 dům starší syn **David Meloun**. Vilém Meloun si zde však vymínil doživotní bydlení¹⁴⁹³. Mladší z bratrů, Michal Meloun, zdědil po otci především zahradu u domu čp. 53. Tuto zahradu prodal 27. března 1716 za 80 kop grošů míšeňských obecní radě, která na ní během dvou let vystavěla novou školní budovu (čp. 81)¹⁴⁹⁴. Tohoto roku (1716) lehl dům popelem¹⁴⁹⁵. David Meloun zastával v letech 1720-1734 v městečku úřad konšela¹⁴⁹⁶. Pro období mezi roky 1730 a 1750 se bohužel nezachovala příslušná pozemková kniha. Znovu se dům vyskytuje v písemných pramenech až roku 1751. Tehdy byl ale už jeho majitelem **Jan Koula**. 7. února 1753 prodal Jan Koula svůj dům Janu Synáčkovi za 840 zlatých rýnských¹⁴⁹⁷. Avšak velice záhy umírá a dům po něm dědí vdova **Veronika Synáčková** a dcera Magdalena, kterým jej odkázal poslední vůlí z 29. dubna 1757¹⁴⁹⁸. Veronika se posléze podruhé provdala. Tento dům prodala 3. července 1765 svému zeti **Vojtěchu Kovaříkovi** za 1595 zlatých rýnských¹⁴⁹⁹. Již roku 1767 ale vyvstal mezi Veronikou Synáčkovou

¹⁴⁸⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁴⁸⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49.

¹⁴⁸⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁴⁸⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 18.

¹⁴⁸⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49C.

¹⁴⁸⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49D.

¹⁴⁹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49G.

¹⁴⁹¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49G.

¹⁴⁹² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁴⁹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49G.

¹⁴⁹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 49J.

¹⁴⁹⁵ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁴⁹⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁴⁹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 288.

¹⁴⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 294

¹⁴⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 295

a jejím zetěm spor o placení splátek za koupený dům. Vojtěch Kovařík měl se svou tchýní již předešle několik sporů a měl být na ni hrubý¹⁵⁰⁰. O pět let později – 18. února 1772 – prodal Vojtěch Kovařík se svou manželkou Magdalenou, dům čp. 53 **Václavu Fialovi** (synovi Josefa Fialy) za 1000 zlatých¹⁵⁰¹. Václav Fiala zplodil dva životaschopné syny – Františka a Václava. Po otcově smrti si oba synové rozdělili 19. prosince 1783 dům rovným dílem, takže jednu polovinu domu v hodnotě 500 zlatých rýnských zdědil **František Fiala** a druhou polovinu domu ve stejné hodnotě jeho bratr **Václav Fiala**¹⁵⁰². 23. února 1788 Václava Fiala odkoupil od bratra Františka za 400 zlatých rýnských jeho polovinu a stal se tak jediným majitelem celého domu¹⁵⁰³. Po smrti svého manžela předala vdova Anna Fialová 24. března 1807 dům čp. 53 v celkové hodnotě 500 zlatých svému synovi **Františku Fialovi**¹⁵⁰⁴. Poté, co 29. května 1814 dům při velkém požáru města vyhořel, rozhodl se František Fiala neinvestovat do jeho obnovy. Namísto toho jej 16. června 1815 vyměnil s manželou **Josefou a Antonínem Křížovými** za jejich mlýn ve vsi Struhy¹⁵⁰⁵. Manželé Křížovi obnovili dům v jeho původní podobě a 1. dubna 1819 ho kupní smlouvou převedli za 12 000 zlatých na **Matěje Půhonu**¹⁵⁰⁶, který ho ale obratem prodal 3. dubna 1819 za 12 400 zlatých **Václavu Sobotovi**¹⁵⁰⁷. Václav zde žil takřka dvacet let. Po jeho smrti se vdova Anna znovu provdala (provd. Cibulková) a dům se rozhodla prodat. Převedla jej německy psanou kupní smlouvou z 3. července 1840 na vdovu **Marii Annu Ohmannovou** z Jiřetína za částku 8000 zlatých¹⁵⁰⁸. I nadále zde ale zdejší majitelé provozovali vyhlášený hostinec. Po smrti své matky byl sice 5. listopadu 1856 za jejího univerzálního dědice ustanoven syn **Eduard Ohman**, ale musel současně vyplatit své sourozence¹⁵⁰⁹. Eduard Ohman byl ve městě velice váženým měšťanem, už pro své postavení předního hostinského. Zemřel předčasně ve věku 53 let v dubnu 1870. V dědickém řízení připadl hostinec *zvaný Ujelena* jeho synovi **Eduardu Ohmanovi** ml. Ten ale neměl v úmyslu věnovat se otcovskému povolání, a tak 31. srpna 1872 prodal zděděný hostinec za částku 7625 zlatých manželům **Františkovi a Alžbětě Kašovým** z Kostelce¹⁵¹⁰.

Výčet dalších majitelů domu čp. 53 na náměstí uvádíme již jen ve stručném přehledu. Po Alžbětině smrti byla 30. května 1878 její polovina v dědictví rozdělena rovným dílem mezi její tři

¹⁵⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 346

¹⁵⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 1.

¹⁵⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 103-107.

¹⁵⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 118.

¹⁵⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 36.

¹⁵⁰⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 282.

¹⁵⁰⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 107.

¹⁵⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 111.

¹⁵⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 48.

¹⁵⁰⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 159.

¹⁵¹⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 291.

pozůstalé děti **Františka, Františku a Jaroslava Kašovy**¹⁵¹¹. 16. října 1880 ho koupila **obec** za účelem přestavění na **školu**, na kterou pak 31. května 1884 objekt převedla¹⁵¹². Po vystavění nové školní budovy na protější straně náměstí roku 1901 prodala 17. července t.r. obec dům čp. 53 **záložně v Kostelci n. Č. l.** za vcelku vysokou částku 40.000 zlatých¹⁵¹³. 14. března 1919 jej opět koupilo **město**, a to je zdejším vlastníkem dosud¹⁵¹⁴.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 5 kop záhonů polí (tj. cca 7,7 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopu 4 groše míšeňské a obci 6 grošů míšeňských¹⁵¹⁵. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 6 grošů českých a z louky u Svatbína k němu patřící 7 grošů českých, odváděli 1 slepici a žennou robotu vykonávali 1 den¹⁵¹⁶. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo trvale celkem pět lidí, tzn. rodina podnájemníků.

- čp. 54 (№ 63), Lázeňská

Dnešní objekt čp. 54 je klasicistního původu, postaven byl po ničivém požáru roku 1814. Jeho historie se začíná odvíjet 1. dubna 1740. Tento den totiž koupil **František Šic** z Prahy stavební parcelu pro postavení domu dlouhou 7 sáhů za 20 kop grošů míšeňských¹⁵¹⁷. Dům ale nevlastnil dlouho, protože roku 1743 umírá. 6. prosince 1743 byl dům ohodnocen na 123 kop 20 grošů míšeňských a předán nejmladšímu synovi **Václavu Šicovi**¹⁵¹⁸. Neznámou kupní smlouvou se někdy ve třetí čtvrtině 18. století dostal dům do držení manželů **Matěje a Josefy Blažkových**. Pro pokročilost věku předali Blažkovi 19. dubna 1811 objekt čp. 54 své dceři a zeti **Františku a Kateřině Havlišťovým** za částku 1280 zlatých¹⁵¹⁹. Krátce nato, 29. května 1814, dům do základů vyhořel. Manželé Havlišťovi jej ale následně znovu vystavěli. Dům ovšem podrželi pouze do 12. září 1824, kdy jej od nich koupila vdova **Marie Titzová** z Doubku za 260 zlatých pro svou dceru **Marii Horálkovou**¹⁵²⁰. Když potom 15. listopadu 1855 Marie zemřela, zdědily objekt její tři dcery **Marie, Josefa a Anna Horálkovy**, aniž by o tom ovšem učinily zápis do pozemkové knihy.

¹⁵¹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 53, sb. listin 1766/1878.

¹⁵¹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 53, sb. listin 7932/1880 et 4340/1884.

¹⁵¹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 53, sb. listin 490/1901.

¹⁵¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 53, sb. listin 130/1919.

¹⁵¹⁵ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁵¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 11; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁵¹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 387.

¹⁵¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 387 p.v.-388.

¹⁵¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 382.

¹⁵²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 37.

Přehled dalších majitelů domu čp. 54 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 2. ledna 1865 ho koupili manželé **Václav a Františka Třeskovi**¹⁵²¹. Václav zemřel 20. 5. 1890 a Františka jej následovala přesně o sedm dní později. Objekt pak přešel v dědictví na pozůstalou dceru **Marii Třeskovou**¹⁵²². Ta neměla v úmyslu usadit se zde, a tak jej 10. října 1892 prodala **Františku a Kateřině Cyrusovým**¹⁵²³. 15. ledna 1895 se tu zakoupil obuvník **Antonín Reiniger** z Kostelce čp. 68 († 1945), který ho 19. února 1900 prodal **Anně Slavíkové**¹⁵²⁴. Její manžel Karel Slavík, povoláním pekař, zde chtěl zřídit pekárnu, ale městská rada jeho žádost v tomto směru zamítla, neboť dům měl pouze jeden sešlý komín¹⁵²⁵. Zajímavé také je, že ještě v této době (tj. roku 1899) byla stavba kryta šindelem. Již o rok později, 17. října 1901 objekt koupí získali manželé **Jan a Anna Kellerovi**¹⁵²⁶. 16. dubna 1903 ho prodali **Janu Hejtmánkovi** a odstěhovali se z Kostelce¹⁵²⁷. 20. srpna 1907 koupil tento dům **František Mikulec** z čp. 82 a byl po delší době prvním majitelem, který tu žil delší dobu¹⁵²⁸. Několik měsíců před svou smrtí jej předal 23. října 1929 své dceři **Marii Mikulcové**, později provdané Pavličkové († 1969)¹⁵²⁹. 16. listopadu 1962 pak prodala dům manželům **Janovi a Alžbětě Černým**, ovšem vymínila si zde doživotní bydlení¹⁵³⁰. Dnešním vlastníkem tohoto objektu je p. **Milan Ulom** z Kostelce čp. 338.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem tři osoby.

- čp. 55 (№ 62), Lázeňská

O domu čp. 55 nevíme až do roku 1870 takřka nic a z neznámých důvodů se vůbec neobjevuje v gruntovních knihách. Víme jen tolik, že stál už roku 1771, kdy proběhlo první očíslování domů. Podle Josefínského katastru z roku 1789 patřil přímo vrchnosti, tedy majitelům Černokosteleckého panství, a sloužil jako **obydlí panského drába**. Za neznámých okolností a neznámo kdy se pak dostal do držení soukromých osob.

- čp. 56 (№ 108), Lázeňská

Dnešní objekt čp. 56 je klasicistního původu a byl postaven po požáru města roku 1814 ve stávajícím rozsahu včetně zástavby na severní straně dvora. Novodobě byl přestavován – roku

¹⁵²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 3423/1865.

¹⁵²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 7502/1890.

¹⁵²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 7014/1892.

¹⁵²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 140/1900.

¹⁵²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

¹⁵²⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 650/1901.

¹⁵²⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 313/1903.

¹⁵²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 630/1907.

¹⁵²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 2224/1943.

¹⁵³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 54, sb. listin 164/1962.

1959 byly při adaptacích vybourány dvě vnitřní zdi a novými příčkami pozměněna dispozice, rovněž byly upravovány otvory ve východním, západním a severním průčelí.

Nevíme bohužel přesně, kdy dům čp. 56 vznikl, muselo to ovšem být krátce po roce 1771. První záznam o něm v pozemkových knihách pochází až z 24. července 1774, kdy zemřel jeho původní majitel **Jan Gottfried Müller** a jeho dědici objekt prodali za 291 zlatých rýnských a 30 krejcarů **Janovi Kuncovi** z Kostelce čp. 5. Jednalo se o tzv. emfiteutní dům, což znamenalo, že stál na panském pozemku a zdejší majitelé z něho každoročně platili vrchnosti nájemné. Jan zde žil se svou manželkou Magdalenou přes třicet let. Ve stáří se ale rozhodl prodat ho, což učinil 3. prosince 1811, kdy se tu zakoupili manželé **Jan a Anna Nedvědovi** z Kostelce čp. 5 za 283 zlatých rýnských. Krátce nato, 29. května 1814, celý dům vyhořel. Manželé Nedvědovi jej ale následně znovu vystavěli. Snad se později zmohli na větší dům a tento převedli 27. října 1824 kupní smlouvou na vdovu **Annu Frankovou** za 450 zlatých. Dům podržela pouze osm let. 31. srpna 1833 ho od ní za 500 zlatých koupil novousedlík **Adolf Liebmann**. Po jeho smrti zdědila 15. listopadu 1847 celý objekt v hodnotě 500 zl. vdova Anna Liebmannová. Ta zde překvapivě nezůstala, a místo toho 1. prosince 1847 dům prodala manželům **Václavu a Kateřině Brabcovým** z Kostelce čp. 248 za 700 zlatých. Žili zde jedenáct let; snad byl brzy pro rozrůstající se rodinu domek malý, a tak jej 2. února 1858 postoupili kupní smlouvou **Františku a Marii Bartošovým** z Přehvozdí za sumu 600 zlatých. Ti pak 27. června 1874 převedli tento objekt na syna a snachu, **Františka a Marii Bartošovy**, a vyměnili si zde doživotní bydlení¹⁵³¹. Stejně tak tito manželé Bartošovi zde žili až do smrti. Poté, co roku 1891 František zemřel, hospodařila tu nejprve sama vdova Marie. Nakonec ale 19. dubna 1893 darovala domek čp. 56 své dceři a zeti, **Janu a Marii Plesnivým**¹⁵³². Když již oba dospěli do věku 60 let, rozhodli se také dům převést na syna a jeho manželku – **Václava a Ludmilu Plesnivých**. Stalo se tak darovací smlouvou z 11. listopadu 1924¹⁵³³. Oba zde pak žili až do své smrti v letech 1974 a 1967. Potom byl majitelem tohoto objektu potomek původních majitelů, p. **Václav Plesnivý** († 25.8. 2003) a dnes **Václav Plesnivý mladší**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili pouze tři lidé.

- čp. 57 (№ 61), Lázeňská

Dům čp. 57, v dnešní podobě už barokního původu, tvořil původně spolu se sousedním domem čp. 58 jediný celek, rozdělený na dva roku 1799. Po požáru roku 1890 byl rozšířen do

¹⁵³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfiteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 56.

¹⁵³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 56, sb. listin 3658/1893.

¹⁵³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 56, sb. listin 40/1925.

dvora a přestavěn¹⁵³⁴. Roku 1934 jej majitelé zvýšili o jedno patro a udělali novou fasádu. Obvodová zeď do ulice v přízemí je nově postavena, střední zeď byla roku 1934 nahrazena v přízemí průvlakem z traverzy. Dům měl původně uprostřed průčelí niku, kde byla umístěna kamenná soška sv. Jana Křtitele nepřilíš náročného zpracování, chovaná dnes uvnitř domu.

Ač se to na první pohled nezdá, patří domy čp. 57 a 58 v Lázeňské ulici k vůbec nejstarším stavbám v Kostelci. Původně sloužil objekt jako cihelna¹⁵³⁵, zmiňovaná už v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564¹⁵³⁶, a tehdy patřil přímo **vrchnosti**. Snad nebudeme daleko od pravdy, když se budeme domnívat, že tato cihelna vznikla v přímé souvislosti s renesanční přestavbou zámku probíhající od roku 1549, pro který vyráběla cihly, dlažbu i střešní krytinu. Víme, že roku 1654 byla tato stavba celá dřevěná a byla u ní samostatně stojící zastřešená pec, ve které se mohlo najednou vypálit až 30 tisíc cihel. Později vybudovala vrchnost cihelnu u Jevanské ulice (dnes čp. 100) a tuto starou prodala tehdejší majitelka Marie Terezie Savojská svému architektovi **Tomáši Budilovi**, který ji barokně přestavěl na obytný dům. Po jeho skonu pak připadl pozůstalému synovi, **Václavu Antonínu Budilovi**. Tento významný místní stavitel žil v Říčanech a vykonával zde funkci primátora. V celém zdejší kraji po něm a jeho otci Tomášovi zbylo dodnes mnoho staveb a přestaveb – pro vévodkyni Savojskou přestavěl většinu kostelů, např. kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Lstiboři, kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech, vedl opravu kostela sv. Gotharda v Českém Brodě, radnice v Říčanech atd. Vedl také přestavbu zámku v Kostelci nad Černými lesy 1752-1759, podle návrhu svého otce například postavil kostel Narození Panny Marie v Poříčanech, podle plánů Antonína Haffeneckera provedl přestavbu předzámčí v Kostelci nad Černými lesy aj¹⁵³⁷. Po jeho smrti († 17. 6. 1770) prodali pozůstalí 27. února 1773 tuto stavbu za 200 zlatých rýnských místnímu sladovníkovi **Vojtěchu Kovaříkovi**. Vojtěchova manželka Magdalena Synáčková mu pak věnem přinesla ještě rozlehlou zahradu v hodnotě 331 zlatý rýnský (!) pod zámeckými valy, takže tím pochopitelně hodnota domu ještě stoupla. Roku 1799 přesto Vojtěch odprodal jednu část stavby (dnes domek čp. 58). Když zemřel, zdědil 31. prosince 1810 dům jeho syn **Matěj Kovařík**. Krátce nato, 29. května 1814, celý dům vyhořel a musel být nákladně obnoven. Matěj se později odstěhoval z Kostelce a prodal objekt 25. června 1817 za částku 111 zlatých svému bratrovi a jeho ženě, **Vojtěchovi a Eleonoře Kovaříkovým**, ačkoliv jeho pravá hodnota byla i s pozemky 1040 zlatých. Kovaříkovi ovšem dům zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec jim propadl v exekuci a ve veřejné

¹⁵³⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

¹⁵³⁵ AM Český Brod, sign. III/9, fol. 3. (Výtah ze Zlatého urbáře s pozdějšími poznámkami, původně součást fondu Vs Kostelec nad Černými lesy, po roce 1954 se však dostal do Podlipanského muzea v Českém Brodě a odtud při inventarizaci do fondu AM Český Brod.)

¹⁵³⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2. „Cihelna, v níž se cihly zdící, dlaždicí i též krycí dělají a páli.“ MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁵³⁷ VLČEK, P., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha, 2004, s. 89.

dražbě ho 31. srpna 1819 koupil třetí bratr, **Josef Kovařík** (†1848), za 805 zlatých. Dům ovšem podržel pouhé tři roky. Už 10. října 1822 jej totiž koupil za částku 306 zlatých **Václav Kolář**. Václav zemřel 2. října 1861. Ve své závěti odkázal dům v hodnotě 363 zlatých svému synovi **Janu Kolářovi** a jeho manželce Marii, rozené Tomanové. Brzy nato - 9. prosince 1862 – daroval sousední parcelu o rozloze 40 sáhů své dceři Marii Synáčkové, která si zde se svým manželem Josefem vystavěla dům čp. 375¹⁵³⁸. Jan se za svůj život značně zadlužil, zásadní byl především dluh 500 zlatých u Alexandra Bucka, který nebyl schopen splatit a kvůli kterému byl dům 25. ledna 1890 prodán v exekuční dražbě¹⁵³⁹. Tehdy jej koupili manželé **Antonín a Anna Karčovští**, kterým ale ještě téhož roku vyhořel.

Přehled dalších majitelů domu čp. 57 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 14. října 1896 se tu zakoupil opět bývalý majitel **Jan Kolář**¹⁵⁴⁰, který jej ale už 24. května 1899 prodal **Vojtěchu Holému** z Kostelce 188¹⁵⁴¹. Po své svatbě roku 1900 nechal polovinu objektu zapsat na svou manželku Marii roz. Majerovou. Dalším vlastníkem se koupí 1. září 1908 stal jistý **František Burger**¹⁵⁴². 16. srpna 1910 pak dům koupili manželé **Václav a Anna Hrabovi**¹⁵⁴³. Václav působil jako vrchní knížecí lesník u Lichtenštejnů a když roku 1921 zemřel, rozhodla se vdova dům prodat. Učinila tak smlouvou z 23. dubna 1923, kdy ho koupili **Josef a Marie Ryčkoví**¹⁵⁴⁴, jejichž dcera byla v Kostelci provdaná. Ryčkoví zde nejspíš ani nebydleli a už 1. března 1924 objekt převedli kupní smlouvou na manžele **Josefa a Marii Bachovy**¹⁵⁴⁵. Po smrti manžela zde pak od 21. listopadu 1930 hospodařila sama vdova (zemřela 1954). Dnes je dům čp. 57 v rukách manželů **Jaroslava a Anny Krupičkových**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé, tj. jen rodina majitele.

- čp. 58 (№ 61), Lázeňská

Dům čp. 58, v dnešní podobě už barokního původu, tvořil původně spolu se sousedním domem čp. 57 jediný celek, rozdělený na dva roku 1799. Jeho dřívější majitelé jsou proto vypsáni u něj. Prvními majiteli samostatného domku čp. 58 byli manželé **Antonín a Barbora Rovenští** z Kostelce čp. 4, kteří ho odkoupili 24. září 1799 od místního sladovníka Vojtěcha Kovaříka za 335 zlatých rýnských. Roku 1814 zasáhly do jeho dějin dvě smutné události - 29. května 1814

¹⁵³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 57.

¹⁵³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 549/1890.

¹⁵⁴⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 5191/1896.

¹⁵⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 457/1899.

¹⁵⁴² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 922/1908.

¹⁵⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 680/1910.

¹⁵⁴⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 324/1923.

¹⁵⁴⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 57, sb. listin 204/1924.

celý dům vyhořel a brzy na to zemřel i Antonín Rovenský. Vdova Barbora ho neopravila a místo toho prodala 11. října 1815 spáleniště za 312 zlatých dosavadnímu nájemníku **Janu Hukovi**. Dům nejprve stavebně obnovil a držel jej pak až do 10. července 1828. Tehdy ho prodal manželům **Josefu a Alžbětě Bandianiovým** za částku 200 zlatých. Po smrti manžela zde od roku 1842 nejprve hospodařila sama vdova. Brzy se ale vdala podruhé za ševce **Josefa Nikodýma** z Kostelce a jemu také 8. května 1842 darovala jednu polovinu domu. Podrželi ho až do roku 1851. Tehdy 30. ledna 1851 prodali tento objekt za 460 zlatých **Františkovi a Barboře Denemarkovým** a sami se přestěhovali do nedalekého domku čp. 79. Denemarkovým bylo tehdy už kolem 60 let a usadili se zde víceméně na dožití. Už 28. srpna 1853 zemřel František a 1. ledna 1854 i Barbora. V následném dědickém řízení získali objekt do vlastnictví společně jejich děti **Jan a Josef Denemarkovi a Marie Nováková**. Ti ale ještě téhož roku (26. prosince 1854) zděděný dům prodali za 360 zlatých **Matěji Malešákovi** z Třebovle. Nežil zde ale dlouho, neboť již 25. května 1858 se zde zakoupil snad jeho bratr **František Malešák**. Snad to byl z jeho strany pouze spekulativní kup, protože obratem ho 18. srpna 1858 prodal **Václavovi a Anně Pluhařovým** z Kostelce za sumu 340 zlatých. Ani oni se zde neusadili na dlouho. Dalšími vlastníky se 19. září 1861 stali manželé **Antonín a Františka Načeradští**, kteří za něj zaplatili 357 zlatých¹⁵⁴⁶.

Přehled dalších majitelů domu čp. 58 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. Po smrti manželky prodal Antonín Načeradský 24. června 1880 celý dům **Františku a Anně Jetenským** z čp. 54¹⁵⁴⁷. Když Anna zemřela, zdědil 25. května 1918 její polovinu vdovec František, který ale už 24. června 1918 převedl objekt kupní smlouvou na **Karla a Aloisii Červenkovy**¹⁵⁴⁸, kteří jednu místnost domu pronajímali jako byt rodině Jaroslava Seidla. Po druhé světové válce se odstěhovali do Toužimi a 24. dubna 1958 dům čp. 58 prodali **Karlu a Marii Mikovým**¹⁵⁴⁹. Posledními majiteli před rokem 1964 se 20. července 1962 stali manželé **Bedřich** († 1974) **a Barbora Burýškovi**¹⁵⁵⁰. Dnes je tento dům ve vlastnictví **Miroslavy Martinové** z Olešky. Roku 2008 byl celý objekt velmi razantně a zároveň citlivě přestavěn, byl zvýšen o první patro, krčkem připojen k sousednímu domu čp. 57 a v průčelí majitelé nahradili jedno okno do ulice dvěma užšími.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily pouze dvě osoby.

- čp. 59 (№ 60), Lázeňská

Dnešní budova tohoto objektu pochází z klasicistní přestavby po požáru roku 1814, kdy byl ovšem vystavěn jako kratší na severní straně asi o 3,5 m. K přístavbě zde došlo do roku 1873.

¹⁵⁴⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfiteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 58.

¹⁵⁴⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 58, sb. listin 4165/1880.

¹⁵⁴⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 58, sb. listin 362/1918.

¹⁵⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 58, sb. listin 68/1958.

¹⁵⁵⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 58, sb. listin 74/1962.

Dům čp. 59 v Lázeňské ulici vznikl krátce před rokem 1771, kdy došlo k prvnímu očíslování domů. Vystavěl ho místní dlouholetý zvoník **Karel Procházka** se svou manželkou Rozinou. Manželé Procházkovi vlastnili tento objekt přes třicet let. 2. března 1806 ho darovali svému synovi **Karlu Procházkovi**. Vymínili si zde však doživotní byt¹⁵⁵¹. Poté, co dům zasáhl dne 29. května 1814 velký požár, rozhodl se Karel neinvestovat do jeho obnovy a 29. prosince 1814 ho prodal manželům **Antonínu a Marii Smutným** za částku 155 zlatých¹⁵⁵². Ti nemovitost převedli německy psanou kupní smlouvou z 22. října 1831 na **Bohumíra** († 1843) a **Barboru Polákovy (Polandovy)** za smluvní částku 600 zlatých¹⁵⁵³. Dalším majitelem domu čp. 59 se stal černokostelecký měšťan **Václav Rathouský**¹⁵⁵⁴, který snad na domě provedl nějaké rozsáhlejší stavební úpravy. Poté, co 22. dubna 1851 prodal svůj dům manželům **Antonínu a Terezi Pokorným** za 1400 zlatých¹⁵⁵⁵, se jeho majitelé rychle střídali. Od Pokorných koupili objekt už 22. ledna 1855 za 1200 zlatých **Matěj a Terezie Fellerovi**¹⁵⁵⁶. Ti jej ještě téhož roku (10. listopadu) prodali za 4050 zlatých **Janu a Anně Součkovým**¹⁵⁵⁷. Snad pro dluhy se jejich nemovitost dostala do aukční dražby. V ní ji 31. ledna 1862 koupili za 154 zlatých její dřívější majitelé, manželé **Antonín a Terezie Pokorní**¹⁵⁵⁸.

Přehled dalších majitelů domu čp. 59 v Lázeňské ulici, kteří se rychle střídali, uvádíme již jen ve stručnosti. 26. listopadu 1863 jej Pokorní prodali místnímu měšťanovi, židu **Eliši Bergmannovi** za 1200 zlatých¹⁵⁵⁹. Domu si neužil dlouho, protože o dva roky později zemřel. Jeho dědici pak objekt 18. ledna 1866 prodali za 1550 zlatých manželům **Josefu a Barboře Štěpánovým**¹⁵⁶⁰. Josef působil v knížecích službách jako šafář. Po jeho smrti byla jeho polovina domu rozdělena 8. listopadu 1875 v dědictví po $\frac{1}{8}$ mezi pozůstalé děti – **Marii Vaňkovou, Jana Štěpána, Václava Štěpána a nezl. Josefu Štěpánovu**¹⁵⁶¹. Tito nejprve prodali 6. července 1882 své podíly matce († 1888), a ta později 6. června 1883 převedla domek kupní smlouvou na **Josefa Brumlíka** z Kostelce¹⁵⁶². Po jeho smrti toto obydlí zdědil 7. února 1893 pozůstalý syn **MUDr. Hynek Brumlík**¹⁵⁶³, který ale neměl zájem usadit se tu, a místo toho dům už 21. dubna 1893 prodal **Václavu a Johaně Zeyerovým**¹⁵⁶⁴. 25. srpna 1896 se tu pak zakoupili manželé,

¹⁵⁵¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 15.

¹⁵⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 31.

¹⁵⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 44.

¹⁵⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 127.

¹⁵⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 311.

¹⁵⁵⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 182.

¹⁵⁵⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 232.

¹⁵⁵⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 42.

¹⁵⁵⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 250.

¹⁵⁶⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 446.

¹⁵⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 185/1875.

¹⁵⁶² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 3900/1883.

¹⁵⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 2524/1893.

¹⁵⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 3975/1893.

novousedlíci **Václav a Marie Šmidlíkovi**¹⁵⁶⁵. Dalšími vlastníky se 27. července 1905 stali **Antonín a Františka Sládkovi**¹⁵⁶⁶. Ani oni se zde ale neusadili na dlouho – už 4. října 1907 totiž dům prodali nově přistěhovavším se **Vojtěchu a Marii Holým**¹⁵⁶⁷. Byli to po dlouhé době první majitelé, kteří se zde skutečně usadili. Po Vojtěchově smrti roku 1939 zde nejprve hospodařila sama vdova Marie, která zemřela v březnu 1945. V následném dědickém řízení byl pak objekt napůl rozdělen mezi potomky, **Karla Holého a Zdeňku Zábranovou**¹⁵⁶⁸. 14. června 1958 pak Zdeňka prodala svůj podíl bratrovi **Karlu Holému** z čp. 678¹⁵⁶⁹, který dům vlastnil až do své smrti v srpnu 2011.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 60 (№ 115), Lázeňská

Dnešní stavba čp. 60 je už klasicistního původu, nicméně z této doby jsou dnes zachovány asi jen obvodové zdi mimo zeď východní. Vznik této nemovitosti v Lázeňské ulici časově úzce souvisí s rokem 1778, kdy byl za kosteleckého měšťana přijat jeho první majitel a stavitel, švec **Jan Slanina**. Se svou manželkou Annou vlastnili dům čp. 60 až do stáří. 12. června 1807 ho ovšem prodali za částku 600 zlatých **Janu a Barboře Novotným**¹⁵⁷⁰. Novotným patřil objekt déle než čtyřicet let. Po smrti svého manžela se Barbora Novotná rozhodla předat dům v hodnotě 250 zlatých svému synovi a snaše, **Josefu a Anně Novotným**. Stalo se tak 30. prosince 1849, vdova si zde ovšem vymínila „svobodný a teplý byt“¹⁵⁷¹. Také Anna v tomto domě počátkem 60. let ovdověla. 24. dubna 1861 prodala Anna, nyní už provdaná Šerelová, objekt za částku 900 zlatých místnímu židovi a obchodníkovi s nemovitostmi **Eliášovi Bergmanovi**¹⁵⁷². Ten dům zásadně přestavěl a prodloužil na východní straně. Nejspíše tyto úpravy dělal jen proto, aby mohl stavbu obratem výhodně zpeněžit. Prodal ji 24. února 1863 **Antonínu a Anně Oličovým** za 1200 zlatých¹⁵⁷³. Roku 1867 se pak Antonín oženil znova a 3. dubna t.r. učinil svou druhou ženu Marii spolumajitelkou domu¹⁵⁷⁴. Učinil tak takřka v hodině dvanácté, neboť už 25. května zemřel. Marie ho pak následovala o dva roky později. V dědickém řízení pak byl 19. dubna 1869 dům v hodnotě 486 zlatých přičten **Karlu Mačkovi** z kosteleckých sádek¹⁵⁷⁵. Neusadil se tu ovšem, ale místo toho jej 25. července 1874 prodal **Marii Polandové**, nájemnici z nedalekého objektu čp. 59,

¹⁵⁶⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 4348/1896.

¹⁵⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 585/1905.

¹⁵⁶⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 757/1907.

¹⁵⁶⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 405/1945.

¹⁵⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 59, sb. listin 254/1958.

¹⁵⁷⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 49.

¹⁵⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 200.

¹⁵⁷² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, 535.

¹⁵⁷³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 172.

¹⁵⁷⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 448.

¹⁵⁷⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 564.

za částku 940 zlatých¹⁵⁷⁶. Po její smrti byl pak 29. září 1878 rozdělen rovným dílem na její dcery **Barboru, Annu, Marii a Bertu Polandovy**¹⁵⁷⁷.

Přehled dalších majitelů domu čp. 60 v Lázeňské ulici, kteří se rychle střídali, uvádíme již jen ve stručnosti. 20. srpna 1881 se tu zakoupili manželé **Jan a Marie Říhovi**¹⁵⁷⁸, kteří objekt prodali 20. června 1889 **Václavu a Augustině Bulvasovým** z Dolních Chabřů¹⁵⁷⁹. Po smrti manžela roku 1899 zde nejprve hospodařila sama vdova, která nakonec 14. srpna 1915 dům převedla kupní smlouvou na vdovu **Františku Brychtovou**¹⁵⁸⁰. Ta zde žila necelé čtyři roky a 22. února 1919 prodala domek **Františce Kašíkové**¹⁵⁸¹. Dalšími majiteli se koupí 12. února 1923 stali manželé **Augustin a Marie Kumžákovi**. Ti se ale velice zadlužili (především dluhem 1149 zlatých u Václava Brůži) a nebyli schopni splácet. Nakonec jim byl dům zabaven a ve veřejné dražbě 25. února 1926 prodán **Živnostenské záložně v Bubenči s.r.o.**¹⁵⁸². Ta pochopitelně neměla zájem vlastnit objekt delší dobu, a proto ho 28. prosince 1926 prodala **Josefu Královi** z Kostelce¹⁵⁸³. Rozhodnutím zemského soudu v Praze z 15. prosince 1928 pak přešel do vlastnictví manželů **Antonína a Františky Růžičkových**¹⁵⁸⁴. O dva roky později, 14. srpna 1930, se na domě zakoupila **Františka Kleuková**¹⁵⁸⁵, která tu pak žila i v době druhé světové války. 27. srpna 1946 objekt prodala novousedlíkům **Bohuslavu a Růženě Lehnerovým**¹⁵⁸⁶. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Posledními majiteli před rokem 1964 se 2. února 1948 stali **Josef a Marie Šmejkalovi** z Kostelce¹⁵⁸⁷. Dnešním vlastníkem tohoto domu je syn původních majitelů, p. **Josef Šmejkal** z Trutnova.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila pouze jedna osoba.

- čp. 61 (№ 59), Lázeňská

Dům čp. 61 byl postaven krátce před rokem 1736, přestavěn byl ve druhé polovině 19. století, do r. 1873, kdy bylo postaveno též dvorní pravé křídélko. 16. prosince 1736 ho Martin Šámal daroval společně s několika hektary polí místo věna své dceři Veronice a jejímu manželovi **Jakubu Fraňkovi**¹⁵⁸⁸. Po Jakubově smrti koupil 11. června 1762 tento domek a k němu patřící

¹⁵⁷⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 445.

¹⁵⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 468/1878.

¹⁵⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 5741/1881.

¹⁵⁷⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 4537/1889.

¹⁵⁸⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 454/1915.

¹⁵⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 157/1919.

¹⁵⁸² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 481/1926.

¹⁵⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 1091/1926.

¹⁵⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 85/1928.

¹⁵⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 1185/1930.

¹⁵⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 744/1946.

¹⁵⁸⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 60, sb. listin 475/1948.

¹⁵⁸⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 384-385.

pole **Václav Pospíšil** za sumu 130 zlatých rýnských¹⁵⁸⁹. Když Václav Pospíšil zemřel, zdělila dům čp. 61 vdova Marie Eva, která se znovu provdala za **Antonína Rütnera**. Jeho 4. ledna 1800 učinila spolumajitelem svého domu¹⁵⁹⁰. Ten, po smrti své manželky, prodal 11. května 1833 zděděnou nemovitost za 160 zlatých manželům **Josefovi a Dorotě Pospíšilovým**¹⁵⁹¹. Po smrti manžela roku 1855 zde nejprve hospodařila sama vdova, ale 29. ledna 1862 darovala dům jako svatební dar svému synovi a snaše, **Janu a Julii Pospíšilovým**¹⁵⁹². Po předčasné smrti manželů Pospíšilových roku 1868 a jejich dcery Barbory roku 1870 zdělila tento objekt v celkové hodnotě 270 zlatých jejich druhá dcera **Marie Nováková** a její manžel Vincent¹⁵⁹³. Po manželově smrti zdělila Marie 29. listopadu 1893 i jeho podíl.

Výčet dalších majitelů domu čp. 61 v Lázeňské ulici, kteří se střídali ve velmi rychlém sledu, uvádíme již jen ve stručnosti. Nejprve se tu 4. února 1896 zakoupili manželé **Václav a Marie Černohubí**¹⁵⁹⁴, nájemníci z Kostelce. Ti se velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Například dlužili 100 zlatých **Aloisi Janečkovi** z Kostelce, který vyvolal exekuci domu a ve veřejné dražbě ho 12. května 1899 koupil¹⁵⁹⁵. Už 27. srpna 1900 ho ale prodal **Jakubu a Karolíně Světlým**¹⁵⁹⁶, kteří se brzy zadlužili u **Josefa Zalabáka** z Kostelce (dlužili mu 546 zlatých), a protože nebyli s to peníze splatit, propadl mu 8. srpna 1903 dům do vlastnictví¹⁵⁹⁷. 3. srpna 1904 se tu nejprve zakoupil **Jan Heiner**, který ho uvnitř celý přestavěl, a od 22. listopadu 1905 **Františka Jetelová**¹⁵⁹⁸, rozená Glazlová z Radimi. Poté, co v prosinci 1915 zemřela, zdělili rozhodnutím okresního soudu z 21. června 1916 dům č. 61 pozůstalí manželé **Jan a Julie Jetelovi**¹⁵⁹⁹. 2. září 1918 jej převedli kupní smlouvou na **Františka a Alžbětu Bartákovy** z Kostelce¹⁶⁰⁰. Ti dům podrželi jen necelý půlrok a 4. dubna 1919 ho prodali manželům **Josefu a Anně Vlasákovým**¹⁶⁰¹. Nejspíš si na koupi i půjčili, svůj dluh 2181 vůči **JUDr. Emanuelu Kubátovi** ale nedokázali zaplatit, a tak mu 10. prosince 1921 dům propadl. Ten neměl zájem ponechat si nemovitost a zcela logicky ji už 30. ledna 1922 prodal manželům **Ferdinandovi a Anně Zárubovým**¹⁶⁰². Další majitelkou byla od 10. března 1924 **Anna Škodíková**¹⁶⁰³, od které

¹⁵⁸⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 414-415.

¹⁵⁹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 300.

¹⁵⁹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 94.

¹⁵⁹² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 52.

¹⁵⁹³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 243.

¹⁵⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 921/1896.

¹⁵⁹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 421/1899.

¹⁵⁹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 586/1900.

¹⁵⁹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 824/1903.

¹⁵⁹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 826/1904 et 1159/1905.

¹⁵⁹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 374/1916.

¹⁶⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 361/1918.

¹⁶⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 182/1919.

¹⁶⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 78/1922.

¹⁶⁰³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 228/1924.

dům 12. září 1925 napůl koupily **Johana Sedláčková a Anna Boušová**¹⁶⁰⁴. Obě dvě dům značně zadlužily půjčkami – např. u České zbrojovky Brno a.s. 11 tisíc Kč nebo u Karla Waldmana 10 tisíc – a jako už několik předchozích majitelů nebyly sto dluhy splatit. Proto v exekuci objekt získal 12. listopadu 1935 výše zmíněný **Karel Waldman**¹⁶⁰⁵. Po smrti otce pak 23. března 1944 dům zdědil jeho syn **Karel Waldman ml.**, který jej 27. ledna 1948 prodal **Anně Waldmanové**¹⁶⁰⁶. Dnešním vlastníkem objektu čp. 61 je **Ing. Jan Mengler, CSc.** z Prahy-Nového města, člen Českomoravské elektrotechnické asociace.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 62 (№ 57 a № 58) – Menší Lázeň, Lázeňská

Mladší ze dvou černokosteleckých lázní byla vystavena samotnou **obcí** někdy po roce 1564, datum jejího vzniku ale nejsme schopni ani přibližně určit. Před lázeňskou budovou stála studna zvaná Švábka, jejíž voda byla prý prospěšná proti neduhům očí. Podle údajů ve Zlatém urbáři byla v Menší lázni (někdy také zvané přední) *jedna světnice s kamny, 2 okny a 2 lavičkami, 2 světnice s kamny a lavičkou, 3 komory a chlívek*¹⁶⁰⁷. Poprvé se lázeň uvádí v městských účtech z let 1638-1639, kdy ji měl od obce pronajatou jistý **Adam Ounuštin**, lazebník¹⁶⁰⁸. Roku 1639 lázeň vyhořela, takže až do roku 1640 nebyla nikomu pronajata. V obecních účtech z let 1641-1642 se jako nájemníci tohoto objektu uvádějí společně uzdař **Martin Suchý** a **Anna Lazebnice**¹⁶⁰⁹. Ti se zde připomínají až do roku 1646. V letech 1648-1651 měl Menší lázeň pronajatou **Matěj Jeřábek** a po jeho smrti vdova **Marie Lazebnice**¹⁶¹⁰. V dalším období se nájemníci rychle střídají – nejprve v letech 1668-1671 **Jan Praindl**¹⁶¹¹, po něm následoval lazebník **Jan Kryštof Vasrman** (v letech 1671-1674) a od roku 1674 kouřimský lazebník **Daniel Heřman**¹⁶¹². Po Danielově smrti si tento objekt pronajala po něm pozůstalá vdova za 10 zlatých ročního nájmu¹⁶¹³. Již roku 1683 se ale jako nájemník tohoto objektu uvádí českobrodský lazebník **Jan Praindl**. Z dalších zachovaných obecních účtů ale vysvítá, že minimálně v letech 1690-1695 obec pronajímala přední lázeň jistému **Václavu Mečíři**¹⁶¹⁴. Na přelomu 17. a 18. století tato lázeň zpustla a zůstaly z ní pouze zbytky obvodových zdí. Proto se městská rada rozhodla 16. července 1731 prodat tento

¹⁶⁰⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 630/1925.

¹⁶⁰⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 1167/1935.

¹⁶⁰⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 61, sb. listin 108/1948.

¹⁶⁰⁷ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁶⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1638), č.k. 31.

¹⁶⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1642-43), č.k. 34.

¹⁶¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1651), č.k. 40.

¹⁶¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1668-69), č.k. 41.

¹⁶¹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1674-75), č.k. 46.

¹⁶¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1679-81), č.k. 51.

¹⁶¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1690-91;1694), č.k. 61-62.

pustý grunt se zahradou o délce 15 sáhů (7 m) a šířce 12 loktů (7 m) *pro vystavění domku mezi kusmi starejch zdí Vítu Bernardovi* za částku 20 zlatých rýnských¹⁶¹⁵. Vít Bernard skutečně obnovil starou lázeňskou budovu (№ 57) a navíc k ní přistavěl druhý domek (№ 58). Již 10. května 1735 je ale prodal zpět černokostelecké **obci** za 100 zlatých rýnských¹⁶¹⁶. 2. dubna 1744 prodala obec oba dva domky za 90 zlatých rýnských Matějovi Tískovi, poručníkovi nezletilého **Jiřího Prosílka**¹⁶¹⁷. Po dosažení plnoletosti se Jiří Prosílek ujal původního z obou domků, obratem ho ale prodal 22. dubna 1749 **Jakubu Synáčkovi** za částku 100 zlatých rýnských¹⁶¹⁸. Ani on ale nevlastnil dům dlouho, protože 1. dubna 1760 prodal Přední lázeň za 160 zlatých rýnských mladé vdově **Kateřině Dražilové**¹⁶¹⁹.

Druhý z domků, původně № 58, si ponechal **Matěj Tísek**. Po jeho smrti 5. října 1763 byl dům odhadnut na 80 zlatých rýnských a 26. června 1766 prodán za odhadní cenu synovi Matěje Tíska, **Václavu Tískovi**¹⁶²⁰. Po smrti Václava Tíska se vdova Kateřina znovu provdala za **Josefa Khellera**, kterému zděděný dům 6. prosince 1790 prodala za 87 zlatých rýnských¹⁶²¹. Několik let nato Kateřina Kellerová zemřela a její manžel prodal 10. září 1799 svůj dům **Františkovi Kašovi** a jeho manželce za 350 zlatých rýnských¹⁶²². Ti jej ale již o čtyři roky později – 28. dubna 1803 – prodali za sumu 400 zlatých rýnských manželům **Josefovi a Kateřině Dražilovým**, vlastníkům objektu № 57 (blíže k náměstí)¹⁶²³. Tak došlo k opětovnému spojení obou částí dnešního domu čp. 62.

Při velkém požáru města 29. května 1814 nezůstal ušetřen ani objekt čp. 62, který byl následně velmi radikálně přestavěn. Manželé Dražilovi předali 26. září 1829 tento dům svému 21letému synovi **Františkovi Dražilovi**, nejspíš jako svatební dar, protože František měl tehdy těsně před svatbou¹⁶²⁴. Jeho manželství ovšem netrvalo dlouho, protože František už 16. března 1832 umírá. Ve své závěti odkázal dům své manželce Marii, která se krátce nato znovu provdala za **Josefa Svobodu**. Krátce poté, 29. srpna 1835, jej převedli manželé Svobodovi kupní smlouvou na manžele **Tomáše a Ludmilu Pankrácovi** z Chotýše za 352 zlatých¹⁶²⁵. Ani oni se zde však neusadili natrvalo, protože 12. února 1842 prodali dům čp. 62 za částku 325 zlatých **Františku a Anně Žilkovým** z Kostelních Střimelic¹⁶²⁶. Žilkovi zde ovšem nežili až do své smrti, 12. ledna

¹⁶¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 352.

¹⁶¹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 367.

¹⁶¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 368.

¹⁶¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 368 p.v.

¹⁶¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 382.

¹⁶²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 53-55.

¹⁶²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 56.

¹⁶²² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 291.

¹⁶²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 408.

¹⁶²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 163.

¹⁶²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 27.

¹⁶²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 163.

1863 totiž předali tento objekt v hodnotě 200 zlatých své dceři Anně a jejímu ženichovi **Josefu Stejskalovi**¹⁶²⁷. Po smrti manžela zde od roku 1903 nejprve hospodařila sama vdova, která ale dům 19. září 1906 prodala manželům **Janovi a Barboře Pišovým** z Mrzek¹⁶²⁸. Barbora zemřela roku 1918 a v nastalém dědickém řízení byla její polovina rozdělena tak, že 10/32 zdědil manžel Jan Piša, další 3/32 nezletilá **Emilie Hervertová** a poslední 3/32 nezl. **Růžena Mervardová**. 25. srpna 1922 pak prodala Růžena svůj podíl napůl **Marii Žáčkové a Kateřině Dědourkové**¹⁶²⁹. Ke sjednocení nemovitosti v rukách jedněch majitelů došlo 14. prosince 1923, kdy všechny díly odkoupili **Václav a Antonie Novákovi**¹⁶³⁰. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Dnešním vlastníkem těchto bývalých obecních lázní je p. **Miroslav Vejrostek**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 63 (№ 119), Lázeňská

Podle archivních i jiných pramenů můžeme stanovit datum vzniku objektu čp. 63 na rok 1800. 10. září 1799 totiž prodal Jan Tůma, majitel domu čp. 167, část své zahrady (de facto lánu za domem) mezi panským lomem a bývalou obecní lázní *30 loktů širokou* (tj. cca 17,5 m) černokosteleckému měšťanovi **Janu Pačesovi** za 20 zlatých rýnských¹⁶³¹. Jan Pačes vystavěl dřevěný dům. Tento fakt je ale zajímavý i z jiného hlediska – vzhledem k vcelku odlehle poloze domu čp. 63 totiž nebyl zasažen žádným pozdějším ničivým požárem města (především požárem z 29. května 1814), takže na mapě města z roku 1841 můžeme vidět, že tento objekt byl jedním z posledních tří dřevěných domů v Kostelci nad Černými lesy. Pro sešlost svého věku jej Jan Pačes 20. března 1844 převedl kupní smlouvou na svého jediného syna **Josefa Pačesa** (nar. 1821) za částku 360 zlatých¹⁶³². Když se pak Josef 21. dubna 1866 oženil, daroval své manželce Anně svatební smlouvou jednu polovinu domu, kterou ovšem po její smrti znova zdědil 30. prosince 1887 zpátky¹⁶³³. Ku stáru předal 13. února 1888 Josef objekt čp. 63 svému synovi a snaše, **Janu a Anně Pačesovým**, a vymínil si zde doživotní bydlení¹⁶³⁴. Žili zde takřka půlstoletí. Když pak Jan 23. srpna 1936 zemřel, rozhodla se pozůstalá vdova dům ihned prodat – stalo se tak kupní

¹⁶²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 188.

¹⁶²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 62, sb. listin 720/1906.

¹⁶²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 62, sb. listin 970/1920.

¹⁶³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 62, sb. listin 21/1923.

¹⁶³¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 293.

¹⁶³² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 40.

¹⁶³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 63, sb. listin 2244/1866.

¹⁶³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 63, sb. listin 2760/1888.

smlouvou z 9. září 1936, kdy ho získala **Marie Kalvodová**¹⁶³⁵. Dnešní majitelkou tohoto objektu je **Milena Seidlová** z Prahy-Dejvic.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé, tj. jen rodina majitele.

- čp. 64 (№ 56) – Stará Lázeň, Lázeňská

O čistotu a vzhled lidí pečovali již v raném středověku lazebníci a holiči, zvaní též bradýři či bardýři, ovšem lazebnické řemeslo nebylo původně příliš ve vážnosti. Svědčí o tom např. privilegium krále Jana Lucemburského z roku 1330 udělené Starému Městu pražskému, kde se zapovídá učinit konšelem lazebníka, barbíře, pištce nebo hudce. Ti všichni byli pokládáni v obci za lidi zadnější. Lazebnictví jako činnost nejen očištnou a léčebnou, ale i zábavnou řídil lazebník. Vlastní lázeň se dělila na poticí (parní) a mycí. V poticí posedávali hosté v horkém vzduchu a v páře na lavicích a holiči je mrskali chvostišti z březového proutí. V mycí části lázně byli hosté usazeni v oválných dřevěných kádích naplněných vodou a zakrytých prkny. Jako přísada se do lázně přidávalo různé koření. Aby lazebník vytvořil páru, kladl do kotle s vodou žhavé oblázky, rozpálené cihly nebo kusy rozpáleného železa. Při koupání nebo po něm přinášel lazebník hostům jídlo a pití. Při vlastní lázni byly obvykle ještě dvě zvláštní komory – v první se hosté zouvali a svlékali, ve druhé provozoval lazebník holení, stříhání a rozmanité menší chirurgické zákroky¹⁶³⁶.

O vrchnostenské lázni v Kostelci nad Černými lesy se mluví již v nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564¹⁶³⁷. Roku 1611 byla lázeňská budova darována privilegiem Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic **obci**¹⁶³⁸. Během třicetileté války Kostelec natolik zchudl, že byla obec nucena prodat 20. listopadu 1623 Starou lázeň **Řehoři Sedláčkovi** z Loun za 175 kop grošů míšeňských¹⁶³⁹. Z obecních účtů jasně vyplývá, že obec Starou lázeň následně odkoupila zpět, opravila a pronajímala, nejspíše však už nesloužila svému prvotnímu účelu. Prvním novodobým nájemníkem zde byl v letech 1668-1670 **Tomáš Nádeník**¹⁶⁴⁰. Po něm si od obce pronajal tento objekt soukeník **Tobiáš Kousal (Kousalín)** a držel jej minimálně až do roku 1684¹⁶⁴¹. Víme, že minimálně od roku 1690 byla lázeň v nájmu černokosteleckého měšťana

¹⁶³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 63, sb. listin 1732/1936.

¹⁶³⁶ JANOTKA, M.-LINHART, K., *Zapomenutá řemesla*, Praha 1984, s. 162.

¹⁶³⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁶³⁸ ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1937, s. 33.

¹⁶³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 189.

¹⁶⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1668-69), č.k. 41.

¹⁶⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1671-72), č.k. 43.

Daniela Lipnického¹⁶⁴². Později Stará lázeň zanikla. Ve Zlatém urbáři z roku 1673 se o ní píše: *Stará lázeň, zbořená, z níž se mnoho kamení, cihel a štuk vybralo k stavění rathouzu. Od někdejšího stavení velmi pěkné a důkladné dolní zdi se spatřují, ale pro chudobu obce k starému způsobu nemohla se přivésti. toliko v jednom koutě mezi zdima sprostá světnička, v níž se jeden podruh chová*¹⁶⁴³. Teprve 18. května 1744 prodalo obecní zastupitelstvo zbořeniště z *obzvláštní obecní lásky* za 55 zlatých rýnských vdově po Martinu Šámalovi, **Kateřině Šámalové**¹⁶⁴⁴. Po její smrti byl celý dům i s vnitřním zařízením ohledán a odhadnut na 46 zlatých 57 krejcarů rýnských¹⁶⁴⁵. Ještě týž den převzal Starou lázeň za odhadní cenu Kateřinin syn **Josef Šámal**¹⁶⁴⁶. Ten tento dům prodal 22. prosince 1779 **Františku Slaninovi** za 50 zlatých rýnských¹⁶⁴⁷. František Slanina dům nákladně přestavěl a 18. února 1796 ho prodal **Josefu Hebkovi** za 200 zlatých rýnských¹⁶⁴⁸. Velký požár města 29. května 1814 zničil také dům čp. 64, který potom zůstal pustý (minimálně ještě roku 1820). Jako opuštěného se objektu čp. 64 ujalo město společně se sousedními kasárnami (které jinak nebyly s domem čp. 64 nijak stavebně propojeny).

Na počátku 70. let 18. století přistavělo město k budově Starých lázní (čp. 64) vojenské kasárny (*délky 12 sáhů a šířky 8 ½ sáhu, dole jsou dvě světnice a dvě kuchyně, nahoře šest světnic, kang (tj. chodba) a dvě kuchyňky*). Projektantem stavby, dokončené roku 1773, byl knížecí stavitel a městský radní Jan Smutný. I je zničil požár roku 1814. Město tehdy žádalo krajský úřad v Praze, aby smělo spáleniště prodat a získané peníze použít na znovuoobnovení shořelé radnice¹⁶⁴⁹. Tato žádost ale byla zamítnuta. Překvapivě rychle, ještě téhož roku, investovalo město do obnovy starých lázní. Z obecních účtů víme, že městská rada nechala znovu vystavět komíny, pece (kamna) a nechala stavbu znovu zastřešit. Nejzajímavější je ale informace, že v této době měl dům doškovou (slaměnou) střechu¹⁶⁵⁰. Teprve 30. srpna 1829 koupil od městské rady dohromady budovu bývalých kasáren (které krátce předtím přestaly sloužit svému účelu) i obytného domu čp. 64 místní řezník **Jan Pfeifer** za částku 166 zlatých¹⁶⁵¹. Je zcela logické, že Jan Pfeifer měl v úmyslu prodat co nejdříve zbylé části pro něho tak zbytečně velké stavby. Nakonec je ale postoupil opět jako jeden celek. Učinil tak 25. února 1833, kdy černokostelecký měšťan **Jeronym Urban** z čp. 53 koupil za nepříliš vysokou částku 223 zlatých a 40 krejcarů od Jana Pfeifera dům čp. 64 i s přistavěnými kasárnami¹⁶⁵². Překvapivě ani jemu se nepodařilo jednotlivé části odprodat

¹⁶⁴² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1690-191), č.k. 61.

¹⁶⁴³ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁶⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 366.

¹⁶⁴⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 177 p.v.

¹⁶⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 178.

¹⁶⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 74.

¹⁶⁴⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 46.

¹⁶⁴⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 20-21.

¹⁶⁵⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 401/2, sl. 201/5.

¹⁶⁵¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 87.

¹⁶⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 88.

– usiloval-li o to. Nakonec po třech letech (3. února 1836) převedl celou klasicistní stavbu kupní smlouvou na **Josefa Bergmana** z Kostelce čp. 29 za trhovou cenu 140 zlatých (Josef byl původně žid a jmenoval se Isák, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal s celou rodinou pokřtít). Josef Bergman byl jistě dobrý obchodník. Budovu původních kasáren rozsáhle stavebně upravil v klasicistním duchu a adaptoval na dva samostatné domy, ovšem už jen přízemní. Všechny tři objekty – čp. 64, 270 a 271 – tak mají stejně řešený suterén jako dvoutrakt, zaklenutý valenými klenbami (tedy jednu světnici a kuchyni ještě dle dispozice původních kasáren). Během stavby se vyskytly i drobné komplikace – majitelé sousedních pozemků, Antonín Málek a Antonín Hoffer, totiž vznesli určité námitky na průběh stavby a Josef Bergman musel její část odstranit a uvést do původního stavu¹⁶⁵³. Oba dva domy pak 20. srpna 1846 prodal za 1200 (!) zlatých manželům **Václavovi a Kateřině Šibalovým** ze Stříbrné Skalice¹⁶⁵⁴. Ti je ale nekupovali pro sebe, nýbrž pro své potomky – jeden dům dostala dcera Kateřina (dnes čp. 270) a druhý téhož dne syn Josef Šibal (dnes čp. 271). Roku 1842 obdržela totiž každá z obou částí bývalých kasáren své vlastní číslo popisné a stal se z ní samostatný objekt. Zároveň ale bylo smluvně dohodnuto, že zdejší vlastníci mají právo přístupu k vozové cestě přes dvory domu čp. 271 a 272.

Vlastní budovu bývalých městských lázní si i poté ponechal Josef Bergman, ale nežil zde. Zemřel bez závěti 6. května 1859 ve věku 77 let. Jeho univerzálním dědicem byl teprve 18. října 1863 ustanoven syn, místní první radní **Rudolf Bergman**, který podědil nejen dům čp. 64, ale i domy čp. 29, 66 a 107¹⁶⁵⁵. Tato skutečnost jasně vypovídá o tom, že Josef byl mj. i obchodník s realitami. Rudolf ale dům zcela pochopitelně nepodržel a 12. listopadu 1861 ho za 400 zlatých prodal **Janu Štěpánovi**¹⁶⁵⁶. O šestnáct let později, 18. února 1876, pak Jan Štěpán převedl objekt kupní smlouvou do vlastnictví manželů **Jana a Anny Rohožkových** z Kostelce¹⁶⁵⁷. Výčet dalších majitelů domu čp. 64 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 21. července 1886 se tu zakoupili novousedlíci **Josef a Marie Vošatkovi**¹⁶⁵⁸. Po smrti manžela se Marie podruhé provdala za **Václava Svobodu** z Kostelce a jemu také 31. ledna 1889 darovala jednu polovinu stavení¹⁶⁵⁹. Dalším majitelem se koupí 8. února 1932 stal **Václav Erben** z Kounic, který zde potom žil takřka třicet let. 3. února 1960 prodal dům napůl **Josefu Beránkovi** a **Jarmile Novotné**¹⁶⁶⁰. Dnešní majitelkou objektu čp. 64 je **Daniela Kopečová**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

¹⁶⁵³ AM Kostelec nad Černými lesy, spisy, inv. č. 517 a 518.

¹⁶⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 69 a 94.

¹⁶⁵⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 256.

¹⁶⁵⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 385.

¹⁶⁵⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 64, sb. listin 1400/1876.

¹⁶⁵⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 64, sb. listin 6002/1886.

¹⁶⁵⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 64, sb. listin 1854/1889.

¹⁶⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 64, sb. listin 1194/1960.

- čp. 65 (№ ?), dnes zaniklé

Dnes zbořený dům čp. 65 stával v Lázeňské ulici. Nevíme bohužel přesně, kdy byl postaven, muselo to ale být v rozmezí let 1771-1805 a jeho staviteli byli manželé **Václav a Rozina Hrdinovi** z Kostelce. Nejspíše i jej zničil 29. května 1814 velký požár, po kterém musel být znovu vystavěn. V pozemkových knihách je poprvé zmíněn 28. ledna 1820, kdy ho ovdovělá Rozina Hrdinová prodala svému zeti **Josefu Literovi** za 160 zlatých¹⁶⁶¹. Ten dům ale obratem už 14. července 1820 převedl kupní smlouvou na manžele **Jana a Barboru Hukalovy** za částku 240 zlatých¹⁶⁶². Brzy nato ale zemřela Janova manželka a on se oženil podruhé. Se svou druhou ženou Marií pak 31. května 1824 převedli tento objekt kupní smlouvou na **Františka a Barboru Vítkovy** za sumu 118 zlatých¹⁶⁶³. Později se tu zakoupili i manželé **František a Anna Kupečtí**, ovšem neučinili o tom žádný zápis do pozemkových knih.

Přehled dalších majitelů domu čp. 65 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 8. března 1875 ho koupili manželé **František a Anna Jetenští**, ovšem už 24. června 1880 ho vyměnili s **Antonínem Načeradským** († 1887)¹⁶⁶⁴. Ten ale ho ale nezískával pro sebe, nýbrž pro svého syna a snachu, **Karla a Marii Načeradské**, kterým ho 9. března 1882 skutečně daroval¹⁶⁶⁵. Ti dům ovšem podrželi pouze půl roku a 8. listopadu 1882 ho prodali **Václavu a Marii Skalovým** z Kostelce¹⁶⁶⁶. Posledními zdejšími majiteli se 28. února 1885 stali **Antonín a Kateřina Třešňákovi** z čp. 21. Manželé Třešňákovi dům velmi zadlužili a kvůli dluhu 80 zlatých jim měl roku 1891 dokonce propadnout, nicméně se podařilo exekuci zažehnat. Později si ve městě koupili větší dům čp. 371, kde v letech 1928 a 1925 oba zemřeli. Ještě před tím ale nechali roku 1906 dům čp. 65 zbořit, čímž zanikl.

- čp. 66 (№ 55), Lázeňská

Stavba čp. 66 je sice klasicistního původu, nicméně dnešní vnitřní uspořádání, sklep a úprava průčelí objektu jsou novodobé, roku 1922 byl přistavěn objekt na severovýchodě a roku 1966 byl probourán nový vchod do domu.

Vznik domu čp. 66 v Lázeňské ulici můžeme datovat obdobím krátce po roce 1760, kdy se do Kostelce nad Černými lesy přistěhoval jeho první majitel **Jan Reichman** z Kouřimi¹⁶⁶⁷. Tomu

¹⁶⁶¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 129.

¹⁶⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 131.

¹⁶⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 216.

¹⁶⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 65, sb. listin 1802/1875 et 4165/1880.

¹⁶⁶⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 65, sb. listin 2132/1882.

¹⁶⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 65, sb. listin 7521/1882.

¹⁶⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 565.

také dům patřil dalších čtyřicet sedm let. Byl činný i v městské samosprávě – ve funkčním období 1782-1785 působil ve městě jako tzv. vizitátor nad chleby, mírami a váhami. V testamentu ustanovil za svého dědice dceru **Zuzanu Tomanovou**, která 13. února 1807 převzala tento objekt v hodnotě 235 zlatých do svého vlastnictví¹⁶⁶⁸. Zuzana byla jistě v této době už ve středním věku, protože 14. října 1812 prodala dům čp. 66 za 200 zlatých svému synovi hrnčíři **Janu Tomanovi**. Vymínila si zde ovšem doživotní bydlení¹⁶⁶⁹. Také tato stavba podlehla 29. května 1814 velkému požáru města, při kterém lehlo popelem 98 domů, a musela být od základu znova vystavěna. Jan Toman se nikdy neoženil. Snad z finančních důvodů prodal ve svých 55 letech, 14. dubna 1847, tento objekt obchodníkovi **Josefu Bergmanovi** z Kostelce za 400 zlatých (Josef byl původně žid a jmenoval se Isák, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal s celou rodinou pokřtít)¹⁶⁷⁰. Zemřel bez závěti 6. května 1859 ve věku 77 let. Jeho univerzálním dědicem byl teprve 18. října 1863 ustanoven syn **Rudolf Bergman**, který podědil nejen dům čp. 66, ale i domy čp. 29, 64 a 107¹⁶⁷¹. Tato skutečnost jasně vypovídá o tom, že Josef byl mj. i obchodník s realitami. Rudolf byl ve městě velmi činný, o čemž svědčí i skutečnost, že zde v letech 1859-1862 a 1864-1867 zastával funkci prvního radního a následně pak od roku 1862 až do roku 1880 byl zastupitelem¹⁶⁷². Je pochopitelné, že Rudolf neměl v úmyslu ponechat si všechny zděděné domy. Tento nejprve pronajímal kamnářským manželům Vojtěchovi († 1889) a Terezii († 1900) Hanilcovým. Nakonec 17. ledna 1874 prodal dům jejich synovi a snaše, **Janu a Marii Hanilcovým** za 500 zlatých¹⁶⁷³. Po smrti své manželky Marie roku 1898 zde nejprve hospodařil sám vdovec a 16. července 1902 předal jednu jeho polovinu svému synovi **Emanuelu Hanilcovi**¹⁶⁷⁴. Mistr kamnářský Jan Hanilec zemřel v říjnu 1913 a po jeho smrti přešla druhá polovina na druhého syna **Josefa Hanilce**¹⁶⁷⁵, který také od Emanuela získal 19. července 1915 jeho podíl. Josef se stal ještě před první světovou válkou jedním z prvních ateistů ve městě (byl proto pohřben na zvláštním místě na hřbitově), dům značně zadlužil a nakonec mu byl kvůli dluhu 1257 zlatých u Okresní pojišťovny v Českém Brodě i zabaven. Ve veřejné dražbě ho nicméně 14. března 1937 koupil jeho příbuzný **Bohumil Hanilec**, takže zůstal v držení rodiny¹⁶⁷⁶. Dnešní majitelkou tohoto objektu je **Jana Kubecová** z Prahy 5.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

¹⁶⁶⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 31.

¹⁶⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 4.

¹⁶⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 98.

¹⁶⁷¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 256.

¹⁶⁷² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 80-82.

¹⁶⁷³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 399.

¹⁶⁷⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 66, sb. listin 467/1902.

¹⁶⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 66, sb. listin 55/1915.

¹⁶⁷⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 66, sb. listin 1263/1935.

- čp. 67 (№ 54), Lázeňská

Na plánu města z roku 1841 je zachyceno stávající čp. 67 a čp. 399 spojené v jednom objektu, k jejich rozdělení došlo do roku 1873. Dům byl novodobě upravován, roku 1971 pak byla provedena nová fasáda.

Dům čp. 67 byl s největší pravděpodobností postaven roku 1742. 5. července toho roku totiž prodala obec *kus místa obecního pod okny domku od kolu zahrádky zrovna k cestě kterou se jezdí dolů k studánce Janu Horáčkovi* za 3 kopy grošů míšeňských¹⁶⁷⁷. Řezník Jan Horáček, který působil ve městě v letech 1760-1775 jako konšel, vlastnil tento dům více než třicet let. 16. února 1774 jej se svou manželkou Veronikou prodal **Karlovi a Kateřině Pivoňkovým** a za utržené peníze koupili svému synovi dům čp. 146¹⁶⁷⁸. Již 21. února 1775 ale koupil od manželů Pivoňkových dům čp. 67 **Jan Černý** (v letech 1775-1780 a 1782-1785 místní konšel) za 133 zlatých rýnských¹⁶⁷⁹. V pokročilém věku prodal Jan Černý 12. května 1801 svůj dům za 180 zlatých rýnských **Matěji Blažkovi** pro jeho syna a snachu **Leopolda a Terezií Blažkovy**¹⁶⁸⁰. Ve skutečnosti jim ale předal pouze polovinu domu čp. 67, protože zbylou část postoupil 12. listopadu 1806 svému druhému synovi **Františku Blažkovi** a jeho manželce Kateřině za 115 zlatých¹⁶⁸¹. 29. května 1814 zasáhl dům velký požár a nejspíš pak musel být postaven od základu znova. Ke konci života Blažkovi dům značně zadlužili a nebyli schopni dluhy splácet. Z tohoto důvodu jim pak propadl a byla na něj vypsána veřejná dražba, která se konala 29. července 1854. V ní objekt koupil kostelecký obyvatel **Alois Meloun** za 440 zlatých 30 krejcarů¹⁶⁸². Podržel ho ale jen dva roky a už 29. září 1856 jej prodal za 440 zlatých **Františku a Terezií Kaplanovým**, nájemníkům z Kostelce¹⁶⁸³. Později se nejspíš vzdali na větší bydlení, a tak 1. listopadu 1863 prodali dům čp. 66 za částku 400 zlatých manželům **Františku a Barboře Vojáčkovým**¹⁶⁸⁴, kteří ho ale obratem ruky už 9. dubna 1864 převedli kupní smlouvou na **Jana a Marii Böhmovy** z rodiny místních panských úředníků¹⁶⁸⁵.

Výčet dalších majitelů domu čp. 67 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. Po smrti Jana roku 1874 zde pak přes třicet let hospodařila sama vdova, po jejíž smrti zdědil 26. března 1909 celý objekt syn **Jan Böhm**, který ho roku 1915 uvnitř přestavěl¹⁶⁸⁶. Ten se později odstěhoval z Kostelce a 13. října 1916 dům převedl kupní smlouvou na **Otakara Veselého**,

¹⁶⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 362 p.v.

¹⁶⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 25.

¹⁶⁷⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 48.

¹⁶⁸⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 235.

¹⁶⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 27.

¹⁶⁸² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 268.

¹⁶⁸³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 269.

¹⁶⁸⁴ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 247.

¹⁶⁸⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 275.

¹⁶⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 307/1909.

novousedlíka a nájemce z nedalekého čp. 70¹⁶⁸⁷. Krátce nato si koupil domek čp. 269 a tento 15. května 1917 prodal novousedlému **Františku Flaksovi**¹⁶⁸⁸. Z jeho strany to snad byl jen spekulativní kup, neboť už 12. února 1918 od něj koupila tento objekt kostelecká nájemkyně **Josefa Šlechtová**¹⁶⁸⁹. Po její smrti roku 1934 pak okresní soud dům 26. srpna 1935 přiřkl pozůstalému manželovi **Antonínu Šlechtovi st.**¹⁶⁹⁰. On ho pak těsně před svou smrtí prodal 25. září 1939 manželům **Františkovi a Anně Hladíkovým**¹⁶⁹¹. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Dnes je dům čp. 67 v držení manželů **Jana a Jaroslavy Hladíkových** z Prahy-Chodova.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili pouze dva lidé.

- čp. 68 (№ 54), dnes zaniklé

Dnes zbořený objekt čp. 68 v Lázeňské ulici tvořil původně jeden celek se sousedním domem čp. 69. Sloužil jako obydlí kováře, zatímco dnešní dům čp. 69 byl samotnou kovárnou. Dům čp. 68 byl na počátku 19. století ve vlastnictví **Jana a Anny Slaninových**, snad rodičů majitele sousední kovárny. Ti jej 9. dubna 1807 prodali za 1200 zlatých manželům **Josefu a Anně Knapovským** z Kostelce. Vymínili si zde však doživotní byt¹⁶⁹². Poté, co tento objekt zasáhl 29. května 1814 požár, byl nákladně přestavěn. Brzy nato, 29. srpna 1817, ho koupili od Knapovských **Jan a Anna Hajnovi** za 600 zlatých¹⁶⁹³. Nemovitost však podrželi jen do roku 1819. 14. září t.r. převedli kupní smlouvou dům čp. 68 na **Jana a Barboru Hukalovy** za obnos 1620 zlatých¹⁶⁹⁴. Časem snad přestal Hukalovým objekt vyhovovat, a tak se jej rozhodli prodat. Koupila ho od nich 1. prosince 1828 **Barbora Drahekoupilová**, vdova z Kostelce, za 646 zlatých¹⁶⁹⁵. Roku 1842 získala pro všechny vlastníky domu právo přechodu přes dvorek čp. 220. Pro sešlost věku nakonec postoupila tento objekt za 600 zlatých **Terezii Sochové**. Stalo se tak kupní smlouvou z 29. října 1849¹⁶⁹⁶. Terezie zemřela roku 26. prosince 1859 ve věku pouhých 48 let, aniž by zanechala dědice. V následné veřejné dražbě koupil dům 9. dubna 1861 za částku 587 zlatých **Matěj Plechatý**¹⁶⁹⁷, který tu ovšem trvale nežil.

¹⁶⁸⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 506/1916.

¹⁶⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 223/1917.

¹⁶⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 60/1918.

¹⁶⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 1415/1935.

¹⁶⁹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 67, sb. listin 1479/1939.

¹⁶⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 37.

¹⁶⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 66.

¹⁶⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 123.

¹⁶⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 122.

¹⁶⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 54.

¹⁶⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 152.

Výčet dalších majitelů domu čp. 68 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 15. března 1892 ho předal Matěj svému synovi **Josefu Plechatému**¹⁶⁹⁸, který ho ale takřka obratem ruky 22. dubna 1894 převedl kupní smlouvou na nezletilého **Jindřicha Fantu**¹⁶⁹⁹. Další majitelkou se koupí 19. srpna 1901 stala **Josefa Dvořáková**¹⁷⁰⁰, která tu potom žila přes třicet let. Posledním zdejším majitelem se 20. srpna 1932 stal **František Veselý** z Kostelce. Ten pak nechal dům čp. 68 roku 1934 zbořit, snad aby získal prostor pro přestavbu domu čp. 399.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě čp. 68 žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 69 (№ 53), Lázeňská

Dnešní stavba čp. 69 je novostavbou až z 19. století, která byla po roce 1873 přistavěna na severní straně. Roku 1930 pak došlo k prodloužení této přístavby směrem k ulici.

30. dubna 1718 dala městská rada povolení kováři **Martinu Tomanovi**, aby si v Kostelci vystavěl dům a kovárnu a již 10. září 1718 mu černokostelecký erbovní měšťan Tomáš Sobek prodal zahradu za 10 kop grošů míšeňských, na které si následně postavil dům i dílnu¹⁷⁰¹. Martin Toman zastával v Kostelci nad Černými lesy minimálně v letech 1747-1752 úřad konšela¹⁷⁰². Po otcově smrti zdědil 16. listopadu 1752 objekt v hodnotě 307 zlatých rýnských syn kovář **Martin Toman**¹⁷⁰³. Martin Toman ml. držel tento dům dalších čtyřicet let. Ve městě si získal významné postavení – v letech 1760-1766 zde byl dokonce primasem (představeným). Teprve 9. ledna 1792 připadl po Tomanově smrti dům čp. 69 v hodnotě 220 zlatých rýnských jeho synovi **Augustinu Tomanovi**¹⁷⁰⁴. Nevlastnil jej ale dlouho – už 8. června 1796 ho prodal za 400 zlatých rýnských manželům **Františkovi a Anně Slaninovým**¹⁷⁰⁵. 29. května 1814 při velkém požáru města lehl celý dům i s kovárnou popelem, takže musel být vystavěn od základů znovu. Po smrti svého manžela prodala vdova Anna Slaninová 3. července 1828 budovu bývalé kovárny za 97 zlatých rýnských kupci **Josefu Bergmanovi** (Josef byl původně žid a jmenoval se Isák, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal s celou rodinou pokřtít)¹⁷⁰⁶ a obytnou část si ponechala ve svém vlastnictví.

Josef Bergman nevlastnil svou polovinu dlouho – už 24. dubna 1829 ji totiž prodal manželům **Františkovi a Barboře Horálkovým** ze starého černokosteleckého rodu za 100 zlatých¹⁷⁰⁷.

¹⁶⁹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 68, sb. listin 2694/1892.

¹⁶⁹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 68, sb. listin 2160/1894.

¹⁷⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 68, sb. listin 558/1901.

¹⁷⁰¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁷⁰² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁷⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 300.

¹⁷⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 156.

¹⁷⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 235

¹⁷⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 129 p.v.

¹⁷⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 147

Dalšími majiteli tohoto objektu byli manželé **Jan a Tekla Soušovi**, kteří jej získali 15. prosince 1830 za 100 zlatých od manželů Horáلكových¹⁷⁰⁸. Vlastnili jej devět let. 30. června 1839 totiž dům zakoupila vdova **Ludmila Koželská**, která ho koupila od Šoušových za 170 zlatých¹⁷⁰⁹.

Pravou část domu darovali Slaninovi podle svatební smlouvy z 5. listopadu 1819 dceři Josefě a jejímu ženichovi **Janu Svobodovi**¹⁷¹⁰. Ti zde pak žili přes dvacet let. Snad se později vzmohli na větší byt a 8. března 1843 prodali svou polovinu za 256 zlatých manželům **Janovi a Ludmile Plavým**¹⁷¹¹. Je potřeba říci, že Ludmila Plavá je výše zmíněná Ludmila Koželská, která se mezitím provdala za Jana Plavého a po roce 1843 se tak stali jedinými vlastníky domu. Nežili zde ovšem až do smrti, ale 24. září 1860 ho prodali **Josefu a Barboře Makariusovým** z Kostelce čp. 147 ze 200 zlatých¹⁷¹². Od nich pak 27. října 1863 koupí nemovitost získali manželé **Václav a Alžběta Oličovi** za 800 zlatých¹⁷¹³. Výčet dalších majitelů domu čp. 69 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. 16. června 1873 budovu zakoupili manželé **Hynek a Kateřina Beránkovi**¹⁷¹⁴. Po Hynkově smrti potom 18. května 1916 připadla jeho druhé manželce Františce, která dům už 14. září 1916 prodala **Josefě Kulhánkové**¹⁷¹⁵. Dalšími majiteli byli **Jaroslav a Marie Seidlovi**, kteří objekt koupili 30. října 1929¹⁷¹⁶. Po druhé světové válce se přestěhovali ke svému synovi do domu čp. 592 a dům čp. 69 odprodali 19. října 1953 manželům **Antonínu a Marii Kohoutovým**¹⁷¹⁷. Dnes je tento objekt ve vlastnictví manželů **Zdeňka a Jaroslavy Kotěrových** z Kostelce čp. 927.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět osob – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků!

- čp. 70 (№ ?), Lázeňská

Objekt čp. 70 vznikl až po roce 1785 a dodnes je takřka celý barokního původu, včetně klenutých prostor v suterénu ve svahu. Původně bylo jeho průčelí mnohem více barokně zdobeno, jediným zbytkem této kamenické výzdoby je barokní kamenná váza uložená v Muzeu hrnčičství, kterou tam daroval roku 1985 zdejší majitel Zd. Vejrostek. Vystavěn byl manželý **Františkem a Barborou Hajnými** (a to celkem dvakrát – podruhé po požáru z 29. května 1814). Ve stáří se rozhodli dům prodat. Stalo se tak 9. srpna 1824, kdy ho kupní smlouvou převedli na vdovu

¹⁷⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 23.

¹⁷⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 99.

¹⁷¹⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 163.

¹⁷¹¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 164.

¹⁷¹² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 429.

¹⁷¹³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 248.

¹⁷¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 69, sb. listin 3743/1873.

¹⁷¹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 69, sb. listin 486/1916.

¹⁷¹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 69, sb. listin 985/1929.

¹⁷¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 69, sb. listin 369/1953.

Magdalenu Hladíkovou z Kostelce za částku 352 zlatých¹⁷¹⁸. Krátce nato se ale vdova znovu provdala, za Matěje Hosmana z Újezdu nad Lesy, a tak 1. července 1826 prodala dům čp. 70 za 200 zlatých **Jakubu Turnovskému** z města Březnice z Prácheňského kraje¹⁷¹⁹. Nevíme, proč Jakub kupoval dům v takové vzdálenosti, nepřekvapí nás ale jistě, že jej už 31. prosince 1826 prodal manželům **Matěji a Kateřině Kulhánkovým** za 181 zlatý¹⁷²⁰. Z této doby (1819) také pochází právo zdejších majitelů volně procházet přes dvůr objektu čp. 69, které bylo zrušeno roku 1916. Kulhánkovi zde prožili celý zbytek života. Teprve v pokročilém věku, 8. října 1857, koupila tento objekt od Kulhánkových **Marie Chytráčková** za 500 zlatých¹⁷²¹. Záhy se snad ukázal být pro ni dům zbytečně velký, nevíme. Jisté ale je, že ho 18. března 1860 prodala krejčovským manželům **Aloisi a Marii Pikartovým** z Trhových Dušníků za odhadní částku 527 zlatých 42 krejcarů¹⁷²². Po smrti Marie roku 1871 byl 23. ledna 1873 dům v dědickém řízení rozdělen tak, že jednu polovinu zdědil vdovec Alois a druhou polovici dcera **Barbora Pikartová**¹⁷²³. Oba společně ho ovšem 16. září 1881 darovali manželům **Janu a Aloisii Pikartovým**¹⁷²⁴. Po smrti otce roku 1914 se rodina rozhodla dům prodat a ještě během první světové války – 3. října 1917 – ho skutečně prodala **Boženě Koškové** a z Kostelce se odstěhovala¹⁷²⁵. Božena dům 25. ledna 1954 prodala manželům **Bedřichovi a Štěpánce Vejrostkým**, a ačkoliv si zde vymínila doživotní byt, nežila tu do konce života († 1966), ale přestěhovala se do sousedního stavení čp. 71¹⁷²⁶. Roku 1972 byla ve dvoře postavena garáž. Dnes je tento objekt rozdělen mezi jejich potomky tak, že **Anna Vejrostková** z Červeného Hrádku vlastní $\frac{1}{6}$ a zbytek vlastní **Zdeněk Vejrostek** z Kostelce.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 71 (№ 113), Lázeňská

Domy čp. 220, 70 a 71 byly postaveny na zahradě, která už od 17. století patřila černokosteleckému rodu Sobků a sahala až k obecní lázni. 10. května 1644 ji koupil koželuh Jan Sobek za 150 kop grošů míšeňských od černokosteleckého měšťana Pavla Rusína Novohradského, a to i s domkem na ní stojícím¹⁷²⁷. Poněvadž Jan Sobek *žebrácký obchod vedl*, byl nucen tento domek prodat – prodal jej 20. března 1687 svému švagrovi Mikuláši Procházkovi za 150 kop

¹⁷¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 8.

¹⁷¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 56.

¹⁷²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 83.

¹⁷²¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 55.

¹⁷²² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 361.

¹⁷²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 70, sb. listin 4548/1873.

¹⁷²⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 70, sb. listin 7419/1881.

¹⁷²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 70, sb. listin 440/1917.

¹⁷²⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 70, sb. listin 100/1954.

¹⁷²⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

grošů míšeňských¹⁷²⁸. Jelikož už Procházka vlastnil dům čp. 40 na náměstí, daroval tento domek místo věna svému zeti Martinu Svobodovi¹⁷²⁹. Dům však brzy nato zanikl¹⁷³⁰. Zahradu přiléhající k tomuto objektu ale ještě před prodejem daroval Jan Sobek svému synovi Janovi Sobkovi, což způsobilo po otcově smrti rozepří mezi Janem a jeho bratrem Tomášem Sobkem¹⁷³¹.

Dům № 113 se v pozemkových knihách poprvé objevuje až 29. dubna 1795, kdy jej po smrti své matky **Kateřiny Sobkové** zdědil její syn **Josef Sobek**¹⁷³². Josef Sobek ale neměl zájem bydlet v tomto domě, a proto ho 8. dubna 1799 prodal – jednu část objektu koupil za 240 zlatých rýnských **Martin Šámal** a druhou část (snad výminek) koupil za stejnou částku švec **Matěj Smolík**¹⁷³³. Po smrti svého manžela Matěje Smolíka hospodařila na domě čp. 71 vdova Kateřina Smolíková, která objekt 18. září 1822 převedla kupní smlouvou na dceru a zetě, **Václava a Barboru Melounovy**, za 190 zlatých¹⁷³⁴. Dům ale podrželi pouze do 27. července 1826, kdy ho prodali za částku 152 zlatých vdově **Barboře Kolihové**¹⁷³⁵. Ani Barbora Kolihová ale nežila v tomto objektu až do smrti. 25. února 1832 jej totiž prodala manželům **Josefu a Rozárii Neumannovým**, majitelům druhé poloviny objektu čp. 71, za 208 zlatých¹⁷³⁶. Tímto způsobem se oba objekty opět sešly v držení jedněch majitelů.

Stejně jako v případě první poloviny, i u druhé části přízemního objektu čp. 71 klasicistního původu prodala po smrti svého manžela vdova Dorota Šámalová zděděnou nemovitost – 13. listopadu 1810 za 210 zlatých manželům **Janovi a Alžbětě Stuchlíkovým**¹⁷³⁷. Po jejich smrti prodali pozůstalí dědicové František a Františka Stuchlíkovi tuto polovinu domu 1. února 1831 **Josefu a Rozárii Neumannovým** z Kostelce za 180 zlatých¹⁷³⁸, kteří dalšího roku odkoupili i druhou část. Neumannovi zde žili přes čtyřicet let. Josef Neumann zemřel roku 1863 a po jeho smrti zde hospodařila sama vdova. Ta nakonec dům 9. září 1874 prodala **Anně Havelíkové** a odstěhovala se z města¹⁷³⁹. Výčet dalších majitelů domu čp. 71 v Lázeňské ulici uvádíme již jen ve stručnosti. Nejprve ho 14. března 1895 zakoupili manželé **Josef a Barbora Kratochvílovi** a po nich 20. června 1907 **Josef a Františka Šplíchalovi**¹⁷⁴⁰. Později se vzmohli na větší bydlení a dům čp. 71 prodali 17. července 1917 **Františku a Aloisii Kloudovým**, kteří k němu roku 1909

¹⁷²⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁷²⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁷³⁰ Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 32 záhonů polí (1 záhon = 257 m²) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 3 groše míšeňské a odvést 1 slepici.

¹⁷³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50.

¹⁷³² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 92.

¹⁷³³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 279-280.

¹⁷³⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 167.

¹⁷³⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 59.

¹⁷³⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 55.

¹⁷³⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 200 p.v.

¹⁷³⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 29.

¹⁷³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 5585/1874.

¹⁷⁴⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 1412/1895 et 418/1907.

přistavěli verandu¹⁷⁴¹. Po smrti manžela zde nejprve od roku 1927 hospodařila sama vdova, která zděděný objekt po dvou letech (3. března 1929) prodala manželům **Antonínu a Josefě Tatarovým**¹⁷⁴². Ti zde žili i přes druhou světovou válku a teprve 30. října 1953 převedli dům kupní smlouvou na majitelku sousedního objektu čp. 70 **Boženu Koškovou** a vyměnili si tu doživotní byt (Antonín zemřel roku 1957 ve věku 84 let)¹⁷⁴³. Božena se sem potom přestěhovala a zde potom žila až do konce života († 1966), i když ještě před smrtí prodala 24. ledna 1964 dům manželům **Jaromírovi a Květoslavě Slabým**¹⁷⁴⁴. Roku 2007 bylo postaveno na domě čp. 71 první patro. Dnes je tento objekt v držení jejich dcery **Květoslavy Vejvodové**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 72 (№ 52), Lázeňská

Dnešní stavba čp. 72 je klasicistního původu. Na plánu z roku 1841 je zakreslen na půdorysu ve tvaru písmene L, do dnešního rozsahu byl dostavěn po roce 1873, kdy byl zřejmě též stavebně upravován uvnitř. Valeně klenutý kamenný sklep by mohl pocházet už ze staršího, barokního objektu. Roku 1911 k němu byly ještě přistavěny nové chlívký.

Dům čp. 72 stál na panském pozemku a patřil tudíž mezi tzv. emfyteutní domy (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Domníváme se ale, že se jedná o jeden z osmi domků vybudovaných vrchností roku 1706 a zmíněných v Tereziánském katastru¹⁷⁴⁵, aby je pak následně pronajímala. První písemná zmínka o něm pochází z 7. května 1753, kdy ho černokostelecký měšťan **Jiří Prosílek** koupil od vrchnosti za 10 krejcarů rýnských ročního nájmu (tato parcela sahala až k Lázeňské ulici a později na ní byl vystavěn i domek čp. 75)¹⁷⁴⁶. Již o čtyři roky později – přesně 28. března 1757 – ale Jiří Prosílek prodal nově vystavěný dům za 320 zlatých rýnských *vysoce velebenému p. páterovi a místnímu zámeckému kaplanovi Karlu Erbenovi*¹⁷⁴⁷. Jakmile se o tomto převodu dozvěděla tehdejší majitelka panství, vévodkyně Savojská, okamžitě bez udání důvodů nařídila kaplanovi, aby od smlouvy odstoupil, což také nakonec učinil¹⁷⁴⁸. A tak domek Jiří Prosílek 25. srpna 1757 opět prodal **Václavu Němečkovi** za 280 zlatých rýnských¹⁷⁴⁹. Po smrti svého prvního manžela se vdova Marie Magdalena Němečková

¹⁷⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 322/1917.

¹⁷⁴² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 529/1929.

¹⁷⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 323/1953.

¹⁷⁴⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 71, sb. listin 496/1964.

¹⁷⁴⁵ NA Praha, TK, inv. č. 1706.

¹⁷⁴⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 9.

¹⁷⁴⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 10.

¹⁷⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1196, nefol., dat. 8.7. 1757.

¹⁷⁴⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 12.

znovu provdala za **Vojtěcha Javůrka**. Jemu také 27. července 1778 dům čp. 72 darovala¹⁷⁵⁰. Po jeho smrti prodali 7. června 1804 pozůstalí tento objekt za částku 373 zlatých rýnských otci knížecího revírníka v Bohumili **Václavu Brázovi**¹⁷⁵¹. I on patřil, díky své službě u Lichtenštejnů, k jisté honoraci na Černokostecku. Velice výrazně se do dějin domu zapsal velký požár města 29. května 1814, který ho zničil tak, že ještě roku 1836 byl pustý. Obnovili ho až další majitelé, kterými byli sklenářští manželé **František a Marie Roubalovi**, kteří dům zdědili podle rozhodnutí místního vrchnostenského soudu z 2. ledna 1836 po Mariiných rodičích. Po smrti Františka Roubala v květnu 1844 byl objekt v následném dědickém řízení rozdělen 28. září 1847 tak, že větší polovinu označenou jako čp. 72/I v hodnotě 396 zlatých zdědila vdova Marie a menší polovina (čp. 72/II) připadla manželům **Janovi a Terezii Kulháňkovým**¹⁷⁵². Později, přesně 9. ledna 1852, pak Marie prodala svou část za 479 zlatých manželům **Josefu a Marii Havráňkovým** z Kostelce¹⁷⁵³. K opětovnému spojení domu potom došlo až 17. května 1860, kdy Josef Havránek zdědil rozhodnutím okresního soudu dům čp. 72/II¹⁷⁵⁴. Po smrti manželů Havráňkových (roku 1881 a 1890) pak zdědil 21. prosince 1890 tuto nemovitost pozůstalý syn **Bedřich Havránek**, který ji ale velmi zadlužil (dlužil např. 1000 zlatých místní záložně)¹⁷⁵⁵. Tímto zápisem končí v pozemkové knize přehled o změně zdejších vlastníků, ač dům stojí dodnes. Jeho současnou majitelkou je zde žijící **Ilona Valentová**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 73 (№ 51), Lázeňská

Dnešní budova domu čp. 73 pochází už z doby baroka a na plánu z roku 1841 je už zachycena v dnešním rozsahu.

První písemná zmínka o domě čp. 73 pochází z roku 1621. Na zahradě tohoto domu se pod zámeckými valy nacházela obecní studnice, ze které mohli až do počátku 19. století brát vodu všichni černokosteletí občané¹⁷⁵⁶. 11. listopadu 1621 koupil tento domek *bývalé spáleniště v nově vystavený vápenici při cihelně* provazník **Jan Král** od p. **Duchoslava** za 75 kop grošů míšeňských¹⁷⁵⁷. Neznámou smlouvou poté přešel dům po smrti Jana Krále na černokosteletkého měšťana **Jana Úvalského**. 7. května 1659 vyhořel Janu Úvalskému dům čp. 38 na náměstí a Jan

¹⁷⁵⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 12.

¹⁷⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 75.

¹⁷⁵² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 72.

¹⁷⁵³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 72, sb. listin 171/1852.

¹⁷⁵⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 72, sb. listin 2650/1860.

¹⁷⁵⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 72, sb. listin 4734/1890.

¹⁷⁵⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 220.

¹⁷⁵⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 183.

se dostal do finanční tísně. Byl proto nucen prodat 20. srpna 1659 dům čp. 73 i se zahradou **Duchoslavu Svobodovi**, koželuhu z Bylan, za 160 kop grošů míšeňských¹⁷⁵⁸. Již ale 22. prosince 1664 koupil zámečník **Václav Král** tento dům od Duchoslava Svobody za 225 kop grošů míšeňských¹⁷⁵⁹. O necelých jedenáct let později, přesněji 15. ledna 1675, prodal Václav Král svůj domek černokosteleckému hrnčíři **Jiřímu Hájkovi** za stejnou částku, čili 225 kop grošů míšeňských¹⁷⁶⁰. Z archivních pramenů víme, že roku 1692 Jiří Hájek svůj dům přestavěl, na což použil kámen vylámaný na zámeckých valech¹⁷⁶¹. Dále také víme, že si roku 1673 Jiří stěžoval na hrnčíře, a tudíž konkurenta, Matouše Jelínka, majitele domu čp. 42, který mu údajně bránil ve vykonávání živnosti¹⁷⁶². Jiří Hájek také s největší pravděpodobností zasedal v městské radě, protože když se roku 1688 nedostavil k obnovení městské rady, musel jako pokutu zaplatit 1 prostici soli – jinak by totiž skončil ve vězení¹⁷⁶³. Protože jeho syn Václav (nebyl však oním černokosteleckým kantorem a radním) zemřel v červenci 1715 dříve než otec, získal po jeho smrti tento dům 22. prosince 1717 jeho zeť, švec **Karel Čana**, taktéž za 225 kop grošů míšeňských¹⁷⁶⁴. Když Karel Čana roku 1735 zemřel, zůstali po něm nezletilí sirotci. Jejich poručníkem se stal Karlův bratr **Ferdinand Čana**, který obdržel 17. srpna 1735 do spravování mj. i dům čp. 73 oceněný na 257 kop grošů míšeňských¹⁷⁶⁵. Ferdinand Čana se v písemných pramenech připomíná v letech 1742-1743 jako obecní rychtář¹⁷⁶⁶. Poté, co dospěli Karlovi synové **Jan a Jakub Čanovi**, odevzdal jim jejich strýc Ferdinand 8. února 1747 i otcovský dům. Ti jej ovšem obratem ruky prodali **Františku Fialkovi** ze Sadské za sumu 150 zlatých rýnských¹⁷⁶⁷. Ještě předtím (14. dubna 1746) prodal ale Ferdinand Čana část tohoto domu za 35 zlatých rýnských **Františku Jakoubkovi**¹⁷⁶⁸. Už 10. února 1748 jej ovšem František Jakoubek společně s manželkou Kateřinou prodává za 80 zlatých rýnských kováři **Martinu Tomanovi ml.** a jeho ženě Regině¹⁷⁶⁹. Martin Toman zastával v Kostelci nad Černými lesy minimálně v letech 1747-1753 úřad konšela¹⁷⁷⁰. Má se zato, že na scházecích listech 443-444 černokostelecké knihy kontraktní č. 1 byla původně zapsána smlouva, kterou prodává František Fialka zbylou část domku čp. 73 Martinu Tomanovi. Ani Martin Toman ale nevlastnil dům delší dobu. 5. června 1752 ho totiž

¹⁷⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 220.

¹⁷⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 226-227.

¹⁷⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 228-230.

¹⁷⁶¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 110.

¹⁷⁶² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 49.

¹⁷⁶³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 89.

¹⁷⁶⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 233.

¹⁷⁶⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 369-371.

¹⁷⁶⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁷⁶⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 441-442.

¹⁷⁶⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 372.

¹⁷⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 351.

¹⁷⁷⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

prodal za 250 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanu **Ondřeji Müllerovi**¹⁷⁷¹. Ondřeji Müllerovi patřil dům dalších třicet let. Pro sešlost věku jej prodal 28. dubna 1782 za 300 zlatých rýnských svému synu **Františku Müllerovi (Millerovi)**¹⁷⁷². Poté, co František Miller roku 1792 zemřel, prodala pozůstalá vdova 25. února 1793 celý dům za 188 zlatých rýnských **Františku Hanilcovi** a jeho manželce¹⁷⁷³. Požár města 29. května 1814 zasáhl i tento objekt. Škody ale nebyly nijak hrozné, takže následná obnova si vyžádala pouze opravy menšího rozsahu. Kupní smlouvou z 19. ledna 1827 převedl František Hanilec dům čp. 73 na svého syna **Václava Hanilce** za částku 140 zlatých. Vymínil si zde ovšem doživotní byt, stravu, šatstvo apod.¹⁷⁷⁴. Žil zde bezmála třicet let. Nakonec prodal tento objekt 7. ledna 1856 **Janu Pražákovi** ze sousedního domu čp. 74 za 640 zlatých¹⁷⁷⁵. Snad to byl z jeho strany jen spekulativní kup. 16. února 1862 ho zase prodal novousedlým manželům **Václavu a Marii Kolínským**¹⁷⁷⁶. Kolínští zde ovšem nežili a místo toho pronajímali dům manželům Janovi a Alžbětě Polákovým. Nakonec ho 10. července 1877 převedli na **Josefa a Marii Černé**¹⁷⁷⁷, snad dceru s manželem. Ti jej podrželi pouhý rok a už 29. září 1878 ho prodali vdově po místním učiteli **Barboře Kačerovské**¹⁷⁷⁸ z nedalekého čp. 67. Barbora tu žila třicet let, ale nezemřela tu. Několik let před smrtí († 1912) se odsud odstěhovala do zdejšího špitálu a objekt 22. června 1908 převedla kupní smlouvou na svou čtyřicetiletou dceru **Kajetánu Tayerlovou**, která zde roku 1909 postavila dřevník¹⁷⁷⁹. Během druhé světové války prodala 25. března 1941 dům **Marii Šlechtové** z Kostelce a odstěhovala se z města¹⁷⁸⁰. Po Mariině předčasné smrti jej 3. listopadu 1948 zdědila nezletilá dcera **Helena Šlechtová**¹⁷⁸¹. Za poznámku bezpochyby stojí skutečnost, že Mariin otec Karel Šlechta byl ve 40. letech druhým komunistickým předsedou zdejšího MNV. Dnes vlastní tento dům napůl **Ester Fatková** z Prachatic a **Petr Kříž** z Prahy-Vinohrad.

Podle Zlatého urbáře patřilo k tomuto domu 12 záhonů polí (tj. cca 0,3 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 23 krejcarů a 2 denáry a obci 20 grošů míšeňských¹⁷⁸². Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem patnáct lidí (!) – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

¹⁷⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 351.

¹⁷⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5.

¹⁷⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 45.

¹⁷⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 90.

¹⁷⁷⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 235.

¹⁷⁷⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 26.

¹⁷⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 73, sb. listin 10776/1877.

¹⁷⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 73, sb. listin 7902/1878.

¹⁷⁷⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 73, sb. listin 515/1908.

¹⁷⁸⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 73, sb. listin 728/1941.

¹⁷⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 73, sb. listin 1303/1948.

¹⁷⁸² SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

- čp. 74 (№ 50), Lázeňská

Jádro dnešní stavby čp. 74 je klasicistního původu, dvorní křídla zakreslená na katastru z roku 1841 byla roku 1906 přestavěna. Roku 1906 byl značně přestavěn i hlavní objekt, kde došlo k vybourání nových okenních otvorů a hlavního vstupu spolu s provedením nové fasády, uvnitř pak byla vytvořena zcela nově celá dispozice a byla vyzděna i část obvodové severozápadní zdi. Dřevěné trámové stropy byly tehdy zvýšeny a objekt byl nově zastřešen. O stará střeše víme, že byla mansardová.

O původu domu čp. 74 jsme z archivních pramenů obeznámeni velice špatně. Víme, že byl postaven před rokem 1771, ovšem kdy přesně, nedokážeme říci ani přibližně. Poprvé se v pozemkových knihách objevuje 5. května 1821, kdy ho **Josef Pražák** odkázal ve své závěti pozůstalé vdově **Anně Pražákové, rozené Čanové**¹⁷⁸³. Pražákovi patřili v Kostelci mezi vážené a bohaté rodiny – kromě tohoto domu tu totiž vlastnili i čp. 38 (Zelený dům) nebo čp. 83, jehož dědičkou byla právě Anna. Pro sešlost věku převedla Anna Pražáková už 13. dubna 1824 tento objekt v hodnotě 1000 zlatých darovací smlouvou na svého syna **Jana Pražáka**¹⁷⁸⁴. Janova rodina zde žila bezmála půlstoletí. Po smrti jeho manželky Terezie roku 1869 se Jan dům rozhodl prodat a učinil tak trhovou smlouvou z 17. června 1870 uzavřenou s manželí **Hynkem a Barborou Pohlovými** z Kostelce¹⁷⁸⁵. Pohlovi byli v této době jednou z pouhých šesti černokosteleckých rodin, které se hlásily k německé národnosti. Barbora ovšem zemřela krátce na to – 6. ledna 1872 – a Hynek také po smrti své manželky prodal 31. července 1872 objekt manželům **Václavovi a Barboře Procházkovým** za 1370 zlatých¹⁷⁸⁶.

Další majitele domu čp. 74 v Lázeňské ulici uvádíme už jen ve stručném přehledu. 9. září 1876 ho získali výměnou manželé **Josef a Antonie Assmanovi** z rodiny místních panských úředníků¹⁷⁸⁷. Po smrti manžela zde pak od února 1887 hospodařila sama vdova. Antonie zemřela 5. prosince 1901 ve věku 69 let a dům byl potom v dědickém řízení rozdělen rozhodnutím okresního soudu z 29. října 1902 tak, že 1/3 připadla **Janu Assmanovi**, 1/3 **Anně Chejnové** a poslední 1/3 **Žofii Pospíšilové**¹⁷⁸⁸. Dům byl ovšem velmi zadlužen, především u manželů Jana a Rozálie Makariusových (z nedalekého domu čp. 77), kterým výše zmínění vlastníci nebyli schopni zaplatit, a proto objekt propadl veřejné dražbě. V ní jej 5. ledna 1905 koupila právě **Rozálie Makariusová**¹⁷⁸⁹. Už 13. června 1906 dům zakoupili manželé **Josef a Pavlína**

¹⁷⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 463.

¹⁷⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 210 p.v.

¹⁷⁸⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 45.

¹⁷⁸⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 279.

¹⁷⁸⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 7049/1876.

¹⁷⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 283/1903.

¹⁷⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 291/1905.

Jindřichovi¹⁷⁹⁰, kteří ale objekt 11. června 1917 převedli kupní smlouvou na **Františka Frauenberga**¹⁷⁹¹, který ovšem v Kostelci nežil. Po Františkově smrti zdědila 23. listopadu 1926 dům pozůstalá vdova Růžena, ovšem s tím, že na Růženu bylo uvaleno opatrovnictví pro šílenost¹⁷⁹². Když pak i ona zemřela, přiřkl okresní soud 5. listopadu 1948 nemovitost pozůstalému synovi **Vlastimilu Frauenbergovi**¹⁷⁹³. K poslední změně majitele pak došlo 17. října 1958, kdy Státní notářství v Kolíně přiznalo dům **Františku Frauenbergovi**¹⁷⁹⁴. Dnešní majitelkou tohoto objektu je **Hana Černá z Kolína II.**

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedmnáct lidí – vedle rodiny majitele i další tři rodiny podnájemníků.

- čp. 75 (№ 49), zaniklé

Dům čp. 75 ležící pod zámeckými valy (zhruba pod objektem čp. 72), přístupný buď ulicí Pod valy, nebo uličkou lidově zvaná „Posranka“, stál na panském pozemku a patřil tudíž mezi tzv. emfyteutní domy (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). Původně patřil majitelům objektu čp. 72 a oba dva mají společnou nejstarší historii. Za počátek jeho dějin lze stanovit 7. květen 1753, kdy černokostelecký měšťan **Jiří Prosílek** koupil od vrchnosti parcelu pod zámeckými valy za 10 krejcarů rýnských ročního nájmu (tato parcela sahala až k Lázeňské ulici a později na ní byl vystavěn i domek čp. 72)¹⁷⁹⁵. Již o čtyři roky později – přesně 28. března 1757 – ale Jiří Prosílek prodal nově vystavěný dům za 320 zlatých rýnských *vysoce velebenému p. páterovi Karlu Erbenovi*¹⁷⁹⁶. Po jeho smrti snad připadl dům zpět Jiřímu Prosílkovi, protože ten jej 25. srpna 1757 opět prodal **Václavu Němečkovi** za 280 zlatých rýnských¹⁷⁹⁷. Po smrti svého prvního manžela se vdova Marie Magdalena Němečková znovu provdala za Vojtěcha Javůrka a právě tehdy dochází k oddělení tohoto malého domku (otázkou zůstává, k čemu sloužil). 4. listopadu 1763 jej totiž Marie prodala za pouhých 20 zlatých rýnských svému bratrovi **Josefu Zachovi** z Kostelce¹⁷⁹⁸. Josef ho nákladně přestavěl (mohl si to dovolit už z titulu své profese – byl zedník a stavitel) a žil zde pak až do své smrti, po níž objekt zdědila pozůstalá vdova Ludmila. Ta 24. září 1800 prodala dům čp. 75 za celkovou částku 189 zlatých **Václavu Paškovi**, podnájemníku z Kostelce (ačkoliv záznam do pozemkových knih o tom byl učiněn až roku 1808). Václav zde nežil dlouho, neboť již 16. října 1806 zemřel. Paradoxní na celé

¹⁷⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 470/1906.

¹⁷⁹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 269/1917.

¹⁷⁹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 172/1926.

¹⁷⁹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 753/1948.

¹⁷⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 74, sb. listin 281/1959.

¹⁷⁹⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 9.

¹⁷⁹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 10.

¹⁷⁹⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 12.

¹⁷⁹⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 15.

situaci je, že úřední cestou začalo být pozůstalostní řízení vyřizováno teprve roku 1855! Dům tehdy zcela logicky zdědil pozůstalý syn **Jan Pašek**. Mezitím celý objekt 29. května 1814 vyhořel a musel být znovu obnoven. Jan potom daroval svatební smlouvou z 29. října 1853 dům čp. 75 v hodnotě 200 zlatých své dceři a jejímu ženichovi, **Anně a Václavu Junkovým**. Pro mladou rodinu byl snad nevyhovujícím, a tak jej Junkovi takřka obratem ruky už 15. srpna 1854 převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Barboru Kafkovy** ze Zálesí za sumu 280 zlatých. Jan zemřel v říjnu 1864, ovšem to už zde více jak rok nežil. 15. června 1863 totiž Kafkovi prodali tento dům místnímu měšťanovi a obchodníkovi s nemovitostmi **Eliáši Bergmanovi** za překvapivě nízkou cenu 61 zlatých. Nejspíš dům vůbec nepřestavěl, protože už 24. srpna 1863 ho prodal manželům **Josefovi a Marii Havránkovým**, majitelům nedalekého domu čp. 71, za 90 zlatých¹⁷⁹⁹. Ti pak záhy stavbu zbořili a parcelu připojili ke své zahradě. Tím objekt čp. 75 pod zámeckými valy zcela zanikl.

- čp. 76, Lázeňská

Stavba čp. 76 je klasicistního původu, ne však v celém stávajícím rozsahu. Na plánu z roku 1841 je zachycen kratší v severovýchodním směru, přistavěn a upravován byl pak po roce 1873. Roku 1956 zvětšili majitelé dvě okna do ulice a přistavěli garáž s vjezdem z ulice.

Tento dům v Lázeňské ulici vznikl někdy v samém závěru 18. století. Postavili ho snad manželé **Jan a Anna Pospíšilovi** z Kostelce. Velkému požáru města 29. května 1814 padl za obět i on a pustým zůstal ještě roku 1820. Po smrti svého manžela hospodařila na domě vdova Anna, která těsně před smrtí († 29. 9. 1818) v závěti odkázala svou část domu v hodnotě 120 zlatých své vnučce **Anně Vojáčkové**. Ta 17. října 1829 koupila i zbylou část objektu, kterou vlastnili její rodiče Jan Pospíšil a Anna roz. Vojáčková, za částku 380 zlatých¹⁸⁰⁰. Nedlouho poté se Anna Vojáčková provdala za **Jana Kozla** z Kostelce a učinila jej spolumajitelem domu čp. 76. Ti ho ovšem 1. prosince 1844 prodali za 345 zlatých manželům **Václavu a Anně Procházkovým**¹⁸⁰¹. Krátce nato, roku 1847, zemřel Václav Procházka. Polovinu této nemovitosti po něm zdědil syn **František Procházka** a od matky dostal druhou polovinu v hodnotě 264 zlatých 38 krejcarů¹⁸⁰². Neměl ale snad zájem usadit se zde, a proto 16. února 1851 prodal celý dům **Janu a Františce Horáčkovým** z Kostelce za 580 zlatých¹⁸⁰³. Obratem ruky, už 27. září 1851, ho ovšem prodali za

¹⁷⁹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 75.

¹⁸⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 164 a SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 125.

¹⁸⁰¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 164.

¹⁸⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 237.

¹⁸⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 290.

630 zlatých **Josefu a Kateřině Chejnovým**¹⁸⁰⁴. O 11 let později, přesně 13. února 1862, koupili od Chejnových nově označený objekt čp. 76/b manželé **Václav a Augustína Hukalovi** za 600 zlatých¹⁸⁰⁵. Roku 1875 potom tato část dostala nové číslo popisné 402.

Dům čp. 76/a v hodnotě 508 zlatých si ponechali jako výměnek výše uvedení majitelé Jan a Anna Vojáčkovi. Když potom 5. ledna 1864 nejprve zemřela Anna a 7. června 1864 i Jan, zdědil jej pozůstalý syn **Emanuel Vojáček**¹⁸⁰⁶. Zemřel předčasně 26. dubna 1878 ve věku pouhých 39 let a objekt připadl pozůstalé vdově Barboře († 1886). Přehled dalších vlastníků domu uvádíme už jen ve stručném přehledu. 29. května 1889 jej zakoupili manželé **Václav a Anna Bylinovi** († 1904 a 1910) ze Samopší, kteří objekt následně 23. července 1893 prodali **Janovi a Marii Svobodovým** ze Svatbína¹⁸⁰⁷. Po smrti manžela zde pak od srpna 1901 hospodařila sama vdova, která 24. října 1908 prodala objekt čp. 76 napůl místnímu faráři **P. Josefu Dyškantovi** a napůl jeho příbuzné **Anně Křištofové**, učitelce na odpočinku¹⁸⁰⁸. P. Dyškant zemřel už v lednu následujícího roku a jeho polovinu zdědila právě Anna, která zemřela v září 1919 ve věku 66 let. V následném dědickém řízení přiřkl okresní soud 29. prosince 1921 dům **Františku Dyškantovi**¹⁸⁰⁹. Ten ho nepodržel a místo toho objekt 29. ledna 1923 prodal **Antonii Kadeřábkové** z Kostelce¹⁸¹⁰. Ta ho ještě před svou smrtí († 1955) převedla kupní smlouvou z 1. května 1941 na svou příbuznou **Věru Kadeřábkovou**¹⁸¹¹. Po její smrti zdědili 17. listopadu 1954 dům **Jaroslav a Ludmila Kadeřábkovi**¹⁸¹². Dnešní majitelkou tohoto objektu je **Simona Dolejší** z Prahy-Strašnic.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle majitelky i další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 77 (№ 48), Lázeňská

Dnešní stavba čp. 77 byla nad terénem vystavěna zcela nově někdy v letech 1851-1859, průčelí pak bylo upravováno hned po 1. světové válce. Po roce 1873 přistavěli místní majitelé i dvorní křídlo a roku 1925 zvýšili přístřešek, přistavěný vpravo k objektu, a zřídili zde seník. Roku 1940 bylo adaptováno přízemí vpravo pro řeznický krám - místo dveří v průčelí zde byla provedena výkladní skříň. Sklepy pod objektem pravděpodobně pocházejí už z barokního domu.

¹⁸⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 317.

¹⁸⁰⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 34.

¹⁸⁰⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 311.

¹⁸⁰⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 5655/1889 et 4863/1893.

¹⁸⁰⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 1028/1908.

¹⁸⁰⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 351/1921.

¹⁸¹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 77/1923.

¹⁸¹¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 489/1941.

¹⁸¹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 76, sb. listin 104/1954.

Dům čp. 77 byl postaven krátce po roce 1740, ne-li přímo toho roku. 5. dubna 1740 totiž koupil **Vít Januš** místo pro vystavění domku. První část dlouhou 7 sáhů a širokou 6 sáhů koupil od Ferdinanda Čany (čp. 73) za 25 kop grošů míšeňských. Protože *pro ustoupení gruntu k valům zámeckým a pro skálu dolu stavěti nemohl*, prodala mu obec kus obecního pozemku širokého 5 loktů (tj. přibližně 3 m) za 5 kop grošů míšeňských¹⁸¹³. Po smrti otce se tohoto domu ujal 27. dubna 1765 jeho syn, krejčí **Jakub Januš-Janoušek**¹⁸¹⁴. Odevzdací listinou z 24. srpna 1782 ho Jakub Janoušek prodal za 40 zlatých **Anně Procházkové**¹⁸¹⁵. Kupní cena svědčí o tom, že dům čp. 77 rozhodně nepatřil svou velikostí a výstavností mezi přední domy ve městě. Bohužel tato skutečnost způsobila, že se jeho majitelé rychle střídali. Po smrti své matky († 20. 2. 1810) zdědila celý objekt dcera **Eleonora Procházková**¹⁸¹⁶. Za ní zachvátil 29. května 1814 tento dům velký požár města a zničil ho. Ve své závěti z 22. ledna 1832 odkázala Eleonora tento objekt v hodnotě 120 zlatých svému manželovi **Matěji Dalihodovi**¹⁸¹⁷. Nedlouho poté, 24. května 1832, se jej vcelku překvapivě rozhodl Matěj prodat – koupila ho vdova **Barbora Koliňová** za 244 zlatých¹⁸¹⁸. Velmi překvapující je, že Barbora už 1. září 1832 prodala celý dům **Václavu a Anně Vodňanským** za 250 zlatých¹⁸¹⁹. Snad se Vodňanským zdál dům malý. Už o tři roky později, 1. června 1836, ho převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Alžbětu Macháčkovy** za kupní částku 240 zlatých¹⁸²⁰. Z roku 1840 pak pochází právo každého zdejšího vlastníka přistavět dům čp. 77 až k domu čp. 402. Dalším majitelem této nemovitosti se 4. září 1839 stal **Josef Bergman** z Kostelce (Josef byl původně žid a jmenoval se Isák, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal s celou rodinou pokřtít), který ji koupil od Macháčkových za 240 zlatých¹⁸²¹ a snad ji také přestavěl. Ani on zde ale nežil až do smrti. 14. dubna 1847 totiž prodal dům čp. 77 za 448 zlatých **Janu a Dorotě Tomanovým**¹⁸²². Od Tomanů koupili objekt 16. září 1851 manželé **Josef a Kateřina Cheynovi** za sumu 440 zlatých¹⁸²³. Cheynovi, kteří zbořili starou stavbu a postavili na jejím místě zcela novou, vlastnili dům až do roku 1859, kdy ho (16. dubna) prodali za 4200(!) zlatých vdově **Anně Skořepové**¹⁸²⁴. Poté se vystřídal v krátkém sledu za sebou několik méně významných majitelů – už 28. dubna 1859 koupila objekt za částku 3500 zlatých vdova

¹⁸¹³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 402.

¹⁸¹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 406.

¹⁸¹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5.

¹⁸¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 63.

¹⁸¹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 64.

¹⁸¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 64.

¹⁸¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 3.

¹⁸²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 68.

¹⁸²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 129.

¹⁸²² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 316.

¹⁸²³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 8.

¹⁸²⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 233.

Anna Impsailová¹⁸²⁵, po ní následovali od 9. listopadu t.r. **Ignác a Barbora Pohlovi** (za 160 zlatých) a nakonec 12. září 1862 jej zakoupil za 3100 zlatých **Josef Dvořák** z Prahy¹⁸²⁶. Ani on ale nezůstal vlastníkem domu dlouho. Už 22. září 1864 ho totiž převedl kupní smlouvou na manžele **Václava a Aloisii Radovy** z čp. 215 za částku 3000 zlatých¹⁸²⁷. Nežili tu ovšem až do své smrti, neboť o pět let později, přesně 17. listopadu 1869, prodali tento objekt **Vojtěchu a Anně Tůmovým** z Kostelce za 3050 zlatých a za získané peníze koupili dům čp. 80 na náměstí¹⁸²⁸. Tůmovi ho ale ani ne po roce (26. srpna 1870) opět prodali manželům **Janovi a Marii Steinerovým** za sumu 3700 zlatých¹⁸²⁹. Prvními majiteli v této řadě, kteří zde žili delší dobu, byli manželé **Jan a Pavlína Makariusovi** z Kostelce, kteří dům zakoupili 21. února 1877¹⁸³⁰. Makariovi nežili v celém objektu sami (vlastnili např. i objekt čp. 113), ale vždy část pronajímali – například rodině Františka Hnátka, kterému se roku 1884 narodil syn Vladimír, první Vladimír v Kostelci vůbec. Pavlína zemřela roku 1886 a po její smrti tu hospodařil sám vdovec Jan, který dům nakonec 11. února 1892 prodal **Františku Jiránkovi**¹⁸³¹. František zde chtěl zřídit nový hostinec, ale městská rada mu to nepovolila s odůvodněním, že v Kostelci nový hostinec není potřeba¹⁸³² (jistě se ale některý z radních-hospodských bál případné konkurence). O půl roku později se oženil s **Antoníí Procházkovou** a 11. srpna 1892 jí daroval jednu polovinu objektu¹⁸³³. Snad z finančních důvodů byli Jiránkovi nuceni prodat 17. ledna 1895 tento dům u náměstí manželům **Františku a Marii Heřmanovým**¹⁸³⁴, neboť se potom odstěhovali do mnohem skromnějšího domku čp. 272. Teprve ve 20. století rychlé střídání majitelů ustalo a tento objekt držela jedna rodina po více generací. Touto rodinou byli Pačesovi, z nichž **Josef a Kristýna Pačesovi** z Jevan jej koupili 3. prosince 1907¹⁸³⁵. Ve stáří se potom rozhodli předat dům svému synovi a snaše, **Josefu a Jiřině Pačesovým**, což učinili 24. listopadu 1932¹⁸³⁶, vyměnili si tu ale doživotní bydlení (zemřeli krátce po sobě r. 1959 a 1960). K poslední změně vlastníka před rokem 1964 došlo 22. prosince 1952, kdy rozsudkem státního soudu v Praze byla **zestátněna** polovina patřící Josefu Pačesovi¹⁸³⁷, jejíž správu pak od listopadu 1962 vykonávala Domovní správa města Kostelec n.Č.l. Dnešními majiteli tohoto objektu jsou manželé **Stanislav a Dagmar Moravcovi**.

¹⁸²⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 241.

¹⁸²⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 126.

¹⁸²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 311.

¹⁸²⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 576.

¹⁸²⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 59.

¹⁸³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 1796/1877.

¹⁸³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 1014/1892.

¹⁸³² SOKA, AM Kostelec nad Černými lesy (1850-1945), zápisy o schůzích městské rady, inv.č. 8, nefol.

¹⁸³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 5456/1892.

¹⁸³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 424/1895.

¹⁸³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 1017/1907.

¹⁸³⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 1744/1932.

¹⁸³⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 77, sb. listin 180/1953.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

- čp. 78 (№ 45), Náměstí Smiřických

Budova čp. 78 je zakreslena v dnešním půdorysném rozsahu již na katastru z roku 1841, byla však radikálně přestavěna v 70. letech 19. století. Starší zdivo před touto přestavbou je dnes obsaženo v obvodových zdech domu, který byl asi od základu vystavěn v době po požáru roku 1814. Roku 1904 pak byl rozšířen směrem na západ o hospodářskou část domu, a proto byla i mírně upravena fasáda.

Dům čp. 78 původně sloužil jako kovárna a patřil přímo majitelům Černokosteleckého panství. Postavena musela být někdy po roce 1613, kdy Albrecht Václav Smiřický daroval původní panskou kovárnu městu¹⁸³⁸. Je ovšem také možné, že se jedná o kovárnu, kterou koupil Albrecht Jan Smiřický roku 1615 od městečka Kostelce za 30 kop grošů¹⁸³⁹. S jistotou víme, že roku 1673 už kovárna čp. 78 stála a podle urbáře z roku 1673 byla vystavena z kamene *na skále*, měla podloubí na dřevěných sloupech a zem pod loubím byla dlážděna dřevěnými špalíčky. Před budovou se ještě ve směru do náměstí nacházela lisice, podepřená čtyřmi dubovými sloupy určená pro kování koní¹⁸⁴⁰. Vrchnost tuto kovárnu pronajímala po několik generací rodině Rosů. První, o kterém víme, že působil v Kostelci, byl kovář Jan Rosa, který měl pronajatou kovárnu čp. 32 na druhé straně náměstí v letech 1684-1694¹⁸⁴¹. Do soukromých rukou se ale dům (kovárna) dostal až někdy v 60. letech 18. století, kdy ho od Marie Terezie Savojské koupil dosavadní nájemník **Jakub Rosa**. Jakub měl dva syny, kteří zůstali v Kostelci – starší Matěj si koupil (nejspíš s otcovou finanční pomocí) 10. prosince 1770 kovárnu čp. 32 i s vnitřním zařízením a mladší **Josef Rosa** zdědil po smrti otce 1. prosince 1776 tuto kovárnu čp. 78 v celkové hodnotě 220 zlatých. Josef tu působil až do své smrti roku 1808. Tehdy měla objekt v hodnotě 476 zlatých 11 krejcarů zdědit jeho pozůstalá dcera Marie, která se ovšem 25. dubna 1809 vzdala svých dědických nároků ve prospěch své matky Anny a jejího druhého manžela **Matěje Chmela**. Jak již bylo uvedeno výše, 29. května 1814 zasáhl dům velký požár města a celý ho zničil; Chmelovi jej ovšem následně obnovili. Brzy na to, 20. srpna 1819, pak kovárnu prodali manželům **Janovi a Rozálii Knížkovým** z Kostelce za 2000 zlatých a za dalších 1000 zlatých i její vnitřní vybavení. Z roku 1851 také pochází právo každého majitele této nemovitosti přistavět kovářskou dílnu, chlév nebo kůlnu k domu čp. 77. Později si koupili i sousední dům čp. 79 a ve stáří pro ně snad

¹⁸³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 3-4.

¹⁸³⁹ NA Praha, KK, kn. č. 1774 (1615), fol. 150.

¹⁸⁴⁰ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁸⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1694), inv. č. 62.

bylo nadbytečné vlastnit dva objekty. Z tohoto důvodu převedli 1. srpna 1857 tuto kovárnu kupní smlouvou na **Josefa Cheyna** z Kostelce za trhovou částku 3500 zlatých. Jan potom zemřel roku 1860 a vdova Rozálie roku 1868 v Praze. Také Josef ještě před svou smrtí († 1873) předal nemovitost do jiných rukou. Stalo se tak 30. listopadu 1868, kdy dům v hodnotě 3000 zlatých daroval svému synovi a jeho nezletilé manželce, **Hynkovi Cheynovi a Karolíně, roz. Nekvasilové**. Od 70. let se potom zdejší majitelé rychle střídali – nejprve 28. března 1870 koupil Josef Cheyn dům pro svou dceru **Josefu Chejnovou** za 2500 zlatých, která ho ale už 5. září 1872 prodala za 2700 zlatých **Vojtěchu a Anně Susovým**. Právě ti nejspíš objekt nákladně přestavěli. Svědčila by pro to mj. i vysoká prodejní cena 7000 zlatých, za kterou ho 20. října 1873 prodali manželům **Josefovi a Emilii Marholdovým**, dosavadním nájemníkům domu čp. 35 na náměstí¹⁸⁴². Ti dům 11. července 1882 prodali **JUDr. Jaroslavu Musilovi**. Jaroslav (mj. v letech 1886-1900 zdejší radní a od roku 1900 až do smrti dokonce první radní, tedy přímý zástupce starosty a první mezi všemi zastupiteli¹⁸⁴³) zde nejprve žil se svou první manželkou Marií, po jejíž smrti roku 1902 se znovu oženil s Annou Fulínovou. Jí také 25. června 1904 daroval jednu polovinu domu¹⁸⁴⁴. Brzy nato ale sám zemřel. V následném dědickém řízení zdědily jeho díl po 1/6 děti z prvního manželství **Marie Strettiová, Jaroslav Musil a JUDr. Karel Musil**¹⁸⁴⁵. Žádný z nich se tu ale neusadil a místo toho společně 22. dubna 1907 převedli zděděný objekt kupní smlouvou na manžele **JUDr. Gustava a Rudolfa Syřišťovy**¹⁸⁴⁶. Žili tu šest let. 12. listopadu 1913 pak od nich koupil tento dům jistý **Ladislav Wachsmann**¹⁸⁴⁷, který ho 1. srpna 1925 prodal **MUDr. Antonínu Freyovi** a jeho manželce Barboře¹⁸⁴⁸. Ani ne po roce ale objekt opět změnil majitele, to když 28. června 1926 jej koupili manželé **MVDr. Karel a Božena Balíkovi**¹⁸⁴⁹. Ani oni tady ale nezůstali déle než rok a už 7. listopadu 1927 se tu zakoupila **Marie Novotná** z Dědkova. Žila tu pak až do své smrti roku 1936. V následném dědickém řízení byl potom 22. listopadu 1937 dům čp. 78 přirknut nezletilému synovi **Lud'ku Novotnému**¹⁸⁵⁰. Posledními majiteli před rokem 1964 se stali **Rudolf a Cecilie Ernygerovi**, původně nájemníci domu čp. 90 v Savojské ulici, kteří objekt získali koupí 30. června 1959¹⁸⁵¹. Dnes je tento objekt v majetku **města Kostelce n. Č. l.**

¹⁸⁴² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 78.

¹⁸⁴³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 80.

¹⁸⁴⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 427/1904.

¹⁸⁴⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 773/1906.

¹⁸⁴⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 266/1907.

¹⁸⁴⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 1106/1913.

¹⁸⁴⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 524/1925.

¹⁸⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 532/1926.

¹⁸⁵⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 1265/1937.

¹⁸⁵¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 78, sb. listin 141/1959.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila rodina majitele o velikosti pěti lidí.

- čp. 79 (№ 46), Náměstí Smiřických

Dnešní stavba čp. 79 byla včetně dvorního křídla od sklepa nově postavena roku 1877¹⁸⁵². Na katastrální mapě z roku 1841 je zachycen objekt menšího půdorysu s uličkou mezi domem čp. 79 a sousedním domem čp. 78.

První písemná zmínka o tomto domě na náměstí, který původně patřil přímo vrchnosti, pochází až z 1. května 1743. Tehdy ho jeho tehdejší majitelka Marie Terezie Savojská prodala za 100 zlatých rýnských jistému **Václavu Boberovi**¹⁸⁵³. Jednalo se o velký dům, neboť až do konce 18. století tvořil se sousedním objektem čp. 80 jeden celek. Domníváme se, že se jedná o jeden z osmi domků vybudovaných vrchností roku 1706 a zmíněných v Tereziánském katastru¹⁸⁵⁴, aby je pak následně pronajímala. K jeho rozdělení na dva samostatné domy došlo až po Václavově smrti. Jeho dědici se tu totiž neusadili, a místo toho prodali 30. března 1798 jednu polovinu domu manželům **Josefovi a Magdaléně Kellerovým** z Kostelce za 265 zlatých rýnských. Tato polovina pak roku 1805 obdržela vlastní čp. 79. Manželé Kellerovi tu žili až do své smrti a k domu přistavěli menší domek, který dostal číslo 216. Jejich pozůstalí ale oba objekty následně 15. října 1853 prodali **Janovi Knížkovi** z Kostelce čp. 22 za částku 487 zlatých. Ten tu také žil až do své smrti. Ve své závěti odkázal oba dva domy v hodnotě 1000 zlatých 19. listopadu 1860 svému synovi **Františku Knížkovi**¹⁸⁵⁵. Ten se později odstěhoval do Koryčan a tento objekt pronajímal některým chudším rodinám. Když v březnu 1889 zemřel, byl dům rozdělen mezi jeho pozůstalé potomky takto: **a) Janu Knížkovi** $\frac{1}{3}$; **b) Josefě Voglové** $\frac{1}{3}$; **c) Aloisii Feikové** $\frac{1}{2}$; **d) Karlu Feikovi** $\frac{1}{2}$; **e) Karolíně Feikové** $\frac{1}{6}$. Je zcela nasnadě, že dříve nebo později muselo dojít k opětovnému scelení objektu v jedné rukou. Touto osobou se stala výše jmenovaná Josefa Voglová, která v letech 1893-1907 postupně skoupila podíly všech svých příbuzných. Krátce na to, 8. listopadu 1910, ale prodala stavbu manželům **Eduardu a Anně Feikovým** z Kostelce¹⁸⁵⁶. Po smrti manžela zde pak hospodařila Anna od roku 1922 sama. Později se odstěhovala do Rychnova nad Kněžnou, kde roku 1949 také zemřela. Tamější okresní soud tehdy (27. června 1949) rozdělil dům v dědictví rovným dílem mezi pozůstalé potomky **Ludmilu Novotnou, Marii Veselou a Antonína Táborského**¹⁸⁵⁷. Dnes je tento objekt rozdělen mezi majitele tak, že jeho jednu

¹⁸⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

¹⁸⁵³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, fol. 1.

¹⁸⁵⁴ NA Praha, TK, inv. č. 1706.

¹⁸⁵⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 79.

¹⁸⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 79, sb. listin 989/1910.

¹⁸⁵⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 79.

polovinu drží **Jaroslav Prkno** z Kostelce čp. 845 a druhou polovinu zde žijící **Karel Prkno**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

Na závěr je ještě potřeba zmínit, že kůlna u tohoto objektu byla roku 1940 změněna na obytné stavení a dostala čp. 742.

- čp. 80 (№ 46), Náměstí Smiřických

Dnešní stavba čp. 80 na náměstí je novostavbou včetně sklepů z roku 1940. Podle dochované fotografie¹⁸⁵⁸ z doby před první světovou válkou to byl velice prostý přízemní domek s nečleněnou fasádou se vstupními dveřmi na levé a jedním sdruženým oknem na pravé straně. Ke vstupním dveřím pak vedlo trojstupňové schodiště s oplocenou předzahrádkou. Na mladší fotografii z roku 1924¹⁸⁵⁹ je již průčelí bez vstupních dveří, ale s trojicí oken.

První písemná zmínka o tomto domě, který původně patřil přímo vrchnosti, pochází až z 1. května 1743. Tehdy ho jeho tehdejší majitelka Marie Terezie Savojská prodala za 100 zlatých rýnských jistému **Václavu Boberovi**¹⁸⁶⁰. Jednalo se o velký dům, neboť až do konce 18. století tvořil se sousedním objektem čp. 79 jeden celek. K jeho rozdělení na dva samostatné domy došlo už někdy za Václavova života, jistě ale až po roce 1771. Václav totiž jednu polovinu objektu, který byl roku 1805 označen číslem 80, prodal **Josefu Krásovi** z Kostelce. Dalšími zdejšími majiteli byli **František a Magdaléna Horáčkovi**, kteří se tu zakoupili 27. března 1795 za tržní částku 315 zlatých rýnských. Nejspíš i tento dům zasáhl velký požár města 29. května 1814, manželé Horáčkovi jej ale ihned obnovili. Velmi se při tom ale zadlužili a postupně nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec jim byl dům zabaven a ve veřejné dražbě 27. dubna 1824 prodán jejich synovi (!) **Mikuláši Horáčkovi** za sumu 1500 zlatých. Mikuláš zde nechal své rodiče dožít, ale po jejich smrti (1840 a 1845) prodal objekt 5. října 1847 **Janovi a Aloisii Kašovým** z Kostelce. Kašovi se sice pokusili později prodat ho manželům Janovi a Anně Švandrlíkovým, ale tato smlouva byla zneplatněna a celá transakce zrušena. Aloisie zemřela 6. prosince 1848 a po její smrti byl dům v dědickém řízení rozdělen tak, že jednu polovinu v hodnotě 800 zlatých zdědil vdovec Jan a druhou polovinu společně neploleté děti **František, Jan, Václav, Josef, Marie a Josefa Kašovi**. Ti si nemovitost ponechali ještě dalších deset let, ale nakonec ji 7. ledna 1858 prodali výše zmíněným manželům **Janovi a Anně Švandrlíkovým** za částku 1840 zlatých. I Švandrlíkovi se za svého života značně zadlužili a nebyli schopni splácet své dluhy a i jim nakonec dům propadl. V následné veřejné dražbě ho 11. prosince 1861 koupil za cenu 1015

¹⁸⁵⁸ SVATOŠ, J.-BOHATA, J.-JÍŠA, J., *Černokostecko na historických fotografiích*, Louňovice 2001, s. 20.

¹⁸⁵⁹ SVATOŠ, J.-BOHATA, J.-JÍŠA, J., *Černokostecko na historických fotografiích*, Louňovice 2001, s. 32.

¹⁸⁶⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, fol. 1.

zlatých **Jan Horáček** z Kostelce. Protože Jan už v Kostelci jeden dům měl, převedl tento kupní smlouvou z 24. února 1868 pravděpodobně na Němku **Karolínu Danzerovou** za kupní částku 1450 zlatých. Objekt ale nepodržela dlouho a už 11. září 1870 ho prodala za 2000 zlatých **Václavu a Aloisii Radovým** z nedalekého domu čp. 77. Po manželově smrti zde pak od 24. května 1873 hospodařila sama vdova Aloisie, která ale už žila v Konojedech¹⁸⁶¹. Roku 1877 chtěla celý dům od základů přestavět, ale její žádost byla obecní radou zamítnuta¹⁸⁶². Když i ona 7. listopadu 1906 ve věku pětáosmdesáti let zemřela, prodal její pozůstalý syn Josef zděděný objekt už 27. listopadu 1906 novousedlým manželům **Karlovi a Kateřině Pfauovým**¹⁸⁶³. Po nich se majitelé rychle střídali – nejprve jej 19. května 1910 zakoupila **Milena Prokešová ml.**, od níž 12. prosince 1922 koupili dům manželé **Rudolf a Kristýna Lubinovi** z Kostelce¹⁸⁶⁴ a 3. května 1924 jej koupí získala jistá **Anna Formanová**¹⁸⁶⁵. Pro dějiny tohoto objektu byli ale významní až manželé **Jan a Anna Chmelíkovi** z Kostelce. Jan ho koupil 9. října 1925 a záhy (18. prosince 1925) daroval jednu jeho polovinu své novomanželce Anně¹⁸⁶⁶. A právě Chmelíkovi nechali strhnout starou stavbu čp. 80 a na její místě vystavěli roku 1940 úplně nový dům. Po roce 1975 dům patřil synovi **Janu Chmelíkovi ml.** (†15. 2. 2000), dnes ho vlastní jejich vnuk **Pavel Chmelík**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili pouze dva lidé.

- čp. 82 (№ 26), Pražská

Na katastru z roku 1841 je tato stavba při Pražské ulici zakreslena ve stávajícím rozsahu a na jižní straně (u ulice Savojská) je pak zakreslena dvoukřídlá novostavba z tohoto roku s úzkou uličkou, oddělující jej od hlavní budovy. Tento dvoukřídlý objekt byl dřevěný. Roku 1934 došlo k rozšíření výkladce v průčelí do ulice Pražské, roku 1937 pak ke změně dveří za okno v hlavním průčelí. Roku 1940 zvýšili majitelé objekt na jižní straně, vybavili ho novým krovem a zastřešili uličku mezi hlavním objektem a jižní dvoukřídlou zástavbou a zároveň upravili všechna průčelí. Hlavní průčelí do ulice Pražské pak bylo upravováno ještě po 2. světové válce.

Dějiny domu čp. 82 na Pražském předměstí se datují od 5. ledna 1763, kdy tento dům, který byl původně součástí domu čp. 37, odkázal Jan Čermák svému synovi **Janu Čermákovi**¹⁸⁶⁷. Po otcově smrti jej 13. prosince 1783 zdědil Janův syn **Jan Čermák**¹⁸⁶⁸. Ten ale zemřel v mladém věku bezdětný, a proto když 18. března 1793 testoval, odkázal tento objekt v hodnotě 840 zlatých

¹⁸⁶¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 80.

¹⁸⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

¹⁸⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 80, sb. listin 897/1906.

¹⁸⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 80, sb. listin 366/1910 et 1003/1922.

¹⁸⁶⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 80, sb. listin 398/1924.

¹⁸⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 80, sb. listin 808/1925 et 38/1926.

¹⁸⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 109.

¹⁸⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 100.

rýnských svému bratru **Josefovi Čermákovi**¹⁸⁶⁹. Josef Čermák předal 29. března 1799 pro sešlost věku svůj dům v hodnotě 1135 zlatých rýnských svému synovi **Janu Čermákovi**¹⁸⁷⁰. Poté, co dospěl Janův syn **Antonín Čermák**, prepustili mu 5. dubna 1815 rodiče (Jan a Veronika) tento objekt v celkové hodnotě 800 zlatých¹⁸⁷¹. Když Antonín roku 1837 zemřel, byl nad jeho sirotky ustanoven za poručníka Jan Hanuš. Ten se také rozhodl prodat 13. dubna 1837 tento Čermákovský dům **Antonínu Šámalovi** z čp. 37 za sumu 548 zlatých, čímž došlo na krátkou dobu k opětovnému spojení obou staveb v rukách jednoho majitele¹⁸⁷². Antonín tu žil celých třicet let a objekt nákladně přestavěl a rozšířil na jih. Ve stáří ho ale 24. ledna 1867 prodal **Františce Žádné** z Kostelce za částku 3250 zlatých a odstěhoval se z města¹⁸⁷³. Ta tu pak žila až do své smrti roku 1902, ačkoliv dům 29. dubna 1890 převedla kupní smlouvou na manžele **Jana a Annu Procházkovy** – vymínila si zde doživotní byt¹⁸⁷⁴. Roku 1909 nejprve zemřela Anna a roku 1911 i uzenářský mistr Jan Procházka. Po jejich smrti přikl okresní soud celé jejich dědictví nedílně pozůstalým dětem **Marii, Anně, Jaroslavu a Bohumile Procházkovým**¹⁸⁷⁵. Ti si ovšem objekt neoponechali a na místo toho jej 13. prosince 1913 prodali za souhlasu poručníků manželům **Jaroslavovi a Anně Lonským**¹⁸⁷⁶. Posledními zdejšími soukromými vlastníky před rokem 1964 byli **František a Marie Vedralovi**, kteří dům získali koupí 12. října 1926¹⁸⁷⁷. Žili zde potom až do své smrti (Václav zemřel roku 1974), ačkoliv rozhodnutím finančního odboru ONV v Kolíně z 3. listopadu 1961 byl objekt **zestátněn** a jeho správa přešla pod Domovní správu v Kostelci n.Č.l.¹⁸⁷⁸. Po restituci komunisty zabaveného majetku byl dům čp. 82 rozdělen mezi potomky původních majitelů tak, že $\frac{1}{10}$ držela **Jana Štětkařová**, roz. Vedralová, a zbylých $\frac{9}{10}$ drží syn původních majitelů, **Otakar Vedral** z Kostelce čp. 876 (nar. 1927) – ten ovšem roku 2009 získal do svého majetku celou stavbu.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí, kteří byli všichni blízkými příbuznými.

- čp. 83 (№ 1), Savojská

Dům čp. 83 patří k nejstarším domům v Kostelci nad Černými lesy. První písemná zmínka o něm pochází už z roku 1564, kdy byl sepsán nejstarší známý urbář Černokosteleckého panství

¹⁸⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 111.

¹⁸⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 318.

¹⁸⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 384.

¹⁸⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 74.

¹⁸⁷³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 439.

¹⁸⁷⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 82, sb. listin 3038/1890.

¹⁸⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 82, sb. listin 205/1913.

¹⁸⁷⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 82, sb. listin 53/1913.

¹⁸⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 82, sb. listin 2180/1926.

¹⁸⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 82, sb. listin 1568/1961.

a kdy jej vlastnil jistý **Jíra Hajný**¹⁸⁷⁹. Další zmínka, o které můžeme s určitostí říci, že se týká tohoto domu, pochází z roku 1609, kde jej držel jistý **Václav Hajný** (? potomek Jíry Hajného)¹⁸⁸⁰. Roku 1622 byl již ale mrtvý. 11. června tohoto roku totiž prodávají Markéta, Anna a Alžběta, pozůstalé dcery po zemřelém Václavu Hajném, vyhořelý dům za 220 kop grošů míšeňských **Václavu Ječmínkovi**¹⁸⁸¹. Nevíme, zda-li Václav Ječmínek dům obnovil, jisté ale je, že roku 1637 se uvádí jako pustý¹⁸⁸². A právě přibližně v této době Václav Ječmínek umírá. 19. března 1639 totiž prodává vdova Marjána a sirotek Matěj tento dům za 374 kop grošů míšeňských černokosteleckému měšťanovi **Janu Kučerovi**¹⁸⁸³. Jan Kučera po několika letech zemřel. Dům tehdy připadl vdově Kateřina, která se znovu provdala za **Václava Sojovského**, původem z Brandýsa nad Labem. Jemu také prodala 28. srpna 1653 všechn grunt za částku 328 kop 13 grošů míšeňských¹⁸⁸⁴. 7. května 1659 celý dům lehl popelem¹⁸⁸⁵. Víme, že 26. června 1671 pohnal Václav Sojovský k soudu Bartoloměje Vydru z nactiutrhačství¹⁸⁸⁶. Roku 1679 asi Václav Sojovský zemřel. 13. března 1679 totiž připadl dům v hodnotě 328 kop 13 grošů míšeňských **Pavlu Sojovskému**, synu předešlého majitele¹⁸⁸⁷. Pavel Sojovský, který roku 1689 zastával úřad konšela¹⁸⁸⁸, držel dům přibližně dalších třicet let. Po jeho smrti zdědila tento dům roku 1712 vdova Anna Sojovská. Anna se po smrti svého prvního manžela provdala podruhé; tentokráte za **Ondřeje Baumgartnera**. Ondřej Baumgartner také koupil od své manželky 23. března 1715 dům za sumu 560 kop 37 grošů a 6 denárů míšeňských¹⁸⁸⁹. V letech 1720, 1721, 1723, 1725, 1736, 1743, 1745 a 1748 byl černokosteleckým radním¹⁸⁹⁰. Pro rozmezí let 1730-1750 se bohužel nezachovaly příslušné kontraktní knihy. Dům čp. 83 se tedy v písemných pramenech znovu objevuje až roku 1751. Tehdy jej už ale vlastnil syn předchozího majitele, **Jan Baumgartner**. Zdědil ho snad roku 1748, kdy Ondřej Baumgartner zemřel. Jan Baumgartner vlastnil dům přibližně jedno půlstoletí. V městské samosprávě byl také velice činný – v letech 1763-1775 zasedal v městské radě jako jeden z konšelů a po odchodu Jana Smutného byl roku 1780 zvolen primasem města (do 1790)¹⁸⁹¹. Po jeho smrti připadl tento dům vdově **Anně, rozené Čanové**. Ta se po smrti Jana Baumgartnera provdala podruhé. Svého druhého manžela, **Josefa Pražáka**,

¹⁸⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁸⁸⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 117 p.v.

¹⁸⁸¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 20.

¹⁸⁸² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.

¹⁸⁸³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 20.

¹⁸⁸⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 20.

¹⁸⁸⁵ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁸⁸⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 520-521.

¹⁸⁸⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 21.

¹⁸⁸⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73.

¹⁸⁸⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 21.

¹⁸⁹⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74.

¹⁸⁹¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 75-78.

učinila 15. září 1795 spolumajitelem celého domu¹⁸⁹². Od manželů Pražákových koupila dům 12. května 1808 vdova **Anna Vedralová** za částku 820 zlatých¹⁸⁹³. Pro pokročilost věku předala Anna 6. prosince 1817 svůj dům své nejmladší dceři **Dorotě Hačecké** za 600 zlatých¹⁸⁹⁴. Dorota Hačecká ovšem již tehdy měla vyhlédnuté kupce pro tento objekt. Jinak si totiž neumíme vysvětlit, že již 19. prosince 1817 ho prodala za 1230 zlatých manželům **Jakubu a Kateřině Navrátilovým**¹⁸⁹⁵. Za několik let se asi stal dům čp. 83 pro manžele Navrátilovy zbytečně velkým, takže ho 12. února 1821 směnili s **Janem Horáčkem** za jeho dům čp. 101 v Pražské ulici¹⁸⁹⁶. Jan Horáček vlastnil tuto nemovitost jen tři roky. Prodal ji 24. února 1824 za 128 zlatých překvapivě původním majitelům, tj. **Jakubu a Kateřině Navrátilovým**¹⁸⁹⁷. Ti jej o dva roky později, 1. května 1826, prodali, nyní už definitivně, za 200 zlatých manželům Vojtěchu a Marii Čechovým pro jejich syna a snachu, **Jana a Annu Čechovy**¹⁸⁹⁸. Odevzdávací listinou z 15. března 1846 pak převedli manželé Čechovi tento dům za 320 zlatých na sítaře **Emanuela a Kateřinu Chmelíkovy**, svého zetě a dceru¹⁸⁹⁹. Ti tu potom žili takřka padesát let. Po smrti manželky Kateřiny roku 1886 zde nejprve hospodařil ovdovělý Emanuel sám, a protože se pro něho snad stal dům zbytečně velkým, prodal jej 23. prosince 1894 manželům **Janovi a Anně Hübschovým**¹⁹⁰⁰, a sám se pak odstěhoval do nedalekého domku čp. 327, kde také roku 1895 zemřel. Hübschovi později přistoupili k radikálnímu kroku – roku 1903 zbořili celou stavbu čp. 83 a na jejím místě postavili zcela nový dům, který dostal uvolněné číslo popisné 83.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 8 kop 15 záhonů polí (tj. cca 12,7 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 1 kopy 2 groše a 4 peníze míšeňské, odvést 4 slepice a požnout 9 záhonů polí¹⁹⁰¹. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 38½ groše 2 denáry české, odváděli 4 slepice a žennou robotu vykonávali 3 dny¹⁹⁰².

¹⁸⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 204.

¹⁸⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 87.

¹⁸⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 73.

¹⁸⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 395.

¹⁸⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 50.

¹⁸⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 51.

¹⁸⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 53.

¹⁸⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 107.

¹⁹⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 83, sb. listin 6080/1894.

¹⁹⁰¹ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v prepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁹⁰² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 7v; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

- čp. 84 (№ 2), Savojská

Tato stavba s pěknou klasicistní fasádu do ulice, ovšem také částečně novodobě upravenou roku 1960, kdy byl zřízen nový široký okenní otvor v první ose zleva, místo původních krámských dveří, je klasicistního původu. Dům má v podstatě zachovanou původní dispozici včetně placové klenby ve východním křídle, křídélko na jižní straně bylo ale přistavěno až ve druhé polovině 19. století, po roce 1873. Větším zásahem do vlastní stavby bylo zvýšení krovu a štítů roku 1909.

S domem čp. 84 se v pozemkových knihách poprvé setkáváme až na samém počátku 19. století – 23. ledna 1803. Tehdy ho zdělila **Eleonora, manželka Josefa Laciny**, po svém otci **Václavu Horáčkovi**¹⁹⁰³, postaven ale musel být už před rokem 1771. Oba zde pak žili až do smrti. V následném dědickém řízení připadl 11. března 1835 dům v hodnotě 1000 zlatých synovi **Antonínu Lacinovi**¹⁹⁰⁴. Antonín byl ale velice zadlužený, a tak zcela logicky zděděnou nemovitost ihned prodal – stalo se tak už 13. března 1835, kdy jí koupili manželé **Alois a Marie Halířovi** z Kouřimi za 800 zlatých¹⁹⁰⁵. Ač v této době ještě nebyli nijak staří, prodali 9. srpna 1841 tento objekt **Janovi a Marii Tučkovým** z Molitorova za 970 zlatých a vyměnili si tu doživotní bydlení¹⁹⁰⁶. Dům ovšem podrželi jen krátce a již 13. dubna 1844 jej převedli kupní smlouvou na **Marii Sommerovou** ze Sibřiny za 900 zlatých¹⁹⁰⁷. Marie zde ale nežila – místo toho stavení pronajímala rodině Vojtěcha Nedvěda. Dalšími majiteli byli od 14. května 1853 manželé **František a Kateřina Zítкови**, kterým Marie dům prodala 14. května 1853 za sumu 1190 zlatých¹⁹⁰⁸. Od 50. let se pak zde vystřídalo několik majitelů v rychlém sledu – nejprve se na domě zakoupili 1. února 1856 manželé **Jan a Kateřina Plačkoví** za částku 1300 zlatých¹⁹⁰⁹, už o čtyři roky později (26. dubna 1860) ho ale prodali **Františku a Ludmile Franclovým** za „pouhých“ 825 zlatých¹⁹¹⁰. Franclovi si později vyhlédli výstavnější obydlí čp. 130 na Jánském náměstí, které roku 1864 koupili a tento objekt čp. 84 zcela pochopitelně prodali ještě 21. září 1864 novousedlé **Marii Chererové**¹⁹¹¹, která část domu pronajímala rodině Jana Holešovského. Nakonec objekt převedla společně se svým manželem Antonínem 28. dubna 1872 kupní smlouvou do držení manželů **Václava a Barbory Břečkových** za částku 1000 zlatých¹⁹¹². Ani oni ale nevlastnili dům dlouho – už 31. prosince 1877 ho prodali **Jiřímu a Kateřině Královým** (Jiří byl bývalým šafářem z Vyšerovic), kteří se ale později přestěhovali do domku čp. 4 a tento koupí 3. června 1886 získali

¹⁹⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 392.

¹⁹⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 12.

¹⁹⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 14.

¹⁹⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 51.

¹⁹⁰⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 90.

¹⁹⁰⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 91.

¹⁹⁰⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 234.

¹⁹¹⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 381.

¹⁹¹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 313.

¹⁹¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 303.

manželé **Václav a Anna Skořepovi**¹⁹¹³. Ti tu žili necelých jedenáct let a později se z Kostelce odstěhovali. Objekt čp. 84 tehdy prodali 9. března 1897 napůl manželům **Josefovi a Josefě Nyklovým** z čp. 124 a napůl **Josefu Hladíkovi**¹⁹¹⁴. Byl to snad jen spekulativní kup, neboť po několika měsících (13. září 1879) jej převedli kupní smlouvou na šlechtičnu z nevýznamného šlechtického rodu **Jindřišku z Rittersbergu**¹⁹¹⁵. Bohužel dnes už nedokážeme říci, zda zde opravdu žila, rozhodně tu ale nezemřela. Po její smrti zdědil 29. března 1909 objekt **Jan Procházka** z Kostelce a po jeho smrti 11. ledna 1913 vdova **Anna Procházková**¹⁹¹⁶. Ta tu po smrti manžela už nežila a nakonec 14. března 1922 dům prodala dohromady třem sestrám **Antonii, Věře a Marii Polanským**¹⁹¹⁷, které ale dům vlastnily jen dva roky a už 15. září 1924 ho zase prodaly manželům **Josefu a Albíně Gabrielovým** z Kostelce¹⁹¹⁸. I ti ale nemovitost velice brzy prodali – nejprve Josef 16. ledna 1925 prodal svou polovinu **Antonii Gabrielové** a 18. března 1926 této Antonii prodala svůj podíl i Albína Gabrielová¹⁹¹⁹. Oba pak zakoupili čp. 371, kde později zemřeli (r. 1937 a 1950). Do druhé světové války se pak majitel změnil ještě několikrát – 13. července 1926 se tu zakoupili manželé **Josef a Růžena Horákoví** a 17. ledna 1928 **Jan a Anežka Vondráčkoví**¹⁹²⁰. To byli po dlouhé době první majitelé, kteří tu žili až do své smrti. Anežka zemřela roku 1959 a vdovec Jan († 1962) přenechal 17. prosince 1959 celé dědictví napůl **Adolfce a Marii Weisovým**¹⁹²¹. Dnešními vlastníky tohoto objektu jsou manželé **Jan a Věra Bendovi** ze sousedního čp. 85.

Jen pro zajímavost – podle sčítání z roku 1910 v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 85 (№ 3), Savojská

Stavba čp. 85 byla v celém rozsahu postavena asi v období klasicismu, do roku 1841, a novodobě adaptována roku 1896, kdy byla navýšena o 40 cm a byl vyměněn krov¹⁹²².

První zápis v pozemkových knihách, který se týká domu čp. 85 (mimořádně jednoho z prvních klasicistních domů v Kostelci), je datován 13. březnem 1779, kdy ho od jeho stavitelů,

¹⁹¹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 104/1877 et 5039/1886.

¹⁹¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 1283/1897.

¹⁹¹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 4241/1897.

¹⁹¹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 251/1909 et 205/1913.

¹⁹¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 241/1922.

¹⁹¹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 789/1924.

¹⁹¹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 180/1925 et 556/1926.

¹⁹²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 558/1926 et 260/1928.

¹⁹²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 84, sb. listin 140/1960.

¹⁹²² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

manželů **Františka a Kateřiny Čermákových**, koupila za 153 zlatých rýnských **Kateřina, manželka Karla Pivoňky**¹⁹²³. Po její smrti přešel tento objekt v dědickém řízení 26. července 1817 na její dceru **Alžbětu Pivoňkovou**¹⁹²⁴. Alžběta se však krátce nato provdala za černokosteleckého měšťana Václava Šámala a přestěhovala se do jeho domu. Z tohoto důvodu prodala 25. července 1826 zděděný objekt čp. 85 vdově **Magdaleně Parisové** za 400 zlatých¹⁹²⁵. Je zřejmé, že Magdalena byla v této době již v pokročilém věku, protože o dva roky později, 8. dubna 1828, celý dům převedla kupní smlouvou na svého syna **Matěje Parise** za sumu 125 zlatých¹⁹²⁶. Dalším majitelem domu byl Jan Stuček, který ho koupil 6. února 1830 pro svou dceru **Karolínu, manželku Matěje Kurky** z Lipan, za 380 zlatých¹⁹²⁷. Manželé Kurkovi ale i nadále žili v Lipanech, a není proto divu, že tento objekt 2. června 1836 prodali za 600 zlatých manželům **Václavu a Kateřině Šimovým**¹⁹²⁸. Kateřina zemřela v listopadu 1842 a poté zde hospodařil sám vdovec. Ten nakonec objekt 25. července 1849 prodal za 664 zlatých **Františkovi a Otýlii Vosátkovým** a odstěhoval se z města¹⁹²⁹. Žili zde pak až do své smrti (r. 1886 a 1883). Po skonu své manželky pak 18. března 1883 František předal dům svému synovi a snaše, **Josefu a Marii Vosátkovým**, a vymínil si zde doživotní byt¹⁹³⁰. Ti ho ale hned po smrti otce prodali 17. prosince 1887 manželům **Antonínovi a Františce Rambouským**¹⁹³¹. I Rambouskovi zde potom žili až do smrti. Nejprve v listopadu 1904 umírá Františka a její polovinu dědí Antonín, který ji přežil o více než třicet let a zemřel v březnu 1936. V následném dědickém řízení zdědily dům čp. 85 napůl **Marie Rambousková a Božena Šindelářová**¹⁹³². Zdědily ho ovšem velice zadlužený a nebyly schopny své dluhy splatit (např. 145 Korun Nemocenské pojišťovně v Českém Brodě). Z tohoto důvodu objekt propadl veřejné dražbě, ve které ho 23. dubna 1938 koupil **Karel Šindelář** z Kostelce. Podržel jej ale jen do 18. srpna 1938, kdy dům prodal **Anně Wagnerové**¹⁹³³. O dva roky, přesně 14. září 1940, převedla objekt do vlastnictví své dcery **Anny Wagnerové ml.**, která ho ale 12. prosince 1942 nepochopitelně převedla zpět na svou matku **Annu Wagnerovou st.**¹⁹³⁴. Po druhé světové válce se na tomto domě 25. března 1946 zakoupili manželé **Karel a Věra Šídovi** ze sousedního čp. 86¹⁹³⁵. Karel tady žil až do konce života, zemřel v září 1965. Dnešními

¹⁹²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 71.

¹⁹²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 64.

¹⁹²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 183.

¹⁹²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 183.

¹⁹²⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 184.

¹⁹²⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 45.

¹⁹²⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 178.

¹⁹³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 5166/1883.

¹⁹³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 848/1888.

¹⁹³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 1629/1936.

¹⁹³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 1602/1838.

¹⁹³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 1070/1940 et 1104/1943.

¹⁹³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 85, sb. listin 315/1946.

vlastníky tohoto objektu j jsou jeho dcera s manželem, **Jan a Věra Bendovi**, zároveň majitelé sousedního čp. 84 a čp. 86.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby.

- čp. 86 (№ 4), Savojská

Na katastrální mapě z roku 1841 je zachycen objekt v rozsahu obou dnešních křídel. Severní křídlo je dodnes bez větších novodobých adaptací, dvorní křídlo bylo roku 1927 adaptováno z chléva pro bytové účely. Stavení na jižní straně dvora orientované ve směru západ-východ bylo postaveno někdy mezi lety 1873 a 1929 a křídlo odtud směřující k severu někdy po tomto datu.

Dům čp. 86 byl postaven někdy na konci 40. let 18. století **Josefem Lacinou** a jeho charakter se nejvíce blížil – stejně jako u většiny „gruntů“ v Savojské ulici – zemědělské usedlosti. Když potom Josef zemřel, zanechal po sobě nezletilého syna **Jana Lacinu**, kterému byl za poručníka ustanoven Vojtěch Světecký. Po dosažení plnoletosti mu 31. března 1762 předal otcovský dům v hodnotě 880 zlatých rýnských¹⁹³⁶. Jan Lacina pak vlastnil zděděnou nemovitost téměř padesát let. Teprve 1. března 1811 přenechal pro sešlost věku svůj dům za 4000 zlatých dceři a zeti, **Janu a Barboře Kratochvílovým**¹⁹³⁷. Po smrti svého manžela hospodařila na tomto domě vdova Barbora, a to až do roku 1840. 6. listopadu 1840 totiž darovala tento objekt jako svatební dar svému synovi **Janu Kratochvílovi** (ten pak v Kostelci bude nejprve městským zastupitelem a v letech 1854-1862 druhým radním) a jeho manželce Anně, roz. Světecké¹⁹³⁸. Vymínila si zde ovšem doživotní bydlení. Dožila se požeňnaného věku 80 let a zemřela 1. prosince 1864. Teprve po její smrti se rozhodli manželé Kratochvílovi prodat objekt čp. 86 – stalo se tak 30. června 1866 a jeho kupci, manželé Matěj a Magdalena Formánkovi, za něj zaplatili 8150 zlatých¹⁹³⁹. Dům ovšem nekupovali pro sebe, ale pro svého syna **Antonína Formánka**. Antonín ale krátce na to předčasně zemřel, a tak se podle právního přiručnutí z 4. května 1868 stali jeho jedinými dědici jeho rodiče **Matěj a Magdalena Formánkovi**¹⁹⁴⁰. Je pochopitelné, že Formánkovi neměli zájem vlastnit tuto nemovitost delší dobu, vždyť už jednu drželi. A tak ji 2. dubna 1872 prodali i s velkým počtem pozemků (21 jiter a 344 sáhů čtverečních, tj. asi 12,3 ha) významnému a zámožnému kosteleckému obchodníkovi **Rudolfu Bergmannovi** za částku 9000 zlatých (Rudolf byl původně žid, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal jeho otec s celou rodinou pokřtít)¹⁹⁴¹. I tuto nemovitost ale Rudolf použil jen jako předmět další obchodní transakce – již 7. května 1873

¹⁹³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 121.

¹⁹³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 261 p.v.

¹⁹³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 66.

¹⁹³⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 426.

¹⁹⁴⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 504.

¹⁹⁴¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 215.

převedl dům čp. 86 (ovšem už bez příslušných pozemků) kupní smlouvou za 2550 zlatých na **Karla a Alžbětu Kratochvílovy** z Kostelce¹⁹⁴². Kratochvílovi tu pak žili až do své smrti, ačkoliv 8. listopadu 1886 předali pro stáří objekt svému synovi a snaše, **Antonínu a Anně Kratochvílovým**¹⁹⁴³. Antonín byl činný i v městské samosprávě – v letech 1910-1919 a 1921-1922 byl totiž kosteleckým zastupitelem a radním¹⁹⁴⁴. Kratochvílovi dům vlastnili přes čtyřicet let. Na závěr života ho ale 31. ledna 1928 prodali manželům **Františku a Žofii Šídovým**¹⁹⁴⁵. Po smrti Františka pak 12. srpna 1949 zdědil jeho polovinu syn **Karel Šída**, majitel sousedního domu čp. 85¹⁹⁴⁶. Žofie zde zemřela v květnu 1967. Dnešními vlastníky tohoto objektu jsou Karlova dcera s manželem, **Jan a Věra Bendovi**, zároveň majitelé sousedního čp. 84 a čp. 85.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 87 (№ 5), Savojská

Dnešní stavba čp. 87 je zřejmě barokního původu, ve 20. století na ní byly ovšem provedeny rozsáhlé stavební úpravy – v roce 1923 byla vybourána valená klenba černé kuchyně a roku 1926 byly vybourány tři silné vnitřní zdi, upraveny otvory v západním průčelí a průčelí do ulice. Stropní konstrukce i střecha pak pocházejí z roku 1929. Stavení na jižní straně dvora ve směru východ-západ bylo postaveno někdy mezi lety 1873 a 1929. Z barokního domu pocházejí asi kamenné koule na nových pilířích u brány do dvora.

Dům čp. 87 v Savojské ulici patří mezi nejstarší domy v Kostelci vůbec. Poprvé je zmíněn už v urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564. Tehdy byl ve vlastnictví jistého **Burjana**¹⁹⁴⁷. Poté se prameny na několik desetiletí odmlčují a další zpráva pochází teprve z 13. srpna 1610 (den sv. Konkordie, jejíž svátek byl tehdy slaven velice zřídka, ovšem je při zápisu do pozemkové knihy zmíněn), kdy dochází ke směně domu mezi vdovou **Janou zvanou Haralitka** a propuštěným panským kočím **Pavlem Špačkem** za 36 kop grošů českých¹⁹⁴⁸. Ještě téhož roku ale převedl Pavel objekt na **Havla Železného**, majitele domu čp. 38 na náměstí. 7. prosince 1620 byl tento grunt vypálen císařskou armádou. Znovu se s ním setkáváme 2. prosince 1623, kdy Marta, vdova po zemřelém Havlu Železném, prodala spáleníště **Jakubu Hendlerovi**, synovi Petra

¹⁹⁴² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 309.

¹⁹⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 86, sb. listin 61/1887.

¹⁹⁴⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 81-84.

¹⁹⁴⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 86, sb. listin 151/1928.

¹⁹⁴⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 86, sb. listin 434/1949.

¹⁹⁴⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

¹⁹⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169, nefol.; SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 117 p.v.

Hendlera z Jevan¹⁹⁴⁹, za 100 kop grošů míšeňských¹⁹⁵⁰. Neznámou kupní smlouvou přešel již obnovený objekt do vlastnictví **Jana Kučery**. Jan Kučera prodal 27. října 1641 dům čp. 87 za 160 kop grošů míšeňských černokosteleckému měšťanovi **Jiřímu Čermákovi**¹⁹⁵¹. Minimálně v letech 1671-1677 zastával Jiří úřad jednoho z dvanácti černokosteleckých konšelů¹⁹⁵². 7. května 1659 tento objekt vyhořel, ale byl znovu obnoven¹⁹⁵³. Vdovec Jiří Čermák, *na zdravý sešlý*, prodal 3. února 1678 svůj grunt bečváři **Václavu Baumgartnerovi** ze Stříbrné Skalice za 150 kop grošů míšeňských¹⁹⁵⁴. Václav Baumgartner nedržel sice dům dlouho, ale jeho rod se v Kostelci usadil už natrvalo a dal městu několik primasů, purkmistrů i radních. Už 24. ledna 1681 ho totiž prodal za 175 kop grošů míšeňských ševci **Jiříkovi Dražilovi**¹⁹⁵⁵. I Jiří Dražil byl v Kostelci společensky činný – z archivních pramenů vysvítá, že v letech 1703, 1708, 1709 a 1712 zasedal v městské radě¹⁹⁵⁶. Roku 1713 už patřil dům vdově **Kateřině Dražilové**. Od ní také koupil 6. prosince 1715 tento dům za 175 kop grošů míšeňských černokostelecký měšťan **Michal Meloun**¹⁹⁵⁷. Michal potom vlastnil dům téměř čtyřicet let. Když zemřel, ujal se tohoto gruntu 25. září 1753 od ostatních sourozenců jeho syn **Jakub Meloun** za 483 zlatých rýnských¹⁹⁵⁸. Po jeho smrti zdědil dům Jakubův syn Josef Meloun, který ho ale obratem ruky prodal 9. června 1787 za 650 zlatých rýnských **Matěji Smolíkovi**¹⁹⁵⁹. 12. února 1796 prodala Magdalena, vdova po Matěji Smolíkovi, tento objekt manželů své dcery Barbory, **Františku Šámalovi**, za 1150 zlatých rýnských. Vymínila si zde však doživotní byt¹⁹⁶⁰. František v Kostelci zastával v letech 1812-1816 úřad staršího přísežného, čili druhý nejvyšší post ve městě, a od roku 1816 do roku 1824, kdy se poděkoval pro stáří, dokonce i úřad samotného purkmistra¹⁹⁶¹. Před rokem 1828 přešel dům do vlastnictví **Václava Konvaliny**, protože 17. dubna toho roku jej prodal za 920 zlatých **Janu Försterovi**¹⁹⁶². Jan Förster ale vlastnil dům pouhých 12 dní – 29. dubna 1828 koupil za 992 zlaté **Jan Horáček**¹⁹⁶³. Ani Jan Horáček ale nedržel dům dlouho. Už 29. ledna 1829 jej kupní smlouvou převedl na, do Kostelce nově přišedšího, **Tomáše Pačesa** za 876 zlatých¹⁹⁶⁴. Ten držel grunt až do

¹⁹⁴⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 609.

¹⁹⁵⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 22.

¹⁹⁵¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 22.

¹⁹⁵² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

¹⁹⁵³ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

¹⁹⁵⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 23; již roku 1620 žil ve Stříbrné Skalici jistý Kašpar Baumgartner. Václav byl synem truhláře Martina Baumgartnera, který roku 1660 zběhl z gruntu, a tak jeho synové neměli nárok na zdědění otcovského gruntu № 43.

¹⁹⁵⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 23.

¹⁹⁵⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

¹⁹⁵⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 23.

¹⁹⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 170.

¹⁹⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 116.

¹⁹⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 211.

¹⁹⁶¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 78.

¹⁹⁶² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 119.

¹⁹⁶³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 136.

¹⁹⁶⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 137.

svého stáří. 1. srpna 1862 předal celé stavení i s veškerými pozemky, vše v hodnotě 7000 zlatých svému čtyřiačtyřicetiletému synovi **Janu Pačesovi**¹⁹⁶⁵. Po jeho smrti zdělila 3. října 1871 dům jeho dcera **Barbora Pačesová**, která se následujícího roku provdala za **Bedřicha Kašeho** a 14. listopadu 1872 ho učinila spolumajitelem objektu čp. 87¹⁹⁶⁶. Bedřich byl velice významnou postavou města na přelomu 19. a 20. století – byl dlouholetý kostelecký starosta (1884-1917) i okresní starosta (1886-1917), čestný občan města (od 1911), předseda místní záložny, občan věrný Habsburské monarchii a člen mnoha místních spolků (mj. spoluzakladatel a první předseda Spolku dobrovolných hasičů od r. 1873). Později ale zdědil po rodičích výstavný dům na náměstí, a proto tento prodal 28. prosince 1896 krejčovským manželům **Martinu a Anně Makovičkovým**¹⁹⁶⁷. Žili zde takřka třicet let. Zemřeli krátce po sobě – nejprve Martin v prosinci 1923 a následně v březnu 1924 i Anna. Martin byl činný i v městské samosprávě – v letech 1871-1886 byl totiž nejprve kosteleckým zastupitelem a v letech 1886-1919 i radním¹⁹⁶⁸.

Po jejich smrti byl dům v dědictví 7. června 1924 rozdělen tak, že $\frac{3}{4}$ zdědil syn **Josef Makovička** a $\frac{1}{4}$ jeho manželka **Anna Makovičková**¹⁹⁶⁹. Po smrti Anny zdědil celý její podíl 4. července 1944 pozůstalý manžel František¹⁹⁷⁰. Ten zde žil až do své smrti v září 1973. V roce 1994 zakoupila od restituenta tento objekt a v něm umístěný truhlářský provoz **firma Soneko s. r. o.** z Prahy-Vinohrad za účelem zrušení stávajícího a vybudování nového truhlářského provozu. Společnost v roce 1995 provedla kompletní rekonstrukci výrobních prostor v Kostelci, včetně výstavby nové výrobní haly pro truhlářskou výrobu a rekonstrukce části objektu na ubytovací kapacitu pro pracovníky společnosti. Na tyto rekonstrukce a výstavbu dostala úvěr od Komerční banky, který již splatila v řádných splátkových termínech¹⁹⁷¹.

Podle Zlatého urbáře patřila roku 1673 k tomuto domu 1 kopa 35 záhonů polí (tj. cca 2,4 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 14 grošů 2 peníze míšeňské, odvést 2 slepice, 7 korců a 2 větele obilovin a požnout 6 záhonů polí¹⁹⁷². V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 29 grošů 2 denáry české, odváděli 2 slepice a žennou robotu vykonávali 2 dny¹⁹⁷³. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtrnáct lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

¹⁹⁶⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 112.

¹⁹⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 87, sb. listin 6426/1871 et 1270/1872.

¹⁹⁶⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 87, sb. listin 84/1897.

¹⁹⁶⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 81-84.

¹⁹⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 87, sb. listin 570/1924.

¹⁹⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 87, sb. listin 925/1944.

¹⁹⁷¹ <http://www.esdat.cz/soneko/index.php?main=profil> [3.8. 2007].

¹⁹⁷² SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v prepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

¹⁹⁷³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

- čp. 88 (№ 6), Savojská

Dnešní stavba čp. 88 v Savojské ulici byla v rozsahu obou křídel hlavní obytné části i hospodářského křídla na jihu postavena roku 1880¹⁹⁷⁴ na místě původních domů čp. 88 a 89 (ohlášeno ale až roku 1908!). Roku 1913 pak majitelé dům přestavěli, vyměnili okna a stropy ve dvorním křídle.

Dům čp. 88 byl původně součástí (výminkem) zastavěné plochy objektu čp. 87. 4. května 1775 jej však dosavadní majitel Jakub Meloun prodal za 100 zlatých rýnských „ševcovským“ manželům **Matějovi a Barboře Matouškovým**¹⁹⁷⁵. Ve svém testamentu z 15. března 1815 odkázala vdova Barbora Matoušková tento objekt své dceři **Anně Pivoňkové**. V pozůstalostním řízení přešel následně 12. ledna 1837 celý dům na jejího manžela **Martina Pivoňku**¹⁹⁷⁶. Ten zde sice žil až do smrti, ale ještě před ní prodal objekt 14. prosince 1848 svému synovi a snaše, **Františku a Marii Pivoňkovým** za odhadní částku 551 zlatých 19 krejcarů¹⁹⁷⁷. František zanedlouho zemřel a vdova Marie zde nejprve hospodařila sama, ale 31. března 1864 prodala dům za 500 zlatých manželům **Josefovi a Marii Reinigerovým** z Kostelce¹⁹⁷⁸. Byl to snad jen spekulativní kup, neboť ho obratem ruky (27. února 1865) převedli za 550 zlatých **Josefu a Marii Indrákovým**¹⁹⁷⁹. I oni tu žili jen pár měsíců a už 11. listopadu 1865 dům prodali **Janu a Marii Řežábkovým**, nájemníkům z Kostelce za 585 zlatých¹⁹⁸⁰. Bydleli tu až do své smrti roku 1889, po které jej zdědili syn a snacha, **Josef a nezl. Marie Řežábkovi**¹⁹⁸¹. Zděděná nemovitost byla ale zatížena velkým množstvím dluhů (350 zl. místní záložně, 175 zl. Barboře Fišerové, 65 zl. Františku Nikodýmovi). Řežábovi nebyli sto je splatit, a tak propadl exekuci, ve které čp. 88 koupila 27. června 1891 **místní záložna**¹⁹⁸². Ta měla pochopitelně osobní zájem na blízkém prodeji domu, ke kterému pak došlo 14. března 1892 a jeho kupci byli postarší manželé **Hynek a Ema Polákovi**¹⁹⁸³. Po smrti manželky zde od 17. července 1904 hospodařil nejprve krátkou dobu sám Hynek a 6. listopadu 1905 převedl objekt na **Vojtěcha a Antonii Neprašovy** z Oplan¹⁹⁸⁴. Později jim snad přestal svou velikostí dům vyhovovat, a tak ho 27. ledna 1913 prodali potomku původních majitelů a kolářskému mistru, **Bohumilu Řežábkovi**¹⁹⁸⁵. Bohumil zemřel

¹⁹⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

¹⁹⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 44.

¹⁹⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 36.

¹⁹⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 150.

¹⁹⁷⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 273.

¹⁹⁷⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 355.

¹⁹⁸⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 383.

¹⁹⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 5181/1889.

¹⁹⁸² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 4289/1891.

¹⁹⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 2079/1892.

¹⁹⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 935/1905.

¹⁹⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 82/1913.

vcelku předčasně v červnu 1922 ve věku 41 let a jeho dědicové prodali obratem ruky 19. července 1923 dům čp. 88 manželům **Františkovi a Žofii Šídovým** z nedalekého čp. 86¹⁹⁸⁶. Dalšími vlastníky se 3. března 1928 koupí stali **Alois a Marie Jelínkovi** z Kostelce¹⁹⁸⁷. Později se přestěhovali do čp. 286 na Jánském náměstí a tento objekt převedli kupní smlouvou z 10. listopadu 1938 na **Antonína a Antonii Svobodovy**¹⁹⁸⁸. Žili zde pak až do své smrti. Po druhé světové válce (6. května 1949) ovšem předali dům napůl svým nezletilým synům **Antonínu Svobodovi** (nar. 1934) a **Jiřímu Svobodovi**¹⁹⁸⁹. Dnes ho vlastní Antonín společně se svou manželkou **Růženu Svobodovou**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 89 (№ 7), dnes součást čp. 88, Savojská

Historie tohoto stavení na Pražském předměstí se začíná psát teprve až 30. srpna 1758, kdy odkázala Kateřina Melounová ve své závěti svému bratru **Josefu Melounovi** pozemek za 20 zlatých rýnských, který na něm vystavěl dům čp. 89¹⁹⁹⁰. Josef Meloun ovšem vlastnil dům pouhých jedenáct let, a vzhledem k tomu, že již vlastnil sousední dům čp. 90, prodal jej 10. listopadu 1769 **Antonínu Baumgartnerovi** a jeho nastávající manželce Anně za 140 zlatých rýnských¹⁹⁹¹. Antonín Baumgartner byl povoláním bečvář a zemědělství příliš nerozuměl, a proto pronajal usedlost čp. 89 Josefu Kryžárkovi. Již roku 1771 ale zemřel a tento dům po něm zdědil 14. května 1771 jeho syn **Jan Baumgartner**¹⁹⁹². I Jan Baumgartner ale zemřel velice záhy. 11. února 1773 koupili dům čp. 89 manželé **František a Veronika Pelnářovi** za pouhých 47 zlatých rýnských¹⁹⁹³. Neznámou kupní smlouvou přešel tento dům na manžele **Alžbětu a Františka Štumpovy**. Ti ho 18. března 1795 prodali **Pavlu Hervertovi** původem z Přehvozdí za 120 zlatých rýnských¹⁹⁹⁴. Po jeho smrti zdědila dům vdova Anna Hervertová. Od ní ho koupil 28. března 1805 **Tomáš Černý** za 150 zlatých rýnských¹⁹⁹⁵. Když Tomáš Černý zemřel, zdědila celý objekt vdova Anna Marie roz. Horálková, která se ale brzy poté znovu provdala za černokosteleckého měšťana **Jana Tůmu**. A právě jeho ustanovila ve svém testamentu

¹⁹⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 213/1923.

¹⁹⁸⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 208/1928.

¹⁹⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 53/1939.

¹⁹⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 3311/1949.

¹⁹⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 81.

¹⁹⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19.

¹⁹⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 98.

¹⁹⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 19.

¹⁹⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 198.

¹⁹⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 61.

z 24. prosince 1827 za dědice domu čp. 89¹⁹⁹⁶. Již o čtyři roky později – 9. prosince 1831 – ho Jan Tůma prodal za 220 zlatých rýnských manželům **Matěji a Alžbětě Vedralovým** ze Synče¹⁹⁹⁷. Dům ovšem podrželi jen do 1. května 1832, kdy jej prodali **Anně, vdově po Františkovi Pečeném** z Přehvozdí, za 244 zlatých¹⁹⁹⁸. Ani Anně ale nepatřil objekt dlouho, protože ho už 1. března 1836 prodala za 133 zlaté manželům **Josefu a Josefě Nikodýmovým**¹⁹⁹⁹. Ti zde žili až do své smrti. Po skonu manželky se rozhodl Josef Nikodým darovat jako svatební dar svému synu **Čeňkovi Nikodýmovi** a jeho manželce Marii právě dům čp. 89 v hodnotě 271 zlatý, stalo se tak 28. března 1863²⁰⁰⁰. Když pak o několik let později (v květnu 1870) Marie zemřela, přičkl tehdy místní okresní soud nemovitost v hodnotě 348 zlatých 49 krejcarů jejím nezletilým dětem **Františku a Marii Nikodýmovým**²⁰⁰¹. Posledními vlastníky domu čp. 89 v Savojské ulici se 4. září 1878 stali manželé **Jan a Marie Řežábkovi** ze sousedního čp. 88²⁰⁰², čímž došlo k jejich trvalému splnutí. Nakonec byly oba objekty roku 1880 do základu zbořeny a na jejich místě byl vystavěn zcela nový dům čp. 88.

- čp. 90 (№ 8), Savojská

Dnešní stavba čp. 90 je nejspíš už barokního původu a byla novodobě přestavěna. Někdy mezi roky 1841-1873, do roku 1929 pak došlo i ke změně ve stavební čáře do ulice Savojské. Roku 1940 byla v domě zřízena živnostenská provozovna pro obchod s koňmi a stáje.

Na místě dnešního domu čp. 90 stával dům již roku 1564. Tehdy ho vlastnil jistý **Pekař** (jedná se zároveň o příjímí i zaměstnání)²⁰⁰³. Jakub Pekař zde pak žil až do roku 1566. 9. července t.r. totiž prodal tuto nemovitost **Jírovi Ružkovi** za nepříliš vysokou částku 16 kop grošů českých²⁰⁰⁴. Roku 1609 byl jeho majitelem jistý **Havel Duchář**²⁰⁰⁵. Při vypálení městečka 7. prosince roku 1620 lehl objekt, který patřil zámeckému kuchaři **Danielu Semilskému**, popelem. Daniel Semilský ovšem neinvestoval peníze do obnovy, ale místo toho koupil raději dům čp. 46 na náměstí²⁰⁰⁶. K roku 1627 se mluví již jen o spáleništi²⁰⁰⁷. S obnoveným domem čp. 90 se v písemných pramenech znovu setkáváme až roku 1632. Jako jeho majitel se tehdy uvádí **Pavel Čapek**. Po Pavlově smrti prodala vdova Anna a sirotci Ludmila a Alžběta 19. května 1638 dům

¹⁹⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 97.

¹⁹⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 50.

¹⁹⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 70.

¹⁹⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 94.

²⁰⁰⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 258.

²⁰⁰¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 99.

²⁰⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 88, sb. listin 7718/1878.

²⁰⁰³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²⁰⁰⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 26.

²⁰⁰⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143, fol. 117 p.v.

²⁰⁰⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 37.

²⁰⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 198-199.

Janu Svobodovi, bednáři, a Anně manželce za 120 kop grošů míšeňských²⁰⁰⁸. V této době ještě nebyla pevně fixována příjmení, a proto se postupem času uváděl ve všech písemných pramenech Jan Svoboda jako Jan Bednář. Pod tímto jménem také prodal 20. září 1643 tento dům **Matěji Svobodovi** za 120 kop grošů míšeňských²⁰⁰⁹. Po čtyřech letech – 13. června 1647 – koupil dům čp. 90 od Matěje Svobody **Jakub Doskočil** s manželkou Dorotou za 149 kop grošů míšeňských²⁰¹⁰. Jakub Doskočil zemřel před rokem 1654. V Berní rule je totiž jako majitelka domu jmenována vdova Dorota Doskočilová²⁰¹¹. Od ní také koupil 19. června 1658 za 140 kop grošů míšeňských dům **Jan Pacovský**, barvíř a mandlíř pláten²⁰¹². S největší pravděpodobností tento dům 7. května 1659 vyhořel. Po sedmi letech koupil 10. září 1665 dům od Jana Pacovského za 155 kop grošů míšeňských **Jiřík Vinopal**²⁰¹³. V této době muselo být Jiříkovi již přes 50 let. 30. června 1675 jej totiž předává pro sešlost věku svému synu **Martinu Vinopalovi**²⁰¹⁴. Vymínil si však doživotní byt, stravu a zápis 50 kop grošů míšeňských na tomto domě. Snad ještě jako svobodný byl Martin obviněn ze smilstva s Annou Klímovou, manželkou měšťana Karla Klímy²⁰¹⁵. Martin Vinopal držel dům déle než třicet let. Po jeho smrti připadl dům vdově Alžbětě Vinopalové. Ta jej 13. srpna 1707 prodala za 350 kop grošů míšeňských krejčímu **Václavu Kauferovi**²⁰¹⁶. Václav Kaufer zastával v letech 1720-1737 funkci rychtáře²⁰¹⁷. Pro roky 1730-1751 sice chybí příslušné gruntovní knihy, na základě situace z roku 1751 ale víme, že po Václavově smrti roku 1741 zdědil dům jeho syn **Jan Kaufer**, který jej prodal, snad Janu Ignáci Rückerovi, a za ztržené peníze si pořídil dům čp. 39 na náměstí. **Jan Ignác Rücker** byl osobním lékařem majitelky Černokosteleckého panství vévodkyně Marie Terezie Savojské a za spoluměšťana byl přijat roku 1748²⁰¹⁸. Byl činný i v městské samosprávě – v letech 1758-1769 se v písemných pramenech připomíná jako konšel²⁰¹⁹. Po jeho smrti koupil tento objekt 7. srpna 1769 **Josef Meloun** za 450 zlatých rýnských²⁰²⁰. O třicet let později – 10. dubna 1799 – předal Josef Meloun (který zasedal v letech 1766-1780 v městské radě jako konšel) svůj dům v hodnotě 700 zlatých rýnských pro sešlost věku svému synu **Janu Melounovi**²⁰²¹. Odstupujícím listem z 1. dubna 1843 přenechal Jan Meloun pro své stáří tento objekt za 800 zlatých staršímu synovi

²⁰⁰⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 24.

²⁰⁰⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹¹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

²⁰¹² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 22.

²⁰¹⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 25.

²⁰¹⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²⁰¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 548.

²⁰¹⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 75.

²⁰²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 150.

²⁰²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 283.

Václavu Melounovi. Vymínil si zde však doživotní byt²⁰²². Když pak Jan zemřel, rozhodl se Václav Meloun zděděný objekt prodat – učinil tak 30. ledna 1847 za 700 zlatých a jeho kupovatelem se stal významný a zámožný černokostelecký obchodník **Josef Bergman**, který již ve městě vlastnil celou řadu nemovitostí²⁰²³. Také dům čp. 90 se stal předmětem dalšího obchodu a obratem ruky ho Josef Bergman převedl kupní smlouvou na manžele **Františka a Františku Černé** z Brníka za částku 968 zlatých²⁰²⁴. Nejspíš ale nesplňoval představy rodiny Černých, protože překvapivě brzy – 13. května 1852 – ho prodali za 1080 zlatých **Františku Homolkovi z Vitic**²⁰²⁵. František se v Kostelci aktivně zapojil do místní samosprávy, nejprve zde zasedal v letech 1877-1889 v městském zastupitelstvu a krátce od roku 1890 až do smrti byl i radním²⁰²⁶. V tomto domě strávil celý zbytek života a zemřel tu 2. února 1891. V následném dědickém řízení přešel dům na jeho syna **Jana Homolku**²⁰²⁷ (ten vcelku významně působil ve městě nejprve v letech 1893-1903 jako zastupitel, poté zasedal i v městské radě a nakonec od roku 1907 až do své smrti byl i prvním radním, tedy přímým zástupcem starosty a prvním mezi všemi zastupiteli) a po jeho brzké smrti 28. listopadu 1911 na vdovu **Marii Homolkovou**²⁰²⁸. Nepodržela ho ale dlouho – 8. ledna 1914 totiž tragicky zemřela na silnici u Přistoupimi. Poté byl 18. června t.r. objekt rozdělen po čtvrtině mezi pozůstalé potomky **Boženu Dantovou, Vladimíra Homolku, nezl. Marii Homolkovou a nezl. Jana Homolku**²⁰²⁹. Po dospění nezletilých dědiců jej ale všichni společně převedli trhovou smlouvou z 30. listopadu 1917 na manžele **Josefa a Marii Peckovy** z Kostelce²⁰³⁰. Ti zde potom žili až do smrti (Josef zemřel roku 1942), ačkoliv dům 14. listopadu 1936 prodali **Antonínu a Anně Skořepovým**²⁰³¹. K poslední změně majitelů před rokem 1964 došlo v následku kupní smlouvy z 2. listopadu 1962, kdy Skořepovi prodali dům manželům **Jaroslavovi a Květuši Chocholovým** z čp. 679²⁰³². Dnes je tento objekt rozdělen mezi Jaroslava a jeho děti tak, že Jaroslav drží $\frac{4}{6}$, syn **Jaroslav Chochola** $\frac{1}{6}$ a dcera **Hana Růtová** z Kozomína zbylou $\frac{1}{6}$.

V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 10 grošů českých, odváděli 1 slepici a žennou

²⁰²² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 108.

²⁰²³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 110.

²⁰²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 186.

²⁰²⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 18.

²⁰²⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 83-84.

²⁰²⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 6455/1891.

²⁰²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 1064/1911.

²⁰²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 805/1914.

²⁰³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 519/1917.

²⁰³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 1737/1936.

²⁰³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 89, sb. listin 167/1963.

robotu vykonávali 1 den²⁰³³. Podle Zlatého urbáře patřila roku 1673 k tomuto domu 1 kopa 47 záhonů polí (tj. cca 2,7 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 18 grošů a 1¼ penízu míšeňského, odvést 1 slepici a požnout 3 záhony polí²⁰³⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 91, Savojská

Tato stavba v Savojské ulici je snad už barokního původu a na katastrální mapě z roku 1841 je zakreslena ještě s křídélkem vybíhajícím na jižní straně domu směrem k východu. Roku 1931 došlo k radikální přestavbě, kdy byly vyměněny z větší části obvodové zdi, zvýšeny stropy nad přízemím a zřízeno podkroví.

Součástí dnešního domu čp. 90 byl také samostatně stojící výměnek (dnes čp. 91). Po smrti svého otce Josefa Melouna prodal 4. června 1811 Jan Meloun tento výměnek manželům **Václavu a Alžbětě Kubelkovým** za částku 1800 zlatých, která svědčí o jisté výstavnosti objektu²⁰³⁵. Nevíme přesně, kdy tento dům vyhořel, ale když 20. května 1850 úředně přebírali **Václav a Kateřina Navrátilovi** z Kozojed 33 dědictví po zemřelých manželích Kubelkových, hovoří se zde o spáleníšti v celkové hodnotě 160 zlatých²⁰³⁶. Navrátilovi ovšem dům obnovili a vlastnili jej dalších sedmadvacet let.

Další přehled majitelů tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Smlouvou z 28. května 1877 ho pak Navrátilovi předali své ovdovělé dceři **Barboře Batelkové**. Ta tu pak žila až do své smrti v březnu 1908. V následném dědickém řízení přešel 29. října t.r. dům čp. 91 na její pozůstalou dceru (neprovdanou) **Antonii Batelkovou**, která zde prováděla celou řadu stavebních úprav, ovšem bez povolení, takže je roku 1882 musela řešit dokonce i policie²⁰³⁷. Když pak i ona 12. května 1927 zemřela, zdědil ho její bratr **Josef Batelka** a po jeho smrti se 29. prosince 1938 dostal rozhodnutím okresního soudu do držení manželů **Františka a Aloisie Vondráčkových** z Kostelce. Oba tu pak dožili. Ještě před svou smrtí ale Aloisie prodala svou polovinu místnímu obyvateli **Václavu Vedralovi** a vymínila si tu doživotní bydlení²⁰³⁸. Dnes tento objekt vlastní **Pavel Kapoun** z Kostelce čp. 974.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila pouze sama jeho majitelka.

²⁰³³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 8; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²⁰³⁴ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁰³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 240 p.v.

²⁰³⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 40.

²⁰³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

²⁰³⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 91.

- čp. 92 (№ 9), Savojská

Dům čp. 92 byl původně součástí vedlejšího hospodářského dvora čp. 93 ze 16. století a plnil snad funkci jeho hospodářské budovy. Roku 1926 byl prakticky celý nově postaven, byly zeslabeny obvodové zdi až na jižní zeď a část východní, došlo ke zvýšení stropů a změně vnitřní dispozice. Někdy v 60. letech 18. století jej odkoupila **Dorota Procházková** ze Zásbuk a přebudovala ho na dům nový. Dorota Procházková se živila obchodem a značně se zadlužila. Ač tedy měla syna Antonína, byla nucena 16. prosince 1786 dům prodat za 84 zlatých a 10 krejcarů rýnských ševci **Josefu Čejslvi**²⁰³⁹. Po smrti svého manžela hospodařila na tomto domu vdova Apolena Čejslvová. V testamentu z 29. listopadu 1827 ustanovila za svého dědice dceru **Barboru Horálkovou**²⁰⁴⁰. Horálkovi tu ale nežili dlouho, protože už 24. března 1829 prodali objekt čp. 92 za 118 zlatých místním obyvatelům **Josefu a Anně Bergmanovým**²⁰⁴¹. Oba dva byli původně židy, ale na Velikonoce 1827 se nechali společně se všemi svými dětmi pokřtít. Tato koupě byla nejspíš jen spekulativním kupem, neboť už 1. listopadu 1829 ho kupní smlouvou převedli na **Ludmilu Růžičkovou** z Kostelce za obnos 180 zlatých²⁰⁴². Ta zde žila až do své smrti, po níž tuto nemovitost v hodnotě 88 zlatých zdědil **Jan Beneš** z vesnice Krumlov, zápis o tom byl do pozemkové knihy učiněn ale až 3. června 1836²⁰⁴³. Ještě před tím (!) ale Jan 1. dubna 1836 předčasně zemřel ve věku pouhých dvaceti let, a tak připadl dům pozůstalé vdově Kateřině, která se brzy znova provdala za **Josefa Kubelku**. Změna majitelů byla do pozemkových knih vyznačena ale teprve 31. července 1841²⁰⁴⁴. Manželé Kubelkovi tu žili až do roku 1849. 16. dubna t.r. ale Kateřina dům prodala za 360 zlatých paní **Barboře Horáčkové** z čp. 106 († 1899)²⁰⁴⁵. Zajímavé je, že jako kupující nebyl uveden také její manžel František. Později si ale Horáčkovi vyhlédli výstavnější dům čp. 167, který získali výměnou za tento s **Leopoldem Faustem**²⁰⁴⁶. Leopold Faust ale neměl zájem usadit se zde a obratem ruky nedávno získaný objekt čp. 92 prodal 8. května 1857 za 340 zlatých manželům **Václavovi a Anně Novotným**²⁰⁴⁷. Ani oni tu ale nežili dlouho – už o tři roky později (přesně 15. října 1860) od nich totiž dům koupili **Václav a Anna Procházkovi** z Kostelce za částku 320 zlatých²⁰⁴⁸. Ani ne o půl roku později (10. února 1861) ho postoupili manželům **Jakubu a Marii Šmejkalovým** za obnos 360 zlatých²⁰⁴⁹. Oba tu pak žili až do své smrti – nejprve zemřel v březnu 1876 Jakub, po němž zdědila jeho část vdova Marie. Ta

²⁰³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 113.

²⁰⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 146.

²⁰⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 146.

²⁰⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 76.

²⁰⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 47.

²⁰⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 50.

²⁰⁴⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 289.

²⁰⁴⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 11.

²⁰⁴⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 17.

²⁰⁴⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 439.

²⁰⁴⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 491.

skonala 25. září 1897 a celý dům zdědila 10. května 1898 jejich pozůstalá dcera **Františka Chroustová**. Ta se tu sice nejprve usadila, ale nakonec zděděnou nemovitost prodala 15. září 1905 **Josefu a Anně Neprašovým**. I oni tu pak žili až do konce života – oba zemřeli po druhé světové válce, nejprve roku 1948 (7. ledna) Josef a Anna pak v únoru 1959. Po smrti otce zdědil jeho polovinu mladší syn **Jaroslav Nepraš** († 1954), který také dostal 23. června 1948 matčinu polovici. Neměl o dům ovšem zájem, neboť už 9. července 1948 ho převedl na svého bratra **Josefa Nepraše ml.**, který tu zemřel 22. května 1974²⁰⁵⁰. V současnosti je tento objekt v držení jeho syna **Josefa Nepraše** z Kostelce čp. 200.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 93 (№ 10), Savojská

Hlavní objekt v rozsahu křídla do ulice a části pravého dvorního křídla spolu se zděnou bránou při ulici jsou v jádře již renesančního původu. Objekt při ulici byl postaven jako obytná budova hospodářského statku a bydlel v ní původně šafář, později sám majitel. Novodobě byl přestavěn a byly vyměněny i stropní konstrukce. Na katastrální mapě z roku 1841 je na jižní straně dvora zakreslena dřevěná stodola, objekt po východní straně dvora byl rovněž hospodářského charakteru, sloužil zřejmě jako chlévy (na katastru z roku 1841 zakreslen bez jižního přístavku). Ve druhé polovině 19. století (do r. 1873) došlo k přístavbě dvorního křídla hlavního objektu. Objekt vzadu ve dvoře byl nově postaven ve 20. století. U objektu čp. 93 je umělecky cenná především cihelná renesanční brána z konce 16. století. Vjezd je ukončen stlačeným obloukem, dole s patníčky. Nad vstupem se nachází římsa a na ní štít s křídélky vybíhajícími z horizontální přímkou konkávním obloukem vzhůru ke středu štítu a nesoucími římsu. Na římsu a na soklu, který se ve vyšší části rozšiřuje, je posazen tzv. čuček. Ze strany dvora je vstupní otvor odskokem rozšířený a zaklenutý segmentem²⁰⁵¹. Fasády objektu byly naposledy obnovovány v letech 1973 a 2007, kdy došlo i k výměně oken.

Tento dům byl původně ústřední budovou velké hospodářské usedlosti již ze 16. století. Jednalo se o tzv. svobodný dvůr, což znamenalo, že jeho majitelé nepodléhali žádné vrchnosti a měli právo vkládat přímo do Desek zemských. V 17. století se ovšem dostal do rukou obyčejných poddaných měšťanů a právně poklesl na dvůr hamfeštní, tzn. poddanský statek s určitými výsadami (jeho vlastníci nevykonávali žádnou robotu), ke kterému patřilo 8 kop záhonů polí (tj. cca 12,3 ha).

Usedlost čp. 93 můžeme s největší pravděpodobností ztotožnit se dvorem, který ve 40. letech 16. století vlastnila **Eliška Slavatová ze Sovince**, manželka tehdejšího majitele

²⁰⁵⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 92.

²⁰⁵¹ MěÚ Říčany, Odbor památkové péče, Program regenerace Městské památkové zóny Kostelec n. Černými lesy.

Černokosteleckého panství Michala Slavaty z Chlumu a Košumberka († 1534). Paní Eliška (roz. Pňovská) ho držela společně s dalším dvorem v Bohumili již za manželova života. Šest let po jeho smrti se rozhodla sepsat závěť – učinila tak 19. října 1540. V ní odkázala oba dva dvory společně svým věrným služebníkům Anně Lhotické ze Lhotic a Abrahamu Pampovi z Vickovic²⁰⁵². Roku 1544 (krátce před svou smrtí) ovšem svůj původní odkaz změnila a dvůr v Kostelci darovala pouze **Anně Lhotické ze Lhotic** společně s loukou zvanou Pychlovská, kterou kdysi koupila od Jana, syna nějakého Brože z Kostelce, a se vším nábytkem, hospodářskými zvířaty i obilím na poli²⁰⁵³. Na toto rozhodnutí měl rozhodně vliv i fakt, že Eliška byla bezdětná. O paní Elišce víme velmi málo, o Anně Lhotické ovšem ještě méně. Neznáme ani jména jejich rodičů, víme jen, že měla bratry Albrechta (v letech 1548-1572 držel statek Křesice, okr. Benešov) a Václava a sestry Magdalenu a Dorotu (m. výše zmíněný Abraham Pampa z Vickovic). Údajně měla žít ještě roku 1557 a mít za manžela Jana Bořka z Dohalic²⁰⁵⁴, který je pro nás také víceméně neznámou postavou.

Někdy v průběhu druhé poloviny 17. století se svobodný dvůr dostal do držení další šlechtičny, **Kateřiny Smiřické z Házmburka**, která ho 9. června 1599 prodala za 250 kop grošů černokosteleckému měšťanovi **Jakubu Květnickému** *pro mnohé, dávné a věrné služby* a zdůraznila, že dvůr je osvobozen od všech platů, robot i povinností vůči Černokosteleckému panství²⁰⁵⁵. Kateřině Smiřické se v historické literatuře nedostává zdaleka takové pozornosti, jakou by si zasloužila. Dovolíme si zde proto menší odbočku týkající se jejího života. Kateřina

²⁰⁵² NA Praha, DZV 5, fol. H 25.

²⁰⁵³ NA Praha, DZV 5, fol. J 3.

²⁰⁵⁴ NA Praha, Dobř, 567.

²⁰⁵⁵ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.;

Já Kateřina Smiřická z Házmburku na Kolodějích a Vinoři známá činím tímto listem, jenž hamfest slove, obecně přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že dvůr svůj svobodný, kterýž slove dvorec, ležící při městyse Kostelci nad Černými lesy, s dědinami ornými i neornými, lukami, pastvištěmi a zahradami, štěpnicemi, lesy, porostlinami a se vším tím, od starodávna k němu příslušenstvím tak, jakž jsem toho sama beze všech platův, ourokův, robot, neb jakých povinností (kromě co by pastuchovi z dobytka, když se žene podle jiných sousedův Kosteleckých, dáti dostalo) v držení byla a toho v užívání vešla – ten jsem dobrovolně s dobrým mým rozmyslem Jakobovi Květnickému, sousedu Kosteleckému, manželce, dítkám a budoucím jich, pro mnohé dávné věrné služby, kteréž jest on Jakub Květnický i s manželkou svou, jak dobré paměti někdy panu Jaroslavovi Smiřickému z Smiřic, panu manželovi mému nejmilejšímu, tak i mně činil, prodala, a to za summu půl třetího sta kop grošů českých, mně zouplna od něho zaplacených. Kteréhožto dvoru se vším tím příslušenstvím sem jemu ihned postoupila a tímto listem postupuji, a to k jmění držení, skutečnému a svobodnému vládnutí a požívání, a s tím vším, což se jim nebo jednomu z nich líbežného líbiti bude, činění, buďto dáti, prodati, postoupiti, najíti nebo učiniti jakožto s svým vlastním, dědičným a komu by se tak koliv Jakub Květnický nebo manželka, dědici a budoucí jejich toho dvoru s jeho dotčeným příslušenstvím kdy dobrovolně odbýti, postoupiti a tento list nebo handfest s dobrou vůlí pořádnou na to odevzdali, ten každý bude k tomu ke všemu, což v sobě týž list a handfest obsahuje, míti touž moc, právo a spravedlnost jako oni sami, v čemž se jim ode mě, od dědiců a budoucích mých, ani od žádného člověka jiného žádný překážky činiti nemá a moci nebude. Na potvrzení toho všeho pečet' svou vlastní k tomuto listu hamfestnímu sem s jistým vědomím mým přitisknouti a přivěsiti rozkázala a rukou svou vlastní v něm se podepsala. A k tomu sem se dožádala urozených pánův, pana Václava Slacha z Hřivic a v Chrástanech, pana Jana Zbyňka z Letošic a v Břežanech, že jsou také podle mě pečeti své, jim však a dědicům jejich beze škody, k tomuto listu přitiskli a přivěsili. Kteréhož datum na Kolodějích v středu po památce Blahoslavené Trojice svaté, devátého dne měsíce června léta Páně tisícího pětistého devadesátého devátého počítajice.

byla dcerou středně bohatého šlechtice Jana Zajíce z Házmburka, majitele Budyňského panství ve východních Čechách, a jeho manželky Markéty z rodu knížat z Minstrberka, potomků českých králů (Jiřího z Poděbrad i Přemyslovců). Narodila se snad kolem roku 1527 na zámku v Budyni a vychována byla v katolickém duchu, přičemž katoličkou zůstala až do konce života (Smiřičtí byli luterány). Z manželství jejich rodičů, uzavřeného roku 1520 ve Mšeném, vzešlo celkem 10 synů a 4 dcery (obzvláště rád měl Jan z Házmburka dceru Annu²⁰⁵⁶), ale dospělosti se dožily pouze 2 dcery a 5 synů (bratr Václav byl převorem řádu Maltézských rytířů ve Strakoncích). Roku 1551 jí zemřela matka a 2. října 1553 i otec²⁰⁵⁷. Svého budoucího manžela, Jaroslava I. ze Smiřic, poznala nejpozději při příležitosti svatby své sestry Hedviky Zajícovny s Albrechtem Smiřickým ze Smiřic, bratrem Jaroslava, roku 1552. O tři roky později, tedy 20. října 1555, se za něho v Budyni provdala. Uvědomíme-li si ale fakt, že Jaroslav se narodil roku 1513, byl mezi oběma manžely věkový rozdíl kolem čtrnácti let. Novomanželé se nejprve usadili na Škvorci a po roce 1558 v Kostelci nad Černými lesy. Jak již bylo řečeno, zůstala Kateřina i po svatbě katoličkou, a je možné, že si vymínila na manželovi vydržování svého vlastního katolického duchovního.

Nejen vzájemné příbuzenské svazky způsobily, že mezi rodinami Jaroslava I. a Albrechta ze Smiřic panovalo ryzí přátelství (Albrecht byl Jaroslavovým svědkem na svatbě a později si byly obě rodiny navzájem kmotry svých dětí). Obecně známé jsou události spjaté s potomky Jaroslava a Kateřiny, kteří bohužel zemřeli v dětském věku. Jejich postavy, stejně jako postava Kateřiny Smiřické z Házmburka, jsou (a nejspíše budou) zahaleny řadou nevyřešených otázek. Už např. jejich osoby – víme o nich velice málo a spíše tápeme. Díky několika přepisům²⁰⁵⁸ mramorových náhrobků ve Viticích víme, že dvě z jejich dětí se jmenovaly Vojtěch († 14. února 1568; kmotrem mu byl s největší pravděpodobností Jaroslavův bratr Albrecht, který byl také domácky nazýván Vojtěch) a Alžběta († 19. února 1569; jméno asi dostala po Alžbětě Smiřické z Valdštejna). Nevíme ani přibližně, kdy se narodili, takže nemůžeme určit, kolik let jim bylo při úmrtí (pokud bychom vzali jako podpůrný argument v potaz oltář v černokostelecké zámecké kapli, který ale vznikl až roku 1588, jednalo se o děti tak ve věku kolem 5-8 let, ve skutečnosti ale žádné z dětí nepřežilo s velkou pravděpodobností hranici tří let života). Důvod, proč byly tyto dvě děti pohřbeny ve Viticích je ten, že nynější zámecký kostel nebyl tehdy ještě dobudovaný. V kronice

²⁰⁵⁶ Vide: PÁNEK, J., *Paměti českého šlechtice z poloviny 16. století. Sarmacie Jana Zajíce z Házmburka*, in: *Folia historica bohemica* 14, 1990.

²⁰⁵⁷ SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XIV*, Praha 1923, s. 20-21.

²⁰⁵⁸ Vide: SCHALLER, J., *Topographie des Königreichs Böhmen 10. Kaurzimer Kreis*, Prag 1788; roku 1998 mi p. Ing. Jan Bukáček z Kostelce n. Č. l. daroval kopii archiválie z roku 1803 (popis vitického kostela), bez udání pramene, snad zápis z vitické farní kroniky, kde přepis náhrobků již není tak přesný jako u Schallera a zde je mylně uváděno datum úmrtí Alžběty Smiřické ze Smiřic jako rok 1558

města Kostelce z roku 1912 se uvádí: ... *kde těla druhých [rozuměj dětí] odpočívají, neví se*²⁰⁵⁹. Kateřina Smiřická ve své závěti z 15. dubna 1604 ovšem vyslovuje přání: *aby mi místa k pohřbu v Kostelci nad Černými lesy na zámku v chrámu Božím v sklípku podle dobré paměti pana manžela mého nejmilejšího a **mejch dítek** milejch [synovec Zikmund] dopřál*²⁰⁶⁰. Velice obtížné (a dnes snad již nevyřešitelné) je určení jmen zbývajících syna a dcery. Tyto postavy stály vždy stranou zájmu soudobých genealogů, což je pochopitelné. Méně pochopitelné ale je, že se o jménech potomků Jaroslava a Kateřiny nezmínil ani Bartoloměj Paprocký z Hlohol, který při psaní svého Diadochu²⁰⁶¹ pobýval u mecenáše Jana Zbyňka Zajíce z Házmburka na Budyni, přičemž Jan Zbyněk se po roce 1597 intenzivně staral o svou tetu Kateřinu Smiřickou z Házmburka, a byl proto ustanoven za jejího hlavního dědice²⁰⁶². Paprocký se s Kateřinou musel zákonitě několikrát setkat a jistě nebyl pro něho problém se na tyto informace vyptat. Ke druhé dceři (a snad poslednímu dítěti) Jaroslava a Kateřiny se ovšem váže velice zajímavý a neobvyklý písemný pramen, ze kterého víme, že se narodila 31. března 1572. Víme totiž, že 30. září 1571 uzavřel Jaroslav I. při svém pobytu v Praze sázkou s Hertvíkem Žehušickým z Nestajova (mj. synovcem své sestry Kateřiny Smiřické). Sázkou měl vyhrát ten, jehož manželka porodí dříve syna nebo dceru. Co je ale na sázce zarážející, je její výše – pokud by prohrál Hertvík, musel by Jaroslavovi zaplatit částku 10 000 kop grošů míšeňských (na tehdejší poměry vysoká částka; dalo se za ní koupit malé panství o několika vesnicích), ovšem pokud by prohrál Jaroslav, přišel by o veškerý svůj nemovitý majetek! Z toho je jasně patrné, jak Jaroslav očekával (a silně v něho věřil) po třech zemřelých dětech vytouženého dědice - jinak bychom si mohli jeho vklad do sázky vysvětlovat asi jen čirým bláznovstvím (Kateřina byla v této době již ve druhém měsíci těhotenství, což ale při rizikovosti jejich porodů ještě nemuselo nic znamenat). Navíc si oba manželé museli být vědomi, že vzhledem ke Kateřinině věku se zákonitě jednalo o jejich posledního potomka. Je obecně známo, že Jaroslav byl výborným hospodářem a diplomatem, takže nás nepřekvapí, že sázkou vyhrál. Stejně tak nás nemůže překvapit, že se Hertvík Žehušický zdráhal prohranou sumu zaplatit. Pře nakonec skončila až u zemského soudu, který roku 1573 rozhodl jasně v Jaroslavův prospěch²⁰⁶³.

Když se roku 1555 brali, jistě mladí manželé nepočítali s tím, že bilance jejich vzájemného soužití bude ve smyslu rodičovství nakonec tolik tragická – z jejich dětí se dospělosti nedožilo ani jediné. Lidé v těchto dobách sice nepojímali smrt jako něco mimořádného a v případě dítěte pak

²⁰⁵⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 30.

²⁰⁶⁰ NA, DZV 132, fol. H12.

²⁰⁶¹ PAPROCKÝ Z HLOHOL, B., *Diadochos id est svccessio: Ginák Poslaupnost Knijžat a Králůw Českých, Biskupůw y Arcybiskupůw Pražských, a wssech třech Stawůw Slawného Králowstwj Českého*, Praha 1602.

²⁰⁶² NA, DZV 132, fol. H12.

²⁰⁶³ NA, DZM 108, fol. C63; tuto událost uvádí ve svých Hradech V., s. 29 i August Sedláček, ale zcela zkomolenou, takže zde uvádí, že první porodila manželka Hertvíka Žehušického z Nestajova.

jako něco nepředstavitelně strašného jak to dnes činíme my, protože smrt, obzvláště ta dětská, byla v tehdejší společnosti jednak daleko více přítomna a jednak bylo všeobecně přijímáno, že člověk je na světě z Boží vůle a smrt navíc není ničím definitivním. Přesto však skutečnost, že rodiče po sobě na světě nezanechají potomka, svého následovníka, pokračovatele jejich odkazu, byla i tehdy chápána jako velmi zarmucující. Dětská smrt byla o to více bolestná, pokud byl již potomek schopen myslet a mluvit.

Kateřina našla po smrti svých potomků prostor pro seberealizaci jako mnoho šlechticů této doby v podnikání. Známa se stala svým obchodem s dobyt看em dováženým z Uher²⁰⁶⁴. Zřejmě tehdy také koupila dvůr čp. 93, který snad můžeme ztotožnit s hospodářským dvorem koupeným roku 1561 Václavem Myslivcem od bývalého hejtmána Černokosteleckého panství Linhartů z Hrádku za 40 kop grošů českých, a který pro účel přechovávání dobytka náležitě adaptovala²⁰⁶⁵. Nebyl to její jediný dvůr na Černokostelecku – roku 1568 pak koupila v Hošti hospodářskou usedlost zemřelého Petra Pešounka za 275 kop grošů českých a snad ho přebudovala ke stejným účelům²⁰⁶⁶. Dovolíme si zde pro představu odbočku o tom, jak vlastně takový obchod s uherským dobyt看em vypadal a jakým způsobem na něm mohla Kateřina Smiřická participovat. Na začátku je nutno podotknout, že se na této obchodní transakci podílelo veliké množství osob a rozhodně tedy nebyl v režii jednoho obchodníka. Hospodářská zvířata v menších skupinách se z Valašska, Sedmíhradska a Uher do místa trhu – Norimberka (přes Brno, Kutnou Horu, Prahu a Plzeň) – hnala. Je tedy jasné, že takováto cesta byla velice náročná a nebylo možné ji realizovat v jednom kuse. Z tohoto důvodu vznikl jakýsi pás několika stovek stanic (v drtivé většině v poddanských městech zemědělského a polozemědělského rázu) na trase honby, kde si dobytek mohl na několik dní odpočinout. A právě jednu z těchto stanic Kateřina zřídila v Kostelci nad Černými lesy.

Ve své závěti odkázal Jaroslav I. Smiřický své manželce na doživotní užívání zámek v Kolodějích u Prahy, vsi Koloděje a Hájek a mnoho luxusních předmětů denní potřeby²⁰⁶⁷. Po smrti manžela se Kateřina také začala připravovat na svou smrt a od císaře Rudolfa II. si 12. října 1598 vyžádala povolení k sepsání závěti (tzv. mocný list). Nejprve i nadále sídlila na zámku v Kostelci nad Černými lesy, ovšem kolem roku 1599 se sem přestěhoval její synovec a nový majitel Černokosteleckého panství Zikmund Smiřický a Kateřina se rozhodla odstěhovat. Mezi ní a rodinou Zikmunda Smiřického nepanovaly zvláště dobré vztahy, bohužel ale nevíme, nakolik byl tento vztah ovlivněn vztahem mezi Zikmundovou manželkou Hedvikou z Házmburka a její tetou Kateřinou z Házmburka. Právě z tohoto důvodu prodala Kateřina roku 1599 svůj dvůr v Kostelci

²⁰⁶⁴ MRÁČKOVÁ, L., *Historie rodu Smiřických*, diplomová práce Vysoké školy pedagogické, Pedagogická fakulta, Hradec Králové 2000, s. 59.

²⁰⁶⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 26.

²⁰⁶⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 1.

²⁰⁶⁷ NA, DZV 128, fol. E2.

a přestala s obchodem uherským dobyt看em. Střídavě potom žila v Kolodějích a v pražském domě „U pelikána“ svého synovce Jana Zbyňka z Házmburka. Ze svých vlastních prostředků si také koupěmi vytvořila menší panství východně od Prahy: VINOŘ - tvrz, dvůr, dva mlýny, kostelní podací; HRADIŠTĚ - tvrz, „Nový dvůr“; CTĚNICE - tvrz, dvůr; PŘEDLETICE - ves; KBELY - dvůr²⁰⁶⁸. Po její smrti je zdědil právě Jan Zbyněk a okamžitě vše prodal za 35 000 kop míšeňských Václavu Boryňovi ze Lhoty a na Roztokách. 15. dubna 1604 v Kolodějích sepsala Kateřina svůj testament, ve kterém ustanovila za hlavního dědice synovce Jana Zbyňka Zajíce z Házmburka a štědře obdarovala také sestry Annu Slavatovou a Kateřinu Říčanskou ze Smiřic²⁰⁶⁹. Ostatním příbuzným z rodiny Smiřických sice nic neodkázala, ale to ještě nemusí znamenat nějakou averzi. Mezi ně totiž rozdělil veškerý svůj majetek v závěti již Jaroslav I. Zemřela 6. května 1604, snad v Kolodějích. Velice zajímavá je otázka Kateřinina pohřbu. Celý pohřeb, na který se mělo vydat 400 kop grošů míšeňských, měl zajistit Jan Zbyněk z Házmburka. Zesnulá si přála být pohřbena v kryptě černokostelecké zámecké kaple sv. Vojtěcha. Její rakev (tedy za předpokladu, že po Kateřinině smrti nenastaly nějaké komplikace nebo spory a byla v černokostelecké kapli opravdu pohřbena), stejně jako rakev jejich dětí, ovšem dnes neexistuje. Nejstarší černokostelecká farní kronika²⁰⁷⁰ v sobě obsahuje přesný soupis rakví v zámecké kryptě k roku 1734, ale už tehdy je zaznamenáno pouze nám známých sedm renesančních cínových rakví. O jejich dalším osudu se tedy můžeme pouze dohadovat. Můžeme ovšem tvrdit, že s největší pravděpodobností byly obě dětské rakve pouze dřevěné (? s cínovými nápisovými destičkami), což rozhodně nebylo v tehdejší společnosti nijak neobvyklé ani u takto bohatých rodů (dřevěné rakve ze 17. století nalezneme např. i v rodinné hrobce Lichtenštejnů ve Vranově). Bylo by logické, že za tuto dobu rakve zcela ztrouchnivěly a zanikly.

Neznámou kupní smlouvou přešel svobodný (respektive hamfeštní) dvůr čp. 93 počátkem 17. století na **Jiřího Brožka**. Po jeho smrti byl tento dvůr 28. prosince 1627 prodán **Jiřímu Benešovi Šrámkovi** a jeho manželce za 300 kop grošů míšeňských²⁰⁷¹. Když Jiří Šrámek zemřel, prodala 7. března 1662 pozůstalá vdova manželův dvůr **Bartoloměji Vydrovi** za 500 kop grošů českých²⁰⁷². Po něm byl potom dvůr často nazýván Vydrovský. Vlastnictví svobodného statku přineslo Bartoloměji Vydrovi i patřičné postavení v městské společnosti – minimálně v letech 1671, 1674, 1675 a 1677 působil v Kostelci jako konšel²⁰⁷³. Umírá v srpnu 1687 ve věku 49 let. Od vdovy Mariány Vydrové koupil svobodný dvůr 6. ledna 1688 za 500 kop grošů míšeňských

²⁰⁶⁸ SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XV*, Praha 1998, s.176; NA, DZV 127, C21.

²⁰⁶⁹ NA, DZV 132, fol. H12.

²⁰⁷⁰ ŘkFÚ Kostelec nad Černými lesy, pamětní kniha děkanství černokosteleckého (1734-1765), fol. 16.

²⁰⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 198-199.

²⁰⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 199 p.v.-200.

²⁰⁷³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

skramnický kovář **Václav Fiala**²⁰⁷⁴. Neznámou kupní smlouvou přešel dvorec před rokem 1710 na **Václava Macha**, který se snad přiženil k vdově po †Václavu Fialovi. Po smrti Václava Macha připadl 1. října 1716 tento statek synovi **Bartoloměji Machovi** a Ondřeji Veseckému, manželu dcery Evy. Protože Václav Mach zemřel, aniž sepsal závěť, vyrovnali se oba dědicové 21. listopadu 1716 tak, že Bartoloměj Mach zdědí svobodný dvůr a jeho sestře Evě připadne pozemek *pro vystavění světnice, síně, komory a jiného co potřeba bude*²⁰⁷⁵. Bartoloměj Mach předal ale svůj dvorec v hodnotě 500 kop grošů míšeňských už 26. dubna 1719 synovi **Bartoloměji Václavu Machovi**²⁰⁷⁶. Po otcově smrti zdědil 16. listopadu 1753 tzv. Vydrovský dvůr na Pražském předměstí v hodnotě 1117 zlatých 3 krejcarů rýnských jeho syn **Ignác Mach**²⁰⁷⁷. Nevlastnil ho ale dlouho, protože už 7. února 1761 ho od něho koupil černokostelecký měšťan Jan Čermák pro svého syna **Františka Čermáka** za 1070 zlatých rýnských²⁰⁷⁸. Pro sešlost věku předal František Čermák svůj dům a statek v hodnotě 1100 zlatých rýnských synovi, ševci **Janu Čermákovi**²⁰⁷⁹. 24. března 1801 od něho koupila tento objekt **Rozálie Čípová** za 5200 zlatých rýnských²⁰⁸⁰. Od Václava Čípy, manžela Rozálie, koupil 28. srpna 1819 tento objekt kovář **Jan Židek** z Bezna za 15.000 zlatých²⁰⁸¹. Vlastnil ho přes čtyřicet let. Když zemřel, hospodařila na domě nejprve vdova Anna Žídková, která 29. listopadu 1860 převedla svou nemovitost v celkové hodnotě 9000 zlatých (!) na svou dosud svobodnou dceru **Marii Žídkovou**²⁰⁸². Krátce nato se Marie provdala za Františka Polaše, přestěhovala se k němu a dům čp. 93 prodala 9. září 1861 za 12.500 zlatých kosteleckému měšťanovi **Rudolfu Bergmanovi** (Rudolf byl původně žid, ale na Velikonoce roku 1827 se nechal jeho otec se šestiletým Rudolfem i s celou rodinou pokřtít)²⁰⁸³. Rudolfův otec byl velmi dobrý obchodník mj. i s realitami – Rudolf po něm zdědil domy čp. 64, 29, 66 a 107. Sám snad pokračoval v otcově tradici, protože později sice některé z nich prodal, ale opět skoupil řadu kosteleckých objektů – kromě tohoto i čp. 95 či 33 a jiné. 28. srpna 1865 dům čp. 95 i se stodolou vyhořel, obecně se tehdy soudilo, že za tímto požárem stojí žhář, někdo z Lázeňské ulice, neboť tehdy usilovali obyvatelé z této části města o zřízení obecní pumpy a Rudolf Bergmann byl tehdy „místostarostou“²⁰⁸⁴. Již opravenou stavbu

²⁰⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 160-161; viz též: SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 86.

²⁰⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 162.

²⁰⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 162 p.v.-165.

²⁰⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 285.

²⁰⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 296.

²⁰⁷⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 97.

²⁰⁸⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 334.

²⁰⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 119.

²⁰⁸² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 461.

²⁰⁸³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 605.

²⁰⁸⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 209-210.

čp. 95 prodal Rudolf 26. září 1870 novousedlíku **Antonínu Králíkovi** za částku 13 400 zlatých²⁰⁸⁵.

Přehled dalších majitelů tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Nejspíš z finančních důvodů byli Králíkovi nuceni tento objekt 17. září 1879 prodat **Emanuelu Hrdinovi** z Kostelce čp. 35, neboť tady i nadále žili jako nájemníci. Po Emanuelově smrti byl 26. prosince 1884 dům rozdělen mezi jeho dědice takto: a) **Adéle Mayerové** $\frac{1}{4}$; b) **Marii Lechké** $\frac{1}{4}$; c) **Marii Synáčkové** $\frac{1}{4}$; d) nezletilé **Johaně Hruškové** $\frac{1}{16}$; e) nezletilé **Marii Hruškové** $\frac{1}{16}$; f) nezletilé **Emilii Hruškové** $\frac{1}{16}$; g) nezletilému **Emanuelu Hruškovi** $\frac{1}{16}$. Ještě týž den se ale Adéla Mayerová vzdala svého podílu ve prospěch ostatních. Po smrti Marie Synáčkové zdědily její podíl 2. března 1891 napolovic pozůstalé děti **nezl. Jan Synáček a nezl. Marie Synáčková**. Všichni tito zároveň vlastnili i dům čp. 35 na náměstí. Je zcela jasné, že takto majetkově rozdrobený nemohl objekt zůstat trvale. Nepřekvapí nás tedy, že jej společně 10. února 1897 prodali manželům **Arnoštu a Karolíně Novákovým** z Kosmonos. Arnošt byl tehdy už vysloužilým hospodářským správcem knížete Oettingena. Žili tu pět let a 1. července 1902 převedli dům kupní smlouvou na **Františka a Albína Eisenhutovy** z Plzně, kde František působil jako sládek. Do Kostelce se odstěhovali vlastně na dožití. Zemřeli krátce po sobě už roku 1905 – nejprve v lednu Albína ve věku 54 let a v říjnu t.r. i František. Jejich pozůstalí dědicové si nemovitost neponechali a místo toho ji 7. srpna 1906 prodali manželům **Aloisi a Boženě Jiráskovým**. Objekt podrželi jenom do 12. září 1911, kdy ho rozdělili napůl a jednu jeho polovinu prodali **Josefu a Anně Vyšatovým** (kteří postavili nový chlév pro prasata) a druhou polovinu manželům **Václavu a Emilii Horákovým**. Ti tu ovšem trvale nežili a dům pronajímali rodině Jana Andrlého. Nakonec ho společně prodali 26. srpna 1917 napůl **Anně Synáčkové a Boženě Denemarkové** z Kostelce. Rodina Synáčkova se tu pak usadila na takřka celé 20. století. 13. února 1934 odkoupil **Václav Synáček**, manžel Anny, druhou polovinu domu od Boženy Denemarkové, kterou pak 3. června 1957 – tři roky před smrti († 9. 6. 1960) – předal právě Anně²⁰⁸⁶. Zemřela tu 3. února 1967 ve věku třiaosmdesáti let. Dnes je tento objekt v držení **firmy Soneko s.r.o.** z Prahy-Vinohrad, která provedla roku 2008 jeho rekonstrukci (a adaptovala bývalé hospodářské zázemí na vzorkovnu s prodejem, příruční sklad a kancelářské provozy), a o které už byla řeč u čp. 87.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

²⁰⁸⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 63.

²⁰⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 93.

- čp. 94 (№ 11), Savojská

Na katastru z roku 1841 je zakreslen na místě čp. 94 objekt mělčí dispozice a delší ve východním směru, do roku 1873 pak z něj byl oddělen na východě dnešní dům čp. 404 a k domu čp. 94 bylo přistavěno dvorní pravé křídlo. Roku 1932 došlo k demolici takřka celého objektu a byl nově postaven, snad se zbytky staršího zdiva. Stropní konstrukce a patro pocházejí také z roku 1932. Roku 1943 byly provedeny adaptace v přízemí pro správkárnu obuvi.

Dům čp. 94 vznikl krátce po roce 1683. 26. března 1683 totiž **Bartoloměj Vydra** koupil svému synu Janovi od obce místo u pražského šraňku 23 sáhů dlouhé, hned vedle svého dvorce, pro vystavění domku za 10 kop míšeňských²⁰⁸⁷. **Jan Vydra** s největší pravděpodobností zemřel ještě za otcova života, neboť 6. února 1687 prodává Bartoloměj Vydra tento dům za 79 kop míšeňských **Václavu Šťastnému**, řezníku²⁰⁸⁸. Po Václavově smrti připadl tento dům jeho synu **Janovi Šťastnému**. Pozůstalá vdova Alžběta předala ten dům 15. května 1701 svému zeti **Karlu Špinarovi**, ševci, původem z Ústí nad Orlicí, za 91 kop gr. míšeňských a 52 grošů²⁰⁸⁹. Karel Špinar držel tento dům více než 40 let. Až 25. května 1743 jej předal svému zeti, také ševci, **Karlu Procházkovi** a jeho manželce Anně, dceři své, za 100 kop gr. míšeňských (po smrti své první ženy se ještě roku 1771 oženil podruhé s Alžbětou Horálkovou, vdovou po místním primasovi). Mladší dcera Terezie obdržela od otce kus pole a zahrady v hodnotě 18 kop gr. míšeňských²⁰⁹⁰. Po zemřelém Karlu Procházkovi se domu čp. 94 ujal 15. ledna 1777 jeho syn **Josef Procházka**²⁰⁹¹. Po smrti svých rodičů (Josef zemřel 29. 5. 1794 a jeho manželka Anna 3. 12. 1813) zdědil objekt jejich syn **Jan Procházka**. Ten před svou smrtí († 10. 1. 1839) odkázal dům v ceně 400 zlatých ve své závěti dceři Anně, provdané za **Martina Hrdličku**²⁰⁹². Protože už jeden dům vlastnili, rozhodli se předat 25. října 1851 nemovitost čp. 94 v hodnotě 500 zlatých svému synovi **Josefu Hrdličkovi**²⁰⁹³, který se zanedlouho oženil a 22. července 1853 daroval jednu polovinu objektu své manželce Kateřině.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Když pak Kateřina v dubnu 1899 zemřela, byl její podíl rozdělen 28. listopadu t.r. po $\frac{1}{8}$ mezi dědice **Emanuela Hrdličku**, **Annu Hlávkovou**, **Josefu Petrovou** a **Marii Ježkovou**. 11. ledna 1904 zemřel Josef Hrdlička a výše zmínění dědicové prodali 11. října celý dům manželům **Josefu a Františce Navrátilovým**. Tímto aktem končí takřka unikátní předávání tohoto objektu v rámci jedné rodiny trvající déle jak dvě stě let!

²⁰⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 285.

²⁰⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 286-287.

²⁰⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 288-289.

²⁰⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 419-420.

²⁰⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 59.

²⁰⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 68.

²⁰⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 318 p.v.

Navrátilovi tu žili přes dvacet let, roku 1913 dům upravili a přistavěli na jihu kuchyni, dřevníky a záchod²⁰⁹⁴. a 21. března 1927 převedli dům čp. 94 kupní smlouvou na **Karla a Boženu Měchurkovy** z Kostelce čp. 375. Karel byl obuvníkem a rozhodl se tuto stavbu přestavět. Finanční obnos na tuto přestavbu mu poskytla firma Tomáše Bati ve Zlíně, za což ovšem získala 11. dubna 1929 předkupní právo na tento dům. Božena Měchurková tu zemřela v červenci 1946 a její podíl byl rozdělen tak, že ¼ zdědil pozůstalý manžel Karel Měchurka a zbylé ¾ syn **Karel Měchurka ml.** Po smrti otce († 13. 12. 1959) pak usnesením státního notářství v Českém Brodě z 12. března 1960 získal Karel Měchurka ml. i jeho podíl²⁰⁹⁵. Po smrti Karla Měchurky ml. v listopadu 1991 byl dům rozdělen mezi majitele tak, že jeho ⅓ vlastnil Karel Měchurka, druhou ⅓ **Ladislava Měchurková** a poslední ⅓ **Ladislav Měchurka**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby.

- čp. 95 (№ 12) - Zavadilka, Komenského

Dnešní nárožní budova čp. 95 je pravděpodobně už barokního původu a původně tvořila jeden celek i se sousedním čp. 644. Mezi lety 1873 a 1929 byly oba spojeny opět v jediný dům a byla zbořena část křídla při ulici Komenského. Roku 1932 bylo nově postaveno schodiště do patra pro dům čp. 644 a došlo k jeho opětovnému oddělení od západní nárožní části. Roku 1959 bylo zřízeno v čp. 95 místo dveří okno, roku 1971 rozšířena čtyři okna do ulice Komenského a nově probourány nové dveře.

Dům čp. 95, obecně zvaný Zavadilka, vznikl někdy ve třicátých letech 18. století. Postaven byl na zahradě domu čp. 94, kterou zdědila po svém otci Karlu Špinarovi mladší dcera **Terezie, roz. Špinarová**²⁰⁹⁶. Terezie se krátce po smrti otce provdala za **Martina Svobodu**. I když z tohoto svazku vzešel syn Karel Svoboda, nemělo manželství dlouhého trvání. Martin Svoboda totiž s největší pravděpodobností po několika letech zemřel. Po dosažení plnoletosti prodala 22. února 1745 vdova Terezie Svobodová Zavadilku svému synu **Karlu Svobodovi** za 60 kop grošů míšeňských²⁰⁹⁷. Roku 1768 Karel Svoboda zemřel. Nezanechal však po sobě ani manželku, ani dědice. 13. května 1768 proto dům, který byl oceněn na 615 zlatých rýnských, zdědil Karlův strýc **Karel Procházka**, majitel sousedního domu čp. 94²⁰⁹⁸. Zatímco po smrti Karla Procházky dům čp. 94 zdědil jeho syn Josef Procházka, tento dům připadl po otcově smrti 15. ledna 1777 jeho dvěma dcerám – **Anně, provdané za Vojtěcha Slaninu a Barboře, roz. Procházkové**²⁰⁹⁹. Manželé Slaninovi odkoupili od Barbory procházkové i druhou polovinu domu a 24. ledna 1782

²⁰⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 128.

²⁰⁹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 94.

²⁰⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 419-420.

²⁰⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 206.

²⁰⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 90 p.v.-93.

²⁰⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 61.

předali dům svému synu **Václavu Slaninovi** a jeho manželce za sumu 60 zlatých rýnských²¹⁰⁰. Po roce 1782 nastává období, kdy se majitelé domu poměrně rychle střídali. 30. listopadu 1791 rozdělil Václav Slanina tento objekt na dvě části - jednu polovinu Zavadilky prodal zdejšímu měšťanu **Ignáci Baumgartnerovi** za 75 zlatých rýnských²¹⁰¹. Druhou polovinu domu koupili ve stejný den za stejnou částku manželé **Jan a Kateřina Kocourkovi**²¹⁰². Už o dva roky později – přesně 19. srpna 1793 – ovšem Ignác Baumgartner prodal svou polovinu za 100 zlatých rýnských Václavu Franclovi a jeho manželce Veronice²¹⁰³. Krátce po tomto datu zemřel majitel druhé poloviny domu čp. 95 Jan Kocourek a 18. června 1796 prodala vdova Kateřina Kocourková svou polovinu taktéž manželům **Václavu a Veronice Franclovým** za 130 zlatých rýnských²¹⁰⁴. Manželé Franclovi tak znovu spojili obě poloviny. S přibývajícím věkem se jim ale nejspíš zdál dům zbytečně velký, a tak 14. listopadu 1805 prodali jednu polovinu domu (blíže čp. 94) **Jakubu Vondráčkovi**, majiteli objektu čp. 142, za 375 zlatých rýnských²¹⁰⁵. Podrželi ji ovšem pouze do 18. prosince 1808, kdy jejich polovinu objektu čp. 95 koupil **Václav Těsnohlídek** za částku 410 zlatých²¹⁰⁶. O dva roky později, 21. října 1810, převedli Těsnohlídkovi svou polovinu kupní smlouvou na manžele **Václava a Marii Denemarkovy** z Kostelce za 425 zlatých²¹⁰⁷. Pro toto období je typické střídání majitelů domů, a proto nás nepřekvapí, že už 6. ledna 1811 jej manželé Denemarkovi vyměnili s **Josefem a Barborou Vondráčkovými** za jejich dům čp. 142²¹⁰⁸. Protože manželé Vondráčkovi už vlastnili hospodářství čp. 158 na zadních Poustkách, prodali 6. října 1811 svou část tohoto objektu za 160 zlatých **Rozině Suché**²¹⁰⁹. Další majitelkou této poloviny Zavadilky se 8. května 1828 stala vdova **Alžběta Čermáková**, která ji od Roziny koupila za částku 208 zlatých²¹¹⁰. Po smrti své matky prodala 24. října 1833 Barbora Synáčková, rozená Čermáková, zděděný domek za 360 zlatých manželům **Václavu a Anně Drahotovým**²¹¹¹. Po úmrtí svého prvního manžela se Anna podruhé provdala za měšťana Josefa Macháčka a přestěhovala se k němu do domu. Z tohoto důvodu převedli svou část objektu čp. 95 kupní smlouvou z 24. března 1846 (za 420 zlatých) na **Teodora Kochwassera**, který už vlastnil druhou polovinu tohoto domu²¹¹².

²¹⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 93.

²¹⁰¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 133.

²¹⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 134.

²¹⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 64.

²¹⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 65.

²¹⁰⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 49.

²¹⁰⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 129.

²¹⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 194 p.v.

²¹⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 213 p.v.

²¹⁰⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 240.

²¹¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 105.

²¹¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 127.

²¹¹² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 62.

Nyní se opět zaměříme na přehled majitelů druhé poloviny objektu, blíže k ulici Komenského. Po smrti manželů Václava a Veroniky Franclových přešel dům v dědickém řízení na jejich potomky, kteří ho ale 6. března 1828 prodali za 467 zlatých manželům **Josefu a Anně Bergmanovým** z Kostelce (byli původně židé, ale na Velikonoce roku 1827 se nechali s celou rodinou pokřtít)²¹¹³. Josef Bergman snad provedl v objektu nějaké větší stavební úpravy. Svědčí o tom kupní částka, za kterou prodal 25. února 1846 svou část domu **Teodorovi Kochwasserovi** z Kostelce – 4600 zlatých²¹¹⁴. Jak jsme již uvedli výše, stal se Teodor záhy majitelem celého objektu čp. 95, který snad stavebně mírně upravil. Zanedlouho poté, 18. června 1850, ho prodal za 3000 zlatých manželům **Davidovi a Anně Krásovým**²¹¹⁵. Od nich získal už 28. dubna 1851 celý dům kupní smlouvou **Jan Škorpil** za 3820 zlatých²¹¹⁶. Jan Škorpil se s největší pravděpodobností během svého života značně zadlužil. Z tohoto důvodu byl tento dům zabaven v exekuci a následně podroben veřejné dražbě. Janovi se sice podařilo v dražbě 14. března 1863 koupit objekt zpět (za 3959 zlatých), ale snad jen proto, aby ho už 17. března 1863 mohl prodat za 3200 zlatých **Rudolfu Bergmanovi** z Kostelce²¹¹⁷, který také za něho slíbil zaplatit část dluhů. Mezi nejvýznamnější majitele tohoto domu patří bez pochyby rytíř František Clanner z Engelshofenu, který ve městě založil **Nadaci pro vybudování nemocnice v Kostelci n. Č. I.** a jako základní jmění pro ni koupil 16. července 1867 za 3400 zlatých vybraných od několika dárců právě Zavadilku²¹¹⁸. František Jan Clanner byl bezpochyby jednou z nejvýznamnějších postav našeho města v 19. století, povězme si tedy o něm trochu více – pocházel ze staré bavorské šlechtické rodiny, která se ale kolem roku 1680 přestěhovala do Čech, postupně se počestila a v Čechách žije dodnes. Narodil se 27. června 1810 v Sadské jako nejstarší syn místního obchodníka Františka rytíře Clannera († 1836), on se ovšem rozhodl pro úřednickou kariéru. Vystudoval Právnickou fakultu v Praze a od roku 1836 působil jako státem dosazovaný nevolený úředník (magistrální rada) v několika českých městech – nejprve do roku 1841 v Praze, pak krátce ve Vysokém Mýtě, v letech 1841-1842 v Bohdanči, 1842-1843 ve Skutči, 1843-1845 v Hradci Králové a poté byl přeložen právě do Kostelce nad Černými lesy. Když pak byl roku 1850 zřízen černokostelecký soudní a politický okres, stanul v jeho čele jako okresní soudce (do 1855) a po odstoupení svého nadřízeného, barona Adama Voříkovského z Kundratic, byl jmenován na jeho místo jako představený celého politického okresu. Roku 1868 bylo sídlo politického okresu přeneseno do Českého Brodu a František Clanner tak znovu „degradoval“ na okresního soudce, kteroužto funkci vykonával až do své smrti 6. března 1887. Od roku 1847 byl ženatý s Matyldou Kellerovou († 1876; její matka

²¹¹³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 103.

²¹¹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 52.

²¹¹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 275.

²¹¹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 9.

²¹¹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 180, 186.

²¹¹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 460.

byla také šlechtična – Anna Fučíkovská z Grünhofu), nicméně jejich manželství zůstalo bezdětné, takže se František rozhodl své jmění věnovat právě výše zmíněné nadaci²¹¹⁹.

Získávání potřebných financí se ale neúměrně protahovalo, a nakonec bylo rozhodnuto čp. 95 prodat a postavit nemocnici zcela nově více za městem. 16. ledna 1893 byla tedy Zavadilka prodána **Záložně v Kostelci n. Čer. lesy**. Roku 1901 byla potom slavnostně otevřena místní nemocnice v Kutnohorské ulici (čp. 444) a záložna prodala 2. května 1902 tento dům manželům **Antonínovi a Anně Reinigerovým** z Kostelce. Snad byl pro ně ve stáří objekt zbytečně velký, a tak jej 20. března 1933 převedli kupní smlouvou na **Marii Novákovou**. Sami se pak odstěhovali do domku čp. 524, kde oba v letech 1945 a 1947 zemřeli²¹²⁰. Dnešní majitelkou tohoto domu je zde žijící **Marie Kopecká**, roz. Popelková.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedmnáct lidí ze dvou rodin.

- čp. 96 (№ 13), Komenského

Dnešní budova čp. 96 je novostavbou z roku 1940, roku 1961 byly provedeny adaptace v přízemí (z krámu zřízen byt) a roku 1971 úprava oken v přízemí.

Tento objekt na Pražském předměstí vstupuje do historie roku 1758, kdy ho ve své zahradě postavil **Ignác Mach**. Protože už vlastnil dům čp. 93 na této straně náměstí, prodal ho 21. listopadu 1758 svému bratrovi **Františku Machovi** za 80 zlatých rýnských²¹²¹. Ani František Mach ale dům nevlastnil dlouho. Už 11. srpna 1763 totiž prodal tento objekt za 175 zlatých rýnských hrnčíři **Vojtěchu Šámalovi**²¹²². Vojtěch byl v Kostelci společensky činný – V letech 1758-1782 zasedal nepřetržitě v městské radě jako konšel. V pokročilém věku prodal 17. listopadu 1778 svůj dům synovi **Václavu Šámalovi** za 290 zlatých rýnských²¹²³. Neznámou kupní smlouvou potom přešel dům čp. 96 do vlastnictví **Františka Šámala**. Ten rozdělil dům na dvě poloviny a 18. března 1793 prodal jednu polovinu objektu **Václavu Jelínkovi** za 75 zlatých rýnských²¹²⁴ a druhou část objektu za 95 zlatých rýnských manželům **Janovi a Alžbětě Zrzavým**²¹²⁵. V této smlouvě bylo také dohodnuto věcné břemeno pro všechny vlastníky čp. 97, že smějí používat studnu patřící k čp. 96. Zrzaví svou polovinu domu prodali 14. ledna 1805 svému zeti **Josefu Chmelíkovi** a jeho manželce, své dceři, Alžbětě za 375 zlatých rýnských²¹²⁶.

²¹¹⁹ ŠPÍRITOVÁ, A., *Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918*, Praha 1994, s. 25.

²¹²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 95.

²¹²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 306.

²¹²² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 300.

²¹²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 70.

²¹²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 181.

²¹²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 182.

²¹²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 12.

Část, kterou vlastnili manželé Chmelíkovi obdržela po přečíslování domů v květnu 1805 číslo popisné 97. Pro vlastníky obou částí původně jednoho domu №13 se postupem času staly jejich objekty nevyhovujícími, a proto došlo 26. července 1823 k vzájemné výměně obou budov. Manželé Václav a Eleonora Jelínkovi získali od Chmelíkových dům čp. 97 a **Josef a Alžběta Chmelíkovi** na oplátku od Jelínkových dům čp. 96²¹²⁷. Po smrti rodičů byl tento objekt v hodnotě 438 zlatých 65 krejcarů 3. dubna 1846 právně přiřknut jejich synovi **Františku Chmelíkovi** († 1894)²¹²⁸. Hospodařil zde potom více jak dalších dvacet let, aniž by ovšem provedl na domě nějakou výraznější přestavbu. Ku stáří jej předal 30. srpna 1869 svému nejstaršímu synovi **Františku Chmelíkovi** a jeho manželce **Anně**²¹²⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po Františkově smrti v lednu 1900 tu pak hospodařila sama vdova, která ještě před smrtí († 1907 v místním špitále) prodala tento dům novousedlým manželům **Františku a Anežce Podzemním**. 31. května 1929 ho pak darovali své dvacetileté dceři **Matyldě Podzemní**. Snad byla trvale nemocná, protože zemřela ve věku pouhých třiceti let 30. července 1939. Krátce před tím ale prodala svůj dům manželům **Josefě a Josefovi Pačesovým** z Kostelce, kterým byl ale do pozemkových knih zapsán až 22. září t.r. Matyldini rodiče pak dožili v Kostelci čp. 720²¹³⁰. Josefa Pačesová zde zemřela jako třiadevadesátiletá v listopadu 2003. Dnes je tento objekt ve vlastnictví její dcery a zetě, **Jitky a Zdeňka Dvořákových**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 97 (№ 13), Komenského

Budova čp. 97 je nejspíš klasicistního původu, přestavěna a prodloužena na východní straně byla pak po roce 1873. Roku 1933 byly zvýšeny stropy a zřízeno podkroví v nové střeše, rovněž byla vyměněna okna a dveře.

Objekt čp. 97 byl až do počátku 19. století součástí sousedního domu čp. 96, se kterým má tedy společné dějiny. Jeho původní majitelé, **Václav a Eleonora Jelínkovi**, prodali 1. června 1830 celý dům čp. 97 za částku 220 zlatých manželům **Josefu a Alžbětě Chmelíkovým**²¹³¹. Chmelíkovi ho drželi až do své smrti. V rámci dědického řízení zdělila 31. listopadu 1850 rodičovskou nemovitost v hodnotě 416 zlatých dcera **Alžběta Kratochvílová**²¹³². Ta zde žila se svým manželem Karlem a svými dětmi přes dvacet let. Nakonec ovšem dům 12. dubna 1873

²¹²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 196-197.

²¹²⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 47.

²¹²⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 561.

²¹³⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 96.

²¹³¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 10.

²¹³² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 243.

prodala za 670 zlatých manželům **Františku a Františce Vokřálovým** z čp. 71²¹³³ a odstěhovali se z Kostelce. Vokřálovi nejspíš přecenili své finanční možnosti, protože záhy, 15. června 1874, prodali tento objekt **Františku a Barboře Vondrovým** a sami se přestěhovali do čp. 324.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti manžela zdělila celý dům 7. listopadu 1877 vdova Barbora, která se brzy znovu provdala a se svým druhým manželem Novákem tu žili až do roku 1895, kdy 4. února převedli kupní smlouvou dům čp. 97 na **Františku Synáčkovou** z Kostelce. Ani ta ho nedržela dlouho a už 31. března 1898 objekt prodala Anně Strejčkové, která ho pak 3. července 1906 převedla prodejem na manžele **Antonína a Barboru Klokočnickovy** z Vranova. Klokočnickovi si později postavili nový domek čp. 315, kam se i přestěhovali, a tento prodali 27. dubna 1911 místním obyvatelům **Václavu a Františce Baladránovým**. Ti tu oba žili až do své smrti. Nejprve zemřela v dubnu 1939 Františka, po čemž vdovec Václav daroval 23. května 1939 celý dům svému synovi a snaše, **Aloisi a Marii Baladránovým**. Václav zde potom zemřel 2. září 1958²¹³⁴. Později byl dům v držení jejich dcery **Evy Havelkové** a nyní dům patří jejímu synovi **Petrovi Havelkovi**. Jeho manželka, Ing. Jana Havelková, projektová manažerka MAS Podlipansko, vykonává ve městě od roku 2010 funkci místostarostky.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 98 (№ 38), Komenského

Dnešní budova tohoto domu byla postavena po roce 1873, nejpozději ale do konce 19. století jako přízemní. Roku 1957 došlo k zvýšení o první patro, schodiště a chodbu za zádveřím na východní straně domku.

Dům čp. 98 byl původně součástí dnešního objektu čp. 99. Vystavěn byl ve druhé polovině 90. let 17. století **Josefem Sobkem**. Od něho jej 23. května 1803 koupili manželé **Josef a Barbora Baňkovi** za 350 zlatých rýnských²¹³⁵. Ti vlastnili dům více než třicet let. Teprve po smrti svého manžela Josefa Baňka se jeho druhá manželka, Kateřina, rozhodla celý dům prodat za 300 zlatých **Tomáši a Anně Neradovým**. Stalo se tak kupní smlouvou z 6. dubna 1835²¹³⁶. Anna tu pak zemřela 6. října 1843 a dům v celkové hodnotě 157 zlatých 50 krejcarů připadl pozůstalému vdovci. Ještě před svou smrtí († 7. 12. 1869) ho předal 24. srpna 1868 jako svatební dar své dceři

²¹³³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 299.

²¹³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 97.

²¹³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 409.

²¹³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 16.

Josefě a jejímu ženichovi **Františku Polandovi** a vymínil si tu doživotní výměnek pro sebe i svou druhou manželku Barboru²¹³⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. František zemřel roku 1873 a v následném dědickém řízení byla jeho polovina objektu čp. 98 přičtena 12. srpna 1873 nezletilým pozůstalým dětem **Ludmile a Karlu Polandovi**. Druhá polovina sice nadále patřila Josefě Polandové, ta ji ale neúměrně zadlužila a nakonec byla kvůli nesplacenému dluhu 50 zl. místní záložně zabavena a ve veřejné dražbě následně 1. prosince 1877 prodána **Karlu Čermákovi** z Kostelce. 11. září 1878 pak Karel se svou manželkou Marií odkoupili i zbylou polovinu a stali se tak jedinými majiteli tohoto domu. Žili tady společně až do smrti. Karel zemřel v dubnu 1895 a potom tu hospodařila sama Marie se svými dětmi. Po její smrti byl dům v následném dědickém řízení rozdělen mezi pozůstalé takto: **a) Zuzaně Čermákové** $\frac{2}{5}$; **b) Marii Čermákové** $\frac{1}{5}$; **c) Johaně Čermákové** $\frac{1}{5}$ **a d) Aloisii Čermákové** $\frac{1}{5}$. Poslední zápis v pozemkové knize týkající se tohoto objektu pochází z 24. září 1919, kdy Johana odkoupila podíl své sestry Zuzany Čermákové²¹³⁸. Dnes celý objekt vlastní zde žijící **Václav Baladrán**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 99 (№ 38), Komenského

Nejstarší část této budovy je jižní část křídla orientovaného ve směru sever-jih, které pochází z druhé poloviny 19. století, přesně z roku 1866²¹³⁹. Po roce 1873 byla do konce století postavena severní část tohoto křídla a křídlo směřující k východu. Další prodloužené křídlo, směřující k východu, je z roku 1932. Roku byla 1941 na toto křídlo připojena zděná kůlna v severovýchodním rohu pozemku, spojující křídlo při severní straně pozemku se stodolou v jihovýchodním rohu pozemku.

Dům čp. 99 v Komenského ulici se v písemných pramenech objevuje až na samém sklonku 18. století. Vystavěn byl ve druhé polovině 90. let **Josefem Sobkem**. Josef se v tomto období značně zadlužil a nebyl schopen své dluhy splácet – nepomohl mu ani prodej části jeho domu (čp. 98) 23. května 1803, takže mu byl tento objekt exekuvován. V následné dražbě ho za částku 221 zlatých koupil měšťan **Jan Ulom**²¹⁴⁰. Se svou manželkou Annou zde následně žili déle jak čtyřicet let. Ve stáří snad usoudili, že je pro ně obydlí zbytečně velké, a tak je 12. ledna 1851 prodali manželům **Františku a Antonii Svobodovým** za 382 zlatých²¹⁴¹. František si domu ale

²¹³⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 161.

²¹³⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 98.

²¹³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²¹⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 109.

²¹⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 279.

příliš neužil, protože už 16. března 1851 umírá. Antonie Svobodová tu pak hospodařila takřka až do své smrti. 20. listopadu 1867 sice dům prodala za 450 zlatých manželům **Václavovi a Marii Kopecským**, ovšem vymínila si tu doživotní bydlení († v březnu 1874)²¹⁴².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Také Kopečtí zde žili až do konce života. Ještě před svou smrtí (1914 a 1916) předali 16. května 1907 Marie a Václav Kopečtí dům svému synovi a snaše, **Karlu a Marii Kopecským**. Karel pak zemřel ve věku „jen“ 43 let v červnu 1922 a v následném dědickém řízení byla jeho polovina objektu přirčena pozůstalému synovi a jeho manželce, **Václavu a Františce Kopecským**. Ti tu ale bydleli jen krátce a brzy se rozhodli dům prodat. Učinili tak 10. února 1925, kdy ho koupila **Marie Smitková**, která ale tento objekt obratem ruky převedla kupní smlouvou z 3. března 1926 na manžele **Josefa a Anežku Procházkovy** z Kostelce. Nekupovali tehdy ovšem dům pro sebe, nýbrž do budoucna pro svého syna, hudebníka **Josefa Procházků**. Na něj také 31. prosince 1927 celý objekt převedli²¹⁴³. Žil tady potom až do konce svého života, zemřel 23. srpna 1978 a pozůstalá manželka Marie ho následovala v srpnu 1984. Dnes vlastní objekt jejich syn a snacha, manželé **Josef a Jaroslava Procházkovi**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest osob – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 101, Pražská

Dnešní budova čp. 101 byla celá postavena roku 1866²¹⁴⁴ v rozsahu stávajícího čp. 101 a 806 jako jediný objekt, který byl ovšem v roce 1930 celý zbořen a nově postaven do jiné stavební čáry při ulici Pražské. Roku 1937 došlo k oddělení čp. 806, využitého dnes jako bytová jednotka, které bylo postaveno také roku 1930 jako garáž.

Objekt čp. 101 vznikl původně jako **masný krám**, snad i s jatkami, a proto byl vybudován zcela za městem (postupně pak byl včleněn do přibývajících zástavby). Ještě ve 40. letech 19. století byl celý dřevěný a patřil tak k posledním třem dřevěným domům v Kostelci. Ke svému původnímu účelu sloužila budova až do roku 1799. 1. dubna t.r. totiž prodal řezník **Martin Tůma** svůj masný krám černokosteleckému měšťanovi **Václavu Horáčkovi** za 431 zlatý²¹⁴⁵. Václav Horáček přebudoval následně celý objekt na obytný dům, který roku 1805 obdržel číslo popisné 101. Stavebním úpravám odpovídala i odhadní cena domu podle odevzdávací smlouvy z 20. července 1810, kdy jej manželé Horáčkovi postoupili svému synovi **Josefu Horáčkovi**

²¹⁴² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 478.

²¹⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 99.

²¹⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²¹⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 302.

společně s polem za 3581 zlatých²¹⁴⁶. Josef Horáček si snad vyhlédl dům jinde, a tak tento prodal už 24. ledna 1814 svému bratrovi **Janu Horáčkovi** za částku 700 zlatých²¹⁴⁷. Ani jemu nejspíš dům plně nevyhovoval, protože 12. února 1821 ho směňuje s **Jakubem a Kateřinou Navrátilovými** za jejich statek čp. 83 na Pražském předměstí²¹⁴⁸. Ovšem asi ani Navrátilovi nebyli s domem čp. 101 plně spokojeni. Jinak si totiž neumíme vysvětlit, že jej 11. ledna 1823 prodali za 280 zlatých manželům **Antonínu a Anně Sýkorovým**²¹⁴⁹. Za stržené peníze si následně koupili zpět svůj původní statek čp. 83. Po smrti manžela hospodařila na domě vdova Anna, která se následně podruhé provdala za Josefa Pivoňku. Protože se Anna po narození prvního dítěte přestěhovala do domu Josefa Pivoňky, převedla tento objekt kupní smlouvou z 19. září 1830 na **Matěje a Alžbětu Kolaříkovy** za 370 zlatých²¹⁵⁰. Po smrti svého manžela Matěje v lednu 1846 zde nejprve hospodařila sama vdova, která pak celý dům v hodnotě 991 zlatých darovala 20. června 1864 jako svatební dar své dceři Karolíně a jejímu ženichovi **Tomáši Pokornému**²¹⁵¹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Karolína Pokorná tu také ve svých čtyřiceti letech v dubnu 1886 zemřela. V následném dědickém řízení byl dům nejprve přiřčen pozůstalému manželovi a po jeho smrti v lednu 1890 se stal majitelem domu čp. 101 syn **František Pokorný**. Ten se rozhodl neusadit se zde, a na místo toho zděděný objekt 5. listopadu 1891 prodal manželům **Karlovi a Františce Krčmářovým**. Nežili tu ale ani půl roku a už 9. března 1892 převedli koupí tento dům na **Jana a Aloisii Vondráčkovy** z Kostelce. Po smrti manželky v listopadu 1902 tu pak hospodařil jen pozůstalý Jan Vondráček, který ještě před svou smrtí prodal dům 5. listopadu 1917 manželům **Janovi a Josefě Kučerovým**. Rodina Kučerových pak tento objekt držela po takřka celé 20. století. 15. února 1930 jej předali svému synovi a snaše, **Emanuelu a Antonii Kučerovým**, ale žili tu až do smrti (roku 1950 Josefa, Jan zemřel roku 1956 ve svých dvaadvadesáti letech). Emanuel zemřel ovšem ještě dříve, roku 1944, a jeho polovina byla následně rozdělena mezi dceru a syna, **Běluši Kučerovou (provd. Prknovou) a Miroslava Kučeru**. Po smrti matky pak 31. července 1958 získali i druhou polovinu. Běluše ale obratem prodala 25. listopadu 1958 svůj podíl bratrovi Miroslavu Kučerovi, který se tak stal jediným vlastníkem čp. 101²¹⁵². Dnes je dům rozdělen mezi majitele tak, že Miroslav vlastní jeho $\frac{14}{16}$ a po $\frac{1}{16}$ **Radoslava Kubálková** z Říčan a **Hana Krutská** ze Štíhlic.

²¹⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 169.

²¹⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 22.

²¹⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 134.

²¹⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 135.

²¹⁵⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 12.

²¹⁵¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 354.

²¹⁵² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 101.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele i jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 102 (№ 33) – Hostinec U hrnčíře, Pražská

Dnes již radikálně přestavěný dům čp. 102 na Pražském předměstí patřil k architektonicky nejhodnotnějším klasicistním stavbám v Kostelci. Až na drobné detaily (chybějící dvě okna ve štítu) vypadal původně stejně jako nedaleký objekt čp. 108, a to až do přestavby roku 1930. Tehdy došlo k nástavbě patra a vytvoření nového členění fasády (větší část obvodového i vnitřního zdiva v přízemí pochází ale z této starší budovy). Dům zakreslený na katastrální mapě z roku 1841 byl dvoukřídlý volně stojící, takže mezi ním a domem čp. 103 byla ulička, zastavěná do roku 1873. V letech 1952 a 1956 proběhly drobné adaptace.

Objekt čp. 102 na Pražském předměstí byl vybudován krátce po roce 1725. 19. července toho roku totiž koupil **Antonín Tuček**, punčochář, od obce místo pro vystavění domu 7½ sáhu dlouhé a 7½ sáhu široké za 27 kop grošů míšeňských²¹⁵³, vedle domů čp. 103-105, které v tomto období vlastnila vrchnost. Když Antonín Tuček 13. prosince 1743 zemřel, byl jeho dům odhadnut na 150 zlatých 45 krejcarů²¹⁵⁴. Jeho syn **Jan Tuček** se ale tohoto domu ujal překvapivě pozdě, až 29. května 1754 za 135 zlatých 45 krejcarů²¹⁵⁵. Příliš dlouho jej ale nevlastnil. Již následujícího roku, přesněji 22. září 1755 ho prodal **Martinu Růžičkovi** za 90 zlatých rýnských²¹⁵⁶. Za 100 zlatých rýnských prodal 10. prosince 1768 Martin Růžička tento dům **Vilému Machovi**, příslušníku jednoho z nejstarších černokosteleckých rodů²¹⁵⁷. Vilém Mach držel dům čp. 102 pouhé dva roky. Již 24. října 1770 jej totiž kupuje **Václav Boucal** za 145 zlatých rýnských²¹⁵⁸. Naopak Václav jej vlastnil téměř 50 let. Teprve 25. dubna 1818 prodal dům čp. 102 za 135 zlatých manželům **Josefovi a Anně Čechovým** z Kostelce²¹⁵⁹. Časem se snad stal pro Čechovy dům nevyhovujícím, a tak ho 22. července 1830 prodali **Františku a Anně Synáčkovým** za 540 zlatých²¹⁶⁰. Dům však podrželi pouze do 21. února 1833, kdy jej koupili za částku 1200 zlatých **Václav a Veronika Plačkovi** z Chotouně²¹⁶¹. Dalšími majiteli byli **Josef a Anna Pivoňkovi**, kteří koupili dům čp. 102 od Plačkových 16. března 1834 za 975 zlatých²¹⁶². Po nich se majitelé objektu rychle střídali. Nejprve ho 20. června 1845 koupil za 1200 zlatých **František**

²¹⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 339.

²¹⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 434-435.

²¹⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 436.

²¹⁵⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 436 p.v.

²¹⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 425 p.v.

²¹⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 18.

²¹⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 89.

²¹⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 8.

²¹⁶¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 100.

²¹⁶² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 125.

Knih z Kostelce²¹⁶³. O pět let později, 25. ledna 1850, prodal František svůj dům vdově **Heleně Sýkorové** z Kouřimi za 980 zlatých²¹⁶⁴. Od ní odkoupili 28. prosince 1854 celý objekt za 1318 zlatých manželé **Prokop a Magdalena Vavrouškovi**²¹⁶⁵. Zřejmě se snad Vavrouškovi dostali později do platební neschopnosti, a tak 2. ledna 1858 prodali dům zpět **Heleně Sýkorové** za 800 zlatých²¹⁶⁶. Protože Helena v této době už v Kostelci nebydlela, prodala obratem ruky objekt čp. 102 **Josefu a Ludmile Jehňovým**, původem z Tucharaze, za 770 zlatých²¹⁶⁷, a zřídili tu hostinec (roku 1865 také interiéry nákladně přestavěli²¹⁶⁸). Oba tu pak žili až do své smrti. Nejprve zemřel v prosinci 1894 Josef, přičemž vdova potom už hostinec sama nevedla a dům 30. září 1895 předala své dceři **Františce Brané**. Ta tu také hospodařila se svým manželem Antonínem až do stáří. Nakonec tento objekt 7. května 1930 prodali manželům **Josefu a Antonii Brátkovým** a vyměnili si tu doživotní bydlení (zemřeli r. 1936 a 1938). Jak již bylo řečeno výše, Brátkovi ihned celý hostinec výrazně přestavěli. Po Josefově smrti v dubnu 1938 zdědila jeho polovinu dcera **Marie Brátková**, která ale zemřela ve věku pouhých třiatřiceti let v srpnu 1943. Její podíl tehdy zdědil její bratr **Miroslav Brátka**. Jeho manželce, **Blaženě Brátkové**, pak předala krátce před smrtí svou polovinu 12. prosince 1952 její tchýně Antonie Brátková. 25. května 1954 se pak majitelkami tohoto domu staly napůl jejich nezletilé dcery **Blanka a Miroslava Brátkovy**²¹⁶⁹. Dnes je ve vlastnictví **Jiřího Vyšína** z Jevan.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 103-105 (№ 32, № 31, № 30), Pražská

Na místě dnešních domů čp. 103, čp. 104 a čp. 105 stál až do poloviny 18. století **panský ovčín**. Ten nechal postavit s největší pravděpodobností již Jaroslav I. Smiřický. Roku 1657 ovčín vyhořel a ještě k roku 1673 se připomíná jako pustý. Ve zlatém urbáři je zajímavá poznámka, že *když do něho ovce zavřeny byly, tehdy všechny zkolencovatěly, sprášivěly a potom pomřely a summou nikoli tu stát nechtěly*²¹⁷⁰. Již v 70. letech 17. století byla tak na místě bývalého ovčina zřízena dílna pro koláře, kde měl dílnu a uschované dříví. Domníváme se, že budovu přebudovala vrchnost roku 1706 na tři samostatné objekty, zmíněné v Tereziánském katastru²¹⁷¹, aby je pak následně pronajímala. 20. března 1756 byly jednotlivé části emfyteuticky prodány (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). První část (dnes čp. 105) koupil od

²¹⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 187.

²¹⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 196.

²¹⁶⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 174.

²¹⁶⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 87.

²¹⁶⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 89.

²¹⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²¹⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 102.

²¹⁷⁰ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²¹⁷¹ NA Praha, TK, inv. č. 1706.

vrchností za 75 zlatých **Jan Čihař**. Druhou část (čp. 104) koupil za 30 zlatých **Václav Vichter**. A konečně poslední třetinu (dnes čp. 103) zakoupil **Tomáš Novotný**.

čp. 103

Po Tomášově smrti hospodařila na domě vdova Rozina, podruhé provdaná za vysloužilého vojáka z pluku hr. Wallise, Kryštofa Wohlratha. V dědickém řízení přešel 6. dubna 1791 tento objekt (který byl mezitím nákladně přebudován, takže byl roku 1791 odhadnut na 350 zlatých rýnských) na její dceru **Rozálii, roz. Novotnou**, provdanou za Václava Lacinu. Ta zde žila až do konce života. Krátce před svou smrtí ale předala dům čp. 103 v hodnotě 200 zlatých svému synovi **Janovi Lacinovi**, stalo se tak 24. srpna 1828. Neužil si jej ale dlouho, protože už roku 1832 umírá. V následném dědickém řízení byl tento objekt v ceně 559 zlatých 45 krejcarů přiřčen 26. července 1832 pozůstalé vdově **Alžbětě Lacinové**. Ta ho hned obratem ruky prodala za 800 zlatých 31. července 1832 manželům **Antonínovi a Marii Forstovým**. Brzy se ale z neznámých důvodů rozhodli odstěhovat, a tak dům opět změnil majitele – 22. září 1836 se jím stala za trhovou cenu 1250 zlatých **Františka Janáčková**. Pro ní se snad stalo obydlí na stáří zbytečně velké, a tak ho 26. října 1847 převedla kupní smlouvou na manžele **Jana a Magdalenu Lonské** z Kostelce čp. 158 za sumu 850 zlatých. Sama se pak přestěhovala do čp. 118, kde také roku 1871 zemřela. Lonští tu také nežili a místo toho objekt pronajímali. Jan Lonský zemřel už 17. září 1849 v Českém Brodě a dům čp. 103 posléze zdědila vdova **Magdalena, podruhé provdaná Vysušilová**. Nejspíš zde ale také nežili. Magdalena jej pak prodala 8. srpna 1863 pekaři **Josefu a Anně Melingerovým** za částku 1100 zlatých. Při splácení této částky se finančně vyčerpali a museli si půjčit od místního obchodníka s realitami, **Rudolfa Bergmanna**, který si na oplátku roku 1878 vymínil předkupní právo na tento dům. Melingerovi ovšem nebyli schopni dluh splatit, a tak mu 7. srpna 1878 prodali tento objekt²¹⁷², nadále tu ale žili jako nájemníci. Později se jejich finanční situace zlepšila natolik, že 14. května 1888 mohla **Anna Melingerová**, nyní už vdova, dům opět odkoupit. Ani ne o rok později, 14. dubna 1889, ho předala svému synovi, mistru pekařskému **Josefu Melingerovi**, a žila tu potom až do své smrti v září 1910. Josef se v Kostelci také aktivně zapojil do místní samosprávy, nejprve zde zasedal v letech 1896-1900 a 1919-1922 v městském zastupitelstvu a poté jedno volební období od roku 1903 až do roku 1907 byl i radním²¹⁷³. Zemřel 3. října 1924. Jeho dědici ale dům nepodrželi, a místo toho jej 11. května 1925 prodali napůl **Bedřichu Stehnovi** a napůl manželům **Antonii a Rudolfu Beránkovým**. Ani jeden z nich se tu ovšem neusadil a společně tento objekt už 13. prosince 1926 převedli kupní smlouvou na **Marii Voclovou**. Ta se po druhé světové válce odstěhovala z města a od 9. srpna

²¹⁷² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331, fol. 112-113.

²¹⁷³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 83-84.

1946 pronajímala dům MNV v Kostelci²¹⁷⁴. V současnosti je dům rozdělen mezi pět majitelů tímto způsobem: **Marie Janišová** z Prahy-Střešovic $\frac{6}{12}$, **Eva Jeníčková** $\frac{2}{12}$, **Eva Kalibová** $\frac{2}{12}$, **Anna Jeníčková** $\frac{1}{12}$ a **Josef Jeníček** $\frac{2}{12}$. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila jedna rodina o deseti členech.

Stavba čp. 103 je barokního původu se zachovanou původní dispozicí a valenými klenbami v přízemí. Ve druhé polovině 19. století, roku 1891, byla provedena nástavba prvního patra, vyměněna část stropních konstrukcí (zrcadlové klenby a segment) a nově bylo postaveno schodiště do patra²¹⁷⁵. Novodobé je i průčelí.

čp. 104

První emfyteutický majitel tohoto domu, **Václav Vichter**, ho bezpochyby výrazně přestavěl. Usuzujeme tak z toho, že když na počátku roku 1807 zemřel, nezanechal žádného dědice a dům byl 17. dubna 1807 ve veřejné dražbě prodán **Janovi Slavíkovi** za částku 512 zlatých. Z jeho strany to ale byl jenom spekulativní kup, neboť už 5. května 1808 prodal objekt čp. 104 za 1245 zlatých místnímu měšťanovi **Václavu Zelenkovi** z nedalekého čp. 106. Přestěhoval se sem i se svou matkou Annou, které tady zřídil výměnek, a dokonce ji 12. února 1810 učinil doživotní vlastníci celé nemovitosti. Také Václav tady žil až do konce života 5. října 1852. V následném dědickém řízení tento dům v hodnotě 500 zlatých připadl pozůstalému synovi **Aloisi Zelenkovi**. Alois zemřel na počátku roku 1873 a majitelem objektu čp. 104 odhadnutého na 1005 zlatých se stal manžel jedné jeho dcery, **Karel Žádný**. Ten neměl v úmyslu usadit se tu. Místo toho rozdělil dům na dvě ideální poloviny – jednu z nich prodal 9. března 1875 manželům **Janovi a Anně Nedvědovým** z Kostelce a druhou polovinu **Anně Chmelíkové** za 1395 zlatých. Nedvědovi svou polovinu ale podrželi jen do 20. října 1878, kdy ji prodejem převedli na místního židovského měšťana **Ignáce Poláka**²¹⁷⁶, který z domu zřídil octárnu. Ignác byl v této době už ve starším věku. Když zemřel, připadl tento dům rozhodnutím okresního soudu z 10. července 1885 vdově **Emmě Polákové**, po jejíž smrti se majiteli tohoto objektu stali její syn s manželkou, **Josef a Regina Polákoví**, kteří roku 1912 zřídili z bývalé octárny do Pražské ulice další obytnou místnost a zvýšili střechu²¹⁷⁷. Také oni byli majiteli až do konce života. Josef skonal roku 1928 a v následném dědickém řízení připadla jeho polovina domu 22. října 1928 jeho synovi **Josefu Polákoví**. Bohužel jej i jeho manželku Irenu potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora

²¹⁷⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 103.

²¹⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

²¹⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331, čp. 104.

²¹⁷⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

v Terezíně (transportní čísla AAb 99 a AAb 100), odkud byli ihned odvezeni do Trawníků v Polsku, kde 12. června téhož roku zemřeli v plynové komoře. Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora nucená správa. Po smutném konci manželů Polákových byl z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhovávání židů v Praze) z 5. června 1942 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu) a byla zrušena nucená správa. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**. Jako zázrakem přežil druhou světovou válku jejich nezletilý vnuk Josef Polák, který se výměrem ministerstva sociální péče z 20. září 1948 stal vlastníkem čp. 104, už 4. listopadu 1948 byl ale zapsán jeho matce **Marii Polákové**. Ta se zde se synem neusadila a dům 11. července 1950 prodala manželům **Viktorovi a Růženě Kalivodovým**²¹⁷⁸. Dnes je jeho majitelkou **Milena Čechová**.

čp. 105

Jak již bylo řečeno výše, dům čp. 105 se do soukromých rukou dostal 20. března 1756, kdy jednu třetinu bývalého ovčína koupil od vrchnosti za 75 zlatých pekař **Jan Čihař**. Problematické ale je, že další záznam v pozemkových knihách pochází až z roku 1842, kdy bylo zapsáno, že zemřel zdejší vlastník, Janův jmenovec **Jan Čihař** (snad syn), po němž 18. listopadu t.r. zdědil dům v hodnotě 398 zlatých jeho pozůstalý syn **Josef Čihař**. Josef musel být tehdy už v postarším věku a snad z finančního nedostatku prodal tento objekt 28. dubna 1848 za 800 zlatých manželům **Františkovi a Eleonoře Slabým**. Podrželi ho ovšem jen tři roky – 13. září 1851 totiž prodali dům potomkům původních majitelů, **Janovi a Kateřině Čihařovým**. Kateřina si ale domu moc neužila, protože už 14. listopadu 1851 zemřela. Jan tady pak hospodařil sám ještě čtyři další roky, než 12. října 1855 prodal čp. 105 za částku 1200 zlatých manželům **Janovi a Anně Urbánkovým**. Dalšími vlastníky tohoto objektu se koupí 26. února 1860 stali židovští manželé **Šalomon a Alžběta Hekšovi**. Po smrti manžela (24. září 1868) byla potom jedinou majitelkou domu vdova Alžběta a nad jejími nezletilými dětmi byl za poručníka ustanoven další člen místní židovské obce David Popper. Když dospěla jejich dcera Emilie (Emma), provdala se za **Hynka (Ignáce) Poláka** a jako svatební dar dostali od matky 7. června 1870 právě dům čp. 105. Roku 1878 pak přikoupili i sousední dům čp. 104 a v rukou jedněch majitelů oba setrvali až do 20. století.

²¹⁷⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 104.

Když Hynek zemřel, připadl tento dům rozhodnutím okresního soudu z 10. července 1885 vdově **Emmě Polákové**, po jejíž smrti se majiteli tohoto objektu stali její syn s manželkou, **Josef a Regina Polákoví**. Také oni byli vlastníky až do konce života. Josef skonal roku 1928 a v následném dědickém řízení připadla jeho polovina domu 22. října 1928 jeho synovi **Josefu Polákoví**. Bohužel jej i jeho manželku Irenu potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 99 a AAb 100), odkud byli ihned odvezeni do Trawníků v Polsku, kde 12. června téhož roku zemřeli v plynové komoře. Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora nucená správa. Po smutném konci manželů Polákových byl z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 5. června 1942 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu) a byla zrušena nucená správa. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**. Jako zázrakem přežil druhou světovou válku jejich nezletilý vnuk Josef Polák, který se výměrem ministerstva sociální péče z 20. září 1948 stal vlastníkem čp. 104, už 4. listopadu 1948 byl ale zapsán jeho matce **Marii Polákové**. Ta se zde se synem neusadila a dům 11. července 1950 prodala manželům **Viktorovi a Ruženě Kalivodovým**²¹⁷⁹. Viktor Kalivoda zde zemřel v září 1990, paní Karolína Švejdová jako dvaadevadesátiletá 17. února 2005. Dnes vlastní čtvrtinu objektu **Ing. Viktor Kalivoda** z Kostelce čp. 804 a zbylé tři čtvrtiny **Ing. Vladimír Kalivoda** z Kostelce čp. 191.

Původní barokní dům čp. 105 byl vystavěn na jiném půdorysu než stávající a byl radikálně přestavěn roku 1902, kdy také dostal novou fasádu. Roku 1841 měl šířku zabírající část objektu čp. 179 a hloubku ve směru severozápad - jihovýchod menší, shodnou s hloubkou stávajícího domu čp. 179 bez dvorního křídélka. Při přestavbě byla zbořena i obvodová zeď do ulice Pražské a severovýchodní obvodová zeď a nově je majitelé postavili v jiné stavební čáře. Tehdy byl dům přistavěn na jihovýchodě a odděleno čp. 179. Ze staršího objektu je dnes zachován jen kamenně zaklenutý sklep. Roku 1964 byla provedena adaptace přízemí pro bytový účel.

- čp. 106 a čp. 107 (№ 29), Savojská

Dnešní budova čp. 106 je klasicistního původu zachycená na katastru z roku 1841 na půdorysu ve tvaru písmene L. Dostavba doplňující dvoukřídlý půdorys na obdélníkový pochází až z doby po

²¹⁷⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 105.

druhé světové válce, kdy byl celý dům nově adaptován s ponecháním staršího zdiva. Roku 1967 byl probourán nový okenní otvor a jedny vnitřní dveře.

Objekt № 29 vznikl krátce po roce 1741, ne-li přímo tohoto roku. 12. července 1741 totiž kupuje **Jakub Černý** od obce pozemek u bývalé školy pro vystavění domku za 12 zlatých rýnských²¹⁸⁰. Jakub Černý zastával roku 1744 úřad konšela²¹⁸¹. Od jeho dědiců koupil tento dům 29. dubna 1765 **Jakub Meloun** za 290 zl. rýnských²¹⁸². Jakub Meloun zemřel, aniž by zachoval potomky. Proto se po jeho smrti ujaly toho domu 19. ledna 1786 snad děti jeho sestry – polovinu domku **Václav Zelenka** za 64 zl. a druhou polovinu **Ludmila Šimáčková** taktéž za 64 zlatých rýnských²¹⁸³. Tehdy také došlo i k stavebnímu oddělení obou částí objektu, které bylo dovršeno roku 1805, kdy každá z částí obdržela své vlastní číslo popisné.

Václav Zelenka vlastnil dům čp. 106 společně se svou manželkou Kateřinou až do roku 1819. 15. března t.r. jej odevzdávací listinou postoupili svému synovi **Josefu Zelenkovi** za částku 100 zlatých²¹⁸⁴. Když Josef 20. července 1835 zemřel, zdědila tento objekt vdova Anna, která později převedla polovinu domu na svého nového manžela **Václava Francla**²¹⁸⁵. Ještě krátce před tím – 28. června 1834 – celý objekt vyhořel. Z pozemkových knih víme, že následně byly strženy i původní zdi a zachovány pouze základy. Když ve své závěti rozdělovala Anna Franclová svůj majetek, odkázala 4. prosince 1852 dům v hodnotě 560 zlatých synovi **Hynkovi (Ignáci) Zelenkovi**²¹⁸⁶. Ignác ale neměl v úmyslu usadit se ve zděděné nemovitosti, a místo toho ji 25. ledna 1855 prodal za 710 zlatých **Josefu Hamtákov**. Ještě téhož roku koupil i sousední objekt čp. 108. Po prodeji domu čp. 108 se Josef přestěhoval do objektu čp. 141 v Kostelci a tento objekt čp. 106 prodal 26. listopadu 1857 **Josefu a Marii Mukařovským** za odhadní cenu 434 zlaté 24 krejcarů²¹⁸⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Mukařovští tu žili přes dvacet let. Když v listopadu 1878 Marie zemřela, rozhodl se pozůstalý vdovec Josef dům prodat. Už 7. prosince 1878 ho tedy koupili manželé **Jan a Marie Navrátilovi**. Snad to byl jenom spekulativní kup, neboť ani ne do roka, 22. července 1879, přešel prodejem do držení **Marie Hrachovinové** a 27. června 1880 stejným způsobem na **Emilii Nejdovskou** z Náchoda. Emilie se později provdala za Josefa Nečásku a žili tu až do její smrti roku 1903, po níž podle rozsudku okresního soudu v Náchodě

²¹⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 405.

²¹⁸¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²¹⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 470.

²¹⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 109-110.

²¹⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 103.

²¹⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 26.

²¹⁸⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 122.

²¹⁸⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 73.

z 3. června 1903 zdědil celý objekt čp. 106 pozůstalý **Josef Nečásek**. Josef dům následně velmi zadlužil a kvůli dluhu 367 korun 90 hal. u místní záložny propadl po jeho smrti na podzim 1907 veřejné dražbě. V ní 11. ledna 1908 koupil objekt **František Kratochvíl**, původně kovář z Dobřichova, se svou manželkou Marií. Po skonu manželky zde potom František hospodařil od roku 1909 sám. Zemřel 11. září 1917 a už 3. října 1917 připadl dům dědicům **Václavovi a Marii Počtovým**. Počtovi však neměli zájem přestěhovat se sem, a tak ho 15. března 1918 prodali postarším hokynářským manželům **Aloisi a Julii Ulomovým** z nedalekým Prusic. Alois zemřel na podzim 1926 a 13. října t.r. zdědila jeho podíl pozůstalá vdova Julie, která tu také žila až do své smrti. Proдала sice 29. července 1942 stavení hostinským manželům **Františku a Julii Kolínovým** (majitelům domu čp. 108), ale v průběhu transakce 8. srpna 1942 zemřela. František Kolín zemřel o šest let později, v březnu 1948, a vlastníci celé nemovitosti se tak stala vdova Julie Kolínová, roz. Hálová. Po její smrti dům zdědila 30. ledna 1951 pozůstalá dcera **Silvestra Váchová**, která ho ale 22. července 1961 darovala svému manželovi **Otakaru Váchovi**. Usnesením státního notářství v Kolíně z 20. dubna 1963 se pak majitelem jedné poloviny čp. 106 stal **Antonín Vácha** a druhé poloviny **Otakar Vácha**. Ti, ještě než měli objekt zapsaný v pozemkové knize, ho 12. dubna 1963 prodali manželům **Ludvíkovi a Martě Pačesovým** z Kostelce²¹⁸⁸. Ludvík je majitelem domu až do současnosti.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě byly celkem dva byty a dohromady zde žilo pět lidí.

Ludmila Šimáčková získala od svého bratra tu polovinu domu, která získala roku 1805 číslo popisné 107. Po její smrti se 3. ledna 1801 ujímá celého domu její dcera **Kateřina, provdaná Samohelovská**, za 268 zlatých²¹⁸⁹. Na stáří se nejspíše odstěhovala k některému ze svých dětí a tento objekt 20. října 1808 prodala vdově **Rozině Suché** za 386 zlatých²¹⁹⁰, jejíž manžel byl zdejšímydlářem a svičkařem a měl před rokem 1808 dílnu v nedalekém čp. 105. Bydlela tu ale jen tři roky a 22. března 1811 ho převedla za částku 1260 zlatých kupní smlouvou na manžele **Matěje a Barboru Parisovy**²¹⁹¹, kteří ho ale po pěti letech opět prodali. Kupci se 26. února 1816 stali **Terezie a Tobiáš Lhotákovi** a za dům zaplatili celkem 930 zlatých²¹⁹². Manželé Lhotákovi tu pak bydleli až do své smrti – oba zemřeli roku 1849. V následném dědickém řízení připadl tento objekt v hodnotě 486 zlatých 9. listopadu 1852 napůl pozůstalým dcerám **Barboře Makariusové**

²¹⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 106.

²¹⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 325.

²¹⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 109.

²¹⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 220 p.v.

²¹⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 392.

a **Anně Poštíkové**, Anna ale takřka ihned odprodala svůj podíl sestře²¹⁹³. Když pak Barbora zemřela, její dědici se tu neusadili, a místo toho prodali dům 30. dubna 1856 za 450 zlatých místnímu obchodníkovi s realitami, pokřtěnému židovi **Josefu Bergmannovi**²¹⁹⁴, který ho pronajímal. Zemřel bez závěti 6. května 1859 ve věku 77 let. Jeho univerzálním dědicem byl teprve 18. října 1863 ustanoven syn a místní radní **Rudolf Bergman**, který podědil nejen čp. 107, ale i domy čp. 29, 64 a 66²¹⁹⁵. Ještě před oficiálním ukončením dědického řízení ale Rudolf už 14. září 1859 prodal tento dům manželům **Václavu a Anně Borovičkovým** za 400 zlatých²¹⁹⁶.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Nevíme, zda tu Borovičkovi opravdu žili. Jisté je, že po Annině smrti tu nejprve od února 1885 hospodařil pozůstalý vdovec Václav, který pak objekt obratem ruky 28. června 1885 převedl na svého zetě a dceru, **Antonína a Kateřinu Žákovy**. Ti potom po smrti otce prodali tento dům 17. července 1892 **Josefu Strejčkovi**, který ho po šestnácti letech, 4. února 1908, převedl prodejem na kolářského mistra **Bohumila Řežábka** z protějšiho čp. 88. Bohumil zemřel 20. června 1922 ve věku jedenačtyřiceti let a jeho dědici 12. září 1923 prodali zděděnou nemovitost manželům **Oldřichu a Bohumile Blechovým** z protějšiho čp. 383. Blechovi ale neměli zájem o stavbu, nýbrž o parcelu, a tak roku 1925 dům do základů zbořili a prodloužili tímto způsobem svou zahradu²¹⁹⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- **čp. 108 (№ 28) - Stará škola, Pražská**

Dnešní podoba této stavby s klasicistním štítem pochází ze třetí čtvrtiny 18. století, pouze roku 1918 zřídili majitelé místo okna do hostince jedny dveře.

První škola v Kostelci nad Černými lesy existovala nejspíš už ve středověku při farním kostele jako nevýznamná venkovská škola, která zanikla zároveň s místní farou po roce 1420 v bouři husitských válek. Místní vzdělávací instituci obnovil až Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic a vybudoval pro ni budovu (čp. 21) hned vedle budované fary. Poprvé se uvádí roku 1597 v Jaroslavově poslední vůli, v níž se zmiňuje o nutnosti dostavění školy v městečku²¹⁹⁸. Tu ze svých peněz vydržovala sama vrchnost, ovšem po roce 1620 to přestala činit a školu začalo financovat samo město.

²¹⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 69.

²¹⁹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 255.

²¹⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 256.

²¹⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 297.

²¹⁹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 107.

²¹⁹⁸ NA Praha, DZV 128, fol. E 2.

Město také někdy před rokem 1645 postavilo svou vlastní školní budovu na Pražském předměstí (čp. 108)²¹⁹⁹. Podle Zlatého urbáře vypadala takto: *Dole jedna světnice, jedna komora, síň a chlívek, nahoře druhá světnice a komora. Tři zasklená okna, tabule s trnoží, dvě dlouhé lavice, jedna lavice kolem světnice a na stěně tabule visící. Při škole je zahrádka s mladými rozdílnými štípký a varhaník spolu kantor v ní své obydlí má a děti liternímu umění učí.* Jen díky centrálnímu postavení Kostelce přežila tato škola, narozdíl od škol v Krutech, Stříbrné Skalici, Štolmíři, Konojedech a Mukařově i třicetiletou válku, ač byla roku 1639 vypálena Švédy. Z té doby se nám zachovaly už i první určitější zprávy o škole v Kostelci nad Černými lesy - v letech 1638-1639 byly na údržbu školy vydány 4 kopy a 21 krejcar (na zasklení oken a vybudování nových kachlových kamen) a z let 1645-1646 2 kopy a 42 krejcarů (na postavení komory nad světnicí, za zhotovení dveří a závěsů a za opravu komína). V této době nám vystupují z anonymity i místní kantoři: 1612 – **Pavel Romerus Nepomucký**²²⁰⁰; 1631, 1633 – **Vavřinec (Lorenc) Benedikt Mecer Třeboňský**²²⁰¹; 1637 – **Jan Wagner**; 1642 - **Pavel Unsin (Paulus)**; 26. 1. 1646 - **Václav Charvát**; 12. 8. 1647 – **Jakub Mejtský**; 6. 1. 1657 - 26. 1. 1689 - **Jakub Praindl**²²⁰²; 3. 3. 1685 - 14. 1. 1698 **Václav Beránek**; 14. 1. 1698 - 26. 10. 1705 – **Jan Vlach**; od 31. 5. 1701 - **Josef Rychnovský**; 1706 – 21. 1. 1721 **Tomáš Kraus**; 21. 1. 1721 – 25. 3. 1728 **František Růžička**; 1730 – 14. 1. 1778 **Václav Hájek**. Na učitele odborně dohlížel farář (chodil na inspekce do vyučování), kterému také skládali přísahu. Roku 1716 koupila obec od Michaela a Daniela Melounových za 80 kop míšeňských zahradu u náměstí (dnes čp. 81), a vybuodovala zde v letech 1716-1718 novou školní budovu²²⁰³.

Po celou dobu před bitvou na Bílé hoře (1620) a třicetiletou válkou byla černokostelecká škola pouhou **triviální školou**, to znamená, že se na ní vyučovalo čtení, psaní, počítání, náboženství

²¹⁹⁹ NA Praha, FdK, kt. 1061, sign. VII E 33.

²²⁰⁰ WINTER, Z., *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901, s. 168.

²²⁰¹ Ve starší literatuře je tato osoba výlučně uváděna mylně jako Benedikt Lorenz. Ve skutečnosti se ale nejedná o jméno a příjmení, ale pouze o dvě křestní jména!

Jedná se o velice zajímavou postavu české literatury z období třicetileté války. Narodil se roku 1603 v Třeboni a byl synem třeboňského truhláře a rychtáře Jana Mecera. Po absolvování třeboňské školy se roku 1616 stal zpěvákem na třeboňském zámku a pážetem synů Petra ze Švamberka. V této službě zůstal až do porážky českého povstání. O jeho další činnosti nejsou jasné zprávy. Po působení v Kostelci n.Č.l. byl 1649-1658 písařem panského pivovaru v Lomnici nad Lužnicí. Poté se oženil a získal tak v Třeboni dům, kde pak opět trvale žil. V letech 1662-1682 zastával v Třeboni – městě devastovaném požáry, válečným drancováním a morem – úřad purkmistra. Zemřel roku 1683 tamtéž. Zanechal po sobě jednu velice významnou literární památku – v 60. a 70. letech sepsal tzv. Třeboňské paměti, ve kterých písemně zpracoval celou řadu ústně tradovaných místních vyprávění (často pikantních) o Petru Vokovi z Rožmberka. Ve 20. století byly pak na základě těchto pamětí natočeny filmy Svatby pana Voka a Pan Vok odchází.

Z písemných pramenů vysvítá, že se mu v Kostelci moc nelíbilo. V dopise z 4. října 1633 píše do Kouřimi a stěžuje si, že chce z Kostelce odejít, ale že mu nechce hejtman Přeč Svatkovský vyplatit deputát za uplynulé pololetí, protože prý nedal včas vědět o svém odchodu (ANM, Eichlerova sbírka G, kt. 36, Kostelec n.Č.l.).

²²⁰² Pocházel z Českého Brodu (nar. 1621). Byl v Kostelci váženým spoluobčanem. V matrikách je často uváděn jako kmotr nejpřednějších rodin a nazývá se výlučně slovatný pán. Pravidelně doprovázel mše sv. hrou na varhany. Jeho dcera se dokonce roku 1685 provdala za místního purkmistra Adama Kouřimského.

²²⁰³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 125.

a zpěv. Toto dosažené vzdělání zcela pochopitelně nestačilo studentovi k tomu, aby mohl jít studovat na pražskou Karlovu univerzitu. Funkci dnešních středních škol plnily v předbělohorské době tzv. **partikulární školy**, tedy školy, kde se vedle výše zmíněného základu vyučovaly i základy latiny a latinských reálií, základy filosofie, sloh, kreslení, geometrie a často i základy řečtiny. Partikulární školy sídlily většinou v královských městech, z okolních v Českém Brodě a Kouřimi. Bylo zjištěno, že žáci z Kostelce odcházeli na partikulární školu v Kouřimi – v letech 1560-1582 máme zaznamenány dva černokostelecké žáky studující právě zde (v Českém Brodě nikoho). Prvním z nich byl Jan, syn místního měšťana Pavla, jenž školu dokončil zhruba ve čtrnácti letech roku 1571; druhým byl Matěj, syn známého a velmi zámožného měšťana Václava Myslivce, který ukončil studia roku 1577²²⁰⁴. Po absolvování partikulární školy mohl žák na nějakou kratší dobu odejít na univerzitu a byl vhodný kandidát pro úřad městského písaře, který často představoval první stupeň v kariéře vedoucí mezi elitu města. V období těsně před bitvou na Bílé hoře (1620) dosáhla místní škola svého největšího rozmachu po stránce kvality vyučování, bezpochyby i zásluhou Smiřických. Svědčí o tom i fakt, že sem roku 1612 vyslal rektor Karlovy univerzity bakaláře Pavla Romera Nepomuckého²²⁰⁵. Můžeme v tom vidět pokus vrchnosti o kvalitativní povýšení zdejší školy na školu partikulární neboli latinskou.

Nepochybně zajímavé jsou také příjmy zdejšího učitele. První bližší údaje o nich máme až z nařízení knížete Karla II. Eusebia z Lichtenštejna z 27. ledna 1628, který určil místnímu kantorovi každým rokem: 20 kop grošů míšeňských, 16 korců žita (jeden korec byl 93,6 litrů), 6 korců ječmene, 3 korce hrachu, týdně 1 soudek piva, v neděli, ve středu a v pátek po dvou kusech masa k vaření a jeden kus k pečení a navíc ročně od obce 4 sáhy dřeva (1 sáh je zhruba 3,4 m³; později přepočteno na 17 zlatých 30 krejcarů). Nutno říci, že zde měl učitel velmi slušné živobytí. Roku 1677 pak byl výše uvedený deputát změněn tak, že peníze byly nově přepočítány na 35 zlatých 28 krejcarů a pivo zvýšeno na 6½ soudku, ostatní zůstalo ve stejné výši. Marie Terezie Savojská pak ve snaze zvýšit vzdělání svých poddaných zrušila 1. března 1755 jakékoliv poplatky od rodičů studentů (původně zvané sobotáles), a místo toho určila kosteleckému učiteli 40 zlatých ročně²²⁰⁶.

Starou školní budovu potom vlastnila **obec** až do roku 1741, ač se zde od roku 1718 nevyučovalo. 12. června 1741 koupil tento dům obecní servus **Kašpar Pacelt** za 130 zlatých rýnských²²⁰⁷. Kašpar Pacelt byl v této době již v pokročilém věku. Není proto divu, že už o půl roku později, 27. prosince 1741, ho převedl na svého syna **Václava Pacelta**. Vymínil si zde však

²²⁰⁴ BERÁNEK, K., *Manuál rektora univerzity Karlovy 1560-1582*, Praha 1981, s. 102 et 136.

²²⁰⁵ WINTER, Z., *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901, s. 168.

²²⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 141.

²²⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fól. 407.

doživotní byt²²⁰⁸. Václav Pacelt zemřel téměř po čtyřiceti letech vlastnictví tohoto domu. Po jeho smrti spravovala dál dům vdova Anežka Paceltová; a to až do 16. ledna 1786, kdy jej předala svému synu **Václavu Paceltovi** za 130 zlatých rýnských²²⁰⁹. Souběžně s tímto objektem vlastnil Václav Pacelt také dům čp. 185 na zadních Poustkách, ve kterém také se svou rodinou trvale žil; dům čp. 108 proto pronajímal rodině zvoníka Jana Kece. Když ovšem 25. září 1788 prodal objekt čp. 185, přestěhovali se Paceltovi do budovy bývalé školy na Pražském předměstí. S největší pravděpodobností s Václavem Paceltem je spojena nákladná přestavba bývalé školní budovy v klasicistním duchu; bohužel ale neznáme její přesný rozsah. Dalšími majiteli tohoto objektu na Pražském předměstí se 28. listopadu 1825 stali manželé **Jan a Karolína Pfeiferovi** z Kostelce nad Černými lesy²²¹⁰. O pět let později, přesně 24. září 1830, převedli kupní smlouvou dům čp. 108 na manžele **Josefa a Annu Horáčkovy**, také z Kostelce, za částku 400 zlatých²²¹¹. Dům ovšem podrželi pouze do 28. února 1832, kdy jej prodali za 640 zlatých příbuzné původních majitelů, **Marii Náglové, rozené Pfeiferové**²²¹². Po její smrti 1. května 1853 připadl tento objekt v hodnotě 640 zlatých pozůstalému manželovi **Václavu Náglovi**²²¹³. Václav zde pak žil až do konce života, ačkoliv 4. prosince 1855 převedl prodejem zděděný dům za 750 zlatých na manžele **Josefa a Marii Hamtákovy**. Vymínil si při tom tady doživotní výměnek²²¹⁴. Jakmile ovšem zemřel, vyměnili Hamtákovy 21. srpna 1857 tento objekt s manželou, hodinářem **Josefem a Barborou Golombiovskými** za jejich dům čp. 141²²¹⁵. Z jejich strany to snad byl jen spekulativní kup, protože ho již 11. května 1858 prodali místním židům **Aloisi a Josefě Katzovým** za sumu 2950 zlatých²²¹⁶, kteří ho ale nepodrželi příliš dlouho. Už 24. července 1859 dům převedli kupní smlouvou na **Jana a Annu Rubášovy** za 3150 zlatých²²¹⁷. Nedokážeme posoudit jejich záměry, ale již o měsíc později, 22. srpna 1859, ho zase prodali za 2480 zlatých **Janu Balšánkovi** z čp. 220²²¹⁸. Než se sem ale stihl přestěhovat, v březnu 1860 zemřel a nemovitost tak zdědila pozůstalá vdova **Františka Balšánková**. Ta ve snaze zajistit si stálý finanční příjem pronajala dům po roce 1880 Františkovi Procházkovi, který se stal prvním uzenářem v historii města a zařídil si tu živnost. Původně byl sice vyučeným obuvníkem, ale od bratra se vyučil řezničině a

²²⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 408.

²²⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 108.

²²¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 31.

²²¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 13.

²²¹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 67.

²²¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 144.

²²¹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 181.

²²¹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 41.

²²¹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 139.

²²¹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 249.

²²¹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 257.

začal zde se svým obchodem. Když jeho syn Jan přebíral tento závod, vyráběl už 100 buřtů denně, což stačilo samotnému městu i širokému okolí²²¹⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Františka Balšánková přežila svého manžela o téměř třicet let. Když zemřela, prodali její dědicové 12. dubna 1891 dům čp. 108 manželům **Josefu a Marii Šestákovým**. Šestákoví tu bydleli zhruba třináct let. Roku 1904 koupili od svých příbuzných domek čp. 239 na Pražské ulici, kam se také přestěhovali, a tento dům 3. srpna 1909 prodali novousedlým manželům **Aloisi a Josefě Brejchovým**. Po nich se tu vystřídali v krátké době dva další majitelé; nejprve Brejchovi 11. dubna 1910 převedli prodejem objekt čp. 108 na řezníka **Františka a Marii Čepičkovy** z Čelákovic a po brzké smrti manžela pak Marie 21. dubna 1911 prodala dům manželům **Janovi a Marii Lupertovým**. Ještě před začátkem první světové války dům 15. května 1914 zakoupili další řezničtí manželé **Antonín a Rozálie Škorpilovi** z Kostelce. Ve stáří už Škorpilovi živnost nevykonávali a 5. srpna 1931 dům prodali hostinským **Františku a Julii Kolínovým**, ale vyměnili si tu bydlení až do smrti (Antonín tu zemřel roku 1936). Kolínovi si později zakoupili i nedaleké čp. 106, kam se přestěhovali. František zemřel v březnu 1948 a vlastníci celé nemovitosti se tak stala vdova Julie Kolínová, roz. Hálová. Po její smrti dům zdědila 30. ledna 1951 pozůstalá dcera **Silvestra Váchová**²²²⁰. V rukách rodiny Kolínovy je objekt doposud – dnes je rozdělen po třetině mezi **MUDr. Jaroslava Kolína** z Podlesí, **Ing. Pavla Kolína** a **Pavla Kolína** z Prahy-Ruzyně.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 109 (№ 27), Pražská

Dnešní budova čp. 109 je barokního původu, ve druhé polovině 19. století (do roku 1873) k ní bylo přistavěno jižní krátké křídélko, v němž je dnes schodiště do patra. Tehdy byl přestavěn i hlavní objekt, vyměněny stropní konstrukce v přízemí a vytvořena zalomená chodba od hlavního vstupu, z východního průčelí. Průčelí bylo roku 1941 novodobě upraveno, došlo k otlučení staré omítky do ulice Pražské, dány nové výkladní skříně a upraveny též okenní otvory v prvním patře.

Dům čp. 109 vznikl krátce po roce 1741, ne-li přímo tohoto roku. Jeho vznik úzce souvisí se starou školou, na jejíž zahradě byl vystavěn. Po zrušení školy byla totiž tato zahrada rozparcelována a jednu část od obce koupil za 30 zlatých rýnských pro vystavění domku **Antonín Insin** (vyskytují se i varianty Vesina, Pesin, Ynsin, Unsin), truhlář, který do Kostelce nad

²²¹⁹ ŠIMÁČEK, FR., *Památník slavnosti svěcení a rozvinutí praporu společenstva řezníků a uzenářů pro soudní okres černokostelecký se sídlem v Kostelci nad Černými lesy* 28.VI. 1936, Kostelec nad Černými lesy 1936, s. 11.

²²²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 108.

Černými lesy přišel ze Švábska z města Weiss roku 1739²²²¹, v matrikách je ovšem také často uváděn podle místa svého původu jako Antonín Weiss. Při prodeji pozemku musel představenstvu města slíbit, že zachová uličku mezi domy čp. 109 a čp. 82 a že nebude ve svém domě šenkovat pivo. Později se ohradil proti zákazu šenkování a bylo mu vyhověno, ovšem musel navíc ročně platit do obecní pokladny 45 krejcarů²²²². Po smrti Antonína Insina-Weisse 3. února 1759 se patrového barokního domu ujala vdova Anna, která se následně znovu provdala za Pavla Wimra. 30. října 1759 potom Anna Wimrová předala dům čp. 109 své dceři **Anně, roz. Insinové**, provdané za **Jana Prokopa Kiliána**, za 435 zlatých rýnských. Vymínila současně sobě i svému druhému manželu byt v *hořejším štoku*²²²³. Protože manželé Kiliánovi s největší pravděpodobností nezachovali živoschopného potomka, byl tento dům po jejich smrti, 14. února 1787, prodán obcí za 340 zlatých **Františku Čermákovi**²²²⁴. Po deseti letech vlastnictví, 14. září 1797, nakonec prodal František Čermák společně se svou manželkou Marií Annou dům manželům **Janovi a Veronice Veselým** za 1500 (!) zlatých rýnských²²²⁵. Podle výše této částky můžeme usuzovat, že dům prošel za Františka Čermáka nákladnou přestavbou. K další změně majitele tohoto domu došlo až 30. října 1830. Tehdy daroval Jan Veselý objekt v celkové hodnotě 980 zlatých jako svatební dar své dceři Marii a jejímu ženichovi **Janu Jelínkovi**, synovi synečského mlynáře Josefa Jelínka²²²⁶. Jan Jelínek ovšem na konci roku 1836 zemřel a vdova Marie se podruhé provdala za černokosteleckého měšťana Pokorného. Z tohoto důvodu prodala 19. dubna 1841 dům čp. 109 za částku 1500 zlatých manželům **Janovi a Anně Sobotkovým** z Davídkova u Zásmuk²²²⁷. Dům však podrželi pouze do 23. června 1842, kdy jej prodali za 1635 zlatých **Františku a Kateřině Vyšatovým** z Rostoklat²²²⁸. Dalšími majiteli tohoto objektu se 29. června 1845 stali manželé **Jan a Barbora Holešákovi** z Klučova, kteří dům koupili od Vyšatových za 1600 zlatých²²²⁹. Barbora zemřela v říjnu 1858 a vdovec Jan tu sice nejprve hospodařil sám, ale nakonec dům 2. července 1860 prodal za 1760 zlatých **Janovi a Marii Jíchovým**²²³⁰. Jíchovi objekt vlastnili jen krátce a další majitelé stejně tak. Nejprve ho 14. února 1862 prodali **Josefu Žitkovi** za 1950 zlatých a už 31. srpna 1864 jej za 2500 zlatých zakoupili manželé **Josef a Marie Pitterovi** ze sousedního stavení čp. 110²²³¹. Ti nejspíš nekupovali dům pro sebe, ale pro svého

²²²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 389.

²²²² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 389 p.v.-390.

²²²³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 500-501.

²²²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 112.

²²²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 261.

²²²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 24.

²²²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 44.

²²²⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 151.

²²²⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 18.

²²³⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 401.

²²³¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 310.

syna. Soudíme tak podle skutečnosti, že jej 6. listopadu 1866 darovali jako svatební dar (měl hodnotu 2991 zlatých) svému synovi **Ferdinandu Pitterovi** a jeho nevěstě Marie Husové²²³².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti rodičů (1885) se Pitterovi rozhodli tento objekt prodat. Učinili tak trhovou smlouvou z 14. října 1887, kdy dům odkoupili **Bedřich a Marie Havránkovi** z čp. 29 a odstěhovali se z města. Havránkovi nicméně dům postupně velmi zadlužili a nebyli schopni tyto dluhy splácet. Nakonec byla na jejich majetek uvalena exekuce a v následné veřejné dražbě koupila 5. listopadu 1891 dům čp. 109 **firma Anton Meisner v Praze**, která měla pochopitelně především zájem na zisk svých půjčených peněz, a proto jej už 26. března 1892 prodala manželům **Josefovi a Marii Moudrým**, nájemníkům z čp. 43. Manželé Moudří tu žili přesně deset let a 15. září 1902 z neznámých důvodů převedli prodejem objekt na **Josefa Líznera** z Kostelce a odstěhovali se z města. Když se později oženil, daroval 27. ledna 1904 jeho jednu polovinu své manželce **Marii Líznerové**. Žili tady pak až do své smrti – obchodník František zemřel v květnu 1942 a potom na domě hospodařila sama vdova, která zemřela až roku 1972 ve věku 91 let. To už jí ale tento objekt nepatřil, protože rozhodnutím finančního odboru ONV v Kolíně z 11. ledna 1962 byl dům čp. 109 **zestátněn** a jeho správou byla pověřena Domovní správa v Kostelci n. Č. 1.²²³³ Dnes je opět ve vlastnictví rodiny Líznerovy. Po smrti Marty Líznerové v lednu 2007 vlastní ¼ domu **Ing. Marta Hrabálková** z Prahy-Kamýku, ¼ **Eva Líznerová** a zbylou část **Josef Lízner**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele i další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 110 (№ 25), Jánská

I dům čp. 110 byl snad postaven někdy v poslední čtvrtině 16. století, jeho dnešní podoba ale pochází z roku 1932 od architekta Stalmacha. Nejstarší písemná zmínka o něm pochází z 1. května 1621, kdy jej po svém zemřelém otci **Řehoři Pelcarovi** převzal **Matěj Pelcar** za 100 kop grošů míšeňských²²³⁴. Na počátku 17. století ještě mnohdy nebyla pevně ustálená příjmení, a tak je Matěj Pelcar občas nazýván podle křestního jména svého otce Matějem Gregorem. Už ale 28. října 1626 prodal tento dům za 82 kopy 30 grošů míšeňských **Jiřímu Šámalovi Dubskému** a jeho manželce Aleně²²³⁵. Jiří Šámal byl podle písemných pramenů roku 1636 černokosteleckým radním, roku 1652 rychtářem a svou kariéru zakončil roku 1657 jako vinný písař celého

²²³² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 434.

²²³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 109.

²²³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 181.

²²³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 194.

panství²²³⁶. Dům držel déle jak čtyřicet let. Po jeho smrti zdědil dům jeho syn Jiří Šámal Dubský, který jej obratem ruky prodal 6. září 1667 **Lukáši Procházkovi** za částku 140 kop grošů míšeňských²²³⁷. I Lukáš Procházka, který zastával v Kostelci v letech 1671-1678 úřad konšela, vlastnil dům více jak třicet let²²³⁸. Po jeho smrti zdědila celý grunt i s polnostmi vdova Dorota Procházková. Od ní ho koupil 28. února 1701 sklenář **Lorenc (Vavřinec) Karásek**, který před dvěma roky prodal nedaleký dům čp. 122, za 200 zlatých rýnských²²³⁹. I on byl v Kostelci nad Černými lesy společensky činný – v letech 1703-1745 (!) působil v městské radě jako jeden z radních²²⁴⁰. Teprve až 30. září 1748 předal Vavřinec Karásek tento dům synu **Jakubovi Karáskovi** za 200 zlatých rýnských²²⁴¹. Také Jakub Karásek, jinak obchodník, plnil mezi roky 1751-1756 funkci černokosteleckého radního a v letech 1757-1759 byl dokonce primátorem²²⁴². V této funkci se ale absolutně neosvědčil a byl trnem v oku většině ostatních radní. Ti na něj roku 1759 podali stížnost řediteli Černokosteleckého panství, v níž psali: *jej za neschopného jsme uznávali ... že s námi zachází jako se sedláky v Konárovicích, když tam správcem byl, měšťanům handle a živnosti zamezuje a sám toliko v městě živ býti chce, ... je na truhlici, v kteréž naši celou městskou podstatu máme, neopatrný*²²⁴³. Výsledkem bylo jeho odvolání z funkce. Po jeho smrti zdědila dům vdova Anna. Ta se následně znovu provdala za **Václava Saleria**, kterého také 13. srpna 1772 učinila spolumajitelem domu čp. 110²²⁴⁴. Také Václav zasedal v městské radě – minimálně v letech 1775-1785 byl černokosteleckým konšelem. V testamentu z 5. dubna 1808 ustanovil za dědice tohoto objektu v hodnotě 510 zlatých **Václava a Marii Saleriovu**²²⁴⁵. Po smrti svého manžela zdědila vdova Marie jeho podíl a celý dům v hodnotě 747 zlatých odkázala kšaftem z 24. listopadu 1842 dceři **Barboře, provd. Sýkorové**²²⁴⁶. Ta zde nejprve s manželem Karlem žila, ale později se rozhodli objekt prodat – stalo se tak kupní smlouvou z 27. května 1849, kdy dům koupili manželé **Josef a Marie Pitterovi** z Jílového za 1425 zlatých²²⁴⁷. Josef, jinak pekař, byl také činný v městské samosprávě – nejprve v letech 1864-1867 zasedal v městské radě a poté až do roku 1874 byl městským zastupitelem (zastupitelem byl krátce i jeho syn Ferdinand). Pitterovi tu pak žili až do smrti. Ještě za svého života ovšem zajistili oba své syny – Ferdinandovi koupili sousední dům čp. 109 a tento objekt v hodnotě 569 zlatých 30 krejcarů darovali 30. října

²²³⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²²³⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 250-252.

²²³⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²²³⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 253.

²²⁴⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²²⁴¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 504-505.

²²⁴² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²²⁴³ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74-75.

²²⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 13.

²²⁴⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 76.

²²⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 129.

²²⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 152.

1872 druhému synovi a jeho manželce, **Bohumilu a Anně Pitterovým**²²⁴⁸. Anna ale už následujícího roku předčasně umírá a Bohumil se velice brzy nato oženil znovu. Své druhé manželce **Antonii Pitterové** pak 12. srpna 1873 daroval jednu polovinu domu.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Z nám neznámých příčin prodal Bohumil 30. května 1882 stavení čp. 110 svému bratrovi **Ferdinandu Pitterovi** a s celou rodinou se z Kostelce odstěhovali. Stejně tak se z města odstěhoval po smrti rodičů i Ferdinand, ale dům dál pronajímal rodině Josefa Šebelíka. Po jeho smrti objekt 29. prosince 1893 zdědil pozůstalý syn **Richard Pitter**, žijící v Jihlavě. Ten ho vlastnil ještě dalších pět let, ale zcela pochopitelně ho nakonec 22. června 1898 prodal; tehdy jej zakoupil postarší Němec **Mořic Humburger**, po jehož úmrtí připadl dům v dědickém řízení 10. srpna 1903 jeho synovi **Karlu Humburgerovi**. Karel neměl v úmyslu usadit se zde a 13. dubna 1907 prodal zděděnou nemovitost **Okresní záložně hospodářské v Kostelci**, která dům roku 1932 nechala strhnout a na jeho místě postavila své nové moderní funkcionalistické sídlo, kam také přesídlila. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé. Záložna tady sídlila až do 90. let 20. století, i když se formálně měnil majitel budovy – od roku 1952 totiž patřila pod **Státní spořitelnu v Českém Brodě** a od 22. února 1960 pod **Státní spořitelnu v Kolíně**²²⁴⁹. V současnosti vlastní budovu napůl manželé **Václav a Olga Jelínkovi** ze Štíhlic a **Jaromír a Jitka Krupičkovi** z Kostelce čp. 1125.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 32 krejcarů a 4 denáry²²⁵⁰.

- čp. 111, čp. 112 a čp. 113 (№ 102, někde i № 24), Jánská

S tímto komplexem se v pozemkových knihách poprvé setkáváme 25. dubna 1623. Tehdy jej koupil od dědiců po zemřelém **Matouši Šanurovi** za 20 kop grošů míšeňských **Zikmund Trnka**²²⁵¹. Zikmund Trnka ale krátce nato zemřel a dům připadl vdově Apoleně, která ho již 16. října 1625 prodala ševci **Adamu Švábovi** z Poděbrad za 20 kop grošů míšeňských²²⁵². Nejspíše roku 1639 padl dům za obět požáru města způsobeného švédskou armádou a grunt zůstal na několik desítek let pustý. Teprve až 15. července 1667 obdržel švec **Václav Svoboda** z Bylan darem od obce *rozbořený Švábovský stavení* (de facto pozemek, kde stával původní dům Adama

²²⁴⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 263.

²²⁴⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 110.

²²⁵⁰ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²²⁵¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 187.

²²⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 187.

Švába)²²⁵³. Václav Svoboda držel dům více jak dalších čtyřicet let. Po otcově smrti koupil tento dům 22. března 1716 za 40 kop grošů míšeňských **Václav Svoboda**²²⁵⁴. Ve své závěti z 21. března 1734 odkázal dům čp. 112 v hodnotě 43 zlatých rýnských svému synu, zedníkovi **Vojtěchu Svobodovi**²²⁵⁵. 10. února 1756 tato převážně dřevěná stavba do základů vyhořela. V pokročilém věku předal 3. března 1761 svůj dům, který po požáru 10. února 1756 vystavěl k kamene a cihel, v hodnotě 140 zlatých rýnských svému synovi **Janu Svobodovi**²²⁵⁶. Ač Jan Svoboda po sobě zchoval sirotky, přesto 12. prosince 1791 prodala vdova Barbora dům za 80 zlatých rýnských jeho bratru **Josefu Svobodovi**²²⁵⁷. Ponechala si ale výminek (čp. 113), kde potom dožívala.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé této usedlosti povinni platit dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) vrchnosti 23 krejcarů a 2 denáry a obci 20 grošů míšeňských²²⁵⁸.

čp. 111

Josef Svoboda ovšem prodal objekt čp. 112 obratem ruky 29. listopadu 1792 za 100 zlatých rýnských manželům **Matějovi a Anně Baumgartnerovým**²²⁵⁹. Tehdy ovšem museli být manželé minimálně už ve středním věku, protože 29. června 1800 prodal Matěj Baumgartner polovinu svého domu za 220 zlatých rýnských synovi **Ignáci Baumgartnerovi** a jeho manželce Barboře Terezii²²⁶⁰. Ignác Baumgartner ale záhy zemřel a jeho část domu v hodnotě 220 zlatých rýnských zdědila 26. října 1801 vdova Barbora Baumgartnerová²²⁶¹. Barbora se následně znovu provdala za vysloužilého vojáka **Jana Zápotockého**, kterého také 21. června 1802 učinila spolumajitelem své poloviny domu № 102²²⁶². Při přečíslování domů roku 1805 obdržela tato polovina číslo popisné 111. Pro sešlost svého věku prodala vdova Barbora Zápotocká svůj objekt 9. prosince 1835 svému zeti **Jakubu Drozdovi** za sumu 100 zlatých²²⁶³. Ač zplodil Jakub Drozd se svou manželkou Kateřinou potomky, přešel 20. dubna 1847 v dědickém řízení celý objekt čp. 111 v celkové hodnotě 457 zlatých 15 krejcarů na manžele **Jana a Františku Filipovy**²²⁶⁴. Filipovi neměli v úmyslu usadit se tu a už 20. září 1848 prodali zděděnou nemovitost za 300 zlatých její obyvatelce **Kateřině Drozdové**²²⁶⁵. Kateřina tady žila až do své smrti, po níž byl dům v ceně 300 zlatých 23. července 1856 připsán pozůstalým manželům **Františkovi a Ludmile**

²²⁵³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 244.

²²⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 246.

²²⁵⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 261.

²²⁵⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 516-517.

²²⁵⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 25.

²²⁵⁸ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²²⁵⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 27.

²²⁶⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 307.

²²⁶¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 345.

²²⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 364.

²²⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 32.

²²⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 91.

²²⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 121.

Franclovým²²⁶⁶. Franclovi se zde nejprve usadili, ale 17. března 1860 zděděný objekt prodali za 520 zlatých místnímu měšťanovi **Vojtěchu Polákovi** a za utržené peníze si koupili dům čp. 130 na Jánském náměstí. Z Vojtěchovy strany to nejspíš byl jen spekulativní kup, neboť ho obratem ruky převedl 7. října 1860 prodejem na **Jana Mlcha** za 550 zlatých²²⁶⁷. Jan Mlch zemřel 22. října 1865 a dům čp. 111 byl pak rozdělen rovným dílem mezi dědice **Františka Mlcha, Rozálii Havlíkovou, Barboru Ježkovou, Veroniku Hübnerovou** a vnučku **Annu Chytráčkovou**²²⁶⁸. Nikdo z nich tu ovšem trvale nežil, ale objekt pronajímali – v 70. letech rodině Františka Richtera a v 80. letech Františka Maršálka.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Nakonec přistoupili výše uvedení dědici k prodeji domu, k čemuž došlo 1. prosince 1883, kdy se majiteli stali manželé **František a Františka Fricovi**. O deset let později se Fricovi z Kostelce odstěhovali a tento objekt 11. ledna 1894 prodali postarším manželům **Karlu a Antonii Krajákovým**, kteří jej následně bezpochyby opravili, protože roku 1894 byl jeho stav označen za velmi sešlý²²⁶⁹. Po smrti manžela se 12. října 1908 stala jedinou vlastnící této nemovitosti vdova Antonie Krajáková. O pět let později, 8. dubna 1913, ji kupní smlouvou převedla na **Karla a Emilii Měchurkovy**. Po brzkém skonu své manželky Emilie se Karel oženil znovu a své druhé ženě **Boženě Měchurkové** 29. srpna 1921 daroval jednu polovinu domu. I svou druhou manželku Karel přežil (zemřela v červenci 1946). Po její smrti získal čtvrtinu jejího podílu Karel Měchurka st. a zbylé tři čtvrtiny syn **Karel Měchurka ml.** Velice brzy (2. října 1947) ale oba prodali stavbu **Bohuslavu Mikolášovi** z Brníka (nar. 1922), Karel Měchurka st. si tu ovšem vymínil doživotní bydlení a také tu v prosinci 1959 zemřel²²⁷⁰. Dnes je dům v držení **Lenky Kopčilové**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

Dnešní budova čp. 111 je klasicistního původu, zakreslena na katastrální mapě z roku 1841 ve stávajícím rozsahu. Roku 1955 byly provedeny drobnější adaptace – byl přemístěny příčky a provedena výměna oken a dveří. Starý stav průčelí měl zleva dvě okna, dveře a dvě okna.

čp. 112

Zbylou část domu (čp. 112) zdědila po smrti svého manžela Anna Baumgartnerová. Obratem ruky ji však 14. ledna 1805 prodala za 180 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanovi

²²⁶⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 351.

²²⁶⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 437.

²²⁶⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 441.

²²⁶⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

²²⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 111.

Václavu Svobodovi²²⁷¹. Ani Václav Svoboda ale nevlastnil objekt dlouho. Už 11. května 1805 ho totiž prodal za 240 zlatých černokosteleckému měšťanovi **Antonínu Holubovi**²²⁷². Po jeho smrti hospodařila na domě pozůstalá vdova Anna Holubová, která dům čp. 112 v hodnotě 235 zlatých a 30 krejcarů převedla 28. října 1819 na svou dceru a zetě – **Jakuba a Marii Novákovy**²²⁷³. Dalšími majiteli domu se 14. září 1836 stali dcera a zeť Novákových, **Františka a Václav Trnkovi**, kteří jej koupili za částku 200 zlatých²²⁷⁴. Poté, co objekt roku 1839 vyhořel, prodali manželé Trnkovi 12. října 1839 spáleniště za 118 zlatých manželům **Janovi a Dorotě Melwaldovým** z Hrusic²²⁷⁵, kteří objekt klasicistně přestavěli. Melwaldovi zde nejspíš nebydleli, a místo toho dům pronajímali – např. rodinám Josefa Vojáčka nebo Václava Koželského. Po smrti manželky nakonec Jan Melwald 9. července 1867 tento objekt prodal za 450 zlatých novousedlíkům **Hynku (Ignáci) a Barboře Novákovým**²²⁷⁶.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ignác Novák zemřel předčasně ve věku pouhých třiceti pěti let v říjnu 1874. Po jeho smrti byl dům v dědickém řízení přiřčen pozůstalé vdově, která ho už 17. června 1876 předala svému synovi **Josefu Novákovi**. Po smrti Barbory Novákové 18. listopadu 1889 pak Josef zdědil i druhou polovinu objektu, kterou ale vzápětí 22. července 1890 daroval své manželce **Anně Novákové**. Pro mladé manžele se dům stal záhy nevyhovujícím, a tak jej 29. prosince 1892 prodejem převedli na **Josefa a Antonii Vosátkovy**. Ani ne o čtyři roky později, 9. dubna 1896, dům opět změnil majitele – zakoupili se tu totiž manželé **František a Terezie Mayerovi**. Ti 18. června 1907 objekt čp. 112 prodali **Františku a Marii Šmídovým**. Manželé Krutští tady žili až do své smrti. Po úmrtí Marie Šmídové 27. března 1927 připadl dům v dědickém řízení pozůstalému synovi Václavu Šmídovi, který ho nakonec 9. března 1933 prodal manželům **Antonínovi a Marii Sekáčovým**. Sekáčovi v tomto domě bydleli až do konce života. Po smrti Antonína v říjnu 1962 se vlastníkem celé nemovitosti stala vdova Marie²²⁷⁷. Dnes je tato nemovitost v držení **Marty Knapovské** z čp. 81. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé – vedle rodiny majitele i další rodina podnájemníků.

Budova čp. 112 v Jánské ulici je zachycena na katastrální mapě z roku 1841 v menší šířce, takže mezi čp. 112 a čp. 113 byla ulička, zastavěná někdy po roce 1873. Roku 1947 byly postaveny nové příčky, zvýšeny stropy a krov a vstavěny nové okenní otvory v hlavním průčelí. Z roku 1956 pak pochází přístavba pravého dvorního křídla a z roku 1966 garáž.

²²⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 29.

²²⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 402.

²²⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 126.

²²⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 72.

²²⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 8.

²²⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 458.

²²⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 112.

čp. 113

Vraťme se nyní k historii výměnku čp. 113. Z 14. srpna 1800 pochází věcné břemeno pro majitele této nemovitosti, které spočívalo v právu použít dvorek domu čp. 114 k opravě stavby čp. 113. Krátce před svou smrtí se vdova Barbora Svobodová rozhodla prodat tento objekt za 300 zlatých své sestře **Anně, ovd. Kršňákové**, poddané Lichtenštejnů ze sousedního Kounického panství. Stalo se tak kupní smlouvou z 30. prosince 1817²²⁷⁸. Po její smrti ho zdědil její syn **Antonín Kršňák**, který ho vlastnil až do 12. září 1843, kdy ho kupní smlouvou převedl na manžele **Jana a Marii Hrdličkovy** za částku 360 zlatých²²⁷⁹. Snad se stal brzy pro Hrdličkovy domek malým. Usuzujeme tak podle toho, že jej už 22. října 1849 prodali za 390 zlatých **Barboře Havlíčkové** z Malotic²²⁸⁰.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Barbora tu žila až do konce života, zemřela 9. února 1879 ve věku osmdesát devět let. V následném dědickém řízení zdědili dům 20. března 1879 manželé **Jan a Pavlína Makariusovi**. Pavlína zemřela předčasně roku 1886 a po její smrti tu hospodařil sám vdovec Jan, který nemovitost nakonec 3. července 1894 prodal **Františku a Anně Moravcovým**. Moravcovi tu strávili dvacet sedm let, ovšem ve stáří se rozhodli dům prodat. Učinili tak 27. července 1921, kdy jej prodejem převedli na Oldřicha Blechu z nedalekého čp. 383. Je zcela logické, že pro Oldřicha se stalo vlastnictví dvou domů v Kostelci brzy nadbytečné, a tak nás nepřekvapí, když 15. prosince 1924 odprodal čp. 113 manželům **Bedřichovi a Julii Čihákovým** z Kostelce. Také Čihákoví tady žili až do své smrti (r. 1953 a 1952), ještě před ní ale 3. října 1949 darovali tento objekt své dceři **Blaženě Čihákové**, od roku 1950 provdané Vejvodové²²⁸¹. V současnosti jej vlastní její synové **Karel Vejvoda** z Kolína a **Jan Vejvoda** z čp. 140. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé.

Část domu čp. 113 sousedící s domem čp. 112 je klasicistního původu. Tato část se objevuje i na katastru z roku 1841, mezi lety 1841 a 1873 k ní bylo přistavěno křídlo směřující k jihovýchodu. Roku 1921 byla postavena nová střecha nad částí domu (vyšší než stávající) a vyměněna okna, dveře a část příček, roku 1938 byla pak provedena adaptace, týkající se zvýšení domku, výměny části krovu, vybourání vnitřní zdi při černé kuchyni a zřízení nového komína. Poslední velký stavební zásah pochází z roku 1960, kdy majitelé zbořili dvorní křídlo směřující k jihozápadu a navazující na severní část objektu a následně ho nově postavili na jiném půdorysu. Tehdy byla rovněž provedena výměna pěti oken.

²²⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 85.

²²⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 155.

²²⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 154.

²²⁸¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 113.

- čp. 114 (№ 23), Jánská

Tato stavba je klasicistního původu, zachycena na katastru z roku 1841 zhruba na současném půdorysu. Roku 1940 byla vyhloubena studna v domě, roku 1930 přistavěna kovářská dílna a roku 1952 byla zřízena prádelna v kůlně při čp. 113.

První písemná zmínka o domu čp. 114 pochází z 9. června 1624, kdy se jej po zemřelém **Janu Burgerovi** ujal zeť **Jiřík Janoušek Poříčanský** za 50 kop grošů míšeňských²²⁸². Ve třicetileté válce tento dům vyhořel a byl proto po roce 1648 znovu vystavěn. Jiřík Janoušek držel toto čp. 114 plných 30 let. 1. května 1654 jej ale prodal zedníku **Pavlu Ovesnému a Barboře**, jeho manželce za 38 kop grošů českých²²⁸³. 7. května 1659 lehl dům popelem. Po zesnulém Pavlu Ovesném se toho domku ujal 22. března 1680 jeho syn **Tomáš Ovesný** za 40 kop grošů míšeňských²²⁸⁴. Jeho manželka Dorota Ovesná byla roku 1687 pohnána Václavem Svobodou před soud za údajné nactiutřačství²²⁸⁵. Když Tomáš Ovesný zemřel, provdala se vdova Dorota znovu, tentokrát za Jana Kříže, tkalce. Není proto divu, že 16. října 1700 přijímá **Jana Kříže** za spolumajitele domu čp. 114 za 50 kop grošů českých²²⁸⁶. Když potom dospěl syn Tomáše Ovesného, **Václav Ovesný**, ujal se 30. července 1717 od otčíma Jana Kříže otcovského domu za 50 kop grošů českých²²⁸⁷. Václav však bohužel zemřel v mladém věku, aniž by se oženil. Po jeho smrti se proto domu opět ujal pekař Jan Kříž. Z archivních pramenů vysvítá, že Jan Kříž byl velmi přísný hospodář. Když totiž zemřela jeho děvečka Dorota, bylo podezření, že její smrt zavinil právě on, protože si děvečka v nemoci stěžovala, že pokud zemře, bude to následek neustálého hospodářova bití²²⁸⁸. Je potřeba říci, že podle Tereziánského katastru byl tento dům roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný²²⁸⁹. Od **Doroty Křížové**, vdovy po Janovi, koupil tento dům 12. června 1739 **Václav Viktorin** za 50 kop grošů míšeňských. Dorota si vymínila doživotní bydlení a důstojný pohřeb²²⁹⁰. Po patnácti letech ho koupil od Václava Viktorina 27. května 1754 **Tomáš Svoboda**, mistr řeznický, za 90 zlatých rýnských²²⁹¹. 18. června 1764 předal Tomáš Svoboda dům svému synu **Tomáši Svobodovi** za 150 zlatých rýnských²²⁹². 10. února 1756 vyhořel dosud dřevěný dům čp. 114, stejně jako i ostatní domy na Pražském předměstí, do základů. Následně byl znovu vystavěn, ovšem už z kamene a cihel. *Pro sešlost věku* prodali 14. srpna 1800 manželé Tomáš a Alžběta Svobodovi svůj dům **Václavu Kašovi** za částku

²²⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 192.

²²⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 192 p.v.-193.

²²⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 275.

²²⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 83.

²²⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 275 p.v.-276.

²²⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 276 p.v. -277.

²²⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 440.

²²⁸⁹ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500.

²²⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 411.

²²⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 413.

²²⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 458-459.

400 zlatých rýnských²²⁹³. O jedenáct let později, přesně 5. listopadu 1811, koupil od manželů Václava a Josefy Kašových dům čp. 114 za 3900 zlatých (!) **Václav Žák** se svou manželkou Magdalenou²²⁹⁴. Tehdy už ale museli být manželé Žákoví ve středním věku, protože 22. ledna 1824 předali tento objekt v hodnotě 500 zlatých svému synovi **Václavu Žákovi**, který jej pravděpodobně přestavěl v klasicistním stylu. Vyměnili se zde ale doživotní bydlení²²⁹⁵. Stejně tak Václav Žák ml. tady žil se svou ženou Marií až do stáří. Společně dům v hodnotě 1280 zlatých darovali 4. srpna 1854 jako svatební dar svému synu **Františku Žákovi** a jeho nevěstě Marii Sudkové²²⁹⁶. Tito ovšem objekt postupně velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splatit. Z tohoto důvodu propadl exekuci a v následné veřejné dražbě ho 22. května 1871 koupil **František Soustružník** za částku 1010 zlatých²²⁹⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Už 26. března 1876 se tu zakoupili manželé povozník **František a Barbora Vosátkovi**. Vosátkovi tady žili přes dvacet let, později se ale rozhodli objekt prodat. Stalo se tak smlouvou z 1. dubna 1895, kdy se majiteli domu stali manželé **Antonín a Kateřina Pavlovi**. Než však mohlo dojít k faktickému předání objektu, František Vosátka 10. června zemřel. Pavlovi tu také žili až do stáří a zřídili tu kovářskou dílnu. Po odstěhování jejich dětí se pro ně snad dům stal zbytečně velký, a tak ho 27. ledna 1927 prodali **Jaroslavu a Marii Janouchovým** a přestěhovali se do novostavby čp. 599, kde v letech 1944 a 1945 zemřeli. Jaroslav Janouch zemřel předčasně roku 1932 ve věku pouhých dvacet devět let a poté tu hospodařila sama vdova Marie se třemi malými dětmi. Brzy nato se ale provdala podruhé za **Františka Nykla** z Kostelce²²⁹⁸. Dnešním majitelem je **Ladislav Nerad**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 23 krejcarů a 2 denáry²²⁹⁹.

- čp. 115 a čp. 116 (№ 22), Jánská a Pražská

První písemná zmínka, o níž můžeme s určitostí říci, že se vztahuje k domu čp. 116 na černokosteleckém Pražském předměstí pochází z 22. února 1616. Jedná se o kupní smlouvu, kterou kupuje tento dům po zemřelém kováři **Vavřinci Závorkovi** myslivec **Jan Jach** za 50 kop

²²⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 309.

²²⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 247 p.v.

²²⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 204.

²²⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 25.

²²⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 221.

²²⁹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 114.

²²⁹⁹ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v prepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

grošů míšeňských²³⁰⁰. Protože byl Vavřínek Závorka kovář, susedila s jeho domem i samotná kovárna (ve smlouvě nazývána verštat, z něm. Werkstatt – dílna), která stávala v levé polovině dnešní stavby (bližší čp. 117). Výše jmenovanou smlouvou zároveň prodal Jan Jach tuto kovárnu za 15 kop grošů míšeňských černokostelecké obci²³⁰¹. Je zcela logické, že obec kovárnu pronajímala. Z dochovaných městských účtů je patrné, že roku 1638 zde byl za roční nájem 1 kopy a 30 grošů míšeňských nájemníkem **Václav Mandejský**, krejčí, *poněvadž kováře nebylo*²³⁰². Následujícího roku 1639 byla kovárna vypálena Švédy a až do jejího prodeje zde nebyl žádný nájemník.

17. dubna 1634 koupil od Jana Jacha dům čp. 116 za sumu 140 kop grošů míšeňských švec **Jiřík Čermák** z Radlic společně se svou manželkou Alžbětou²³⁰³. Roku 1642 s největší pravděpodobností dům vyhořel a Čermákovými již nebyl obnoven²³⁰⁴. Teprve když 1. května 1659 prodala obec výše zmíněnou kovárnu (která vyhořela roku 1657) za 102 kop 38 grošů a 3 peníze míšeňské kováři **Janu Fialovi**²³⁰⁵, koupil Jan Fiala (zřejmě v souvislosti s touto transakcí) 13. června 1659 od Jiřka Čermáka za 18 kop grošů míšeňských pusté Čermákovské místo (de facto stavební parcelu), na kterém znovu vystavěl dům²³⁰⁶. 11. listopadu 1667 koupil tento dům a kovárnu od Jana Fialy za 167 kop 38 grošů a 3 peníze míšeňské kovář **Jiří Suchánek**²³⁰⁷. O dvanáct let později, přesně 3. května 1679, prodal tento dům pro *sešlost věku svého* svému zeti, koláři **Bartoloměji Hanušovi**, koláři, za sumu 168 zlatých rýnských²³⁰⁸. V letech 1686-1689, 1708, 1709 a 1714 se v písemných pramenech uvádí jako černokostelecký radní a v letech 1715-1720 byl dokonce představeným města (zemřel 13. prosince 1720 ve věku 77 let a pohřben byl na hřbitově u kostela sv. Jana Křtitele)²³⁰⁹. 7. srpna roku 1687 obžaloval u soudu Jana, syna Zuzany, podruhně u Lukáše Procházky, z nactiutrhačství²³¹⁰. Bartoloměj Hanuš nejspíše dům velkoryse přestavěl, s největší pravděpodobností již z cihel a kamene. Když totiž o čtyřicet let později (10. června 1720) zdědili dům jeho synové **Václav a Jan Hanušovi**, byl odhadnut na rovných 700 zlatých rýnských²³¹¹. Jan Hanuš působil v Kostelci v letech 1727-1733 jako mladší obecní. 8. května 1733 žádal hejtmana Černokosteleckého panství o zproštění této funkce, jelikož ji vykonává už 6 let a zanedbává pro ni řemeslo. Současně poukazuje, že jsou jiní sousedé, kterým

²³⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 184.

²³⁰¹ Tamtéž.

²³⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1638), č.k. 31.

²³⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 207.

²³⁰⁴ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

²³⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 218.

²³⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 219.

²³⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 247-248.

²³⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 268.

²³⁰⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73-74.

²³¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 523.

²³¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 271 p.v.-272.

by tato povinnost patřila, a jmenovitě uvádí Bartoloměje Macha a Jakuba Černého. Hejtman jeho žádosti vyhověl²³¹². 26. ledna 1743 prodal Jan Hanuš tento dům **Kateřině Jenčíkové** za pouhých 90 zlatých rýnských²³¹³. Kateřina Jenčíková prodala ovšem dům čp. 116 již 21. února 1754 **Antonínu Bílkovi** za odhadní cenu 650 zlatých rýnských²³¹⁴. Po smrti Antonína Bílka, který zastával roku 1761 funkci staršího rychtáře a v letech 1763-1772 konšela, zdědil tento objekt jeho syn **František Bílek**. 25. května 1800 prodal malý domek patřící k domu čp. 116, tzv. vejminek, za 200 zlatých rýnských **Jakubu Jeklovi** a jeho manželce²³¹⁵. Při přečíslování domů roku 1805 obdržel výměnek číslo popisné 115.

Podle Zlatého urbáře patřila roku 1673 ke kovárně 1 kopa záhonů polí (tj. cca 1,5 ha) a jeho majitel byl povinen dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 9 grošů a 3/4 peníze míšeňské, ze samotného domu museli platit vrchnosti 23 krejcarů a 2 denáry a obci 20 grošů míšeňských²³¹⁶.

čp. 115

Po smrti svého manžela hospodařila na tomto domě vdova Dorota Jeklová. Když dorostl její syn **Jakub Jekl**, předala mu 17. prosince 1827 otcovský dům v hodnotě 99 zlatých a 30 krejcarů do plného užívání²³¹⁷. Neznámou kupní smlouvou se potom objekt dostal do držení manželů **Františka a Terezie Benešových**. Nevíme, jak dlouho Benešovi dům vlastnili. 15. března 1838 ho převedli kupní smlouvou za 216 zlatých na **Jakuba a Marii Novákovy**²³¹⁸. Když dospěl jejich syn **Jan Novák**, darovali jemu a jeho nevěstě, Anně ovd. Jandové, 8. října 1859 domek čp. 115 v ceně 160 zlatých jako svatební dar²³¹⁹. Pro mladou rozrůstající se rodinu se ale stavení stalo brzy malým, a tak jej Novákoví 26. dubna 1868 postoupili kosteleckým podnájemníkům **Františku a Anně Cikánovým** za 380 zlatých²³²⁰. Snad to byl jen spekulativní kup, protože objekt obratem ruky už 21. října 1868 prodali za částku 400 zlatých postarším **Václavovi a Alžbětě Pačesovým** (Václav byl knížecím hajným v Jevanech) víceméně na dožití²³²¹. Po smrti manžela v listopadu 1875 zde nejprve hospodařila sama vdova, která ale 31. prosince 1880 převedla prodejem dům čp. 115 na **Josefa a Antonii Vosátkovy** a sama pak dožila v nedalekém čp. 111.

²³¹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 209.

²³¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 417-418.

²³¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 421-422.

²³¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 326.

²³¹⁶ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²³¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 95.

²³¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 11.

²³¹⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 317.

²³²⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 531.

²³²¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 531.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Až do počátku dvacátého století se tu pak vystřídalo hned několik majitelů – od Vosátkových tento objekt koupili 20. července 1886 **Alois a Marie Vejvodovi** z Kostelce. O deset let později, přesně 18. prosince 1897, se koupí stal zdejším vlastníkem **Jan Mikulec** z čp. 184, který ho 10. ledna 1901 prodal nezletilé **Marii Trnkové** z Kostelce. Marie tady nežila ani dva roky a 7. listopadu 1902 od ní koupila dům **Marie Šindelářová**, která ho pak po šesti letech (26. února 1908) odprodala **Marii Hynkové** z čp. 38. Tímto zápisem končí záznamy v pozemkové knize k domu čp. 115²³²². Dnes je v držení **Dany Prknové** z čp. 845. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

čp. 116

Dne 8. března 1811 prodal František Bílek i objekt čp. 116 – za 17.900 zlatých **Karlu Skálovi**²³²³. Ten ale dům podržel pouze do 6. listopadu 1816, kdy jej kupní smlouvou převedl na manžele **Josefa a Kateřinu Gürtlerovy** za částku 4600 zlatých²³²⁴. Žili zde až do své smrti. Pro sešlost věku předali 10. dubna 1839 tento objekt v hodnotě 2400 zlatých svému synovi a snaše, **Leopoldu a Barboře Gürtlerovým**²³²⁵, vyměnili si zde ale doživotní bydlení. Mladí Gürtlerovi zde pravděpodobně ani nežili a část objektu pronajímali. Teprve po smrti svých rodičů prodal Leopold 24. března 1851 dům čp. 116 za 6000 zlatých manželům **Jakubu a Barboře Lichtensternovým** z Krupě²³²⁶. Velice brzy nato, již 6. června 1852, se ale na domě zakoupili **Josef a Rozálie Baštovi** z Kostelce za trhovou cenu 6400 zlatých²³²⁷. Josef byl činný i v městské samosprávě – od roku 1859 do roku 1864 byl totiž kosteleckým prvním radním, tedy přímým zástupcem starosty a prvním mezi všemi zastupiteli, a potom ještě krátce od roku 1867 až do své smrti zasedal v městské radě²³²⁸. Baštovi tady žili až do konce života. Nejprve zemřela už v květnu 1854 Rozálie ve věku pouhých třicet pět let, a poté, co 17. července 1870 zemřel i Josef Bašta, přiřkl místní okresní soud tento dům v hodnotě 7000 zlatých nezletilému synovi **Josefu Baštovi**²³²⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Josef († 1907) tady bydlel se svou rodinou přes třicet let. Během svého života ale zděděnou nemovitost obrovsky zadlužil a postupně nebyl schopný své

²³²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 115.

²³²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 217.

²³²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 52.

²³²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 11.

²³²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 302.

²³²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 20.

²³²⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 80.

²³²⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 195.

dluhy splatit. Nakonec mu byl dům exekuoován a ve veřejné dražbě 30. dubna 1904 prodán **firmě Zvěřina a Holub**. Tato firma překvapivě objekt ihned neprodala, ale podržela jej až do roku 1917. 5. března t. r. pak dům odkoupili manželé **František a Marie Michalovi**, kteří ho po čtyřech letech (19. července 1921) prodávají místnímu obchodníkovi a hostinskému **Eduardu Pfeiferovi**. Z neznámých důvodů se později rozhodl tento objekt prodat, a tak ho 8. června 1926 převedl prodejem na manžele **Bedřicha a Marii Růžičkovy**. Růžičkovi tady potom žili až do své smrti (1949 a 1959), ještě před ní ale 28. ledna 1949 převedli dům čp. 116 na svého syna **Bedřicha Růžičku ml.**, který 2. června 1950 daroval jeho jednu polovinu své manželce Vlastě, která tady žila až do své smrti v srpnu 2005. Dnes je tato nemovitost rozdělena mezi majitelky tak, že $\frac{2}{6}$ vlastní **Jitka Zahradníková** z Prahy-Vinohrad a zbylé $\frac{4}{6}$ zde žijící **Dagmar Sedláčková**.

Stavba čp. 116 je barokního původu včetně prvního patra se zachovaným základním rozvrhem dispozice, ale novými stropními konstrukcemi a schodištěm z roku 1909. Křídlo při Jánské ulici je pravděpodobně až klasicistního původu, do roku 1927 bylo jen přízemní a tvořil je zastřešený průjezd do dvora, roku 1927 bylo pak zvýšeno křídlo o první patro. Dům byl zřejmě upravován a opravován ve druhé polovině 19. století (z této doby pochází profilovaná šambrána okna do ulice Jánské, bosáž a lisénové rámce). Roku 1927 došlo při adaptacích v přízemí k zřízení výkladců do Pražské ulice a nové vstupy, nad průjezdem v křídle provedli majitelé první patro, roku 1939 přistavěli garáž a schodiště směrem ke zvonici při kostele sv. Jana Křtitele. Roku 1959 byla upravena okna v prvním patře do Pražské ulice, kde byla původně zleva dvě sdružená okna, jedno okno a dvě sdružená okna. Roku 1961 byl ještě upraven hlavní vstup z ulice Jánské.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 117 (№ 21), Pražská

Dnešní stavba čp. 117 je zakreslena na katastrální mapě z roku 1841 už ve stávající hloubce a šířce objektu. Roku 1936 byl dům přestavěn, došlo k vybourání vnitřního zdiva, snesena obvodová zeď do ulice v přízemí i v patře, nové je i schodiště do patra, k němuž přiléhá v prvním patře terasa do dvora. Roku 1952 byla zrušena výkladní skříň a vyměněna okna.

Dům čp. 117 byl až do poloviny 18. století součástí domu čp. 118, neboli starého špitálu, vystavěného Jaroslavem I. Smiřickým v 90. letech 16. století. Patřil tedy mezi emfyteutní domy (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku). 10. srpna 1761 ovšem prodal Jiří Prosílek část svého domu čp. 118 **Josefu Šádlovi** za 140 zlatých rýnských²³³⁰. Po smrti Josefa Šádla připadl dům jeho manželce Anně Rozině, která se znovu provdala za Františka

²³³⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 19.

Kellera. Německy psanou smlouvou z 22. června 1797 prodala tento dům **Dorotě Delfinové** ze Svatbína za 154 zlaté rýnské²³³¹. Dorota tady bydlela osm let. 14. února 1805 jej převedla kupní smlouvou na manžele **Václava a Rozinu Lacinovy** z Kostelce za 250 zlatých. Krátce nato se ale rozhodli odstěhovat se z neznámých důvodů z města a tento objekt prodali za částku 335 zlatých 12. září 1808 **Janovi Strnadovi**, který tady žil přes dvacet let, ale nezemřel tu. Ve stáří totiž převedl prodejem dům (22. června 1831) za 100 zlatých na místního měšťana **Františka Svobodu**. Byl to snad jen spekulativní kup, neboť ho obratem ruky odprodal za 200 zlatých **Ignácovi Hanušovi**. Spekulativní kup byl ovšem jistě následný prodej domu – 15. dubna 1860 jej zakoupil místní pokřtěný židovský a velice vážený měšťan **Rudolf Bergmann** za 860 zlatých, což snad byla jistá forma splátky za nesplacený dluh. Rudolfův otec byl velmi dobrý obchodník mj. i s realitami – Rudolf po něm zdědil domy čp. 64, 29, 66 a 107. Sám snad pokračoval v otcově tradici, protože později sice některé z nich prodal, ale opět skoupil řadu kosteleckých objektů – kromě tohoto i čp. 22, 95 či 33. Později se finanční situace Hanušových zlepšila, takže už 24. srpna 1860 mohla dcera **Marie Hanušová** odkoupit zpět tento dům za stejných 860 zlatých. Oba její rodiče tu pak zemřeli krátce po sobě roku 1868. Ještě před tím se 14. června 1865 ale Marie provdala za **Karla Hukala**, jemuž také 25. června t. r. darovala dům čp. 117 v hodnotě 200 zlatých²³³².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Také Hukalovi zde žili až do konce života. Po smrti své manželky zde potom od září 1884 hospodařil sám Karel, i když poslední léta života trávil u své dcery **Karolíně Melingerové** († 1950) v domě čp. 103. A právě jí v dědickém řízení po jeho smrti 24. ledna 1914 řízení připadl tento objekt. Nejprve ho pronajímala a po smrti svého manžela, pekařského mistra Josefa Melingera roku 1925 se sem z čp. 103 přestěhovala. Nakonec dům 23. července 1934 prodala manželům **Karlovi a Anastázii Kuldovým**. Po osmi letech jej 10. února 1942 postoupili **Marii Illeové, provd. Jakšové**, která ještě před smrtí prodala dům 14. července 1961 manželům **Františkovi a Emilii Novákovým**²³³³. František pak zůstává majitelem až doposud.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žil trvale pouze jeden člověk.

²³³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 19.

²³³² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 117.

²³³³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 117.

- čp. 118 (№ 20), Pražská

Dnešní budova čp. 118 je barokního původu, ovšem byla v druhé polovině 19. století přestavěna, byly vyměněny stropní konstrukce v přízemí a patře a upraveno průčelí.

Na místě dnešního čp. 118 na Pražském předměstí, vedle hostince U zlatého bažanta, byl roku 1595 vybudován Jaroslavem I. Smiřickým ze Smiřic první černokostelecký **špitál** pro sedm osob. Jak se měl tento špitál vydržovat, nařídil osobně zvláštním listem přiloženým k závěti. Než ovšem mohla být tato listina zapsána do Zemských desek, ztratila se. Podle Zlatého urbáře se špitál vydržoval z knížecího důchodu a různých pokut. V budově špitálu, zděné přízemní stavbě se šindelovou střechou, byla podle Zlatého urbáře jedna světnice a čtyři komory, roku 1714 pak velká klenutá světnice a 6 komor²³³⁴. Později sloužil špitál i jako nemocnice. Ovšem hygiena a podmínky zde musely být značně nevyhovující, neboť zde například od 4. ledna do 15. února 1666 zemřelo 6 osob, mezi nimiž byly 3 děti. Roku 1714 nařídil vévoda Tomáš Emanuel Savojský, aby byl špitál rozšířen pro 6 osob mužského a 6 ženského pohlaví a obyvatelé špitálu aby byli zaopatřeni stravou, šatstvem a dřevem²³³⁵. Roční náklad poté činil 450 zlatých! Roku 1726 se rozhodla Marie Terezie Savojská postavit špitál nový, a proto vrchnost prodala roku 1728 budovu starého špitálu za 120 zlatých rýnských nadlesnímu Černokosteleckého panství **Václavu Ignáci Grillovi**²³³⁶. Tento panský úředník se za dobu své služby velmi zadlužil – nějakou menší částku dlužil ve městě téměř každému – a nakonec dospěl i ke zpronevěře vrchnostenských peněz²³³⁷, za což byl souzen a zbaven úřadu. Neznámým způsobem (snad exekucí a následnou dražbou) přešel objekt před rokem 1744 do majetku černokosteleckého měšťana **Vojtěcha Světeckého**. Od něho jej koupil 28. srpna 1757 **Jiří Prosílek** za 200 zlatých rýnských²³³⁸. Nedržel ho ale dlouho – nejprve prodal roku 1761 jeho jednu polovinu (čp. 117) Josefu Šádlovi a následně 13. února 1763 druhou polovinu (čp. 118) **Ondřeji Haynovi** za 280 zlatých rýnských²³³⁹. Budova bývalého špitálu patřila v Kostelci mezi výstavnější domy, takže se tu majitelé moc nestřídali. Ondřej Hayn tady žil přes padesát let až do své smrti, po níž objekt v ceně 280 zlatých zdědila 27. června 1810 pozůstalá dcera **Josefa, provd. Procházková**. V této době ale už byla ve vyšším věku, a tak dům 15. října 1811 prodala za 60 zlatých svému zeti a dceři, **Janovi a Eleonoře Pontovým**, vymínila si tu ovšem doživotní bydlení. Také Pontovi zde žili až do stáří. Na stará kolena ale 5. ledna 1839 prodali dům místnímu staviteli, **Matějovi a Karolíně Kurkovým** za 298 zlatých. Matěj Kurka byl ve své době v Kostelci velmi žádaným stavitelem a takřka všechny domy

²³³⁴ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²³³⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 13-14.

²³³⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 14.

²³³⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 30, inv. č. 432; jen cechu truhlářů např. dlužil 50 zlatých.

²³³⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 18.

²³³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 19.

postavené nebo přestavené zde v této době, včetně čp. 118, navrhoval právě on. Už o čtyři roky později, 27. srpna 1843, jej však prodali za 1000 zlatých manželům **Františkovi a Barboře Hrbkovým** († 1879 a 1881). Hrbkovi tu také žili až do konce života, přes třicet let. Když František překročil osmdesátku, rozhodl se 7. dubna 1874 předat dům v hodnotě 600 zlatých svému synovi **Josefu Hrbkovi**²³⁴⁰.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Poté, co se Josef Hrbek oženil, daroval 26. srpna 1879 své manželce **Veronice Hrbkové** jednu polovinu domu. Oba vlastnili objekt až do smrti, po níž zde nejprve roku 1906 hospodařila sama vdova (jeho část ale pronajímala a v těchto prostorách byla roku 1910 zřízena první tiskárna ve městě, už roku 1911 ale byla přesunuta do vlastní budovy čp. 48) a po jejím skonu byl rozdělen 29. prosince 1913 rovným dílem mezi jejich děti **Josefa Hrbka, Boženu Hrbkovou a Jana Hrbka**. Ti ho později (18. července 1918) prodali manželům **Jindřichovi a Františce Tupcovým**. Když potom dospěla jejich dcera **Anna Tupcová**, darovali jí 17. dubna 1934 rodiče tento objekt²³⁴¹. Po roce 1989 koupili dům ve velmi špatném stavebním stavu napůl manželé **ak.arch. Jiří a Olga Andrlovi** a **ak.arch. Jan a ak.mal. Naděžda Čančíkovi**, kteří jej celý velmi citlivě zrekonstruovali a adaptovali pro účely Hotelu Zvon. Postupně ovšem přestalo být toto zařízení rentabilním, a tak přistoupili v průběhu roku 2007 k prodeji objektu, jehož novým majitelem se stal **Tomáš Smrčka**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 119 (№ 19), Pražská

Na katastrální mapě z roku 1841 je zakreslena dnešní budova čp. 119 spolu s čp. 560 jako jediný dům, ustupující na jižní straně z uliční čáry. Dům byl přistavěn k jihu v druhé polovině 19. století. Do roku 1929 došlo k jeho rozdělení na dvě popisná čísla, a tehdy bylo zřejmě adaptováno i čp. 119. V letech 1927-1929 byl dům čp. 119 zvyšován na jednopatrový s podkrovím. Tehdy majitelé vybourali v přízemí obvodovou zeď do ulice Pražské, spolu se dvěma příčkami v uličním traktu, a vytvořili novou dispozici. Do roku 1954 bylo přízemí opět upravováno a tohoto roku došlo ke změně okenních otvorů v průčelí do ul. Pražské.

Poprvé se dům čp. 119 v gruntovní knize uvádí 26. dubna 1621, kdy se jej ujal po zemřelé **Janě Jančárce** její zeť (manžel dcery Kateřiny) řezník **Matěj Světický** za 45 kop grošů českých²³⁴². Roku 1636 je ale už Matěj Světický mrtvý, neboť 1. května toho roku byla sepsána

²³⁴⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha, inv. č. 3331, dům čp. 118.

²³⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 118.

²³⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 180.

svatební smlouva mezi **Matějem Svobodou Radlickým**, původně zvaným Rosypal, a ovdovělou Dorotou Světickou, kterou Dorota učinila ze svého druhého manžela za 70 kop grošů míšeňských spolumajitele domu čp. 119²³⁴³. Matěj Svoboda působil jako panský úředník – nejprve zastával úřad purkrabího panství a 19. února 1655 byl dokonce jmenován obilním písařem Černokosteleckého velkostatku²³⁴⁴. Roku 1639 byl tento dům vypálen Švédy. Podruhé v tomto období vyhořel dům 7. května 1659²³⁴⁵. Po Matějově smrti zdědil spáleniště jeho syn **Simeon Karel Svoboda**, autor již zmiňovaného Zlatého urbáře. Protože v této době již vlastnil výstavný dům čp. 47 na rynku, prodal spáleniště na Pražském předměstí 15. srpna 1660 za 20 kop grošů míšeňských **Janu Močálkovi**²³⁴⁶. Jan Močálek tento dům znovu vystavěl – převážně ze dřeva. Brzy však zemřel. 30. dubna 1666 dům totiž kupuje od Doroty, Jana a Jiříka, sirotek po řvdově Juditě Močálkové za 46 kop grošů míšeňských krejčí **Jan ml. Svoboda**²³⁴⁷. Ani Jan Svoboda ale nevlastnil tento dům dlouho. Po jeho smrti jej 19. dubna 1675 koupil přímý předek autora této studie, švec **Pavel Ferster**, původem z Lomnice nad Lužnicí, za 52 kop gr. míšeňských²³⁴⁸. Roku 1673 byli manželé Pavel a Magdalena Fersterovi žalováni černokosteleckým měšťanem Bartolomějem Hanušem pro urážku na cti²³⁴⁹. Od Pavla Ferstera († 1694) koupil tento dům 16. října 1687 **Vít Kužel** taktéž za 52 kop grošů míšeňských²³⁵⁰. V letech 1678-1689 a 1708 zastával funkci konšela²³⁵¹. 22. května 1710 se domu čp. 119 ujal po smrti svého otce **Matěj Kužel**, tkadlec. Matka Anna si zde vymínila doživotní bydlení²³⁵². Matěj Kužel vlastnil tento dům téměř třicet let. Ve srovnání s jeho nástupcem, který vlastnil čp. 119 ještě o 20 let déle, to ovšem není doba nijak závratná. Oním nástupcem byl **Pavel Wimr**, který koupil dům od Matěje Kužela 20. června 1739 za 70 zlatých rýnských²³⁵³. Pavel Wimr se v písemných pramenech uvádí v letech 1751-1757 jako konšel. **Jan Wimr**, syn zesnulého Pavla Wimra, se tohoto domu ujal až 9. ledna 1792 za 100 zlatých²³⁵⁴. Po třech letech, 2. ledna 1795, ho následně prodal **Františku Šámalovi** za 171 zlatých rýnských²³⁵⁵. Ani František Šámal (který v Kostelci zastával v letech 1812-1816 úřad staršího přísežného, čili druhý nejvyšší post ve městě a od roku 1816 do roku 1824, kdy se poděkoval pro stáří, dokonce i úřad samotného purkmistra) a jeho manželka Dorota nevlastnili tento objekt delší dobu. 28. dubna 1800 ho totiž prodali manželům **Janovi a Dorotě Drozdovým**

²³⁴³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 56.

²³⁴⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 279-280.

²³⁴⁵ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

²³⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 223.

²³⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 223 p.v.-224.

²³⁴⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 262-263.

²³⁴⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 48.

²³⁵⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 264-265.

²³⁵¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²³⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 265 p.v.-266.

²³⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 267.

²³⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 151.

²³⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 179.

za 400 zlatých rýnských²³⁵⁶. Od manželů Drozdových koupili dům už 22. listopadu 1809 **Kašpar a Alžběta Peškovi** za částku 830 zlatých²³⁵⁷. Dům podrželi pouze do 30. prosince 1817, kdy jej kupní smlouvou převedli na **Václava a Ludmilu Belingerovy** za rovných 1000 zlatých²³⁵⁸. Ti ale objekt obratem ruky prodali již 24. června 1818 za 950 zlatých manželům **Antonínu a Magdaleně Hallerovým**²³⁵⁹. Ani oni ale nevlastnili dům až do smrti. 1. července 1830 ho totiž prodali **Janu a Barboře Bukvicovým** za 490 zlatých²³⁶⁰. Když Barbora Bukvicová ovdověla, rozhodla se postoupit 3. dubna 1851 kupní smlouvou celý dům **Václavu a Kateřině Novotným** za sumu 790 zlatých²³⁶¹. Když později dospěl jejich syn **Jan Novotný**, darovali mu a jeho snoubence Marii Hanuškové rodiče 23. září 1868 tento objekt v celkové hodnotě 810 zlatých²³⁶².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po třinácti letech (22. října 1881) Novotní tento dům prodali manželům **Františkovi a Marii Chmelíkovým** a za utržené peníze si postavili domek čp. 420. Ani Chmelíkovi nevlastnili objekt až do své smrti – 13. dubna 1896 ho totiž prodejem převedli na **Josefa a Antonii Vošatkovy**, po dvou letech, přesně 25. dubna 1898, jej totiž zase prodali manželům **Antonínu a Anně Reinigerovým** z Kostelce. Už 24. května 1902 objekt čp. 119 opět změnil majitele – zakoupila se tu **Cecilie Mořinglová** a Reinigerovi se odstěhovali z města. Cecilie si musela na zakoupení domu půjčit, ale nebyla schopna tento dluh (1960 korun) splatit. Nakonec jí byl exekvován a 29. prosince 1904 ve veřejné dražbě prodán věřitelce **Antonii Charvátové**. Antonie zde nežila a zanedlouho – 12. února 1907 – ho prodejem postoupila manželům **Aloisi a Julii Ulomovým** z Kostelce, kteří zde žili sedm let. 29. prosince 1914 prodali dům čp. 119 postarším **Václavu a Marii Fuchsovým** a za utržené peníze koupili vyhlédnutý objekt čp. 106. Dalšími zdejšími vlastníky se koupí 16. dubna 1924 stali **Jaroslav a Růžena Tůmovi**. Manželé Tůmovi zde žili až do své smrti (r. 1959 a 1966). Ještě před ní ale 10. března 1951 darovali dům svému synovi a snaše, **Miloslavu a Anně Tůmovým**²³⁶³. Dnes ho vlastní **Irena Vyhnalová** z čp. 358. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 9 krejcarů a obci 30 grošů²³⁶⁴.

²³⁵⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 304.

²³⁵⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 143.

²³⁵⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 83.

²³⁵⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 77.

²³⁶⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 78.

²³⁶¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 263.

²³⁶² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 524.

²³⁶³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 119.

²³⁶⁴ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

- čp. 120 (№ 18), Pražská

Dům čp. 120 byl původně součástí sousedního objektu čp. 121, takže nejstarší dějiny mají oba dva domy společné. Roku 1914 majitelé přestavěli původní krám na dva pokoje s chodbou a roku 1966 upravili vnitřní dispozici, okenní otvory a vyměnili stropy a podlahy.

Po smrti svého manžela prodala 4. března 1807 vdova Anna Šámalová svůj dům za 650 zlatých manželům **Janu a Anně Režným**²³⁶⁵. Po smrti obou rodičů přešel objekt v dědickém řízení (podle verdiktu z 30. srpna 1834) na dceru **Annu Režnou**²³⁶⁶. Ta ovšem nevlastnila domek dlouho, protože brzy nato zemřela. Její pozůstalost v celkové hodnotě 763 zlatých zdělila 10. června 1836 její tříletá nemanželská dcera **Barbora Režná**²³⁶⁷. Je obecně známo, jaká byla dětská úmrtnost v této době. Bohužel ani Barbora se nedožila dospělosti. K tomu navíc dům čp. 120, s největší pravděpodobností ještě dřevěný, roku 1839 do základu vyhořel. Spáleniště zdědil 27. dubna 1846 po zemřelé Barboře bratr její matky, **Jan Režný**²³⁶⁸, který dům zcela nově vystavěl. Později se snad jemu a jeho manželce Terezii zdál objekt příliš malý, a tak ho 15. ledna 1870 vyměnili s manželi **Františkem a Kateřinou Rohožkovými** za jejich novostavbu čp. 313²³⁶⁹. Ti tady žili téměř sedm let. 21. listopadu 1876 však dům prodali novousedlíkovi **Františku Pauerovi** a odstěhovali se z města. Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Když se pak František roku 1882 oženil, daroval jednu jeho polovinu své manželce **Aloisii Pauerové**. Oba tady potom žili až do konce života. Po Aloisině smrti připadl tento objekt 9. listopadu 1942 její dceři **Boženě Pauerové** († 1964). Z roku 1943 pochází věcné břemeno spočívající v právu zdejších majitelů používat uličku při domě čp. 560²³⁷⁰. V současné době je dům napůl v držení zde žijících **Růženy a Pavla Belzových**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 121 (№ 17), Pražská

Historie dnes barokního domu čp. 121 na černokosteleckém Pražském předměstí se začala odvíjet 12. března 1669, kdy tehdejší vrchní černokostelecký porybný Simeon Karel Svoboda prodal, na místě svého otce Matěje Svobody a své sestry Salomeny, část pozemku od shořelého domu čp. 119 **Václavu Strakovi** za 20 kop grošů míšeňských²³⁷¹. Václav Straka na tomto místě vystavěl převážně dřevěný dům a až do roku 1672 byl osvobozen od všech daní. 24. března 1673

²³⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 49.

²³⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 5.

²³⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 138.

²³⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 60.

²³⁶⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 596.

²³⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 120.

²³⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 254-255.

pohnal Václav Svoboda k soudu černokosteleckého podruha Tomáše Sadílka pro urážku na cti²³⁷². 31. března 1677 koupil tento dům za 60 kop grošů míšeňských krejčí **Mikuláš Svoboda** (nastala tak paradoxní situace, protože hned čtyři domy na této straně města vlastnili příslušníci rodu Svobodů, kteří ovšem nebyli nijak vzájemně pokrevně spřízněni)²³⁷³. Mikuláš Svoboda, který roku 1689 zastával úřad černokosteleckého konšela²³⁷⁴, splácel dům čp. 121 až do roku 1701. Ve své závěti z 15. března 1718 jej odkázal svému nejstaršímu synovi **Janu Svobodovi**²³⁷⁵ a zemřel ještě téhož dne ve věku 76 let. Jan Svoboda ovšem záhy umírá, a tak tento dům kupuje 25. června 1725 jeho bratr **Karel Svoboda** za 63 kop grošů míšeňských²³⁷⁶. Také Karel Svoboda byl v letech 1747-1748 jedním z dvanácti kosteleckých konšelů²³⁷⁷. Při velkém požáru, který vypukl na Pražském předměstí 10. února 1756, lehl popelem i dům čp. 121. A právě přibližně v této době umírá i Karel Svoboda. Jeho dědicové prodali obratem ruky spáleniště 16. března 1756 za 50 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanovi **Františku Schützovi (Šicovi)**²³⁷⁸. Na konci roku 1760 František Schütz zemřel a jeho dům byl řádně ohodnocen. Samotný objekt se zahrádkou o rozměrech 34 loktů délky a 22 loktů šířky (20 x 13 metrů) byl odhadnut na 144 zlaté rýnské, vnitřní zařízení domu na 60 zlatých 36 krejcarů²³⁷⁹. Františkův syn **Jan Schütz** ovšem 31. ledna 1761 prodal jednu část (№ 18) zděděného domu manželům **Josefovi a Anně Šámalovým**²³⁸⁰. Druhou část domu (№ 17) obýval i nadále Jan Schütz. Při prvním číslování domů roku 1771 obdržela každá z částí své vlastní číslo popisné.

Neznámou kupní smlouvou přešel později dům čp. 121 do vlastnictví manželů **Jana a Barbory Charouskových**²³⁸¹. Po smrti svého manžela Jana Charouska předala vdova Barbora 8. února 1808 objekt čp. 121 své dceři a zeti **Josefu a Barboře Vodňanským** za 170 zlatých²³⁸². Ti ho ovšem podrželi jen krátce. Už 18. prosince 1810 totiž prodávají manželé Vodňanští tento dům **Janovi a Magdaleně Literovým** za kupní částku 700 zlatých²³⁸³. Časem se snad stal objekt pro Literovy nevyhovujícím, a tak jej 16. března 1823 prodali za pouhých 100 zlatých měšťanu **Josefu Hávovi**²³⁸⁴. Ve své závěti z 27. května 1837 ustanovil za dědičku svého domu na Pražském předměstí svou druhou manželku **Marii Hávovou**²³⁸⁵. Krátce nato dům vyhořel. Spáleniště

²³⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 522.

²³⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 255 p.v.-257.

²³⁷⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 73.

²³⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 257 p.v.-258.

²³⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 258 p.v.-260.

²³⁷⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. I. 1912, s. 74.

²³⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 451-452.

²³⁷⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 526-527.

²³⁸⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 528.

²³⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 66.

²³⁸² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 66.

²³⁸³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 199.

²³⁸⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 201.

²³⁸⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 93.

převedla Marie kupní smlouvou z 12. července 1839 na černokosteleckého měšťana **Františka Philippiho** za sumu 160 zlatých²³⁸⁶. Nevíme, zda se František Philippi vůbec pustil do obnovy nemovitosti, jisté ale je, že pokud ano, bylo to nad jeho finanční možnosti, protože už 1. listopadu 1839 prodal vyhořelý dům manželům **Josefu a Kateřině Erbenovým** za 192 zlaté²³⁸⁷. Víme, že Erbenovi objekt znovu obnovili. Podrželi ho však jen do 27. června 1844, kdy svůj *nově vystavěný dům* prodali za částku 1650 zlatých (!) **Terezii Ripkové (Rybkové)**, manželce důchodního správce knížete Lichtenštejna na Ratajském panství²³⁸⁸. Když potom Terezie Ripková 7. září 1855 zemřela bez dědiců, byl dům postoupen do veřejné dražby. V ní ho 26. prosince 1855 koupil **Antonín Jandůrek** z Kostelce za částku 1786 zlatých²³⁸⁹. Je jasné, že Antonín Jandůrek nekupoval dům čp. 121 pro sebe, ale za účelem dalšího prodeje. Snad jej částečně stavebně upravil a 30. července 1857 prodal celý objekt za 3000 zlatých **Josefu Stoupovi** z Kostelce²³⁹⁰. Ten dům podržel pouze do 23. února 1861, kdy jej kupní smlouvou převedl na **Jana Zindulku** za částku 2000 zlatých²³⁹¹. I v 60. letech 19. století se zdejší majitelé střídali v rychlém sledu – nejprve jej manželé Zindulkovi prodali 4. července 1862 Němcům **Josefu a Anně Tronnerovým** za částku 2450 zlatých²³⁹². Nežili tu ovšem dlouho, neboť už 5. ledna 1866 převedli dům trhovou smlouvou na svého příbuzného **Leopolda Tronnera** za 2500 zlatých²³⁹³. Než se sem ale stačil přestěhovat, Leopold 20. června 1866 zemřel. V následném dědickém řízení přiřkl místní Smíšený okresní úřad tento objekt jeho synovi **Juliovi Tronnerovi**²³⁹⁴. Ten ovšem neměl v úmyslu přestěhovat se do Kostelce, a tak nás nepřekvapí, že 1. září 1868 prodává zděděnou nemovitost německy psanou smlouvou **Marii Schmittové**, manželce úředníka místního okresního soudu, za 2400 zlatých²³⁹⁵.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po její smrti ho 6. května 1892 zdědila její jediná dcera **Karolína Schmittová**. Kromě kosteleckého domu vlastnila ještě rozsáhlé a velmi cenné pozemky v Českém Brodě. V našem městě byla známá jako staromódně oblékaná a chudobně žijící žena, ačkoliv její jmění činilo v době smrti 300.000-500.000 Kč; zároveň zde vyučovala hru na klavír. Ještě větší podiv vzbudila její závěť z roku 1939, kterou sama napsala. Téměř všechno své jmění v ní odkázala **Spolku k ochraně zvířat pro země Protektorátní Čechy a Morava v Praze**, městu Kostelci odkázala jen několika stokorunovou částku s podmínkou, že za ně má pečovat o

²³⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 7.

²³⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 52.

²³⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 95.

²³⁸⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 300.

²³⁹⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 29.

²³⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 495.

²³⁹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 108.

²³⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 391.

²³⁹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 505.

²³⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 519.

hrob jejích rodičů. Svůj odkaz vysvětlila tak, že pes jí byl celý život nejvěrnějším přítelem. Na tehdejší dobu bylo také neobvyklé přání nechat se po smrti zpopelnit. Spolek pochopitelně obratem dům prodal 29. května 1940 **Antonii Winterové** z Kostelce čp. 254, která se ve stáří rozhodla prodat jej a odstěhovat se z města. A tak se zde 2. července 1958 zakoupili manželé **Václav a Helena Růžičkovi**²³⁹⁶. Dnes dům vlastní jejich syn a snacha, **Ing. Pavel a Eva Růžičkovi**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žila trvale pouze jedna osoba.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 17 krejcarů a 3 denáry²³⁹⁷.

- čp. 122 (№ 16), Pražská

Dnešní budova čp. 122 (a později od ní oddělené i čp. 730) je barokního původu, kdy byla pravděpodobně jen přízemní. O první patro byla zvýšena, prodloužena a rozšířena o levé dvorní křídlo roku 1897²³⁹⁸. Roku 1927 byla zvýšena část levého dvorního přízemního křídla v části napojení na hlavní budovu (přistavění jedné místnosti), roku 1933 došlo ke zboření části levého dvorního křídla a výměně stropní konstrukce a krovu v levém dvorním křídle. Dále majitelé upravili i hlavní objekt. Roku 1938 byly zřízeny dva nové výkladce v uličním průčelí, po obou stranách vjezdu, a roku 1966 bylo znovu přestavěno levé dvorní křídlo.

První písemná zmínka o domu čp. 122 pochází z 9. dubna 1624. Tehdy tento dům v hodnotě 40 kop grošů míšeňských zdědil po zemřelém **Jakubu Kožešníkovi** jeho zeť **Tomáš Posel**²³⁹⁹. Roku 1642 dům lehl popelem, ovšem následně byl znovu vystavěn. Neznámou smlouvou potom přešel dům na Jana Kolínského a jeho manželku Annu. 19. října 1649 jej jeho tehdejší majitel **Jan Kolínský** s manželkou Annou prodal i se štěpnou zahradou **Mikuláši Staňkovi** a Barboře, manželce jeho, za 24 kop gr. míšeňských²⁴⁰⁰. Podruhé dům shořel 7. května 1659²⁴⁰¹. V tomto období ještě nebyla příjmení pevně fixována, a není proto divu, že když 20. února 1664 koupil tento dům za 40 kop grošů míšeňských sedlář **Jindřich Žalud**, sedlář, stal se z Mikuláše Staňka Mikuláš Kaňka²⁴⁰². 1. března 1687 koupil ten dům od Jindřicha Žaluda **Lorenc (Vavřinec) Karásek** za 35 kop grošů míšeňských, přičemž Jindřich zemřel následně už 23. března²⁴⁰³. Od Lorence Karáska koupil tento dům 25. dubna 1699 za 85 kop gr. míšeňských **Kryštof Veselý**,

²³⁹⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 121.

²³⁹⁷ SOKA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²³⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

²³⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 190.

²⁴⁰⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 209.

²⁴⁰¹ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120.

²⁴⁰² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 210.

²⁴⁰³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 211 p.v.-212.

řezník²⁴⁰⁴. Kryštof Veselý zastával roku 1712 funkci rychtáře a v letech 1708, 1715, 1717, 1720, 1721, 1725 a 1726 se uvádí jako radní²⁴⁰⁵. Je ovšem zarážející, že podle Tereziánského katastru byl tento dům roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný²⁴⁰⁶. Ve městě se postupně začalo Kryštofovi říkat místo Veselý, Kryštof „Světelský“. Pod tímto příjmením byl zapsán i do matriky zemřelých (zemřel 3. dubna 1729 ve věku 70 let).

Jako další majitel tohoto domu se uvádí **Vojtěch Světelský**, který se ho ujal 9. prosince 1737 po zesnulých rodičích, kšaftem odkázaný, za 111 zlatých a 40 krejcarů²⁴⁰⁷. Řezník Vojtěch Světelský, který se roku 1748 připomíná v pramenech jako rychtář a mezi lety 1758-1763 jako konšel, přistavěl k čp. 122 špýchar. Příliš dlouho však tento dům nevlastnil, neboť již 24. prosince 1743 ho prodal **Václavu Baumgartnerovi**, mistru truhlářskému a příslušníku starého černokosteleckého rodu, za 143 zlaté rýnské²⁴⁰⁸. 10. února 1756 celý dům vyhořel a byl následně vystavěn z cihel a kamene. Václav Baumgartner, který působil v letech 1766-1772 v městské správě jako starší rychtář²⁴⁰⁹, po sobě nezanechal mužského potomka, a proto 17. března 1780 předala vdova po Václavu Baumgartnerovi tento dům svému zeti **Františku Hofferovi** za 140 zl. rýnských a vymínila si doživotní byt a stravu²⁴¹⁰. Když 25. července 1826 rozděloval svůj majetek, odkázal dům čp. 122 v celkové hodnotě 280 zlatých svému synovi **Antonínu Hofferovi**²⁴¹¹. Ten tu se svou manželkou Annou žil až do stáří, kdy se rozhodli dům prodat a přestěhovat se „do něčeho menšího“. 27. února 1861 ho tedy prodali manželům **Františku a Terezii Boháčkovým** za vysokou kupní částku 1850 zlatých²⁴¹² a dožívali potom v čp. 111 a 124. Boháčkovi potom 28. ledna 1872 předali nemovitost svému synovi a snaše, **Vojtěchu a Barboře Boháčkovým**, ovšem žili tu i nadále²⁴¹³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti manželky se Vojtěch rozhodl dům prodat, a tak se 29. října 1885 stali novými majiteli místní židovští manželé **Vilém a Františka Kohnovi**, kteří si tu zařídili prosperující obchod se smíšeným zbožím. Vlastníky zůstali také až do konce života – nejprve roku 1916 zemřela Františka a na podzim 1923 i Vilém Kohn. V následném dědickém řízení přiřkl místní okresní soud dům 6. prosince 1923 pozůstalému synovi **Rudolfu Kohnovi**. V atmosféře houstnoucích protizidovských nálad se Rudolf rozhodl ke kroku, od kterého si snad

²⁴⁰⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 213.

²⁴⁰⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²⁴⁰⁶ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500.

²⁴⁰⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 391.

²⁴⁰⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 392 p.v.

²⁴⁰⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 75-76.

²⁴¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 77.

²⁴¹¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 59.

²⁴¹² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 497.

²⁴¹³ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 173.

sliboval lepší zajištění svého majetku – 19. září 1938 totiž přepsal svoji polovinu domu na manželku **Martu Kohnovou**, rozenou Lawetzkou. Bohužel ani oni neunikli osudu většiny židovských občanů našeho města za nacistické okupace – nejprve byli roku 5. června 1942 odvezeni s oběma syny a dcerou do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 107 až AAb 111), kde pak Rudolf umírá už 12. června. Ještě předtím byla ovšem na jejich majetek uvalena dle nařízení říšského protektora z 21. 6. 1939 nucená správa (správcem byl ustanoven Otto Leisenheimer z Kolína II). Obě ženy z rodiny Kohnovy zemřely v plynové komoře vyhlazovacího tábora v Trawnících už 12. června 1942 a synové v plynové komoře v Majdánku v červenci a srpnu téhož roku. Po smutném konci manželů Kohnových byl z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhování židů v Praze) z 6. října 1944 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu) a byla zrušena nucená správa. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**. Protože nikdo z rodiny původního majitele nepřežil, přidělil 2. února 1951 Osidlovací úřad a Fond národní obnovy dům manželům **Václavu a Anně Dvořákovým** ze sousedního domu čp. 730, čímž došlo k fyzickému spojení obou staveb. Ti 9. prosince 1960 prodali stavbu čp. 122 napůl mezi budoucí manžele, novousedlého **Jana Dvořáka a Kristínu Lippertovou** (která byla původně zaměstnankyní Václava Dvořáka v jeho zdejších obchodě)²⁴¹⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 23 krejcarů a 2 denáry a obci 20 grošů míšeňských²⁴¹⁵.

- čp. 123 (№ 15), Gen. Vedrala Sázavského

Na katastrální mapě z roku 1841 je tato budova zakreslena jako dvoukřídlý objekt s křídly odlišného půdorysu od stávajícího stavu. Hlavní obytné křídlo orientované kolmo k ulici i druhé hospodářské křídlo bylo zřejmě nově postaveno až po polovině minulého století, do roku 1873. Roku 1927 byla upravována dispozice v obytném křídle a nově vytvořeny dva okenní otvory.

Vznik domu čp. 123 můžeme snad položit do roku 1761. 15. května 1761 totiž koupil zedník **Ignác Mach** (který zde působil od roku 1769 až do své smrti jako rychtář) od Václava Baumgartnera kus zahrady dlouhé 17 loktů i se špýcharem za 10 zlatých rýnských²⁴¹⁶. Po

²⁴¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 122.

²⁴¹⁵ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁴¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní I (1622-1815), inv. č. 3, fol. 166.

Ignácově smrti se vdova Terezie Alžběta znovu provdala za **Ignáce Baumgartnera**. A jemu také 4. května 1775 dům čp. 123 prodala za sumu 137 zlatých rýnských²⁴¹⁷. Po dosažení plnoletosti koupil 21. ledna 1783 otcovský dům od svého otčima **František Mach** za 138 zlatých rýnských²⁴¹⁸. Zemřel však záhy svobodný, a proto Terezie Baumgartnerová prodala 16. listopadu 1789 dům svému druhému synovi **Janu Machovi** taktéž za 138 zlatých rýnských²⁴¹⁹. Když 6. dubna 1825 rozděloval zednický mistr Jan Mácha svůj majetek, odkázal tento objekt svému synovi **Antonínu Machovi** a jeho manželce Marii, roz. Doutlíkové. Vdově Marii zde vymínil doživotní byt²⁴²⁰. K další změně v držbě tohoto objektu došlo 1. května 1841, kdy ho Machovi postoupili jako svatební dar své dceři a zeti, **Františku a Anně Urbanovým**; ti však museli vyplatit podíl druhé dcery Josefy v hodnotě 300 zlatých²⁴²¹. O sedm let později, přesně 31. července 1848, prodali Urbanovi tento dům manželům **Josefu a Barboře Uhlířovým** za částku 470 zlatých a odstěhovali se z Kostelce²⁴²².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Také Uhlířovi, jejichž rodina vlastnila objekt přes sto let, zde potom žili až do konce života – Josef zemřel už roku 1858 a Barbora pak v říjnu 1878. V následném dědickém řízení přiřkl místní okresní soud nemovitost 16. prosince 1878 pozůstalému synovi a snaše, **Františku a Anně Brychtovým**. Po smrti své manželky zde od roku 1899 hospodařil sám František, který ještě před svou smrtí předal 27. dubna 1900 polovinu domu čp. 123 svému synovi a snaše, **Aloisi a Barboře Brychtovým**. Za zmínku možná stojí, že oba byli druhými nejstaršími ateisty ve městě (již na konci 19. století). Dům jim patřil přes půl století (!) – Barbora zemřela v červenci 1948 ve věku sedmdesáti let a Alois v květnu 1950 ve věku dvaosmdesáti let. Poté se zdejším majitelem stal 24. dubna 1951 jejich syn **Karel Brychta**²⁴²³. Brychtovi pak žili v domě čp. 747 v Revoluční ulici.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí.

- **čp. 124 (№ 14) – pohodnice, Gen. Vedrala Sázavského**

Dům snižený, katovna, rasovna, pohodnice – se všemi těmito názvy se setkáváme v souvislosti s domem čp. 124. Bylo to tedy až do konce 18. století obydlí kata a jeho rodiny. Nutno podotknout, že původní katovna stála v místech dvorků dnešních domů čp. 468 a 469. Před první

²⁴¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 47.

²⁴¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 95.

²⁴¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 138.

²⁴²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 43.

²⁴²¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 158.

²⁴²² SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 162.

²⁴²³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 123.

světovou válkou (1910) byla do základů zbořena a o něco severněji postaven na parcele k.č. 214/9 současný objekt čp. 124.

Útrpné právo a popravý se jistě v Kostelci vykonávaly již od roku 1489, ovšem první zmínka o popravě pochází až z 18. dubna 1514, kdy tehdejší hejtman Černokosteleckého panství Matouš z Bahna žádá město Kouřim o vypůjčení jejich mistra ostrého meče²⁴²⁴. Vlastního kata získalo město až za Smiřických, a to až po roce 1564, protože při sepisování nejstaršího urbáře panství nebyla do něho učiněna o katovi či katovně žádná zmínka. Budova pozdější pohodnice ovšem tehdy s největší pravděpodobností již stála. 24. května 1563 koupil tehdejší měšťan **Vávra Řezník** dům od jistého Jana Maštalky za 50 kop grošů českých²⁴²⁵. Jako majitel jedné z kosteleckých nemovitostí byl zaznamenán i v nejstarším urbáři z roku 1564, po roce 1620 byla pak k tomuto záznamu připsána poznámka „ras“, což znamená, že zde roku 1620 bydlel ras²⁴²⁶.

Poprvé se s pohodnicí čp. 124 v gruntovních knihách setkáváme 12. května 1611, kdy jej od svého tchána **Michala Pohodného** (měl za manželku jeho dceru Elišku) koupil za 350 kop grošů míšeňských pohodný **Václav Přívozný**²⁴²⁷. Pro rozmezí let 1613-1620 chybí příslušné purkrechtní knihy. Dům čp. 124 se znovu uvádí v gruntovní knize až roku 1620. Tehdy jej ale už vlastnil **Jiřík Pohodný** z Menšího Města Pražského. Od něho koupil pohodnici 5. června 1620 **Jiřík Ledvinka**, pohodný z města Jičína²⁴²⁸. Za manželku měl Magdalenu, dceru známého kata Jana Mydláře²⁴²⁹. Po smrti Jiříka Ledvinky se vdova Magdalena znovu provdala za kata **Daniela Boháčka Mšenského**. Od vdovy Magdaleny a sirotků Jana, Jiříka a Anny koupil tento dům 19. dubna 1648 kolínský mistr popravčí a pohodný poděbradský **Kryštof Wolf** za 650 kop grošů míšeňských²⁴³⁰. Kryštof Wolf na oplátku prodal Danielu Boháčkovi *svou sníženou živnost, kterou má v Kolíně za 255 zlatých rýnských*²⁴³¹. O šest let později, 22. srpna 1654, postoupil katovnu nevlastnímu synu **Janu Zelingerovi**, původem z Čáslavi, za 650 kop grošů míšeňských²⁴³². Po sedmi letech, přesněji 3. ledna 1661, prodal Jan Zelinger černokosteleckou pohodnici **Danielu Mydláři** za 1000 kop grošů míšeňských a sám se stal katem v Kutné Hoře²⁴³³. Daniel Mydlář byl vnukem známého kata Jana Mydláře, který prováděl exekuci na Staroměstském náměstí v Praze dne 21. června 1621. Užíval oválné pečeti bez liter s tímto erbem: Ve štítu ve dvou řadách tři pětিলisté růže (2+1). Nad štítem turnajová helma s korunou a fanfrnochy. Klenot: váhy symbolizující

²⁴²⁴ *Archiv Český*, sv. 21. Praha 1903, s. 16.

²⁴²⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142.

²⁴²⁶ SOA Praha, Vs Kostelec, inv. č. 3137, fol. 8 p.v.; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²⁴²⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.

²⁴²⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 A.

²⁴²⁹ BEDNAŘÍK, K., *Katovská rodina Mydlářů*, in: *Dějiny a současnost*, 1967/8. Praha 1967, s. 24-26.

²⁴³⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 B.

²⁴³¹ SOkA Kolín, AM Kolín, liber possessionum et obligationum judaicarum (1598-1729), fol. 51.

²⁴³² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 G.

²⁴³³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 E.

justici. Tinkтуры neznámé. Daniel pečtil černým voskem²⁴³⁴. Když přišel do Kostelce, byl Daniel (mladíček sotva jednadvacetiletý), již vážně nemocen, a proto nechal katovnu „*vědom si své brzké smrti*“ 4. srpna 1662 přepsat na svou manželku Annu Marii²⁴³⁵. Víme, že Jan Mydlář pečoval o celou svou rodinu a snažil se svému vnuku usnadnit podmínky pro život. Zachoval se dopis Jana Mydláře z 18. února 1662 adresovaný hejtmanu Černokosteleckého panství Štefanu Forchheimerovi z Jakešova. Jedná se o žádost, aby pan hejtman nedovolil bývalému černokosteleckému pohodnému Janu Zelingerovi vystavět pohodnici v Říčanech, jak se prý k tomu chystá. V té době totiž zajížděli černokosteletí pohodní i na panství škvorecké a uhříněveské. Znamenalo to tedy pro ně značný příjem. Uhříněveské panství mívalo sice svého pohodného, který bydlel v Říčanech, ale během třicetileté války tato pohodnice zpusťla. Zdá se tedy, že se mu podařilo později získat pohodnici, a tak se zbavit konkurence, které se zřejmě bál podle svého dopisu Jan Mydlář (znovuvystavěna byla roku 1667)²⁴³⁶. Hrdelní právo a svého vlastního kata pak získaly Říčany teprve roku 1739, ovšem roku 1765 o ně definitivně přišly²⁴³⁷.

Daniel Mydlář zemřel krátce po dědovi 17. října 1664 a pohřben byl u Týnského kostela v Praze²⁴³⁸. Mladá vdova Jana Mydláře se znovu provdala právě za onoho **Jana Zelinger**a. A právě on koupil 24. března 1666 od Marie Anny, vdovy po Danielu Mydláři, za 1285 kop grošů a 47 grošů míšeňských černokosteleckou pohodnici²⁴³⁹. Tehdy musel černokostelecký kat každoročně odvádět vrchnosti 16 grošů, 6 koňských a 10 hovězích kůží. Tak se na černokostelecké pohodnici vystřídal dva nejvýznamnější české katovské rody. Zatímco Mydlářové měli již nejlepší léta za sebou, široce rozvětvený rod Zelingerů se rozvíjel na řadě míst po celou éru hrdelního soudnictví.

Manželé Zelingerovi měli několik dětí, z nichž nakonec zůstali dva synové – Karel a Václav. Do Kostelce se z Prahy přestěhovat nechtěli a synové byli ještě nezletilí (místo toho zde vrchnost na svůj náklad vydržovala za kata jistého Václava Šulce, kterého zde máme doloženého k roku 1672²⁴⁴⁰). To byla také příčina dopisu, který napsal 5. září 1674 černokostelecký hejtman Leopold Vavřinec Leiter z Tannenberka. Píše v něm Janu Zelingerovi, že pokud nemá zájem zastávat funkci mistra popravčího v Kostelci nad Černými lesy, necht' to dá na vědomí a nenechává nadále město utrácet za sousední katy. Zároveň mu pohrozil, že by vrchnost mohla Zelingerovi odejmout *právo a meč mistra popravčího*. Pokud se tedy nehodlá do Kostelce přestěhovat natrvalo, necht'

²⁴³⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 H.

²⁴³⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 H.

²⁴³⁶ BEDNAŘÍK, K., *Katovská rodina Mydlářů*, in: Dějiny a současnost, 1967/8. Praha 1967, s. 24-26.

²⁴³⁷ BĚLINA, P., *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*. Praha 1985, s. 39.

²⁴³⁸ BEDNAŘÍK, K., *Katovská rodina Mydlářů*, in: Dějiny a současnost, 1967/8. Praha 1967, s. 24-26.

²⁴³⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 J.

²⁴⁴⁰ SOA Praha, sbírka matrik, sign. Kostelec nad Černými lesy 1, fol. 170.

pohodnici prodá²⁴⁴¹. Jan Zelinger odpověděl velmi rázně, že se při koupi domu nezavázal usadit se v Kostelci a pohodnici drží pro své syny. Taktéž neví nic o právu vrchnosti odebrat „licenci“ na mistra popravního²⁴⁴². Nicméně vyšel Leiterovi částečně vstříc a pohodnici pronajal pohodnému z Lysé nad Labem, **Danielu Lajšnerovi**²⁴⁴³. Popravčí a pohodný Jan Zelinger zemřel v roce 1680 na mor a dvojnásobná vdova Kateřina se brzy provdala za nájemce černokostelecké katovny, Daniela Lajšnera²⁴⁴⁴. Jemu také 25. února 1681 tuto katovnu za 1500 zlatých prodala²⁴⁴⁵. 24. března 1681 napsal správě černokosteleckého panství: *„Však ale připovídám, slibuji a právně se zavazují k tomu všemu v čem tak koliv nebožtík v manželství předek můj, jak milostivé vrchnosti panství kosteleckého, tak právu městyse Kostelce zavázán byl a to se obzvláště upsáno vynachází. Skutečně věrně poslušně zadosti činiti s ničehož v nejmenším nezameškati, zvláště kdyby jaká potřeba ku právu, mistra popravního následovala, to chci tak podstatně zaopatřit, aby dokonce skrze mou povinnost žádného zaneprázdnění nebylo.*²⁴⁴⁶ S manželkou uzavřel dohodu o vzájemném postoupení majetku, podle které má pohodnici v Kostelci dostat nezletilý syn Karel Zelinger. V dopise z 11. listopadu 1693 sděluje Karel Zelinger, že je již zletilý a ženatý a prosí tudíž hejtmana Černokosteleckého panství Ondřeje Christa o připsání chalupy. Hejtman svolil a **Karel Zelinger** přejal od Daniela Lajšnera černokosteleckou pohodnici za 1500 zlatých²⁴⁴⁷. Příliš dlouho ale v Kostelci nad Černými lesy nepůsobil. Pohodnice roku 1694 vyhořela a ještě v témže roce (nemůžeme ovšem vyloučit, že to bylo v přímé souvislosti se zmiňovaným požárem) zemřel jak sám Karel Zelinger, tak i všechny jeho děti. Naživu zůstala pouze vdova Ludmila. Ta také prodala 10. září 1694 shořelou pohodnici příbuznému **Jiříkovi Zelingerovi** za 1000 zlatých rýnských a vymínila si zde doživotní bydlení²⁴⁴⁸. Po smrti Jiříka Zelingera zdědil 24. dubna 1711 pohodnici v hodnotě 800 zlatých jeho syn **Václav Zelinger**²⁴⁴⁹. Václav Zelinger měl zájem i o katovské právo v Kolíně. 23. ledna 1715 uzavřel se svým bratrancem, kolínským katem Danielem Zelingerem, smlouvu na jeho „snížené“ grunty na Horském předměstí. Proti smlouvě ale vystoupil Václavův bratr Jiří, který namítal, že má na kolínské grunty větší právo. Václav Zelinger nároky bratra uznal a od koupě odstoupil²⁴⁵⁰.

Synové Václava Zelingerera - Jan, Václav a František - se do historie Kostelce zapsali několika nezbednostmi, jimiž přivodili konšelům nejednu trpkou chvíli. Tak například Jan Zelinger si

²⁴⁴¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 K.

²⁴⁴² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 K.

²⁴⁴³ MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, rukopis 1967, s. 28.

²⁴⁴⁴ FRANCEK, J., *Mistři ostrého meče*, Pardubice 1995, s. 40.

²⁴⁴⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 L.

²⁴⁴⁶ BEDNAŘÍK, K., *Katovská rodina Mydlářů*, in: *Dějiny a současnost*, 1967/8. Praha 1967, s. 24-26.

²⁴⁴⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 N.

²⁴⁴⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 O.

²⁴⁴⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 50 Q.

²⁴⁵⁰ SOKA Kolín, AM Kolín, liber possessionum et obligationum judaicarum (1598-1729), fol. 387-389.

v hospodě vypůjčil od Ondřeje Wimra kord a v podroušeném stavu s ním nejprve ohrožoval hospodské hosty a následně se vydal „vyřídit si účty“ s kloboučníkem Janem Baumgartnerem. Nakonec byl zadržen a strávil několik dní v šatlavě²⁴⁵¹. Obdobný byl případ jeho bratrů Františka a Václava. A také v hospodě, kde se poprali a vážně zranili kordem hostinského Šámala. Nakonec jim byla vyměřena pokuta 1 kopa grošů míšeňských²⁴⁵². Překvapivé je, že se ale nikdo z bratrů nestal pohodným v Kostelci. Všichni se vyučili některému řemeslu, i když se roku 1736 Václav Zelinger musel soudit dokonce s černokosteleckým purkmistrem Vilémem Horálkem, který nechtěl připustit, aby se katovi synové učili řemeslu. Místní amatérský historik Josef Mešejda o tom píše: *Nařkl primasa svobodného města Kostelce n. Č. l. pana Viléma Horálka, takto řeznického mistra, u vrchního hejtmána, že zlehčuje císařské patenty a žádal - div se světe - žádal potrestání primasa. Všimněte si, že se tu mluví už o svobodném městě Kostelci, stalo se to tudíž hned po roce 1736. Proti katově nařčení se ovšem primas ohradil. Jeho obrana na starém zachovalém pergamenu napsaná krásným vypsáním rukopisem městským písařem se snadno čte. Pan primas důstojně, rozhořčen nad opovázlivostí katovou zdůrazňuje okolnost ve starém právu velmi důležitou, že on, muž ctný, je napaden člověkem beze cti. Kat se totiž dovolává jakýchsi císařských patentů, podle nichž bylo možno, aby děti katů se mohly učit řemeslu a účastnit se jarmarků. A právě tento patent měl pan primas zlehčovat a kat jmenuje hned svědka, jakéhosi Víta Klemperu. Primas se však nenamáhá, aby takové obvinění vyvracel. On ví, jaké je jeho právo. Což neříká Pavel Kristián z Koldína, velký znalec městského práva v kapitole „De poena calumniosae“, což znamená O urážkách na cti [článek P. IX.] - že žalovaný, je-li jinak osoba ctná, není povinen dokazovati nevinu, je-li nectně nařčen osobou beze cti? A tohoto ustanovení se pan primas rozhořčeně dovolává, protože obvinění se netýká konec konců jen jeho samotného, ale celého úřadu, který on představuje. Žádá proto, aby opovázlivý kat byl potrestán dvěma týdny šatlavního vězení a k zaplacení útrat. Pozadí všeho ovšem chápeme: Primas zřejmě nechtěl dovolit, aby se katovi synové šli učit řemeslu. Ostatně zdá se, že spor přece jen vyhrál kat²⁴⁵³.*

Jedním ze tří Václavových synů byl Jan Zelinger, který se rozhodl vyučit punčochářem. Z následujícího příběhu je zřejmé, že synové katů byli v očích ostatních spoluobčanů osobami druhého řádu i poté, co opustili katovské prostředí a stali se řádnými tovaryši poctivých řemesel – narážíme na pravděpodobné špatné vztahy mezi tovaryšem Janem Zelingerem a jeho mistrem. Dejme opět slovo Josefu Mešejdovi: *Jan Zelinger, patrně již podroušený, si vypůjčil kord od Ondřeje Millera a přesto, že magistrát zakazoval učedníkům nosit takovou zbraň, začal se jí ohánět a křičel: "Aby mě všechny čerti vzali, já musím toho punčocháře (čimž myslel svého mistra)*

²⁴⁵¹ MEŠEJDA, J., Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l., rukopis 1967, s. 30.

²⁴⁵² MEŠEJDA, J., Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l., rukopis 1967, s. 31.

²⁴⁵³ MEŠEJDA, J., Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l., rukopis 1967, s. 29.

hned zabít a jestli on se neskreje, teda kohokoliv tady v Kostelci zabiju a už místo opatřený mám, kam se skreju a kdybyste mne i dostihli, na to, abych utracen byl, nic víc nedám. "A hned žádal, aby mu otevřeli skříň, v níž byly šaty a aby mu je vydali. Milí měšťané zřejmě statečností neoplývali. Skříň hned otevřeli a šaty mu vydali, patrně, aby byl od něho pokoj. Nebylo to však nic platno. Zelinger se hned sháněl po zvoníkovi a pak s kordem v ruce hledal toho punčocháře a tak nezbylo než se spasit útekem. Kdo zuřivce nakonec přemohl, nevíme, ale je jisto, že byl přemožen a vsazen do šatlavy. Jenomže tam dlouho nepobyl. Podařilo se mu utéci, vnikl k mistrovi do dílny, popadl housle a rozbil je o kříž na ulici před kostelem sv. Jana stojící a pak se rozběhl do Stříbrné Skalice zapřísahaje se, že v Kostelci musí jednoho zabít a že na něho bude číhat. O tom všem napsali měšťané list panu hejtmanovi na zámek, ale výsledek stížnosti neznáme. Dá se ale čekat, že zbojníka přece jen polapili a nechali ho v šatlavě vychladnout²⁴⁵⁴.

Z důvodu, že se žádný ze synů Václava Zelingerera nestal pohodným, prodal Václav 29. října 1745 dům snížený svému bratru **Josefu Zelingerovi** za 2900 zlatých rýnských²⁴⁵⁵. Oba bratři zpečetili tuto smlouvy téměř shodnými pečetěmi s obrazem panny se zavázanýma očima, držící v ruce meč a váhy. Ani Josefovi případní potomci se nestali černokosteckými pohodnými. Po třech letech, resp. 12. května 1748, totiž prodal dům čp. 124 katu **Jakubu Svobodovi** za 1260 zlatých rýnských²⁴⁵⁶. Je zde zároveň ovšem potřeba říct, že černokostecký kat, tím, že působil v poddanském městečku, měl řadu povinností vůči černokostecké vrchnosti. Z tohoto důvodu proto Lichtenštejnové platili zdejším katům a pohodným každoročně nemalý deputát. Konkrétně je vypsán právě v této kupní smlouvě z roku 1748. Podle ní kat a jeho pacholci dostávali ročně 5 strychů pšenice, 20 strychů žita, 4 strychy 2 věrtele ječmene a stejně tolik hrachu, 60 strychů ovsa, 90 žejdlíků soli (32 litrů), 45 liber masa (20 kg), 3 sudy piva a 4 kopy otýpek dřeva na otop. Dále zdejší kati a pohodní stahovali kůže z uhynulých zvířat a byli povinni je předávat do panské koželužny. Za to ovšem dostávali finanční odměnu podle tohoto ceníku: z padlého vola 1 zl. 30 kr., z běhouna 45 kr., z krávy 1 zl., z dvouleté jalovice 15 kr., z telete 15 kr. z koně 54 kr. a z hříběte 27 kr.²⁴⁵⁷.

Jakub Svoboda vykonával potom v Kostelci svůj úřad až do roku 1765. 15. července 1765 vydala totiž císařovna Marie Terezie reformu o restrikci hrdelních soudů v Čechách, podle níž byla většina z 365 hrdelních soudů zrušena (včetně toho v Kostelci nad Černými lesy) a v Čechách bylo ustanoveno 30 nových soudů. Ve větších krajích byly po dvou, v menších jen po jednom. Současně bylo stanoveno, že při každém hrdelním soudu musí zasedat zkušený právník. Bylo tak odstraněno dosavadní nekvalifikované rozhodování a vrchnostem byl odňat důležitý nástroj

²⁴⁵⁴ MEŠEJDA, J., Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l., rukopis 1967, s. 29.

²⁴⁵⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 76.

²⁴⁵⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 80.

²⁴⁵⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 80.

dohledu nad poddanými. Nadále jim byl však ponechán výkon práva civilního. Jak vyplývá z dobových pramenů, město Kostelec nad Černými lesy tak přišlo a značnou část svých příjmů. Navíc toho roku Jakub Svoboda zemřel. Po jeho smrti připadla bývalá pohodnice 1. ledna 1766 vdově **Juditě Svobodové**²⁴⁵⁸. Judita Svobodová byla po smrti svého syna Jakuba a snachy Anny ustanovena poručnicí vnuka Jana Svobody. Když **Jan Svoboda** dosáhl plnoletosti, předala mu Judita 9. května 1778 dům čp. 124 za 3000 zlatých rýnských²⁴⁵⁹. Nutno podotknout, že jej za svého života značně zadlužil – například dluhem 750 zlatých u místního měšťana Jana Boucala.

Na stáří se rozhodl objekt prodat a učinil tak 10. ledna 1811 za úctyhodných 3396 zlatých novousedlým manželům **Janu a Marii Niklovým**, kteří i nadále vykonávali funkci místních rasů (tzv. drnomistrů, kteří se především starali o uhynulá zvířata). Žili tu až do své smrti. Ještě před ní ovšem předali 20. srpna 1832 budovu v hodnotě 2440 zlatých svému synovi **Josefu Niklovi**. Ten zemřel předčasně v červenci 1844, a tak tento dům v ceně 4595 zlatých přešel (úředně ale až 3. listopadu 1846) na jeho nejstaršího syna **Josefa Nikla**. Krátce nato se Josef oženil s **Josefou, roz. Hemmerovou** z Kostelce, a svatební smlouvou z 10. března 1850 jí daroval polovinu domu čp. 124²⁴⁶⁰.

Z vlastnictví rodu Niklů pak budova bývalé pohodnice vyšla 28. ledna 1885, kdy ji rodiče darovali svému zeti a dceři, **Josefu a Anně Procházkovým**. Niklovi žili ovšem v Kostelci v domech čp. 141, 415 nebo 175 i nadále až do 30. let 20. století. Procházkovi však dům během svého života značně zadlužili, a tak byla po jejich smrti (1911 a 1909) uvalena na tuto parcelu (roku 1910 byla totiž stará budova zbořena, aby ustoupila novostavbě čp. 124) 25. ledna 1911 exekuce a v následné veřejné dražbě byla 16. března prodána **Janu Adámkovi**, původem z Dobřejovic († 1918). Z jeho strany to byl ovšem jenom spekulativní kup, protože už 23. března 1911 prodal nemovitost manželům **Josefu a Marii Šestákovým**. Ti tu oba také žili až do konce života. Po smrti manžela v červenci 1930 tady hospodařila sama vdova Marie, která zemřela v březnu 1940 ve věku osmdesáti let²⁴⁶¹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

Podle Zlatého urbáře patřila roku 1673 k pohodnici 1 kopa 30 záhonů polí (tj. cca 2,3 ha) a černokosteletí kati byli mj. povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 16 grošů míšeňských. Obci odevzdával kat 6 párů rukavic, platil 15 grošů a obecnímu sluhovi 2 zlaté a 20 krejcarů²⁴⁶².

²⁴⁵⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfýteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 90.

²⁴⁵⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfýteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 92.

²⁴⁶⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfýteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331, fol. 133.

²⁴⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 124.

²⁴⁶² SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

- čp. 125, Gen. Vedrala Sázavského

Dnešní stavba čp. 125 je klasicistního původu a ve své severní části zakreslená už na katastru z roku 1841, novodobě byla ale přestavěna. Na jižní straně bylo přistavěno roku 1947 křídlo ustupující z uliční čáry, později majitelé přistavěli k hlavnímu objektu zádveří a roku 1954 byl postaven v jihozápadním rohu dvora dřevník.

Podoba domku čp. 125 byla od začátku dána velikostí stavební parcely – stavba musela být totiž doslova vtěsnána mezi Rasovskou uličku a hřbitov u kostela sv. Jana Křtitele na Pražském předměstí. Vystavěl ho měšťan **Jan Hušpor** někdy před rokem 1805, po jehož smrti zde hospodařila vdova Alžběta²⁴⁶³. Poté, co se znovu provdala za **Jakuba Kolomazníka**, převedla 29. července 1821 dům v hodnotě 400 zlatých na svého nového manžela²⁴⁶⁴. Ten se ale o pět let později, 31. prosince 1826, rozhodl prodat objekt svému zeti **Matěji Hlouškovi** za 160 zlatých²⁴⁶⁵. I Matěj Hloušek musel být v této době už ve středním věku. Snad se jemu i jeho manželce Magdaleně zdál dům pro stáří zbytečně velkým, a tak jej 24. června 1838 vyměnili se svou dcerou **Kateřinou, provd. Novou**, za jejich objekt čp. 196 v Kostelci²⁴⁶⁶. Obratem ruky ale prodala tuto nemovitost za 250 zlatých manželům **Františku a Terezií Benešovým**²⁴⁶⁷. Dalším majitelem byl **Josef Vedral**, který tento dům zakoupil 6. dubna 1852 za 246 zlatých²⁴⁶⁸.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Už v srpnu 1854 Josef Vedral ve věku pouhých třiceti pěti let zemřel a 30. prosince 1854 místní okresní soud ustanovil za jeho dědice manžele **Jana a Marii Novákovy**. Novákoví zde žili až do stáří, kdy se rozhodli objekt prodat a odstěhovat – stalo se tak smlouvou z 11. června 1882, kdy se tu zakoupili postarší manželé **Václav a Marie Synáčkovi** z Kostelce. Po brzké smrti manželky v březnu 1884 se pro Václava stal dům zbytečně velkým, a tak jej už 28. prosince 1884 vyměnil s manželi **Aloisem a Františkou Brabcovými** za jejich novostavbu čp. 299, kde také roku 1919 zemřel. Po skonu manžela (který mj. roku 1925 přestavěl zdejší chlívký) zde pak od června 1926 hospodařila sama vdova Františka, která zemřela v květnu 1940. Ještě před tím ovšem převedla 31. května 1938 tento dům na svého syna **Josefa Brabce**. Po válce jej 6. prosince 1946 prodal manželům **Vojtěchovi a Anně Kněžínkovým**²⁴⁶⁹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí.

²⁴⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 147.

²⁴⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 147.

²⁴⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 83.

²⁴⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 54.

²⁴⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 4.

²⁴⁶⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 12.

²⁴⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 125.

- čp. 126 (№ 100), Gen. Vedrala Sázavského

Budova dnešního čp. 126 je klasicistního původu, zakreslená na katastru z roku 1841 na jiném půdorysu, ovšem byla novodobě přestavována. Roku 1866 byl zastřešen průjezd vedle čp. 127²⁴⁷⁰ a později byla na severní straně přistavěna jedna místnost; roku 1964 došlo ke změně v průčelí domu, neboť majitelé vyměnili okno za dveře (dnes v druhé ose zprava). Roku 1954 bylo místo dvou oken v pravé části průčelí provedeno jedno široké okno a rozšířeno i okno v levé části průčelí.

Domek čp. 126 v ulici Generála Sázavského byl vystavěn krátce po roce 1732. 26. března toho roku totiž daroval švec Václav Svoboda, majitel domu čp. 112, část své zahrady *vedle krchova sv. Jana k cestě s Poustek dle zahrady pohodného pro stavení domku* svému mladšímu synovi **Václavu Svobodovi**²⁴⁷¹. Po jeho smrti zdědil 9. srpna 1755 tento dům v hodnotě 80 zlatých rýnských syn **František Svoboda**²⁴⁷². 10. února 1756 při požáru Pražského předměstí celý objekt vyhořel. Od Františka Svobody koupil 22. května 1767 dům čp. 126 černokostelecký měšťan **Martin Tůma** za 180 zlatých rýnských²⁴⁷³. Po Martinově smrti byli nuceni pozůstalí sirotci prodat 27. března 1799 otcovský dům za 220 zlatých rýnských **Ignáci Baumgartnerovi**²⁴⁷⁴. Od něho ale už o rok později (přesně 25. června 1800) koupil zpět tzv. Tůmovský dům jeden ze sirotků Martina Tůmy – **Vojtěch Tůma** – za 250 zlatých rýnských²⁴⁷⁵. Vojtěch vlastnil tento domek více jak dalších čtyřicet let. Po jeho smrti 12. července 1846 a po smrti jeho manželky 28. února 1849 zdědili právním přiřknutím z 2. září 1853 tento domek v celkové hodnotě 211 zlatých **Jan Řezáč** a jeho manželka Barbora, rozená Tůmová²⁴⁷⁶.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Jan Řezáč zůstal zdejším majitelem rovných pětadvacet let. Zemřel 1. března 1878 ve věku šedesáti let a dům tehdy připadl v dědickém řízení jeho pozůstalé dceři, nezletilé **Františce Řezáčové**. Ta bohužel zemřela předčasně roku 1884 ve věku pouhých šestnácti let. Po její smrti zdejší okresní soud přiřkl objekt čp. 126 jejímu příbuznému, zdejšímu knihaři z čp. 196, **Josefu Zdeňkovi** († 1918). Ten zde ovšem nežil, a místo toho pronajímal dům chudším rodinám – např. Josefu a Marii Peckovým a dalším. Nakonec ho 9. ledna 1909 prodal **Josefu Bartákovi**, který ovšem dům obratem ruky převedl kupní smlouvou z 2. listopadu 1910 na **Vincence a Josefu Kornovy**. Vincenc byl místním poštovním zřizencem a zemřel již roku 1922. Potom na domě hospodařila sama vdova Josefa s jejich malými dětmi. Po

²⁴⁷⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²⁴⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 292.

²⁴⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 292 p.v.-293.

²⁴⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 50.

²⁴⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 273.

²⁴⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 306.

²⁴⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 409.

Josefině smrti v dubnu 1935 určil zdejší okresní soud 17. května téhož roku dědicem domku čp. 126 jejího nezletilého pozůstalého syna **Bohumila Korna** (nar. 1916). Po svatbě pak daroval 26. září 1949 jednu polovinu nemovitosti své manželce **Ludmile Kornové**²⁴⁷⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 127 (№ 101), Gen. Vedrala Sázavského

Dnešní stavba čp. 127 je zakreslena v současném rozsahu už na katastru z roku 1841, ovšem je až klasicistního původu. Byla novodobě přestavována - především z roku 1948 pochází nový krov s vyšší nadezdívkou.

Objekt čp. 127 byl původně součástí hospodářské usedlosti čp. 128, takže patří mezi nejstarší domy ve městě. Při číslování domů roku 1771 dostala tato část, která byla v majetku **Václava Těsnohlídka**, své vlastní číslo popisné. Manželé Těsnohlídkovi potom prodal 16. listopadu 1793 tento objekt **Antonínu Holubovi** a jeho manželce²⁴⁷⁸. Dům vlastnil až do 14. května 1807, kdy ho kupní smlouvou převedl na **Františka Literu** za 320 zlatých²⁴⁷⁹. Pro svůj pokročilý věk prodal František Litera tento objekt 2. prosince 1823 **Janovi a Anně Čechovým** za sumu 120 zlatých²⁴⁸⁰. Ti jej ale nevlastnili dlouho. Už 1. května 1826 ho totiž od manželů Čechových koupili **Jakub a Kateřina Navrátilovi** za stejnou částku, tj. 120 zlatých²⁴⁸¹. Poté, co Kateřina Navrátilová ovdověla, rozhodla se 20. prosince 1835 prodat dům se vším zařízením **Matěji a Anně Lomičovým** z Kostelce za 180 zlatých rýnských²⁴⁸². Od manželů Lomičových koupili 7. února 1842 celý dům snoubenci **Jan Hejný a Alžběta Šafaříková** za 332 zlatých. Lomičovi si potom pronajali byt v domě čp. 178²⁴⁸³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ač Jan Hejný zemřel až roku 1863, převedl svoji polovinu nemovitosti už 23. února 1845 na svou manželku Alžbětu, která se po jeho smrti znovu provdala za Františka Moravce († 1907) ze Svatbína. Alžběta zemřela v listopadu 1882 a dům čp. 127 nejspíše odkázala nevlastnímu tříletému vnukovi **Janu Moravcovi**, ač jeho rodiče ještě žili. Když potom Jan dospěl, předal 27. října 1912 své ženě **Marii Moravcové** jednu polovinu této stavby. Vlastníkem domku čp. 127 pak zůstal více jak šedesát let (!). Postupní smlouvou ze 17. března 1948 jej manželé Moravcovi předali své dceři a zeti, **Karlu a Boženě Čiháčkovým**,

²⁴⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 126.

²⁴⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 187.

²⁴⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 41.

²⁴⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 202.

²⁴⁸¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 53.

²⁴⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 33.

²⁴⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 160.

vymínili si tu však doživotní bydlení. Jan tento krok nejspíš učinil z toho důvodu, že vytušil blížíci se smrt – zemřel už 23. března téhož roku; Marie ho pak následovala v srpnu 1959²⁴⁸⁴.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 128 (№ 25), Jánská

Dnešní budova čp. 128 je zakreslená na katastrální mapě z roku 1841 ve stávajícím rozsahu, je ovšem asi až klasicistního původu. Roku 1907 majitelé zvýšili obvodové zdivo a zbudovali nový krov. Vnitřní dispozice domu a stropy jsou novodobé. Roku 1972 k němu bylo přistavěno křídélko vybíhající k východu (zde je zádveř a hygienické zařízení).

První písemná zmínka týkající se tohoto objektu pochází z 29. června 1623, kdy se domu ujal zeť dosavadního majitele **Havla Holého**, řezník **Pavel Čapek** z Českého Brodu²⁴⁸⁵. Protože Pavel Čapek vlastnil v Kostelci už jeden dům na náměstí (čp. 39), prodal 15. dubna 1630 zděděný dům **Janu Žídkovi** Veseckému a jeho manželce Magdaléně za částku 130 kop grošů míšeňských²⁴⁸⁶. Dům Žídkovský potom za několik let vyhořel a nebyl obnoven. S největší pravděpodobností se tak stalo roku 1642. 15. června 1667 koupil od vdovy Anny Žídkové její soused Václav Svoboda kus zahrady ležící u Žídkovského spáleniště za 3 kopy grošů míšeňských²⁴⁸⁷. Když potom roku 1675 Anna Žídková zemřela, prodala obec 27. června t. r. *pusté místo Žídkovské* (tak byl tento grunt nazýván dalších čtyřicet let) za 4 kopy grošů míšeňských sousedu **Václavu Svobodovi**²⁴⁸⁸. V majetku vlastníků sousedního domu čp. 112 zůstalo potom pusté Žídkovské místo (de facto pozemek, kde stával Žídkovský dům se zbytky jeho zdí) až do 22. března 1716, kdy tento pozemek koupil od Václava Svobody **Martin Purkrábek** za 20 kop grošů míšeňských²⁴⁸⁹. Martin Purkrábek na tomto místě znovu vystavěl dům, který vlastnil dalších čtyřicet let. Po jeho smrti připadl dům vdově Anně, která se následně znovu provdala za ředitele Uhříněveského panství (provd. Wolfová). Nutno podotknout, že právě v tomto stavení vznikl 10. února 1756 požár, kterému padl za oběť kostel sv. Jana Křtitele i všechny domky okolo něj. Zavinila ho s největší pravděpodobností děvečka Regina Žilková, která kolem půl páté ráno šla na půdu pro řezanku a zapomněla tam hořící svíčku²⁴⁹⁰. Poté, co dům vyhořel, prodala ho Anna Wolfová 28. května 1756 za sumu 60 zlatých rýnských **Martinu Čermákovi**²⁴⁹¹. Neznámou smlouvou prodal Martin Čermák někdy před rokem 1771 polovinu svého domu (dnešní čp. 127) **Václavu Těsnohlídkovi**.

²⁴⁸⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 127.

²⁴⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 188.

²⁴⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 196.

²⁴⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 244.

²⁴⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 245.

²⁴⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 245 p.v.

²⁴⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 297.

²⁴⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 453.

Druhou, větší část domu № 25 v hodnotě 80 zlatých rýnských odkázal 14. října 1791 ve své závěti Martin Čermák manželce **Barboře Čermákové**²⁴⁹². Poté, co se vdova Barbora provdala znovu za Františka Sýkoru, prodala svou polovinu domu (dnešní čp. 405) černokosteleckému měšťanu **Ignáci Baumgartnerovi** za 70 zlatých rýnských²⁴⁹³. Ignác Baumgartner ale již o šest let později, 27. března 1799, prodal svou část domu čp. 128 za 177 zlatých rýnských **Antonínu Jindrákovi**²⁴⁹⁴. Žil zde pak až do své smrti. Po jeho skonu zdělila tuto polovinu nemovitosti jeho dcera **Kateřina, manželka Jana Tůmy** z Kostelce, ačkoliv záznam o tomto dědictví nebyl nikdy učiněn do pozemkových knih. Ve stáří (asi po smrti manžela) dům překvapivě prodala – stalo se tak smlouvou z 1. listopadu 1845, za částku 220 zlatých, a jeho kupci byli tenkrát manželé **František a Kateřina Růžičkovi**²⁴⁹⁵. Dům se jim nejspíš plně nezamlouval, a tak se rozhodli postavit si vlastní (budoucí čp. 284). Z této příčiny tedy převedli objekt čp. 128 (respektive jeho polovinu) kupní smlouvou z 26. února 1847 na **Jana a Kateřinu Němečkovy**, kteří nebyli z Kostelce, za sumu 280 zlatých²⁴⁹⁶. Němečkovy se do historie tohoto domu nijak výrazně nezapsali. Vlastnili ho osm let. 13. února 1855 ho pak prodali za 240 zlatých **Václavu Pokornému** z Kostelce²⁴⁹⁷. Roku 1875 pak tato část původně většího komplexu budov dostala zcela nové číslo popisné a stal se z ní dům čp. 405.

Zbylou polovinu svého domu (obdržela № 172) prodali manželé František a Barbora Sýkorovi 1. dubna 1800 za 150 zlatých rýnských manželům **Františkovi a Magdaleně Máchovým**²⁴⁹⁸. Dalším majitelem této části domu (až do označení druhé části jako samostatné čp. 405 byla označována za dům čp. 128/a) se 31. ledna 1806 stal **Jan Nový**, který ji koupil za 160 zlatých²⁴⁹⁹. Jan Nový patří k nejdéle nepřetržitě držícím majitelům nějakého domu v Kostelci – dům čp. 128 vlastnil 54 let. Po jeho smrti přešel dům v dědickém řízení, dle rozhodnutí okresního soudu z 22. února 1860, na **Jana Chmelíka**²⁵⁰⁰. Protože tomu už ale patřil v Kostelci objekt čp. 168, prodal zděděnou nemovitost 17. ledna 1860 svému synovi a snaše **Aloisi a Marii Chmelíkovým** za symbolickou částku 80 zlatých²⁵⁰¹. Ti tu žili až do své smrti. Po skonu Marie zdělila celý dům 16. února 1895 jejich nezletilá vnučka **Anna Chmelíková** (Alois Chmelík se v její prospěch vzdal i svého podílu a zemřel tu roku 1901). Později se Anna provdala, odstěhovala a rodný dům čp. 128 prodala 29. prosince 1904 manželům **Františkovi a Marii Mašínovým**, původem

²⁴⁹² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 111.

²⁴⁹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 136

²⁴⁹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 273

²⁴⁹⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 192

²⁴⁹⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 193

²⁴⁹⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 196

²⁴⁹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 302

²⁴⁹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 10

²⁵⁰⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 319

²⁵⁰¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 321

z Holoubkova. 2. srpna 1922 jej odprodali **Miloslavu a Anně Hnátkovým** z Kostelce čp. 317 a za ztržené peníze si koupili nedaleký domek čp. 184. I Hnátkovi zde bydleli až do konce života. Ještě před smrtí darovali dům 23. května 1951 své dceři a zeti, **Václavu a Miladě Heřmanovým**. Miloslav Hnátek pak zemřel v srpnu 1970²⁵⁰². Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

Podle obecních účtů z let 1639 a 1647 byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit obci 18 grošů míšeňských.

- čp. 129 a čp. 130 (№ 103), Jánské náměstí

Domy čp. 129 a čp. 130, zvané Hanušovské, byly postaveny někdy během čtyřicátých let 18. století **Václavem Hanušem**. Po jeho smrti zdědil 31. října 1763 objekt v hodnotě 291 zlatých 40 krejcarů rýnských syn, zedník **Jan Hanuš**²⁵⁰³, pozdější městský taxátor nad chleby v letech 1772-1775 a městský vizitátor komínů v letech 1782-1785. Po jeho smrti připadl tzv. Hanušovský dům 7. dubna 1802 vdově Anně Hanušové²⁵⁰⁴.

čp. 130

Před svou smrtí předala Anna 1. února 1811 jednu část objektu, která obdržela číslo popisné 130, za 400 zlatých **Karolíně a Aloisi Boháčkovým**, dceři a zeti. Manželé Boháčkovi se však museli zavázat zaplatit jisté dluhy Františku Viktorinovi, bratru Anny Hanušové²⁵⁰⁵. Manželé Boháčkovi podrželi dům jen do 3. prosince 1817, kdy ho za 1500 zlatých prodali černokosteleckému měšťanovi **Josefu Nedvědovi**, synu místního zednického mistra²⁵⁰⁶. Josef Nedvěd zemřel 6. března 1831. Ve své závěti odkázal svůj dům synovi **Vojtěchovi Nedvědovi**²⁵⁰⁷. Ten ale, ač žil se svou manželkou v podnájmu v domě čp. 47, neprojevil o vlastnictví zděděné nemovitosti zájem a už 1. září 1831 ji prodal za 552 zlatých **Janu Tůmovi** z Kostelce²⁵⁰⁸. Ku stáru – přesněji řečeno 3. ledna 1858 – se Jan Tůma rozhodl převést kupní smlouvou ¾ svého domu na manžele **Gotharda a Marii Kratochvílovy** za kupní částku 414 zlatých. Zbylou čtvrtinu si ponechal pro sebe jako výměnek²⁵⁰⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 9. listopadu 1864 koupili dům čp. 130 manželé **František**

²⁵⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 128.

²⁵⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 467 p.v.-469.

²⁵⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 381.

²⁵⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 402 p.v.

²⁵⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 70.

²⁵⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 33.

²⁵⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 70.

²⁵⁰⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 91.

a **Ludmila Franclovi**, nájemníci z Kostelce čp. 96. Aby si mohli tento domek pořídit, vzali si od místní **Občanské záložny v Černém Kostelci** úvěr, který ale postupně nebyli schopni splácet. Kvůli dluhu 216 zlatých nakonec 28. května 1879 dům záložně propadl. Tento finanční ústav držel dům překvapivě dlouho, než ho prodal. Stalo se tak 26. ledna 1883, kdy jej koupili manželé **Alois a Aloisie Bergmannovi** z Kostelce. Pro záložnu to ale nebyl dobrý obchod, protože i Bergmannovi velice brzy nemovitost zadlužili a pro nesplacený dluh 1362 zlatých 78 krejcarů 8. října 1885 byl opět ve veřejné dražbě prodán **Občanské záložně v Černém Kostelci**. Ta dům vlastnila dalších sedm let, během nichž ho pronajímala několika rodinám – např. Václava Němce či Anny Koškové. Nakonec záložna 13. října 1892 objekt čp. 130 prodala místním manželům **Františku a Františce Procházkovým**. Z nám neznámých důvodů jej relativně brzy, 17. března 1898, převedl se svou druhou manželkou kupní smlouvou na novousedlíka **Václava Pulpána**, který dům 11. dubna 1911 prodal **Janovi a Josefě Tůmovým** z Kostelce, kteří zde ještě téhož roku zřídili časem velmi vyhlášený hostinec. Tůmovi (kteří přistavěli jeden hostinský pokoj) ovšem nekupovali stavbu pro sebe, ale pro svou dceru a zetě, **Ludmilu a Františka Belzovy**, kterým ji darovali 22. listopadu 1919 a vymínili si zde doživotní bydlení (Jan zemřel roku 1940 a Josefa už 1920). Belzovi převzali po rodičích zaběhnutou hostinskou činnost, kterou po skonu manžela dál provozovala vdova Ludmila. František Belza totiž zemřel v dubnu 1941 a v následném dědickém řízení byl hostinec 2. února 1942 rozdělen tak, že vdova Ludmila zdědila $\frac{1}{8}$ a nezletilé dcery **Ludmila a Jarmila Belzovy** po $\frac{3}{16}$ ²⁵¹⁰. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé.

Dnešní dům čp. 130 byl postaven od základů roku 1934 pro účely hostince „U Tůmů“ na místě původní budovy s tímto číslem.

čp. 129

Druhou část původně celistvého objektu, dnešní čp. 129, zdědil krátce před rokem 1805 **Jan Hanuš**, syn výše jmenovaného Jana Hanuše. Ten se svou manželkou Kateřinou vlastnil tento dům na Svatojánském náměstí více jak čtyřicet let. Teprve 17. února 1846 ho postoupili za 198 zlatých svému synovi s manželkou – **Václavu a Marii Hanušovým**. Vymínili si zde ovšem doživotní byt²⁵¹¹. Postupně zde všichni dožili. Pokud je nám z matrik známo, zůstalo manželství Václava a Marie bezdětné, takže po jejich smrti přířkl Smíšený okresní úřad v Kostelci 11. srpna 1864 dům čp. 129 v hodnotě 470 zlatých jejich příbuznému **Václavu Žákovi**²⁵¹². Zpočátku zde Václav žil,

²⁵¹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 130.

²⁵¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 36.

²⁵¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 501.

ale nakonec se rozhodl zděděnou nemovitost prodat a dožil v místním špitále čp. 3 (zemřel na Nový rok 1885 ve věku čtyřiaosmdesáti let) - učinil tak 12. března 1876.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 12. března 1876 byl dům napůl prodán současně dvěma manželským párům – **Václavu a Johaně Kašovým** a **Josefu a Barboře Koškovým** z Kostelce za 545 zlatých. Byl to tehdy běžný způsob, že si dvě chudší rodiny koupily společně nemovitost. 2. dubna 1883 pak Koškovi prodali svou polovinu mladým manželům **Františku a Kateřině Vaňkovým**, kteří si ale museli na její koupi půjčit. Nebyli ale sto půjčenou částku splácet, a nakonec propadla velice zadlužená nemovitost exekuci. V následné dražbě tuto polovinu koupil 19. února 1887 místní zámečník **Jan Křeček**, po němž tu hospodařila sama vdova **Anna Křečková**. Krátce nato došlo ke změně majitele i druhé poloviny domku čp. 129 – 5. ledna 1888 totiž Václav Kaše prodal svůj podíl bratrovi, hostinskému **Františku Kašovi**, víceméně na dožití. Ještě než zde v červenci 1901 zemřel, daroval 11. července 1898 svou polovinu objektu synovi **Josefu Kašovi**. Roku 1903 tento objekt vyhořel a Josef ho musel následně znovu zastřešit a opravit. Ke sjednocení obou částí domu čp. 129 došlo zanedlouho, 28. června 1906, kdy výše jmenovaná Anna Křečková, rozená Veselá z Kounic, odkoupila podíl právě Josefa Kašeho. Zemřela v červnu 1908 ve věku sedmdesáti čtyř let a místní okresní soud přiřkl v dědictví tento objekt 22. prosince pozůstalé dceři **Kateřině Křečkové**. Když se později Kateřina provdala, odstěhovala se z Jánského náměstí a dům čp. 129 prodala uprostřed první světové války (12. července 1916) **Josefu a Ludmile Lubrtovým** původem z Krupé. Moc dlouho si ale nového domova neužili, neboť už následujícího roku Josef Lubrt umírá. Až do své smrti tedy na domě hospodařila sama vdova Ludmila († 6. srpna 1935). V následném dědickém řízení přešel na jejich syna, hrnčíře **Karla Lubrta st.**, jehož manželka byla sestrou pradědečka autora této knihy. Také on tady žil až do své smrti v dubnu 1962, ale ještě před tím předal 9. dubna 1956 objekt svému synovi **Karlu Lubrtovi ml.** († 2006)²⁵¹³.

Tento dům je, nejen pro město, významný i tím, že se v něm 17. března 1887 narodil pozdější spisovatel Karel Vaněk (1887-1933). Na svět přišel jako pátý ze sedmi dětí černokosteleckého kolářského mistra Františka Vaňka, žil tady ovšem jen několik týdnů jako novorozenec. Vyučil se obchodním příručím v železářství v Praze u Lustigů. Literárně zpracoval zážitky z války na ruské frontě a ze zajetí, když po smrti Jaroslava Haška pokračoval (nepříliš úspěšně) v knize o Dobrém vojáku Švejkovi. Působil v Rudém právu, ve Večerním českém slově a přispíval i do jiných listů. Jeho „parketou“ byly fejetony a kratší povídky, které vydával jako knižní soubory pod názvem „Střepiny“, kde několikrát píše i o Kostelci, kam často jezdil i v dospělosti za sestrou a léčit se ze

²⁵¹³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 129.

zákeřné tuberkulózy, které nakonec podlehl. Z dalších děl můžeme jmenovat např. „Kráva matky Ungrové a všecko, co se kolem ní sběhlo“ (1930) či několikeré „Věci a věcičky“ (1924-1930)²⁵¹⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé – vedle majitelky ještě jeden podnájemník.

Dnešní stavba čp. 129 byla postavena zcela nově roku 1883²⁵¹⁵ na místě původního domu s tímto číslem. Na katastru z roku 1841 je zakreslen objekt, jehož rozloha zasahuje do stávajícího čp. 452 a na opačné straně je kratší. Část obvodového zdiva tohoto klasicistního stavení by mohla být zachována i v dnešním domě čp. 129.

- čp. 131 (№ 104), Jánské náměstí

Tato dnešní budova byla postavena teprve mezi lety 1873 a 1929 na místě původního domu čp. 131, který byl zbořen, roku 1950 pak majitelé upravovali jeho vnitřní dispozici.

Dům byl vystavěn v průběhu 80. let 18. století černokosteleckým měšťanem **Janem Boucalem**. Po jeho smrti připadl dům vdově Kateřině, která se znovu provdala za **Jana Synáčka**. Jeho také učinila 11. prosince 1792 spolumajitelem svého domu²⁵¹⁶. Už ale 16. prosince 1793 prodali manželé Synáčkovi tento objekt **Antonínu a Alžbětě Stránským** za 140 zlatých rýnských²⁵¹⁷. Pro manžele Stránské byl ale objekt asi zbytečně veliký, protože 3. března 1805 odprodali jednu polovinu nemovitosti za 216 zlatých **Pavlu a Dorotě Novákovým**²⁵¹⁸. Novákoví ale nadrželi svou polovinu domu dlouho a už 1. července 1805 ji prodávají za 175 zlatých manželům **Janu a Alžbětě Bičákovým**²⁵¹⁹. Dalšími majiteli této nemovitosti se 19. května 1808 stali manželé **Václav a Alžběta Kollmanovi**, kteří ji koupili od Bičákových za částku 219 zlatých²⁵²⁰. Pro své stáří předali manželé Kollmanovi 14. listopadu 1822 dům v hodnotě 180 zlatých synovi **Janu Kollmanovi**²⁵²¹. Když se Jan Kollman později oženil, přestal být asi dům pro něho a jeho manželku Kateřinu vyhovujícím, a tak ho 6. srpna 1836 prodali **Františku a Magdaleně Nikodýmovým** za 240 zlatých²⁵²². Pro manžele Nikodýmovy se stal tento objekt záhy nevyhovujícím, a proto, poté, co si vyhlédli dům čp. 204 v Kostelci, ho prodali 24. června 1839 za 280 zlatých **Janu a Ludmile Novákovým** z Přehvozdí²⁵²³. Poté, co ovdověla, rozhodla se Ludmila Nováková převést dům čp. 131 kupní smlouvou na manžele **Františka a Terezii**

²⁵¹⁴ HŮLA, J. (ED.), *Osobnosti Podlipanska*, Třebestovice 2006, nestr.

²⁵¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 129.

²⁵¹⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 172.

²⁵¹⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 186.

²⁵¹⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 89.

²⁵¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 89 p.v.

²⁵²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 90 p.v.

²⁵²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 173.

²⁵²² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 96.

²⁵²³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 122.

Benešovy za 252 zlatých; stalo se tak 22. dubna 1853²⁵²⁴. Již o tři roky později, přesně 7. května 1856, ovšem Benešovi dům prodali manželům **Václavu a Barboře Taxovým** za částku 276 zlatých²⁵²⁵ - jistě tehdy ale nikdo netušil, že v noci 25. listopadu 1856 toto stavení do základů vyhoří²⁵²⁶. Taxovi ho snad z finančních důvodů neobnovili a spáleniště prodali 26. června 1858 majiteli sousedního domu čp. 131/b **Josefu Koškovi** za 72 zlaté²⁵²⁷. Josef Košek na místě spáleniště skutečně vystavěl nový, byť skromnější, dům a zpočátku jej snad užíval se svou rodinou. Nakonec ho ovšem 27. ledna 1862 prodal za 102 zlatých místním měšťanům z čp. 341, **Janu a Anně Hávovým**²⁵²⁸. Ti se po několika letech rozhodli z neznámých příčin z města odstěhovat. Právě proto tedy 27. března 1865 prodali domek čp. 131 **Antonínu a Barboře Chocholovým** z Kostelce za částku 450 zlatých²⁵²⁹.

Z původního objektu № 104 vznikl později ještě dnešní dům čp. 388 (původně čp. 131/b) – jak k tomu došlo? Výše uvedení majitelé Antonín a Alžběta Stránští si po roce 1805 ponechali i nadále jednu polovinu stavby, ve které žili až do konce života. Po jejich smrti přešla roku 1840 tato polovina domu i bez zápisu do pozemkové knihy na jejich pozůstalou dceru **Veroniku Poněšickou** († 1872), která ji 1. listopadu 1845 předala svému synovi **Josefu Poněšickému** a jeho rodině²⁵³⁰. Josef ovšem neměl dostatek peněz na vyplacení zbylých členů rodiny, a tak se nakonec rozhodl nemovitost 16. listopadu 1855 prodat za 105 zlatých **Josefu Koškovi** z Kostelce²⁵³¹. Jak už bylo řečeno výše, roku 1875 dostala při přečíslování tato polovina vlastní čp. 388 a stal se z ní samostatný dům.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Domek čp. 131 nepatřil až do 20. století mezi nijak výstavné stavby a nepřekvapí nás tedy, že se jeho majitelé vcelku rychle střídali. Nejprve se zde 10. ledna 1876 zakoupili manželé **Josef a Barbora Žibřidovi**, kteří dům ale už po čtyřech letech (29. dubna 1880) vyměnili s **Aloisem a Antoníi Moravcovými** za jejich novostavbu čp. 404 v Kostelci. Dalšími zdejšími vlastníky byli místní obyvatelé **Vincenc a Josefa Čípovi** z místní staré úřednické rodiny, kteří ho získali koupí 6. ledna 1885. Později se Čípovi vzmohli, postavili si nový dům čp. 346, a tento 14. května 1894 prodali manželům **Janu a Marii Kolkovým** z čp. 100. Prvními vlastníky, kteří zde prožili větší část života a dokonce zde i zemřeli, byli ovšem až **František a Anna Kubátovi**. Kubátovi dům zakoupili krátce po svatbě 25. března 1898. Poté, co v únoru 1945 Anna (povoláním porodní asistentka) ovdověla, hospodařila zde nejprve sama,

²⁵²⁴ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 79.

²⁵²⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 254.

²⁵²⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 209.

²⁵²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 267.

²⁵²⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 18.

²⁵²⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 360.

²⁵³⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 19.

²⁵³¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 413.

ovšem nakonec 20. října 1948 zděděnou nemovitost odprodala jistě **Růženě Křížové**, vymínila si tu ale doživotní bydlení (zemřela roku 1952). K poslední změně ve vlastnictví domku čp. 131 před rokem 1964 došlo 5. září 1949, od kdy patřil místním nájemníkům, manželům **Jiřímu a Lucině Roznětínským**²⁵³². Jiří tady pak žil až do své smrti v lednu 2008, kdy v rámci dědického řízení přešla celá nemovitost na vdovu po jeho zemřelém synovi, **Václavu Roznětínskou**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest osob – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 132 (№ 96), Jánské náměstí

Dům čp. 132 je ve svém jádře už barokního původu, novodobě byl ovšem adaptován. Mezi roky 1873 a 1929 byl přistavěn krček mezi čp.132 a čp. 133 při Jánském náměstí a roku 1959 upravovali majitelé vnitřní dispozici domu.

Dům čp. 132 byl zřejmě postaven roku 1683. 26. března toho roku totiž koupil švec **Václav Ryzner (Ryznar)** od obce místo pusté *vedle místa Jana Ryznera z jedné a chalupy pastuší obecní z strany druhé* za částku 10 kop grošů míšeňských a vystavěl zde dům²⁵³³. Když Václav zemřel, porovnali se 9. října 1724 jeho synové **Adam a Václav Ryznerovi** o zděděný otcovský dům v hodnotě celkem 90 zlatých rýnských²⁵³⁴. Neznámou kupní smlouvou přešel potom dům čp. 132 do majetku černokosteleckého měšťana **Jana Baumgartnera**. 11. prosince 1789 jej od svého otce koupil syn **Antonín Baumgartner** za 180 zlatých rýnských²⁵³⁵. Velký požár města dne 29. května 1814 Jánské náměstí už nezasáhl, takže zde nebyla potřeba obnovovat stavby. Po smrti svého manžela hospodařila na tomto domě vdova Magdalena. *Z ohledu svého dokročeného stáří a její neduživosti* předala celý objekt v hodnotě 768 zlatých a 45 krejcarů odevzdací listinou z 26. března 1819 svému synovi **Janu Baumgartnerovi**, vymínila se zde ale doživotní byt²⁵³⁶. Po smrti své matky se bednářský mistr Jan Baumgartner rozhodl dům čp. 132 prodat. Prodal jej 31. prosince 1830 truhláři **Václavu Synáčkovi** z Poříčan za 500 zlatých²⁵³⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Domek čp. 132 patřil až do 20. století mezi skromnější stavby, a nepřekvapí nás tedy, že jej vždy místní majitelé vlastnili jenom přechodně, víceméně než si naspořili na větší dům. Podle rozhodnutí místního okresního soudu ho 8. února 1877 zdědily napůl sestry **Kateřina Sluková a Emílie Synecká**, protože ale Kateřina žila už se svým manželem ve vlastní domácnosti, odprodala 25. dubna 1881 svou polovinu objektu čp. 132 švagrovi, hrncíři

²⁵³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 131.

²⁵³³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 298.

²⁵³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 299.

²⁵³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 120.

²⁵³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 103.

²⁵³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 32.

Floriánovi Slukovi. Zemřel v říjnu 1895, ale ještě před tím (25. července 1895) prodali s manželkou dům **Františkovi a Kateřině Cyrusovým**. A právě tady začíná výše zmíněná řada častých změn vlastníků – 29. dubna 1908 dům zakoupili **Karel a Růžena Fuchsovi** a 7. března 1916 **Anna Kosinová**. Ta ovšem nemovitost nekupovala pro sebe, ale pro svou dceru a zetě, **Richarda a Annu Navrátilovy**, kterým ji 24. února 1917 darovala. Po předčasné smrti své první ženy zde pak Richard († 1964) žil se svou druhou stejnojmennou manželkou, a to až do 10. listopadu 1948, kdy dům vyměnili s **Václavem a Karolínou Švejdovými** za nedalekou stavbu čp. 134²⁵³⁸. Paní Karolína Švejdová zde zemřela jako dvaadevadesátiletá 7. února 2005.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm osob – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 133 (№ 97), Jánské náměstí

Dnešní stavba čp. 133 je barokního původu, novodobě byla ovšem adaptována. Na katastru z roku 1841 je zachycen ještě bez dvorních přístaveb, zástavba ve dvoře v prodloužení hlavního objektu byla postavena mezi lety 1873 a 1929. Roku 1952 bylo v průčelí do náměstí zasazeno místo dvou menších starých oken jedno okno nové, široké.

Dům je jedním z nejstarších objektů stojících na Jánském náměstí a na Poustkách vůbec. Jeho vznik můžeme datovat rokem 1683. 26. března 1683 totiž jeho první majitel **Jan Ryzner** kupuje od obce místo široké 5 sáhů a dlouhé 4 sáhy pro vystavění domu za 10 kop grošů míšeňských²⁵³⁹. 19. dubna 1696 koupil tento dům od Jana Ryznera za 50 kop grošů míšeňských **Václav Zach**²⁵⁴⁰. Dům splácel až do roku 1732. Václav Zach působil v Kostelci nad Černými lesy v letech 1727-1729 jako rychtář a v letech 1732-1735 jako radní²⁵⁴¹. Roku 1735 s největší pravděpodobností zemřel. Jisté je, že 28. února 1736 připadl dům s poli v celkové hodnotě 126 zlatých a 5 krejcarů o mnoho mladší vdově **Veronice Zachové**²⁵⁴². Veronika se ještě téhož roku znovu provdala a už 16. prosince 1736 nechala dům zapsat svému druhému manželu **Františku Kapounovi**²⁵⁴³, který roku 1747 zastával funkci černokosteleckého konšela²⁵⁴⁴. I Františka Kapouna ale Veronika přežila a po její smrti připadl dům 16. října 1757 **Janu Hanušovi**, manželu Veroničiny dcery Alžběty²⁵⁴⁵. Jan Hanuš držel dům přibližně třicet let. Po jeho smrti se vdova znovu provdala za Matěje Zacha. Poté, co dospěl její syn z prvního manželství **Jan Hanuš**, předala mu 25. září 1787

²⁵³⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 132.

²⁵³⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 294.

²⁵⁴⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 295.

²⁵⁴¹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²⁵⁴² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 373-375.

²⁵⁴³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 376-377.

²⁵⁴⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 74.

²⁵⁴⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 378.

tento dům za 130 zlatých rýnských²⁵⁴⁶. Jan Hanuš jej ale už 12. března 1791 prodal za 178 zlatých rýnských **Josefu Čechovi**²⁵⁴⁷. Tomuto objektu se vyhnul ničivý požár ze dne 29. května 1814, takže nebyl důvod jej přestavovat, a je u něho tudíž více patrný barokní původ. Dalším majitelem domu čp. 133 se stal 6. listopadu 1820 **Václav Čermák** z Kostelce, který ho koupil za částku 750 zlatých²⁵⁴⁸. Zemřel o čtyři roky později. V testamentu z 21. května 1824 ustanovil za svého dědice sestru **Marii Čermákovou**²⁵⁴⁹. Ta dům podržela až do 17. května 1833, kdy ho za 302 zlatých koupili manželé **Jan a Anna Šimkovi** z Mirošovic. Bohužel Jan Šimek ještě téhož roku zemřel a vdova Anna společně se sirotky proto prodala už 3. března 1835 dům tesařským manželům **Josefu a Alžbětě Brychtovým** za sumu 298 zlatých²⁵⁵⁰. Oba tu pak žili až do své smrti. 28. ledna 1864 sice darovali tento objekt jako svatební dar své dceři Františce a jejímu ženichovi **Václavu Škábovi**, nicméně si tu vyměnili doživotní bydlení²⁵⁵¹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Škábovým postupně dům přestal vyhovovat, a tak ho po smrti rodičů vyměnili s manželi **Františkem a Marií Pfeiferovými** za jejich přízemní domek čp. 158 na zadních Poustkách. Pfeiferovi se postupně velice zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet, kvůli nesplacené částce 200 zlatých u Josefa Bernera jim byl objekt čp. 133 zabaven a v následné veřejné dražbě 7. června 1886 prodán místní měšťce **Františce Abelesové**. Z její strany to byl pochopitelně jenom spekulativní kup, takže nás nepřekvapí, že obratem ruky (30. října 1887) prodala dům čp. 133 **Václavu a Marii Krtilovým**, nájemníkům z Kostelce. Krtilovi zde strávili konec života – povozník Václav zemřel v září 1895 a Marie v březnu 1909. Ještě před tím ale zdědil jednu zdejší polovici 27. května 1903 jejich zeť **František Batelka** z Dolních Kšesl a od 24. března 1909 byl pak jediným majitelem. Roku 1912 přestavěl dosavadní dílnu na dílnu pro pilníkáře a 12. září 1913 postoupil dům **Františku a Emilii Krausovým**, kteří tady také žili až do konce života v letech 1947 a 1951. V následném dědickém řízení pak objekt přešel na pozůstalou dceru **Ludmilu, provd. Suchou**, která zemřela v prosinci 2008 ve věku 77 let²⁵⁵².

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

²⁵⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 116.

²⁵⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 73.

²⁵⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 135.

²⁵⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 68.

²⁵⁵⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 499.

²⁵⁵¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 262.

²⁵⁵² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 133.

- čp. 134 (№ 98), Jánské náměstí

Dnešní dům čp. 134 byl postaven ve druhé polovině 19. století, do roku 1873, na místě původního objektu s tímto číslem. Roku 1922 byl upravován vstup do domu a vybourána jedna příčka. Přestavba v roce 1932 se týkala změny vnitřní dispozice, úpravy okenních a dveřních otvorů, nového krovu a zvýšení podlah o 0,5 m.

První písemná zmínka týkající se domu pochází z 6. dubna 1694. Tímto datem je totiž datována smlouva, kterou bečvář **Jakub Syrůček** koupil domek na předních Poustkách po zemřelém **Janu Stromovi** za 50 kop grošů míšeňských²⁵⁵³. Po Jakobově smrti zdědila dům vdova Anna, která se znovu provdala za zedníka **Martina Heřtusa**. Jemu také 8. ledna 1728 tento objekt darovala²⁵⁵⁴. I svého druhého manžela ale Anna Heřtusová přežila. Nakonec prodala 27. května 1754 tento objekt pro sešlost věku za 160 zlatých rýnských **Václavu Viktorinovi**²⁵⁵⁵, který v Kostelci působil v rozmezí let 1766-1772 jako jeden z osmi konšelů. Neznámou kupní smlouvou potom přešel objekt do vlastnictví černokosteleckého měšťana **Matěje Baumgartnera**. 19. února 1789 jej jeho majitel Matěj Baumgartner prodává za 226 zlatých rýnských **Antonínu Holubovi**²⁵⁵⁶. Postaven ale musel být již před rokem 1771, kdy došlo k prvnímu očíslování domů. Pro Antonína Holuba byl zřejmě dům zbytečně velký, a proto už 12. prosince 1791 prodal polovinu svého domu **Václavu Šmejkalovi** za 70 zlatých rýnských²⁵⁵⁷. Zbylou polovinu domu čp. 134 prodal o dva roky později – 16. listopadu 1793 – za 45 zlatých rýnských černokosteleckému měšťanovi **Václavu Těsnohlídkovi**²⁵⁵⁸, který mu na oplátku prodal svůj nedaleký dům čp. 128. Ani Václav Těsnohlídek ale nevlastnil tento objekt nijak dlouho. Již 8. července 1795 odprodal svou polovinu domu za 150 zlatých rýnských **Janu Marešovi**²⁵⁵⁹. Druhou část tohoto objektu koupili 14. června 1803 od Václava Šmejkala manželé **František a Anna Kašovi** za 278 zlatých rýnských²⁵⁶⁰. Ti svou polovinu následně prodali 14. srpna 1805 za sumu 300 zlatých rýnských **Janu Marešovi** a jeho manželce²⁵⁶¹. Tímto způsobem tedy došlo k znovusjednocení obou částí domu čp. 134. Kdyby se tak stalo jen o několik měsíců později, obdržela by pravděpodobně každá z částí objektu své vlastní číslo popisné. Po smrti Jana Mareše († 1822) a jeho manželky Kateřiny († 1814) přešla jedna polovina domu čp. 134 na jejich dceru **Kateřinu, manželku Jana Jindráka**, a zbylou část domu zdědila druhá dcera **Veronika, provd.**

²⁵⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 306 p.v.-307.

²⁵⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 343.

²⁵⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 344.

²⁵⁵⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5.

²⁵⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6.

²⁵⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 188.

²⁵⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 361.

²⁵⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 412.

²⁵⁶¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 374.

za **Jana Tůmu**²⁵⁶². Ani jedna ze sester se ovšem překvapivě nerozhodla vyplatit druhou část a objekt tak zůstal rozdělen.

První polovina dostala označení 134/a a Kateřina Jindráková ji pravděpodobně po smrti manžela (12. června 1840) prodala za 315 zlatých manželům **Martinovi a Barboře Matějovským**²⁵⁶³. Rodina Matějovských zde žila 17 let. Když postupně všechny děti dospěly, prodali dům čp. 134/a 21. listopadu 1859 **Františku a Kateřině Hlišákovým** z Kostelce (za 265 zlatých) a sami se pak přestěhovali k synovi do domu čp. 199²⁵⁶⁴. Objekt jim však plně nevyhovoval, a tak ho velice brzy (už 4. března 1861) převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Alžbětu Piskáčovy** za částku 259 zlatých²⁵⁶⁵.

Druhá polovina objektu, kterou držela Veronika Tůmová, obdržela označení čp. 134/b. Manželé Tůmovi zde nejprve (do třicátých let) bydleli, ale později se odstěhovali a tento objekt 25. listopadu 1844 prodali za 260 zlatých **Václavu a Marii Hladíkovým** z Doubku²⁵⁶⁶. Když potom během 50. let všechny jejich děti dospěly, rozhodli se Hladíkoví dům prodat. Stalo se tak 13. června 1860, kdy se jeho kupci za 297 zlatých stali zdejší dosavadní podnájemníci **František a Anna Linhartovi**²⁵⁶⁷. Při přečíslovávání některých domů dostala tato polovina roku 1875 vlastní číslo popisné, a stal se z něj dům čp. 387.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 17. května 1870 koupila tento objekt na předních Poustkách od manželů Piskáčových tehdy třicetiletá **Barbora Chabrová**, rozená Nováková z Polních Voděrad († 1904), ovšem Piskáčovi si zde vyměnili doživotní bydlení a také zde zemřeli (r. 1884)²⁵⁶⁸. Pro mladou rozrůstající se rodinu se postupně stával dům malým, a tak jej 14. března 1888 prodala manželům **Antonínu a Karolíně Růžičkovým** původem z Prahy, kteří tu ale trvale nebydleli. Po jejich předčasné smrti objekt čp. 134 zdědili 2. července 1897 jejich pozůstalí nezletilí synové **Miroslav Růžička a Jaroslav Růžička**. Miroslav bohužel zemřel už 4. srpna 1898 ve věku pouhých čtyř let, a tak se jediným držitelem stal jeho mladší bratr Jaroslav (nar. 23. listopadu 1896). Ten ve skutečnosti s domem nikdy nedisponoval, poněvadž jeho poručníci prodali nemovitost 30. dubna 1912 **Josefě Šámalové** z Kostelce. Později si v Kostelci postavil domek čp. 445, kde roku 1957 zemřel. Josefa tady hospodařila až do stáří, kdy 10. listopadu 1948 objekt darovala své dceři a zeti, **Karolíně a Václavu Švejdovým**, kteří ho okamžitě vyměnili

²⁵⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 106.

²⁵⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 124.

²⁵⁶⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 299.

²⁵⁶⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8.

²⁵⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 249.

²⁵⁶⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 355.

²⁵⁶⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 33.

s **Richardem a Annou Navrátilovými** za nedalekou stavbu čp. 132. Oba tady potom dožili (Richard zemřel roku 1964)²⁵⁶⁹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 135 (№ 99), Nová

Dnešní stavba čp. 135 byla postavena nově roku 1866 na místě původního domu s tímto číslem²⁵⁷⁰. Roku 1939 došlo k rozšíření průčelí o nová okna a výměně dveří u hlavního vstupu.

Dům je s největší pravděpodobností nejstarším domem na černokosteleckých Poustkách, a proto je zvláště v nejstarších zápisech uváděna jeho poloha *za městečkem ležící*. Vybudován byl někdy na počátku 17. století. První písemná zmínka o něm ale pochází až z roku 1624. 6. prosince 1624 se totiž tohoto domu ujal **Šimon Maštalka** po svém zemřelém synovi, zámečnickovi **Janu Maštalkovi**, za 40 kop grošů míšeňských²⁵⁷¹. Šimon Maštalka ale neměl v úmyslu se v tomto domě trvaleji usadit. Prodal jej proto 21. května 1631 za 140 kop grošů míšeňských **Vavřinci Mandejskovi**²⁵⁷². Za třicetileté války dům vyhořel. Někdy na konci čtyřicátých let 17. století Vavřinec Mandejsek zemřel, ještě před smrtí ale ustanovil Jana Beneše Šrámka, majitele dvora čp. 93, za opatrovníka svých sirotek a vdovy Evy. A právě on prodal 13. srpna 1651 Mandejsovský grunt za sumu 32 kop grošů míšeňských **Jakubu Lipnickému**²⁵⁷³. Kupní cena svědčí o tom, že toto stavení nebylo nijak zvlášť honosné. I přesto byl ale Jakub Lipnický v letech 1670-1678 černokosteleckým konšelem²⁵⁷⁴. 19. března 1662 ho od Jakuba Lipnického koupil za 50 kop grošů míšeňských **Jiřík ml. Čermák**²⁵⁷⁵. Jiří Čermák ale nevlastnil dům delší dobu. Už 18. ledna 1669 ho prodal za 58 kop grošů míšeňských ševci **Ondřeji Zelenkovi**²⁵⁷⁶. V kosteleckém městském archivu se zachovala zajímavá, leč ne příliš jasná, zpráva o manželce Ondřeje Zelenky z 26. října 1679. Jedná se o rozkaz hejtmána Černokosteleckého panství radě města Kostelce, aby navrhla člověka, který by dohlížel na Zelenkovu ženu, aby nezpůsobila škodu, nebo aby se nepomátla²⁵⁷⁷. Ondřej Zelenka vlastnil tento dům déle jak čtyřicet let. Je potřeba říci, že podle Tereziánského katastru byl tento dům roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný²⁵⁷⁸. Pro pokročilý věk ho předal 30. září 1711 zedníkovi **Jiřímu Novákovi**,

²⁵⁶⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 134.

²⁵⁷⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²⁵⁷¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 191.

²⁵⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 202.

²⁵⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 202 p.v.-203.

²⁵⁷⁴ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁵⁷⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 240.

²⁵⁷⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 241-243.

²⁵⁷⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 52.

²⁵⁷⁸ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500.

nejspíše svému zeti²⁵⁷⁹. Jiří Novák ale brzy nato zemřel a zanechal po sobě tři sirotky a vdovu Rozinu, která se potom 27. ledna 1724 podruhé provdala za ševce **Jakuba Lipnického**²⁵⁸⁰. Po její smrti zdědil 1. září 1730 tento dům v hodnotě 80 kop grošů míšeňských²⁵⁸¹. Jistě není bez zajímavosti, že Jakub Lipnický byl potomkem stejnojmenného majitele tohoto domu v polovině 17. století. Zjevně ale neměl v úmyslu usadit se zde trvaleji, protože už 31. srpna 1736 prodává dům čp. 135 za částku 120 zlatých rýnských vdově **Anně Fridrichové**²⁵⁸². Anna Fridrichová, znovu provdaná za Jana Horáčka, předala 15. března 1754 svůj dům v hodnotě 120 zlatých rýnských své dceři **Anně, manželce Josefa Schadla**²⁵⁸³. 10. února 1756 tento dům společně s dalšími devatenácti staveními do základů vyhořel. Manželé Schadlovi jej neobnovili a po smrti Anny Horáčkové ho 12. května 1760 prodali za 35 zlatých rýnských **Tomáši Novotnému**²⁵⁸⁴, který ale dům čp. 135 od roku 1772 příliš neobýval (spíše jej pronajímal), protože současně držel ještě objekt čp. 103 na Pražském předměstí. Když Tomáš Novotný zemřel, prodala 2. května 1789 vdova Anna, znovu provdaná Wohlrathová, svou část domu svému zeti **Václavu Lacinovi** za 220 zlatých rýnských²⁵⁸⁵. Václav Lacina ale o dva roky později zdědil po své zemřelé tchýni i objekt v Pražské ulici, a proto 16. února 1791 prodal dům čp. 135 **Janovi Zlatohlávkovi** za 260 zlatých rýnských²⁵⁸⁶. Ani on ji ale nedržel dlouho – již 8. října 1792 ji prodal za 265 zlatých rýnských manželům **Františkovi a Magdaléně Svobodovým**²⁵⁸⁷. Od manželů Svobodových koupil jejich část tohoto objektu 5. dubna 1799 **Václav Čermák** za 490 zlatých rýnských²⁵⁸⁸. Václav Čermák ale nejspíše nezachoval žádného životaschopného dědice, protože v testamentu z 31. prosince 1826 odkázal celý dům **Antonínu Čermákovi** a jeho sestře **Marii Krumlové**, dětem svého bratra Josefa²⁵⁸⁹. Ani jeden ze sourozenců ale neměl očividně v úmyslu usadit se zde natrvalo, protože oba obratem ruky prodali své podíly – Antonín prodal levou část (později čp. 135/b) za 60 zlatých **Janu Šoušovi**, od Marie koupili její pravou část (později čp. 135/a) manželé **Jan a Alžběta Macháčkovi** za 40 zlatých²⁵⁹⁰. A tak došlo k trvalému rozdělení tohoto objektu na dvě poloviny, které trvá dodnes.

Macháčkovi snad při kupování poloviny domku přecenili své finanční možnosti a postupně nebyli schopni ji splatit. Jisté totiž je, že nemovitost později opět spadla na její původní majitelku

²⁵⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 312 p.v.-313.

²⁵⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 314-315.

²⁵⁸¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 350.

²⁵⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 362.

²⁵⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 363.

²⁵⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 364.

²⁵⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 119.

²⁵⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 83.

²⁵⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 189.

²⁵⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 275.

²⁵⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 71.

²⁵⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 74 a 75.

Marii Krumlovou, která se sem přestěhovala s celou rodinou. 7. února 1845 ovšem převedla trhovou smlouvou tuto část objektu za vcelku vysokou částku 500 zlatých přistěhovalým manželům **Janu a Alžbětě Piskáčovým**²⁵⁹¹. Už o rok později, přesně 23. března 1846, ale Piskáčovi zase prodali dům čp. 135/a za 455 zlatých **Antonínu a Rozálii Kratochvílovým** z Hodova²⁵⁹². Po předčasné smrti manželky tady pak od září 1855 hospodařil sám vdovec, zedník Antonín († 1894 v osmdesáti letech). O pět let později se rozhodl objekt prodat – učinil tak smlouvou z 25. listopadu 1860, kdy jej převedl na **Josefa Šofra** za sumu 400 zlatých²⁵⁹³. Ani on ale nevlastnil dům čp. 135/a dlouho – už 5. března 1862 ho totiž prodal za 400 zlatých manželům **Františku a Anně Plesnivým** z Kostelce čp. 307²⁵⁹⁴. Dalším zdejším majitelem se 17. prosince 1863 stal zdejší obyvatel **Vojtěch Polák**, který stavbu koupil od Plesnivých za 450 zlatých²⁵⁹⁵. Při přečíslovávání některých domů v Kostelci dostala tato polovina roku 1875 vlastní číslo popisné 386, a stal se z ní tak samostatný dům.

Druhou polovici objektu, vlastně čp. 135/b, prodal Jan Šouša 1. května 1843 manželům **Václavu a Anně Svobodovým** z Konojed za částku 440 zlatých²⁵⁹⁶. Postupně se vzdali a našetřili si na výstavnější bydlení, a tak tuto nemovitost převedli kupní smlouvou z 30. března 1855 na **Václava a Marii Čechákovy** ze Stříbrné Skalice²⁵⁹⁷. Nepochybně patřil tento dům mezi málo výstavné stavby ve městě, neboť už 21. července 1856 ho Čechákovci zase prodali za 240 zlatých synovi vlastníka sousedního čp. 135/a a jeho manželce, **Václavu a Barboře Kratochvílovým**²⁵⁹⁸.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti manželky tady pak od dubna 1877 hospodařil sám vdovec Václav, který zemřel necelé tři roky nato. V následném dědickém řízení získala objekt 23. února 1880 jejich nezletilá dcera **Anna Kratochvílová**, nesměla ale až do své svatby domek nijak zadlužit. Část domku byla v této době pronajímána – například místnímu flašinetářovi Josefu Novotnému a jiným. 4. prosince 1886 se Anna provdala za **Jana Kaňkuru** a žila tady s ním rovných čtyřicet let. 14. září 1926 ho pak společně prodali **Marii Hoškové**, rozené Švarcové, která dům čp. 135 předala 5. října 1932 svému synovi a snaše, **Janovi a Františce Hoškovým**. Vymínila si tu ale doživotní bydlení a zde také 17. ledna 1959 ve věku 83 let zemřela, přeživše svou předčasně zemřelou snachu (r. 1946)²⁵⁹⁹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z

²⁵⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 101.

²⁵⁹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 103.

²⁵⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 455.

²⁵⁹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 46.

²⁵⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 260.

²⁵⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 25.

²⁵⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 115.

²⁵⁹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 175.

²⁵⁹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 135.

roku 1910, v domě žilo neuvěřitelných třináct osob – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 37 krejcarů a obci 40 grošů míšeňských²⁶⁰⁰.

- čp. 136 (№ 111), zaniklé

Dnes zaniklý objekt čp. 136 U studánky vznikl na počátku 80. let 18. století. Vystavěli ho „tesařští“ manželé **Jan a Kateřina Krejčárkovi** z Kostelce. Poté, co Kateřina Krejčárková ovdověla, rozhodla se předat 4. dubna 1819 tento dům v hodnotě 100 zlatých svému synovi **Josefu Krejčárkovi**²⁶⁰¹. Objekt ovšem podržel pouze do 3. července 1822, kdy jej prodal za 400 zlatých své sestře a švagrovi, **Václavu a Marii Synáčkovým**²⁶⁰². Snad se stal časem dům pro mladou rozrůstající se rodinu nevyhovujícím – nevíme. Jisté ale je, že 1. května 1836 prodali Synáčkovi dům čp. 136 za 420 zlatých manželům **Jakubu a Alžbětě Bílkovým** z Doubravčic²⁶⁰³ a přestěhovali se do novostavby čp. 247. Žili tady pak až do své smrti – Alžběta zemřela roku 1872 a Jakub potom v únoru 1875. Po jejich skonu pak místní okresní soud určil za dědice této nemovitosti v hodnotě 290 zlatých jejich příbuzného **Jana Háčka**²⁶⁰⁴.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Poslední majitelkou tohoto domku na předních Poustkách byla vdova **Terezie Háčková**, která ho zdědila 21. března 1877. Ta tu ale nežila, a místo toho pronajímala stavbu chudším rodinám – například Moravcovým nebo Pečenkovým. Nakonec se rozhodla nechat stavbu zbořit, což se stalo roku 1907. Tím po více jak 120 letech své existence zanikl a jeho číslo bylo přeneseno na novostavbu v Pražské ulici²⁶⁰⁵. Terezie zemřela 13. prosince 1918 v místní nemocnici ve vysokém věku osmdesáti sedmi let.

- čp. 137, U Studánky

Tento objekt je klasicistního původu, zachycený na katastru z roku 1841 ve stávajícím rozsahu, byl ovšem novodobě adaptován, předně byl roku 1912 celý dům zvýšen a dostal novou střechu. Roku 1958 provedli majitelé výměnu krovu.

Dům čp. 137 vznikl na přelomu 18. a 19. století. V písemných pramenech se ale objevuje teprve až na počátku 19. století. Tehdy byl v majetku manželů **Kašpara a Alžběty Peškových**.

²⁶⁰⁰ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁶⁰¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 98.

²⁶⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 157.

²⁶⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 24.

²⁶⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 235.

²⁶⁰⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 136.

Záhy se snad ukázalo, že objekt je pro manžele zbytečně veliký, a tak se rozhodli prodat ho – neprodali jej ovšem vcelku, ale rozděleně. Menší polovinu domu koupili 27. května 1808 za 290 zlatých **František a Anna Vlachovští** z Kostelce²⁶⁰⁶, větší část odkoupil stejný den **Václav Zdeněk** za částku 770 zlatých²⁶⁰⁷.

Po smrti Magdaleny Zdeňkové, manželky Václava Zdeňka, přešla pak 13. března 1836 jedna polovina domu v hodnotě 1103 zlatých v dědickém řízení na syna **Františka Zdeňka**. V tehdejší době bylo zcela běžné, že majitelé neobývali celý objekt, ale jen jeho část, a zbylé prostory (nejčastěji jednu komůrku) pronajímali. Od 60. let 19. století zde jako nájemce žil se svou manželkou Terezií a s dětmi Josef Padevět, původem z Třebohostic. Ještě před svou smrtí František 30. května 1867 předal tuto část domu v ceně 423 zlatých svému synovi a dceři, **Josefu a Marii Zdeňkovým**²⁶⁰⁸.

Také druhou část nemovitosti v odhadní částce 280 zlatých zdědil po smrti svých rodičů syn **Josef Vlachovský**. Příslušný zápis o tom byl do pozemkových knih učiněn 26. května 1843²⁶⁰⁹. Dlouho jej ovšem nedržel, protože v mladém věku zemřel. V dědickém řízení přešel dům na základě právního přiřknutí z 15. února 1853 na pozůstalou manželku (tehdy již ovšem znovu provdanou) – **Annou Třešňákovou**²⁶¹⁰. Ještě před oficiálním právním přiřknutím ale Anna dům zpeněžila a prodala ho 10. prosince 1851 **Františce a Františku Janoušovým** za sumu 286 zlatých²⁶¹¹. Manželé Janoušovi podrželi objekt jen krátce. Obratem ruky „už 2. ledna 1853, ho totiž převedli kupní smlouvou na **Jana a Annu Pickovy**, kteří se do Kostelce přistěhovali krátce předtím, za 340 zlatých²⁶¹². Brzy nato se jejich nejstarší syn **Jan Picka** rozhodl založit rodinu. Z tohoto důvodu na něho převedli 17. srpna 1857 rodiče svou polovinu domu čp. 137 v hodnotě 390 zlatých²⁶¹³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Jan Picka zemřel v září 1877 ve věku „pouhých“ třiapadesáti let a po jeho smrti přiřkl okresní soud v Kostelci dům pozůstalé vdově **Kateřině Pickové**. Ta tu hospodařila sama ještě několik let. 4. července 1889 ho ale odprodala manželům **Františkovi a Anně Křepelkovým** z Hradových Střímelic. Později se vzmohli, koupili si zdejší bývalý mlýn čp. 190 a tuto nemovitost prodali 7. května 1901 **Josefovi a Anně Čermákovým** z Hoště. Poté, co Josef padl v první světové válce, byl jeho podíl v následném dědickém řízení přiřčen 30. ledna 1919 synovi **Josefu Čermáku** mladšímu. Ani Josef Čermák ml. ale nevlastnil

²⁶⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 94.

²⁶⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 95.

²⁶⁰⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 452.

²⁶⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 20.

²⁶¹⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 83.

²⁶¹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 84.

²⁶¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 85.

²⁶¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 109.

polovinu domu čp. 137 dlouho – skonal v květnu 1926 a nebylo mu ani dvaatřicet let. Jeho manželka Anna byla v této době těhotná. Porodila 3. srpna syna **Josefa Čermáka**, který se okamžitě stal majitelem, ač byl o tom záznam do pozemkové knihy učiněn teprve 21. února 1927. Vdova Anna († 1963) se brzy nato provdala znova za **Ladislava Javůrka** († 1970) a společně pak 12. února 1929 koupili druhou část domu, po druhé světové válce (28. února 1964) ovšem Ladislav svou čtvrtinu odprodal svému nevlastnímu synovi²⁶¹⁴.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé.

- čp. 138 (№ 95) – obecní Pastouška, U Studánky

Dnešní objekt čp. 138 byl postaven ve druhé polovině 19. století, do roku 1873, na místě původního domu s tímto číslem. Roku 1901 pak k němu majitelé přistavěli novou velkou kůlnu. Novodobě byl vnitřně adaptován a bylo odstraněno pravé dvorní křídlo.

Také dům čp. 138 patří k nejstarším černokosteleckým domům. Od počátku (bohužel ale nemůžeme ani přibližně datovat dobu jeho vzniku) byla jeho majitelem obec. Původně sloužil objekt jako obecní **pazderna**, tj. prostor, ve kterém se třel len a konopí (pro nebezpečí ohně stával většinou mimo souvisle zastavěnou část obce, tedy stejně jako zde za Kostelcem). Po roce 1664 až do konce 17. století sloužil jako „**chalupa pastušší**“ čili obydlí pro obecního pastýře (pastýři = pastuškové). V obecních účtech z roku 1677, kde je poprvé zmiňována, se popisuje takto: *pastouška neb chalupa pastušší na předních Poustkách vystavěná s jedním voknem, kamny, vůkol prostými lavicemi. Komora jedna, ad ea chlívky pod skromným dvojíým krovem, též kousek země pro zahrádku*²⁶¹⁵. Jinými slovy se jednalo o převážně dřevěnou stavbu chlívniho typu, tzn. stavba měla pouze jednu obytnou místnost s pecí, která zaujímala cca ¼ místnosti a naproti této komory byl přes uličku (síň) rovnou chlív, který byl nejspíš v případě obydlí pro pastýře obecního dobytka větší než obvykle. Jak již bylo nadneseno, sloužil objekt svému původnímu účelu až do let 1702-1703, kdy byla nákladem 219 zlatých a 1 krejcaru vystavěna nová chalupa pro pastýře²⁶¹⁶. Poté se funkce čp. 138 změnila na **obecní pastoušku**, tedy budovu, kde mohli přespat místní žebráci nebo vandrovníci. V majetku města zůstala tato stavba déle jak dvě stě let. Teprve 26. února 1862 ji koupili místní obyvatelé **František a Kateřina Procházekovi** i s parcelou za 120 zlatých²⁶¹⁷. Procházekovi sice starou stavbu strhli a na jejím místě postavili zcela nový dům, ovšem nakonec ho 2. března 1871 prodali za 720 zlatých ovdovělé **Marii Dufkové**²⁶¹⁸. Ta tu žila pouhý jeden rok

²⁶¹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 137.

²⁶¹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1674-1675), č.k. 46.

²⁶¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1702-1703), č.k. 61.

²⁶¹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 39.

²⁶¹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 39.

a už 3. října 1872 dům zakoupili manželé **Josef a Františka Pekárkovi**, podnájemníci z Kostelce²⁶¹⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Tato nemovitost patřila opravdu mezi ty málo výstavné, o čemž svědčí i rychlé střídání zdejších majitelů. 21. března 1875 ji od Pekárkových (kteří se pak odstěhovali z města) koupili postarší manželé **Jan a Kateřina Jáskovi** z Kostelce. Dalšími zdejšími vlastníky byli také postarší **František a Anna Novákovi**, kteří dům získali od Jáskových trhovou smlouvou z 3. května 1882. Oba tu pak žili až do konce života – František, bývalý knížecí šafář, zemřel v říjnu 1897 a jeho manželka o dva roky později. Po jejich smrti se zde pozůstali dědicové neusadili, ale už 12. listopadu 1899 domek prodali **Františku a Kateřině Kašovým** ze Svatbína, kteří tu také hospodařili až do své smrti. Od října 1906 tu hospodařila sama vdova Kateřina. Ta, ještě za svého života, převedla nemovitost 24. května 1910 na svého syna **Antonína Kašeho** a zemřela už 12. října téhož roku. Antonín pak skonal předčasně 18. května 1921 ve věku třiceti devíti let a v následném dědickém řízení byl objekt rozdělen rovným dílem po $\frac{1}{5}$ mezi tyto nezletilé dědice: **a) Růženu Kašovou, b) Bohumíra Kašeho, c) Zdenku Kašovou, d) Elišku Kašovou a e) Františka Kašeho**. Jejich poručníci nakonec dům 16. prosince 1924 prodali **Václavu Hoffmanovi**. Nevíme, zda se zde Václav vůbec usadil, jisté ovšem je, že již 2. října 1928 zase stavení prodal manželům **Aloisi a Marii Burešovým**. Opět netrvalo dlouho a došlo k další výměně majitele – 25. března 1930 se tady totiž zakoupili **František a Aloisie Kubátovi** z Kostelce čp. 218 a Burešovi se odstěhovali z města. Snad se pro ně na stáří stala budova zbytečně velkou, a tak jednu její polovinu prodali 15. května 1933 místním mladým manželům **Josefovi a Anně Havelkovým**²⁶²⁰, kteří zemřeli krátce po sobě roku 1977.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 139 (№ 94), Jánské náměstí

Dnešní dům čp. 139 byl postaven ve druhé polovině 19. století, po roce 1873, na místě původní stavby s tímto číslem. Z roku 1948 pochází přístavba jedné světnice na severozápadní straně domu a nový krov.

Historie tohoto domu na předních Poustkách se začíná psát 22. prosince 1719, kdy uzdař **Václav Miller** koupil od obce stavební parcelu širokou 6 sáhů (přibližně 11 m) a dlouhou 26 sáhů (přibližně 49 m) za 7 kop grošů míšeňských²⁶²¹. Krátce před svou smrtí – 25. července 1743 – předal Václav Miller svůj dům v hodnotě 124 zlatých rýnských synovi, hrnčíři **Ondřejovi**

²⁶¹⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 253.

²⁶²⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 138.

²⁶²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 325.

Millerovi²⁶²². Ondřeji Müllerovi patřil dům dalších třicet let, byl i činný v městské samosprávě – v rozmezí let 1766-1772 vykonával úřad taxátora nad chleby a vahami. Pro sešlost věku prodal tento objekt svému synovi **Františku Müllerovi (Millerovi)**²⁶²³. František Müller vlastnil v Kostelci ještě jeden dům na náměstí. Velice se zadlužil a brzy se dostal do finanční tísně. Není proto divu, že na jeho majetek byla uvalena nucená dražba. V této dražbě, jež se konala 15. dubna 1773, koupil oba domy kožešník **František Čermák** za 990 zlatých rýnských²⁶²⁴. Nutno podotknout, že František Čermák v tomto domě nebydlel. Držel ho ale pro svého syna Karla Čermáka. Když **Karel Čermák** dospěl, daroval mu otec tento objekt. Nevlastnil dům ale dlouho, protože 25. března 1791 jej prodal za částku 120 zlatých rýnských **Matěji Vlachovi**²⁶²⁵. Od manželů Vlachových koupila objekt 29. listopadu 1810 vdova **Anna Hávová** z Kostelce za 640 zlatých²⁶²⁶. Anna Hávová podržela dům pouze do 27. února 1811, kdy jej kupní smlouvou převedla na **Ondřeje a Kateřinu Klierovy** za sumu 980 zlatých²⁶²⁷. Obratem ruky ho ale už 1. března 1811 prodávají **Tomáši Pecháčkovi** za vcelku vysokou kupní částku 1270 zlatých²⁶²⁸. Zajímavá je vzrůstající tendence kupních cen tohoto objektu. Dalšími majiteli tohoto objektu se stali manželé **Josef a Cecílie Stibůrkovi** z Liblic, kteří jej koupili od Tomáše Pecháčka 6. srpna 1812 za 340 zlatých²⁶²⁹. Stibůrkovi vlastnili tuto nemovitost celkem sedm let. 29. května 1819 ji prodali za 440 zlatých černokosteleckému měšťanovi **Václavu Čermákovi**²⁶³⁰. Ten dům čp. 139 ale už 1. července 1819 převedl kupní smlouvou na manžele **Matěje a Kateřinu Růžičkovy** za sumu 507 zlatých²⁶³¹. Ani manželé Růžičkovi ale nepodrželi dům dlouho – 22. ledna 1823 jej od nich koupila **Anna, ovdovělá Táborská**, z Kostelce za 220 zlatých²⁶³². Anna Táborská se později znovu provdala (Zachová), a dům čp. 139 se pro ni tudíž stal nadbytečným. Z tohoto důvodu prodala 19. listopadu 1845 celý objekt **Ignáci Golombiovskému** z Kostelce n. Č. 1. za kupní částku 300 zlatých²⁶³³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Manželé Ignác (Hynek) a Veronika Golombiovští zde hospodařili dlouhých čtyřicet pět let. I přesto ale 29. května 1890 prodali objekt čp. 139 **Václavu a Marii Urbanovým** (podnájemníkům z čp. 197) a dožili pak u svého syna v nedalekém domě

²⁶²² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 423-424.

²⁶²³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5.

²⁶²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 21.

²⁶²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 80.

²⁶²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 231 p.v.

²⁶²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 232 p.v.

²⁶²⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 242 p.v.

²⁶²⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 2.

²⁶³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 117.

²⁶³¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 394.

²⁶³² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 192.

²⁶³³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 55.

čp. 158, kde také zemřeli (roku 1900 a 1898). Urbanovi nemovitost už po třech letech, přesně 12. ledna 1893, znovu prodali provaznickým manželům **Josefu a Anně Novákovým** a odstěhovali se z města. Po smrti manžela zde od května 1894 hospodařila sama vdova, která nakonec převedla dům trhovou smlouvou z 21. března 1901 na **Josefa a Anežku** († 1965) **Procházkovy**. Roku 1916 dům vyhořel a následně dostal zcela novou střechu. Procházkovi tu pak žili celých pětadvacet let, 23. září 1926 ale tento objekt odprodali manželům **Ferdinandu a Olze Pohořalovým** a přestěhovali se do domku čp. 439. Po smrti manžela Ferdinanda tady potom hospodařila od října 1932 sama vdova, která se odsud za tři roky odstěhovala a 2. dubna 1935 od ní dům čp. 139 koupili **Karel a Ludmila Svinkovi**. Ti tu pak žili až do konce života. Když roku 1963 zemřela Ludmila, zdědili (po dohodě s vdovcem Karlem, který zemřel roku 1971) 3. října t.r. celou nemovitost jejich dcera a zeť, **Marie a Josef Jasenovcovi**²⁶³⁴, kteří zůstali majiteli až do konce života – Josef skonal v prosinci 1977 a Marie na Štědrý den 1969.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 140 (№ 93), Jánské náměstí

Dnešní objekt čp. 140 byl postaven ve druhé polovině 19. století, do roku 1873, na místě původního domu s tímto číslem.

Původní dům na tomto místě byl s největší pravděpodobností vystavěn roku 1720. 22. prosince 1719 totiž koupil hrnčíř **Antonín Myslík** od obce pozemek *proti pastoušce* široký 6,5 sáhů (cca 12 m) a dlouhý 26 sáhů (cca 49 m) pro vystavění domu za 8 kop grošů míšeňských²⁶³⁵. 10. srpna 1735 prodal Antonín Myslík svůj dům za 60 zlatých rýnských **Ondřeji Lučikovi**²⁶³⁶. 10. února 1756 dům lehl popelem a spáleništěm zůstával ještě 26. března 1762, kdy tento objekt zdědil Ondřejův syn **Jakub Lučík**²⁶³⁷. Po smrti Jakuba Lučika zdědil 7. prosince 1798 jeho dům v hodnotě 150 zlatých rýnských syn **Jakub Lučík**. Jeho matka si zde ale vymínila do své smrti pohodlný byt²⁶³⁸. Jakub vlastnil dům více jak čtyřicet let. Teprve 24. června 1844 ho postoupil za 300 zlatých svatební smlouvou svému synovi **Janu Lučikovi** a jeho nevěstě Barboře Železné²⁶³⁹. Jan Lučík zemřel v prosinci 1860 ve věku pětapadesáti let a vdova Barbora se zanedlouho znovu

²⁶³⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 139.

²⁶³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 323.

²⁶³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 360.

²⁶³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 445-446.

²⁶³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 274.

²⁶³⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 525.

prováděla za Václava Boháčka. Společně pak 26. dubna 1866 prodali dům za 495 zlatých manželům **Josefu a Veronice Svobodovým** z Kostelce²⁶⁴⁰.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Manželé Svobodovi tady potom žili až do konce života – Josef zemřel v říjnu 1890 a Veronika v prosinci 1893. Přesto už 4. prosince 1890 zdědil celý objekt jejich syn, hrnčíř **František Svoboda** († 1921), který po svatbě daroval 24. února 1892 jednu jeho polovinu své manželce **Aloisii Svobodové** († 1938). Žili tady společně až do 17. února 1908, kdy dům prodali postarším manželům **Janovi a Františce Adámkovým** původem z Dobřejovic a dožili pak v čp. 282. I Adámkovi si tento dům koupili víceméně na dožítí, což se také stalo (Jan tady umřel roku 1918 a vdova Františka roku 1919). Po jejich smrti potom připadl pozůstalé dceři **Alžbětě Pečenkové**, která tu žila až do roku 1927. 21. března tohoto roku totiž zděděnou nemovitost převedla trhovou smlouvou na **Viktora a Marii Hronovy** z Malotic. Žili tady také až do své smrti. Po skonu své první manželky zde nejprve od ledna 1938 hospodařil Viktor († 1968) sám, ovšem roku 1942 se znova oženil a 24. dubna 1942 daroval jednu polovinu domku čp. 140 své druhé ženě **Anně Hronové** († 1970).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 141 (№ 92), Jánské náměstí

Budova dnešního čp. 141 je už barokního původu, novodobě byla ovšem adaptována – roku 1926 byla přistavěna jedna místnost při náměstí vlevo od hlavního objektu a roku 1971 provedli majitelé další menší adaptace.

Dějiny domu čp. 141 na předních Poustkách se začínají odvíjet 8. prosince 1728, kdy obec prodala ševcovskému mistru **Václavu Slaninovi** *místo pusté* dlouhé 18 sáhů a široké 6 sáhů (tj. cca 34m x 11m) za 7 kop grošů míšeňských²⁶⁴¹. Václav Slanina zde vystavěl dům, který prodal 16. srpna 1735 bednáři **Martínu Šámalovi**²⁶⁴². Příliš dlouho si ale nově nabytého domova neužil, protože už 3. dubna 1738 po něm dědí tento dům s polnostmi jeho syn **Jan Šámal**²⁶⁴³. Jan Šámal ovšem nadělal během svého života řadu dluhů, kvůli kterým byl nakonec nucen prodat 24. září 1773 dům čp. 141 manželům **Tomáši a Alžbětě Svobodovým** za 140 zlatých rýnských a navíc se manželé Svobodovi zavázali zaplatit Janu Vyskočilovi, měšťtinu Starého Města pražského, dluh Jana Šámala ve výši 200 zlatých²⁶⁴⁴. Z archivních pramenů víme, že Tomáš působil v městské

²⁶⁴⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 409.

²⁶⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 345.

²⁶⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 333.

²⁶⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 395.

²⁶⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 15.

samosprávě minimálně ve funkčním období 1775-1778 jako tzv. kontribuci rozhodující, v letech 1780-1785 jako starší rychtář a v letech 1790-1793 jako jeden ze tří radních²⁶⁴⁵. Dalšími v řadě majitelů tohoto domu na předních Poustkách se 13. února 1778 stali manželé **Ignác a Ludmila Stumpovi**, kteří jej koupili od Tomáše a Alžběty Svobodových za 140 zlatých rýnských²⁶⁴⁶. Tuto nemovitost vlastnili až do konce života. Ludmila zemřela roku 1818, Ignác (který zastával v letech 1780-1785 úřad tzv. revizora nad chleby, mírami a vahami) o čtyři roky později. Po jejich smrti zdělila dům v celkové hodnotě 158 zlatých a 42 krejcarů dcera **Barbora Golombiovská**. Do pozemkových knih ale nechala zapsat tuto držbu teprve 31. května 1850²⁶⁴⁷! Učinila tak z toho důvodu, že chtěla objekt dál předat - 12. března 1850 jej darovala svému synovi a snaše, **Josefu a Barboře Golombiovským**. Vymínila si zde ovšem pro sebe a svého manžela Františka doživotní bydlení²⁶⁴⁸. Krátce po smrti svých rodičů ale Josef Golombiovský vyměnil 21. srpna 1857 čp. 141 s **Josefem a Marií Hamtákovými** za domek čp. 108²⁶⁴⁹. Jistě to byla pouze spekulativní směna, protože již 25. února 1859 prodali Josef a Marie Hamtákoví tuto nemovitost za 190 zlatých **Františku Niklovi** z Kostelce²⁶⁵⁰.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ve stáří se pro Františka snad stal dům zbytečně velkým, a tak jednu jeho polovinu prodal 19. ledna 1882 místním obyvatelům **Františku a Aloisii Pauerovým**. Nakonec se ale přestěhoval ke svému synovi do nedalekého domu čp. 175, kde také zemřel, a 12. listopadu 1891 prodal společně s Pauerovými tento objekt novousedlým manželům **Aloisi a Josefě Janečkovým**. Netrvalo ovšem dlouho a budova opět změnila svého majitele – 16. října 1894 ji totiž koupí od Janečkových získal **František Bytl**, který ji zase ani ne po roce prodal **Vincenci Kumpánovi**. Stalo se tak smlouvou z 26. září 1895. Z neznámých důvodů však i Vincenc, ač se sem skutečně přestěhoval, odprodal dům už 23. ledna 1896 **Janu Adámkovi**, synovi majitele sousedního čp. 140, a odstěhoval se z města. Teprve další vlastníci zde žili delší dobu a vlastně až do smrti. Byli to manželé **František a Alžběta Pečenkoví**, kteří ho koupili od Jana Adámka 22. října 1900 (Alžběta byla Janovou sestrou). Oba tady žili až do své smrti – Alžběta zemřela roku 1930 a František 1931. Po jejich skonu připadl dům v následném dědickém řízení 28. ledna 1931 jejich pozůstalé dceři **Marii Pečenkové**. Snad z finančních důvodů následně 22. března 1932 prodala jednu jeho polovinu **Václavu Dvořákovi**. Ještě před začátkem války ale oba společně převedli celý objekt čp. 141 trhovou smlouvou z 2. března 1939 na novousedlé

²⁶⁴⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 76-78.

²⁶⁴⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 62.

²⁶⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 219.

²⁶⁴⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 220.

²⁶⁴⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 39.

²⁶⁵⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 291.

manžele **Antonína a Ludmilu Andělovy**²⁶⁵¹. Ti pak vlastnili tento dům až do své smrti – Ludmila zemřela roku 1988 a Antonín až roku 2001.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 142, Tuchorazská

Objekt čp. 142 vznikl krátce po roce 1734. 6. července t.r. totiž prodala obec **Matěji Vondráčkovi** stavební parcelu za 12 kop grošů míšeňských²⁶⁵², a ten na ní vystavěl stodolu. Víme také, že Matěj měl přístup k této stodole pouze přes pozemek u domu čp. 143. Toho také roku 1742 využil jeho majitel Matěj Pospíšil, a poté, co se oba z nějakého důvodu nepohodli, zamezil Vondráčkovi v přístupu k jeho stavení. Vzešel z toho soudní spor, který nakonec dopadl dobře pro Matěje Vondráčka a jeho výsledkem bylo zřízení veřejné cesty odbíhající z dnešní Tuchorazské ulice²⁶⁵³. Po jeho smrti zdědil 14. ledna 1767 tuto stodolu syn **Jakub Vondráček**²⁶⁵⁴. Ten ji snad po roce 1805 přebudoval na obytné stavení pro svého syna, které vlastnil až do roku 1808. 25. ledna t. r. totiž prodal Jakub se svou manželkou Annou Vondráčkovou dům čp. 142 v celkové hodnotě 800 zlatých **Josefu a Barboře Vondráčkovým**, svému synovi a snaše²⁶⁵⁵. Pro novomanžele Vondráckovy byl nejspíš objekt nevyhovující, a tak jej už 6. ledna 1811 prodali za částku 800 zlatých **Václavu a Marii Denemarkovým** z Kostelce²⁶⁵⁶. Při velkém požáru města 29. května 1814 vyhořelo čp. 142 do základu. Po smrti Marie Denemarkové, podruhé provdané Polákové, 29. června 1829 přešel dům v ceně 2400 zlatých v dědickém řízení na manželský pár **Josefa a Barboru Müllerovy**. Do pozemkových knih jim ale byl zapsán teprve 9. června 1853²⁶⁵⁷. Ještě předtím, 27. října 1852, ovšem Müllerovi převedli svou nemovitost na **Josefa a Marii Polákovy** z Kostelce za kupní částku 420 zlatých²⁶⁵⁸. Brzy po prodeji však nejspíš původní majitelé zjistili, že jim tento dům vyhovoval více než nově koupené obydlí, a tak ho 26. února 1859 znovu zakoupili **Josef a Barbora Müllerovi** za obnos 336 zlatých²⁶⁵⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti manželky v prosinci 1875 zde pak hospodařil sám pozůstalý Josef Müller, který zemřel roku 1885. V následném dědickém řízení přešel objekt na jejich pozůstalého syna **Jana Müllera**. Ten se zde ovšem neusadil, a místo toho prodal obratem ruky zděděnou nemovitost 30. prosince 1885 místním manželům **Františku a Marii Řihovým**,

²⁶⁵¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 141.

²⁶⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 353 p.v.

²⁶⁵³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 353.

²⁶⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 357.

²⁶⁵⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 57.

²⁶⁵⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 215 p.v.

²⁶⁵⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 105.

²⁶⁵⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 120.

²⁶⁵⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 215.

kteří už vlastnili dům čp. 37 na náměstí. Když po více jak dvaceti letech František skonal, byla jeho pozůstalost 3. ledna 1906 rozdělena napůl mezi vdovu Marii a nezletilého syna **Václava Říhu**. Ten také získal po smrti matky 18. července 1910 zbylou část domu. Ani on neměl zájem jej nadále vlastnit, a tak nás nepřekvapí, že už 16. srpna 1910 ho odprodal **Františku a Františce Trnkovým**, kteří souběžně vlastnili i nedaleký dům čp. 186. Oba ale dožili právě tady (zemřeli krátce po sobě roku 1952). 1. února 1936 ho sice předali své dceři a zeti, **Karlu a Růženě Nejedlým**, ale vyměnili si tu doživotní bydlení. Manželé Nejedlí pak 10. ledna 1955 rozdělili oba své domy tak, že tento získala jejich dcera s manželem, **Růžena (nar. 1932) a Zdeněk Šrajerovi** a druhý objekt čp. 186 její bratr Karel Nejedlý ml. (nar. 1926)²⁶⁶⁰.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 143 (№ 91), Tuchorazská

Dnešní dům čp. 143 je asi až klasicistního původu, na katastru z r. 1841 je ovšem zachycen ve stávajícím rozsahu. Roku 1898 byl postaven chlív a WC ve dvoře, roku 1935 pak byl objekt radikálně přestavěn, vytvořena nová vnitřní dispozice, vyměněna část obvodové zdi na východní straně domu, vyměněny stropy, krov a upraveny okenní a dveřní otvory.

Vznik domu na předních Poustkách můžeme datovat rokem 1720. 22. prosince 1719 totiž od obce koupil řezník **Jan Celný** stavební parcelu širokou 5 sáhů (= cca 9,5 m) a dlouhou 15 sáhů (= cca 28,5 m) za 5 kop grošů míšeňských a vystavěl na ní dům²⁶⁶¹. Když Jan Celný zemřel, prodali jeho dědicové 20. dubna 1729 tento objekt za 50 kop grošů míšeňských **Matěji Pospíšilovi**²⁶⁶². Matěj Pospíšil vlastnil dům čp. 143 téměř čtyřicet let. Po jeho smrti ho zdědila vdova Anna Pospíšilová. Když i ona 18. listopadu 1771 zemřela, byl dům ohodnocen na 280 zlatých 45 krejcarů rýnských (pole k tomuto domu patřící byla odhadnuta na 193 zlatých 45 krejcarů)²⁶⁶³ a celé dědictví předáno dceři **Alžbětě Pospíšilové**²⁶⁶⁴. Alžběta se následně provdala za **Josefa Slaninu** a za částku 130 zlatých rýnských jej 14. října 1774 učinila spolumajitelem svého domu²⁶⁶⁵. I tohoto manžela ale Alžběta přežila. Podle jeho závěti měla Alžběta Slaninová předat tento objekt jejich nejmladšímu synovi **Josefu Slaninovi**, ovšem až po dosažení plnoletosti. Stalo se tak 23. března 1807²⁶⁶⁶. Také tento dům podlehl 29. května 1814 velkému požáru města, takže musel být následně obnoven – v klasicistním slohu. Josef Slanina, pokud víme, se nikdy neoženil

²⁶⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 142.

²⁶⁶¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 319 p.v.-320.

²⁶⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 355.

²⁶⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 46 p.v.

²⁶⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 47.

²⁶⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 42.

²⁶⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 36.

a nezanechal po sobě žádného dědice. Když proto 6. října 1832 bez zanechání závěti umřel, přešel dům do správy obce. Ve veřejné dražbě ho 2. října 1837 koupili manželé **František a Kateřina Stárkovi** za 220 zlatých a snad jej i přestavěli²⁶⁶⁷. Manželé Stárkovi objekt podrželi do 7. června 1841, kdy ho za částku 480 zlatých prodali **Josefu a Kateřině Kudláčkovým**²⁶⁶⁸. V majetku jejich rodiny je pak dům čp. 143 dodnes. Po smrti manžela ho vdova Kateřina předala 20. července 1869 svému synovi a snaše, **Václavu a Marii Kudláčkovým**²⁶⁶⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ještě za svého života jej Kudláčkovi rozdělili mezi své dva syny a jeho rodiny – stalo se tak 20. dubna 1890 a při tomto dělení dostali jednu polovinu manželé **Matěj a Kateřina Kudláčkovi** a druhou polovinu **Antonín a Anna Kudláčkovi**. Matěj a Kateřina se postupně vzdali a 7. října 1900 odkoupili druhou část domu, a stali se tak jedinými držiteli objektu. Oba tady pak žili až do smrti – Matěj zemřel v listopadu 1918 a na domě nejprve hospodařila sama Kateřina, která zemřela až v květnu 1941 ve věku šestaosmdesáti let. Ještě před tím ovšem 24. března 1932 darovala dům své dceři a zeti, **Anně a Karlu Holmanovým**. Také oni tady žili až do konce života – Karel zemřel v květnu 1942 a Anna jej přežila o dvacet let, zemřela v dubnu 1962. Usnesením státního notářství v Kolíně z 18. června 1963 připadl dům nezletilým dcerám jejich zesnulého syna Karla – **Zdence, Blance a Aleně Holmanovým**²⁶⁷⁰.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm osob.

- čp. 144 (№ 90), Tuchorazská

Dnešní stavba čp. 144 je až klasicistního původu, zachycena na katastru z roku 1841 o něco kratší na severní straně – zde byla přistavěna roku 1870²⁶⁷¹. Novodobě byl dům adaptován.

Vznik domu čp. 144 můžeme přesně určit jako 22. prosinec 1719. Tehdy totiž švec **Jan Kříž** koupil od obce na předních Poustkách pozemek široký 5 sáhů (tj. asi 9,5 m) a dlouhý 15 sáhů (tj. asi 28,5 m) za 5 kop grošů míšeňských²⁶⁷² a vystavěl na něm domek. Jan Kříž vlastnil tento objekt neuvěřitelných šedesát let. Prodal jej teprve 4. listopadu 1779 za 155 zlatých rýnských **Vojtěchu Čermákovi**²⁶⁷³. Vojtěch Čermák však vlastnil tento objekt téměř stejně dlouho jako Jan Kříž – teprve 31. října 1834 ho odevzdací listinou předal svému synovi **Václavu Čermákovi** a jeho manželce Kateřině za 160 zlatých a vymínil si zde pro sebe a svou manželku Barboru doživotní

²⁶⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 47.

²⁶⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 70.

²⁶⁶⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 566.

²⁶⁷⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 143.

²⁶⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²⁶⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 321.

²⁶⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 72.

byt²⁶⁷⁴. Dalšími majiteli se 9. dubna 1840 stali manželé **Jan a Anna Trnkovi**, kteří koupili dům od Čermákových za sumu 189 zlatých²⁶⁷⁵. Postupně se ale Trnkovi značně zadlužili a časem nebyli schopni své dluhy splácet. Z tohoto důvodu jim byl objekt čp. 144 zabaven a ve veřejné dražbě 3. března 1864 prodán místnímu obchodníkovi s realitami, měšťanovi **Rudolfu Bergmanovi** za 90 zlatých²⁶⁷⁶ (Rudolf byl původně žid, ale na Velikonoce roku 1827 se jeho otec nechal s celou rodinou i šestiletým Rudolfem pokřtít).

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Od Rudolfa jej koupili už 2. května 1864 manželé **František a Kateřina Stárkovi** z Kostelce. Nekupovali ho nejspíš pro sebe, ale pro svého syna **Františka Stárka**. Usuzujeme tak proto, že jemu a jeho manželce Marii darovali 10. září 1868 dům jako svatební dar, vyměnili si tu ovšem doživotní bydlení. Z neznámých příčin stavení 9. srpna 1880 prodali **Anně Procházkové** a odstěhovali se z města. Také Anna se postupně zadlužila a kvůli dluhu 78 zlatých u místního měšťana Františka Pauera propadl tento dům exekuci a v následné veřejné dražbě ho 19. listopadu 1890 koupil **František Hrdlička**. Z jeho strany to byl nejspíš pouze spekulativní kup, protože už 22. prosince 1890 jej zase prodal mladým manželům **Josefovi a Marii Vondráčkovým**, podnájemníkům z nedalekého čp. 141. Oba tu pak žili až do konce života – Josef zemřel jako první v září 1913 a vdova Marie v květnu 1918 ve věku osmapadesáti let. V následném dědickém řízení pak objekt přešel 26. července 1918 na pozůstalou dceru **Emilii Vondráčkovou**. Emilie (mj. ateistka a matka nemanželské dcery) se později provdala a zděděnou nemovitost 11. prosince 1924 odprodala manželům **Františkovi** († 1970) a **Františce** († 1967) **Havlíkovým**²⁶⁷⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí.

- čp. 145 (№ 117), dnes zaniklé, Tucharazská

Dům čp. 145 na zadních Poustkách byl postaven teprve po roce 1785 **Vojtěchem Čermákem**, majitelem sousedního objektu čp. 144. V pozemkových knihách je poprvé zmiňován 4. února 1799, kdy ho Vojtěch prodal svému synovi **Vojtěchu Čermákovi** za 150 zlatých rýnských²⁶⁷⁸. Velký požár města 29. května 1814 zasáhl také tento objekt a zcela jej zničil. Dům už nebyl následně obnoven, takže majitelé objektu čp. 146 připojili toto spaleniště ke své nemovitosti, jejíž součástí je vlastně dodnes. Číslo popisné 145 pak bylo po druhé světové válce přiděleno novostavbě v ulici Dvouletky.

²⁶⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 26.

²⁶⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 27.

²⁶⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 282.

²⁶⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 144.

²⁶⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 242.

- čp. 146 (№ 89), Tuchorazská

Tento objekt je už barokního původu, z větší části se zachovaným původním rozvrhem dispozice i klenutou černou kuchyní. Upravován byl jen ve svém průčelí a novodobá je i střecha. Roku 1952 byla v průčelí do ulice nahrazena dvě užší okna jedním širokým tříkřídlým oknem. Roku 1965 byla přistavěna zástavba při ohradní zdi podél ulice.

Dějiny domu čp. 146 se datují od 26. března 1722, kdy ševcovský mistr **Jiří Čermák** koupil od obce pozemek na zadních Poustkách za 7 kop grošů míšeňských. Víme, že Jiří Čermák měl spor se svým sousedem Matějem Pospíšilem týkající se okapu puštěného Čermákem do zahrady Matěje Pospíšila²⁶⁷⁹. Po Čermákově smrti byl celý dům i s vybavením odhadnut na 176 zlatých a 15 krejcarů rýnských a za tuto částku prodán 30. října 1758 **Františku Sýkorovi**, manželu jeho dcery Anny²⁶⁸⁰. František Sýkora vlastnil dům déle jak třicet let. Po jeho smrti zdědila dům vdova Anna Sýkorová, která ho 12. července 1791 prodala svému synovi **Janovi Sýkorovi** za 150 zlatých rýnských²⁶⁸¹. Tento objekt podržel Jan Sýkora se svou manželkou Annou do 20. dubna 1812, kdy jej za částku 550 zlatých prodali manželům **Janu a Kateřině Čermákovým**²⁶⁸². Poté, co dům 29. května 1814 vyhořel, vyžádala si následná oprava objektu pouze drobnější změny, takže je u něho dodnes dobře patrný barokní původ. Naopak sousední dům čp. 145 zůstal spáleništěm a už obnoven nebyl, takže majitelé objektu čp. 146 připojili toto spáleniště ke své nemovitosti, jejíž součástí je de facto dodnes. Od manželů Čermákových koupil dům čp. 146 21. září 1830 černokostelecký měšťan a v letech 1824-1838 místní druhý radní **František Vondráček** za odhadní cenu 153 zlatých 12 krejcarů²⁶⁸³. O sedm let později, přesně 2. března 1837, koupili tento objekt manželé **František a Anna Syručkoví**²⁶⁸⁴. Dům ale nevlastnili příliš dlouho, protože už 29. července 1838 ho prodali za 800 zlatých **Františku a Anně Lomičovým** z Kostelce²⁶⁸⁵. Zanedlouho nato ovšem František zemřel a mladá vdova Anna se podruhé vdala za Jana Třešňáka z Kostelce. Ještě před svou smrtí (zemřela roku 1869) předala 5. prosince 1864 dům v hodnotě 596 zlatých svému synovi **Janovi Třešňákovi**²⁶⁸⁶. Jan skončil v březnu 1873 ve věku šedesáti jednoho roku a místní okresní soud přiřknul 31. května t.r. objekt čp. 146 jeho pozůstalým potomkům, **Bohumíru Třešňákovi a Terezii Pivoňkové**²⁶⁸⁷. Ti

²⁶⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 335.

²⁶⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 336.

²⁶⁸¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 87.

²⁶⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 1.

²⁶⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 26.

²⁶⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 43.

²⁶⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 23.

²⁶⁸⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 328.

²⁶⁸⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 357.

neměli v úmyslu usadit se tu, a tak zděděnou nemovitost už 15. července 1873 prodali za 830 zlatých **Václavu a Anně Kolomazníkovým** z čp. 159²⁶⁸⁸.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Anna Kolomazníková zemřela už v únoru 1876 a na domě následně hospodařil sám Václav, který skonal roku 1878. V následném dědickém řízení přešla stavba 13. září 1878 na jeho dceru a zetě, **Jana a Marii Lubinovy**. I Jan umírá velmi krátce nato, nejspíš na nějakou nemoc, která během dvou měsíců sklátila hned tři členy jeho rodiny. Po smrti vdovy Marie Lubinové se dalším držitelem objektu čp. 146 stal 26. ledna 1893 její syn **Josef Lubina**. Ten se sem ovšem nepřestěhoval, a místo toho prodal zděděnou nemovitost 1. dubna 1894 manželům **Františku a Barboře Zámečnickovým** ze Starčovské Lhoty. Po smrti manželky roku 1895 se František následně ve svých padesáti šesti letech znovu oženil a 26. května 1902 daroval své druhé šestadvacetileté ženě **Kristíně Zámečnickové** jednu polovinu objektu. Později ovšem dům čp. 146 prodali **Antonínu a Marii Tesárkovým** a dožili v domě čp. 199 (zemřeli v letech 1921 a 1934). Tesárkovi tady potom hospodařili až do konce života. Ještě před smrtí (1954 a 1962) ale převedli objekt 6. prosince 1949 na svého syna a snachu, **Antonína a Vlastu Tesárkovy**²⁶⁸⁹. Vlasta zemřela v květnu 1979 a její manžel v únoru 1990.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 147 (№ 88), Tuchorazská

Tento objekt je už barokního původu, a můžeme tedy říci, že dnešní čp. 147 je shodné s tím, které byl vybudováno po roce 1722. Na katastru z roku 1841 je zakreslen s menším přístavkem na západní straně. Roku 1961 byla upravována vnitřní dispozice, dva okenní otvory do ulice majitelé nahradili jedním širším otvorem a upravovali i hlavní vstup v jižním průčelí.

Vznik domu čp. 147 můžeme snad klást do období krátce po roce 1722, kdy se do Kostelce nad Černými lesy přistěhoval jeho první majitel tesař **Jan Širler**²⁶⁹⁰. Když zemřel, prodala vdova Ludmila Širlerová 14. prosince 1732 tento objekt za 85 zlatých rýnských **Janovi Kašovi** z Černých Voděrad²⁶⁹¹. Po Janově smrti zdědila dům vdova Mařena, znovu provdaná Veselá. Ve své závěti z 19. ledna 1759 odkázala nemovitost v hodnotě 150 zlatých svému nejmladšímu synovi **Františku Kašovi**²⁶⁹². Víme, že František byl roku 1760 obviněn z krádeže dvou ovcí,

²⁶⁸⁸ Tamtéž.

²⁶⁸⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 146.

²⁶⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 599.

²⁶⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 358.

²⁶⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 460-461.

keré se ztratily černokosteleckému měšťanovi Janu Dvořáčkovi²⁶⁹³. Bohužel ale nevíme, zda bylo toto obvinění pravdivé. Poté, co František Kaše ovdověl, prodal 22. března 1769 svůj domek na zadních Poustkách za 160 zlatých rýnských **Janu Fuksovi**. Vymínil si ale pro sebe a pro své dcery Terezii a Rozálii doživotní bydlení v *světničce na dvorečku*²⁶⁹⁴. Přibližně po třech letech ale Jan Fuchs zemřel a jeho dědici prodali dům čp. 147 11. března 1772 manželům **Františku a Rozálii Vydrovým** za 160 zlatých rýnských²⁶⁹⁵. Ti jej ovšem už 22. srpna 1774 prodali Janu a Veronice Horáčkovým pro jejich nejmladšího syna **Petra Horáčka** za 109 zlatých 41 krejcarů a 2 denáry rýnské²⁶⁹⁶. Po smrti Petra Horáčka přešel dům v dědickém řízení na černokosteleckého měšťana **Jana Procházku**, který jej ale 14. března 1811 prodal za 1680 zlatých **Janu Houkalovi**²⁶⁹⁷. Kupní částka jistě svědčí o výstavnosti tohoto objektu. Když dům 29. května při velkém požáru města vyhořel, obnovil jej Jan Houkal a 20. prosince 1818 prodal za 2170 zlatých **Janu a Rozálii Pinkasovým**²⁶⁹⁸. Ti ale objekt nevlastnili dlouho, protože ho už 28. října 1819 prodali černokosteleckému měšťanovi **Františku Makariovi** za sumu 970 zlatých²⁶⁹⁹. Stejně tak František Makarius podržel tuto nemovitost pouhý rok – již 15. dubna 1820 ji od něho koupili manželé **Václav a Magdalena Vavákoví** za 880 zlatých²⁷⁰⁰. Neznámou kupní smlouvou pak přešel dům na **Jana a Annu Hušovi**, kteří k němu 13. února 1834 přikoupili sousední spáleniště, kde stál dům čp. 148²⁷⁰¹. Dům čp. 147 i s přikoupeným spáleništěm prodali 1. února 1838 za 508 zlatých manželům **Václavu a Anně Plesnivým** a koupili si objekt čp. 213. Ti dům podrželi do 28. května 1841 (rozhodli si postavit dům nový – dnešní čp. 258), kdy ho koupili manželé **Vojtěch a Anna Novákoví** za 460 zlatých²⁷⁰². Poté, co si jejich syn **Václav Novák** založil rodinu, předali mu a jeho manželce Barboře tento objekt v odhadní ceně 300 zlatých 16. července 1853 do vlastnictví²⁷⁰³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Také Václav Novák zde se svou ženou hospodařil až do konce života. Po skonu manžela zdědila jeho polovinu 5. října 1877 vdova Barbora. Ta ještě před smrtí (zemřela roku 1899) darovala tuto nemovitost 15. ledna 1882 svému synovi a snaše, **Františku a Marii Novákovým**. Když František roku 1918 zemřel, přešel jeho podíl v následujícím dědickém řízení na vdovu Marii, která celý dům 12. července 1928 prodala **Rozálii**

²⁶⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 316.

²⁶⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 507 p.v.-509.

²⁶⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 3.

²⁶⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 39.

²⁶⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 234 p.v.

²⁶⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 94.

²⁶⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 127.

²⁷⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 130.

²⁷⁰¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 123.

²⁷⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 77.

²⁷⁰³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 110.

Knopové. Jednalo se ovšem jen o spekulativní kup, poněvadž už 8. října 1928 se tu zakoupily napůl **Emilie Moučková** a **Kateřina Zuzánková**, obě neprovdané obyvatelky Kostelce. Poněvadž si obě vyměnily předkupní právo na druhou polovici, nepřekvapí nás, že se 4. července 1931 stala jedinou vlastnící Emilie Moučková. Ta nakonec objekt čp. 147 převedla kupní smlouvou z 14. května 1938 místním manželům **Jaroslavu a Marii Strejčkovým**. Žili tady pak až do konce života – Marie zemřela roku 1949, a poté zdědil její podíl pozůstalý syn **Bohumil Strejček**. Jaroslav Strejček mu pak předal svou polovinu 31. srpna 1954, ovšem vymínil si zde doživotní bydlení. Přibližně dva měsíce po otcově smrti prodal Bohumil zděděnou nemovitost 27. října 1961 **Jiřímu a Bertě Starým**, kteří tady také hospodařili až do smrti (Bohumil zemřel v září 1998)²⁷⁰⁴.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 148, zaniklé

Dnes zaniklý objekt čp. 148 v Tuchorazské ulici vystavěl někdy na začátku 90. let 18. století místní zednický mistr **Václav Vondrák**. Ačkoliv zemřel až 19. prosince 1799, závěť sepsal už 20. října 1792. V ní odkazuje tento domek v hodnotě 55 zlatých (což není nijak vysoká částka) své dceři **Kateřině Vondrákové**²⁷⁰⁵. Velký požár města Kostelce 29. května 1814 zničil tento objekt do základů. Kateřina jej neobnovila a teprve 7. prosince 1832 prodala spáleniště za 57 zlatých **Barboře Liznerové**²⁷⁰⁶. Snad kupovala Barbora spáleniště s vizí postavit zde znovu dům. Jisté ale je, že to neučinila, a brzy, 13. února 1834, prodala spálené místo za 20 zlatých **Janu a Anně Hušovým**, majitelům sousedního objektu čp. 147. Dům už potom nebyl nikdy obnoven.

- čp. 149 (№ 87) a 150 (№ 86), Tuchorazská

Nejstarší část domku čp. 150 se nachází při severovýchodním nároží při ulici Tuchorazská, kde stál pravděpodobně již za baroka jednokřídlý objekt, orientovaný kolmo k ulici. K němu bylo za klasicismu (do roku 1841) přistavěno křídlo směřující k severu, původně sloužící jako stodola. Někdy po roce 1873 byla ještě přistavěna část při ulici na jižní straně a celý objekt byl výrazně přestavěn. Roku 1951 upravili majitelé stodolu ve dvorním křídle na obytnou část.

Dům čp. 150 na zadních Poustkách byl postaven v průběhu 20. let 18. století **Vojtěchem Šámalem**. Ve své závěti ze 30. července 1743 odkázal tento objekt svému synovi, zedníkovi **Josefu Šámalovi**²⁷⁰⁷, který po otcově vzoru působil v městské samosprávě – v letech 1772-1782 byl tzv. revizorem komínů. Po jeho smrti zdědil 25. listopadu 1781 otcovský dům v hodnotě

²⁷⁰⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 147.

²⁷⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 81.

²⁷⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 81.

²⁷⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 492-493.

280 zlatých rýnských jeho syn **Václav Šámal**²⁷⁰⁸. Václav Šámal ovšem předčasně zemřel a zanechal po sobě sirotky, především stejnojmenného syna. Po smrti manžela hospodařila na domě vdova Kateřina. Z této doby (1804) také pochází věcné břemeno spočívající v tom, že žádný vlastník sousedního čp. 151 nebude u domku čp. 150 ani kopat, ani na něj nic nepřistaví. Poté, co dosáhli sirotci plnoletosti, prodali 14. prosince 1809 zděděný otcovský dům *kvůli nebezpečství ohně, které témuž domku, tak jako každému jinému každoročně záhubou hrozí* černokosteleckému měšťanovi **Tomáši Zástavovi** za částku 905 zlatých, která, ve srovnání s dalšími kupními částkami tohoto období, přesahovala běžný průměr²⁷⁰⁹. Dům ale podržel pouze do 1. března 1810, kdy jej prodal za částku 900 zlatých i s polnostmi **Janu Krátkému**²⁷¹⁰. Ani Jan Krátký ale nevlastnil objekt dlouho, protože již 14. března 1811 koupil dům čp. 150 **Josef Zach** z Kostelce za 420 zlatých²⁷¹¹. Ten si ho příliš dlouho neužil, poněvadž už 12. prosince 1812 zemřel. Celé jeho dědictví tehdy připadlo **Josefu Fialovi**, ovšem úředně mu byl dům v ceně 240 zlatých přiřčen až 19. února 1853, přičemž už byl Josef více jak deset let mrtvý (zemřel roku 1839)²⁷¹²! Brzy po tomto přiřčení prodala pozůstalá vdova Anna Čadová 15. července 1855 nemovitost **Tomáši Pačesovi** za sumu 2200 zlatých²⁷¹³. Žil tady pět let a následně objekt 29. prosince 1860 převedl kupní smlouvou na **Antonína Brouska** za 3600 zlatých²⁷¹⁴. Ani on tu ale nehospodařil dlouho a obratem ruky už 25. ledna 1862 dům čp. 150 prodal za vcelku nízkou částku 500 zlatých **Marii Valentové**²⁷¹⁵, od které ho 14. října 1863 koupila místní šestadvacetiletá obyvatelka **Rozálie Pačesová**.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Krátce nato se Rozálie provdala za Ondřeje Nikla z Kostelce a nakonec oba 23. září 1879 prodali tento objekt manželům **Františku a Barboře Vaňkovým**. František byl povoláním keramický mistr a zřídil si zde keramickou dílnu. Když roku 1888 zemřel, hospodařila zde krátce sama vdova. Ta se následně 17. září 1889 znovu provdala za Františka Kureše, který zemřel v dubnu 1927. Za něho také došlo roku 1899 k přístavbě nových chlévů na dvoře. Krátce před svým skoncem předal svůj podíl 30. dubna 1926 dceři **Štěpánce Engstové**. Ta se zde neusadila, a místo toho už 7. září 1927 prodala celou nemovitost místním manželům **Václavu a Boženě Hoffmannovým**, kteří tu i nadále provozovali keramickou dílnu, a vyráběli tzv. bílé a hnědé nádoby, květináče, krmítka a napajedla. Zaměstnávali několik

²⁷⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 89.

²⁷⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 207.

²⁷¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 226.

²⁷¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 228.

²⁷¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 92.

²⁷¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 216.

²⁷¹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 467.

²⁷¹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 245.

dělníků²⁷¹⁶. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Hoffmannovi zde pak žili až do konce života – Božena zemřela roku 1942 a Václav v srpnu 1950. Rok před smrtí předal Václav 27. srpna 1949 dům čp. 150 svému synovi, hrnčíři **Františku Hoffmannovi** († 1990)²⁷¹⁷. Koncem roku 1950 mu bylo živnostenské oprávnění k provozování hrnčičství zrušeno, výroba v Tuchorazské 150 zanikla. Vyráběl běžné zboží.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

Na zahradě patřící k domu čp. 150 postavil za svého života Vojtěch Šámal ještě druhý objekt (čp. 149), který zdělila 15. prosince 1748 místo věna Vojtěchova dcera Barbora, manželka **Václava Romlera**²⁷¹⁸. Na počátku roku 1749 zdědil Václav Romler po svém otci dům čp. 166, a proto 29. července 1749 prodali novomanželé Romlerovi objekt čp. 149 za 30 zlatých rýnských vdově **Apoleně Karáskové** a jejím sirotkům²⁷¹⁹. Po matčině smrti prodali 21. července 1771 její potomci tento dům za 80 zlatých rýnských **Antonínu Jindrákovi**²⁷²⁰, který zastával v Kostelci v letech 1780-1782 úřad taxátora (dohlázele) nad chleby a mírami a váhami. Od něho koupili domek někdy před rokem 1817 manželé **Jan a Anna Strnadovi**, ovšem tato kupní smlouva nebyla nikdy vložena do městských knih.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti rodičů zdědil rozhodnutím místního okresního soudu z 26. října 1857 domek čp. 149 pozůstalý syn **Jan Strnad**. Jan se za svého života značně zadlužil a postupně nebyl schopen své dluhy splácet (především 372 zlatých u Mořice Egera), takže mu byl nakonec domek zabaven a ve veřejné dražbě 11. listopadu 1881 prodán právě **Mořici Egerovi**. Původní majitel dožíval v místním špitálu, kde také roku 1883 zemřel. Z Egerovy strany se jednalo pouze o spekulativní kup, neboť velice krátce nato, 1. září 1883, znovu dům čp. 149 prodal postarším manželům **Matěji a Josefě Hejtmánkovým** z Doubravčic. Později si ovšem vyhlédli na dožití novostavbu čp. 379 a tento předali kupní smlouvou z 16. února 1889 Janovi a Barboře Hruškovým, kteří se tu ovšem neusadili a 10. listopadu téhož roku objekt prodali manželům **Františkovi a Anně Štěpánkovým** z Konopiště, kteří byli po dlouhé době prvními vlastníky, již tu žili až do smrti. František skonal v lednu 1908 a Anna roku 1915. V následném dědickém řízení přešla stavba na pozůstalou dceru **Barboru Vedralovou**, rozenou Štěpánkovou. I ona tu bydlela se svým manželem Aloisem († 1953) až do konce života. Krátce před tím pak

²⁷¹⁶ SVATOŠ, J.-TŘEŠTÍK, M., *Kostelecká keramika*, Kutná Hora 2008, s. 55.

²⁷¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 150.

²⁷¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 448.

²⁷¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 449.

²⁷²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 127.

26. ledna 1950 darovala domek svému synovi **Františku Vedralovi** († 1990) a zemřela už v březnu 1950²⁷²¹.

Budova čp. 149 je ve svém jádře už barokního původu, na katastru z roku 1841 zachycena ve stávajícím rozsahu. Roku 1938 byl dům po požáru přestavěn, vyměněny stropní konstrukce, zvýšeny sklepy, položen nový krov a upraveny okenní a dveřní otvory. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 151 (№ 85), Tuchorazská

Stavba čp. 151 je ve své východní části už barokního původu, v klasicismu byl přistavěn na západě. V druhé polovině 19. století (do roku 1873) byla prodloužena zástavba směrem na jih od hlavního objektu a roku 1933 zvýšen krov a nově postaveno křídélko na jižní straně hlavního objektu.

Dějiny domu čp. 151 se začínají odvíjet 21. ledna 1756, kdy černokostelecký měšťan Václav Veselý prodal **Janovi Bodvínovi** kus místa pro vystavění domku za 18 zlatých 30 krejcarů rýnských²⁷²². Jan Bodvín vlastnil dům více jak čtyřicet let. 4. října 1797 ho pro pokročilost věku postoupil svému synovi **Václavovi Bodvínovi**²⁷²³. Václav Bodvín byl jeho majitelem až do roku 1814, kdy byl dům zničen velkým požárem města. Václav se rozhodl neobnovovat objekt, a proto 1. září 1814 prodal spáleniště za 350 zlatých černokosteleckému měšťanovi **Václavu Přikrylovi**²⁷²⁴. Václav Přikryl dům obnovil a k původní východní části barokního původu přistavěl ještě na západě klasicistní trakt. Obnovenou nemovitost následně prodal 25. ledna 1816 vdově **Anně Beräuerové** za sumu 440 zlatých²⁷²⁵. Dalšími majiteli domku čp. 151 na zadních Poustkách se 8. srpna 1828 stali **František a Kateřina Svobodovi**, kteří jej koupili za 160 zlatých²⁷²⁶ a žili tady pak až do konce života. Po smrti manžela zde od března 1853 hospodařila sama vdova.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 30. listopadu 1882 přiřkl místní okresní soud nemovitost čp. 151 v dědictví manželům **Janovi a Marii Strakovým**, kteří se zde ovšem neusadili a místo toho ji 31. března 1883 prodali **Emanuelu a Františce Holakovským** z Kostelce čp. 69. Františka Holakovská se roku 1898 přela se svým sousedem z domku čp. 406, protože jí zatarasil kanálek,

²⁷²¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 149.

²⁷²² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 513.

²⁷²³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 257.

²⁷²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 379.

²⁷²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 381.

²⁷²⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 80.

kterým odtékala voda z jejího dvora právě přes zahradu u čp. 406²⁷²⁷. Emanuel zemřel předčasně na Štědrý den roku 1898, a jedinou majitelkou se tak stala vdova Františka, která se následně podruhé provdala za N. Růžičku. Ve stáří se ale společně rozhodli odstěhovat se do menšího domku a tento pak 12. ledna 1924 převedli kupní smlouvou na mladé novousedlé manžele **Václava a Helenu Šafránkovy**. Ti zde žili pouhé dva roky, 16. ledna 1926 objekt prodali **Františku a Anežce Pivoňkovým** a přestěhovali se do novostavby čp. 727. Také Pivoňkovi zde žili jen krátce, pouhých pět let. 28. února 1931 dům čp. 151 vyměnili s **Františkem Snětivým** a jeho rodiči **Antonínem a Josefou Snětivými** a odstěhovali se z města. Ani oni zde nežili až do konce života a po druhé světové válce, 19. července 1947, stavbu prodali manželům **Josefu a Marii Neprašovým**, podnájemníkům z čp. 615. K poslední výměně majitelů před rokem 1964 došlo 10. listopadu 1961, kdy se tu zakoupili **Karel a Marie Soukenkovi** († 1983 a 1989)²⁷²⁸.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 152 (№ 110), Tucharazská

Tato stavba je ve své východní části (po odskok v severním průčelí) barokního původu, v klasicismu byla pak po požáru roku 1814 přistavěna na západě a adaptována. Roku 1955 došlo k výměně dvou oken ve východním průčelí za jedno široké.

Jak již naznačuje číslo popisné z prvního číslování domů, byl dům čp. 152 postaven v průběhu 70. let 18. století (roku 1771 byly v Kostelci objekty pouze do № 106). Datum jeho vzniku jistě velmi úzce souvisí s rokem 1778, kdy byl jeho první majitel, zednický mistr **Václav Vondrák**, přijat za černokosteleckého spoluměšťana²⁷²⁹. Poprvé je ale v písemných pramenech dům zmíněn až 12. října 1791, kdy jej Václav Vondrák prodal za 130 zlatých rýnských **Jakubu Denemarkovi** a jeho manželce Veronice²⁷³⁰. Nedlouho poté ale Jakub Denemark umírá a vdova Veronika se znovu provdala za krejčího **Jana Stýbla**. 31. června 1794 ho učinila spolumajitelem tohoto objektu v hodnotě 130 zlatých rýnských²⁷³¹. Za něj získali zdejší majitelé roku 1804 právo, že žádný majitel domu čp. 250 nesmí nic přistavět k domu čp. 152 ani vysadit žádný strom, který by mohl škodit jeho střeše²⁷³². Po smrti Jana Stýbla hospodařila na domě vdova Veronika Stýblová, která ho 1. března 1808 převedla kupní smlouvou na svého syna a snachu, **Václava a Marii Denemarkovy**, za odhadní částku 393 zlatých 20 krejcarů²⁷³³. Novomanželé ale po svatbě žili u Mariiných rodičů v domě čp. 158 a později ve svém domě čp. 95, a proto 10. listopadu 1810

²⁷²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 129.

²⁷²⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 151.

²⁷²⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 113.

²⁷³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 125.

²⁷³¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 126.

²⁷³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 152.

²⁷³³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 78 p.v.

prodali objekt čp. 152 černokosteleckému měšťanovi **Janu Sobkovi** za 658 zlatých 4 krejčary²⁷³⁴. Po požáru 29. května 1814 byla k stávající barokní části objektu přistavěna na západě další klasicistní část. Dalším majitelem tohoto objektu se 21. listopadu 1826 stal **Josef Jeřábek**²⁷³⁵. Ani on ale nedržel dům dlouho, protože ho 14. listopadu 1830 prodal za 340 zlatých vdově **Terezi Lůlové**²⁷³⁶. O rok později, přesně 15. prosince 1831, koupil od Terezie Lůlové tento dům za částku 320 zlatých **Antonín Šámal** z Kostelce²⁷³⁷. Dům podržel až do 10. února 1839, kdy ho prodal manželům **Václavu a Anně Řepovým** ze Svatbína za 380 zlatých²⁷³⁸. V tomto období se ale majitelé domu čp. 152 rychle střídali, a proto nás nepřekvapí, že už 16. října 1844 se jeho vlastníky stali manželé **František a Anna Plesnivi**²⁷³⁹. Ti ale nevlastnili nemovitost ani rok, a 6. srpna 1845 ji opět prodali za 322 zlaté manželům **Janovi a Kateřině Vedralovým** z Doubravčan²⁷⁴⁰. Ti zde žili až do konce života.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti rodičů jej 1. prosince 1877 zdědili mladí manželé **Josef a Antonie Vedralovi**, po brzké smrti povozníka Josefa Vedrala tady ale po roce 1884 hospodařila sama vdova. Ta se na stáří odstěhovala z města a 28. ledna 1909 domek čp. 152 prodala **Františce Vaňkové**, která ho ovšem takřka obratem ruky převedla kupní smlouvou z 5. května 1913 na **Aloise a Annu Fliegelovy** z Kostelce. Ani oni tu ale nezůstali dlouho a ještě během války, 1. července 1918, prodali nemovitost **Marii Smitkové**. 4. ledna 1922 pak dům opět změnil svého majitele, neboť se zde zakoupili novovusedlí manželé **Karel a Anna Boukalovi**. Ti zde strávili celkem patnáct let, ale poté se odstěhovali z Kostelce a nemovitost opět prodali **Antonínu a Julii Buclovým**. K poslední změně v držbě před rokem 1964 došlo 14. října 1954, kdy jej koupí získali manželé **Bedřich a Anna Belzovi** (oba zemřeli roku 1983)²⁷⁴¹. Jak je z výše podaného přehledu majitelů vidět, žádná rodina zde nehospoďářila déle jak 1-2 generace.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

²⁷³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 208 p.v.

²⁷³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 65 p.v.

²⁷³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 20.

²⁷³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 50.

²⁷³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 105.

²⁷³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 198.

²⁷⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 60.

²⁷⁴¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 152.

- čp. 153 (№ 84), Tuchorazská

Tato stavba byla postavena ve druhé polovině 19. století (do roku 1873) na místě původního domu s tímto číslem. Roku 1959 byla adaptována, vyměněna část stropních konstrukcí a podlah a vytvořena částečně nová vnitřní dispozice.

Dům čp. 153 na zadních Poustkách je v pozemkových knihách poprvé zmiňován až 26. září 1774, kdy ho zdědil **František Růžička** po svém zemřelém otci **Janovi Růžičkovi**²⁷⁴². I po Františkově smrti zdědil 25. listopadu 1785 otcovský dům jeho syn, **Kašpar Růžička**²⁷⁴³. Po požáru domu 29. května 1814 byl dům klasicistně přestavěn, tyto úpravy ale později překryla další přestavba objektu. Když Kašpar Růžička rozděloval svůj majetek, odkázal 2. srpna 1821 dům čp. 153 v celkové hodnotě 500 zlatých svému synovi **Ignáci Růžičkovi**²⁷⁴⁴. Ignác ho ovšem nevlastnil dlouho, protože jej po třech letech (1. září 1824) od něho koupili manželé Vojtěch a Marie Tůmovi pro svého syna **Jana Tůmu** za částku 240 zlatých. Rodiče Jana Tůmy si ale na svém synovi vyměnili jednu velkou světnici na doživotní užívání²⁷⁴⁵.

Poté, co Janovi rodiče zemřeli, prodal Jan Tůma 30. září 1830 jejich část domu **Karlu a Rozálii Bermanovým** za 140 zlatých²⁷⁴⁶. Po smrti svého manžela (27.4. 1834) prodala vdova Rozálie Bermanová polovinu tohoto objektu 28. listopadu 1835 dceři původních majitelů, **Kateřině Assmanové**, roz. Růžičkové, za 120 zlatých²⁷⁴⁷. Svou polovinu domu podržela pouze do 28. ledna následujícího roku, kdy ji za 130 zlatých prodala manželům **Jiřímu a Magdaleně Forstovým**²⁷⁴⁸. Poté se majitelé této části objektu rychle střídali – nejprve ji 31. července 1836 koupil od Forstových **Jan Eliáš** za 160 zlatých²⁷⁴⁹ a ten potom obratem ruky převedl 1. prosince 1836 polovinu domu na manžele **Matěje a Annu Pokorné** za sumu 169 zlatých²⁷⁵⁰. Dalšími majiteli poloviny domu byli od 16. února 1839 **Josef a Alžběta Novotní** z Kostelce nad Černými lesy, kteří objekt koupili za 160 zlatých²⁷⁵¹. Ani manželé Novotní ale nadrželi dům dlouho, protože už 14. června 1841 prodali svou polovinu za 200 zlatých dalším manželům **Františkovi a Kateřině Stárkovým**²⁷⁵². Od Stárkových koupili po sedmi letech, 15. srpna 1848, půl domu čp. 153 **Jan a Anna Koudelovi** za částku 236 zlatých²⁷⁵³.

²⁷⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 42.

²⁷⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 115.

²⁷⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 151.

²⁷⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 18.

²⁷⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 53.

²⁷⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 36.

²⁷⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 36 p.v.

²⁷⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 55.

²⁷⁵⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 62.

²⁷⁵¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 110.

²⁷⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 76.

²⁷⁵³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 296.

Ještě za svého života prodal 30. září 1841 Jan Tůma druhou část stavby manželům **Josefu a Barboře Mašínovým** z Klášterní Skalice²⁷⁵⁴. Kupní smlouvou pak Mašínovi 15. října 1849 převedli svou polovinu na **Josefa Bernáta** za 328 zlatých²⁷⁵⁵. V pozdějších letech dostala tato polovina domu označení čp. 153/b. Josef Bernát ji 26. ledna 1861 prodal kosteleckému měšťanovi, obchodníkovi s nemovitostmi **Eliášovi Bergmannovi**, za 252 zlaté²⁷⁵⁶. Byl to pouze spekulativní kup, protože už 24. dubna téhož roku směnil svou nemovitost s vdovou **Annou Šerelovou** za její podstatně větší a výstavnější čp. 60 a ještě jí doplatil rovných 500 zlatých²⁷⁵⁷. Nejspíše se Anně a jejímu manželovi Václavu Šerelovi zdál dům nevyhovující. 15. ledna 1862 jej totiž prodali za 250 zlatých **Janu a Anně Černíkovým**²⁷⁵⁸. Ti ho ale obratem ruky převedli kupní smlouvou z 10. června 1864 na manžele **Františka a Annu Erbenovy** za částku 420 zlatých²⁷⁵⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po Františkově skonu zde nejprve hospodařila sama vdova, po jejíž smrti pak přešel dům čp. 153 v dědickém řízení 4. května 1877 na **Jana Krutského**. Ten se zde i se svou rodinou usadil a žil zde také až do své předčasné smrti roku 1893. Následující majitelkou tohoto domu se tehdy stala pozůstalá vdova **Barbora Krutská**. Ještě než i ona roku 1907 zemřela, odkázala jej své nejmladší nezletilé dceři **Janě Krutské**, která byla držitelkou od 14. září t.r. Brzy nato se vdala za místního synka Františka Semelku a později se odstěhovali z města. Ještě před koncem první světové války směnili tento dům 26. září 1918 s manželi **Antonínem a Annou Petrovými** († 1956) z čp. 390. Na stáří se pro ně stal snad objekt zbytečně velkým, a proto ho 9. prosince 1937 prodali **Oldřichu a Emílii Zárubovým** z Kostelce, kteří zde žili přes padesát let až do své smrti (Oldřich zemřel roku 1987 a Emílie ještě téhož roku)²⁷⁶⁰.

- čp. 154 (№ 83), Tuchorazská

Dnešní dům čp. 154 je až klasicistního původu, novodobě adaptovaný a byl postaven na místě původního barokního objektu (snad dřevěného), zničeného požárem roku 1814. Roku 1971 majitelé vyměnili dvě stará okna do ulice za jedno nové široké.

Historie domu čp. 154 se datuje od 4. března 1730, kdy **Václav Provazník** koupil obecní pozemek na zadních Poustkách široký 21 loktů (tj. asi 12,5 metru) a dlouhý 25 loktů (tj. asi 14,8

²⁷⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 301.

²⁷⁵⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 301 p.v.

²⁷⁵⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 529.

²⁷⁵⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 531.

²⁷⁵⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 6.

²⁷⁵⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 291.

²⁷⁶⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 153.

metru) *pro vystavění domku* za 7 kop grošů míšeňských²⁷⁶¹. 11. prosince 1741 prodal Václav Provazník svůj domek za částku 100 zlatých rýnských ševci **Karlovi Strnadovi**, původem z Bakova²⁷⁶². Když o několik let později Karel Strnad zemřel, provdala se vdova Anna podruhé za černokosteleckého obyvatele Martina Růžičku. Dům čp. 154 prodala 27. července 1763 za 100 zlatých rýnských **Ignáci Čurdovi**. Vymínila si ale *komoru a síni do smrti*²⁷⁶³. Ignác Čurda zplodil se svou manželkou celkem tři životaschopné dcery – Alžbětu, Barboru a Magdalénu. Krátce před Ignácovou smrtí (12. května 1786) koupil tento objekt jeho zeť **Jan Veselý**, manžel dcery Magdalény, za sumu 100 zlatých rýnských²⁷⁶⁴. Manželé Veselí odprodali 16. června 1795 svůj dům **Janovi a Alžbětě Stuchlíkovým** za 169 zlatých rýnských²⁷⁶⁵. Když tento objekt 29. května 1814 vyhořel, zůstal nejprve minimálně do roku 1820 pustým a krátce poté jej přestavěli manželé Stuchlíkovi v klasicistním stylu. Renovovaný dům prodali 31. října 1827 za částku 120 zlatých rýnských vdově **Anně Chocholové**²⁷⁶⁶. Anna Chocholová ale nekupovala tuto nemovitost pro sebe (zařídila si zde pouze jednu světnici na dožití), ale rozdělila ji na dvě poloviny pro své syny – 15. listopadu 1827 převedla první část kupní smlouvou na prvního syna **Josefa Chocholu** a jeho manželku Apolonii za 60 zlatých²⁷⁶⁷. Ani jeden z bratrů ale nepojal úmysl usadit se v domě čp. 154 trvale. Už 1. března 1832 totiž prodali manželé Chocholovi svůj díl objektu manželům **Janu a Dorotě Novým** za 180 zlatých²⁷⁶⁸.

Na Štědrý den roku 1828 prodala vdova Anna Chocholová druhou část objektu za částku 100 zlatých dalšímu synovi **Františku Chocholovi**²⁷⁶⁹. Ani on ale nedržel dům dlouho, protože již 4. května 1829 ho od nich koupili **Matěj a Anna Černí** za 140 zlatých²⁷⁷⁰. Manželé Černí později (22. července 1839) převedli svou polovinu tohoto objektu kupní smlouvou na mladou vdovu **Marii Hávou** z Kostelce za sumu 260 zlatých²⁷⁷¹. Velice brzy nato se Marie znovu provdala za místního měšťana Václava Slezáka a žila s ním zde až do konce života. Po její smrti 2. prosince 1865 přiřkl zdejší okresní úřad roku 1868 nemovitost v hodnotě 196 zlatých 95 krejcarů pozůstalým dcerám **Anně a Josefě Slezákovým**²⁷⁷².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů, nutno ovšem podotknout, že se střídali velice rychle za

²⁷⁶¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 348.

²⁷⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 416.

²⁷⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 440.

²⁷⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 110.

²⁷⁶⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 200.

²⁷⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 91.

²⁷⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 93.

²⁷⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 126.

²⁷⁶⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 127.

²⁷⁷⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 150.

²⁷⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 126.

²⁷⁷² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 584.

sebou, což nepřímo svědčí o nízké výstavnosti stavby. Nejprve dům čp. 154 koupili 14. listopadu 1871 manželé **František a Barbora Jindrákoví**, podnájemníci z čp. 203. Od nich ho získali koupí 25. července 1886 pro svou rodinu okresní cestář **Jan a Josefa Matějovští** z Kostelce čp. 184. Josefa však zemřela už roku 1887 ve věku pouhých třiceti let a pozůstalý vdovec 5. listopadu 1889 prodal objekt místnímu pětadvacetiletému mládenci **Antonínu Reinigerovi** († 1945). Později se ale přestěhoval do domu čp. 54 na náměstí a tento domek převedl kupní smlouvou 31. prosince 1894 na svého švagra a sestru své ženy, **Karla a Barboru Stuchlíkovy**, podnájemníky z čp. 97. Podrželi jej ovšem jen tři čtvrtě roku a už 2. září 1895 dům opět změnil majitele, neboť ho koupili tesařský mistr **Vojtěch a Rozálie Pečení**, víceméně na dožití. Když Vojtěch 2. října 1899 zemřel, připadla nemovitost vdově Rozálii, rozené Svobodové, která si ji ale neponechala. Místo toho dům čp. 154 prodala 27. ledna 1900 manželům **Janovi a Marii Čápoým**, a sama pak dožila v místním špitále († 1909). Ani Čápoivi tady nežili delší dobu a 6. listopadu 1901 objekt vyměnili s **Aloisem Janečkem**, který ale neměl v úmyslu přestěhovat se do Kostelce, a tak zase dům 17. října 1902 prodal přespolnímu **Josefu Karlíkovi**. O něm lze říci to samé, co o Aloisi Janečkovi, pouze s tím rozdílem, že dům prodal 4. dubna 1903 novousedlým **Václavu a Ludmile Vilímkovým**. Z neznámých důvodů se brzy odstěhovali po narození syna z města a zde se 24. října 1910 zakoupila **Antonie Plesnivá** z Kostelce, která se po sedmi letech také odstěhovala a domek čp. 154 prodala 27. srpna 1917 **Jaroslavu Šmídovi**. Stejně tak ho Jaroslav převedl po první světové válce kupní smlouvou z 12. ledna 1920 na **Karla Svobodu**. Ten objekt koupil víceméně na dožití, ale po smrti své manželky Antonie roku 1925 ho 26. října 1928 překvapivě prodal **Marii Voslařové**. Marie byla po sto padesáti letech prvním majitelem, který dům vlastnil delší dobu. Společně se svým manželem zde žila až do konce života – zemřela roku 1970 a František Voslař o rok později²⁷⁷³.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem dvě osoby.

- čp. 155 (№ 82), Tuchorazská

Dům je ve svém křídle orientovaném kolmo k ulici už barokního původu, novodobě byl ale adaptován. Roku 1933 byla zvýšena půdní nadezdívka nad částí tohoto křídla do ulice a proveden nový krov. Tehdy majitelé postavili též kůlnu ve dvoře vlevo, při uliční čáře. Zástavba na východní straně dvora je z druhé poloviny 19. století (do roku 1873).

Za datum počátku objektu čp. 155 můžeme označit 25. září 1728, kdy **Matěj Synáček** z Kostelce koupil od obce za 10 kop grošů míšeňských pozemek na zadních Poustkách o délce 10

²⁷⁷³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 154.

sáhů a šířce 7 sáhů (tj. přibližně 19 x 13 metrů) a postavil na něm dům²⁷⁷⁴. Když roku 1739 Matěj zemřel, zdědil 8. ledna otcovskou nemovitost v hodnotě 142 zlaté rýnské a 27 krejcarů syn **Jan Synáček**²⁷⁷⁵. Neznámou kupní smlouvou přešel dům někdy před rokem 1785 na **Václava Holuba** z Kostelce. V jeho vlastnictví pak dům zůstal déle jak dvacet let. Pro sešlost věku jej 24. listopadu 1806 kupní smlouvou převedl na svou příbuznou Annu, roz. Holubovou, a jejího manžela **Jana Strnada** za částku 262 zlaté²⁷⁷⁶. Také tento dům byl poničen požárem města z 29. května 1814 a ještě roku 1820 byl spáleništěm. Oba manželé, kterým kromě tohoto objektu patřila i novostavba čp. 198, ovšem bohužel předčasně zemřeli – zanechali však po sobě dva sirotky (Jana a Marii), nad nimiž byli ustaveni 1. dubna 1820 za poručníky manželé Tomáš a Eleonora Zástavovi²⁷⁷⁷. Ti prodali 20. června 1822 dům čp. 155 **Františku a Kateřině Müllerovým** z Radešovic za obnos 170 zlatých²⁷⁷⁸. Dalšími majiteli tohoto objektu se 4. října 1839 stali manželé **Josef a Barbora Pacovští**, kteří ho koupili za 772 zlatých²⁷⁷⁹ (Müllerovi se totiž rozhodli postavit si nový dům – čp. 255). Pacovští podrželi dům jen krátce – už 1. června 1841 ho totiž prodávají za 1045 zlatých *se vším, co v něm hřebíkem přibito, hlinou neb vápnem přimazáno jest Janu a Anně Šmídovým* z Plaňan²⁷⁸⁰. Posledními majiteli domu před rokem 1850 byli od 6. března 1846 **Václav a Marie Šimkovi** z Třebohostic, kteří ho koupili od Šmídových za 1070 zlatých²⁷⁸¹. Václav zemřel náhle bez zanechání závěti 9. října 1868 a místní okresní soud tehdy rozhodl tak, že objekt v hodnotě 1264 zlatých zdědí syn **František Šimek** († 1915), který musel vyplatit podíly bratrů Josefa a Václava a nechat zde dožít svou matku Barboru²⁷⁸².

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Pro mladou rodinu Šimkovu se postupně stala stavba nevyhovující a postupně si našetřili na větší dům čp. 170, kam se také přestěhovali, a domek čp. 154 prodali 20. března 1881 **Františku a Barboře Semelkovým** z Kostelce, kteří tu bydleli až do konce života. Barbora zemřela v březnu 1896 a pozůstalý vdovec František, ač pětapadesátník, se téhož roku znovu oženil a svou osmadvacetiletou novomanželku **Annu Semelkovou** učinil 22. srpna 1896 spolumajitelkou nemovitosti. Již ve velmi vysokém věku se rozhodli stavbu předat – stalo se tak 19. března 1929, kdy se majiteli stali jejich zeť a dcera, **Jan a Anežka Černí**. Semelkovi si tu ovšem vyměnili doživotní byt (František zemřel roku 1933 ve věku jednadvadesáti let a Anna roku 1954). K poslední změně v držbě domu došlo 17. ledna 1947, kdy

²⁷⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 338.

²⁷⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 397-399.

²⁷⁷⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 26.

²⁷⁷⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 403.

²⁷⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 158.

²⁷⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 11.

²⁷⁸⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 67.

²⁷⁸¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 79.

²⁷⁸² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 562.

ho manželé Černí prodali dvěma synům předchozích majitelů – **Aloisi Semelkovi a Otto Semelkovi** († 1972)²⁷⁸³.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí.

- čp. 156 (№ 81), Tuchorazská

Tento dům je ve své západní části barokního původu, novodobě byl ale přistavěn a přestavěn. Roku 1933 byl přistavěn chlév a roku 1958 kůlna ve dvoře.

Objekt čp. 156 byl s největší pravděpodobností postaven roku 1720. 22. prosince 1719 totiž koupil tesař **Jan Provazník** obecní pozemek na zadních Poustkách široký 7 sáhů (= cca 13,3 m) a 13 sáhů (= cca 24,6 m) za sumu 6 kop grošů míšeňských²⁷⁸⁴. O pětadvacet let později, 13. července 1744, prodal Jan Provazník tento objekt za 160 zlatých rýnských svému zeti **Janu Čermákovi**, mistru kožešnickému²⁷⁸⁵. *Pro sešlost věku* prodal 26. prosince 1771 Jan Čermák svůj domek **Adamovi Chroustovi** za 150 zlatých rýnských²⁷⁸⁶. Adam Chroust brzy nato zemřel a zanechal po sobě vdovu Annu a sirotky, kterým byl za poručníky ustanoven Adamův soused **Jakub Vondráček**. 15. ledna 1795 od nich tento dům, označený jako zpustlý, koupil za 160 zlatých rýnských²⁷⁸⁷. Koupěný dům následně nákladně přestavěl. S vůlí své manželky Barbory prodal 28. ledna 1803 domek synovi **Josefu Vondráčkovi** a jeho manželce Barboře za částku 600 zlatých rýnských²⁷⁸⁸. Josef Vondráček ale neměl v úmyslu usadit se v tomto objektu, a proto ho už 30. března 1803 prodal za 400 zlatých své sestře a švagrovi, **Jakubu a Anně Olmerovým**²⁷⁸⁹. Olmerovi však nevlastnili domek dlouho. Brzy nato jej prodali manželům **Bičákovým**, kteří ho ale obratem ruky převedli 20. září 1805 kupní smlouvou na **Tomáše a Annu Zástavovy** za sumu 560 zlatých²⁷⁹⁰. Po požáru objektu z 29. května 1814 ho manželé Zástavovi upravili částečně v klasicistním slohu (ještě roku 1820 byl ale spáleništěm). Odevzdávací listinou z 10. prosince 1838 daroval Tomáš Zástava dům čp. 156 v odhadní hodnotě 1244 zlaté svému synovi **Tomáši Zástavovi** a jeho manželce Alžbětě²⁷⁹¹. Po smrti Tomáše Zástavy 6. října 1850 přešel dům v odhadní hodnotě 794 zlaté a 13 krejcarů v dědickém řízení roku 1852 na jeho desetiletého syna **Josefa Zástavu**²⁷⁹². Když potom dospěl a oženil se, prodal z finančních důvodů

²⁷⁸³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 155.

²⁷⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 322.

²⁷⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 332.

²⁷⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 39.

²⁷⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 54.

²⁷⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 395.

²⁷⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 405.

²⁷⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 4.

²⁷⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 108.

²⁷⁹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 53.

1. června 1867 zděděnou nemovitost manželům **Janovi a Anně Veselým** z Kostelce za 440 zlatých, a sám se s manželkou odstěhoval jako podnájemník do domu čp. 185²⁷⁹³.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Během svého vlastnictví se Veselí postupně velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec jim byl tento objekt pro dluh 623 zlatých u místní záložny exekuvován a v následné veřejné dražbě prodán 9. dubna 1890 spekulantovi **Františku Cyrusovi**. Je zcela pochopitelné, že ten si dům neponechal a místo toho 6. listopadu 1892 ho převedl kupní smlouvou na přespólní **Stanislava a Františku Muzikantovy**. Bohužel ani oni zde nesetřvali dlouho a už 18. ledna 1897 tento domek od nich odkoupil postarší **Jan Plesnivý** z Masojed, víceméně na dožití. Ještě před smrtí († 1915) jej 25. září 1903 předal svému synovi **Josefu Plesnivému** († 1918) a vymínil si tu doživotní byt. Ani on tady nedožil a 27. října 1909 prodal nemovitost **Josefu** († 1951) a **Marii** († 1948) **Zámyslickým**, kteří ho 11. srpna 1942 darovali svému synovi **Josefu Zámyslickému ml.** († 1979)²⁷⁹⁴. Po něm přešel domek do vlastnictví jeho syna **Josefa Zámyslického**, který tady hospodařil až do února 2008, kdy ve svých šedesáti třech letech zemřel. Poté zdědila 1/8 domu dcera **Jaroslava Březinová**, další 1/8 pozůstalý syn **Josef Zámyslický**, 2/8 vdova **Jaroslava Zámyslická** a jednu polovinu objektu **Eva Zámyslická**. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 157, Tuchorazská

Dům čp. 157 je v rozsahu obou křídel klasicistního původu, zachycený na katastru z roku 1841 ve stávajícím rozsahu. Novodobě byl upravován.

Tento objekt vystavěl někdy v polovině 18. století (převážně ze dřeva) Matěj Vondráček - majitel sousedního domu čp. 158 na své zahradě, nejspíš jako výměnek. Když jeho syn, Jakub Vondráček, rozděloval na přelomu 18. a 19. století svůj značný majetek mezi své čtyři syny, obdrželi vždy po svatbě Jan a František dům čp. 158, Josef nejprve dům čp. 156, a pak koupil od otce i čp. 142. Dům čp. 157 v hodnotě 350 zlatých dostal od otce 8. února 1808 benjamínek **Václav Vondráček** se svou ženou Kateřinou²⁷⁹⁵. Poté, co 29. května 1814 zničil velký požár města celý dům, neinvestovali manželé Vondráčkovi do jeho obnovy, a na místo toho jej 1. prosince 1815 prodali za 250 zlatých **Tomáši Zástavovi** z Kostelce²⁷⁹⁶. Dalšími majiteli domu čp. 157 se 7. března 1833 stali manželé **Josef a Alžběta Zvěřinovi**, kteří ho koupili od Tomáše za

²⁷⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 447.

²⁷⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 156.

²⁷⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 62.

²⁷⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 391 p.v.

364 zlatých²⁷⁹⁷. Poté se ovšem majitelé velmi rychle střídali. Nejprve prodali Zvěřinovi svůj objekt 20. srpna 1835 za 366 zlatých **Josefu a Barboře Křečkovým** z Barchovic²⁷⁹⁸. Ti jej snad koupili s tím záměrem, že až dospěje jejich syn Josef, usadí se v tomto domě. 1. listopadu 1839 totiž skutečně předali Křečkovi tento objekt v hodnotě 200 zlatých **Josefu Křečkovi ml.**²⁷⁹⁹. Ten ale neměl očividně v úmyslu ponechat si nemovitost, a na místo toho ji 1. října 1840 převedl kupní smlouvou na **Jana Řepu** z Kostelce za 360 zlatých²⁸⁰⁰. Ten zde žil až do smrti, po níž zde od 11. listopadu 1862 hospodařila sama vdova Marie.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Z neznámého důvodu připadl objekt po Mariině smrti 13. září 1878 místní **občanské záložně**, která ho 20. dubna 1880 prodala manželům **Františkovi a Marii Stárkovým**. V dalších letech se zdejší majitelé rychle střídali za sebou – nejprve se tu 30. července 1882 zakoupili **Antonín** († 1901) a **Josefa Lubinovi** z Vršic, postupně se ovšem vzdali na větší dům čp. 327 a tento 29. července 1894 prodali svým příbuzným **Josefovi** († 1908) a **Kateřině Lubinovým**. Ti nemovitost obratem ruky už 1. října 1894 převedli prodejem na tesařské manžele **Vojtěcha a Rozálii Pečené** – ani oni ale nepodrželi dům čp. 157 dlouho a již 4. srpna 1895 ho prodali **Kateřině Slukové** z Kostelce čp. 132 a sami se přestěhovali do nedalekého čp. 180, kde Vojtěch o čtyři roky později zemřel. Než se sem Kateřina Sluková společně se svou rodinou stačila přestěhovat, její manžel (místní hrnčič) **Florián** umírá a ona ho přežila o takřka čtyřicet let – zemřela tu v květnu 1933 a v následném dědickém řízení domek přešel na její pozůstalou dceru **Emílii Svobodovou**, která umřela roku 1939, a po jejím skonu 18. prosince 1939 na dcery **Emílii Svobodovou ml.** († 1952) a **Silvestru Kubátovou**. Ani jedna ze sester zde ovšem nežila a zděděný dům pronajímaly. Nakonec ho **Silvestra**, už po smrti své sestry, prodala 26. října 1962 manželům **Ladislavovi** († 1996) a **Márii** († 1989) **Hlaváčkovým**²⁸⁰¹.

- čp. 158 (№ 80), Tucharazská

Dům čp. 158 je klasicistního původu, zachycen na katastru z roku 1841 s přístavkem na východní straně uprostřed průčelí. Z roku 1926 pochází přístavba na východní straně v jižní části průčelí, roku 1935 byly provedeny rozsáhlé adaptace, stropy nad přízemím vyměněny, přeřezána dispozice i průčelí a vybudováno podkroví a přístavek na východní straně uprostřed byl zbořen.

²⁷⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 84.

²⁷⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 28.

²⁷⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 116.

²⁸⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 38.

²⁸⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 157.

Za datum vzniku objektu čp. 158 bychom mohli označit 26. březen 1683, kdy zedník **Jindřich Smutný** koupil od obce pozemek pro vystavění domu široký 10 sáhů a dlouhý 23 sáhů za 10 kop grošů míšeňských²⁸⁰². Jeho manželka, Mařena Smutná, byla roku 1691 obviněna z uškrcení dcery Václava Ryznera, majitele domu čp. 132. Bohužel ale nevíme, jak se dál aféra vyvíjela²⁸⁰³. Jindřich Smutný vlastnil dům více jak čtyřicet let. Pro sešlost věku ho 27. listopadu 1724 předal svému synovi **Tomáši Smutnému**²⁸⁰⁴. Tomáš ale neměl v úmyslu usadit se v tomto domě, a tak ho už 22. ledna 1727 prodal svému bratrovi **Janovi Smutnému** za 170 zlatých rýnských²⁸⁰⁵. Jan Smutný ale už jeden dům v Kostelci vlastnil, a tak 1. prosince 1732 prodal otcovský dům za 270 zlatých rýnských **Matěji Vondráčkovi**, mlynáři v Horním Peklově²⁸⁰⁶. Matěj Vondráček vystavěl na své zahradě ještě jeden objekt – budoucí dům čp. 157. Po jeho smrti zdědil 14. ledna 1767 oba domy v hodnotě 670 zlatých rýnských syn **Jakub Vondráček**²⁸⁰⁷. O třicet let později rozdělil Jakub Vondráček dům čp. 158 mezi své dva syny – 6. února 1795 prodal **Františkovi Vondráčkovi** jednu polovinu za 200 zlatých rýnských²⁸⁰⁸ a 21. března 1797 prodal **Janu Vondráčkovi** druhou polovinu objektu za 180 zlatých rýnských²⁸⁰⁹. S největší pravděpodobností odkoupil záhy Jan Vondráček polovinu domu svého bratra, protože od počátku 19. století vystupuje jako majitel celého objektu a František se navíc ještě roku 1797 usadil v domě čp. 26. Snad se stal pro Jana a jeho mladou rozrůstající se rodinu domek brzy nevyhovujícím, a tak jej 23. července 1810 prodal za 1950 zlatých (v této době byla rakouská měna značně devalvována – roku 1811 došlo dokonce ke státnímu bankrotu – proto se tato částka jeví na první pohled tak vysoká) **Matěji Parisovi** z Kostelce²⁸¹⁰. Ten ovšem dům podržel jen necelé dva roky – 3. února 1812 koupili od něho tento objekt manželé **Matěj a Josefa Foltýnovi** za 200 zlatých²⁸¹¹. Také tento dům zasáhl 29. května 1814 velký požár města. Shodou nešťastných okolností byla jedinou osobou, která při něm přišla o život, právě dvouletá dcera Anna Foltýnová – uhořela v kolébce. Foltýnovi i přesto dům obnovili a vlastnili jej dalších téměř dvacet let. Ve své závěti z 27. listopadu 1836 odkázal Matěj Foltýn tento objekt v hodnotě 181 zlatých svému synovi **Janovi Foltýnovi**²⁸¹². Dalším majitelem domu čp. 158 se 10. března 1842 stala **Marie Lánská**, která ho koupila od Jana Foltýna za 904 zlatých²⁸¹³. Nevíme, zda manželé Lánští v tomto domě

²⁸⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 302.

²⁸⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 105.

²⁸⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 303.

²⁸⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 340-341.

²⁸⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 354.

²⁸⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 357.

²⁸⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 59.

²⁸⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 236.

²⁸¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 253.

²⁸¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 254.

²⁸¹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 167.

²⁸¹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 96.

trvale bydleli, jisté ale je, že jej 10. dubna 1849 převedli kupní smlouvou za částku 800 zlatých na vdovu **Marii Niklovou**²⁸¹⁴ – Marie Niklová totiž předala po smrti manžela dům čp. 124 svému synovi a na dožití se přestěhovala do tohoto objektu. Mezi manžely byl jistý věkový rozdíl, protože se Marie záhy provdala podruhé za **Václava Valentu**. 10. června 1852 svému novému manželovi prodala objekt čp. 158 za sumu 1000 zlatých²⁸¹⁵. Ten ještě před smrtí daroval domek v ceně 250 zlatých 15. dubna 1869 svému sedmnáctiletému synovi **Václavu Valentovi** (pozdějšímu místnímu dlouholetému zastupiteli a v letech 1900-1919 i radnímu)²⁸¹⁶, který ho ale z neznámých důvodů už 14. února 1872 prodal manželům **Františku a Marii Pfeiferovým** († 1910 a 1911) z Kostelce za částku 800 zlatých²⁸¹⁷ a sám pak dožil v čp. 264 (zemřel roku 1929).

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ani Pfeiferovi se zde ovšem neusadili natrvalo a 18. dubna 1877 převedli tuto nemovitost kupní smlouvou na **Karla Jelínka**. Snad to byl jen spekulativní kup, neboť 2. září 1880 Karel opět prodal dům čp. 158 jeho původnímu majiteli, **Františku Pfeiferovi**. František ale využil záhy příležitosti a 4. dubna 1881 jej vyměnil s **Václavem a Františkou Škábovými**, původem ze Senohrab, za jejich dům čp. 133. Krátce nato Františka zemřela a pozůstalý vdovec Václav tu od listopadu 1881 hospodařil sám. Později se přestěhoval do místního špitálu, kde také roku 1907 zemřel a domek čp. 158 prodal 9. dubna 1884 **Anně Procházkové**, která jej zase 12. dubna 1890 převedla na manžele **Františka a Kateřinu Golombiovské** z Kostelce. Golombiovští zde žili společně s Františkovými rodiči Hynkem a Veronikou víceméně až do Františkovy smrti v říjnu 1921. 6. března 1924 pak pozůstalá vdova prodala tento objekt **Antonínu a Aloisii Vlasákovým** z Kostelce čp. 8 a odstěhovala se z města. Vlasákoví tu potom žili až do konce života – Antonín zemřel v únoru 1957 a Aloisie († 1960) pak darovala dům jejich synovi **Oldřichu Vlasákovi** († 1981) a vymínila si tu doživotní bydlení²⁸¹⁸.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby – vedle rodiny majitele ještě další rodina podnájemníků.

- čp. 159 (№ 79), Prokopova

Objekt čp. 159 je ve svém křídle směřujícím k východu barokního původu, novodobě byl přistavěn a adaptován (mezi lety 1873 a 1929). Roku 1956 došlo k výměně oken a místo krámských dveří bylo zřízeno okno.

²⁸¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 175.

²⁸¹⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 23.

²⁸¹⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 540.

²⁸¹⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 187.

²⁸¹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 158.

Dům čp. 159 byl postaven nejspíše roku 1725, nebo krátce po něm. 24. ledna 1725 koupil totiž **Václav Svoboda**, mistr řeznický, od obce stavební parcelu v *celé šířky 4½ sáhu* [= 8,5 m] *napřed a vzadu 10 loket* [= 6 m], *dílky pak 7½ sáhu* [= 14,2 m] za částku 10 kop grošů míšeňských²⁸¹⁹. Když Václav Svoboda později zemřel, zdědil 21. dubna 1761 otcovský dům v hodnotě 80 zlatých rýnských pozůstalý syn **Josef Svoboda**²⁸²⁰. Josef Svoboda ale záhy umírá a po sobě zanechal nezletilého syna Václava Svobodu. Až do dosažení zletilosti mu byl za poručníka ustanoven příbuzný Tomáš Svoboda, který 24. ledna 1782 předal **Václavu Svobodovi** dům čp. 159 v hodnotě 110 zlatých rýnských²⁸²¹. Řezník Václav Svoboda dům nákladně přestavěl a 12. listopadu 1803 ho za 500 zlatých rýnských prodal manželům **Václavovi a Kateřině Horáčkovým**²⁸²². Ti jej ale už 6. února 1805 prodali **Matěji Holešovskému** za 495 zlatých rýnských²⁸²³. Také tento objekt vyhořel 29. května 1814 při velkém požáru města, ale manželé Holešovi jej obnovili. Opravený dům převedli 10. května 1828 na dceru Marii a jejího manžela **Tomáše Bobka** za kupní částku 230 zlatých²⁸²⁴. Dalšími majiteli domu čp. 159 na zadních Poustkách se 29. září 1840 stali manželé **Josef a Magdalena Urbanovi**, kteří ho koupili za 400 zlatých²⁸²⁵. Zároveň je ale potřeba zmínit, že ho nekupovali pro svou potřebu, ale jako svatební dar pro svého syna **Josefa Urbana** a snachu Františku Vaňkovou († 1852) ze Ždánic a ještě téhož roku jim ho skutečně darovali²⁸²⁶. Novomanželé Urbanovi se tu skutečně usadili a založili zde rodinu, ovšem Josef zemřel v prosinci 1857 ve věku čtyřiceti let a v následném dědickém řízení přešel tento objekt 11. července 1859 na vdovu Annu a pozůstalého syna **Josefa Urbana**²⁸²⁷. Krátce nato se ovšem Františkova druhá manželka Anna († 1876) podruhé provdala za (o sedm let mladšího) **Václava Kolomazníka** († 1878) z Kostelce a společně pak domek čp. 159 prodali 3. srpna 1873 **Františkovi a Kateřině Kašovým** za částku 670 zlatých²⁸²⁸.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po více jak pětadvaceti letech se ho Kašovi z neznámých důvodů rozhodli prodat, a tak jej 12. listopadu 1899 převedli kupní smlouvou na zdejší dosavadní nájemnici **Marii Strnadovou** († 1939), která zase objekt prodala 25. května 1903 vdově **Aloisii Sobkové** z Kostelce, víceméně na dožití pro sebe a svého muže Aloise († 1913) ze starého černokosteleckého rodu, jehož první předek byl od roku 1580 hejtmanem Černokosteleckého

²⁸¹⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 331.

²⁸²⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 438-439.

²⁸²¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 94.

²⁸²² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 423.

²⁸²³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 15.

²⁸²⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 126.

²⁸²⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 46.

²⁸²⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 222 p.v.

²⁸²⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 345.

²⁸²⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 339.

panství a byl za svého života povýšen Rudolfem II. do šlechtického stavu. Ani Aloisie zde ovšem nedožila, a místo toho 17. srpna 1916 od ní nemovitost koupila **Anna Novotná**. Dalšími majiteli, kteří se tu usadili na delší dobu, byli **Karel a Marie Příbylovi** z čp. 178 – prožili tu 28 let a po druhé světové válce se přestěhovali do novostavby čp. 711, kde také v letech 1963 a 1971 zemřeli. Ještě před tím ale prodali dům čp. 159 manželům **Františku a Anně Sedláčkovým**. Po smrti manžela roku 1953 zde hospodařila sama vdova Anna, která ho přežila o šestatřicet let – zemřela v srpnu 1989²⁸²⁹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 160 (№ 78), Prokopova

Tento objekt je klasicistního původu včetně levého dvorního křídla, bez podstatných novodobých adaptací. Později byla přistavěna jen hospodářská část do dvora na severní straně.

S domem čp. 160, postaveném krátce před rokem 1771, se poprvé setkáváme teprve 10. února 1795, kdy ho **Jan Čermák** prodal za 200 zlatých rýnských svému zeti **Vojtěchu Veselému** a jeho manželce **Kateřině**²⁸³⁰. Velký požár města 29. května 1814 zasáhl i tento objekt, který byl následně od základu přestavěn v klasicistním stylu. Po smrti Vojtěcha Veselého hospodařila na tomto domě vdova **Kateřina Veselá**, která jej 10. srpna 1820 předala kupní smlouvou své dceři a zeti, **Václavu a Marii Roznětínským**, za sumu 200 zlatých.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 30. března 1870 se tu zakoupili za částku 200 zlatých místní manželé **František a Josefa Tůmovi** víceméně na dožití, ovšem Roznětínští si tu vyměnili doživotní bydlení. Po Františkově smrti v lednu 1878 se pozůstalí dědicové rozhodli nemovitost prodat a učinili tak 29. března 1881, kdy se držitelé stali mlékař **Václav a Barbora Kučerovi** z čp. 180. Ti se ovšem během krátké doby velmi zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet, takže nakonec o dům v důsledku exekuce přišli. Nejprve byla ve veřejné dražbě 3. listopadu 1885 prodána polovina Václava Kučery a následně 20. června 1887 kvůli dluhu 200 zlatých i Barbořina polovice a oba tu pak dožili jako nájemníci (Václav umírá roku 1895). Novým majitelem se tedy díky dražbě stává místní obchodník s realitami a pokřtěný žid **Emanuel Bergman**. Už z povahy jeho povolání vyplývá, že se jednalo o spekulativní kup a nijak nás tedy nepřekvapuje, že tento dům 3. srpna 1891 prodal blíže neznámé **Aloisii Červenkové**, od které jej pak 1. července 1897 získala koupí **Anna Strejčková**. Další majitelkou byla vdova **Kateřina Niklová** z čp. 415, která koupila domek 24. června 1910 právě od Anny Strejčkové. Také tu dožila, ale ještě před smrtí († 1941 ve věku 84 let) ho 2. září 1931 darovala svému synovi a snaše, **Bedřichu a Marii**

²⁸²⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 159.

²⁸³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 124.

Niklovým. Z nám neznámých důvodů ovšem Niklovi zděděnou nemovitost 25. září 1937 prodali místním manželům, pokrývači **Václavovi a Věře Kopeckým**, a odstěhovali se z města. Kopečtí zůstali majiteli takřka čtyřicet let, vlastně až do své smrti – Václav zde umřel v srpnu 1961 a vdova Věra, která tu pak hospodařila sama, v květnu 1978²⁸³¹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 161 (№ 77), Prokopova

Tento dům v Prokopově ulici je klasicistního původu, na katastru z roku 1841 je už zachycen ve stávajícím půdorysném rozsahu, pouze roku 1891 došlo k dostavbě nové kuchyně.

Objekt čp. 161 byl postaven asi roku 1761. 5. února tohoto roku totiž daroval Václav Ferl svému synovi **Františku Ferlovi** pozemek pro vystavění domku²⁸³². Když František Ferl o třicet let později zemřel, zdělila 20. dubna 1793 jeho dům v hodnotě 131 zlatých 30 krejcarů jeho manželka **Anna Ferlová**²⁸³³. Ta se vzápětí znovu provdala za **Jana Langra**, který se 18. června 1801 ujal tohoto zadluženého domu a přejal na sebe dluhy v hodnotě 149 zlatých 45 krejcarů rýnských²⁸³⁴. Už 26. května 1802 ho ale prodal **Janu Vondráčkovi** za 415 zlatých rýnských²⁸³⁵. Ani on ovšem nevlastnil dům delší dobu – 25. ledna 1803 ho se svou manželkou Terezií prodal za sumu 500 zlatých rýnských **Ignáci Horáčkovi**²⁸³⁶. Dalšími majiteli tohoto objektu se 30. září 1817 stali **František Synecký** a jeho manželka Alžběta. Tohoto data totiž koupili manželé Syneckí dům čp. 161 od Horáčkových za částku 1130 zlatých (!), *to všechno věrně a bezelstně*²⁸³⁷. Kupní částka svědčí o tom, že po požáru 29. května 1814 byl celý objekt velmi nákladně zrekonstruován. V pokročilém věku prodali manželé Syneckí svůj dům 18. června 1833 **Františku a Anně Majerovým** z Kostelce nad Černými lesy za 580 zlatých²⁸³⁸.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Po smrti manžela v září 1870 tu hospodařila sama vdova Anna Majerová, která přežila manžela o více jak třicet let a zemřela roku 1904 ve věku 92 let. Nežila tu ale celou tu dobu, neboť 12. února 1890 darovala tento dům své snaze **Aděle Majerové** († 1907), která ho následně 6. července 1897 prodala starším manželům **Josefovi a Marii Vránovým** na dožití. Josef působil už před tím v Kostelci jako lichtenštejnský knížecí hajný a zde také v březnu 1905 zemřel. Po jeho smrti byl domek rozdělen mezi jeho manželku a dcery takto:

²⁸³¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 160.

²⁸³² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 530 p.v.-531.

²⁸³³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 117.

²⁸³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 341.

²⁸³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 361.

²⁸³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 394.

²⁸³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 67.

²⁸³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 34.

Marii Vránové $\frac{1}{8}$, **Augustě Vránové** $\frac{1}{8}$, **Kateřině Měštkové** také $\frac{1}{8}$ a nezletilé **Barboře Vránové** $\frac{1}{8}$. Vdova Marie, která byla k roku 1910 jedinou zde žijící osobou, zemřela v červnu 1913, ještě před tím ale odkázala svůj podíl dceři Augustě. Krátce nato, 27. července 1914, prodaly výše jmenované majitelky společně objekt čp. 161 manželům **Karlu a Karolíně Filipovým** z čp. 101. Z neznámých důvodů se později Filipovi z města odstěhovali a dům prodali 2. srpna 1920 **Aloisi Synáčkovi** pro jeho mladou rodinu. Také on tu strávil zbytek života a zde roku 1953 i zemřel. Dva roky před tím, přesně 14. dubna 1951, daroval nemovitost svému synovi a snaše, **Jaroslavu a Marii Synáčkovým**, kteří tu také skonali – Jaroslav roku 1983 a vdova Marie roku 1992²⁸³⁹.

- čp. 162 (№ 76), Lipanská

Tento objekt je klasicistního původu a byl nepochybně postaven na místě původního domku s tímto číslem. Na katastru z roku 1841 je zachycený ve stávajícím rozsahu, s částečnou úpravou dispozice z roku 1920, ale vcelku bez podstatných novodobých adaptací. Levé dvorní křídlo, zachycené na tomto katastru, bylo později zbořeno.

První písemná zmínka týkající se domu čp. 162, který byl téměř celé 18. století nazýván Procházkovský, pochází z 15. listopadu 1691. Tehdy ho totiž koupil soukeník **Dobiáš Cansalius** od dědiců zemřelého **Adama Procházky** za 45 kop grošů míšeňských²⁸⁴⁰. Nedržel jej ale dlouho. 16. února 1697 ho prodal za 51 kop grošů míšeňských řezníkovi **Martínu Slaninovi**²⁸⁴¹. Martin Slanina zastával roku 1703 úřad černokosteleckého radního²⁸⁴². Po Martinově smrti zdělili tento objekt jeho tři synové – Jakub, Václav a Vojtěch. Od svých bratrů koupil 6. prosince 1719 otcovský dům za 56 kop grošů míšeňských řezník **Jakub Slanina**²⁸⁴³. O dvacet let později, 3. února 1738, prodal Jakub Slanina svůj dům **Václavu Ferelovi** za částku 94 zlatých rýnských²⁸⁴⁴. Když Václav Ferel roku 1761 zemřel, prodali jeho dědicové 30. října t. r. dům čp. 162 černokosteleckému měšťanovi **Václavu Synáčkovi** za 239 zlatých rýnských²⁸⁴⁵. Po jeho smrti prodala vdova Anna Synáčková 4. dubna 1805 tento objekt za 110 zlatých rýnských manželům **Janovi a Anně Tůmovým**²⁸⁴⁶. Když Jan o třicet let později zemřel, hospodařila na domě nejprve vdova Anna Tůmová, po které celý objekt zdělil jejich syn **Jan Tůma**. Ten se zde

²⁸³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 161.

²⁸⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 308.

²⁸⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 309.

²⁸⁴² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74.

²⁸⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 310 p.v.-312.

²⁸⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 379-380.

²⁸⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 529.

²⁸⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 62.

ovšem neusadil a na místo toho prodal 3. března 1859 dům čp. 162 na zadních Poustkách **Alžbětě Makovičkové** za 525 zlatých²⁸⁴⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 12. května 1877 se tu zakoupil místní obchodník s realitami **Alois Bergmann**, ovšem přihlédneme-li k jeho povolání, nepřekvapí nás, že už 9. srpna 1878 tento domek opět prodal manželům zedníku **Josefovi a Marii Skalovým**. Během doby se ovšem značně zadlužili a nebyli schopni dluhy splácet. Nakonec jim byl dům exekvován a 9. září 1890 prodán ve veřejné dražbě jistému Josefu Guthovi. Ten se ale v Kostelci neusadil a o tři roky později (28. ledna 1894) převedl objekt kupní smlouvou na postarší manžele **Josefa a Otýlii Lhotákovi** původem z Březí. Josef tu umírá roku 1910 a vdova Otýlie po několika letech samostatného hospodaření prodala zděděnou nemovitost 28. ledna 1918 **Janovi a Anně Ringsmutovým** (Anna se za svobodna jmenovala Navrátilová a pocházela z Kostelce). Ani oni tu ale nezůstali příliš dlouho a už 10. února 1920 se novými majiteli stali **Jan a Božena Koudelovi**, zdejší podnájemníci. Změny v držbě domu čp. 162 ale pokračovaly i nadále, a tak jej 5. srpna 1926 prodali na splátky Karolíně Tůmové z Kostelce. Karolína ovšem nebyla schopna své půjčky splácet a už roku 1928 jí byl obestaven majetek a dům čp. 162 prodán 3. března 1928 **Františku Krátkému** z Vrátkova a poté, co se odstěhoval 6. srpna 1929 **Jiřímu Záhořovi**. Rodina Záhořova se zde opět usadila na delší dobu, vlastně až do smrti. Jiří zemřel někdy během druhé světové války a po jejím skončení přešel dům rozhodnutím krajského soudu v Praze z 27. listopadu 1946 na pozůstalou manželku Ludmilu Záhořovou († 1951), která byla ale krátce nato částečně zbavena svéprávnosti. Když i ona zemřela, zdědili domek 16. července 1951 napůl její příbuzní **Bedřich Kaše a Josefa Moravcová**, kteří ale neměli v úmyslu se sem přestěhovat, a tak ho už 9. července téhož roku prodali **Jaroslavu a Jarmile Jindrákovým** z Kostelce. Jindrákovi objekt vlastnili přes čtyřicet let a oba se dožili velmi vysokého věku. Jaroslav tady umřel roku 1992 a Jarmila 1996²⁸⁴⁸.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí – vedle majitelky ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- **čp. 163 (№ 105), zaniklé (na místě čp. 570)**

Objekt čp. 163 vznikl velmi krátce před rokem 1785. Poté, co Tomáš Tůma, majitel domu čp. 172, koupil pro svého syna Jana dům čp. 164, oddělil od něho kus zahrady a na ní postavil budoucí dům čp. 163. Nepostavil jej ale pro sebe, nýbrž pro svého syna, krejčího **Františka Tůmu**, který se krátce předtím oženil. Protože objekt leží blízko u centra města, zasáhl jej 29. května velký požár. Po dospění svých dětí prodali 29. května 1819 František a Anna Tůmovi

²⁸⁴⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 219.

²⁸⁴⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 162.

svou nemovitost za 500 zlatých **Františku a Barboře Vítkovým**²⁸⁴⁹. Ti jej ovšem vlastnili pouze rok. Už 13. května 1820 ho totiž koupili manželé **Pavel a Marie Hynčikoví** za odhadní částku 528 zlatých 57 krejcarů²⁸⁵⁰. Ani Hynčikovým nepatřil ale dům až do smrti. Po deseti letech – 23. září 1830 – ho za 500 zlatých převedli kupní smlouvou na **Josefa a Barboru Tesaříkovi**²⁸⁵¹. Poté se ale majitelé domu rychle střídali. Tesaříkovi prodali tento objekt čp. 163 1. července 1832 **Janu a Barboře Hukalovým** za 480 zlatých²⁸⁵². Když se potom jejich dcera Marie vdala za **Josefa Smutného** z Kostelce, obdrželi novomanželé 6. září 1840 od rodičů (kteří si zde ovšem vyměnili doživotní bydlení) tento dům jako svatební dar²⁸⁵³. Prožili tu takřka třicet let, ale ve stáří se jej rozhodli prodat a odstěhovat se z města. Učinili tak 16. prosince 1869, kdy se tu za částku 450 zlatých zakoupili **Janu a Anně Olmerovým** z Kostelce čp. 11²⁸⁵⁴. Po necelém tři čtvrtě roku, přesně 5. července 1870, ovšem z neznámých důvodů tento objekt převedli kupní smlouvou za 450 zlatých na **Matěje a Kateřinu Polákovi** a také se z Kostelce odstěhovali²⁸⁵⁵.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ještě před svou smrtí se Polákovi rozhodli prodat střechu nad hlavou, nicméně si tu vyměnili doživotní bydlení (Matěj zemřel roku 1890 ve věku osmdesáti let a Kateřina 1896). Prodej uskutečnili 1. května 1888 a novou držitelkou domu se tehdy stala **Anna Trnková**, která tu žila se svým mužem Vojtěchem jako podnájemnice už od roku 1874 a také tu dožila. Po manželově smrti ho předala svému synovi **Václavu Trnkovi** († 1938) a jeho ženě Marii († 1937) a po jejich smrti přířkl 4. července 1938 tuto nemovitost místní okresní soud v dědictví pozůstalé dceři **Hedvice Váňové**²⁸⁵⁶.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 164 (№ 106), Prokopova

Dnešní objekt čp. 164 byl postaven po požáru na začátku 20. století (1905) zcela nově na místě původního domu čp. 164, ovšem v posunutém uliční čáře.

Dům čp. 164 je v písemných pramenech připomínán už od počátku 17. století. Prvním jeho nám známým majitelem byl zámečník **Jan Maštalka**, od něhož toto stavení koupil 21. listopadu

²⁸⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 116 p.v.

²⁸⁵⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 194.

²⁸⁵¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 16.

²⁸⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 72.

²⁸⁵³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 33.

²⁸⁵⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 582.

²⁸⁵⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 53.

²⁸⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 163.

1622 českobrodský koželuh **Petr Vozábal** za 35 kop grošů míšeňských²⁸⁵⁷. Petr Vozábal se v písemných pramenech připomíná v letech 1636 a 1644 jako jeden z dvanácti černokosteleckých konšelů²⁸⁵⁸. Po jeho smrti zdědil tento dům jeho zeť **Jan Michálek**, který jej 14. dubna 1649 prodal za 24 kop grošů míšeňských **Martinu Svobodovi**, krejčímu z Kouřimi²⁸⁵⁹. I on zastával v městském správním aparátu určité funkce – minimálně v letech 1667 a 1691 byl rychtářem a v letech 1670, 1678 a 1689 zastával úřad radního²⁸⁶⁰. V pokročilém věku prodal Martin Svoboda 7. února 1693 svůj domek Pavlu Horálkovi pro jeho syna **Václava Horálka** za 66 kop grošů míšeňských²⁸⁶¹. Václav Horálek zasedal minimálně v letech 1714, 1723, 1726 a 1728 v městské radě. Zemřel na Štědrý den roku 1743 jako představený literátského bratrstva²⁸⁶². Tento dům vlastnil déle jak čtyřicet let. 16. listopadu 1739 ho předal za 100 zlatých rýnských svému nejstaršímu synovi (a konšelovi v letech 1758-1762) **Františku Horálkovi**. Vymínil si zde ale doživotní byt pro sebe a svou rodinu²⁸⁶³. Po jeho smrti byl 5. července 1771 tento velmi sešlý domek prořazován, i s vnitřním vybavením odhadnut na 316 zlatých rýnských a odevzdán do správy poručníků pozůstalých sirotků²⁸⁶⁴. Po dosažení plnoletosti odkoupil 25. listopadu 1782 od svých sourozenců otcovský dům **Leopold Horálek** za 380 zlatých rýnských²⁸⁶⁵. Leopold zde pak následně hospodařil se svou manželkou Annou takřka padesát let. Po její smrti v dubnu 1836 pak nemovitost přešla na pozůstalého syna **Leopolda Horálka ml.**, který tady ovšem žil s manželkou Marií († 1878), aniž by někdy za svého života nechal tento převod vložit do pozemkových knih!

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Leopold tady umřel 5. srpna 1873, a poněvadž se dědicové nedokázali dohodnout na způsobu dělení, přešel objekt čp. 164 v následném dědickém řízení na jeho pozůstalé takto: **a) Marii Horákové ½, b) nezletilému Františku Horálkovi 1/36, c) Ludmile Horákové také 1/36, d) Josefu Horálkovi 1/36, e) Janu Horálkovi 1/12, f) Marii Kratochvílové 3/8, g) Marii Horákové 3/8, h) Josefu Horálkovi 1/18, i) Anně Holešovské 1/18**. Je zcela jasné, že takovýto stav byl dlouhodobě neudržitelný, takže jednotliví podílníci postupně své díly odprodávali – nejprve 25. května 1878 koupili manželé **Jan a Anna Hejtmánkovi** z Doubravčic podíly pod písmeny e), f), g), i) a h), to jest celkové dvě třetiny objektu a následně 24. října 1878 získala čtvrtinu domku **Anna Urbanová** z Kostelce. K dalšímu scelení došlo 27. února 1880, kdy oba výše zmíněné podíly koupili příbuzní Jana a Anny, **Matěj a Josefina**

²⁸⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 185-186.

²⁸⁵⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁸⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 204-205.

²⁸⁶⁰ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁸⁶¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 305-306.

²⁸⁶² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁸⁶³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 400-401.

²⁸⁶⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 476 p.v.-477.

²⁸⁶⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 91.

Hejtmánkovi z Doubravčic, kteří zároveň 17. září 1880 odkoupili další $\frac{1}{36}$ od dědiců Horálkových. Protože byli v této době již staří, rozhodli se 29. dubna 1881 předat svou většinu domu čp. 164 svému synovi a snaše, **Antonínu a Anně Hejtmánkovým**, ovšem vyměnili si tu doživotní bydlení a také tu zemřeli (Matěj roku 1911 ve věku osmaosmdesáti let a Josefa roku 1893). Antonín navíc ještě téhož roku (18. prosince) vykoupil poslední díly domu, které ještě drželi Horálkovi. Po smrti manželky v předvečer Štědrého dne 1895 zde sice nejprve dál hospodařil, ale nakonec se rozhodl celou stavbu prodat a učinil tak 7. července 1897, kdy se tu zakoupila **Aloisie Červinková**, která objekt stavebně rozšířila a zastřešila průjezd. A právě za ní došlo roku 1905 k rozsáhlému požáru stavby a Aloisie byla nucena spáleniště prodat. Tehdy ho 21. srpna 1906 koupili manželé **Karel a Anežka Řihovi** (podnájemníci z čp. 381), kteří dům vystavěli od základu znovu a navíc roku 1909 přistavěli na dvoře novou prádelnu, žehlírnu a mandlovnu²⁸⁶⁶. Ještě před smrtí ho pak 22. září 1926 darovali své nejstarší dceři **Marii Kašíkové** († 1967), která se ovšem později se svým manželem odstěhovala z města a otcovský dům se tedy rozhodla darovat své nejmladší sestře **Jarmile Šedivé** – stalo se tak 4. června 1934. Manželé Jarmila a Stanislav Šediví zde potom žili až do konce života, oba zemřeli roku 1972²⁸⁶⁷. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

Podle Zlatého urbáře byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 32 krejcarů a 3 denáry a obci 20 grošů míšeňských²⁸⁶⁸.

- čp. 166 (№ 64 i № 107), zaniklé

Dům čp. 166, na jehož místě dnes stojí požární zbrojnice, byl s největší pravděpodobností postaven roku 1730. Dne 1. března 1730 totiž prodala obec **Karlu Romlerovi** pozemek mezi radnicí a šatlavou *kde stodola bejvala* široký 19 loktů (= 11 m) a dlouhý 21 loktů (= 12,5 m) pro vystavění domku za 14 kop grošů míšeňských²⁸⁶⁹. Protože Karel Romler později vlastnil i dům čp. 45, prodal 17. března 1749 tento dům i s polnostmi svému nejstaršímu synovi **Václavu Romlerovi** za 210 zlatých rýnských. Vymínil si ale polovinu užitku ze zahrady²⁸⁷⁰. Václav Romler brzy nato zemřel (1763) a zanechal po sobě nezletilého syna Františka. Za poručníka mu byl ustanoven Vojtěch Šámal. Když Václav Romler roku 1763 zemřel, provdala se vdova Barbora podruhé za řezníka **Jana Svobodu** a jeho také 12. září 1763 učinila spolumajitelem svého podílu tohoto domu v hodnotě 150 zlatých rýnských²⁸⁷¹. Barbora Svobodová bohužel roku 1766 spáchala

²⁸⁶⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 130.

²⁸⁶⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 164.

²⁸⁶⁸ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁸⁶⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 347, 348 p.v.-349.

²⁸⁷⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 349 p.v.

²⁸⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 463-466.

v *rozrušení myslí* sebevraždu a nemohla být proto pohřbena na hřbitově²⁸⁷². Když později dosáhl pekař **František Romler** plnoletosti, předal mu jeho poručník 9. července 1776 otcovský dům v hodnotě 170 zlatých rýnských²⁸⁷³. František se aktivně účastnil na městské samosprávě – v letech 1780-1785 vykonával úřad tzv. kostelního dohledače. Držel objekt, který 29. května 1814 lehl popelem, dalších čtyřicet let. Zemřel na Nový rok 1816. Protože jeho oba starší synové Antonín a František předčasně zemřeli, zdědil otcovský dům v ceně 120 zlatých nejmladší z bratrů – **Jan Romler**²⁸⁷⁴, stalo se tak 28. listopadu 1837. Jan tady pak žil společně se svou manželkou Františkou až do konce života. Nejprve v lednu 1859 zemřela právě Františka Romlerová a v červenci téhož roku i Jan. Zpočátku zde ještě žili jejich potomci, ovšem bez zápisu do pozemkové knihy. Nakonec ovšem 28. ledna 1867 prodali tento dům **městu Kostelec nad Černými lesy**. Městské zastupitelstvo se nakonec rozhodlo roku 1903 stavbu zbourat a na jeho místě postavit novou hasičskou kůlnu²⁸⁷⁵.

- čp. 167 (№ 65), Prokopova

Dům čp. 167 je v písemných pramenech poprvé zmiňován již roku 1612, kdy byl jeho majitelem **Jan Šťastný Náchodský**²⁸⁷⁶. Z archivních pramenů víme, že už roku 1606 (a dále v letech 1619 a 1624) zastával v Kostelci úřad primátora. Zemřel asi krátce po roce 1624 a jeho dům zdědil jeho stejnojmenný syn²⁸⁷⁷. **Jan Šťastný ml.** byl roku 1646 konšelem a v letech 1652-1655 dokonce zastával post primasa²⁸⁷⁸. Ač nebyl šlechtic, užíval na svých pečetích tohoto znaku: vespodu štítu trávník, z něhož vyrůstají dva stonky se třemi listy a na konci ukončené pětilistou růží, mezi nimi jedle, na jejímž vrcholu sedí holubice a jejíž kmen ovíjí had. Nad štítem turnajská přilbice s točenicí a fanfrnochy. Bez klenotu. Tinktura neznámé²⁸⁷⁹. V gruntovních knihách se s tímto domem znovu setkáváme 11. února 1667, kdy se ho po zemřelém otci ujal za 105 kop a 42 grošů míšeňských **Václav Šťastný**²⁸⁸⁰. Václav Šťastný ovšem neměl v úmyslu usadit se v otcovském domě, a proto ho již 16. ledna 1669 prodává za 120 kop grošů míšeňských **Jiřímu Čermákovi**²⁸⁸¹. Jiří Čermák, který v letech 1671-1677 působil v městečku jako konšel²⁸⁸², držel potom dům následující čtyřicet čtyři roky. Prodal jej *pro sešlost věku* 24. dubna 1713 koláři

²⁸⁷² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 340.

²⁸⁷³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 58.

²⁸⁷⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 51.

²⁸⁷⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 166.

²⁸⁷⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.

²⁸⁷⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁸⁷⁸ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

²⁸⁷⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 490 p.v.

²⁸⁸⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 215.

²⁸⁸¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 216-217.

²⁸⁸² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912, s. 73.

Josefu Tůmovi za sumu 122 kop a 30 grošů míšeňských²⁸⁸³. V regionální historické literatuře se roku 2003 objevila informace, že jeho syn, František Ignác Tůma (* 1704), byl oním barokním skladatelem ve službách císařského dvora²⁸⁸⁴. Ve skutečnosti ale došlo k záměně Kostelců, protože tento hudebník a skladatel pocházel z Kostelce nad Orlicí. Ani Josef Tůma se délkou držení domu nenechal zahanbit. Teprve až 8. října 1750 se domu čp. 167 ujal po zemřelém Josefu Tůmovi jeho syn **Václav Tůma** za 300 zlatých rýnských²⁸⁸⁵. Václav zastával ve funkčním období 1769-1772 úřad obecního mladšího. Po smrti Václava Tůmy připadl dům vdově Kateřině, dceři Vojtěcha Světeckého. Kateřina se brzy provdala podruhé za vysloužilého vojáka Jana Chaloupku z pluku hr. Wallise. Po dosažení plnoletosti předala Kateřina otcovský dům synovi **Václavu Tůmovi**. 10. ledna 1806 se oženil s Kateřinou, pozůstalou dcerou po Janu Kalinovi, kterou učinil svatební smlouvou spolumajitelkou tohoto objektu²⁸⁸⁶. Za těchto majitelů postihl dům 29. května 1814 ničivý požár, který zničil dvě třetiny města. Po smrti rodičů se rozhodli pozůstalí potomci – Václav, František a Jan Tůmovi – prodat 25. září 1850 dům čp. 167 manželům **Václavu a Karolíně Synáčkovým** za 1600 zlatých²⁸⁸⁷. Snad se Synáčkovým nezdála nemovitost dobrou, a tak ji už 9. prosince 1851 převedli kupní smlouvou na **Jana a Františku Horáčkovy** z Kostelce za částku 900 zlatých²⁸⁸⁸. V této smlouvě bylo mj. také stanoveno věčné břemeno zrušené roku 1886, že každý zdejší majitel měl právo brát si vodu ze studně stavby čp. 363. Dům čp. 167 musel být v této době pokládán za výstavný. Svědčí o tom i skutečnost, že jej 29. prosince 1856 směnili Horáčkovi s **Josefem Faustem** za jeho dům čp. 34 na náměstí²⁸⁸⁹. Asi ale nebyl s nově nabytým objektem plně spokojen, protože ho již 14. května 1857 vyměnil s **Barborou Horáčkovou** za dům čp. 92 v Savojské ulici²⁸⁹⁰. Ta se nejspíš postupně velmi zadlužila u žida **Izraele Plačka** a 10. října 1872 mu dům za 800 zlatých rýnských prodala²⁸⁹¹, nicméně zde i nadále žila se svou dcerou a nakonec zemřela roku 1898 v místním špitále ve věku jedenasedmdesáti let.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 29. května 1876 jej koupili manželé **Alois a Anna Hejtmánkovi**, po smrti manžela zde ale od 7. září 1878 hospodařila sama vdova, která se brzy nato znova vdala a polovinu stavby následně převedla 20. února 1879 na svého druhého manžela **Bohuslava Poláka**. Roku 1912 zde zemřela nejprve Annina dcera z prvního manželství a 14. července i sama **Anna Poláková**. Bohuslav se potom ve velmi krátké době také znovu oženil a

²⁸⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 221 p.v.

²⁸⁸⁴ Kostelecké minikalendárium 7/2003, s. 5.

²⁸⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 506-507.

²⁸⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 25.

²⁸⁸⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 12.

²⁸⁸⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 15.

²⁸⁸⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 282.

²⁸⁹⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 9.

²⁸⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 259.

už v listopadu 1912 se jeho druhá žena Barbora stala nejprve spolumajitelkou čp. 167 a následně, když Bohuslav zemřel, 18. února 1916 vlastníci celého domu. Po první světové válce jej 7. září 1922 prodala **Františka Šimková**, nicméně pozůstalí potomci Bohuslava Poláka tuto smlouvu právně napadli, uspěli a soudním rozhodnutím tak získaly po polovině domu sestry **Marie Poláková** a Božena se svým manželem **Aloisem Sobkem** ze starého kosteleckého rodu. Jejich syn **Vladimír Sobek** posléze 20. srpna 1943 vyplatil polovinu své tety a rodina Sobků se tak stala jediným zdejším majitelem. Oba rodiče zde žili až do své smrti – Alois zemřel v březnu 1964 a Božena jej následovala ještě v prosinci téhož roku²⁸⁹². Vladimír Sobek se do Kostelce ovšem už nepřestěhoval, a stal se tak po čtyřech stech letech posledním příslušníkem starého erbovního rodu Sobků ze Šembery, jehož první předek se již roku 1584 stal hejtmanem Černokosteleckého panství a jehož rod dal městu mnoho primasů i konšelů a patřil zde k nejbohatším – s ním tak odešel kus místní historie. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí z rodiny majitele.

Podle obecních účtů z let 1639 a 1647 byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit obci 18 grošů míšeňských. Navíc spočívala na tomto domě jedna tzv. železná kráva.

- čp. 168, čp. 169 a čp. 170 (№ 66), Prokopova

Na katastru z roku 1841 je v místech dnešního objektu čp. 168 zakreslen dům užší na východní straně a na severní straně kratší než stávající. Zásadně byl tento původní dům přestavěn na začátku 20. století (do roku 1929), ze starší stavby mohou být dodnes zachovány jen fragmenty obvodového zdiva a sklep.

Dům čp. 170 je přízemní dvoukřídlý klasicistní objekt s hladkými průčelími, mansardovou střechou, dřevěnými trámovými stropy a rovnými omítanými podhledy. Sklep pod jihozápadní částí jižního křídla budovy je zaklenutý valenou kamennou polokruhovou klenbou. Dům nebyl novodobě nijak podstatně přestavěn a svoji vnější podobou zastupuje charakter historické zástavby města²⁸⁹³.

Tyto objekty byly postaveny během 60. let 18. století na zahradě, kterou zdědil **Jan Tůma** po svém otci Jiřím Tůmovi. V pozemkových knihách se ale s domem № 66 setkáváme teprve 10. ledna 1792, kdy jeho jednu polovinu (čp. 170) prodal Jan Tůma **Janovi Synáčkovi** za 190 zlatých rýnských²⁸⁹⁴. Druhou polovinu domu (čp. 168) prodal 1. února 1805 za 430 zlatých

²⁸⁹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 167.

²⁸⁹³ MěÚ Říčany, Odbor památkové péče, Program regenerace Městské památkové zóny Kostelec n. Černými lesy.

²⁸⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 152

rýnských černokosteleckému měšťanovi **Janu Chmelíkovi**²⁸⁹⁵. Jan Tůma tehdy vlastnil ještě dům čp. 42 na náměstí. Poté, co jej 21. prosince 1795 prodal svému synovi Janu Tůmovi za 440 zlatých rýnských, vymínil si doživotní byt v domě čp. 169²⁸⁹⁶. Po jeho smrti připadl tento výměnek Janu Synáčkovi.

Na rozdíl od obou zbývajících objektů nebyl dům čp. 169 po požáru z 29. května 1814 už nikdy obnoven. Krátce nato, 20. října 1814, ho prodal Jan Synáček s manželkou Kateřinou svému sousedu **Janu Chmelíkovi** za 130 zlatých²⁸⁹⁷, který ho trvale připojil k domu čp. 168.

čp. 168

Požár města z 29. května 1814 zasáhl dům čp. 168 do takové míry, že musel být vystavěn prakticky od základů (z původní stavby jsou zachovány pouze reliкty obvodového zdiva a sklepy). Jan Chmelík vlastnil se svou manželkou Františkou tento objekt více jak čtyřicet let. 6. listopadu 1846 ho společně darovali i se spáleništěm čp. 169 (v celkové hodnotě 440 zlatých) jakožto svatební dar synovi, truhlářovi **Františku Chmelíkovi** a jeho manželce Alžbětě²⁸⁹⁸. Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Manželé Chmelíkovi tu prožili více jak padesát let – po smrti manžela tu krátce od července 1897 hospodařila sama Alžběta, která dům 26. února 1898 prodala místní vdově **Josefě Nyklové** – zemřela zde ovšem záhy nato 26. května 1898. Poté se tu vystříдалo v rychlém sledu několik majitelů – nejprve získal objekt čp. 168 koupí **Josef Hladík** z Kostelce, poté stejným způsobem 26. listopadu 1907 manželé, rolníci **Václav a Anna Plesnivi** a konečně po smrti manžela roku 1917 prodala pozůstalá vdova Anna domek 26. září 1921 blíže neznámé **Marii Šťastné**. Tato Marie se ovšem během svého života poměrně zadlužila a nakonec nebyla schopna své dluhy splácet. Kvůli svému dluhu 50 tisíc Kč u záložny v Praze-Vršovicích byla nakonec na její majetek uvalena exekuce a dům byl následně ve veřejné dražbě 23. června 1923 prodán manželům **Jaroslavu a Rozálii Blechovým**, kteří ovšem neměli v úmyslu přestěhovat se do Kostelce. Není proto divu, že takřka obratem, už 5. ledna 1924, kupuje budovu lékařka židovského původu **MUDr. Ida Poláková** z místního domu čp. 105. Ani ona tu nevydržela dlouho a 28. ledna prodala domek čp. 168 další kostelecké židovské obyvatelce **Růženě Pojerové** (rozené Kalfusové), které v této době bylo už více jak šedesát let. Usadila se tu i se svým synem Jaroslavem, který si zde zřídil zubařskou ordinaci. Bohužel jeho i je potkal smutný osud většiny židovských občanů za nacistické okupace – nejprve byli 5. června 1942 odvezeni do koncentračního tábora v Terezíně (transportní čísla AAb 121 a AAb 122), kde byli rozděleni a

²⁸⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 42

²⁸⁹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 48

²⁸⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 180

²⁸⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 181

ještě týž rok odvezení do vyhlazovacího tábora v Treblince a tam zavraždění v plynové komoře – Jaroslav už 12. června, čili týden po transportu, a jeho matka pak zahynula 15. října. Po jejich smutném konci bylo z rozhodnutí tzv. Zentralstelle für jüdische Auswanderung in Prag (Centrální úřad pro vystěhovávání židů v Praze) z 5. června 1942 zapsán dům jako vlastnictví pro tzv. **Auswanderungsfond für Böhmen und Mähren** (Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu)²⁸⁹⁹. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**²⁹⁰⁰. 17. září 1946 bylo obnoveno vlastnictví pro již nežijící Růženu Pojerovou a objekt byl pak předán jedinému přeživšímu příbuznému **Vilému Pojerovi**²⁹⁰¹. Vůbec není jasné, zda se sem Vilém skutečně přestěhoval, nicméně zděděný objekt ihned neprodal a vlastnil ho celých deset let. Nakonec ho ale přece prodal, a to 23. dubna 1956 napůl **Vojtěchu Tylovi** (zemřel tu roku 1970 ve věku šestasedmdesáti let) a druhou polovinu **Vlastě Bílkové**²⁹⁰².

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

čp. 170

Také dům čp. 170 vyhořel při velkém požáru města 29. května 1814, takže jej Jan Synáček obnovil od základu v klasicistním duchu. Protože nebyl až doposud nijak novodobě radikálně přestavěn, navozuje svým klasicistním exteriérem vzhled historické zástavby. Po smrti svého otce zdědil 8. března 1836 objekt v ceně 480 zlatých syn **Antonín Synáček**²⁹⁰³. Nemovitost ale nepodržel dlouho, protože ji 30. června 1844 převedl kupní smlouvou za 980 zlatých na manžele **Josefa a Kateřině Erbenových**²⁹⁰⁴. Později se z neznámých důvodů rozhodli odstěhovat z Kostelce, a proto dům čp. 170 prodali 19. června 1863 **Josefu a Barboře Šimáčkovým** z Kostelce čp. 4 za částku 560 zlatých²⁹⁰⁵. Ani jim ale obydlí nejspíš plně nevyhovovalo (snad bylo moc malé), a tak dům znovu měnil majitele – 23. dubna 1870 jej od Erbenových koupila za 1500 zlatých vdova **Kateřina Marková**, která ho už za dva roky nato (27. dubna 1872) kupní smlouvou převedla na postarší manžele **Josefa a Annu Součkovy**, víceméně na dožití za vcelku značný obnos 2080 zlatých²⁹⁰⁶. Skutečně zde oba dožili – Josef tu umřel roku 1886 ve věku osmdesáti let a vdova Anna ho následovala v říjnu 1894. Ještě před tím ovšem prodali tento objekt

²⁸⁹⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 168.

²⁹⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 168.

²⁹⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 168.

²⁹⁰² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 168.

²⁹⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 48

²⁹⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 312

²⁹⁰⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 224.

²⁹⁰⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 29 et 219.

mnohem mladším manželům **Františku a Barboře Šimkovým** z Třebohostic, ale vymínili si tu doživotní bydlení.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. František se po smrti své první ženy podruhé oženil s Aloisií Bartošovou z Kostelce, a když František Šimek v červenci 1915 zemřel, zdědila tuto nemovitost. Sama tu zemřela 27. října 1918, poslední den setrvání Čech v Rakousku-Uhersku. V následném dědickém řízení přiřkl místní okresní soud 17. února 1920 dům čp. 170 po třetině jejím nevlastním dětem **Anně Šimkové, Františce Šídlové (roz. Šídlové) a Janu Šimkovi**. Do roku 1928 postupně všechny ostatní podíly vyplatili **Josef a Františka Šídlovi**, a stali se tak jeho jedinými držiteli²⁹⁰⁷. Také oni tu žili až do konce svého života – Josef zemřel poměrně mladý už roku 1928 a Františka ho přežila o téměř padesát let a skonala v červnu 1975 ve věku pětadesátilet.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 171 (№ 67), Prokopova

Až do roku 1803 měl dům čp. 171 v Prokopově ulici společné dějiny s domem čp. 172. Roku 1805 ale obdržel každý z objektů své vlastní číslo popisné, a došlo tak k jejich rozdělení. Současný dům čp. 171 je ovšem od základů novostavbou z konce 19. století (po roce 1873).

Jak víme, již od 17. století byl tento objekt ve vlastnictví rodu Tůmů. Dne 24. února 1807 ho koupil za 200 zlatých rýnských **Josef Tůma** od svého otce²⁹⁰⁸. Dům ale podržel pouze do 1. března 1811, kdy jej za 780 zlatých prodal **Janu Doušovi**²⁹⁰⁹. Když 29. května 1814 vypukl v Kostelci rozsáhlý požár, neušel mu ani objekt čp. 171. Jan Douša ho následně opravil, i když ve skromnější podobě, na což měla jistě i vliv špatná ekonomická situace Rakouského mocnářství v průběhu Napoleonských válek. Když tedy 19. prosince 1820 prodává vdova Anna Doušová znovuvystavěný objekt **Václavu Konvalinovi**, činí kupní částka „jen“ 530 zlatých²⁹¹⁰. 9. dubna 1829 prodal Václav Konvalina dům **Tomáši Šubrtovi** za sumu 528 zlatých²⁹¹¹, který ho ale obratem ruky už 20. listopadu 1829 odprodal **Josefu a Anně Bergmanovým** za 202 zlatých²⁹¹² (Bergmannovi byli původně židé, ale na Velikonoce roku 1827 se nechali s celou rodinou pokřtít). Dalšími majiteli této stavby byli od 8. července 1831 **Tomáš a Barbora Benešovi**, kteří ji koupili

²⁹⁰⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 170.

²⁹⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 27

²⁹⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 243 p.v.

²⁹¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 125

²⁹¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 170

²⁹¹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 171

od Bergmanů za 412 zlatých²⁹¹³. I nadále se na tomto domě střídali majitelé v rychlém sledu. Už následujícího roku, 10. prosince 1832, převedli Benešovi dům čp. 171 na **Františka Stárka** z Horoušan v zastoupení jeho otce Josefa za trhovou cenu 440 zlatých²⁹¹⁴. Později se František oženil a založil rodinu. S největší pravděpodobností z finančních důvodů prodal společně s manželkou Kateřinou tento objekt 1. srpna 1837 za 512 zlatých, snad bezdětným, manželům **Václavovi a Magdaleně Pokorným** z Doubku²⁹¹⁵, ale z Kostelce se neodstěhovali. Pokorní zde žili takřka až do smrti. 11. května 1854 prodali svůj dům za 720 zlatých vdově **Marii Králové**²⁹¹⁶. Než se ale stačili odstěhovat, Václav Pokorný zde 20. srpna ve věku 60 let zemřel. Marie dům vlastnila pouhé tři roky. Už 5. ledna 1858 jej od ní koupil tehdy třiatřicetiletý **Václav Šmejkal** z Jevan za sumu 200 zlatých²⁹¹⁷. Hospodařil tu společně se svou manželkou Annou roz. Procházkovou déle jak třicet roků, 28. dubna 1891 však darovali tento dům svému synovi a snaše, **Václavu a Anně Šmejkalovým**, a vyměnili si tu bydlení až do smrti. Skutečně tu také zemřeli – Václav v lednu 1909 ve věku osmdesáti tří let a Anna roku 1901. Již třetí generací z rodiny Šmejkalů na tomto domě byl pak syn Václava ml., **Jaroslav Šmejkal**, který se tu narodil v dubnu 1907. Když se později oženil, převzal společně s manželkou Annou 4. ledna 1932 od svých rodičů tento objekt. Zpočátku tu s nimi pochopitelně žili i výše zmíněný otec (zemřel 1953) a Anna Vedralová st. (zemřela 1952), kteří se oba dožili vysokého věku²⁹¹⁸.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí.

- čp. 172 (№ 67), Prokopova

Jeden z nejstarších černokosteleckých domů, dům čp. 172, byl postaven víceméně od základů znovu po ničivém požáru 29. května 1814, a je tedy klasicistní.

Z nejstaršího urbáře Černokosteleckého panství víme, že tento objekt (který mezi jinými kosteleckými domy vyniká tím, že je v něm dodnes zachovaný prostor původní černé kuchyně s valenou klenbou) stál již roku 1564 a že jeho majitelem byl jistý **Havel Provazník**²⁹¹⁹. Tento Havel Provazník jej koupil roku 1563, a to 2. ledna, od Dúry, pozůstalé vdovy po zemřelém **Janu Třeštíkovvi** za 27 kop grošů českých²⁹²⁰. Havel Provazník byl ve své době velmi zámožným místním měšťanem – kromě tohoto objektu vlastnil od roku 1565 také v Kostelci další dům, který

²⁹¹³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 35

²⁹¹⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 82

²⁹¹⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 98

²⁹¹⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 146

²⁹¹⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 93

²⁹¹⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 171.

²⁹¹⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²⁹²⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 30.

koupil od jistého Michálka za 27 kop 30 grošů českých²⁹²¹. Později byl vlastníkem tohoto objektu i důchodní písař Černokosteleckého panství **Jan Říčanský**, který k němu přikoupil kus polí od Jana Lišky z Hoště²⁹²². Dům čp. 172 snad můžeme ztotožnit s domem, jenž je v letech 1606-1616 nazýván v pozemkových knihách Šalenovský. První písemná zmínka o Šalenovském domu pochází z roku 1609, kdy jej koupil za 120 kop grošů míšeňských od **Jiřího Potítka**, jinak Skuteckého, z města Rovenska **Jakub Němec**, jinak Zahradník, kterému vypálili vojáci jeho grunt v Hošti u Kostelce nad Černými lesy²⁹²³. Patřil mezi velice zámožné poddané Černokosteleckého panství – původně měl totiž pronajatou výsadní krčmu a rychtu v Bohouňovicích. Po třech letech (11. února 1612) jej Jakub Němec prodal za 150 kop grošů míšeňských osobně svobodnému **Bartoloměji Keislerovi**²⁹²⁴ ze Studec a jeho manželce Kateřině²⁹²⁵. Od Bartoloměje Keislera koupil 28. května 1614 Šalenovský dům za 150 kop grošů míšeňských jeho bývalý majitel **Jan Říčanský**²⁹²⁶. Jan Říčanský zastával před rokem 1608 v panských službách úřad důchodního písaře Černokosteleckého panství, čili druhý nejvyšší úřad v hierarchii panských úředníků²⁹²⁷. Dům však před rokem 1621 prodal jistému **Tomáši Pekaři**, který snad byl černokosteleckým rychtářem²⁹²⁸. Roku 1637 se dům připomíná jako pustý²⁹²⁹. Neznámou kupní smlouvou přešel tento grunt do vlastnictví **Jiřího Šmída**. Po jeho smrti prodala 25. května 1652 vdova Anna *grunt spálený* za 163 kop 5 grošů míšeňských klatovskému měšťanovi **Janu Obrovi**²⁹³⁰. Jan Obr ale nedržel dům dlouho. O čtyři roky později (21. října 1656) ho totiž prodal kožešníkovvi **Jiřímu Kučerovi** za 203 kop grošů míšeňských²⁹³¹. Podle kupní ceny se jistě jednalo o výstavnou selskou usedlost. Podle dobových pramenů působil Jiří Kučera, který byl také v písemných pramenech nazýván Jiří Jizva (nejspíše podle viditelného znamení), v letech 1671-1678 v městské samosprávě jako konšel²⁹³². V období jeho vlastnictví grunt dvakrát vyhořel – poprvé 16. ledna 1660 a podruhé roku 1680²⁹³³. Teprve 25. června 1687 prodal *na zdraví sešlý a velmi zadlužilý* vdovec Jiří Kučera svůj rozestavěný dům za 177 kop grošů míšeňských tehoveckému koláři **Matěji Tůmovi**²⁹³⁴. Matěj Tůma, který v letech 1703-1726 zasedal v městské radě²⁹³⁵, se se svou

²⁹²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142, fol. 30.

²⁹²² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha (1606-1613), inv. č. 3161, fol. 74.

²⁹²³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha (1606-1613), inv. č. 3161, fol. 74; Roku 1609 byl vypálen celý Hošť a, až na hospodářský dvůr s ovčínem, nebyla vesnice obnovena.

²⁹²⁴ Možná se jedná o předka Kašpara Kislera, který držel do roku 1695 svobodný dvůr v Chrástu na Černokostelecku.

²⁹²⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha (1606-1613), inv. č. 3161, fol. 162.

²⁹²⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha (1606-1613), inv. č. 3161, fol. 215 p.v.

²⁹²⁷ NA Praha, Komorní knihy, inv. č. 1764.

²⁹²⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 31.

²⁹²⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.

²⁹³⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 31

²⁹³¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 31

²⁹³² HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 73

²⁹³³ HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952, s. 120

²⁹³⁴ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161, fol. 31

²⁹³⁵ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 74

manželkou Annou stal praotcem všech pozdějších příslušníků rodiny Tůmů v Kostelci nad Černými lesy. Potomci jeho syna Josefa vlastnili později dům čp. 167 a čp. 31 na náměstí, potomci syna Jiřího vlastnili dokonce celou stranu domů od čp. 42 až po čp. 176. Závěť sepsal roku 1735, kdy také zemřel – víme z ní, že měl čtyři syny (Václava, Vojtěcha, Matěje a Jiříka), že na hotovosti neměl žádné peníze, a vysvítá z ní, že nebyl celkově příliš bohatý. Novému kostelu sv. Andělů Strážných ale odkázal 1 kopy grošů míšeňských²⁹³⁶. Pro období mezi roky 1730 a 1750 se bohužel nezachovaly patřičné pozemkové knihy. S domem čp. 172 se tedy znovu setkáváme až v 50. letech 18. století, kdy je již jeho majitelem **Jiří Tůma**. Po smrti Jiřího Tůmy zdědil 13. dubna 1769 otcovský dům nejmladší syn **Tomáš Tůma** za částku 72 zlatých rýnských²⁹³⁷. Současně byla v tomto údobí rozdělena i rozlehlá zahrada patřící ke gruntu Jiřího Tůmy, takže syn Josef Tůma obdržel západní část, na které vystavěl domy čp. 173 a 174 a syn Jan Tůma východní část, na které vystavěl domy čp. 168, 169 a 170, přičemž Tomáš Tůma zdědil centrální část zahrady. Tomáš držel tento dům více jak třicet let. Teprve 7. prosince 1801 jej prodal, *pro sešlost věku*, za 150 zlatých rýnských svému synovi **Václavu Tůmovi** a jeho ženě Marii Anně²⁹³⁸. Po smrti Václavova otce Josefa Tůmy prodal Václav Tůma jím obývanou část objektu (čp. 172) 23. července 1803 černokosteleckému měšťanovi **Josefu Svobodovi** za 400 zlatých rýnských²⁹³⁹ a sám nadále užíval druhou část objektu (čp. 171). Od Josefa Svobody odkoupili tento objekt 11. ledna 1808 manželé **Jan a Alžběta Nádeníkovi** z Vitic za sumu 420 zlatých²⁹⁴⁰. Poté, co 29. května 1814 dům při požáru města vyhořel, ho manželé Nádeníkovi nákladně přestavěli de facto do dnešní podoby. Krátce po této tragické události dům prodali rodině **Jana a Marie Urbanových**, kteří tu žili se svými osmi dětmi, a odstěhovali se z města. Také oni zde žili až do své smrti. Krátce před ní darovala vdova Marie Urbanová 31. prosince 1854 domek čp. 172 v ceně 230 zlatých svému synovi a snaše, **Františku a Anně Urbanovým**, a nadále tu žila na výměnku (zemřela 1856)²⁹⁴¹. Brzy nato 25. října 1856 objekt už podruhé vyhořel a musel být následně nákladně opraven a později ještě k němu přistavěli nový chlívek. Když dospěl jejich nejstarší syn **Jan**, rozhodli se manželé Urbanovi předat mu svou nemovitost za tehdejší odhadní cenu 433 zlaté, což také 12. ledna 1870 učinili²⁹⁴². Žili tu ještě několik let, nicméně po smrti otce roku 1873 jí 24. ledna 1876 prodali novousedlíkům **Václavu a Marii Ladovým** a odstěhovali se. Ladovi pocházeli z Hrusic na Říčansku a byli to blízcí příbuzní pozdějšího malíře Josefa Lady (i když Marie se narodila v Kostelci a Václav se sem vlastně přizemil). Václav ve městě působil jako kočí

²⁹³⁶ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisy, kt. 1057

²⁹³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19, fol. 202

²⁹³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 346

²⁹³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 416

²⁹⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 55 p.v.

²⁹⁴¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 521.

²⁹⁴² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 592.

na poště a ke konci života se s manželkou přestěhoval do domu čp. 86 na Pražském předměstí, kde v letech 1919 a 1920 i zemřeli.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Od manželů Ladových jej 24. ledna 1882 koupili mladí manželé **Karel a Rozálie Chocholovi** a založili si tu rodinu. Příliš štěstí jim ovšem tento dům nepřinesl – během roku 1897 totiž rodinu postihla nějaká nemoc, na kterou nejprve v rychlém sledu za sebou zemřely tři jejich děti a nakonec v lednu 1898 ve věku pouhých čtyřiceti jednoho roku i sám Karel Chochola (za několik měsíců nato i další dcera Anna a vzápětí i oba Karlovi rodiče). Po jeho skonu zde hospodařila sama vdova, po jejíž smrti na Štědrý den roku 1916 připadl domek rozhodnutím místního okresního soudu dceři **Antonii Chocholové**. Ta tu zpočátku žila a část domu pronajímala Josefu a Aloisii Padevětovým, prapradědečkovi a praprababičce autora této práce. Později se provdala a odstěhovala z Černého Kostelce a dům zděděný po rodičích prodala 9. března 1926 postarším manželům **Josefu a Boženě Rejhonovým**, kteří zde oba dožili – po smrti Josefa zde od roku 1931 žila sama vdova Božena, a když zemřela i ona, přešel v dědickém řízení dům čp. 172 na pozůstalého syna **Josefa Rejhona ml.** (zemřel v Kostelci 8. ledna 1971). K poslední změně v držbě objektu před rokem 1964 došlo 10. března 1951, kdy jej od Josefa koupili **František a Marie Zumrovi**, původem z Kostelce čp. 158, a žili tu až do konce života – Marie umřela roku 1977 a její manžel roku 1983²⁹⁴³. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé ve dvou bytech.

Podle Zlatého urbáře patřilo roku 1673 k tomuto domu 5 kop 55 záhonů polí (tj. cca 9,1 ha) a jeho majitelé byli povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 54 grošů míšeňských, odvést 5 slepic a požnout 15 záhonů polí²⁹⁴⁴. V nejstarším urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 je zaznamenáno, že vlastníci tohoto objektu platili vrchnosti dvakrát do roka 16½ groše 2 denáry české a z pronajatých 50 záhonů 4½ groše českého a žennou robotu vykonávali 4 dny²⁹⁴⁵.

- čp. 173 (№ 68), Lipanská

Tento dům byl postaven někdy během 60. let 18. století na zahradě, kterou zdědil **Josef Tůma** po svém otci Jiřím Tůmovi. Pro sešlost věku ho Josef Tůma 27. ledna 1801 prodal za 130 zlatých rýnských svému synovi **Josefu Tůmovi** a jeho manželce Anně²⁹⁴⁶. Po Josefově smrti se Anna podruhé provdala za Václava Jindráka z Kostelce, ovšem neučinila ho spolumajitelem domu

²⁹⁴³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 172.

²⁹⁴⁴ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

²⁹⁴⁵ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 9; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

²⁹⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 328

čp. 173. Poté, co tento objekt 29. května 1814 při velkém požáru města vyhořel, byl přestavěn do dnešní podoby. Když 16. ledna 1822 Anna Jindráková zemřela, zdělila otcovský dům dcera **Veronika Tůmová**. Ta ho držela téměř čtyřicet let. Po její smrti 1. ledna 1858, zdělila celou nemovitost v hodnotě 200 zlatých **Magdaléna Jindráková**²⁹⁴⁷. Ta ale neměla v úmyslu usadit se zde, a proto prodala dům 27. října 1860 obratem ruky za 670 zlatých postarší **Marii Valentové**²⁹⁴⁸, která ho zase po dvou letech (24. ledna 1862) převedla kupní smlouvou na manžele **Václava a Kateřinu Skořepovy** za částku 845 zlatých a sama si za ztržené peníze pořídila nedaleký domek čp. 150²⁹⁴⁹. Ani oni se tu neusadili na dlouho a 3. ledna 1865 dům koupil Josef Kureš st. pro svého syna **Josefa Kureše** a jeho nevěstu Marii Zedníkovou z Kouřimi jako svatební dar za vcelku vysokou sumu 1350 zlatých²⁹⁵⁰.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Josef Kureš zemřel už roku 1870 a na domě nejprve hospodařila sama pětadvacetiletá vdova Marie s nezletilými dětmi, ovšem již následujícího roku se podruhé provdala za **Jana Šmejkal** z Olešky, 3. května 1871 ho učinila spolumajitelem tohoto objektu a spolu tu pak dožili. Po Mariině smrti v červnu 1904 se Jan rozhodl dům prodat, nicméně si tu vymínil doživotní bydlení (zemřel zde v květnu 1909). Koupili jej tehdy mladí manželé **Václav a Růžena Hoffmanovi**, nicméně pro mladou rozrůstající se rodinu snad nebyl objekt dostačující, a tak ho 25. dubna 1910 dál prodali **Františku a Antonii Kratochvílovým**. Antonie pocházela přímo z Kostelce (byla rozená Jindráková z čp. 203) a František se sem přišel. Oba žili v domě čp. 173 až do smrti, František umřel 10. prosince 1931 a Antonie ho následovala v červenci 1934. Ještě před tím ale ještě stačila převést tuto nemovitost 10. února 1933 na syna a snachu, **Karla a Barboru Kratochvílvy**, kteří tu prožili také celý život a nakonec tu i oba umřeli (v letech 1969 a 1979)²⁹⁵¹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 174 (№ 69), Lipanská

Dům čp. 174 byl postaven snad během 60. let 18. století na zahradě, kterou zdělil **Josef Tůma** po svém otci Jiřím Tůmovi. V pozemkových knihách se ale s tímto domem setkáváme až 6. srpna 1791, kdy ho Josef Tůma prodává za částku 99 zlatých rýnských svému synovi **Josefu**

²⁹⁴⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 447

²⁹⁴⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 471

²⁹⁴⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 12.

²⁹⁵⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 352.

²⁹⁵¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 173.

Tůmovi²⁹⁵². On ale neměl zjevně zájem bydlet v tomto objektu, protože už 15. října 1791 ho prodal **Františku Peškovi**, manželovi své sestry Barbory, za 130 zlatých rýnských²⁹⁵³. Za utržené peníze si později koupil sousední dům čp. 173. Velký požár města 29. května 1814 zasáhl i tento objekt, který byl následně obnoven v klasicistním stylu do dnešní podoby. V testamentu ze 7. prosince 1836 odkázal František Pešek svůj dům v celkové hodnotě 334 zlatých synu z prvního manželství **Františku Peškovi** a ještě týž den tu zemřel²⁹⁵⁴. František tu žil se svou manželkou už za života rodičů a prožil tu vlastně kromě nejranějšího dětství celý život. S blížící se sedmdesátkou se rozhodl objekt čp. 174 prodat, což učinil 11. března 1863, kdy se tu za 400 zlatých zakoupili **Josef a Marie Kolomazníkoví** z Kostelce, nicméně Peškovi si tu zřídili výměnek a dožili zde²⁹⁵⁵.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Nejprve 26. května 1877 zemřel otec Josef Kolomazník a v následném dědickém řízení připadl jeho dům 12. července nezletilému synovi **Františku Kolomazníkoví**, který se později odstěhoval z města (nejspíš byla pro rozrůstající se rodinu stavba malá) a svou nemovitost prodal 2. července 1884 své nevlastní matce **Marii Kolomazníkové**. Po její brzké smrti jej pak 13. prosince 1887 zdědil její další syn **Jan Kolomazník**, který tu ale také nepobyl dlouho, neboť se v lednu 1890 tragicky utopil. Pozůstalí dědicové pak následně prodali dům 5. září 1892 kolářskému mistrovi **Františku Vaňkovi** z Vitice a jeho manželce Kateřině. Manželé se na počátku 1. světové války značně zadlužili u místní záložny a měšťana Antonína Selingera a hrozila jim exekuce majetku. Tu nakonec zažehnali tím, že dům čp. 174 prodali 4. října 1915 **Anně Synáčkové** a následně dožili v čp. 483, kde František počátkem roku 1918 umírá. 26. srpna 1917 dům zakupuje **Alžběta Synáčková** a konečně 5. února 1923 místní poštovní podúředník **Václav Hervert**. Kromě jeho rodiny tu v podnájmu žilo postupně i několik dalších rodin, např. manželé Novákovi z mlýna Hrušova či Kurešovi. Václav bohužel zemřel roku 1927 v pouhých osmatřiceti letech a rozhodnutím místního okresního soudu z 25. ledna následujícího roku tento domek zdědil pozůstalý, teprve tříletý syn **Václav Hervert ml.** († 5. 11. 2011), a ostatní příbuzní zde pak dožívali až do smrti – vdova Anna, roz. Vomáčková, umřela v únoru 1970 a manželka Václava mladšího (také Anna) roku 2003²⁹⁵⁶.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí z rodiny majitele.

²⁹⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 95

²⁹⁵³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 95

²⁹⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 5

²⁹⁵⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 182.

²⁹⁵⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 174.

- čp. 175 (№ 70), Lipanská

Dnešní klasicistní stavba čp. 175 stojí na místě původního domu s tímto číslem a byla postavena poté, co ona původní roku 1814 do základů vyhořela. Část objektu sousedící s vedlejším domem čp. 222 je nižší a byla dostavěna až v roce 1892.

Dům čp. 175 se v písemných pramenech poprvé objevuje 29. ledna 1756, kdy ho dědicové **Františka Šice** prodali za sumu 110 zlatých rýnských **Václavu Kamenickému**²⁹⁵⁷. Václav Kamenický tento dům ale už 15. prosince 1758 prodal krejčímu **Janu Šámalovi**, synovi Vojtěcha Šámala, za 128 zlatých rýnských. Václav Kamenický si zde ale vymínil doživotní bydlení²⁹⁵⁸. 5. února 1759 potom ještě Jan Šámal přikoupil k tomuto domu od Václava Antonína Vlachovského spáleniště, kde stával jeho domek a zahradu za 70 zlatých rýnských²⁹⁵⁹. Když Jan Šámal zemřel, prodali jeho dědicové 22. ledna 1780 zděděný dům za 120 zlatých rýnských manželům **Františkovi a Kateřině Samohelovým**²⁹⁶⁰. Ti jej v pokročilém věku prodali 10. prosince 1800 svému synovi **Františku Samohelovi** za 200 zlatých rýnských²⁹⁶¹. Při velkém požáru města 29. května 1814 vyhořel i tento objekt a spáleništěm zůstával ještě 26. listopadu 1821, kdy jej prodala Kateřina Samohelovská v plnomocenství svého syna Františka **Josefu Procházkovi** ze Záspek za 200 zlatých²⁹⁶². Ani Josef Procházka ale dům neobnovil a namísto toho jej 26. června 1822 prodal manželům **Janu a Veronice Henklovým** za 100 zlatých²⁹⁶³. V dědickém řízení přešel později objekt, již přestavěný zhruba do dnešní podoby, na manžele **Václava a Kateřinu Kuchařovy** z Babic, kteří však neměli v úmyslu přesídlit do Kostelce, a tak jej 30. prosince 1844 převedli kupní smlouvou na **Františka a Annu Horákovy** z Kozojed za sumu 346 zlatých²⁹⁶⁴. Tito snad nebyli schopni peníze splácet, neboť dům nepodrželi ani rok a už 29. října 1845 ho prodali místnímu mladíkovi **Janu Procházkovi** z nedalekého domku čp. 185 za 338 zlatých²⁹⁶⁵ a sami se pak odstěhovali do podnájmu v čp. 34 na náměstí. Jan tu žil se svou manželkou Barborou (zemřela předčasně roku 1850), svými dětmi, svými rodiči a svým bratrem Tomášem a jeho rodinou. Také on zemřel předčasně v červnu 1854 ve věku pouhých šestatřiceti let a v následném dědickém řízení pak objekt připadl vdově Kateřině Procházkové, která se už následujícího roku znovuprodala za **Václava Pokorného**.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Ve stáří se Pokorní rozhodli domek prodat, což učinili

²⁹⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 394

²⁹⁵⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 447

²⁹⁵⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 425

²⁹⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 76

²⁹⁶¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 320

²⁹⁶² SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 163

²⁹⁶³ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 164

²⁹⁶⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 3

²⁹⁶⁵ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 572.

11. února 1878, kdy se tu zakoupili mladí manželé Josef a Františka Tůmovi ze starého kosteleckého rodu. Aby mohli dům čp. 175 koupit, museli se zadlužit, ale záhy se dostali do platební neschopnosti a nakonec byl jejich majetek podroben exekuci a samotná stavba prodána ve veřejné dražbě 26. listopadu 1880 **Antonínu Štětinovi**. Tůmovi se pak následujícího roku odstěhovali do novostavby čp. 382. Pro Antonína to byl pochopitelně jen spekulativní kup, takže se tu nezabydlel, ale místo toho dům 28. června 1882 převedl kupní smlouvou na jistou **Františku Černou** a už 6. října 1882 jej zakoupila místní vdova **Anna Nyklová**, která tu pak dožívala. Ještě před svou smrtí ale darovala domek svému synovi a snaše, **Prokopu Nyklovi** († 1944) a Marii, rozené Němcové († 1934). Prokop byl také činný v místní samosprávě a v letech 1924-1927 zasedal dokonce v městské radě. Poněvadž se pro ně stal časem dům nejspíš malým, prodali ho ještě před první světovou válkou postaršímu manželskému páru **Václavu a Anně Svobodovým**, kteří ale překvapivě po dvanácti letech (2. března 1926) objekt prodali místním občanům **Františku a Růženě Hoffmanovým**, kteří tu žili až do své smrti – František umírá už roku 1940 a jeho manželka v prosinci 1974. Ještě před tím ale 29. října 1951 darovala tuto nemovitost svému synovi a jeho manželce, **Františku** († 1990) a **Růženě Hoffmanovým**²⁹⁶⁶.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí z rodiny majitele.

- čp. 176 (№ 112), Lipanská

Dům čp. 176 byl postaven krátce po roce 1771 kolářem **Janem Tůmou** na zahradě jeho otce Josefa Tůmy. Jan byl velmi činný v městské samosprávě a postupně si vydobyl i významné postavení – nejprve zastával úřad tzv. taxátora nad chleby, mírami a váhami (1775-1780), poté kontribuci rozhodujícího (1775-1780) a roku 1782 se stává konšelem. Vrcholem jeho kariéry byl rok 1790, kdy byl zvolen představeným města (po Josefských reformách se tento úřad nazýval „purkmistr“) a zůstal jím až do roku 1805, kdy odešel do „penze“. 23. září 1790 prodal svůj domek **Josefu Hávovi** za 170 zlatých rýnských²⁹⁶⁷. Již o pět let později – přesně 9. února 1795 – ale prodal Josef Háva tento dům za 200 zlatých rýnských **Kateřině, pozůstalé dceři po Martinu Pfeiferovi**²⁹⁶⁸. Touto vlastníci zde začíná unikátní nepřetržitá řada majitelů, kdy se objekt předával z rodičů na děti více jak dvě stě let! Ani Kateřina ale nevlastnila dům čp. 176 dlouho, protože už 24. června 1797 jej dala svému synovi **Josefu Jindrákovi**²⁹⁶⁹, který tady pak žil více jak dalších čtyřicet let a se svou ženou tu zplodil deset dětí. Zemřel 18. prosince 1838 a v následném

²⁹⁶⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 175.

²⁹⁶⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 123.

²⁹⁶⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 196.

²⁹⁶⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 252.

dědickém řízení si příbuzní dohodou rozdělili otcovu pozůstalost tak, že domek v ceně 400 zlatých připadl nejstaršímu synovi **Janu Jindrákovi** (nar. 1797) a matce Kateřině († 1856) a dosud neprovdané sestře Barboře zde byl zřízen doživotní byt²⁹⁷⁰. Jan i jeho manželka Kateřina se dožili na svou dobu velmi vysokého věku osmdesáti tří let a celý život prožili zde – skonali v letech 1880 a 1882, a byli to právě oni, kdo přistavěli křídlo na východní straně. Ještě před tím, 5. června 1877, ale darovali dům své dceři a zeti, manželům **Janovi a Rozálii Chmelíkovým** z Kostelce, kteří zde také žili až do konce života. Po úmrtí manželky roku 1888 zde sice Jan ještě krátkou dobu žil, ale záhy daroval objekt čp. 176 víceméně jako svatební dar svému synovi a snaše, **Janovi a Boženě Chmelíkovým**, a dožil v novostavbě čp. 426, kde v prosinci 1891 umírá. Jan Chmelík ml. zde s manželkou zplodil čtyři děti, ovšem předčasně ve věku pouhých 36 let 20. dubna 1903 skončil a mladá vdova Božena (roz. Březinová) se následujícího roku provdala podruhé za jistého **Josefa Hlaváčka**, kterého 25. června 1904 učinila spolumajitelem domu. Nejspíš, aby obešel dědické nároky Boženiných dětí z prvního manželství, prodal Josef svou polovinu objektu 20. srpna 1913 vlastnímu (tehdy osmiletému) synovi, **Josefu Hlaváčkovi ml.** I nadále zde ale žili všichni pohromadě. Božena zemřela v květnu 1936, ale ještě v únoru téhož roku také „prodala“ svou část vlastnímu synovi z prvního manželství, **Janu Chmelíkovi nejmladšímu**. Po druhé světové válce ještě Josef Hlaváček daroval čtvrtinu domu čp. 176 své manželce Marii. Překvapivě zde i nadále žily obě rodiny pohromadě až do konce života – nejprve roku 1969 zemřel Jan Chmelík, poté v červnu 1973 Josef a nakonec 21. března 1976 ve věku jedenašedesáti let i Marie Hlaváčková²⁹⁷¹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 177, Poustka

Tento objekt je už barokního původu, na katastru z roku 1841 je zachycen ve stávajícím rozsahu. Novodobě byl ovšem uvnitř přestavován a upravováno průčelí.

Dům čp. 177 byl postaven někdy krátce před rokem 1805 **Janem Veselým** z Kostelce. Nepostavil ho ale pro sebe. Už 1. října 1807 totiž rozdělil tento objekt tak, že jednu polovinu v hodnotě 600 zlatých dostala dcera Veronika se svým manželem **Václavem Duškem**; druhou polovinu, taktéž za 600 zlatých, obdrželi od otce a tchána **Ignác (Hynek) a Terezie Beránkovi**²⁹⁷². Při požáru města dne 29. května 1814 vyhořel i dům čp. 177, ale po roce 1820 byl obnoven. Rozdělen mezi dva majitele zůstal až do 27. listopadu 1829. Tehdy koupili manželé

²⁹⁷⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 46.

²⁹⁷¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 176.

²⁹⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 50-51p.v.

Duškovi od **Ignáce a Terezie Beránkových** jejich polovinu za částku 141 zlatých²⁹⁷³. Duškovi ovšem nežili v domě až do smrti. 7. dubna 1836 jej prodali za 410 zlatých **Václavu a Kateřině Novotným**²⁹⁷⁴. Dalšími majiteli objektu čp. 177 byli od 19. října 1851 manželé **František a Anna Pelichovi**, kteří ho koupili od Novotných za 580 zlatých²⁹⁷⁵. Manželům Pelichovým dům nejspíš již od počátku nevyhovoval. Jinak si totiž neumíme vysvětlit, že už 31. července 1852 ho prodali za 850 zlatých **Janovi a Kateřině Sochovým**²⁹⁷⁶.

Přehled dalších změn v držbě tohoto objektu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 21. prosince 1877 připadl dům čp. 177 manželům **Ferdinandu a Marii Nikodýmovým** z Kostelce. Během svého pobytu zde se ale značně zadlužili a nakonec byla na jejich majetek uvalena pro nesplacený dluh Josefu Bernerovi (52 zlatých) exekuce a v následné aukci byl domek 10. října 1884 prodán jistému **Leopoldu Šarpnerovi**, nicméně i nadále zde žili jako podnájemníci až do Ferdinandovy smrti roku 1891. Je zcela pochopitelné, že z jeho strany se jednalo pouze o spekulativní kup a 1. září následujícího roku jej prodal místním novousedlíkům z Dobřejovic, **Janu a Františce Adámkovým**. Postupně se finančně vzdolali natolik, že si koupili výstavnější dům čp. 140 na Jánském náměstí a tento převedli kupní smlouvou z 8. září 1894 na další novousedlíky, **Aloise a Barboru Ladovy**, původem z Hrusic. Skutečně nejde o shodu jmen, ale Alois byl bratrancem otce známého českého lidového malíře Josefa Lady a zároveň jeho kmotrem, a sem se přestěhoval i s rodinou z Jevan. Otevřel si tady povoznictví a rozvážel především výrobky kosteleckých hrncířů (večer se nakládalo a ráno se vyjíždělo mezi druhou a třetí hodinou!). Oba tu pak prožili celý zbytek života. Alois Lada tu zemřel ve věku pouhých osmačtyřiceti let v listopadu 1909 na tuberkulózu (na tuto nemoc zemřely i jejich tři děti), a majitelkou domu se tak stala vdova Barbora, která zůstala bez prostředků a musela vychovávat nejen svou dceru, ale i své dvě vnučky. Několik měsíců před svou smrtí († 1918) předala svou nemovitost 27. března 1917 své dceři **Aloisii Mrázkové**, která během první světové války musela živit celou rodinu, neboť její manžel (kamnář Antonín Mrázek) odešel na frontu. Také ona onemocněla tuberkulózou a nemohla nikde najít práci – přežila jen díky primáři Trippému. Po válce si s manželem otevřeli na Poustkách malý koloniál. Prožila tu celý svůj dlouhý život († 1978), ačkoliv z neznámých důvodů prodala domek 17. ledna 1964 svému osmatřicetiletému synovi **Antonínu Mrázkovi** († 26. 2. 1991)²⁹⁷⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

²⁹⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 173.

²⁹⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 39.

²⁹⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 318.

²⁹⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 28.

²⁹⁷⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 177.

- čp. 178, Poustka

Na katastrální mapě z roku 1841 je ze současného objektu čp. 178 zachyceno jen křídlo orientované kolmo k ulici Poustka, dnešní severní křídlo bylo o něco kratší na východní straně. Přístavba na východě musela proběhnout někdy ve druhé polovině 19. století (do roku 1873) a následně roku 1896 majitelé zastřešili průjezd do dvora. Poslední stavební úpravy zde probíhaly kolem roku 1973, kdy byla celá stavba přestavěna a zvýšena.

Domek nesoucí čp. 178 byl postaven někdy v rozmezí let 1804-1805 manžely **Václavem a Barborou Šmejkalovými**, dosavadními nájemci domu čp. 134 v Kostelci. Nevíme, zdali také tuto stavbu zachvátil 29. května 1814 velký požár města, nicméně je to pravděpodobné. Po smrti svého manžela zdědila objekt vdova Barbora, která ho ale velmi záhy prodala za částku 502 zlaté **Matěji a Anně Lomičovým**²⁹⁷⁸. Tito manželé ale nejspíš nekupovali dům pro sebe, ale do budoucna pro svého syna **Františka Lomiče**. Když se oženil, předali rodiče 7. listopadu 1857 tento dům v hodnotě 200 zlatých jemu a jeho manželce Marii²⁹⁷⁹. Také oni tu žili až do konce života. Po smrti manžela Františka tu nejprve hospodařila sama vdova, která ale rok před smrtí (přesně 8. února 1900) darovala domek čp. 178 svému synovi a snaze, **Josefu a Anně Lomičovým**. Již o pět let později ale Anna ve věku pouhých třiceti dvou let umírá a Josef zde sice nejprve dál hospodařil sám, ale později se rozhodl domek z neznámých důvodů prodat. Učinil tak 24. června 1907, kdy se tu zakoupili místní manželé **Josef a Barbora Polákoví** z čp. 221. Ač byli Polákoví mladými manžely, Josef tu zemřel v poměrně mladém věku v dubnu 1915, nicméně vdova Barbora se ještě téhož roku podruhé provdala za p. Ehrlicha, nejspíš se i odstěhovala z města a objekt čp. 178 převedla kupní smlouvou z 14. července 1922 na svého švagra a jeho manželku (kteří zde už před tím žili v podnájmu), **Antonína a Boženu Polákovy**, kteří tu pak prožili celý zbytek života a narodily se jim tu i dvě děti. Když pak Antonín v červenci 1943 ve věku pětapadesáti let zemřel, zřekla se vdova Božena (rozená Coubalová z Lipan) dědických nároků, vymínila si tu doživotní bydlení, a v následném dědickém řízení byla nemovitost rozdělena rovným dílem mezi jeho pozůstalé děti a zetě – **Jana Čukana, Miroslavu Čukanovou, Antonína Poláka a Adělu Polákovou**. Později zde žila už jen rodina Čukanových, jen doplňme, že Božena Poláková zemřela v říjnu 1989 a Jan Čukan 1. prosince 1994²⁹⁸⁰.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby z rodiny majitele.

²⁹⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 27; SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 22.

²⁹⁷⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 63.

²⁹⁸⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 178.

- čp. 179, zaniklé

První objekt v Kostelci, který byl označen číslem 179, existoval už před rokem 1805 a stál v ulici Poustka na místě dnešního domu čp. 791. Zbořen byl roku 1950 pro svůj špatný stav a doposud se z něho zachovala severní dvoukřídlá část domu, nicméně už v 70. letech 20. století byla tato část neobydlena a nacházela se ve špatném stavebním stavu.

Za jeho stavitele můžeme označit místního měšťana **Josefa Čermáka**. Někdy ve 20. letech 19. století celý objekt vyhořel. Josef Čermák se tehdy rozhodl neobnovovat jej a na místo toho pronajal spáleniště 27. února 1825 manželům **Jakubu a Barboře Třešňákovým** za 35 krejcarů ročního nájmu²⁹⁸¹. Třešňákoví dům nákladně obnovili. Po jejich smrti přišel okresní soud v Kostelci 9. června 1853 celé dědictví v hodnotě 423 zlaté a 15 krejcarů dětem **Ignáci Třešňákoví a Kateřině Čípové**²⁹⁸². Snad pro dluhy byla polovina objektu, která patřila Ignácovi, podrobena 11. listopadu 1859 veřejné dražbě. V ní ji koupila za 282 zlatých jeho sestra Kateřina společně se svým druhým manželem Prokopem Češpivem²⁹⁸³. Je logické, že se po svatbě Kateřina přestěhovala ke svému manželovi. Z tohoto důvodu už objekt čp. 179 nepotřebovala, a tak ho 8. února 1862 prodala za 285 zlatých **Aloisi a Anně Bartlovým**²⁹⁸⁴.

Domek čp. 179 patřil mezi ty méně honosné v našem městě, a není tedy divu, že se jeho majitelé poměrně rychle střídali – buď jej kupovali na dožití, nebo se postupně vzdali a koupili si větší stavbu. 6. května 1876 jej kupní smlouvou získali místní mladí manželé **Josef a Kateřina Kašovi**, kteří tu žili přes třicet let. Po Kateřinině smrti v listopadu 1905 zdědil její polovinu vdovec Josef. Ten se pak ale z neznámých důvodů rozhodl zděděnou nemovitost prodat, a učinil tak 24. dubna 1907, kdy se stala novou majitelkou **Terezie Čiháková** z Kostelce, která se sem přestěhovala i se svým manželem Václavem a svými dětmi. I ona tady dožila. Přibližně rok před svou smrtí, přesně 17. února 1923, učinila darovací smlouvu a domek dala svému nejmladšímu synovi **Václavu Čihákoví**. Brzy nato, v červenci 1925, zemřel i Václav Čihák starší, ale to už dům zase změnil majitele. Václav Čihák ml. (nar. 1889) totiž neměl zájem usadit se zde (koupil si nedaleké čp. 282), a místo toho prodal zděděnou stavbu 29. dubna 1925 svým dvěma bratrům – **Antonínu a Jaroslavu Čihákovým**. Kromě nich tu ještě žil i poslední bratr Josef se svou ženou Ludmilou a jako podnájemníci i rodina Václava a Vincencie Šimůnkových. Mj. i z těchto údajů je vidět, že Čihákoví nebyli finančně příliš zabezpečeni a Antonín se velmi zadlužil. Kvůli nesplacenému dluhu 378 Kč byla na jeho část uvalena exekuce a v následné veřejné dražbě 19. prosince 1934 prodána jistě **Aloisii Cibušové**. V této situaci se nakonec zcela pochopitelně všichni spolumajitelé rozhodli zadlužený dům čp. 179 prodat. Okolnosti tohoto prodeje jsou dosti

²⁹⁸¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 14.

²⁹⁸² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 189.

²⁹⁸³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 415.

²⁹⁸⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 24.

zamlžené. Nicméně ho 21. května 1941 koupily napůl dva místní manželské páry – **František a Marie Holubovi** (kteří se sem přestěhovali i se svou maminkou Barborou, která tu v březnu 1947 zemřela) a druhou půlku **Prof. Dr. Jaroslav a Růžena Niklovi**. Nakonec 8. dubna 1959 Niklovi vyplatili i druhé majitele, a stali se tak jedinými vlastníky. Jak již ale bylo předesláno na začátku, po roce 1950 byl postupně tento starý kostelecký dům zbořen a na jeho místě vyrostla přízemní novostavba čp. 791, kde Niklovi dožili (Růžena zemřela roku 1981 a Jaroslav o tři roky později)²⁹⁸⁵.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí.

- čp. 180, Poustka

Tento přízemní domek byl od základů nově postaven někdy mezi lety 1873 a 1900 na místě původní stavby s tímto číslem. Roku 1968 pak ještě majitelé vyměnili okna a upravili průčelí.

Dům čp. 180 byl postaven již před rokem 1805, jistě ale ne dlouho před tím. Postavili ho manželé **Jan a Anna Lukovi**. Po smrti rodičů zdělili tento objekt 28. května 1828 synové Jan a Václav a dcera Kateřina. Ti se jej rozhodli prodat za 174 zlaté a 48 krejcarů **Pavlu a Kateřině Pečeným** z Kozojed. Stalo se tak 1. března 1829²⁹⁸⁶. Dům podrželi dvanáct let. 20. května 1841 ho kupní smlouvou převedli na manžele **Vojtěcha a Barboru Křížovy** z Kostelce za částku 500 zlatých²⁹⁸⁷. Po smrti své manželky předal Vojtěch Kříž 2. srpna 1845 tento objekt v hodnotě 380 zlatých své dceři **Terezií Slavíčkové** z Prahy. Vymínil si zde však doživotní byt²⁹⁸⁸. Po otcově smrti prodala Terezie 22. října 1852 tento domek za 300 zlatých **Josefu a Marii Applovým**²⁹⁸⁹.

14. dubna 1878 se na tomto domě zakoupili novousedlí manželé **Václav a Barbora Kučerovi** – Václav pak ve městě působil jako mlékař. Narodila se jim tu dcera Marie, ale ze zcela neznámých důvodů se zakrátko rozhodli opět objekt prodat, což učinili 28. února 1881, kdy byl dům čp. 180 rozdělen na dvě části. První z nich koupil postarší **Josef Svoboda** z čp. 58 a druhou stará panna **Barbora Navrátilová**, oba z Kostelce. Kučerovi se pak přestěhovali do stejně velkého domu čp. 160 v Lázeňské ulici, kde také dožili (Václav zemřel v březnu 1895). Když následně o patnáct let později, v lednu a květnu 1897, zemřela nejprve Josefova manželka Kateřina a po ní i Josef Svoboda, pronajali pozůstalí dědicové jeho byt nejprve místnímu tesařovi Vojtěchu Pečenému a nakonec 12. května 1905 prodali majitelce druhé poloviny, Barboře Navrátilové. Takto se dům opět sešel v rukách jednoho vlastníka. Těsně před smrtí ho ještě 6. listopadu 1911

²⁹⁸⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 179.

²⁹⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 141-142.

²⁹⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 84.

²⁹⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 83.

²⁹⁸⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 39.

převedla kupní smlouvou na **Annu Pfeiferovou** a zemřela zde 6. února 1912. O Anně bohužel nevíme žádné bližší údaje, jen to, že 4. května 1917 domek čp. 180 pět prodala **Kateřině Svobodové, roz. Plíhalové**, z čp. 204. Nelze to sice říci s určitostí, ale s největší pravděpodobností nebyla příbuzná s původními zdejšími majiteli. Tuto nemovitost koupila jednak pro sebe a svého muže na dožití (zemřela tu v březnu 1938, její manžel Josef už roku 1925), jednak pro rodinu svého syna. Jemu a jeho manželce dům skutečně 2. října 1925 předala (šest dní před skoncem svého chotě), a tak se vlastníky stávají **František a Rozálie Svobodovi**. Tito zde žili ještě dalších jedenáct let, nicméně se později odstěhovali do většího čp. 203 (kde v letech 1969 a 1974 umírají) a dům převedli kupní smlouvou z 13. ledna 1936 na Františkovu sestru **Josefu Svobodovou** (1896-1967), která se nikdy neprovdala²⁹⁹⁰.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 181, K Hošti

Historicky nejstarší jádro tohoto objektu je v jeho severozápadní části, nepočítaje užší přistavěné křídélko, z počátku 19. století. Později byl přistavěn na jihovýchodě (někdy po roce 1929) a konečně roku 1964 přistavěli majitelé užší křídélko na severozápadě a upravili hlavní vstup. Jihozápadní obvodová zeď je celá novodobá.

Za první datum vážící se k pozdějšímu domu čp. 181, ležícího u cesty, kudy se opravdu původně chodilo k Hošti a pak dále do Přehvozdí, je 2. únor 1803, kdy obec prodala kus místa k vystavění domku **Janu Reinigerovi** o velikosti 8 sáhů za 20 zlatých²⁹⁹¹. Je pochopitelné, že na tak malé stavební ploše mohl vzniknout jen skromný domek. Nepřekvapí nás tedy, že když 20. dubna 1830 ovdovělá Marie Reinigerová předala svou polovinu nemovitosti zeti a dceři – **Josefu a Ludmile Rosenkranzovým** – činila kupní částka pouhých 16 zlatých²⁹⁹²! Po smrti rodičů zdědila dle zápisu z 1. prosince 1852 tuto část stavby (v ceně 30 zlatých!) dcera **Barbora Kačerovská**, rozená Rosenkranzová²⁹⁹³. Poněvadž se jednalo o chudší a méně výstavnější stavení města, docházelo zde k poměrně rychlému střídání majitelů, kteří se buď zmohli a koupili si něco většího, nebo se tu naopak usazovali staří lidé na dožití, po jejichž smrti pak dědicové dům často obratem ruky prodali. A ještě navíc část stavby pronajímali dalším rodinám. 15. srpna 1878 se tímto způsobem stala majitelkou jistá **Rozálie Černá**, 2. května 1880 vdova **Anna Gruberová** († 1897 v čp. 9), 3. října 1882 **Marie Tučková** († 1886 v čp. 2), od níž koupí získal dům

²⁹⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 180.

²⁹⁹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 403.

²⁹⁹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 192.

²⁹⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 98.

9. listopadu 1890 pekař **Josef Petr** z Dolních Kšel. Ten byl po delší době prvním vlastníkem, který zde skutečně žil až do své smrti. Nemovitost ale nekupoval pro sebe, nýbrž pro svou dceru **Marii Brychtovou** a jejího manžela **Františka Brychtu**, kterým ji takřka obratem ruky (už 28. prosince 1891) daroval, snad jako svatební dar. Sám si tu však vymínil doživotní bydlení a bydlel zde až do smrti v únoru 1918 (zemřel ve věku pětadesáti let). Ještě před tím ale v prosinci 1902 umřel poměrně mladý i Mariin manžel, ona se následujícího roku podruhé provdala za **Viléma Hauka** z Prahy (1840-1910) a 13. srpna 1904 ho učinila spolumajitelem. Po Vilémově smrti zde pak vdova žila ještě dalších deset let, ale před smrtí prodala 4. března 1920 domek čp. 181 napůl **Marii Kocinové** a **Boženě Hlaváčkové**, které ho dále 7. srpna 1923 prodaly postarším manželům **Janu a Marii Tučkovým** z Kostelce. Jan Tuček se krátce nato značně zadlužil a hrozila mu exekuce majetku – odvrátil ji tehdy tak, že svou ideální polovinu tohoto objektu prodal vlastní manželce. Oba zde žili až do Mariiny smrti roku 1932. Poté zde sice nejprve krátký čas hospodařil ještě vdovec Jan Tuček, ale 10. května 1935 převedl dům na svou dceru **Annu Stuchlíkovou** a sám pak dožil v domě čp. 387, kde také v listopadu 1953 zemřel. Už následujícího měsíce (16. prosince 1953) pak Anna Stuchlíková (která zemřela roku 1978 v Českém Brodě) prodala dům čp. 181 zděděný po rodičích manželům **Františku a Marii Kepkovým**, kteří ho vlastnili také až do konce života – Marie tady umřela 13. listopadu 1985 a její manžel pak dožíval v Domově důchodců v Kouřimi, kde také 19. března 1987 ve věku pětadesáti let skonal²⁹⁹⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

čp. 393

Druhou část tohoto objektu odkázal Jan Reiniger (vulgo Kilián!) ve své závěti († 1. 2 1813) svým dětem **Anně Kiliánové, Ludmile Horákové a Tobiáši Reinigerovi**. Je až zarážející, že tito sourozenci plně vyřešili své dědické vztahy až roku 1859, kdy jim byl dům čp. 181/a vložen do pozemkové knihy. 4. srpna 1859 ho totiž prodali za 60 zlatých a 37 krejcarů **Josefu a Marii Potměšilovým**²⁹⁹⁵. Obratem ruky ho ale už 29. ledna 1860 převedli kupní smlouvou na manžele **Josefa a Terezii Hosmannovy** za 180 zlatých²⁹⁹⁶. Na počátku 70. let 19. století pak tato polovina dostala své vlastní čp. 393, a stal se tak z ní zcela samostatný dům.

²⁹⁹⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 181.

²⁹⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 549.

²⁹⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 567.

- čp. 182, Poustka

Podle plánu z roku 1841 stál v místech stávajícího čp. 182 dvoukřídlý objekt, jehož křídlo v severozápadním směru bylo kratší než dnes. Přístavba tohoto křídla proběhla roku 1867²⁹⁹⁷, kdy celý dům zcela vyhořel a kdy bylo zároveň zbořeno druhé křídlo domu. Stávající křídlo vybíhající k severovýchodu bylo přistavěno jako stodola roku 1926. Roku 1929 byl ještě domek zvýšen nadezděním půdního zdiva v severovýchodní části a majitelé vyměnili i stropy uvnitř stavby.

Objekt čp. 182 vznikl krátce před rokem 1804. Vystavěn byl manžely **Václavem a Annou Doušovými**. Také tento objekt vyhořel 29. května 1814 při velkém požáru města. Po smrti svého manžela se rozhodla vdova prodat tento dům dosavadním nájemníkům **Janovi** († 1845) a **Eleonoře** († 1847) **Sobkovým**. Stalo se tak kupní smlouvou z 28. srpna 1818 za částku 200 zlatých²⁹⁹⁸. Ve stáří předali 21. května 1845 Sobkovi svůj dům v hodnotě 1000 zlatých svému synovi a snaše, **Janu a Marii Sobkovým**²⁹⁹⁹, a již o měsíc později Jan Sobek starší umírá. Oba tu pak žili až do konce života. Marie zemřela zanedlouho, už 20. prosince 1855 ve věku pětapadesáti let, a její manžel ji pak přežil o pětadvacet let a zemřel v únoru 1880 (mezitím ale roku 1867 dům do základů vyhořel). Ještě před tím se ale rozhodl předat domek čp. 182 svému nejstaršímu synovi **Josefu Sobkovi**, což také 1. prosince 1873 učinil. Josef se zanedlouho oženil, ovšem se svou ženou Marií zde žili jen krátce a brzy se přestěhovali do kosteleckého domu čp. 193. 10. srpna 1898 pak Josef prodal tuto nemovitost své příbuzné, nejspíš švagrové, **Aloisii Sobkové**, která pak dům prodala 13. února 1915 jistě **Antonii Šikýřové**, o které nevíme nic bližšího. Po první světové válce pak objekt zakupují novousedlí manželé **Josef a Anna Pacaltovi**. Snad se postupně zadlužili a byli nuceni domek prodat – jinak si totiž neumíme vysvětlit skutečnost, že 20. května 1932 prodali vlastní dům manželům, **Karlu a Marii Sedláčkovým**, ačkoliv zde potom i nadále žili až do smrti (Anna tu zemřela až roku 1961). Sedláčkovi se do města přistěhovali teprve v době první republiky a prožili tady i druhou světovou válku. Z nám neznámých příčin byla po válce podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na polovinu Karla Sedláčka **Národní správa**³⁰⁰⁰. Teprve po jeho smrti dosáhla vdova Marie jejího zrušení – stalo se tak výměrem zdejšího MNV z 5. srpna 1947 – a tato ideální část nemovitosti pak připadla právě Marii Sedláčkové³⁰⁰¹.

²⁹⁹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

²⁹⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 91.

²⁹⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 178.

³⁰⁰⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 182, sb. listin 421/1945.

³⁰⁰¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 182.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí z rodiny majitele.

- čp. 183, Poustka

Dnešní stavba čp. 183 byla postavena po požáru roku 1867³⁰⁰² na místě původního domu s tímto číslem.

Dům čp. 183 vznikl nedlouho před rokem 1805 a jeho stavitelem byl **Václav Svoboda** z Kostelce. Krátce před svou smrtí († 28. 2. 1821) odkázal polovinu tohoto objektu v hodnotě 280 zlatých svému synovi **Janu Svobodovi**³⁰⁰³. Tomu snad dům plně nevyhovoval, a tak ho 1. dubna 1829 prodal za 250 zlatých manželům **Josefu a Anně Kaškovým** z Radlic³⁰⁰⁴. Brzy nato ovšem Josef Kaška zemřel a vdova Anna se rozhodla tuto polovinu objektu prodat. Stalo se tak 10. ledna 1831, kdy jej převedla kupní smlouvou na **Jana a Ludmilu Čardovy** za sumu 225 zlatých³⁰⁰⁵. I nadále se ale majitelé nemovitosti rychle střídali. Nejprve od Čardových odkoupili 2. ledna 1832 jejich polovinu **Josef a Kateřina Mužíkovi** za 236 zlatých, kteří ji následně (23. června 1834) prodali za 236 zlatých **Františku Čermákovi**, který zdědil po smrti Václava Svobody druhou polovinu domu čp. 183³⁰⁰⁶. Po smrti svého manžela hospodařila na domě vdova Zuzana Čermáková. Ta ho také předala 21. srpna 1845 svému synovi a snaše, **Josefu a Aloisi Čermákovým**; vymínila si zde ovšem doživotní výměnek³⁰⁰⁷. Josef se svou ženou zde také prožili celý život, objekt vlastnili nesmírně dlouho, téměř šedesát let, a zemřeli zde v letech 1902 a 1906, oba ve věku přes osmdesát let. Krátce před tím ho ovšem 22. srpna 1901 darovali svému synovi **Františku Čermákovi**. Ten zde žil sám (snad neměl svou rodinu) a zemřel poněkud mladší než jeho rodiče, ve věku šedesáti šesti let v květnu 1923, ale přibližně rok před svým skolem odprodal pomyslnou střechu nad hlavou 4. února 1922 manželům **Janu a Anně Bibusovým**, podnájemníkům z čp. 36. O jejich rodině nevíme nic bližšího, jen to, že se na stáří odstěhovali z Kostelce pryč. Tento dům totiž od nich 9. dubna 1937 koupili manželé **Jindřich a Anna Mužíkovi** z Kounic a přestěhovali se sem se svými dětmi i s Jindřichovými rodiči, a poněvadž byl Jindřich pekařský mistr, zařídil si tady i pekařství. Oba tady také zemřeli – on v květnu 1955 a Anna pak až v květnu 1969. Jen pár dní před svým skolem ovšem ještě Jindřich daroval se svou manželkou dům svému synovi **Jindřichu Mužíkovi mladšímu** († 1998) a vymínil tady doživotní byt pro oba dva³⁰⁰⁸.

³⁰⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

³⁰⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 58.

³⁰⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 60.

³⁰⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 61.

³⁰⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 65.

³⁰⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 13.

³⁰⁰⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 183.

- čp. 184 (№ 114), Lipanská

Dnešní stavba čp. 184 je už barokního původu se zachovanou původní dispozicí i valenou klenbou v přízemí, i sklep je z této doby. V klasicistním období pak bylo přistavěno pravé křídlo (zachyceno na katastrální mapě z roku 1841), levé křídlo v roce 1929 ještě neexistovalo.

Vznik domu čp. 184 jistě přímo souvisí s příchodem jeho prvního majitele, zedníka **Jana Nedvěda** z Líšna nad Bystřicí do Kostelce roku 1765³⁰⁰⁹, postaven byl ale až po roce 1771. V pozemkových knihách se však s ním setkáváme až 1. března 1792. Jan Nedvěd (který vykonával ve funkčním období 1772-1775 úřad revizora komínů ve městě) se za svého života zadlužil. Po jeho smrti byl jeho stejnojmenný syn nucen prodat otcovský dům hlavnímu věřiteli **Františkovi Horáčkovi** a jeho manželce Magdaleně za 44 zlatých 30 krejcarů rýnských, mimo dluhu 130 zlatých³⁰¹⁰. Pro rodinu Františka Horáčka byl ale tento dům nevyhovující, a proto si vyhlédl dům čp. 48 na náměstí, který koupil 27. října 1797 od manželů **Františka a Anny Kašových** a následně jim prodal svůj domek čp. 184 za 330 zlatých rýnských³⁰¹¹. Manželé Kašovi prodali ale tento dům už 18. února 1799 manželům **Josefovi a Barboře Kovaříkovým** z Dolních Břežan³⁰¹². O deset let později, přesně 10. dubna 1809, koupil od manželů Kovaříkových tento objekt **Tomáš Pecháček** za sumu 1300 zlatých³⁰¹³. Ten ale podržel dům čp. 184 pouze do 1. března 1811, kdy jej prodal za 2000 zlatých **Antonínu a Josefě Skalovým**³⁰¹⁴. Prvním stálým majitelem tohoto objektu se stal mladý **Jan Makarius**, který ho koupil společně se svou manželkou 1. února 1814 za částku 1750 zlatých. Velký požár města 29. května 1814 snad již tento dům nezasáhl, a pokud ano, jen okrajově. Jan zde žil se svou ženou Barborou až do konce života a narodilo se jim tu celkem jedenáct dětí. Na stará kolena se rozhodli dům v hodnotě 1200 zlatých (což svědčí o jisté výstavnosti stavby) předat svému synovi **Josefovi Makariusovi** a jeho manželce Barboře Plavé – stalo se tak 20. června 1853, ovšem jeho rodiče si zde vyměnili doživotní bydlení³⁰¹⁵ a později zde také opravdu zemřeli krátce po sobě – Barbora v lednu 1861 a vdovec Jan už o dva měsíce později. To už ovšem dům čp. 184 nebyl ve vlastnictví jejich rodiny, poněvadž ho z neznámých důvodů Josef a Barbora prodali 6. září 1860 manželům **Josefu a Anně Němcovým** za 850 zlatých a odstěhovali se nadobro z města³⁰¹⁶.

10. února 1878 dům zakoupili zdejší manželé **Jan a Josef Matějovští** (Josef ve městě působil jako okresní cestář) a povili tu čtyři děti. Postupně se jejich rodina ještě více rozmohla, a tak

³⁰⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 577.

³⁰¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 161.

³⁰¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 141.

³⁰¹² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 141.

³⁰¹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 134 p.v.

³⁰¹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 223.

³⁰¹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 102.

³⁰¹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 423.

25. července 1886 Matějovští vyměnili svůj dům s postaršími **Františkem a Barborou Jindrakovými** za jejich výstavnější dům čp. 154, kde záhy Josefa ve věku pouhých třiceti let v září 1889 zemřela. Jindrákovi si zakoupili domek vlastně na dožití a Františka zde také v dubnu 1902 ve věku dvaasedesáti let skonal, nicméně František Jindrák nebyl nejspíš už schopen zcela se o sebe postarat; nejprve zde ještě žil s dcerou (roku 1903 se jí tu narodila dcera Marie, poslední dítě narozené v tomto stavení) a nakonec si zajistil místo ve špitálu pod zámekem, kde také dožil (zemř. 1914). Z tohoto důvodu také převedl toto čp. 184 taktéž na dožití kupní smlouvou z 3. dubna 1905 na manžele **Josefa a Kateřinu Javůrkovy** z Brníka, oběma už v tomto roce bylo přes padesát let. Po smrti manžela v dubnu 1922 se ovšem vdova Josefa rychle odstěhovala z města, a tak dům opět měnil majitele. Tentokrát se tady 29. května 1922 zakoupil bednář ze zdejšího pivovaru **Josef Kopřiva** se svou ženou a Barborou a s nimi tu žila i jeho stará matka Marie Kopřivová (1861-1955). V šedesáti letech se pak Josef († 1966) a Božena († 1972) rozhodli z neznámých důvodů svou nemovitost prodat, nicméně si tu vyměnili doživotní bydlení a zároveň i předkupní právo. Učinili tak 13. května 1949, kdy se novými majiteli stali **Josef a Jaroslava Tejnických**³⁰¹⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 185 (№ 71), Lipanská

Dnešní stavba čp. 185 má klasicistní základ a jeho nejstarší částí je křídlo při ulici, ne však v celé šířce. Později byla přistavěna na jihu a po roce 1873 ještě majitelé postavili dvorní křídlo vybíhající k západu. Po požáru domu roku 1905 byla novodobě adaptována i klasicistní část domu a snad tehdy byl zasypán i sklep vpředu.

Vznik domu čp. 185 na zadních Poutkách jistě úzce souvisí s rokem 1741, kdy byl za spoluměšťana městečka Kostelce přijat jeho první doložitelný majitel **Václav Pacelt**, syn zdejšího servusa³⁰¹⁸. Václav Pacelt zemřel téměř po čtyřiceti letech vlastnictví tohoto domu. Po jeho smrti spravovala dům nadále vdova **Anežka Paceltová**; a to až do 16. ledna 1786, kdy jej předala svému synu **Václavu Paceltovi** za 130 zlatých rýnských³⁰¹⁹. Václav Pacelt čp. 185 příliš dlouho nedržel. Již 25. září 1788 je prodal **Antonínu Veselému** za 108 zlatých³⁰²⁰. S největší pravděpodobností s Antonínem Veselým je spojena nákladná přestavba budovy v klasicistním duchu; bohužel ale neznáme její přesný rozsah. Neznámým způsobem se na přelomu 18. století

³⁰¹⁷ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 184.

³⁰¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 542 a 550.

³⁰¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 108.

³⁰²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 118.

a 19. století dostal objekt do držení vdovy **Magdaleny Smolíkové**, která ho 18. prosince 1802 prodala Janovi Literovi pro jeho syna **Františka Literu** za 550 zlatých (!) rýnských³⁰²¹. Nevlastnil ho ale dlouho – už 11. května 1805 jej totiž prodal za 600 zlatých rýnských svému bratrovi **Matěji Literovi**³⁰²². Matěj podržel dům pouze do 14. května 1808, kdy jej kupní smlouvou převedl za částku 800 zlatých na manžele **Jana a Magdalenu Křížovy**³⁰²³. Velký požár města 29. května 1814 zasáhl také tento objekt, který byl ale v krátké době opraven. Po smrti svého manžela hospodařila na domě vdova Magdalena. Ta ho 4. června 1816 prodala **Karlu a Terezii Procházkovým** za 248 zlatých³⁰²⁴. Krátce nato, 27. června 1822, koupili od manželů Procházkových dům čp. 185 **Josef a Barbora Procházkovi** za 400 zlatých³⁰²⁵. Nevíme ovšem, jaký byl mezi nimi příbuzenský vztah (byl-li vůbec nějaký). Dalšími majiteli objektu se 8. ledna 1847 stali **Václav Šmejkal** se svou manželkou Annou, která byla dcerou Josefa a Barbory. Novomanželé Šmejkalovi tehdy dostali tento dům jako svatební dar³⁰²⁶. Vlastnili jej 12 let. 10. března 1859 ho prodali za sumu 567 zlatých **Františku a Marii Rathouským** z Kostelce³⁰²⁷. Postupem doby se Rathouští ještě více vzmožili a koupili si nedaleký dům čp. 193, kam se také přestěhovali, a kde také zemřeli. Objekt čp. 185 pak z pochopitelných důvodů 20. července 1863 prodali manželům **Janu a Františce Zedníkovým** za 665 zlatých³⁰²⁸, kteří se zanedlouho odstěhovali z města a 27. března 1865 získávají objekt koupí tkadlec **Josef** († 1868) a **Marie** († 1873) **Čápo** z Kostelce za částku 1050 zlatých³⁰²⁹. Nekupovali ho ovšem pro sebe, nýbrž pro svou dceru **Marii** a jejího ženicha **Josefa Zástavu** jakožto svatební dar a skutečně jej 6. října 1866 převedli, ale vyměnili si tady doživotní bydlení³⁰³⁰, ač ve skutečnosti dožili v domku čp. 155. Mladí manželé se ovšem záhy značně zadlužili a nebyli schopni své závazky splácet. Nakonec propadl jejich majetek exekuci a ve veřejné dražbě koupil tento dům 8. dubna 1870 syn původních majitelů, **Václav Zedník**³⁰³¹. Ten neměl úmysl usadit se zde, ale naopak chtěl co nejdříve získat zpět své peníze, a tak 3. července 1870 dům opět změnil svého majitele, neboť tohoto dne ho odkoupili manželé **František a Anna Novákov**, o kterých bohužel nevíme nic bližšího, jen tolik, že František zemřel v červnu 1871 a vdova Anna ještě před svou smrtí darovala zděděnou nemovitost 13. května 1888 nejmladší dceři Anně (které byly v době otcovy smrti pouhé dva roky) a jejímu manželovi **Janu Říhovi** z Mrchojed († 1914), kteří tady povili tři své děti.

³⁰²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 384.

³⁰²² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 403.

³⁰²³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 266.

³⁰²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 459.

³⁰²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 165.

³⁰²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 70.

³⁰²⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 221.

³⁰²⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 230.

³⁰²⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 358.

³⁰³⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 487.

³⁰³¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 37.

Snad z finančních důvodů ovšem po šesti letech, přesně 3. prosince 1894, dům čp. 185 odprodali mladému rolnickému páru **Josefu a Kateřině Lubinovým** a sami se pak různě stěhovali po Kostelci, až nakonec dožili v čp. 276, kde Anna roku 1938 umírá. Josef byl činný i v místní samosprávě a v letech 1921-1927 a 1935-1938 byl členem městské rady. Lubinovi tady prožili více jak třicet let, narodilo se tu všech jejich šest dětí, nicméně na stáří si postavili domek čp. 623 (kde také oba zemřeli – Kateřina v únoru 1934 a Josef v červnu 1946) a objekt čp. 185 následně 2. března 1926 od nich koupili manželé **Václav** († 1949) a **Anna Svobodovi**. Na stáří ho pak 2. února 1944 postoupili svému synovi a jeho manželce, **Františkovi a Růženě Svobodovým** (zemř. 1991 a 1986), vyměnili si tu však doživotní bydlení a skutečně tu také zemřeli³⁰³².

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 186 (№ 72), Lipanská

Stavba čp. 186 je ve svém jádře už barokního původu, ovšem bez západní části domu. Na katastrální mapě z roku 1841 je zachycena kratší a směrem na západ byla přistavěna roku 1896. Novodobě byl pak objekt adaptován.

Dům čp. 186 vznikl krátce po roce 1722, neboť 18. června t.r. koupil na jeho místě kožešník **Tomáš Plachta** *místo pusté obecní pro vystavění domku* za 8 kop grošů míšeňských³⁰³³. O čtyřicet let později, 10. prosince 1765, předal Tomáš Plachta svůj dům v hodnotě 70 zlatých rýnských synovi, také kožešníkovi, **Václavu Plachtovi**, ale vymínil si jeho doživotní užívání³⁰³⁴. Víme, že roku 1785 je jako majitelka objektu čp. 186 uváděna vdova Anna Plachtová a později jistá **Dorota Krumphanzlová**, snad dcera Anny Plachtové. Jisté je, že 10. srpna 1791, kdy se **Antonín Stránský** přizemil k vdově Dorotě Krumphanzlové, učinila jej spolumajitelem svého domu³⁰³⁵. 15. dubna 1800 prodala Dorota tento objekt své dceři **Anně Krejčárkové** za 100 zlatých rýnských, vymínila si zde však doživotní byt a skutečně tu také zemřela³⁰³⁶. Následující majetkové přesuny domu čp. 186 jsou jakoby zastřené mlhou – nicméně z matrik vysvítá, že Anna se krátce nato provdala za synka ze sousedního domku čp. 185, ševcovského mistra **Václava Pacelta**, pocházejícího z významného kosteleckého rodu. Jisté je, že zde oba zemřeli (Anna až v září 1841) a opět bez příslušného zápisu přešel objekt v následném dědickém řízení na pozůstalou dceru Alžbětu († 1856), která byla od roku 1828 provdaná za **Jana Justa** z čp. 152. Postupně se jim tu narodily čtyři děti a s Janovou druhou manželkou Barborou další dvě. Na stáří se z neznámých důvodů rozhodli svůj dům prodat a odstěhovat se pryč z města – stalo se tak 3. října 1871, kdy se

³⁰³² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 185.

³⁰³³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 337.

³⁰³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 474-475.

³⁰³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 97.

³⁰³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 303.

tu zakupují manželé **František** († 1897) a **Kateřina Kašovi** za částku 387 zlatých 50 krejcarů³⁰³⁷. Poté se zde v krátkém sledu vystřídali další dva majitelé – nejprve dům čp. 187 koupil za 600 zlatých 4. května 1873 jistý **Jan Kniha** a od něho následně 13. prosince 1873 **Jakub Škorpil** (odstěhoval se pak do čp. 162, kde v květnu 1877 ve věku šestašedesáti let umírá) za 645 zlatých³⁰³⁸.

3. února 1875 stavbu koupil novousedlík **Matěj Brycha**, který zde žil dvanáct let a jemu a jeho ženě Anně se zde narodily čtyři děti. Postupem doby se značně zadlužil a nakonec tento objekt propadl exekuci (kvůli dluhu 78 zlatých). Ve veřejné dražbě jej následně 11. listopadu 1887 koupila firma **Samuela Bunzla** v Brně, která pochopitelně měla zájem na jeho brzkém prodeji. A tak dům čp. 186 od této firmy koupili 2. dubna 1890 manželé **František a Františka Trnkovi**, kteří současně od roku 1910 vlastnili i nedaleký dům čp. 186. Oba ale dožili tam (zemřeli krátce po sobě roku 1952). Tento domek ovšem neprodali, ale do budoucna si jej uchovali pro svou mladší dceru Růženu. Když Růžena (zemř. 1980) skutečně dospěla a provdala se za **Karla Nejedlého** z Červeného Hrádku (zemřel r. 1978), darovali jim rodiče dům 6. října 1925. Prožili tady pak celý zbytek života a měli dvě děti, syna Karla a dceru Růženu. Dědicem nemovitosti čp. 186 se stal právě syn **Karel Nejedlý ml.** společně se svou manželkou Vilmou, kteří ji obdrželi od starých Nejedlých darem 10. ledna 1955³⁰³⁹.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí z rodiny majitele.

- čp. 187 (№ 73), Lipanská

Dnešní stavba s číslem 173 je ve svém zdivu až klasicistního původu a postavena byla nejspíš po požáru města roku 1814 na místě původního domu.

První písemná zmínka o domu čp. 187 na Poustkách pochází z 27. dubna 1713, kdy jej **Daniel Lipnický** prodává svému synovi, ševci **Václavu Lipnickému** za 20 kop grošů míšeňských, ač jeho pravá hodnota byla dvakrát vyšší, a navíc zaplatí otcovy dluhy v hodnotě 11 kop 18 grošů míšeňských. Daniel Lipnický si ale vymínil *v síni komůrku a přitom taky vobydli*³⁰⁴⁰. Je potřeba říci, že podle Tereziánského katastru byl tento dům roku 1719 označený za špatný, tj. velmi nevýstavný³⁰⁴¹. Václavu Lipnickému patřil dům déle jak čtyřicet let. Po jeho smrti prodali 26. listopadu 1755 dědicové dům čp. 187 řeznickému mistrovi **Vojtěchu Vaňkovi** za částku

³⁰³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 118 D p.v.

³⁰³⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č.10, fol. 141 et 387.

³⁰³⁹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 186.

³⁰⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 318-319.

³⁰⁴¹ NA Praha, TK, inv. č. 1706, kt. č. 500.

120 zlatých rýnských³⁰⁴². Když potom manželé Terezie a Vojtěch Vaňkovi zemřeli, zdědili po nich dům sourozenci František a Barbora Vaňkovi. František byl v této době již kantorem ve Lstiboři (začínal ovšem jako subkantor v Kostelci), takže domek po rodičích koupila 25. listopadu 1775 za 80 zlatých rýnských dcera **Barbora Vaňková**³⁰⁴³. Barbora Vaňková se následně provdala za **Martina Kozla**. Svému manželovi odkázala v závěti z 23. července 1799 mimo jiné i tento dům³⁰⁴⁴. I tato stavba podlehla velkému požáru města 29. května 1814, Martin Kozel však dům obnovil v klasicistním stylu přibližně v stávajícím rozsahu. Pro pokročilost věku prodal nakonec Martin Kozel 9. listopadu 1820 zděděný objekt za částku 120 zlatých své sestře a švagrovi, **Antonínovi a Marii Chmelíkovým** z Kostelce nad Černými lesy³⁰⁴⁵, ovšem ve skutečnosti tady žili už před tím. V rozmezí let 1811-1830 se jim tu narodilo sedm dětí. Ve stáří snad usoudili, že je pro ně objekt zbytečně velký, a tak jej 4. dubna 1856 převedli kupní smlouvou na svou dceru a zetě, **Matěje** († 1911) a **Josefu** († 1893) **Hejtmánkovy** za kupní částku 540 zlatých, avšak vyměnili si zde doživotní byt (oba tady pak i zemřeli – nejprve Marie v dubnu 1859 a Antonín v říjnu 1862).

21. července 1874 zdědili tento dům manželé **Jan a Anna Hejtmánkovi**, kteří ho snad z finančních důvodů prodali a odstěhovali se nejprve do domu čp. 47 na náměstí, kde žili v podnájmu, a nakonec i z města samotného. Od Hejtmánků ho 2. prosince 1878 odkoupili novousedlíci **Josef a Anna Kolingerovi**, kterým se tu narodily celkem tři dcery. U domu byla relativně velká zahrada, jejíž polovinu roku 1881 prodali paní Johaně Recinové, která na ní postavila novostavbu čp. 65. Později byla pak mezi oběma majiteli uzavřena smluvní dohoda o věcných břemenech, ve které si vlastníci čp. 187 vyměnili, že jejich sousedé musí strpět vrátka, otevírání oken do dvora čp. 65, svedení vody z čp. 65 na dvorek čp. 187, dále museli snést elektrické vedení k čp. 165 a v poslední řadě i zákaz skládání hnoje pod okna čp. 65 a měli také dávat pozor, aby z dvora čp. 187 nestékala k sousedům močůvka.

Na stáří se z neznámých důvodů Kolingerovi odstěhovali z Kostelce pryč a svůj dům 23. června 1904 prodali **Karlu Zahradníkovi**, který tady žil se svou manželkou Josefou a svými dětmi už několik let jako podnajíemník. Také on ovšem po pěti letech objekt prodal, a tak byli od 15. března 1909 vlastníky manželé **Jan a Barbora Podhorovi** z Pejškova. Ti byli po dlouhé době prvními, kteří zde žili až do konce života – Barbora zemřela v lednu 1932 a vdovec Jan pak v dubnu 1950 ve věku dvaosmdesáti let. Nicméně když dospěl jejich syn **Antonín Podhora**, darovali jemu a jeho manželce Františce 3. února 1917 svůj domek vlastně jako svatební dar.

³⁰⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 320 p.v.

³⁰⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5, fol. 46.

³⁰⁴⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 292.

³⁰⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 451.

Neustále ale část domu pronajímali dalším rodinám, např. Krausovým, Kornovým či Lorencovým (podle sčítání obyvatel z roku 1910 v domě žilo celkem 15 lidí ze čtyř rodin)³⁰⁴⁶.

- čp. 188 (№ 74) a čp. 189 (№ 75), Lipanská

Původně dřevěný dům čp. 189 je v písemných pramenech poprvé zmiňován 25. března 1689, kdy jej od **Jiřího Čermáka** kupuje jeho syn, švec **Jiří Čermák** za 60 kop grošů míšeňských³⁰⁴⁷. V pokročilém věku, 21. prosince 1709, prodal Jiří Čermák svůj dům mydláři **Vojtěchu Klemperovi** za 105 kop grošů míšeňských³⁰⁴⁸. Když Vojtěch Klempera 2. listopadu 1729 zemřel, zdělili jeho dům na zadních Poustkách a 30 záhonů polí (tj. cca 0,7 ha) v hodnotě 103 kop grošů míšeňských syn **Vít Klempera**, dcera Dorota Klemperová a vdova Mařena, podruhé provdaná Kašová³⁰⁴⁹. 11. listopadu 1730 tento objekt prodali za 170 zlatých rýnských **obci**³⁰⁵⁰. Je logické, že obec nevlastnila dům dlouho – už 1. prosince 1732 koupil od obce dům čp. 189 Matěj Koželský pro svého zetě **Václava Kosinu** za 200 zlatých rýnských³⁰⁵¹. Když Václav Kosina 6. února 1771 testoval, odkázal svůj dům v hodnotě 207 zlatých 45 krejcarů rýnských svému synovi tesaři **Františku Kosinovi**³⁰⁵², který byl v letech 1775-1785 místním „revizorem nad komíny“. Vdově Anně a zbylým třem dětem odkázal menší domek a kus pole v celkové hodnotě 130 zlatých rýnských³⁰⁵³. Anna Kosinová se později znovu provdala za **Antonína Jindráka**, který také 4. října 1794 tento menší domek (čp. 188) zdědil³⁰⁵⁴.

čp. 188

Při požáru města dne 29. května 1814 vyhořel dům čp. 188 do základů. Byl obnoven v klasicistním slohu. Po smrti otce Antonína zdědil 15. října 1830 objekt v hodnotě 500 zlatých jeho syn **Antonín Jindrák**³⁰⁵⁵. Snad byl Antonín nepevného zdraví, protože již ve svých 36 letech umírá. Ve své závěti z 1. května 1836 ustanovil za dědice tohoto domku v ceně 179 zlatých svou manželku **Annu Jindrákovou**³⁰⁵⁶. Vdova se později podruhé provdala za Františka Grunta a dům čp. 188 dala 21. ledna 1847 svatebním darem své dceři Terezii a zeti **Petru Janouškovi**³⁰⁵⁷. Pro rozrůstající se rodinu nejspíš domek přestal postupně vyhovovat, a tak jej manželé Janouškovi

³⁰⁴⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 187.

³⁰⁴⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 304.

³⁰⁴⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 231 p.v.-232.

³⁰⁴⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 326.

³⁰⁵⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 328 p.v.

³⁰⁵¹ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 356.

³⁰⁵² SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 124-125.

³⁰⁵³ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 1 (1622-1815), inv. č. 3, fol. 125 p.v.-126.

³⁰⁵⁴ SOKA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktů 4 (1791-1804), inv. č. 6, fol. 194.

³⁰⁵⁵ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 17.

³⁰⁵⁶ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 135.

³⁰⁵⁷ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 76.

3. února 1860 prodali za 153 zlatých **Janu Chmelíkovi**³⁰⁵⁸. Protože ale Jan Chmelík už v Kostelci jeden dům vlastnil, prodal obratem ruky (17. března 1860) nemovitost čp. 188 manželům **Janu a Kateřině Petrlovým** za 300 zlatých³⁰⁵⁹. Smlouvou z 6. února 1870 pak tento objekt koupili od Petrlů za částku 300 zlatých novousedlí manželé, nádeník **Josef a Barbora Holí**, kteří zde pak zplodili celkem čtyři děti³⁰⁶⁰. Po necelých deseti letech se z neznámých důvodů rozhodli přestěhovat, zakoupili nedaleký dům čp. 230 a tento 12. března 1879 odprodali **Janu a Barboře Kubátovým** z čp. 308. Postupem doby se finančně vzmožli a po deseti letech se začali rozhlížet po nějakém větším domě. Nakonec se 17. února 1890 zbavili tohoto objektu ve prospěch manželů **Petra a Marie Skalových** a přestěhovali se do domu čp. 72, kde také v letech 1889 a 1913 zemřeli. O rodinných poměrech u Skalových nejsme zpraveni moc dobře, ovšem zdá se, že Petr Skala během roku 1916 umírá (snad padl ve válce) a jeho polovinu nemovitosti podědil jeho syn **Václav Skala**. Ten ale předčasně umírá ve věku pouhých dvaceti pěti let v prosinci 1918, možná na španělskou chřipku, a tak se jedinou držitelkou objektu čp. 188 stala pozůstalá matka Marie. Dva roky nato, 18. března 1921, ho převedla kupní smlouvou na **Josefa a Růženu Procházkovy** z čp. 266, ovšem vymínila si tu doživotní byt a zde také v březnu 1925 zemřela. Ani Procházkovi tady ale nežili společně dlouho, poněvadž v únoru 1923 Růžena ve věku třiceti let zemřela. Josef se následně oženil podruhé, nicméně i jeho druhá žena Anna Kašová zemřela předčasně roku 1930. Současně s tímto domem vlastnili Procházkovi i objekt čp. 266 na Poustkách a zdá se, že dům čp. 188 pronajímali. Před smrtí pak Josef Procházka rozdělil 26. října 1948 svůj majetek tak, že dcera **Vlasta Patrná** († 1982) zdědila tento objekt a její bratr Josef Procházka druhý dům čp. 266 a sám pak dožil u svého syna a zemřel půl roku nato, 13. února 1949³⁰⁶¹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé.

V dnešní podobě je domek čp. 188 klasicistního původu po stavební obnově z roku 1814. V tomto rozsahu je zachycen i na katastru z roku 1841, novodobě byl po roce 1929 ovšem přistavěn a adaptován.

čp. 189

Po smrti svého otce zdědil 2. června 1813 dům čp. 189 na zadních Poustkách v hodnotě 120 zlatých jeho syn **Václav Kosina**³⁰⁶². Václav Kosina byl sice ženat, ale s manželkou Magdalenou neměl žádné děti. Adoptovali si proto (ve středním věku) sirotka **Annou Novákovou**. Již ve stáří (16. prosince 1848) pak dům čp. 189 darovali jako svatební dar v hodnotě 160 zlatých

³⁰⁵⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 357.

³⁰⁵⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 359.

³⁰⁶⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 590.

³⁰⁶¹ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 188.

³⁰⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 286.

své pěstounce a jejímu ženichovi Františku Šebkovi z Tehovce a vyměnili si zde doživotní výměnek. Ještě před smrtí svých pěstounských rodičů prodala 25. listopadu 1851 Anna Šebková tento objekt za 420 zlatých **Janu a Veronice Tůmovým** z Kostelce³⁰⁶³. Také oni tady žili až do konce života. Jan zemřel v říjnu 1869 a v následném dědickém řízení byl tento domek rozdělen mezi dvě pozůstalé dcery – **Anně provdané Smutné** a nezletilé **Barboře Tůmové**. Rodina Smutných se postupně rozrůstala – postupně se tu narodilo šest dětí – a tak se Smutní rozhodli poohlédnout se po něčem větším. Trhovou smlouvou z 22. března 1879 tedy prodali čp. 189 sedmapadesátiletému **Václavu Šmejkalovi** († 1909) z Jevan a odstěhovali se z města. Václav tady setrval jen přes jednu zimu a z neznámých důvodů 30. listopadu 1880 ho zase odprodal manželům **Janovi a Barboře Sýkorovým** z Kostelce čp. 184. Prožili tady pak celý zbytek života, zplodili deset dětí a pomalu zestárlí. Nejprve v dubnu 1921 zemřela Barbora a v únoru 1927 pak i vdovec Jan. Rozhodnutím místního okresního soudu z 31. května 1927 se potom zdejší majitelkou stala jejich dcera **Josefa Kronová** (zemřela v noci z 31. prosince 1968 na 1. ledna 1969), která tady žila s manželem Václavem Kronem (zemřel v březnu 1974) až do smrti³⁰⁶⁴. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

Dům čp. 189 je ve své dnešní podobě už barokního původu a zdá se, že velký požár města roku 1814 ho příliš neponičil. Novodobě byl roku 1896 adaptován a přistavěn v délce 4 metrů směrem k sousednímu domu čp. 188.

Podle Zlatého urbáře z roku 1673 byli majitelé tohoto domu povinni dvakrát do roka (24. dubna a 16. října) platit vrchnosti 20 krejcarů a 3 denáry³⁰⁶⁵.

- čp. 190 (№ 36), dolní Peklov - mlýn

O samotném původu dolnopeklovského mlýna nejsme nijak informováni. K roku 1654 se uvádí jako pustý³⁰⁶⁶. Až do třetiny 18. století byla vždy jeho vlastníkem sama **vrchnost**. Teprve 1. ledna 1739 prodala Marie Terezie vévodkyně Savojská emfyteuticky (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku) dolní Peklov za 150 zlatých **Matěji Vondráčkovi** z Kostelce³⁰⁶⁷. Snad mlýn nevynášel tolik, kolik si Matěj představoval, a tak ho už 27. února 1743 prodal za 150 zlatých mlynáři **Václavu Herbichovi**³⁰⁶⁸. Byl to ale jistě jen spekulativní kup, protože ještě téhož roku (18. prosince) vyměnil Václav tento objekt v hodnotě 365 zlatých

³⁰⁶³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 3.

³⁰⁶⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 189.

³⁰⁶⁵ SOkA Kolín, Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

³⁰⁶⁶ NA Praha, FdK, kt. 1061, sign. VII E 33.

³⁰⁶⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, fol. 4.

³⁰⁶⁸ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, fol. 9.

s mlynářem **Janem Kašem** za jeho mlýn v Komorcích v ceně 165 zlatých³⁰⁶⁹. Po jeho smrti zde hospodařil **Jan Veselý**. O působení Jana Veselého na dolním Peklově mnoho nevíme. Jasně ovšem je, že se v Kostelci oženil a zanechal mlynářské živnosti. Tímto sňatkem vyženil roku 1786 dům čp. 154, který později prodal a postupně ještě vlastnil černokostelecké domy čp. 49 a 109. Dolnopekelského mlýna se pak ujala opět **vrchnost**. 1. prosince 1809 prodal vrchnostenský úřad mlýn i se vším příslušenstvím mlynáři **Tomáši Langerovi** za částku 3000 zlatých³⁰⁷⁰. Nedržel ho ale dlouho. Už 26. února 1812 jej totiž prodal za 4445 zlatých nové měny (tj. 22 230 zlatých ve vídeňských bankocetlích – roku 1811 totiž došlo v Rakousku ke státnímu bankrotu a následné měnové reformě) manželům **Františku a Barboře Branišovským**³⁰⁷¹. Oni mu naopak prodali za stejnou částku svůj mlýn Botič na Dobřejovickém panství (de facto tak oba mlýny vyměnili). Neznámou kupní smlouvou následně Peklov přešel na manžele **Václava a Augustu Hukalovy**, kteří jej po krátké době prodali 12. března 1862 za relativně vysokou částku (svědčící i o výstavnosti kosteleckého mlýna) – 7500 zlatých – postaršímu pětadesátiletému mlynáři **Václavu Kuklovi** († 24. 7. 1863)³⁰⁷². 3. února 1867 zdělili pak mlýn manželé **Václav a Anna Kuklovi**, kteří tu pokračovali v mlynářské živnosti. Příliš štěstí jim ale mlýn nepřinesl – už roku 1869 totiž Anna Kuklová po porodu dcery Anny umírá. Mladý vdovec Václav se ještě téhož roku podruhé oženil a své druhé ženě **Marii Kuklové** 15. prosince 1869 daroval polovinu mlýna. Společně tu pak zplodili pět dětí, ale nakonec se rozhodli mlýn i se vším příslušenstvím prodat a odstěhovat se z města. A tak mlýn 20. června 1881 kupuje majitel Černokosteleckého velkostatku Jeho Jasnost **kníže Jan II. Dobrý z Lichtenštejna** († 1929). Po více jak sto padesáti letech se tak dolnopekelský mlýn navrátil zpátky rodu Lichtenštejnů, kteří ho ovšem přebudovali na hájovnu.

Majitelům Černokosteleckého panství pak objekt patřil až do roku 1937. Po první světové válce a vyhlášení samostatné Československé republiky roku 1918 byla uskutečněna známá první pozemková reforma, mající za cíl vyvlastnit majetek především bývalým šlechtickým rodům. Umožňovaly ji především dva zákony - č. 215/1919 Sb., o zabránění velkého majetku pozemkového (z 16. 4. 1919), podle něhož byla státem obstavena (nikoliv vyvlastněna!) veškerá půda jednoho majitele nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy, a zákon č. 329/1920 Sb., o převzetí a náhradě za zabraný majetek, podle níž mohl stát prodat obstavenou půdu za tržní ceny z let 1913-1915 (asi třetinová proti cenám poválečným) a tuto strženou částku dal jako náhradu původnímu majiteli. Zásadní zde je, že tento majitel nemusel vůbec s prodejem souhlasit! Podle těchto zákonů také Československý stát prodal 8. ledna 1937 peklovskou hájovnu, jejichž vlastníkem byl princ **František Josef (II.) z Lichtenštejna**, městu Kostelec nad Černými lesy za

³⁰⁶⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, fol. 13.

³⁰⁷⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní kniha smluv 2, inv. č. 3398 (1809-1810), fol. 69 p.v.

³⁰⁷¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní kniha smluv 3, inv. č. 3399 (1810-1815), fol. 45.

³⁰⁷² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 56.

směšných 12 tisíc Kčs. Po druhé světové válce se ovšem **město** rozhodlo celou stavbu zbourat. Tímto aktem tak naše město ztratilo jedno ze svých malebných míst i velký kus své vlastní historie³⁰⁷³.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 191 (№ 38), horní Peklov - mlýn

Nejstarší písemná zmínka o tomto mlýně pochází již z roku 1491(!), kdy Jindřich z Kostelce zapsal své manželce Anně ze Sulevic 1000 kop grošů českých na svém majetku, mj. i na mlýně pod hradem v Kostelci³⁰⁷⁴. Antonín Profous sice ve svém velkém díle uvádí, že se poprvé horní Peklov připomíná již roku 1439, kdy zde měl jistý Jakub z Brodu vlastnit poplužní dvůr, ovšem jedná se o omyl (už z toho důvodu, že zde nikdy takový dvůr nebyl) – jedná se totiž o nynější dvůr Čechov u Vlašimi, jemuž se do 17. století říkalo Peklov³⁰⁷⁵. Další zpráva o hornopekelském mlýnu je pak z 19. března 1544, kdy tehdejší majitel Černokosteleckého panství pan Diviš Slavata z Chlumu zapsal své manželce částku 7500 (!) kop grošů českých na tomto panství a hovoří zde také o mlýnu u Kostelce³⁰⁷⁶. Jednalo se tedy o jednu z nejstarších staveb v katastru města. V urbáři Černokosteleckého panství z roku 1564 se mluví o mlýnu v Peklovském údolí (*Pod týmž zámek jest mlejn o jednom kole, v němž se sladové k pivu vaření i jiné potřeby k zámku, když vody dostatek jest, melí, a v tom mlejně se mlynář náchlebný chová*³⁰⁷⁷), který může ztotožnit s horním Peklovem. Až na výjimky neznáme až do 18. století zdejší mlynáře jménem – jednou z oněch výjimek je jistý mlynář Landfeld, kterého v dubnu 1682 obvinil kostelecký starší sládek Václav Chvalovský z krádeže dvou konví piva³⁰⁷⁸.

Až do třetiny 18. století byla vždy jeho vlastníkem sama **vrchnost**. 1. ledna 1739 (ve stejný den jako dolní Peklov) prodala Marie Terezie vévodkyně Savojská emfyteuticky (tzn., že zdejší majitelé museli ročně platit vrchnosti nájem z pozemku) mlýn horní Peklov za 620 zlatých **Janu Růžičkovi**, za 26 zlatých ročního nájmu a za povinnost bezplatně mlít slady pro panský pivovar³⁰⁷⁹. Po smrti otce se mlýna 26. září 1774 ujal jeho syn **František Růžička**. Vedle tohoto mlýna vlastnili Růžičkovi ještě dům čp. 153 ve městě. V tomto domě snad žili trvale a chod mlýna jim zajišťovali podruzi. Před smrtí mlynář František rozdělil svůj majetek 22. listopadu 1808 tak,

³⁰⁷³ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 190.

³⁰⁷⁴ NA Praha, DD 6, fol. 167.

³⁰⁷⁵ PROFOUS, A., *Místní jména v Čechách*, Praha 1951, s. 336; viz také EMLER, Josef. *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consuptionum - Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*. sv. 2, Praha 1872, č. 189.

³⁰⁷⁶ NA Praha, DZV 5, fol. E 24.

³⁰⁷⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137, fol. 2; MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.

³⁰⁷⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), inv. č. 61.

³⁰⁷⁹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 30, č. 435

že starší syn Kašpar zdědil objekt čp. 153 a mladší syn **Jan Růžička** se svou manželkou Annou, rozenou Čermákovou (dcerou místního purkmistra) obdržel hornopekelský mlýn v ceně 2000 zlatých³⁰⁸⁰. Mladí manželé ovšem neměli zájem hospodařit na tomto mlýnu, a tak ho obratem ruky prodali 19. dubna 1809 **Janu Břečkovi** za poměrně vysokou částku 6000 zlatých³⁰⁸¹. Manželé Břečkovi jej vlastnili až do stáří. Snad pro sešlost věku prodali roku 1836 mlýn i se vším příslušenstvím za 600 zlatých **Františku a Maxmiliáně Muttichovým**³⁰⁸² a přestěhovali se ke svým dětem do Kostelce. František Muttich zemřel bez závěti. Podle rozhodnutí okresního soudu z 26. května 1861 zdědil po něm mlýn v hodnotě 5600 zlatých jeho syn **Karel Muttich**³⁰⁸³ s manželkou, kterým se zde narodily dvě děti. Ten se zde ale neusadil a místo toho převedl mlýn 27. března 1865 kupní smlouvou na **Františka Víchu** z Kostelce za sumu 7300 zlatých³⁰⁸⁴. Snad to byl jen spekulativní obchod nebo František Vícha přecenil své finanční možnosti – nevíme. Jisté ovšem je, že už 30. května 1866 od něj koupili mlýn čp. 191 v horním Peklově manželé **František a Františka Polákov** za 8150 zlatých³⁰⁸⁵. Společně tu hospodařili deset let, až do Františkovy předčasné smrti v únoru 1876 (zemřel ve věku padesáti let). Vdova Františka se později podruhé provdala za mlynáře **Josefa Mikoláška**, kterého také 30. prosince 1880 učinila spolujednatelkou svého mlýna. Ani ne do roka ale mlýn prodali manželům nově přistěhovaným **Antonínovi a Ludmile Šestákovým** (stalo se tak 14. července 1881) a přestěhovali se do města do domu čp. 334, kde pak Františka v září 1908 zemřela. Šestákovci se záhy značně zadlužili (jistě v této době už mlýn pomalu přestával být místními obyvateli využíván) a nebyli schopni své dluhy ve výši několika set zlatých splácet. Nakonec mlýn horní Peklov propadl exekuci a ve veřejné dražbě byl 10. ledna 1888 prodán manželům **Josefu a Anně Sobotkovým**, mlynářům z nedalekého Nouzova. Anna tady umřela 17. září 1894 ve věku čtyřiceti let a stala se poslední zde zemřelou osobou. Po jejím skonu zde nejprve hospodařil sám pozůstalý Josef Sobotka († 1920), který ovšem mlýn prodal 16. dubna 1898 **Antonínu a Marii Konířovým** a sám pak dožil přímo ve městě. To už ale byly pomalu dny hornopeklovského mlýna sečteny. 3. října 1901 ho totiž odkoupil majitel Černokosteleckého panství, **kníže Jan II. Dobrý z Lichtenštejna** († 1929), který jej po více jak sto šedesáti letech znovu připojil k tomuto panství. V této době byl ale jeho provoz už nerentabilní, a tak byl horní Peklov brzy na to zbořen. Tímto aktem tak město ztratilo jedno ze svých typických míst i kus své vlastní historie – vždyť hornopekelský mlýn patřil mezi ty úplně nejstarší stavby v Kostelci!³⁰⁸⁶

³⁰⁸⁰ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní kniha smluv 2, inv. č. 3398 (1809-1810), fol. 1.

³⁰⁸¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní kniha smluv 2, inv. č. 3398 (1809-1810), fol. 27.

³⁰⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 89.

³⁰⁸³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 576.

³⁰⁸⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 358.

³⁰⁸⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 419.

³⁰⁸⁶ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 191.

- čp. 192 (№ 37), Sádka

Objekt čp. 192 sloužil původně jako obydlí sádeckého, tedy správce místních sádek, které byly v majetku **vlastníků Černokosteleckého panství**. Postavit jej dala vévodkyně Marie Terezie Savojská († 1772), rozená princezna z Lichtenštejna, podle projektu význačného architekta Antonína Haffeneckera, který také pro vévodkyni navrhoval zvonici u kostela sv. Havla ve Štolmíři a kosteleckou draslárnu čp. 237, roku 1764 (Marie Terezie jeho plán schválila ve Vídni 24. dubna toho roku)³⁰⁸⁷. Byla to prostá přízemní budova klasického komorového typu (tj. světnice – síň – komora) s odděleným chlévem a černou kuchyní přístupnou ze síně. Majitelům Černokosteleckého panství pak objekt patřil až do roku 1937. Podle tehdejší dohody ji princ František Josef (II.) z Lichtenštejna vyměnil společně se 74,62 ha lesní půdy s **městem** Kostelcem za pozemek k. č. 712/1 na Trativodech, který potřeboval kvůli těžbě kaolinové hlíny. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 193, Lázeňská

Domek čp. 193 v Lázeňské ulici postavili někdy mezi lety 1805-1806 postarší manželé **Jan a Alžběta Jíchovi** z Kostelce, kteří do té doby bydleli různě ve městě jako podnájemníci. Tady také oba dožili a zemřeli. Po smrti manžela předala vdova Alžběta objekt (jinak velice skromný) v ceně 45 zlatých své dceři a zeti, **Janu a Anně Scherellovým**. Stalo se tak 27. října 1819.³⁰⁸⁸ Také oni tady žili až do konce života. Jan zemřel relativně mladý ve věku čtyřiceti let 31. května 1836 a ve své závěti odkázal domek své dceři **Marii Hejtmánkové**. Ta nicméně neměla v úmyslu usadit se zde, krátce po svatbě se odstěhovala za svým manželem a zděděnou nemovitost prodala 31. října 1840 manželům **Janu** († 1906) **a Anně Šircovým** z Oplan³⁰⁸⁹. Snad malá prostornost tohoto domu způsobila vcelku rychlé střídání jeho vlastníků. Nepřekvapí nás proto, že už 21. srpna 1844 ho od Šircových odkoupili **Josef a Marie Matyášovi** z Krymlova za 320 zlatých. Po manželově smrti v dubnu 1849 pak Marie opět prodala 14. dubna 1851 dům čp. 193 místním manželům **Antonínu a Rozálii Pokorným** za 360 zlatých³⁰⁹⁰. Oba zde zemřeli velice mladí, což si umíme vysvětlit snad případným onemocněním tuberkulózou – Antonín už věku 38 let v srpnu 1863 a Rozálie už ve svých 29 letech v prosinci 1858. Nad sirotky pak byla učiněna poručnická správa, v rámci které jej Antonínova druhá žena Alžběta Pokorná 19. prosince 1864 prodala za 400 zlatých **Václavu a Marii Kragerovým**³⁰⁹¹. Nicméně i pro ně byl dům čp. 193 jen přechodným obydlím, než se

³⁰⁸⁷ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 24, složka 333.

³⁰⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 125.

³⁰⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č.12, fol. 113 et 114.

³⁰⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č.12, fol. 170 et SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č.13, fol. 308.

³⁰⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 512.

vzmohou na výstavnější. Již 22. ledna 1869 ho prodali za 252 zlatých místním postarším manželům **Františku a Marii Rathouským** vlastně na dožití³⁰⁹². A tak se stalo, že zde 31. října 1873 František zemřel a místní okresní soud pak pochopitelně rozhodl, že majitelkou pozůstalého objektu se stala vdova Marie, která jej ovšem obratem ruky (už 16. ledna 1874) prodala za 470 zlatých **Janu Reichterovi**³⁰⁹³.

Jan Reichter se ovšem později z neznámých důvodů z města odstěhoval a tento dům prodal 18. 11. 1888 manželům **Josefu a Antonii Hlaváčkovým**. Velmi štěstí jim ovšem nepřinesl, neboť Antonie zemřela předčasně ve věku pouhých třiceti let, snad následkem porodu dcery Anny, v červenci 1891. O tři roky později, 6. 7. 1894, prodal pozůstalý manžel domek čp. 193 **Janu Kratochvílovi** a asi se odstěhoval z města. Naopak Jan Kratochvíl se zde už následujícího roku oženil a 24. 2. 1895 učinil svou novomanželku Matyldu zdejší spolumajitelkou. Mladé rozrůstající se rodině se stal asi dům záhy malým, a tak jej 10. 3. 1899 prodali mladým manželům **Josefu a Marii Sobkovým** z Kostelce čp. 217 (Josef pocházel z místní významné rodiny, jejíž předkové byli už v 16. století významnými panskými úředníky rodu Smiřických). Když pak Josef v únoru 1905 zemřel, zdědil jeho podíl na nemovitosti jeho nezletilý (teprve šestiletý) syn **Alois Sobek** († 1964). Pochopitelně ten tady nežil, místo toho rodina část domu pronajímala rodině Františka Kubáta. Později Alois vyženil nemovitost čp. 167 u náměstí, kde také strávil zbytek života, a tento objekt prodal 6. 6. 1923 manželům **Vojtěchu a Marii Holým** z čp. 59, kteří ho roku 1925 do základů zbořili.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 195, Ruská

Na pozemku, který zabírá část stávající jednopatrové budovy čp. 195 a v místě přízemní zástavby navazující směrem na severovýchod stálo původní stavení s tímto číslem, zbořené a zcela nově postavené ve druhé polovině 19. století, krátce po roce 1873. Tento objekt byl pak ještě roku 1973 přestavován a zvýšen o 1. patro.

Objekt čp. 195 vznikl v rámci postupné zástavby hlavní silnice vedoucí z Pražského předměstí ven z města a byl prvním v této ulici. Byl postaven krátce po roce 1805 manžely **Jakubem a Annou Vondráčkovými**. Vyplývá to z kupní smlouvy, kterou převedli 2. května 1829 tuto nemovitost na **Alžbětu Langovou** z Prahy za kupní částku 494 zlaté³⁰⁹⁴. Poté, co se Alžběta o několik let později znovu provdala za Františka Nejedlého, přestěhovala se k němu a tento dům

³⁰⁹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 534.

³⁰⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 409.

³⁰⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 148.

prodala 16. září 1853 **Janu Plesnivému** z Masojed za 1253 zlatých³⁰⁹⁵. Ani Jan zde ovšem nežil příliš dlouho, poněvadž svou polovinu objektu 28. září 1863 prodal **Janu a Marii Borovičkovým** za relativně vysokou částku 1000 zlatých, která svědčí o lukrativnosti stavby³⁰⁹⁶. Sám pak dožil v nedalekém domku čp. 156, kde v dubnu 1915 umírá ve věku dvaosmdesáti let. Když se sem Borovičkovi stěhovali, jistě nepředpokládali, že jejich rodinný život skončí tak tragicky – ve velmi krátkém sledu totiž většina členů zemřela na nějakou nemoc – nejprve 23. listopadu 1866 zemřela dcera Kateřina, poté 25. listopadu otec Jan Borovička ve věku 35 let, ještě téhož dne i těhotná manželka Marie (která bohužel navíc i potratila), a nakonec 5. prosince i jedenáctiletý syn Jan. Jediný, kdo z rodiny přežil, byla dcera Barbora. Její dědictví bylo ovšem velmi zadlužené a dům nebyl ještě zcela splacen, a tak 19. listopadu 1870 získala vlastnické právo k celému domu čp. 195 manželka předchozího majitele, Barbora Plesnivá (již před tím vlastnila jeho polovinu), která ji dále převedla kupní smlouvou na ovdovělou **Barboru Vedralovou** z Kouřimi za poměrně vysokou částku 2200 zlatých³⁰⁹⁷. Tím se ale koloběh převodů domu čp. 195 nezastavil, protože Barbora se ještě téhož roku znovu provdala za **Josefa Pachyma**, následně jej 17. února 1871 učinila spolumajitelem a společně pak obratem ruky už 6. července 1871 stavbu prodali za 2200 zlatých manželům **Františku a Terezi Homolkovým**³⁰⁹⁸. František do Kostelce přišel se svou rodinou z Vitic roku 1853 a usadil se v domě čp. 90 na Pražském předměstí (zemř. 1891). Do domu čp. 195 se nikdy ani nepřestěhoval, a nejspíš to byla z jeho strany jen vhodná investice, protože už 1. října 1872 dům opět prodal za 685 zlatých a dožil v objektu na Pražském předměstí. Novými vlastníky se tehdy stali **František a Anna Cikánovi** z Krymlova³⁰⁹⁹. Manželé Cikánovi zde oba také dožili. Nejprve zemřel František, a to v červenci 1875 ve věku padesáti sedmi let; Anna ho následovala v lednu 1884 ve dvašedesáti letech. V následném dědickém řízení připadl pozůstalý dům jejich dceři a zeti, **Janu a Marii Kosinovým**, kteří tady také žili až do konce života. Po Mariině skonu přešel její majetek 19. 9. 1908 na syna a snachu **Josefa a Amálii Kosinovy** (Amálie zdělila manželovou polovinu 8. 9. 1942), kterým se v tomto domě narodilo do roku 1924 celkem osm dětí. Za zmínku stojí, že oba vystoupili z katolické církve a vstoupili do církve Československé husitské. Další zdejší majitelkou se po smrti matky (zemřela v listopadu 1948 ve věku šedesáti dvou let) 21. 1. 1949 stala jejich dcera **Emilie Beránková** (nar. 1913), která se tady ale neusadila. Místo toho žila v Kostelci čp. 712, kde také 8. března 1987 umírá.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele ještě další dvě rodiny podnájemníků.

³⁰⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 126.

³⁰⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 240.

³⁰⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 55.

³⁰⁹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 113.

³⁰⁹⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 257.

- čp. 196, U studánky

Tento domek je v rozsahu křídla orientovaného ve směru na jihozápad a křídla směřujícího k jihovýchodu klasicistního původu a tyto části jsou pozůstatky původní stavby čp. 196. Novodobě byl adaptován a ještě zvýšen o 1. patro nad hospodářským křídlem. Někdy mezi lety 1873 a 1929 pak ještě majitelé přistavěli hospodářské křídlo na jihovýchodě.

Dům čp. 196 v ulici U studánky vznikl snad na přelomu let 1805 a 1806. Vystavěn byl manžely **Janem a Barborou Nyklovými**, kteří původně žili u svých rodičů v bývalé katovně čp. 124. Od Nyklových koupili tento objekt 31. prosince 1826 **Jan a Veronika Krejčárkovi** z Brodců za 200 zlatých³¹⁰⁰. Snad neměli Krejčárkovi v úmyslu usadit se v Kostelci. Už 12. září 1828 totiž prodávají dům za 200 zlatých manželům **Matěji a Magdaleně Hlouškovým**³¹⁰¹. Brzy jim ale tento objekt přestal vyhovovat. Rozhodli se tedy vyměnit jej s **Františkem (†1875) a Kateřinou Novými**, tedy svým zetěm a dcerou, za jejich dům čp. 125, a vyměnili si tu doživotní bydlení (Matěj tady zemřel v únoru 1853 a Marie v lednu 1852). Příslušný zápis o této směně byl do pozemkových knih učiněn 24. června 1838³¹⁰². Také manželé Noví tady prožili celý zbytek života. Před smrtí ještě 9. dubna 1872 převedli oba své poloviny domu v hodnotě 342 a 142 zlatých na svou dceru Annu (1848-1908) a jejího manžela, kamenického mistra **Josefa Klokočníka** z Vranova (1845-1912)³¹⁰³, ovšem dožili zde ve vymíněném bytě. Poněvadž Klokočníkovi bydleli v kosteleckém domě čp. 370, prodali po smrti rodičů tento objekt 22.2. 1879 jistému **Josefu Mánovi**, který ji ale už následujícího roku – 31.3. 1880 – postoupil trhovou smlouvou manželům **Josefu a Marii Zdeňkovým**, kterým se tady narodily poslední tři děti, a také zde postupně zestárlí a zemřeli – Josef (povoláním knihař) v listopadu 1914 a o sedmnáct let (!) mladší Marie v červnu 1931. Ještě před tím ovšem darovali dům 27.8. 1913 své příbuzné **Marii Maulerové** a vyměnili si zde doživotní bydlení. Tímto zápisem končí záznamy v pozemkové knize k domu čp. 196.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé z rodiny majitele.

- čp. 197, Tuchorazská

Tato stavba je klasicistního původu, ovšem novodobě byla adaptována někdy mezi lety 1873 a 1929. Roku 1939 byla ještě přistavěna jedna místnost, částečně podsklepená, tvořící menší

³¹⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 78.

³¹⁰¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 120.

³¹⁰² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 53.

³¹⁰³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 217.

křídélko vybíhající k západu. Tehdy rovněž majitelé upravovali vnitřní dispozici, vytvořili nově hlavní vstup a okno vlevo od něj.

Za rok vzniku tohoto domu v Tuchorazské ulici můžeme označit 1805 nebo spíše začátek roku 1806. Jeho staviteli byli snad manželé **Filip a Anna Pivoňkovi** z Kostelce. Poté, co Anna roku 1833 zemřela, rozhodl se vdovec Filip Pivoňka celý dům prodat. Učinil tak 23. února 1837, kdy ho za 499 zlatých koupili **Jan** († 1877) a **Kateřina** († 1859) **Plesníví** z Doubravčic³¹⁰⁴. Ti objekt v hodnotě 800 zlatých předali 4. dubna 1853 jako svatební dar svému synovi a snaše, **Janu a Barboře Plesnívým**³¹⁰⁵. Postupně tu zplodili sedm dětí a dům i rozsáhle přestavěli, nicméně se pro mladou rozrůstající se rodinu stal postupem času nedostačujícím, a tak ho manželé Plesníví 17. prosince 1864 prodali za relativně vysokou částku 3550 zlatých **Janovi a Marii Kubelkovým**³¹⁰⁶, kteří tady pak žili až do konce života – Jan umírá v květnu 1878 ve věku sedmapadesáti let a vdova Marie v březnu 1892.

Manželé Kubelkovi se na stáří rozhodli předat dům synovi **Václavu Kubelkovi** – učinili tak 21. 10. 1873 a vyměnili si zde doživotní bydlení. Jak rozdílné bylo vnímání stáří tehdy oproti dnešní době, si uvědomíme, když zjišťujeme, že Václavovým rodičům bylo tehdy „pouhých“ padesát čtyři a čtyřicet pět let! Během svého života se Václav značně zadlužil (dluh záložně v Kostelci 470 zl., Františce Kremláčkové 56 zl.) a nebyl své dluhy brzy schopen splácet. Proto mu byl zadlužený dům čp. 197 zabaven a 25. 6. 1883 prodán jedné z věřitelek – šedesátileté **Františce Kremláčkové**. Na konci svého života se pak už jako vdova přestěhovala do většího domu čp. 25 na náměstí, kde také v květnu 1889 zemřela. Objekt čp. 197 proto 23. 12. 1887 prodala manželům **Václavu a Marii Urbanovým**, kteří ho už 12. 5. 1890 prodali pekařovi **Janu Čihařovi**. Když tento 25. února 1898 ve věku sedmdesáti šesti let zemřel, byla jeho pozůstalost rozdělena rovným dílem mezi jeho dvě dcery – Marii Chmelíkovou a Kateřinu Vedralovou, které obratem zděděnou nemovitost 23. 7. 1898 prodaly místní zámožné měšťance Marii Říhové z Kostelce čp. 37, která ovšem i nadále žila ve svém domě na náměstí (dům čp. 197 byl pronajímán). Po její smrti 29. listopadu 1904 byl dům v dědictví rozdělen mezi pozůstalé potomky – polovinu získala **Marie Říhová** a druhou polovinu nezl. **Václav Říha**. Žádný z nich se zde neusadil a zděděný dům společně prodali 16. 8. 1910 manželům **Františku** († 1941) a **Františce** († 1952) **Trnkovým**. 18. 3. 1923 ovšem předali jednu polovinu objektu své dceři a zeti, manželům **Aloisi a Marii Vomáčkovým**, a společně tady pak žily obě dvě rodiny. Po smrti rodičů a manžela v srpnu 1953 na domě hospodařila sama Marie Vomáčková, zemřelá zde den před Štědrým dnem

³¹⁰⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 67.

³¹⁰⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 128.

³¹⁰⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 332.

1967 ve věku sedmdesáti šesti roků. Později v domě čp. 197 žil kostelecký rodák Rudolf Strejček (1912-1985).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí. Vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 198, Tuchorazská

Tento dům by ve své části při ulici mohl mít zachováno zdivo staršího klasicistního objektu z počátku 19. století. K jeho ubourání a následné nové výstavbě došlo někdy ve druhé polovině 19. století, do roku 1873.

Objekt čp. 198 na zadních Poustkách byl postaven záhy po roce 1805 manžely **Tomášem a Barborou Zichovými**. Nejspíše pro špatný stav budovy po požáru 29. května 1814 prodali Zichovi 31. prosince 1817 vyhořelý domek za 90 zlatých **Janu Strnadovi**³¹⁰⁷, kterému kromě tohoto objektu patřil i dům čp. 155. Manželé Strnadovi ovšem předčasně zemřeli – zanechali však po sobě dva sirotky (Jana a Marii), nad nimiž byli ustaveni 1. dubna 1820 za poručníky manželé Tomáš a Eleonora Zástavovi³¹⁰⁸. Mimo jiné i z tohoto důvodu neuskutečnil Jan Strnad žádné rozsáhlejší stavební úpravy na spáleništi, a jako spáleniště ho 15. března 1823 Zástavovi prodali vdově **Anně Vedralové** za 90 zlatých³¹⁰⁹. Za Anny Vedralové byly jistě na objektu provedeny nejnutenější stavební úpravy, tak, aby se v něm dalo opět trvale bydlet. Dům však podržela pouze do 24. dubna 1826, kdy ho kupní smlouvou převedla na vdovu **Veroniku Dvořáčkovou** za částku 100 zlatých³¹¹⁰. Třetí vdovou, která vlastnila dům čp. 198, byla **Magdalena Poláková** z Kostelce. Magdalena ho zakoupila 2. září 1845 za 40 zlatých³¹¹¹. Od ní koupili objekt 13. ledna 1852 **Josef a Anna Pečení** z Kostelce za sumu 120 zlatých³¹¹². Manželé Pečení provedli na tomto objektu rozsáhlé stavební úpravy, především ho ale rozšířili více do dvora. Těmto úpravám odpovídala i cena, za kterou 31. ledna 1854 prodali dům synovi a snaše původní majitelky, **Kazimíru a Magdaleně Polákovským**, totiž 341 zlatých³¹¹³. Oba tady následně strávili celý zbytek života a také zde zemřeli – Kazimír (nar. 1777) velmi záhy už roku 1857 a vdova Magdalena ve věku osmdesáti let až v dubnu 1883. Kromě nich tady žila ještě jejich dcera **Marie Šimůnková** (1838-1911) s rodinou, která se po smrti rodičů stala také jedinou majitelkou domu čp. 198. Za zmínku rozhodně stojí, že se zde nejen narodila, ale o třiasedmdesát let později tady i zemřela, což není vůbec obvyklý jev. Necelý rok před smrtí zděděnou nemovitost 29. 3. 1910 prodala manželům

³¹⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 88.

³¹⁰⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 403.

³¹⁰⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 185.

³¹¹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 50.

³¹¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 14.

³¹¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 15.

³¹¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 270.

Josefu a Anežce Svobodovým a vymínila si tady doživotní bydlení. Svobodovi patřili mezi první občany města Kostelce, kteří vystoupili z církve a přiklonili se k ateismu. Po smrti Josefa přešla v rámci dědického řízení polovina tohoto objektu 1. 10. 1954 na jeho vnučku **Irenu Navrátilovou** (nar. 1931), dceru jeho dcery Boženy. Anežka Svobodová tady pak dožila a zemřela 11. listopadu 1964 ve věku sedmdesáti sedmi let. Dožila zde i její zmíněná dcera Božena († 1975) a nakonec i sama Irena, provd. Černá († 1982).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 199, Tuchorazská

Tento objekt je ve své západní části klasicistního původu (nikoliv tedy barokního, jak se někdy tvrdí), se zachovanou původní dispozicí a snad i stropními konstrukcemi. V první polovině 19. století byl ještě prodloužen na východě a opět prodlužován přístavěním na východě mezi lety 1873 a 1929, kdy byl zároveň i vnitřně adaptován.

Dům čp. 199 na zadních Poustkách vznikl teprve na počátku 19. století. 6. února 1808 koupili jeho první majitelé, **Jakub a Anna Olmerovi**, kus pozemku pro vystavění domku od majitelů sousedního objektu čp. 158, tj. Matěje a Barbory Parisových, za 45 zlatých³¹¹⁴. Krátce po výstavbě domu jej 29. května 1814 postihl velký požár. Už opravenou budovu prodali 29. prosince 1826 manželé Olmerovi **Janu a Kateřině Sobkovým** za částku 260 zlatých³¹¹⁵. Sobkovi drželi dům čp. 199 téměř 14 let. 7. května 1840 ho prodali za 200 zlatých Martinu († 1866) a Barboře Matějovským z Kostelce čp. 152. Ti ho ovšem nekupovali pro sebe, ale vzápětí ho jako svatební dar předali svému synu **Františkovi Matějovskému** a jeho nevěstě Barboře Jesenské³¹¹⁶, kteří tady žili až do smrti (František tady umírá v říjnu 1873 ve věku pětadesáti let).

V rámci následujícího dědického řízení připadl domek čp. 199 pozůstalému synovi a jeho manželce, **Václavu a Marii Matějovským**. Manželé Matějovští se během svého života značně zadlužili a nebyli postupně schopni své dluhy splácet (dluh 1300 zl. u místní záložny a 10 zl. u Josefa Čípy). Proto jim byl nakonec dům 30. 1. 1888 exekučně zabaven, připadl hlavnímu věřiteli, totiž **záložně v Kostelci n. Č. I.**, která jej ze zcela pochopitelných důvodů prodala ještě týž rok (9. 10. 1888) **Anně Novákové**, později provdané Říhové († 1938 v čp. 590). Matějovští pak dožili v Kostelci v čp. 243, kde v červenci 1894 ve věku čtyřiceti dvou let umírá nejprve Anna a o víc než třicet let později i Václav (v červnu 1929).

³¹¹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 64 p.v.

³¹¹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 69.

³¹¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 18.

Už zmíněná Anna Nováková tady žila celkem dvacet let. Z neznámých důvodů ovšem 7. 6. 1909 prodala svou nemovitost už značně postarším manželům **Františkovi a Kristýně Zámečnickovým**, původem ze Starčovské Lhoty, víceméně na dožití. Když pak František 21. května 1921 ve věku sedmdesáti čtyř let zemřel, připadl celý dům čp. 199 vdově Kristýně, která ho jen osm dní (!) před svou smrtí převedla na svého příbuzného **Františka Kollmana** (nar. 1882) – stalo se tak 18. 1. 1934. I on se v domě usadil a i on prodal zděděný dům čtyři dny (!) před smrtí 3. 2. 1937 **Marii Dombrovské**, která tady potom žila víc jak čtyřicet let. Zemřela 28. července 1978 ve věku osmdesáti šesti let. Po ní tady žil ještě jistý Josef Trnka (1908-1985).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem tři osoby z rodiny majitele.

- čp. 200, Na skále

Za rok stavby objektu čp. 200 můžeme považovat rok 1808 a za její stavebníky manžele **Josefa a Annu Rezkovy**, kteří pocházeli z Kostelce čp. 83. V této době ale už byli ve středním věku. Zanedlouho Josef zemřel a dům zdědila vdova Anna Rezková. Ta ho 20. října 1819 převedla za 120 zlatých na svou dceru a zetě, **Kateřinu a Matěje Stárkovy**³¹¹⁷. Také oni zde žili až do konce života – Matěj zemřel 7. ledna 1848 a vdova Kateřina ho přežila o pouhých dvanáct dní. V následném dědickém řízení nemovitost v celkové hodnotě 149 zlatých 46 krejcarů podědil 5. dubna 1848 nejstarší pozůstalý syn **Josef Stárek**³¹¹⁸, který ji spolu s manželkou Barborou († 1896) vlastnil více jak šedesát let – zemřel roku 1908 ve věku nedožitých osmdesáti šesti let. Josef Stárek vlastnil dům úctyhodných šedesát let. Zemřel 5. února 1908 ve věku osmdesáti pěti let. Jak převratné změny ve společnosti i ve vymoženostech techniky během svého života musel zažít, si uvědomíme, zvážíme-li, že se narodil roku 1822 – ještě dávno před tím, než byla zrušena roboty, a zemřel v době, kdy už i Kostelci byl běžným jevem automobil, telegraf i telefon a zanedlouho (1913) bude celý Kostelec elektrifikován.

V následném dědickém řízení připadl objekt čp. 200 jeho pozůstalé dceři **Anně Vokáلكové** (1857-1915) z Prahy-Vinohrad. Je pochopitelné, že se sem nová majitelka nepřestěhovala, a místo toho celý domek pronajímala rodině Josefa († 1931) a Aloisie († 1952) Padevětových (mj. prapradědečka autora této práce). Padevětovi tady žili i poté, co po smrti Anny Vokáلكové odkoupil 11. 10. 1915 celý dům její příbuzný **Richard Stárek**. Teprve 24. 8. 1955 pak přešel dům čp. 200 do vlastnictví **Věry Humhalové**, která jej už 4. 9. 1957 prodala manželům **Antonínu a Marii Vernerovým** z Bohumile. Vernerovi tady pak žili až do konce života – nejprve zemřela v říjnu 1968 Marie a nakonec v únoru 1987 i osmdesátiletý Antonín.

³¹¹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 124.

³¹¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 190.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

Dům čp. 200 je zachycen na katastrální mapě z roku 1841 už ve stávajícím rozsahu bez novodobé přístavby verandy na východní straně domu. Na začátku 20. století dostal dům novou secesní fasádu a tehdy byly zřejmě vyměněny i stropy a upravena vnitřní dispozice. Po druhé světové válce byla ještě přistavěna veranda a zazděn hlavní vstup.

- čp. 201, Na skále

Tato stavba je až klasicistního původu, zakreslená na katastrální mapě z roku 1841 již jako dvoukřídlá, ač měla snad původně jen křídlo orientované kolmo k ulici Poustka. V roce 1841 ovšem dosud neexistovala rozdvojená ulička Na skále, jejíž jedno rameno probíhá dnes podél severní strany domu.

Dům čp. 201 již patří k novodobější zástavbě města vzniklé po požáru roku 1814. První fáze vzniku tohoto objektu začala po 23. červenci 1824, kdy již postarší manželé **Antonín a Alžběta Cherelovi** koupili za 10 zlatých pozemek k vystavění domu³¹¹⁹. Nedlouho poté ovšem Antonín Cherel zemřel a stavení se ujala vdova Alžběta, znova provdaná Poláková. Před svou smrtí († 5. 4. 1832) jej odkázala svému synu **Josefovi Svobodovi** z Kostelce³¹²⁰. Ani on si ovšem neužil domu dlouho, poněvadž umírá relativně v nízkém věku čtyřiceti jednoho roku 15. května 1845. Ze záznamů z kosteleckých matrik zemřelých se zdá, že po smrti manžela tady už ani vdova Marie ani nikdo další z jejich příbuzných nežil, a místo toho Svobodovi domek dlouhodobě pronajímali jiným rodinám – například Reinigerovým, Neradovým nebo Podskalským. Po smrti Marie Svobodové přešel dům čp. 201 v následném dědickém řízení podle smlouvy z 30. 4. 1884 rovným dílem na pozůstalého **Jana Svobodu a Aloisii Zajícovou**. Ti ovšem v Kostelci nežili a i nadále zděděnou nemovitost pronajímali. Nakonec ji společně 15. 8. 1895 prodali místním postarším židovským manželům **Josefu a Barboře Polákovým**, víceméně na dožití. Josef umírá roku 1903 a vdova Barbora následně ještě před svou smrtí prodala domek 23. 1. 1908 **Anně Hrdličkové**, která ho pak 26. 4. 1920 převedla trhovou smlouvou rovným dílem na bratry **Františka a Josefa Procházkovy**, kteří tady ovšem také nebydleli a domek natrvalo pronajali rodině Jana Hrdličky. Později – 19. 1. 1925 – Janova manželka **Marta Hrdličková** odkoupila jednu polovinu domku čp. 201. Zásadní změna ovšem přichází 2. 11. 1931, kdy celý objekt odkoupili manželé **Bedřich a Josefa Zárubovi** z Kostelce. Ti se zde skutečně také usídlili, ačkoliv jednu polovinu domu i nadále pronajímali (například v době druhé světové války rodině Bedřichova bratrance Karla Soukenky) a strávili tady celý zbytek života – keramik Bedřich Záruba zemřel v září 1979 a vdova Josefa ve věku dvaosmdesáti let den před Vánocemi 1987.

³¹¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 467.

³¹²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 79.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedmnáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlely ještě další tři rodiny podnájemníků!

- čp. 202 (asi № III), Na skále

Na katastrální mapě z roku 1841 je zachycen ještě původní prostý přízemní domek čp. 202. Ulice zde v té době ještě nebyla a objekt byl zasazen volně v terénu. Roku 1889 byl velmi nákladně přestavěn, získal svou současnou romantizující podobu s použitím obvodového zdiva staršího stavení.

Dům čp. 202 patří mezi starší zástavbu Kostelce, nicméně neznáme přesný rok jeho vzniku. S největší pravděpodobností jej můžeme ztotožnit s domem № III, který byl zapsán i v tzv. Josefském katastru roku 1781 a který tehdy obývali **židé**, čemuž nasvědčuje i skutečnost, že byl situován daleko od ostatní zástavby. Postaven byl na pozemku patřícím knížeti Lichtenštejnovi, a proto byl místní knížecí správou pronajímán různým zdejšími rodinám. Již na počátku 19. století se tady ale zabydleli křesťané. Žil tady především **Vojtěch Kučera** se svou ženou Kateřinou, a to prokazatelně od roku 1829. Postupně se jim zde narodilo pět dětí. Kučerovi v domě čp. 202 pak žili až do konce života – nejprve zde v lednu 1862 umírá Kateřina a v únoru 1866 ve věku dvaasedmdesáti let i sám Vojtěch. V říjnu tohoto roku dům koupili do osobního vlastnictví zdejší manželé **Jan a Anna Nikodýmovi**. Ze záznamů v černokosteleckých matrikách se zdá, že Nikodýmovi tady trvale nežili a domek čp. 202 pronajímali zdejšími chudšími rodinám (například Josefu Schmiedovi nebo Janu Třešňákovi). Po jejich smrti pak objekt přešel 8. 7. 1889 na **Boženu Nikodýmovou**, od níž ho 10. 2. 1902 koupil **Karel Nikodým**, který zároveň vlastnil v Kostelci i dům čp. 282. Karel ovšem ještě před svou smrtí rozdělil tento dům na čtyři ideální díly a smlouvami z 12., 15., 16. a 17. ledna 1912 je daroval svým čtyřem dcerám - a) **Marii Chmelařové**, roz. Nikodýmové, b) **Anně Ambrosové**, roz. Nikodýmové, c) **Boženě Váňové**, roz. Nikodýmové a d) **Josefě Jakoubkové**, roz. Nikodýmové. Zároveň si vymínil, že až do jeho smrti (zemřel roku 1912) nesmějí nové majitelky dům jakkoliv zadlužit. Jak je vidět, vlastnické vztahy byly nesmírně komplikované. Celá situace se ještě zhoršila, když Anna Ambrosová formálně prodala 13. 10. 1936 svůj díl napůl (!) svým nezletilým neteřím Marii Chmelařové a Evě Chmelařové. Trhovou smlouvou z 28. 5. 1940 získaly obě sestry každá ještě další polovinu tohoto domu. Poslední ideální čtvrtinu nemovitosti zdědila po smrti své matky rozhodnutím místního soudu 27. 12. 1949 její dcera **Marie Urbanová**.

Ke sjednocení držby domu čp. 202 opět v jedné rukou došlo nakonec 12. 8. 1955, kdy ho všechny tři spoluvlastnice společně prodaly manželům **Františku a Ireně Kabátovým**. Ti zde ale nezůstali dlouho a z neznámých důvodů dům už 9. 9. 1959 prodali manželům **Oldřichu a Boženě Duškovým**. Krátce nato, v dubnu 1961, ovšem Božena ve věku pouhých padesáti pěti let zemřela

a pro pozůstalého vdovce se stal objekt zbytečně velkým. Proto jeho jednu polovinu odprodal následujícího roku (27. 9. 1962) manželům **Karlovi a Marii Bradáčovým**, kteří tady ale žili v podnájmu už od 50. let a také tady strávili celý zbytek života – Marie zemřela už v dubnu 1966, vdovec Karel ji přežil o dvacet let a zemřel v lednu 1980. V následném dědickém řízení připadl dům jejich synovi **Karlu Bradáčovi** (1932-1996) a v současnosti je zdejším majitelem jeho syn **Karel (III.) Bradáč**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 203, Na skále

Objekt čp. 203 už patří mezi zástavbu Kostelce, která vznikla až po velkém požáru města roku 1814. Postaven byl někdy kolem roku 1820 na pozemku patřícím knížeti Lichtenštejnovi, a proto byl místní knížecí správou pronajímán různým zdejším rodinám – žil zde především mladý pokrývačský tovaryš **Josef Skřivánek** (syn místního domkáře Bartoloměje Skřivánka), který tady bydlel se svou manželkou Annou (postupně se jim zde narodilo pět dcer a jeden syn) a ještě se svou neprovdanou sestrou Marií († 1866), svou matkou Alžbětou († 1847), jejími dětmi a z počátku ještě se svou druhou sestrou Rozálií a jejím mužem **Janem Fialou** i jejich dětmi. Víme to ze zápisů v kostelecké matrice pokřtěných. Josef zemřel relativně předčasně ve věku pětácti let v srpnu 1843 a na domě pak hospodařila pozůstalá vdova, která se dožila takřka pětadevadesáti let a skonala až v březnu 1895 v novostavbě čp. 376. Po roce 1848 se knížecí správa rozhodla dům čp. 203 prodat. Prodala ho 1. listopadu 1850 za částku 285 zlatých 45 krejcarů manželům **Václavovi a Anně Pokorným**³¹²¹. Jen pro zajímavost uvedme, že tato stavba byla ještě roku 1841 celá dřevěná (roubená) a patřila mezi úplně poslední celodřevěné domy v Kostelci.

Po roce 1875 se zcela změnil způsob vedení zápisů v pozemkových knihách, takže přehled dalších vlastníků domu čp. 203 uvádíme už jen velmi stručně. 30. listopadu 1870 získali dům trhovou smlouvou manželé **Antonín a Anna Šámalovi** za sumu 535 zlatých, po smrti manžela zde od 20. června 1892 hospodařila sama vdova. 6. února 1893 se tu zakoupili **Josef a Barbora Holí** a 3. června 1896 manželé **Václav a Anna Jelínkovi** žijící tu až do smrti – nejprve roku 1901 zemřel Václav, a když roku 1928 skonala i jeho žena, připadl v následném dědickém řízení dům jejich synovi **Františku Jelínkovi** († 1965). 11. října 1935 získali dům koupí **František a Rozálie Svobodovi** a žili tu až do konce života v letech 1969 a 1974³¹²².

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

³¹²¹ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfiteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315, bez fol.

³¹²² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 203.

- čp. 204 a 407, Ke Svatbínu

Dům čp. 204, mimochodem jediný objekt stojící v ulici Ke Svatbínu, také vznikl ve druhém desetiletí 19. století. Na jeho začátku – 29. září 1811 – koupil **Matěj Šimáček** místo pro vystavění domku od obce za 80 zlatých, což byla značná částka. Matěj Šimáček, který nebyl předkem pozdějšího známého černokosteleckého kronikáře Františka Šimáčka, podržel novostavbu jen přibližně 10 let. Už 15. března 1823 ji totiž převedl kupní smlouvou za 365 zlatých na měšťana **Josefa Literu**³¹²³. Původně ani on nemínil zůstat v domě až do smrti. Snad se mu zdál příliš velký, a tak se jej rozhodl roku 1829 vyměnit s Janem a Annou Svobodovými za jejich polovinu černokosteleckého domu čp. 217³¹²⁴. Z této směny nakonec z neznámých příčin sešlo. Josef Litera zemřel bez zanechání závěti 17. března 1832 a vdova Kateřina Literová brzy nato prodala tuto nemovitost za 295 zlatých **Terezii Kašové**³¹²⁵. O sedm let později, 3. července 1839, prodala Terezie svůj dům za částku 286 zlatých manželům **Františku a Magdaleně Nikodýmovým** z Jánského náměstí³¹²⁶. Manželé Nikodýmovi měli dvě dcery a mezi ně později tento objekt rozdělili. Polovinu domu (později čp. 204/b) věnovali 16. ledna 1848 jako svatební dar své dceři Kateřině a jejímu manželovi, zednickému tovaryši **Václavu Müllnerovi**³¹²⁷. Druhá dcera Marie byla vybyta stejným způsobem – 2. dubna 1860 dostala od svých rodičů společně se svým ženichem **Karlem Lubinou** půldomek čp. 204/a³¹²⁸. Manželé Lubinovi se zde ale neusadili a místo toho odprodali svou polovinu 7. ledna 1866 dělnickým manželům **Václavu a Alžbětě Petržilkovým** za 200 zlatých³¹²⁹, kteří tady krátce po sobě v letech 1898 a 1899 umřeli. Brzy nato dostala jejich polovina domku své vlastní číslo popisné a stal se z ní samostatný dům čp. 407..

22. ledna 1878 koupili dům čp. 204/b mladí manželé **Jan a Marie Kopečtí**. Marie ovšem zemřela velmi mladá ve věku pouhých třiceti let v lednu 1883 a zedník Jan se brzy nato znovu oženil. Z neznámých důvodů po několika letech – přesně 30. dubna 1890 – prodal tento objekt **Kateřině Svobodové** z Konojed a se svou rodinou se odstěhoval do nedalekého domu čp. 242, kde také v červnu 1896 ve věku čtyřiceti let umírá. Kateřina tady žila se svým manželem Josefem Svobodou (otázkou zůstává, proč byla majitelkou nemovitosti právě ona, a ne její manžel). Postupně se jim tady do roku 1901 narodilo sedm potomků, ovšem pět jich zemřelo ještě v dětském věku. Roku 1906 objekt čp. 204 vyhořel a stavba po požáru dostala novou střechu i stropy. Z nezjištěných důvodů Kateřina dům 7. 5. 1917 prodala **Anně Pfeiferové** († 1956).

³¹²³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 186.

³¹²⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 191.

³¹²⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 124.

³¹²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 123.

³¹²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 158.

³¹²⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 383.

³¹²⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 392.

Svobodovi se potom přestěhovali do domu čp. 180 v Kostelci, kde Kateřina v březnu 1938 zemřela.

Anna Pfeiferová zcela nepochopitelně prodala už o tři měsíce později – 28. 8. 1917 – domek čp. 204 **Marii Zárubové** (od roku 1940 provdané Jindrákové) z Kostelce. Marie tady potom strávila celý zbytek života – zemřela zde v listopadu 1945 ve věku šedesáti osmi let. V následném dědickém řízení přešla nemovitost na jejího syna **Josefa Zárubu**. Ten se sem ovšem nepřestěhoval a místo toho prodal zděděný dům 17. 9. 1948 **Alexandru Ovčínikovi** ze sousedního čp. 407. Tímto způsobem se tak po sto letech opět sešly obě poloviny původního domu čp. 204 v rukách jednoho majitele. Alexandr Ovčínikov (1911-1987) potom oba objekty znovu stavebně propojil a celá stavba od té doby nese číslo 407. Po smrti otce zdědila dům jeho nejstarší dcera **Olga Kratochvílová**, která je zdejší majitelkou doposud.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé z rodiny majitele.

- čp. 205, Na skále

Původně klasicistní dům čp. 205 je zachycen na katastrální mapě z roku 1841 asi o 1,5 m kratší na severozápadní straně. Z tohoto původního objektu se zachovalo z větší části zdivo i stropní trámy, novodobě byl ale přeložen hlavní vstup, upravovány okenní otvory a vyměněn krov a část stropů. Roku 1932 majitelé ve dvoře zřídili stáj (3,4 x 4,4 m), roku 1953 zazdili hlavní vstup z jihozápadní strany a nově jej vybudovali u verandy na severozápadní straně domu. Roku 1961 pak došlo k výměně štítových zdí, stropy nad místností na jihovýchodním konci domu byly také vyměněny a zvýšeny a dvě malá okna v jihovýchodním průčelí byly nahrazeny jedním oknem větším.

Za počátek historie domu čp. 205 v Kostelci nad Černými lesy můžeme označit 23. červenec 1824, kdy manželé **František a Kateřina Blažkovi** koupili pozemek pro stavbu domku za 16 zlatých³¹³⁰. 7. července 1832 pak věnovali jako svatební dar tento objekt svému synovi **Františku Blažkovi**³¹³¹. Františkova manželka Anna zemřela v lednu 1857 ve věku pouhých čtyřiceti pěti let. Potom na domě hospodařil sám pozůstalý vdovec, a to až do své smrti roku 1888, kdy umírá v pozhnaném věku osmdesáti let. V následném dědickém řízení přešla nemovitost na dceru **Annu Jíchovou**, která ovšem zděděný dům čp. 205 prodala 23. září 1888 **Václavovi a Barboře Urbanovým**. Urbanovi ale nebyli schopni splatit celou kupní částku, a tak 10. října 1892 připadl domek zpět Anně Jichové. Ta ho ze zcela pochopitelných důvodů prodala už 30. října 1892 manželům **Františkovi a Marii Hačeckým** z Krymlova. Ti se sem přestěhovali i

³¹³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 466.

³¹³¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 4.

s Františkovou matkou Barborou († 1893). Oba dva tady pak žili až do své smrti. Po Františkově úmrtí v lednu 1923 (zemřel ve věku padesáti pěti let) odprodali pozůstalí příbuzní dům čp. 205 ještě v říjnu téhož roku místním snoubencům **Antonínu Bubeníkovi** a **Boženě Hlaváčkové**, kteří tady také prožili celý zbytek života. Antonín zemřel v lednu 1947 ve čtyřiapadesáti letech. Po této události se pozůstalá vdova rozhodla předat zděděnou nemovitost své dceři **Vlastě Bubeníkové** (1927-1981), ale vymínila si zde doživotní byt (zemřela v březnu 1956). Vlasta se krátce nato provdala za Františka Slezáka, který tady hospodařil po její smrti (zemřel roku 1985).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 206, Poustka

Objekt čp. 206 byl postaven krátce po roce 1824. 23. července tohoto roku totiž manželé **Antonín a Barbora Mentlíkovi** kupují za 35 zlatých pozemek pro stavbu domu³¹³² a roku 1834 se zde jakožto úplně první narodil jejich vnuk František. Mentlíkovi si nicméně dům postavili jen na dožití, Antonín zde zemřel už v prosinci 1828 a vdova Barbora v srpnu 1831. Zcela bez problémů následně přešla nemovitost do držení jejich pozůstalého syna **Karla Mentlíka** († 1872) a jeho ženy Marie Magdaleny († 1865)³¹³³. Později zde s nimi žil i jejich nejstarší syn **František** († 1911), účetní místní nemocenské pokladny, se svou manželkou **Kateřinou** († 1907) a svými osmi dětmi. A právě František a Kateřina Mentlíkovi se po smrti rodičů stali v září 1872 majiteli domu čp. 206. Také oni tady žili až do konce svého života. Po smrti Františka Mentlíka v říjnu 1911 připadl tento objekt v rámci dědického řízení na pozůstalou dceru **Jindřišku Kašovou** (1879-1917), která tady bydlela už před tímto aktem společně se svým manželem, místním zedníkem Antonínem Kašem, a postupně v tomto domě darovala život osmi dětem a nakonec zemřela předčasně ve věku pouhých třiceti sedmi let. Pozůstalý manžel se následně rozhodl dům prodat - 31. 10. 1918 ho kupují manželé **Jan a Žofie Trávníčkovi**. Antonín se se svými dětmi následně přestěhoval do kosteleckého domu čp. 138, kde už roku 1921 předčasně umírá. Od Trávníčkových kupuje domek čp. 206 19. března 1919 **Marie Blažková**. Marie se během svého života značně zadlužila a nebyla schopná své dluhy splácet. Kvůli dlužné částce 300 Kč u Emila Feuersteina a 589 Kč 49 hal. u Aloise Vondráčka jí byl nakonec tento dům úředně zabaven a 14. března 1930 prodán ve veřejné dražbě vdovci **Františku Čechalovi** z čp. 215. Po jeho smrti v květnu 1940 byl dům v následném dědickém řízení rozdělen tak, že jedna jeho polovina připadla pozůstalé vdově **Anně Čechalové** († 1981), která svého manžela přežila o víc než čtyřicet let. Zbýlá část byla rovným dílem rozdělena mezi jejich potomky – **Jaroslava Čechala** (1921-1973),

³¹³² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 468.

³¹³³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 249.

Květoslavu Čechalovou (1924-1950) a **Jiřinu Čechalovou** (1927-2005). V současnosti je pak nemovitost ve vlastnictví **Jiřího Čechala** ze Zásmuk.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí.

- čp. 207 a 263, Poustka

Na místě dnešních domů čp. 207, 261, 262 a 263 byl v klasicismu postaven jeden velký objekt, který byl označen jako čp. 207 a teprve postupně byl dodatečně rozdělen. Roku 1867 dům vyhořel³¹³⁴ a musel být následně znovu vystavěn, obvodové zdivo a část stropních konstrukcí jsou však z původní stavby.

Dům čp. 207 se značně spletitou historií byl postaven krátce po roce 1805 jako velmi výstavný a velký dům manžely **Matějem a Kateřinou Literovými**. Nepřekvapí nás proto prodejní cena, za kterou koupili od Literových 2. června 1809 nemovitost **Jan a Magdalena Čermákovi** – 1380 zlatých³¹³⁵. Jan Čermák byl povoláním voják a sloužil jako posluhovač nemocných ve vojenském špitále v Praze, kde se bohužel nakazil cholerou a 14. ledna 1814 bez zanechání kšaftu zemřel. Vdova Magdalena nejprve hospodařila na domě sama, ale 29. března 1826 ho prodala za 1380 zlatých měšťanovi **Janu Macháčkovi**³¹³⁶. Nejspíš to byl ale jen spekulativní kup, protože doslova obratem ruky už 20. dubna 1826 převedl Jan Macháček polovinu domu čp. 207 na **Jana a Dorotu Novotné** za kupní cenu 120 zlatých³¹³⁷. Poté, co se oženil jejich syn **Václav Novotný**, předali rodiče jemu a jeho ženě Alžbětě 14. prosince 1833 polovinu své poloviny objektu³¹³⁸. Později (roku 1841) dostala své vlastní číslo popisné a stal se z ní samostatný dům čp. 262, zatímco z části Václavových rodičů byl vytvořen dům čp. 261.

Druhou část domu koupila od Jana Macháčka 5. května 1835 vdova **Josefa Bílková** za 108 zlatých³¹³⁹, která zde už dlouho žila jako podnájemnice. Po její smrti připadl objekt v hodnotě 120 zlatých jejímu synovi Františku Bílkovi, který se zde ovšem neusadil, ale místo toho jej 1. dubna 1842 dal svatebním darem dceři a zeti **Josefě a Janu Novotnému** (ze Svatbína)³¹⁴⁰. Manželé Novotní se zde ale neusadili a přestěhovali se do Svatbína. Teprve 1. června 1851 prodali svou část domu čp. 207 bratrům **Josefu a Františkovi Vyšatovým**³¹⁴¹. Také bratři Vyšatovi svou část dále rozdělili, takže z původního domu čp. 207 už vzniklo pět samostatných částí (!). Josef Vyšata prodal 17. května 1852 svůj domek čp. 207/a **Josefu a Barboře Vedralovým** z Kostelce za 100

³¹³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

³¹³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 267.

³¹³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 48.

³¹³⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 56.

³¹³⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 118.

³¹³⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 23.

³¹⁴⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 158.

³¹⁴¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 313.

zlatých³¹⁴². Ještě téhož roku dostala tato část vlastní číslo popisné – čp. 352. Domek čp. 207/b koupila od Františka Vyšaty 15. prosince 1852 **Marie Matyášová**, majitelka objektu čp. 285, za 294 zlaté³¹⁴³. Poté, co roku 1860 Marie zemřela, zdědil domek čp. 207/b v hodnotě 141 zlatých podle rozhodnutí okresního soudu z 19. října 1860 **Antonín Chochola**³¹⁴⁴. Ten ale neměl v úmyslu přestěhovat se sem, a tak ho 27. března 1864 prodal za 282 zlatých **Františku a Josefě Sedláčkovým** ze Štítar³¹⁴⁵. Těm se tady postupně narodilo sedm potomků a prožili zde celý zbytek života. Když pak František v dubnu 1909 ve svých sedmdesáti letech zemřel, připadl jeho dům v rámci dědického řízení na nejstaršího žijícího syna **Václava Sedláčka** (nar. 1869). Ten se ovšem rozhodl v Kostelci neusadit, a proto ho už 11. července následujícího roku prodal mladým manželům **Antonínu a Kateřině Vinšovým** z Dobrého Pole. Po smrti manželky Kateřiny v lednu 1921 na domě potom hospodařil pozůstalý Antonín Vinš sám. V pokročilém věku následně 30. 4. 1935 prodal svůj dům **Boženě Zárubové**, od 14. 3. 1957 provd. Wünschové, ovšem vymínil si tady doživotní byt a nakonec zde i 25. února 1952 umírá ve věku pětadesáti let. Od 14. července 1959 patřil tento domek **Eduardu Zárubovi**.

Poslední část svého domu prodal Jan Macháček 17. března 1836 manželům **Matěji a Kateřině Ballardranovým** za 268 zlatých³¹⁴⁶. Krátce nato ovšem Matěj zemřel, a tak vdova Kateřina postoupila 1. prosince 1837 kupní smlouvou svou část domku za 120 zlatých **Aloisi a Marii Břečkovým**, původem z Peklova³¹⁴⁷. Objekt jim snad plně nevyhovoval. Jisté je, že ho už 16. června 1840 prodali manželům **Janovi a Kateřině Kollmanovým** za sumu 240 zlatých³¹⁴⁸. O rok později dostala tato část své vlastní číslo popisné – čp. 263 – a stal se z ní samostatný dům.

- čp. 208, Lázeňská

Dům čp. 208, původně klasicistního původu, byl novodobě upravován. Roku 1958 byla rozšířena dřevěná veranda na severovýchodní straně domu a v jihozápadním průčelí provedeno místo dveří okno (ve druhé ose zleva), roku 1970 pak ještě majitelé postavili garáž.

Lze předpokládat, že i dům čp. 208 vznikl někdy na počátku 20. let 19. století. Jeho stavitelem byl měšťan **Josef Helm**, který ho 25. ledna 1833 věnoval jako svatební dar svému synovi **Janu Helmovi** a jeho manželce Františce roz. Polákové. Vymínil si zde ovšem pro sebe a svou manželku bydlení až do smrti – Barbora tu umírá v dubnu 1849 a pozůstalý vdovec Josef Helm ve

³¹⁴² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 19.

³¹⁴³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1876), inv. č. 7, fol. 51.

³¹⁴⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 477.

³¹⁴⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 357.

³¹⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 41.

³¹⁴⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 106.

³¹⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 107.

věku osmdesáti pěti let roku 1863 v místním špitále³¹⁴⁹. Na stará kolena se ale překvapivě rozhodli Helmovi tento dům prodat (dožili pak v podnájmu v čp. 126 a 218) – 10. září 1871 ho totiž koupí získali manželé **Antonín** († 1900) a **Alžběta** († 1907) **Vodičkovi** z Kounic za částku 345 zlatých³¹⁵⁰. Další změna v držbě domku čp. 208 přichází 10. 9. 1871, kdy ho kupují padesátníci, manželé **Antonín a Alžběta Vodičkovi** z Kounic. Prožili tady potom další čtvrtstoletí. O to překvapivější je, že už na stará kolena – po sedmdesátce – se rozhodli svůj domov prodat a odstěhovat se do pronájmu v místním domě čp. 77 u náměstí, kde potom také umírají. Nejprve zemřel v listopadu 1900 Antonín a následně v říjnu 1907 ve věku osmdesáti šesti let i Alžběta Vodičková.

Jak už bylo řečeno, trhovou smlouvou z 5. srpna 1896 získal tuto nemovitost zahradník **Antonín Kuděj** z Prahy (nar. 1856), který se už následujícího roku oženil s o dvacet let mladší Kateřinou Skořepovou z Kostelce (nar. 1876) a jednu polovinu domu jí daroval. Do roku 1909 se jim tady potom narodilo celkem šest dětí. Po manželově smrti v srpnu 1922 hospodařila na domě sama vdova, která ho nakonec 9. března 1928 prodala manželům **Františkovi** († 1953) a **Františce** († 1956) **Tuchovým**. Sama se odstěhovala do podnájmu v místním domku čp. 5 pod zámekem, kde o čtvrtstoletí později (8. května 1954) umírá. Z neznámých důvodů byla ihned po skončení 2. světové války uvalena podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů) na dům **Národní správa**. Tuchovi se tedy museli nějakým způsobem za války tímto způsobem provinit a nakonec jim byla skutečně výměrem ONV v Českém Brodě z 6. 5. 1949 jedna polovina tohoto objektu znárodněna a předána do správy MNV v Kostelci nad Černými lesy. Zbylou polovinu zdědil po smrti rodičů pozůstalý syn **František Tuch ml.** Obě poloviny objektu nakonec 16. února 1962 odkoupil **Jiří Linhart**, který je vlastníkem čp. 208 doposud.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí.

- čp. 209, Lázeňská

Tento klasicistní objekt se dodnes dochoval víceméně v původní podobě, pouze po roce 1929 bylo zbořeno původní pravé dvorní křídélko a roku 1953 byla provedena výměna oken a nová fasáda.

Za počátek historie domu čp. 209 v Lázeňské ulici můžeme označit jaro 1821, kdy manželé **Jan a Rozálie Kellerovi** zakoupili pozemek pro jeho stavbu³¹⁵¹. Ti pak vlastnili objekt rovných

³¹⁴⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 78.

³¹⁵⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 139.

³¹⁵¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 140.

čtyřicet let. Podle rozhodnutí okresního soudu v Kostelci z 13. prosince 1862 zdědila dům čp. 209 v hodnotě 600 zlatých po své zemřelé matce Rozálii Kellerové († 25. 3. 1861) její dcera **Terezie Štěpánová**, rozená Kellerová³¹⁵². Terezie tady prožila de facto celý svůj život a zemřela relativně mladá ve věku jednačtyřiceti let v srpnu 1870. V následném dědickém řízení přešla stavba v celkové hodnotě 200 zlatých na pozůstalého vdovce **Jana Štěpána**³¹⁵³. 25. 11. 1875 odkoupili dům čp. 209 manželé **Jan a Marie Magdalena Sýkorovi**. Je potřeba uvést, že Marie (1823-1904) byla také dcerou Jana a Rozálie Kellerových (Khöllerových), a domek tak vlastně koupila od svého švagra. Strávila tady potom se svým manželem celý zbytek života. Z neznámých důvodů už ve věku osmdesáti let prodali 4. 11. 1903 svůj domov **Anně Ječné**, nicméně už 8. ledna následujícího roku tady Marie umírá (vdovec Jan se pak odstěhoval do domku čp. 189 na zadních Poustkách, kde umírá roku 1910).

Anna Ječná se do Kostelce přistěhovala z Horních Chvatlin, kde její manžel Václav (1842-1921) působil v panských službách jako knížecí šafář. Anna zemřela 6. října 1926 ve věku sedmdesáti jednoho roku. V následném dědickém řízení připadl domek čp. 209 podle rozhodnutí místního okresního soudu její dceři z prvního manželství a zeti, manželům **Josefu a Anežce Bahníkovým**. Také Anežka tady prožila celý zbytek života. Ačkoliv 6. července 1950 odprodala dům **Vladimíru Bahníkovi**, vymínila si tady doživotní bydlení a umírá až v červnu 1967.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 210, Lipanská

Objekt čp. 210 je klasicistního původu a původně tvořil se sousedním domem čp. 394 jediný celek. Tento objekt byl pak fyzicky rozdělen roku 1849. Mezi lety 1873 a 1929 byla postavena stodola na jižní straně čp. 210. Obytná část domu byla novodobě adaptována.

Dům čp. 210 v Lipanské ulici postavili roku 1821 manželé Josef a Barbora Kovaříkovi, ovšem nikoliv pro sebe, ale pro svou dceru a zetě **Josefa a Annu Hanzlovy**, kterým darovali dům v hodnotě 80 zlatých 31. prosince 1822³¹⁵⁴. Manželé Hanzlovi se zde ovšem neusadili. Nakonec 16. prosince 1836 prodali tento objekt za 240 zlatých **Matěji a Marii Hoffmanovým** z Krupé³¹⁵⁵. Pro sešlost věku pak 18. května 1849 postoupili svému synovi **Josefu Hoffmanovi** jednu polovinu domu a vymínil si zde bydlení až do smrti³¹⁵⁶. Druhou polovinu obdržela také 18. května 1849

³¹⁵² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 384.

³¹⁵³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 439.

³¹⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 180.

³¹⁵⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 63.

³¹⁵⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 214.

jako svatební dar jejich dcera Marie společně se svým manželem **Josefem Kudláčkem**³¹⁵⁷. Původně byla tato Kudláčková polovina označena jako dům čp. 210/b, ale roku 1875 dostala úředně nové číslo a stal se z ní samostatný **objekt čp. 394**.

Po smrti svého otce Josefa Hoffmana, který tu se svou manželkou Kateřinou zplodil pět dětí, zdědil 15. října 1862 pravou polovinu tohoto objektu, který prošel nákladnou rekonstrukcí, v ceně 750 zlatých syn **Václav Hoffman** (1830-1903)³¹⁵⁸. Manželům Václavovi a Marii Hoffmanovým se tady v letech 1865-1884 postupně narodilo celkem deset dětí. Marie ovšem zemřela předčasně tři roky po narození posledního dítěte v říjnu 1887 ve věku čtyřiceti sedmi roků, Václav ji přežil o celé čtvrtstoletí a umírá v srpnu 1903. Těsně před smrtí, 7. července 1903, ještě stihl tento dům darovat svému synovi a snaše, **Karlu** (1874-1945) a **Alžbětě** (1881-1960) **Hofmanovým**. I oni tady prožili celý zbytek života. Po Karlově smrti byl v následujícím dědickém řízení rozdělen 29. 4. 1945 tento domek mezi pozůstalé příbuzné tak, že jednu čtvrtinu zdědila vdova Alžběta a zbylý díl připadl po 3/20 sestrám **Emilii Pivoňkové**, **Růženě Chválové** a **Vlastě Boháčkové**. Z nich v domě čp. 210 zůstala bydlet Vlasta Boháčková se svým manželem Františkem, a proto postupně smlouvami z 30. května, 18. června, 21. června a 1. července 1947 vykoupili podíly ostatních spolumajitelů. Tímto způsobem se celý objekt opět ocitl v rukách jedněch vlastníků. Vlasta potom umírá v září 1963 ve čtyřiceti osmi letech, vdovec František ji následoval už v červenci následujícího roku v pětapadesáti letech.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtrnáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 211, Lázeňská

Klasicistní domek čp. 211 je zachycen na katastrální mapě z roku 1841 už ve stávajícím rozsahu, nové jsou pravděpodobně stropy a ve druhé polovině 19. století byla vyměněna dřevěná okna a dveře, zachována však velikost otvorů.

Lze předpokládat, že objekt čp. 211 v Lázeňské ulici byl postaven roku 1821. Prvním jeho majitelem byl stavkářský (punčochářský) mistr **Tomáš Prosílek**, který zemřel nečekaně 19. září 1827 bez zachování závěti. Poručníkem jeho nezletilých dětí se stal kostelecký měšťan Antonín Smutný, který prodal domek **Jakubu Olmerovi** z Kostelce za 202 zlatých³¹⁵⁹. Příslušný zápis o tomto prodeji byl ale do pozemkové knihy učiněn až 29. prosince 1839. To už byli ale vlastníkem domu čp. 211 manželé **Matěj a Anna Černí**, kteří ho koupili od Jakuba Olmera 24. července

³¹⁵⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 318.

³¹⁵⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 142.

³¹⁵⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 102.

1839 za 264 zlatých³¹⁶⁰. Anna Černá zemřela roku 1857. Zanedlouho po její smrti, 2. ledna 1860, prodal vdovec Matěj dům za 277 zlatých a 10 krejcarů **Josefu Heinrichovi**³¹⁶¹. Nedržel ho ale dlouho. Už 23. prosince 1862 jej totiž kupují **Jan a Terezie Kulhánkovi** za 47 zlatých 50 krejcarů³¹⁶². Kulhánkovi ho ale nekoupili pro vlastní potřebu, nýbrž pro svého syna **Václava Kulhánka**, na kterého dům čp. 211 18. dubna 1863 převedli³¹⁶³. Václav tady pak se svou manželkou Josefou zplodil čtyři děti.

12. 2. 1881 dům čp. 211 prodal Václav Kulhánek **Josefu Benešovi**. Trhovou smlouvou z 1. 7. 1909 dům získal **Josef Lebduška**. Ten nemovitost prodal 21. 4. 1917 **Marii Trojánkové** a odstěhoval se do podnájmu v domě čp. 220. Marie ovšem už 15. 5. 1917 dům prodala **Anděle Kahounové**. Anděla zemřela v srpnu 1923 a v rámci dědického řízení připadl dům 28. 5. 1924 pozůstalému manželovi **Josefu Kahounovi**. Josef zemřel už o dva roky později (5. srpna 1925) a 28. 12. 1926 připadl jeho majetek dceři **Marii Polákové**, která tady také žila společně se svým manželem obuvníkem Františkem Polákem až do své smrti v říjnu 1966. Ještě před tím ale předala dům 19. 7. 1951 svým dcerám **Květoslavě Švindlové** a **Marcele Turečkové**, které zde obě se svými rodinami také žily. Za zmínku rozhodně stojí, že oba manželé vystoupili velmi záhy z církve a společně se svými dětmi se hlásili už ve 20. letech k ateismu.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 212, Lázeňská

Památkově chráněný objekt čp. 212 v Lázeňské ulici nepochází už z období baroka, jak se někdy obecně uvádí. Byl postaven až v období vlády císaře Františka I., na přelomu let 1821/1822. Postavil jej **Jan Šmejkal** z Kostelce. Dům byl na svou dobu vystavěn opravdu luxusně, o čemž svědčí i kupní cena 1000 zlatých, za kterou Jan Šmejkal 17. listopadu 1834 prodal nemovitost manželům **Janu a Marii Hanouskovým**, původně nájemníkům z domu čp. 19 na náměstí³¹⁶⁴. Když Jan Hanousek o více jak 20 let později zemřel († 17. 6. 1858), zdědila dům podle rozhodnutí okresního soudu vdova Marie³¹⁶⁵. Ta před svou smrtí převedla 18. května 1866 objekt v hodnotě 841 zlatého na svého syna **Jana Hanouska**³¹⁶⁶, úředníka v notářské kanceláři, vymínila si tu ovšem doživotní bydlení a v červnu 1883 zde v pozhnaném věku osmdesáti jednoho roku zemřela. To už ale nebyl mezi živými ani její syn Jan, který skončil předčasně

³¹⁶⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 121.

³¹⁶¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 487.

³¹⁶² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 154.

³¹⁶³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 198.

³¹⁶⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 4.

³¹⁶⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 417.

³¹⁶⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1871), inv. č. 9, fol. 411.

v osmačtyřiceti letech o rok dříve. Jan Hanousek byl činný i v městské samosprávě – v letech 1871-1874 byl dokonce prvním radním, tedy přímým zástupcem starosty a prvním mezi všemi zastupiteli, a potom od roku 1874 až do své smrti zasedal v městské radě³¹⁶⁷.

Když v březnu 1882 Jan Hanousek ve věku čtyřiceti osmi let zemřel, byl jeho majetek 30. 4. 1882 rozdělen rovným dílem mezi pozůstalé dcery - **Emilii Hanouskové** ¼, **Marii Hanouskové** ¼, **Karolíně Hanouskové** ¼ a **Johaně Hanouskové** ¼. Ty nakonec společně prodaly 27. 1. 1903 zděděnou nemovitost manželům **Antonínu a Karolíně Trešerovým**. Oba zde strávili zbytek života. Karolína ještě krátce před svou smrtí darovala svou polovinu domu 11. 9. 1928 svému synovi **Antonínu Trešerovi ml.** a zemřela už 6. prosince. Tento syn ovšem zemřel velmi předčasně ve věku dvaceti devíti let v lednu 1930, takže se majitelem domu čp. 212 stal 11. 2. 1931 pozůstalý otec **Antonín Trešer st.** a po jeho smrti připadl 13. 1. 1933 v dědickém řízení manželům **Ludmile a Václavu Kořánovým**. Ovšem ani Ludmila se z jeho vlastnictví netěšila dlouho, poněvadž roku 1938 umírá. Po její smrti předal pozůstalý manžel 7. 9. 1938 domek nezletilé **Zdeňce Kořánové**, která ho 20. 3. 1957 prodala **Olze Osuchové**. V pozdější době v tomto domě žili ještě manželé Marie a Jaroslav Šlechtovi, snad Olžini rodiče, kteří zde také oba zemřeli – Marie v lednu 1989 ve věku nedožitých osmdesáti let, Jaroslav v říjnu 1973 v pětadesáti letech.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 213, Poustka

Přízemní dům čp. 213 v ulici Poustka byl původně nějakou užitkovou budovou patřící k domu čp. 177 v téže ulici. Na počátku 19. století ho vlastnili manželé Jan a Veronika Veselí, kteří ho po jistých stavebních úpravách darovali 18. listopadu 1807 své dceři a zeti **Václavu a Veronice Duškovým**³¹⁶⁸. Snad se zdál dům rodině příliš velký nebo z finančních důvodů prodali Duškovi zadní polovinu tohoto objektu 1. července 1817 **Janu a Magdaleně Čechovým** z Kostelce³¹⁶⁹. Když o dvacet let později Jan Čech zemřel († 22. 6. 1839), zdělila tento půldomek v hodnotě 180 zlatých jeho dcera **Anna provd. Třešňáková**³¹⁷⁰. Překvapivě jí byla ale držba zapsána do městských knih teprve 24. dubna 1853. Pro sešlost věku převedla 4. září 1861 dům čp. 213 v hodnotě 165 zlatých na svého syna a snachu, **Jana a Rozálii Třešňákoví**³¹⁷¹, vymínila si zde ovšem doživotní výměnek pro sebe a svého manžela Jakuba. Po smrti rodičů prodali Jan a Rozálie

³¹⁶⁷ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 81-82.

³¹⁶⁸ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7, fol. 471.

³¹⁶⁹ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 155.

³¹⁷⁰ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 599.

³¹⁷¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1872), inv. č. 8, fol. 601.

zděděný domek 2. ledna 1866 za 300 zlatých jistému **Františku Matyášovi** z Albrechtic a sami se odstěhovali do novostavby čp. 341, kde také roku 1893 Rozálie (rozená Vondráčková) umírá. František zde pak prožil celý zbytek života, jeho manželce Františce se tady postupně narodilo osm dětí a nakonec zde oba i umírají – on v listopadu 1908 ve věku sedmdesáti jednoho roku a pozůstala vdova v prosinci 1914. Kromě nich zde ještě žil syn Václav se svou manželkou Karolínou, kterým se tady mezi lety 1898-1907 narodilo celkem sedm dětí. František Matyáš ihned roku 1867 zbořil původní dům takřka do základů³¹⁷² a postavil objekt nový více při ulici, ovšem ne tak hluboký. Mezi lety 1873 a 1929 byl ještě přistavěn do dvora a postaveno též pravé dvorní křídlo.

Ještě krátce před svou smrtí stihl František Matyáš prodat tento dům 3. 1. 1908 manželům **Antonínu a Anně Kurkovým**, ovšem vymínil si zde doživotní byt pro sebe a svou manželku. Trhovou smlouvou z 6. 9. 1917 prodali dům čp. 213 manželům **Ferdinandu a Růženě Marmange-ovým**, kteří se později přestěhovali do kosteleckého domu čp. 376 (kde v letech 1941 a 1962 umírají) a tento objekt 30. 9. 1939 prodali **Anně Rouskové**, která jej 8. 9. 1947 postoupila kupní smlouvou manželům **Janovi a Anně Kopeckým**. Oba zde pak prožili celý zbytek života a také tady zemřeli – nejprve Anna v červnu 1972 ve věku šedesáti pěti let a Jan v prosinci 1974 ve věku sedmdesáti sedmi let.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily trvale dvě osoby.

Po smrti Duškových prodali 24. března 1831 jejich zákonní dědici, Jan a Anna Doušovi, druhou polovinu domu za částku 140 zlatých a 48 krejcarů manželům **Josefu a Kateřině Mužíkovým**³¹⁷³. Snad to byl jen spekulativní kup. Jisté je, že už 23. března 1832 (takřka na den přesně za rok) prodali Mužíkovi svou část domu vdově **Anně Kurkové** z Kostelce, v zastoupení dcery Kateřiny, provdané za Matěje Zárubu za kupní částku 240 zlatých³¹⁷⁴. Nedlouho poté zemřela jak Anna, tak i její dcera Kateřina. Jejich dědicem se 23. ledna 1836 stal právě vdovec **Matěj Záruba**. Ten zde ale nezůstal a obratem ruky převedl už roku 1837 tuto část domu čp. 213 kupní smlouvou na manžele **Jana a Annu Hůšovy**, dosavadní majitele objektu čp. 147 na Poustkách. Zajímavé je, že si tuto koupi nikdy nenechali zapsat do městských knih, a aniž by měli dům čp. 213 zaknihovaný, prodali ho 11. března 1842 za 346 zlatých **Matěji a Anně** († 1887) **Procházkovým** ze Svatbína³¹⁷⁵. Když pak Matěj 5. listopadu 1869 zemřel, přířkl místní okresní soud pozůstalou nemovitost v ceně 300 zlatých pozůstalé dceři a jejímu manželovi, **Václavu**

³¹⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

³¹⁷³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 30.

³¹⁷⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 74.

³¹⁷⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 227.

(† 1910) a **Marii** († 1919) **Adámkovým**³¹⁷⁶. Zanedlouho dostala tato jejich polovina domu nové číslo a stal se z ní samostatný **dům čp. 395**.

- **čp. 214, Prokopova**

Tento původem klasicistní dům (zakreslený ve stávajícím rozsahu už na katastrální mapě z roku 1841) v Prokopově ulici byl původně součástí objektu čp. 162. Ve čtyřicátých letech 19. století jej vlastnil měšťan Tomáš Trnka se svou manželkou Barborou. Když se oženil jejich nejstarší syn **Václav Trnka**, daroval Tomáš jemu i jeho manželce Františce 10. října 1846 tuto polovinu domu, která po přečíslování dostala roku 1820 nové číslo popisné 214, v celkové hodnotě 120 zlatých³¹⁷⁷. Manželé Trnkovi se zde ale nejspíš neusadili, a místo toho prodali svou nemovitost 14. dubna 1859 za 348 zlatých a 60 krejcarů **Janu a Anně Vyskočilovým**³¹⁷⁸. Nemůžeme o nich bohužel říci nic bližšího, jen to, že dům obratem ruky (už 2. března 1860) prodali za částku 280 zlatých **Janu a Anně Tůmovým** z Kostelce³¹⁷⁹. Ani oni ale nevlastnili objekt čp. 214 dlouho – již 12. května 1862 ho totiž převedli kupní smlouvou na **Kateřinu Šustovou** za odhadní cenu 317 zlatých 50 krejcarů³¹⁸⁰. A netrvalo dlouho a dům změnil svého majitele opět – 26. února 1863 jej kupují manželé **František a Anna Kohoutovi** za sumu 307 zlatých a 50 krejcarů³¹⁸¹. Ani oni, ani Kateřina Šustová zde ovšem nedožili, poněvadž se krátce nato odstěhovali pryč z města.

Ze zápisů z černokosteleckých matrik je zřejmé, že Kohoutovi sice domek čp. 214 vlastnili, ale v Kostelci nebydleli. Místo toho dům pronajímali místním chudším rodinám – např. rodině Josefa Černého, Josefa Kadaníka, Josefa Petříka či Františka Šmejkalů. Na této skutečnosti se nic nezměnilo ani po smrti Františka Kohouta roku 1873, ani po smrti vdovy Anny roku 1891, kdy dům přešel do majetku jejich příbuzných **Václava a Anny Vomáčkových**. 18. května 1905 objekt od Vomáčkových koupila jedenašedesátiletá **Eleonora Sobková**, ale už 11. září následujícího roku ho zase prodala **Matyldě Popovské** z Radešova, víceméně na dožití. Teprve ona se sem skutečně nastěhovala. Žila tady společně se svým manželem - poštovským podúředníkem Matějem Popovským († 1917) až do své smrti. Sama tady potom umírá 26. listopadu 1922 a byla pohřbena po boku manžela na zdejším novém hřbitově. Její pozůstalí dědicové neměli o dům čp. 214 zájem, a proto ho smlouvou z 27. srpna 1923 prodali **Barboře a Antonínu Fouskovým**, matce a synovi, z Kostelce. Už z ne příliš obvyklé skutečnosti, že dům koupili napůl matka se synem, je zřejmé, že polovina domu byla zařízena jako jakýsi výminek pro dožití starých rodičů,

³¹⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 241.

³¹⁷⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 65.

³¹⁷⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 235.

³¹⁷⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 339.

³¹⁸⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 80.

³¹⁸¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 174.

což ostatně potvrzují i kostelecké matriky – Barbořin manžel Jan Fousek (nar. 1869) zde roku 1931 zemřel. Barbora Fousková (nar. 1877 v Bohumili) ho pak následovala 6. dubna 1945. Po této události se jediným majitelem tohoto domu stává právě Antonín Fousek (1901-1971).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 215, Na skále

Za počátek historie domu čp. 215 můžeme snad určit datum 30. října 1818, kdy manželé **Václav a Anna Chocholovi** koupili od obce stavební parcelu za 30 zlatých a zakrátko na ní vystavěli tento objekt³¹⁸². Nutno podotknout, že právě na tomto domě se majitelé střídali vcelku rychle. Ač nebyl příliš velký, rozhodli se manželé Chocholovi prodat 18. srpna 1830 jeho jednu polovinu za 100 zlatých vdově **Barboře Liznerové**³¹⁸³. Nevlastnila ji ovšem dlouho – už 17. června 1832 převedla svou část kupní smlouvou na **Jana a Františku Svobodovy** z Kostelce za částku 160 zlatých³¹⁸⁴. O několik málo let později ale bohužel Františka zemřela, a tak se roku 1836 stal jediným vlastníkem této poloviny objektu pozůstalý manžel Jan Svoboda. Jan se potom znovu oženil a se svou druhou manželkou Annou prodali 18. března 1844 objekt za 180 zlatých **Františku a Marii Radovým** z Březin³¹⁸⁵. Nekoupili ho však pro sebe. 10. listopadu 1844 jej jako svatební dar předali svému synovi **Františku Radovi** a jeho nevěstě Anně Svobodové z Kostelce. Vymínili si zde ovšem doživotní bydlení³¹⁸⁶. Pro mladou rozrůstající se rodinu se nejspíš stal domek záhy nevyhovujícím. Manželé Radovi tedy prodali 10. prosince 1848 poloviční dům čp. 215/a **Janu a Anně Hukalovým** z Kostelce³¹⁸⁷ a postavili si objekt čp. 353.

4. dubna 1867 kupují dům čp. 215 mladí manželé **Josef a Marie Šmídovi** (též Šmidtovi), kteří se do Kostelce přistěhovali pravděpodobně z Konojed. Do roku 1878 se jim tady potom narodilo celkem šest dětí. Pravděpodobně v souvislosti s dalším těhotenstvím ale Marie ve věku čtyřiceti let v říjnu 1879 umírá a Josef se krátce nato oženil podruhé. Z neznámých důvodů na stáří tento objekt 29. prosince 1910 prodal **Františce Čechalové**, rozené Jáskové, ale v Kostelci strávil zbytek života (zemřel roku 1915 v místní nemocnici). Také Františka zemřela předčasně ve věku pouhých třiceti sedmi let (v červenci 1923), snad také v souvislosti se svým šestým těhotenstvím. Po její smrti se stává majitelem celého domu pozůstalý vdovec **František Čechal**. Z nám neznámých důvodů po sedmi letech, přesně 24. března 1930, prodal František tento objekt manželům **Františku a Františce Brožovým** a za utržené peníze zakoupil víceméně stejně veliký přízemní domek čp. 206, kam se se svou druhou manželkou Annou i s celou rodinou přestěhoval.

³¹⁸² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 470.

³¹⁸³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 10.

³¹⁸⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 75.

³¹⁸⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 150.

³¹⁸⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 153.

³¹⁸⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 304.

Brožovi v Kostelci nestihli pomyslně ani zapustit kořeny a už 31. srpna 1933 dům čp. 215 prodali manželům **Václavovi a Boženě Svobodovým**. Od nich ho pak 22. března 1937 odkoupili **Josef a Marie Chvojkovi**. Oba tady potom žili společně až do smrti – nejprve v prosinci 1958 zemřel v šedesáti čtyřech letech Josef a Marie ho následovala v květnu 1972. Kromě nich tady v domě žila ještě jejich dcera Vlasta se svým manželem Františkem Jirešem a svými dětmi.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 217, Na skále

Tento dům klasicistního původu je zachycen na katastrální mapě z roku 1841 (společně se sousedním čp. 413 jako jedna stavba) ve stávajícím rozsahu, novodobě byl upravován roku 1946, kdy byly instalovány nové stropy.

Dějiny objektu čp. 217 takřka na konci městské zástavby se odvíjejí po 30. říjnu 1818. Tehdy totiž koupil měšťan **Antonín Smutný** z Kostelce od obce pozemek pro vystavění domu za 20 zlatých³¹⁸⁸. Antonín byl synem bývalého místního primasa Jana Václava Smutného a sám zde roku 1801 získal měšťanské právo (původně bydlel v čp. 19 na náměstí a později v čp. 51). Se svou manželkou Marií v této době žil v nedalekém domku čp. 59 v Lázeňské ulici. Krátce po dostavbě se z neznámých příčin rozhodl novostavbu čp. 217 prodat – učinil tak 1. března 1821, kdy ji zakupují místní postarší manželé **Matěj a Barbora Svobodovi**³¹⁸⁹, kteří zde potom dožili – Barbora tady umřela v prosinci 1836 a Matěj jako devadesátiletý kmet v únoru 1850. Již pět let po koupi (přesně 1. února 1826) se rozhodli rozdělit svůj dům mezi své dva syny – jednu polovinu obdržel starší syn **Matěj Svoboda** se svou manželkou Annou a druhou polovinu dostal týž den druhý syn **Jan Svoboda** a jeho manželka Anna³¹⁹⁰. Jan a Anna vlastnili svou polovinu více jak 25 let. Poté, co Jan roku 1850 zemřel, zdědila rozhodnutím okresního soudu z 30. listopadu 1851 jeho polovinu v hodnotě 235 zlatých a 37 krejcarů dcera **Marie, provd. Vysušilová**. Ta se ovšem již u notáře zřekla svého dědictví ve prospěch svého mladšího bratra **Karla Svobody** († 1906)³¹⁹¹. Pro rozrůstající se Karlovu rodinu nejspíš nebyl objekt dostatečně velký, a tak ho 16. února 1860 převedl kupní smlouvou na manžele **Matěje a Kateřinu Granátovy** původem z Kostelce čp. 15 za částku 175 zlatých³¹⁹². Nepodrželi ho ale dlouho – už 7. prosince 1863 jej totiž koupili za 215 zlatých **Josef a Marie Salamánkovi**³¹⁹³, nicméně Granátovi zde dožili (Kateřina zde umírá v březnu 1866 ve věku šedesáti let). Polovinu domu čp. 217 ovšem pronajímali – mj. zde žila i místní zcela nemajetná žebračka Barbora Prosílková (1812-1867), která se nikdy neprovdala.

³¹⁸⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 462 p.v.

³¹⁸⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 193.

³¹⁹⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 36.

³¹⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 1.

³¹⁹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 329.

³¹⁹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 252.

Z jedné poloviny objektu, kde skutečně žili i zemřeli (v letech 1879 a 1899), se krátce nato stal samostatný objekt čp. 413.

10. ledna 1875 koupila dům **Rozálie Pečená**, která ho 29. září 1894 odprodala **Františku Kopeckému**. Ani on se do dějin této stavby nijak výrazně nezapsal a 22. července 1902 ji prodal manželům **Josefu a Barboře Krátkým**. Ti ale nebyli schopni kupní částku řádně splatit, museli si peníze půjčovat a nakonec nebyli ani schopni své dluhy vyrovnat. Z tohoto důvodu jim byla nemovitost úředně zabavena a v červnu 1904 postoupena hlavnímu věřiteli (dlužili mu částku 300 korun) **Josefu Sobkovi** z čp. 193, pocházejícímu ze starého kosteleckého rodu, jehož předkové byli už v 16. století významnými panskými úředníky rodu Smiřických). Když pak Josef v únoru 1905 ve věku pětadesáti let zemřel, zdědil jeho podíl na nemovitosti jeho nezletilý (teprve šestiletý) syn **Alois Sobek** († 1964). Jistě nás nepřekvapí postup Aloisových poručníků, kteří dům čp. 217 prodali už 31. října 1906 novousedlé **Marii Kociánové**, rozené Šustové (1883-1957), která se zde usadila společně se svým manželem Františkem. Postupně se jim tady narodilo pět dětí, jedna z dcer (Libuše) ovšem zemřela ve věku jednoho roku. Když potom dospěl její nejstarší syn **Jaroslav Kocián** (1909-1979), rozhodla se Marie předat jemu i jeho manželce **Albíně Kociánové** (1914-1996) svůj dům, ale vymínila si tady doživotní bydlení. Ještě je potřeba doplnit, že pro obě rodiny byl přeci jen domek čp. 217 malý, takže mladí Kociánovi bydleli zpočátku v podnájmu v kosteleckém domě čp. 10.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí (!) – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 218, Pražská

Vznik domu čp. 218 na Pražské ulici můžeme položit do roku 1829 či krátce po něm. Tohoto roku totiž koupili manželé **Václav a Veronika Kollmanovi** pozemek o rozloze 26 sáhů a vystavěli na něm domek. Když dospěly jejich děti, rozhodli se rozdělit tento objekt mezi ně. Nejprve 9. února 1844 převedli jednu polovinu domu čp. 218 v hodnotě 60 zlatých na dceru **Barboru, provd. Šťastnou**³¹⁹⁴. Druhou polovinu pak darovali 22. srpna 1847 jako svatební dar dceři Anně a jejímu ženichovi **Janu Křivánkovi**, úředníku z Kostelce³¹⁹⁵. Křivánkovi zde nejprve žili téměř 20 let, později se ale vzdali větší bydlení, a tak svou polovinu čp. 218/b převedli kupní smlouvou z 15. února 1866 na **Františka a Marii Kopecké** za tržní částku 170 zlatých³¹⁹⁶. Ti tuto nemovitost ale nekupovali primárně pro sebe – svědčí o tom fakt, že už o tři roky později

³¹⁹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 22.

³¹⁹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 168.

³¹⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 401.

(29. srpna 1869) ji darovali svému synovi a snaše, **Vilémovi a Kateřině Kopeckým**³¹⁹⁷. Vyměnili si tu ovšem doživotní byt a skutečně tu také dožili – František zde skonal v listopadu 1878. Stejně tak zde prožili celý zbytek života i Vilém (zemřel 1926, ovšem poslední roky života strávil v místním špitále čp. 3 pod zámekem) se svou ženou Kateřinou (zemř. 1898).

Po smrti manželky předal Vilém Kopecký dům 30. 6. 1898 své dceři **Františce Hubené** (nar. 1877), 9. 6. 1903 ho koupili manželé **Josef a Kateřina Svobodovi**. 28. 5. 1904 dům prodali manželům **Václavu a Marii Vyhnanovským**, a ti dům prodali 4. 4. 1906 **Václavu Veselému**. 14. a 16. 4. 1909 koupili nemovitost celkem čtyři zájemci a byl mezi ně rozdělen takto - a) **Václavu Kahounovi** na 1/4; b) **Boženě Pivoňkové** na 1/4; c) manželům **Janu a Františce Pivoňkovým** na 1/2. Božena († 1952) se brzy nato stala manželkou Václava Kahouna († 1950). Tito dům prodali 3. 6. 1918 a) **Marii Vildové** na 1/2; b) **Aloisii Kubátové, roz. Kulhavé** na 1/2. Podle matričních zápisů tady skutečně žila Aloisie Kubátová se svým manželem Františkem a se svými dvěma syny. Trhovou smlouvou z 24. 2. 1930 prodali pak dům z neznámých důvodů manželům **Jaroslavu a Marii Seidlovým**, kteří předtím žili v podnájmu v čp. 58.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 219, Ruská

Objekt čp. 219 se secesním průčelím vznikl v rámci postupné zástavby hlavní silnice vedoucí z Pražského předměstí ven z města a byl mezi prvními v této ulici. Byl postaven někdy na počátku 20. let 19. století manžely **Josefem a Apolenou Čejslavými**, majiteli domu čp. 92 v Kostelci. Poté, co Apolena 29. listopadu 1829 zemřela, přiřkl zdejší okresní soud tento dům teprve 30. října 1854 (!) jakožto dědici **Františku Kopeckému**³¹⁹⁸. Ten jej překvapivě neprodal, ale naopak se zde usadil. Uvědomíme-li si, že se František narodil roku 1788, nepřekvapí nás, že 9. března 1864 předal tento objekt v hodnotě 100 zlatých svému synovi **Františkovi Kopeckému**³¹⁹⁹. František Kopecký ml. ho ale obratem ruky (už 19. ledna 1865) prodal za 305 zlatých **Janovi Pickovi** z Kostelce, otce pak přestěhoval do špitálu pod zámekem, kde roku 1867 zemřel³²⁰⁰. Ani Jan Picka ale nevlastnil nemovitost čp. 219 dlouho – zemřel už následujícího roku 20. listopadu 1866, aniž by ovšem zanechal závěť. Otcovský dům v hodnotě 305 zlatých pak tedy zdědil nejstarší syn **Jan Picka**, ovšem musel vyplatit své příbuzné – sestru Barboru Šoufkovou, bratra Josefa, bratrance Antonína Ledvinu a sestřenicí Marii Stránskou³²⁰¹. Snad neměl dostatek financí na jejich

³¹⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 563.

³¹⁹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 190.

³¹⁹⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 266.

³²⁰⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 343.

³²⁰¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 477.

vyplacení nebo mu dům nějakým způsobem nevyhovoval, jisté je, že ho hned 1. srpna 1867 převedl kupní smlouvou na manžele **Jana a Marii Hrdličkovi** za částku 300 zlatých³²⁰². Ti tu pak prožili celý zbytek života a oba zde zemřeli – Jan v prosinci 1873 a vdova Marie v červnu 1883.

Manželé Hrdličkovi 27. 9. 1874 předali nemovitost dceři **Anně Hrdličkové**, která dům 3. 7. 1901 prodala **Josefu Hrdličkovi**. 7. 4. 1902 ho prodal manželům **Aloisi a Aloisii Bergmannovým**. Bergmannovi ale už 28. 6. 1902 dům odprodali manželům **Františku a Marii Štěpinovým** (František zdědil po smrti manželky 28. 10. 1903 i její část). Kupní smlouvou z 14. 12. 1903 přešla ½ nemovitosti na **Marii Šustovou** (od 16. 8. 1906 provd. Štěpinovou). 17. 1. 1907 dům koupili manželé **Josef a Františka Nádeníkovi** (po smrti manželky zdědil Josef 8. 6. 1926 její část). 13. 3. 1926 prodal Josef Nádeník dům **Marii Pokorné**. Marie se během svého života velmi zadlužila a nebyla schopna své dluhy splácet, proto byla na její dům uvalena exekuce a ve veřejné dražbě byl 21. 1. 1936 **Josefu Živcovi** (dluh záložně 550 Kč, dluh Finanční správě 1182 Kč a u JUDr. J. Novotného 78 Kč aj. Živcovi dlužila 5000 Kč). Trhovou smlouvou ze 4. 4. 1946 pak Josef Živec prodal polovinu domu **Jaroslavu Neprašovi** a druhou polovinu **Františku Vicherovi**. Jaroslav tady žil až do konce života, zemřel však předčasně už v třiceti čtyřech letech v červenci 1954. František Vichera dožil v čp. 644, kde roku 1983 také zemřel.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem dva lidé.

- čp. 220, Lipanská

Dům čp. 220 je klasicistního původu, zakreslený na katastru z roku 1841 už ve stávajícím rozsahu. Roku 1865 ovšem vyhořel a následně byl od základů celý přestavěn³²⁰³. Postaven byl někdy v rozmezí let 1823-1824 místním hrnčířským mistrem **Janem Hanilcem**, který se do Kostelce přistěhoval z Vyšerovic, a jeho ženou Annou. V lednu 1825 se jim tady už narodily dvě děti, dvojčata Anna a Rozálie. Oba manželé zde pak žili až do své smrti, Anna zemřela v srpnu 1855 a Jan ji následoval v dubnu 1857 ve věku sedmašedesáti let. V rámci dědického řízení rozhodnutím okresního soudu zdědil 11. dubna 1856 tento domek v hodnotě 480 zlatých 30 krejcarů jejich pozůstalý syn **František Hanilec**, povoláním kamnář³²⁰⁴. O rok později se pak František oženil a své manželce **Terezii roz. Smutné** daroval 14. září 1857 jako svatební dar polovinu domu. Oba zde pak prožili víceméně zbytek života. František tady zemřel v listopadu 1893 a vdova Terezie zde ještě několik let hospodařila sama, ale nakonec se snad pro vysoký věk přestěhovala do čp. 118, kde také v září 1900 umírá. Zajímavé je, že Terezie sice zemřela roku 1900, ale teprve v červnu 1905 byl dům zapsán do pozemkové knihy jako dědictví manželům

³²⁰² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 480.

³²⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

³²⁰⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 267 et SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 95.

Prokopovi a Boženě Urbanovým, jinak nejmladší dceři Hanilcových a jejímu manželovi. Vedle nich tady ovšem žil i syn František Pačes se svoji manželkou Emerencií a jejich dětmi. Manželé Urbanovi se ovšem během svého života značně zadlužili a postupně nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec jim byl úředně zabaven a postoupen 30. dubna 1907 jejich hlavnímu věřiteli **Prvnímu pražskému měšťanskému pivovaru** (dlužili mu celkem 6378 Korun). Ten neměl pochopitelně o nemovitost zájem, a tak ji 24. srpna 1908 prodal **Františku Frycovi**. František až doposud žil se svou manželkou a sedmi dětmi v Kostelci jako podnájemník v několika domech – naposledy v čp. 111. Příliš štěstí mu ovšem dům nepřinesl, neboť během 1. světové války byl povolán do armády a v boji zabit. Jeho pozůstali zde sice žili i po válce, ještě ve dvacátých letech, ale nakonec prodali objekt čp. 220 na zadních Poustkách **Eleonoře Greiffeneggové** a většina z jeho dětí se v dospělosti odstěhovala z Kostelce. Eleonora tady ale nebydlela, a místo toho pronajímala dům chudším rodinám – např. Brachovcovým, Hofmanovým nebo Šlechtovým. Nakonec dům 1. července 1940 prodala jistě **Marii Todlové**. Po 2. světové válce byla podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. 5. 1945 (o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů) uvalena na dům **Národní správa**, ovšem neznáme žádné bližší okolnosti a příčiny zabavení domu. Jisté je, že usnesením z 18. června 1947 byla národní správa zrušena a dům byl formálně navrácen původní majitelce. Po její smrti přešel pak 9. dubna 1958 na **Julii Todlovou**. Už 19. ledna 1960 byl ale tento objekt podle rozsudku lidového soudu v Českém Brodě znárodněn a oficiálně se zdejším vlastníkem stává **MNV v Kostelci nad Černými lesy**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 221, Tucharazská

Tento objekt je na katastrální mapě v roce 1841 zachycen už ve stávajícím rozsahu, pouze roku 1960 nahradili majitelé dvě průčelní okna do ulice jedním širokým.

Dům čp. 221 v Kostelci nad Černými lesy postavili kolem roku 1823 manželé **František a Marie Růžičkovi** z Kostelce na pozemku o rozloze 86 sáhů, který koupili od Františkova bratra Ignáce Růžičky z čp. 225. Velice záhy ho ale z neznámých důvodů prodali – 19. března 1826 jej koupil za 180 zlatých dosavadní podnájemník **Vincenc Samilík**³²⁰⁵. Neznámou smlouvou neznámo kdy přešel tento objekt do držení manželů **Josefa a Kateřiny Erbenových**, kteří jej 29. dubna 1841 prodali za částku 360 zlatých **Josefu a Kateřině Stibůrkovým**³²⁰⁶. Prožili tady pak celý zbytek života – Kateřina zde zemřela v září 1867 ve věku sedmapadesáti let a Josef ji

³²⁰⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 41.

³²⁰⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č.12, fol. 104.

následoval v únoru 1869 ve svých šedesáti pěti letech. 24. září 1876 koupila dům čp. 221 **Barbora Poláková**, která se sem přestěhovala s celou svojí rodinou. Později zde žil zároveň i její syn František (1862-1933) se svou manželkou Annou (1863-1946), roz. Jirsovou. Těm se tady do roku 1906 narodilo celkem devět dětí, ačkoliv čtyři z nich zemřely brzy po porodu. A právě své snaše **Anně Polákové** Barbora 27. prosince 1900 dům čp. 221 prodala. Těsně před svou smrtí ještě Anna převedla tento dům na svého zetě **Františka Bílka**, manžela své dcery Jiřiny (1906-1951). František tady po předčasné smrti své manželky žil ještě osm let, nicméně 23. října 1959 svůj dům prodal **Jaroslavu a Marii Fliegelovým** z čp. 134 a odstěhoval se do Jablonného v Podještědí, kde roku 1986 ve svých třiaosmdesáti letech i umírá. Fliegelovi se později přestěhovali do novostavby čp. 833, kde také dožili (Jaroslav zemřel v listopadu 1979).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí z rodiny majitele.

- čp. 222, Lipanská

Ve svém jádru klasicistní domek čp. 222 na zadních Poustkách byl postaven jako novostavba roku 1824. Postavili ho mladí manželé **František a Barbora Kaplanovi**, původně podnájemníci z nedalekého domu čp. 175. Roku 1826 se jim tady pak narodil syn František. Oba tady pak hospodařili víceméně až do své smrti. Nejprve zemřela v lednu 1847 Barbora a v následném dědickém řízení připadla její polovina domu v ceně 100 zlatých právě na pozůstalého syna **Františka Kaplana**. Druhou polovinu mu pak odprodal jeho otec 18. ledna 1853 také za 100 zlatých, ovšem vymínil si zde doživotní bydlení³²⁰⁷. I přesto ale ještě za jeho života prodal tento objekt jeho syn s manželkou Marií 19. září 1864 za 365 zlatých **Václavu a Alžbětě Petržilkovým** a František pak umírá už následujícího roku v čp. 220³²⁰⁸. Již o rok později, přesně 14. října 1865, dům ale do základů vyhořel – poněvadž se tento rok jednalo už o několikátý požár ve městě, dospělo se k obecnému mínění, že za požárem stál nějaký žhář³²⁰⁹. Petržilkovi domek velmi rychle opravili³²¹⁰, ovšem nakonec ho 7. ledna 1866 vyměnili s manželi **Karlem a Marií Lubinovými** za jejich dům čp. 204 a ještě získali doplatek 151 zlatých³²¹¹. Lubinovi tady pak žili až do konce života – Karel umírá v únoru 1876 ve věku čtyřiceti čtyř let a Marie ho následovala v září 1897. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé z rodiny majitele.

³²⁰⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 56.

³²⁰⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 312.

³²⁰⁹ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 209.

³²¹⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 127 (1850-1878).

³²¹¹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 393.

- čp. 223, Tuchorazská

Tento objekt je ve své východní části přízemí klasicistního původu, na západě byl přistavěn ve 20. letech 20. století a novodobě pak zvýšen o jedno patro.

Dům čp. 223 byl postaven stejně jako nedaleký dům čp. 221 na stavební parcele o rozloze 86 sáhů koupené od Ignáce (Hynka) Růžičky. Koupil ji 31. července 1824 **Josef Vondráček** za 30 zlatých a postavil na ni tento objekt³²¹². Josef zde bydlel více jak čtyřicet let. Teprve pro sešlost věku jej 31. července 1864 předal do držení svému synovi **Václavovi Vondráčkovi** a jeho manželce Marii, rozené Navrátilové³²¹³. Jejich společné manželství bohužel netrvalo dlouho, poněvadž Marie zemřela ve věku třiaadvaceti let už v září 1866. Václav († 1906) se následně podruhé oženil a svou druhou ženu, také **Marii Vondráčkovou**, učinil 20. listopadu 1867, zdejší spolumajitelkou, ale konec života prožili v domku čp. 4 pod zámeckými valy. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem sedm lidí.

- čp. 224, Poustka

Dobu vzniku klasicistního domu čp. 224 můžeme bezpečně datovat do roku 1824. 28. února tohoto roku totiž prodali manželé Václav a Veronika Duškovi **Václavovi a Dorotě Lukešovým** kus pozemku pro vystavění domu za částku 70 zlatých³²¹⁴ a už v dubnu téhož roku se v tomto stavení narodil jejich syn František. Když Václav o dvacet let později zemřel, rozhodla se vdova Dorota Lukešová prodat tento objekt za 240 zlatých zedníkovi **Jakubu** († 1873) a **Marii** († 1908) **Pačesovým** z Kostelce – stalo se tak 30. července 1846³²¹⁵. Minimálně ve 40. letech 19. století už měl také dnešní podobu. Po smrti svého prvního manžela se Marie Pačesová následně podruhé provdala za **Aloise Bártu** († 1905) z Jevan. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlely ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 225, Tuchorazská

Na katastrální mapě z roku 1841 je dům čp. 225 zachycen už ve stávajícím rozsahu, pouze roku 1950 byly provedeny adaptace týkající se úpravy vnitřní dispozice a byly vytvořeny nové okenní a dveřní otvory.

Tento objekt v Tuchorazské ulici postavil na přelomu let 1824/1825 místní měšťan **Ignác (Hynek) Růžička**, který vlastnil původní pole na tomto místě. Od tohoto pole pak postupně na

³²¹² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8, fol. 4 p.v.

³²¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 308.

³²¹⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 27.

³²¹⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 50.

počátku 20. let odprodával jednotlivé části, na kterých vyrostly domy čp. 221-229. I tento dům byl určen na další prodej. Už 28. ledna 1826, tedy hned po vystavění, ho prodal za 138 zlatých **Janu a Dorotě Novotným**³²¹⁶. Byl to ale jen spekulativní kup, poněvadž hned 30. ledna 1826 koupila dům čp. 225 od Novotných **Anna Nováková**, roz. Paceltová za 174 zlatých³²¹⁷. Dalšími vlastníky tohoto objektu byli **Jakub a Kateřina Pečenkovi**, kteří jej koupili od Anny za 260 zlatých³²¹⁸. Také oni tady žili až do konce života. Když se jejich dcera Kateřina provdala za truhlářského mistra **Františka Hnáta**, darovali jim Pečenkovi domek v hodnotě 128 zlatých jako svatební dar³²¹⁹ a od nich jej nakonec 11. listopadu 1836 získali **Antonín a Kateřina Poněšičti**³²²⁰, kteří jej snad přestavěli a zvýšili tak jeho hodnotu. Na stará kolena se z neznámých důvodů rozhodli dům čp. 225 prodat, což udělali 29. května 1863, kdy se tu zakoupil novousedlý **František Novák** († 1871) se svou rodinou³²²¹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 226, Tuchorazská

Tento objekt je zakreslen na katastrální mapě v roce 1841 v rozsahu své dnešní východní části, přestavěn a prodloužen směrem na západ byl ve druhé polovině 19. století, do roku 1873 a opět přistavěn na západě někdy mezi lety 1873 a 1929. Z původního stavení se nejspíš zachovalo částečně obvodové zdivo domu v jeho východní části.

S domem čp. 226 se v pozemkových knihách poprvé setkáváme, ač byl vystavěn roku 1825, až 19. května 1836. Tehdy totiž sepsala jeho majitelka **Anna Procházková** svou závěť, ve které jej odkázala svým sirotkům a za jejich poručníka ustanovila místního měšťana Josefa Chmelíka. Když Anna zanedlouho zemřela, prodal 22. srpna 1838 Josef Chmelík tento dům za 300 zlatých **Hynkovi (Ignáci) Jáskovi**³²²². Nevíme, zda zde Hynek vůbec bydlel, nebo zda dům jen pronajímal. Vlastnil ho 18 let, 17. prosince 1856 ale převedl celý objekt kupní smlouvou na **Jana Holuba** z Kostelce za tržní cenu 320 zlatých³²²³, který ho přestavěl a prodloužil směrem na západ. Poté se bohužel majitelé nemovitosti střídali v rychlém sledu za sebou. Nejprve 9. února 1858 prodal Jan Holub dům **Josefu a Marii Kolomazníkovým** za 490 zlatých³²²⁴. Podrželi ho ovšem jen pět let - 9. března 1863 koupili objekt čp. 226 místní manželé **Jan a Anna Veselí** za 555

³²¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 33.

³²¹⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 35.

³²¹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 54.

³²¹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 11.

³²²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 184.

³²²¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 216.

³²²² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 96.

³²²³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 280.

³²²⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 85.

zlatých³²²⁵. Byl to ale jen spekulativní kup, poněvadž již 13. června 1863 ho prodali za sumu 590 zlatých **Františku a Alžbětě Čížimským**³²²⁶. Alžběta ale už o měsíc později zemřela (ve věku 40 let), a tak František 14. července 1867 prodal tento dům jistě **Anně Holubové** za vcelku vysokou částku 1450 zlatých³²²⁷. Anna se sem přestěhovala i se svým manželem Václavem a rok 1873 zde náhle umírá, asi následkem porodu. Na základě právního přírknutí poté zdědil její majetek i s domem v hodnotě 383 zlatých její příbuzný, padesátiletý **Aleš Schmitt** z Kartouz³²²⁸ (zemřel v Kostelci čp. 121 roku 1905) – ten ale neměl rozhodně v úmyslu se sem přestěhovat, a tak ještě téhož roku zděděnou nemovitost prodává. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 227, Příční

Počátek domu čp. 227 na samém okraji historického centra města spadá do roku 1826, kdy ho vystavěl místní občan **František Růžička**. Jako novostavba byl odhadnut na 100 zlatých³²²⁹. Krátce nato (roku 1828) ovšem zemřela jeho manželka Marie a František Růžička prodal 7. prosince 1829 polovinu své novostavby za 100 zlatých manželům **Josefu a Rozárii Neumannovým**³²³⁰. Nedrželi ho ale dlouho – už 2. ledna 1830 převedli kupní smlouvou svou část za 110 zlatých na manžele **Františka a Alžbětu Červené** z Kozojed³²³¹.

Druhou menší polovinu domu čp. 227 prodal František Růžička 17. prosince 1830 vdově **Anně Holubové** za částku 125 zlatých³²³². O několik let později Anna zemřela a domek v dědictví připadl jejímu synovi Josefu Holubovi, který ho ale obratem ruky prodal 14. května 1836 místnímu občanu **Antonínu Šámalovi** za 145 zlatých³²³³. Byl to asi jen spekulativní kup, protože již 15. června 1836 kupují tuto polovinu objektu čp. 227 **Jan a Kateřina Šlechtovi** ze Stránčic za sumu 145 zlatých³²³⁴. Jak uvidíme, na této části domu se majitelé střídali ve velmi rychlém sledu. Šlechtovi ji prodali ani ne po roce (1. dubna 1837) za 120 zlatých manželům **Matěji a Anně Zárubovým**³²³⁵. Dalšími majiteli této nemovitosti se 21. března 1840 stali postarší manželé **Václav a Anna Kozelkovi**, kteří ji koupili od Zárubů za odhadní cenu 287 zlatých a 12 krejcarů³²³⁶. Už 1. září 1842 ale Václav Kozelka umírá a tuto část domu v ceně 160 zlatých 30

³²²⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 178.

³²²⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 222.

³²²⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 549.

³²²⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 343.

³²²⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 43.

³²³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 177.

³²³¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 191.

³²³² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 28.

³²³³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 44.

³²³⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 51.

³²³⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 68.

³²³⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 29.

krejcarů po něm zdědil jeho syn **Václav Kozelka**³²³⁷. Ten nakonec dům 26. prosince 1852 prodal manželům **Františku a Anně** († 1892) **Kašovým** a přestěhoval se do domku čp. 154.

Roku 1921 došlo k přestavbě chléva v západní části domu a k výměně západní obvodové zdi objektu. Roku 1963 vyměnili majitelé dvě okna do ulice a dvě okna ve východním průčelí nahradili jedním širokým. Původní klasicistní zdivo se dodnes zachovalo jen v části obvodového zdiva a ve sklepě.

- čp. 228, Příční

Tento přízemní dům v Tuchorazské ulici postavil roku 1826 místní měšťan **Ignác (Hynek) Růžička**, který vlastnil původní pole na tomto místě. Od tohoto pole pak postupně na počátku 20. let odprodával jednotlivé části, na kterých vyrostly domy čp. 221-229, v domě čp. 228 se ale usadil trvale. Teprve takřka ve svých 60 letech se ho rozhodl prodat – prodal jej 8. února 1853 za 280 zlatých manželům **Janu a Anně Trnkovým** a sám se pak přestěhoval do čp. 64³²³⁸. Snad to byl z jejich strany jen spekulativní kup, nevíme, ale jisté je, že už 1. července 1853 koupili dům čp. 228 **Václav a Marie Čechákovi** za 280 zlatých³²³⁹. Snad se jim zdál domek příliš malý a vyhlédli si nedaleký objekt čp. 135. 30. března 1855 pak vyměnili s jeho majiteli **Václavem a Annou Svobodovými** oba objekty³²⁴⁰. Podrželi ho ovšem jen šest let. 16. září 1861 převedli tento dům kupní smlouvou na postarší **Václava a Marii Navrátilovi** za cenu 255 zlatých víceméně na dožití (František zemřel už o dva roky později)³²⁴¹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí z rodiny majitele.

- čp. 229, Tuchorazská

Tento objekt mezi jinými kosteleckými domy vyniká tím, že je v něm dodnes zachovaný prostor původní černé kuchyně, i když v době jeho stavby byl v Kostelci vznik černé kuchyně již přežitkem. Čp. 229 je klasicistního původu, novodobě byl adaptován, na katastrální mapě z roku 1841 je zachycen už ve stávajícím rozsahu. Roku 1961 bylo vybouráno okno v severním průčelí a přemístěny jedny vnitřní dveře.

Stejně jako řada sousedních domů, byl i objekt čp. 229 postaven na pozemku původně patřícímu Ignáci Růžičkovi z čp. 228. Od něho totiž 18. května 1829 koupili **František a Anna**

³²³⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 224.

³²³⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 96.

³²³⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 104.

³²⁴⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 117.

³²⁴¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 607.

Chocholovi za 32 zlaté kus místa o velikosti 86 sáhů, aby zde vystavěli dům³²⁴². Dalším majitelem domu se stala tehdy osmadvacetiletá **Kateřina Assmanová** z Kostelce, která koupila dům už 28. ledna 1836 od Apoleny Chocholové za 220 zlatých³²⁴³. Žila zde až do smrti. Zemřela roku 1859 a podle rozhodnutí okresního soudu z 3. října se stala její univerzální dědičkou sestra **Marie Růžičková, provd. Nikodýmová**³²⁴⁴, která tu žila se svou rodinou už před tímto datem. Po smrti manžela Františka v říjnu 1870 zde ještě nějakou dobu hospodařila sama, ovšem nakonec dům 24. září 1873 prodala **Františku a Barboře Radovým** a odstěhovala se z města. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí z rodiny majitele.

- čp. 230, Lázeňská

Domek čp. 230 v Lázeňské ulici je také až klasicistního původu. Začali ho stavět roku 1829 místní postarší manželé **František a Magdalena Šámalovi** z nedalekého stavení čp. 61 a už v listopadu 1829 se jim tu narodila dcera Barbora. Vystavěli jí na zahradě, kterou získala Magdalena (roz. Pospíšilová) od svého nevlastního otce Antonína Kutnera, zatímco její bratr od něho získal právě objekt čp. 61³²⁴⁵. Oba tu také dožili. Po smrti manžela se vdova Magdalena rozhodla domek v celkové hodnotě 280 zlatých převést na svého syna **Antonína Šámala** (1818-1891) - učinila tak 15. června 1842³²⁴⁶ a zemřela zde na výminku v prosinci 1874. Když pak zestárl i Antonín, daroval také se svou ženou Annou 4. února 1870 svůj dům synovi a snaše, **Janu a Františce Šámalovým**³²⁴⁷. Jan ale zemřel předčasně ve věku třiceti tři let brzy nato v dubnu 1877. Po roce 1929 byl dům výrazně stavebně upravován. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtrnáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 231, Kutnohorská

Dům čp. 231 v Kutnohorské ulici je první z novodobější zástavby této komunikace (do této doby zde stály pouze domy čp. 26, 27 a 28). Postaven byl velmi skromně ve druhé polovině 20. let 19. století méně majetnými manželé **Josefem a Apolenou Salamánkovými**. Velice záhy (snad ještě před dokončením stavby) ale oba manželé umírají a dům zdědí jejich nezletilí sirotci Václav, Matěj, Antonín, Josef, Anna a Barbora, kteří ho v zastoupení své sestry Barbory prodali

³²⁴² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10, fol. 46.

³²⁴³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 44.

³²⁴⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 64.

³²⁴⁵ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 38.

³²⁴⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 207.

³²⁴⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 602.

31. prosince 1827 **Josefu a Barboře Hallerovým** za pouhých 72 zlatých (!)³²⁴⁸. Žili zde takřka třicet let. 23. května 1856 zemřel Josef a po jeho smrti zde nejprve hospodařila vdova Barbora Hallerová. Ta nakonec 27. ledna 1863 prodala celý dům za 163 zlaté manželům **Františku a Marii Bartošovým** z čp. 56, původem ale z Přehvozdí³²⁴⁹. Oba tu pak žili až do konce života – nejprve zemřel František v dubnu 1891 a Marie pak v září 1896. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 232, Ruská

Objekt čp. 232 patří vůbec k nejstarším v této ulici. Byl postaven na přelomu 20. a 30. let 19. století manžely **Janem a Barborou Mickovými** z Kostelce. Když se zanedlouho oženil jejich syn **Václav Micka**, rozhodli se jemu i celé mladé rodině předat dům v celkové hodnotě 245 zlatých do užívání, učinili tak 23. června 1835 a vymínili si zde doživotní výmínek³²⁵⁰. Po smrti otce prodal Václav jednu polovinu svého domu za 120 zlatých **Janovi a Barboře Chmelíkovým** z Kostelce čp. 122³²⁵¹. Později, 9. září 1846, převedli manželé Chmelíkovi svou polovinu objektu kupní smlouvou na **Jakuba a Barboru Janáčkovi** z Bylan za trhovou cenu 425 zlatých³²⁵². Výše kupní částky by mohla nasvědčovat tomu, že Janáčkovi provedli na domě nějaké větší stavební úpravy. Posledními majiteli před rokem 1848 byli **Matěj a Anna Charvátovi**, kterým prodali objekt Janáčkovi už 27. září 1847 za 428 zlatých³²⁵³. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

Druhá část objektu, která zůstala v držení Václava Micky pak roku 1841 dostala své vlastní číslo popisné a stal se z ní samostatný dům čp. 265.

- čp. 233, Zahradní

Staviteli a prvními majiteli tohoto domu, postaveného roku 1828 nebo krátce potom, byli manželé **Václav a Dorota Svobodovi** z černokosteleckých Poustek čp. 183³²⁵⁴. Žili zde přes dvacet let. Po narození posledního dítěte se ale rozhodli celý objekt prodat. Převedli ho kupní smlouvou z 24. dubna 1849 na **Josefa a Veroniku Horálkovi** ze Lhotek za trhovou cenu 838 zlatých, která svědčí o výstavnosti domu³²⁵⁵. Oba manželé ale velice záhy krátce po sobě zemřeli. Rozhodnutím

³²⁴⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9, fol. 98.

³²⁴⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 168.

³²⁵⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 25.

³²⁵¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 82.

³²⁵² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 39.

³²⁵³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 10.

³²⁵⁴ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 240.

³²⁵⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 284.

okresního soudu v Kostelci z 18. ledna 1851 připadl objekt čp. 233 i se vším zařízením v hodnotě 838 zlatých nezletilému sirotku **Janu Horálkovi**³²⁵⁶. Ten ho ale po dosažení plnoletosti prodal 5. prosince 1863 za 900 zlatých **Františku a Anně Plesnivým** z Kostelce³²⁵⁷, kteří dům přestavěli a prodloužili směrem na severozápad. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 234, U studánky

Dům čp. 234 nedaleko Jánského náměstí byl postaven na samém počátku 30. let 19. století místním měšťanem **Janem Baumgartnerem**, který zde žil až do své smrti 18. dubna 1849. V dědictví po něm připadl 30. listopadu 1851 tento otcovský dům v hodnotě 439 zlatých 30 krejcarů synovi **Aloisi Baumgartnerovi**³²⁵⁸. Ten se zde nejprve usadil a žil zde se svou rodinou. Později, 16. srpna 1864, ale dům prodal manželům **Gothardu a Marii Kratochvilovým** za značnou cenu 2000 zlatých³²⁵⁹ a sám se pak odstěhoval i s celou rodinou pryč z Kostelce – s tímto odchodem odešel z historie našeho města poslední zde žijící příslušník rodu Baumgartnerů, který byl v Kostelci usdlý už od druhé poloviny 17. století. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 238, Pražská

Původně klasicistní objekt z první poloviny 19. století byl novodobě adaptován. Roku 1925 byly směrem do ulice zřízeny dva výkladce vlevo od hlavního vstupu místo dvou oken, roku 1926 pak majitelé dostavěli levé dvorní křídlo, roku 1940 znovu upravovali okna do ulice. Následně roku 1941 bylo zvýšeno levé dvorní křídla o první patro a konečně roku 1957 došlo k opětovné výměně dvou výkladců vlevo od hlavního vstupu za okna.

Dům čp. 238 byl postaven na pozemku původně patřícímu obci. 15. září 1834 koupil od města tento pozemek **František Synáček** z Kostelce za 36 zlatých a následně na něm vystavěl dům³²⁶⁰. Neznáme přesně důvod, proč se později rozhodl prodat ho – 7. května 1845 jej převedl kupní smlouvou na **Františka Hockeho** z Rataj za trhovou cenu 400 zlatých; zarážející na to všem ale je, že zde i nadále se svou rodinou bydlel! František s největší pravděpodobností provedl na domě nějaké rozsáhlejší stavební úpravy. Svědčí o tom i výše kupní ceny, za kterou prodal 24. května

³²⁵⁶ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 284.

³²⁵⁷ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 259.

³²⁵⁸ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 21.

³²⁵⁹ SOKA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 307.

³²⁶⁰ SOKA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 10.

1848 tento objekt manželům **Antonínu a Marii Sojkovým** z Janovic – 1120 zlatých³²⁶¹. Ti ovšem neměli v úmyslu přestěhovat se sem, a tak už 10. března 1849 prodali dům čp. 238 za 1000 zlatých **Janovi a Marii Baštovým** z Třebohostic³²⁶². Z neznámých důvodů ovšem Baštovi dům prodali už 10. července 1854 manželům, malotickému kováři **Václavu a Johaně Pospíšilovým** a zemřeli v Kostelci krátce po sobě už v lednu a červnu 1855. Oba tu pak žili až do konce života – Václav skonal v srpnu 1898 a Johana ho následovala v květnu 1899. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šestnáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 240, Pražská

Stavitelem a zároveň i prvním majitelem domu čp. 240 byl černokostelecký občan **Jan Synáček**, mj. i nájemník sousedního domu čp. 239, který jej vystavěl na přelomu let 1834/1835 (původní podobu si stavba uchovala víceméně až doposud, pouze na začátku 20. století byla mírně přestavěna a opatřena novou omítkou) – 5. května 1834 totiž koupil od knížete Lichtenštejna stavební parcelu o velikosti 144 sáhů čtverečních za 103 zlaté³²⁶³. Žil zde až do svých padesátých let. Později se ale i s manželkou Barborou přestěhoval do menšího objektu čp. 295 a 27. září 1852 prodal tento dům za 600 zlatých **Václavu a Anně Ptáčkovým** z Kostelce³²⁶⁴. Ptáčkoví dům vlastnili jedenáct let. 24. března 1863 ho z neznámých důvodů převedli kupní smlouvou na **Abrahama a Františku Reinerovi**, patrně židy, za cenu 690 zlatých³²⁶⁵. Po smrti manžela zde nejprve Františka hospodařila sama, ale nakonec celý dům prodala 9. června 1871 za relativně vysokou částku 1125 zlatých (!) vdově **Kateřině Sudíkové**. V tržové smlouvě bylo tehdy poznamenáno, že zdejší majitelé mají právo volného průchodu i průjezdu přes dvorky domů čp. 260 a 195 (toto věcné břemeno bylo zrušeno v červnu 1892)³²⁶⁶. Kateřina zemřela v Kostelci v červenci 1890 ve věku jedenaosmdesáti let. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem osm lidí z rodiny majitele.

- čp. 241, Poustka

Na katastrální mapě z roku 1841 je domek čp. 241 zachycen už víceméně v dnešních rozměrech. Dnešní obvodové zdívo zřejmě pochází už z původního klasicistního objektu, jinak byl

³²⁶¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 119.

³²⁶² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 199.

³²⁶³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11, fol. 37 p.v.

³²⁶⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 36.

³²⁶⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 192.

³²⁶⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 185.

dům novodobě přestavován a upravován. Roku 1953 byly provedeny opravy stropu, podepřeného provizorně sloupky a vyměněno jedno okno. Další stavební úpravy pocházejí z roku 1970.

Tento dům v ulici „Poustka“ postavili krátce po roce 1835 manželé **František a Marie Tůmovi** ze starého kosteleckého rodu z čp. 167. Později zde s nimi žil i jejich dospělý syn Jan se svou rodinou, a právě snad prostorová omezenost domu vedla manžele Tůmovi k tomu, aby 4. dubna 1859 prodali dům čp. 241 za 309 zlatých a 75 krejcarů přistěhovalým **Václavu a Marii Zemanovým**³²⁶⁷. Oba zde prožili takřka celý zbytek života – nejprve Marie v prosinci 1874 a poté i Václav v srpnu 1886. Ještě před smrtí ale převedli dům v ceně 320 zlatých na svého syna a snachu, **Jana a Marii Zemanovi**³²⁶⁸. Po Janově smrti v listopadu 1889 připadl domek jeho pozůstalé dceři **Anně Navrátilové** († 1949). Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 242, Zahradní

Tento objekt je ve svém křídle orientovaném směrem západ - východ je už klasicistního původu a je to vlastně původní stavba z poloviny 19. století. Druhé křídlo bylo postaveno před rokem 1873, následně byl roku 1893 zastřešen průjezd a roku 1964 zřízena koupelna a WC v chodbě.

Dům čp. 242 si vystavěli manželé **Antonín a Anna Kosinovi** původem z Kostelce na přelomu let 1835/1836. Žili zde pak takřka až do smrti. Protože podle všeho neměli vlastní děti, prodali ve stáří, přesně 24. května 1854, svůj dům za 700 zlatých **Františku a Anně Kopecským**³²⁶⁹, kteří jej významně přestavěli a rozšířili. Kosinovi si zde nicméně vyměnili doživotní bydlení a také zde dožili (Antonín zemřel roku 1856 a Anna v lednu 1870). Nejspíš po smrti manžela předala vdova Anna dům 20. srpna 1880 svému synovi a snaše, **Matěji a Marii Kopeckým**, nicméně značně zadlužený a hrozila mu exekuce a veřejná dražba. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem deset lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 243, Lázeňská

Tento dům je na katastrálních mapách z let 1841 a 1873 je zakreslen tak, že jeho jihozápadní nároží je pravouhle vykrojeno z obdélníkového půdorysu, což neodpovídá současnému stavu,

³²⁶⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 475.

³²⁶⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 193.

³²⁶⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 160.

neboť tato část byla později zastavěna a stavba novodobě upravována. Roku 1939 provedli majitelé novou fasádu, zvětšili okna a ve východním průčelí zřídili místo dvou oken jedno široké.

Objekt čp. 243 v Lázeňské ulici byl postaven krátce po roce 1834 manžely **Jakubem a Annou Olmerovými** z Kostelce. 10. září 1834 totiž tito dva dostali jako svatební dar od nevěstiniých rodičů, Jana a Barbory Novotných z čp. 60, pozemek o velikosti 75 sáhů čtverečních³²⁷⁰. Ještě jako novostavbu ho Olmerovi 7. července 1840 prodali za 528 zlatých **Janovi a Marii Tučkovým**³²⁷¹. Kupní částka svědčí o určité výstavnosti objektu. Snad už tehdy měli Tučkovi vyhlédnutého kupce pro svůj dům, protože obratem ruky - 31. října 1840 – ho prodali **Jiřímu a Marii Petrakovým** za sumu 540 zlatých³²⁷². Jiří Petrák ovšem záhy umírá († 28.10. 1842), a tak se dědici rozhodli prodat dům čp. 243 za 600 zlatých **Václavu Košekovi**. Patříčný zápis o prodeji byl ale do pozemkových knih učiněn až 14. prosince 1851³²⁷³. Ještě před tím, 1. června 1851, koupili od něho tento dům manželé **Josef a Kateřina Černí** za částku 440 zlatých³²⁷⁴. Objekt ovšem podrželi pouze do 4. srpna 1853, kdy jej převedli kupní smlouvou na zedníka **Josefa a Annu Belzovi** z Kostelce za 757 zlatých (!)³²⁷⁵. Posledními majiteli před rokem 1870 byla **Alžběta Hájková**, která dům zakoupila od Belzových za částku 580 zlatých 25. července 1869³²⁷⁶. Belzovi se pak přestěhovali do výstavnějšího objektu čp. 250, kde také dožili (Josef zemřel roku 1881 v osmašedesáti letech). Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili na stálo dva lidé.

- čp. 244, Lipanská

Staviteli tohoto klasicistního domu byli kolem roku 1838 manželé **Josef a Kateřina Jindrákovi**, původně majitelé objektu čp. 176 a je třeba poznamenat, že stavba čp. 244 má dodnes víceméně stejný půdorys i uspořádání, jako v době manželů Jindrákových. Jistě tehdy ale netušili, že o dům v budoucnu přijdou. Jindrákovi se totiž dostali do finančních problémů a nebyli sto svůj dluh splatit. Na tento dům byla tudíž uvalena exekuce a ve veřejné dražbě ho 18. února 1853 koupil **Alois Boháček** z Kostelce, který se sem ale nepřestěhoval a dům místo toho pronajímal původním majitelům (oba zde také zemřeli – Josef v lednu 1851). Po předčasné smrti své první ženy Alžběty (ve věku 26 let) se Alois znovu oženil a se svou novou manželkou Barborou objekt 28. července 1858 prodali jistě **Antonii Kučerové** za 540 zlatých³²⁷⁷. O ní ale nevíme nic bližšího.

³²⁷⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 48.

³²⁷¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 23.

³²⁷² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 25.

³²⁷³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 7.

³²⁷⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 44.

³²⁷⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 116.

³²⁷⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 55.

³²⁷⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 153.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé z rodiny majitele.

- čp. 245, Jánské náměstí

18. února 1838 koupil černokostelecký občan **Jan Kollman** kus zahrady Jana Kochwassera za 115 zlatých a následně na ní vystavěl dům čp. 245³²⁷⁸. Tak tedy začínají jeho dějiny. Jeho první vlastník jej ale podržel pouze necelé dva roky. Už 6. ledna 1840 prodal celou stavbu za 360 zlatých **Janovi a Magdaleně Javůrkovým**³²⁷⁹. Dům vlastnili rovných deset let, ale nebydleli v něm. Místo toho jej pronajímali chudším rodinám – Jandejským, Kratochvílovým, Kašovým, Šimáčkovým a dalším. Nakonec ho 12. října 1850 prodali za vysokou tržní částku 1300 zlatých (!) **Jakubu a Evě Krausovým**³²⁸⁰. Nežili zde ovšem dlouho – už 19. února 1852 převedli dům čp. 245 kupní smlouvou na manžele **Hynka a Annu Jelínkovi** za částku 800 zlatých³²⁸¹. Ještě téhož roku ale Hynek (Ignác) Jelínek ve věku třiceti pěti let zemřel a Anna se znovu provdala za **Jana Nováka** z Kostelce. Svého nového manžela pak učinila spolumajitelem tohoto objektu v celkové hodnotě 300 zlatých³²⁸². Ani Anna se ovšem nedožila vysokého věku a skonala ve stáří osmatřiceti let v červnu 1864 a Jan se následně znovu oženil. Sám zde umírá 22. dubna 1872 ještě před dosažením padesátého roku života a podle přičzení místního okresního soudu se majitelkou celého domu v hodnotě 1536 zlatých 63 krejcarů stává pozůstalá vdova **Barbora Nováková**³²⁸³, která ho ale už 5. května následujícího roku prodala za 1620 zlatých manželům **Janovi** († 1873) a **Anně Šulcovým** z čp. 248³²⁸⁴. Ještě dodejme, že po smrti svého prvního manžela se Anna Šulcová podruhé provdala za **Štěpána Jetonického** a roku 1881 ho učinila spolumajitelem celé nemovitosti. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 246, Pražská

Původem klasicistní dům čp. 246 v Pražské ulici vystavěli ve druhé polovině 30. let 19. století manželé **Jakub a Kateřina Vomáčkovi**. Žili zde takřka dvacet let. Po tomto roce bylo ještě přistavěno krátké křídélko severním nárožím domu a roku 1920 byla stavba adaptována na pekařskou dílnu. Poté, co Jakub 28. února 1855 zemřel, připadl tento objekt v hodnotě 546 zlatých

³²⁷⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 212 p.v.

³²⁷⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 213.

³²⁸⁰ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 22.

³²⁸¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 97.

³²⁸² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 317.

³²⁸³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 321.

³²⁸⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 322.

a 32 krejcarů nejstaršímu synovi **Jakubu Vomáčkovi a** vdově Kateřině³²⁸⁵. Kateřina Vomáčková zemřela o deset let později. Snad zemřela velmi zadlužená, protože při projednávání jejího dědictví se tento dům dostal do veřejné dražby. V ní ho 20. září 1865 koupil místní občan **Josef Vondráček** z čp. 371 za sumu 548 zlatých³²⁸⁶. Josef tady pak žil až do své smrti v listopadu 1878 a poté tady hospodařila sama vdova Kateřina, která ve stáří dožívala v čp. 37 na náměstí a zemřela v pozeňnaném věku osmdesáti čtyř let v prosinci 1913. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby.

- čp. 247, U studánky

Tento objekt byl postaven v období klasicismu a je zachycen na katastru z roku 1841 již ve stávajícím rozsahu. Novodobě byl však adaptován – roku 1928 byla upravena vnitřní dispozice a otvory v severním průčelí, zvýšeny stropy a střecha.

S domem čp. 247 v tomto krásném černokosteleckém koutu se v pozemkových knihách setkáváme už krátce po jeho vystavění ve 30. letech 19. století. Postaven byl manžely ve středním věku, **Václavem a Marií Synáčkovými** původem z Kostelce čp. 136. Marie ale velice záhy – už 19. listopadu 1836 – zemřela, aniž by ovšem sepsala závěť. Celá stavba byla pak ohodnocena na 220 zlatých 76 krejcarů a v rámci dědického řízení rozdělena mezi dva majitele – jednu polovinu domku zdědil manžel Václav Synáček a druhou polovinu pozůstalý syn **Václav Synáček** (nar. 1819)³²⁸⁷.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. 18. července 1848 odkoupil **Václav Synáček ml.** polovinu svého otce, a stal se tak jediným vlastníkem. Držitelem byl dalších téměř čtyřicet let. Ke konci života jej ovšem značně zadlužil a nebyl schopný dluh 280 zlatých u Františka Boháčka splatit. Z tohoto důvodu propadla nemovitost exekuci a v následné veřejné dražbě jej 9. března 1887 koupili napůl **Jan Hejtmánek** a **Karel Hukal** z Kostelce. Z jejich strany to byla jistě jen spekulativní koupě, poněvadž dům obratem ruky zase prodali manželům **Janovi a Barboře Kaiserovým** – stalo se tak smlouvou z 11. prosince 1887. Jan, původem z Hrušova, pocházel ze starého slavného českého pohodnického a katovského rodu. Po jeho smrti v březnu 1926 tady potom hospodařila sama vdova, která zemřela roku 1931. V následném dědickém řízení přešel dům 26. srpna 1932 na jejich nejmladšího syna **Františka Kaisera** († 1951), který se zanedlouho oženil a své manželce **Josefě Kaiserové** († 1982), nevlastní dceři místního školníka p. Václava Vondráčka (původem ze sousedního domku čp. 246), daroval 7. října 1933 jednu polovinu tohoto

³²⁸⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 431.

³²⁸⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 417.

³²⁸⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 326.

objektu. František pracoval celý život jako dělník, především v lese ve službách Školního lesního podniku a Josefa byla v domácnosti a sezónně pracovala např. v zahradnictví u místní sanatorky či v cihelně. Oba dva potom zůstali majiteli až do konce života. Po Františkově předčasné smrti zdědily jeho polovinu rovným dílem pozůstalé dcery **Anna Kaiserová**, později provdaná Padevětová (babička autora této studie) a **Marie Kaiserová**, později provdaná Konvalinková³²⁸⁸. Ke konci života tu už Josefa nežila, ale přestěhovala se za svou mladší dcerou do Prahy-Uhřetěvse.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět osob.

- čp. 248, Kutnohorská

Objekt čp. 248 v Kutnohorské ulici vznikl v průběhu druhé poloviny 30. let 19. století a mimo průjezd na severní straně domu je klasicistního původu. Průjezd byl přistavěn ve druhé polovině 19. století, po roce 1873, kdy byl dům asi také vnitřně upravován. Jeho průčelí pak bylo upravováno ještě později. Tento dům postavili v Kostelci nově usedlí manželé **Terezie a Václav Reinišovi**, kteří zde žili až do své smrti. 31. prosince 1867 pak jako svatební dar dali tento dům i se všemi pozemky v celkové hodnotě 1600 zlatých své dceři a zeti, **Anně a Janu († 1873) Šulcovým**, o kterých již byla řeč u domu čp. 245, a vyměnili si zde doživotní bydlení³²⁸⁹. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé z rodiny majitele.

- čp. 249, Příční

O vzniku tohoto domku nejsme z písemných pramenů nijak informováni, nicméně soudě podle sousedních staveb byl postaven asi roku 1839. Jako jeho první majitelka se na počátku 50. let 19. století uvádí zdejší vdova **Barbora Jindráková**, po jejíž smrti zdědil dům čp. 249 rozhodnutím soudu z 25. února 1853 její pozůstalý syn, švec **Antonín Jindrák**. Když se pak roku 1861 oženil s Leopoldinou Tůmovou ze starého kosteleckého rodu z čp. 166, daroval jí 12. dubna tohoto roku polovinu domu. Oba dva tady pak žili až do konce života (vlastně i s manželčinou matkou Marií Tůmovou – o sociálním postavení rodiny vypovídá i to, že když r. 1893 zemřela, bylo do kolonky povolání v matrice zapsáno „žebračka“) a dožili se na svou dobu opravdu vysokého věku – Leopoldina umírá v únoru 1914 ve věku sedmdesáti devíti let a Antonín ji následoval v dubnu 1915 v čtyřiaosmdesáti letech³²⁹⁰. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem dvě osoby.

³²⁸⁸ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 247.

³²⁸⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 499

³²⁹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 249.

- čp. 250, Příční

Ve 30. letech 19. století pokračuje v Kostelci hospodářská konjunktura, která se odráží i ve velkém počtu nových domů. Většinou je staví mladí manželé (příp. ze střední věkové kategorie) pro své rozrůstající se rodiny. I u domu čp. 250 tomu tak bylo. Postavili jej v průběhu roku 1839 manželé **František a Alžběta Svobodovi** původem z Kostelce čp. 151. Když František Svoboda někdy po roce 1853 zemřel, rozhodla se pozůstalá vdova společně se synem Františkem prodat 2. července 1863 dům za 700 zlatých **Josefu a Marii Belzovým**³²⁹¹. Josef se živil jako zedník a žil tady až do své smrti 8. února 1881. Vdova Marie následně předala objekt 11. září 1881 svému synovi a snaše, **Janovi** († 1923) a **Anně Belzovým** († 1940), kteří ale později dům čp. 250 prodali a dožili v nedalekém čp. 226. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtrnáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 251, Zahradní

Dům čp. 251 si dodnes zachoval v podstatě svou původní klasicistní podobu z poloviny 19. století, pouze roku 1958 byla nahrazena dvě menší okna v průčelí jedním velkým. Jeho počátky sahají k datu 5. června 1839, kdy si nově usedlí mladí manželé **Matěj a Anna Pokorní** koupili stavební parcelu a na ní potom postavili stavbu čp. 251. Ze zápisů z matrik vyplývá, že zde ovšem žili jen zpočátku, od roku 1854 bydleli v novostavbě čp. 341 a tento dům pronajímali rodině Jana Kozla, která se tu postupně rozrostla o pět dětí. Jen pro úplnost uvedme, že Anna Pokorná zemřela v lednu 1860 a Matěj se následně v únoru téhož roku podruhé oženil s podstatně mladší (o dvacet šest let!) Marií Vomáčkovou, která ovšem zemřela na následky svého prvního porodu v březnu 1861. Tehdy se pak Matěj oženil potřetí s Veronikou Šmídovou z Kostelce. Sám zemřel roku 1878 ve věku čtyřiasedmdesáti let a vdova Veronika ho následovala až v březnu 1895 (když zemřela, bylo do kolonky povolání v matrice zapsáno „žebračka“)³²⁹². Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 252, Zahradní

Nejstarší část tohoto domu je jeho jihozápadní trakt, novodobě byl ale adaptován. Ve své původní podobě z roku 1840 byl kratší, byl prodloužen ve druhé polovině 19. století (po roce 1873).

³²⁹¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 218.

³²⁹² Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 251.

Klasicistní objekt čp. 252 v Zahradní ulici postavili během roku 1840 manželé **Matěj a Anna Zárubovi**, kteří přišli do Kostelce několik let předtím. Podrželi ho ovšem velice krátce. Už 5. května 1843 totiž prodali svůj dům za 398 zlatých **Václavu a Anně Šmídovým** z Konojed³²⁹³, a sami se pak přestěhovali do čp. 281 v Kostelci. V době koupě této stavby jim bylo již přes čtyřicet let. Žili zde až do smrti, i když svůj dům v hodnotě 300 zlatých darovali 29. září 1856 jako svatební dar dceři Anně a jejímu ženichovi **Josefu Svobodovi**³²⁹⁴. Pro mladou rozrůstající se rodinu byla snad tato stavba malá. Jisté je, že ji 19. května 1864 prodali Svobodovi za 481 zlatý a 80 krejcarů **Františkovi a Marii Strnadovým** z Kostelce³²⁹⁵. Ti dům ale nekupovali pro sebe – ještě téhož dne ho postoupili jako svatební dar své dceři Anně a ženichu **Václavu Šmídovi**, synovi dřívějších majitelů tohoto objektu (!). Snad z finančních důvodů prodali Šmídovi 2. července 1869 dům čp. 252 **Josefu a Marii Kadlecovým** za trhovou cenu 200 zlatých³²⁹⁶, podle matričních záznamů zde ovšem i nadále žili (jistě jako nájemníci) s celou rodinou až do smrti na počátku 20. století (roku 1898 a 1917).

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 253, Příční

Do konce roku 1840 byl postaven také tento objekt v Příční ulici. Vystavěli ho manželé **Jakub a Kateřina Vomáčkovi**, stejní jako vlastníci domu čp. 246. Drželi tedy současně dva domy – v prvním bydleli a tento snad stavěli pro své syny. Než ale synové dospěli a oženili se, pronajímali jej – např. rodině Kaňkurovů. Od druhé poloviny 40. let zde opravdu bydleli mladí Vomáčkové – Tomáš a Jakub – se svými rodinami. Kateřina Vomáčková se ale nejspíš po smrti manžela velmi zadlužila, a byla proto nucena prodat 25. listopadu 1860 tento objekt za 168 zlatých **Janu a Anně Bednaříkovým** z Konojed³²⁹⁷. Oba tu pak žili až do konce života – Jan zemřel v prosinci 1878 a Anna ho následovala v červnu 1902 ve věku osmdesáti čtyř let.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlely ještě dvě další rodiny podnájemníků.

- čp. 254, Kutnohorská

Na katastru z roku 1841 je už zachycen objekt, který stál na místě dnešního domu čp. 254 a který později sloužil jako hospoda. Tento původní objekt byl radikálně novodobě přestavěn a

³²⁹³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 225.

³²⁹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 283.

³²⁹⁵ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 296.

³²⁹⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 553.

³²⁹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 457.

částečně zbourán roku 1941, kdy došlo k nástavbě prvního patra a přestavbě přízemí (z tohoto přízemního klasicistního domu je dnes zachován sklep hostince a jižní, východní a severní obvodová zeď). Tehdy také došlo k zastřešení průjezdu železobetonovým stropem, nově byla postavena jižní obvodová zeď průjezdu a jedna vnitřní zeď kolmá k hlavnímu průčelí, postaveno nově schodiště, vystavěno patro a krov a pravé dvorní křídlo bylo přestavěno. Roku 1946 byla ještě ve dvoře postavena garáž, prádelna a chlévy.

Historie tohoto devátého nejstaršího domu v Kutnohorské ulici se začíná odvíjet 25. srpna 1840, kdy místní manželé **Jakub a Anna Olmerovi** koupili od Václava a Anny Vodňanských za 216 zlatých kus zahrady (přesně 90 sáhů), aby na ní vystavěli dům³²⁹⁸. Olmerovi vlastnili v Kostelci postupně celou řadu domů – čp. 43, 156, 199, 211, 243 nebo 256. Vždy ale dům pouze nějak stavebně upravili (příp. nově postavili) a následně výhodně prodali. Ani v tomto případě tomu nebylo jinak – už 10. září 1841 převedli objekt čp. 254 kupní smlouvou na manžele **Josefa a Alžbětu Liznerovy** z Tehovce za slušnou částku 900 zlatých³²⁹⁹. Snad jim plně nevyhovoval, a tak jej krátce nato (12. května 1844) prodali za 500 zlatých **Janovi a Anně Svobodovým** z Kostelce³³⁰⁰. Ti zde žili dalších dvacet let. Ve stáří pak dům 15. září 1863 vyměnili s novomanželi **Václavem a Karolínou Jelínkovými** za jejich polnosti patřící k domku čp. 8 pod zámeckými valy v ceně 500 zlatých a vyměnili si zde doživotní byt³³⁰¹.

Další přehled majitelů tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Václav Jelínek zemřel v dubnu 1877 ve věku čtyřiceti tří let a po jeho smrti tady hospodařila sama vdova. V rámci dědického řízení vyšly ovšem najevo i značné dluhy Jelínkových (Marii Klusáčkové 730 zl., Jakubu Novákovi 101 zl., občanské záložně 250 zl, dlužné daně 56 zl. a další), které Karolína nebyla schopná splatit. Z tohoto důvodu propadl tento objekt exekuci a v následné veřejné dražbě byl 20. října 1879 prodán místnímu měšťanovi **Josefu Maršálkovi** († 1898). Z jeho strany to byl nejspíš jen spekulativní kup, a poněvadž už v Kostelci jeden dům vlastnil, prodal tento 11. prosince 1880 **Marii Červenkové** z Kostelce. Žila tady se svou rodinou jen šest let. Snad z finančních problémů převedla nemovitost kupní smlouvou z 2. března 1886 na svého podnájemníka, listonoše **Josefa Schreibera**. Marie Strettiová na něho vzpomíná takto: *Počátkem října voněla celá Kutnohorská ulice švestkami a povidly. Vařival je tam skoro pro celé město pan Schreiber, barvíř. Řemeslo nešlo, zastával v Kostelci úřad listonoše a v opuštěných kotlech vařil na podzim povidla*³³⁰². Když potom v květnu 1896 zemřel, zdědila dům pozůstalá vdova **Josefa Schreiberová**, která ho „na stará kolena“ prodala 5. srpna 1911

³²⁹⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 22.

³²⁹⁹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 41.

³³⁰⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 148.

³³⁰¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 238.

³³⁰² Kostelecké minikalendářium 3/2003, s. 8.

novousedlíkovi **Antonínu Bartákovi** († 1944), a sama se pak odstěhovala z města. Antonín zde žil spolu se svou manželkou Aloisíí až do dvacátých let 20. století, i když musel pochopitelně po roce 1914 narukovat do války. Zřídil si tu obchod s nábytkem a velkou truhlářskou dílnu. Pro tyto účely vyboural v průčelí nový vstup do obchodu, zřídil novou výkladní skříň a nechal postavit nový střešní vikýř směrem do ulice a nový komín, v místnosti vlastní dílny vyboural jednu příčku a snížil úroveň podlahy o 30 cm. Protože mu obchod utěšeně vzkvétal, zbořil původní pravé dvorní křídlo o dvou nestejně velkých místnostech a v únoru 1914 zde vybudoval křídlo mnohem širší o jedné velké místnosti³³⁰³. O poměrech bydlení na začátku 20. století také svědčí fakt, že celá rodina žila v jediné obytné místnosti o velikosti 3,8 x 5,7 metrů. Postupně se Bartákovi vzmohli, tento objekt 22. listopadu 1926 prodali novousedlým **Karlu a Antonii Winterovým**, a za ztržené a našetřené peníze zakoupili dům čp. 46 na náměstí. Karel zemřel vcelku předčasně roku 1933 a jeho polovinu tehdy zdědila pozůstalá manželka Antonie, která tu nadále žila s jednou dcerou. Později se z neznámých důvodů rozhodla dům čp. 254 prodat. Učinila tak smlouvou z 10. září 1940, kdy dům zakoupil místní obuvník (a pradědeček autora této práce) **František Mrvík** se svou druhou manželkou **Emilií Mrvíkovou** z čp. 578 na náměstí (dnes zaniklý objekt vedle Zeleného domu), za částku 80 tisíc Korun. František pocházel z Třebovle u Kouřimi, kde se roku 1903 narodil jako syn kapelníka, který zemřel už roku 1915. Rodina byla velmi chudá – vlastnila domek o dvou místnostech a chodbě, ve které ještě chovala krávu (chodba byla prý tak malá, že když krávu vyváděli na pastvu, musela z domu couvat); místnost, kde žila Františkova matka Sára Mrvíková, měla podlahu jen z udusané hlíny a zároveň sloužila i jako skladiště brambor a dalších plodin. Vypráví se, že malý František neměl ani boty, takže ho jeho kapelnický otec v zimě nosil do školy a ze školy na zádech. Protože nezdědil otcův hudební sluch, ale naopak byl prý vynikající počtář, vyučil se obuvníkem a založil si malou živnost. Když si již v dospělosti koupil kolo, na kterém objížděl zákazníky, byl rodinou považován za bohatého a musel začít platit bratrovi nájem. Tohoto člověka pak v 50. letech označí komunisté za kapitalistu a vykořisťovatele! Ve 20. letech jej zaměstnala firma Baťa, pro kterou postupně vedl několik obchodů (v Kouřimi, Ovčárech, Červených Janovicích a Habrech). Do Kostelce přišel po tragické smrti své první ženy na jaře 1937, aby zde vybudoval obchod (pobočku) značky Baťa. Nejprve si pro tento účel pronajal výše zmíněnou budovu čp. 578, ovšem po vypuknutí druhé světové války se osamostatnil a pro účel nového výstavnějšího obchodu se zakoupil právě zde a roku 1941 dům od základů přestavěl. Živnost se velice úspěšně rozvíjela, takže se jeho obchod stal brzy nejvyhledávanějším obuvnictvím ve městě. Podíváme-li se na jeho původ a dětství, uvědomíme si, že se vypracoval od absolutní nuly a vše si získal prací a pílí. Tento slibný rozvoj ovšem náhle

³³⁰³ SOkA Kolín, AM Kostelec 1850-1945, kt. 131.

přerušilo **znárodnění** domu i obchodu, ke kterému došlo roku 1958 a navíc František z něho musel začít platit městu nájem. Nedlouho poté, v lednu roku 1959, byl František Mrvík raněn mrtvicí (nepochybně způsobenou těžkou ránou, kterou mu přichystal nový režim) a zemřel. Rodině, která tu ovšem i nadále bydlela, byl dům čp. 254 navrácen až roku 1990. Jedna jeho polovina byla navrácena na základě restitučních nároků, které odkázala Emílie Mrvíková († 1990) svému nevlastnímu vnukovi, **Vladimíru Mrvíkovi** (nar. 1954). Druhá část připadla napůl Františkovým synům **Vladimírovi Mrvíkovi** (1926-2008) a **Václavovi Mrvíkovi** (nar. 1928) z Čáslavi. Vladimír pak následně odkoupil podíl svého bratra a takto scelenou polovinu daroval následně své dceři **Dagmar Šedivé**³³⁰⁴.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 255, Kutnohorská

Také dům čp. 255 má zajímavé počátky. Stavěn začal být už roku 1840 manžely **Františkem a Kateřinou Müllerovými** z čp. 155 v klasicistním duchu, kdy také obdržel příslušné číslo. Stavba se ale táhla neskutečně dlouho, takže když roku 1860 František umírá, domek není ještě zdaleka dostavěn. V tomto stavu jej také zdědil po smrti své matky 30. července 1861 syn **Čeněk (Vincenc) Müller**, který takřka okamžitě prodal pozemek o rozloze 116 sáhů i s *rozestavěným domkem* za úctyhodnou částku 1200 zlatých místnímu krupařovi **Josefu Břečkovi**³³⁰⁵. Josef byl činný i v místní samosprávě – v letech 1864-1867 byl městským zastupitelem a v letech 1867-1871 dokonce radním³³⁰⁶. Žil tady pak se svou ženou Barborou († 1893) a svou rodinou až do konce života. Poněvadž svému nejstaršímu synovi, také krupaři, Benediktovi koupili rodiče ve městě dům čp. 264, předal Josef ve stáří 6. prosince 1886 tento objekt svému mladšímu synovi a snaše, **Bedřichu a Petronelle (Nelle) Břečkovým** a vymínil si tu doživotní bydlení. Zemřel zde 22. června 1896 ve věku sedmdesáti devíti let. Roku 1908 provedli Břečkovi novou omítku.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem tři lidé.

- čp. 256, Kutnohorská

Objekt čp. 256 u spodního konce Kutnohorské ulice (mimoходом po více jak třiceti letech to byla první patrová novostavba ve městě) začali stavět roku 1841 manželé **Jakub a Anna Olmerovi**. Až dodnes si dům víceméně zachoval svou původní podobu z tohoto období. Novodobé úpravy nejsou podstatné, roku 1928 byl zřízen v průčelí v první ose zprava výkladec a

³³⁰⁴ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 254.

³³⁰⁵ 9. srpna 1861, SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 595-597.

³³⁰⁶ HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostece nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1912, s. 81.

roku 1970 byly zrušeny dveře v hlavním průčelí a nahrazeny oknem. Jak již bylo řečeno u domu čp. 254, Olmerovi vlastnili v Kostelci postupně celou řadu domů – čp. 43, 156, 199, 211, 243 nebo 254. Vždy ale dům pouze nějak stavebně upravili (příp. nově postavili) a následně výhodně prodali. I tak tomu bylo v tomto případě. Poslední den roku 1845 koupil tuto nemovitost za 1900 zlatých mydlářský tovaryš z Prahy **Jan Moravec**, jinak synovec tehdejšího kosteleckého faráře³³⁰⁷. Nikdy se neoženil a zemřel roku 1870 bez zanechání dědiců i bez závěti. A tak bylo rozhodnuto, že dům bude prodán ve veřejné dražbě. 4. prosince téhož roku jej takto koupil blíže neznámý **F.C. Prückner** za částku 1330 zlatých³³⁰⁸.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem třináct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlely ještě další tři rodiny podnájemníků.

- čp. 257, Zahradní

Tento původem klasicistní dům postavili během roku 1841 do Kostelce nově přistěhovalí manželé **Václav a Marie Kurelovi** na pozemku o velikosti 60 sáhů. Vlastnili ho takřka třicet let. 24. dubna 1870 jej ovšem z neznámých příčin převedli kupní smlouvou na **Františka a Annu Černošákovy** za tržní cenu 400 zlatých³³⁰⁹ a sami se přestěhovali do domu čp. 368. Anna zemřela předčasně v jedenatřiceti letech v září 1875 a vdovec František († 1883) zde nejprve hospodařil sám, nakonec se ovšem roku 1879 podruhé oženil a svou druhou manželku **Barboru Černošákovou** učinil spolumajitelkou domu³³¹⁰ a žil zde tady až do konce života. Ve své původní podobě zůstal dům víceméně až do roku 1956, kdy byl přestavěn, rozšířen o tři okna a byly vyměněny i stropy.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem třináct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 258, Zahradní

Ve 40. letech 19. století došlo k velké stavební aktivitě v dnešní Zahradní ulici. Jedněmi z těch, kdo si zde tehdy rozhodli postavit svůj dům byli i manželé **Václav a Anna Plesní** (oba krátce před padesátým rokem života), kteří se nově přistěhovali do Kostelce. Za tímto účelem koupili 3. června 1841 za 136 zlatých pozemek o velikosti 50 sáhů od Václava a Doroty Svobodových (čp. 233)³³¹¹. Oba tady pak žili až do své smrti – nejprve zemřela Anna v červenci 1849 a Václav se následně podruhé oženil. Sám pak před smrtí dům 3. března 1872 prodal

³³⁰⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 29.

³³⁰⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 109.

³³⁰⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 31.

³³¹⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 257.

³³¹¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 48.

manželům **Václavu a Marii Zemanovým**, nicméně si tady vymínil doživotní bydlení³³¹² a poslední srpnový den roku 1875 tady ve věku osmdesáti dvou let umírá.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 259, Nová

Klasicistní dům čp. 259 si postavili roku 1841 manželé **Tomáš a Marie Bobkovi** (původem ne z Kostelce) na stáří. Žili zde opravdu až do smrti, i když dům 24. dubna 1855 za 327 zlatých prodali **Václavu a Anně Řehákovým** z Kostelce. Vymínilo si zde totiž doživotní výměnek³³¹³. Ještě za života Bobkových ovšem převedli Řehákoví, i s dotyčným výměnkem, celý objekt kupní smlouvou na manžele **Josefa a Alžbětu Šimáčkovi** za částku 320 zlatých³³¹⁴. Josef tady zemřel v únoru 1866 a vdova Alžběta zde dlouho hospodařila sama. Teprve 29. listopadu 1875 odprodala polovinu domu **Josefě a Antonii Vosátkovým** a 12. prosince 1876 druhou polovinu **Marii Vojáčkové** a zbytek života strávila v domě čp. 136, kde roku 1892 zemřela³³¹⁵. Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem šest lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

Tento objekt si svou původní podobu z poloviny 19. století uchoval víceméně až do roku 1953. Tehdy ale majitelé zvýšili stropy a střechu, radikálně pozměnili vnitřní dispozice, provedli přístavbu na severní straně domu a upravili okenní a dveřní otvory.

- čp. 260, Pražská

Počátky tohoto objektu v Pražské ulici (mimořadně ulici s největším počtem domů v celém městě) spadají k 1. dubnu 1840. Toho dne totiž koupili manželé **Josef a Barbora Křečkovi** od místního měšťana Jana Synáčka za 90 zlatých pozemek o velikosti 70 sáhů, aby si na něm vystavěli dům³³¹⁶. Městská rada jim stavbu povolila, ale pod podmínkou, že na svůj náklad postaví *přes cestu kanál z kamene a malty*. Žili zde pak až do smrti. Po skonu Josefa Křečka zdědil dům v hodnotě 280 zlatých 23. září 1857 nejstarší syn **Jan Křeček**, musel ovšem z dědictví vyplatit své sourozence. Ten ale nejspíš neměl dostatek finančních prostředků na vybytí svých příbuzných, a tak zděděnou nemovitost 16. února 1860 prodal **Františku a Anně Pišlovým** za 570 zlatých³³¹⁷; i nadále si ovšem Křečkovi část domu pronajímali a žili zde minimálně až do roku 1874. Ze strany Pišlových to byl snad jen spekulativní kup, protože už 14. března 1861 od nich koupili objekt

³³¹² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 201.

³³¹³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 62.

³³¹⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 63.

³³¹⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 259.

³³¹⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 146.

³³¹⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktů 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 331.

čp. 260 pekař **Josef a Anna Mellingerovi** za trhovou cenu 700 zlatých³³¹⁸. Ani oni ale dům nevladnili dlouho, protože jej 28. října 1863 prodali z neznámých příčin manželům **Janu a Marii Pokorným** z Kostelce čp. 29 za 900 zlatých³³¹⁹ a přestěhovali se do výstavnějšího domu čp. 103. Manželé Pokorní tady ovšem žili až do konce života. Když Jan v únoru 1874 zemřel, byl dům v dědickém řízení rozdělen rovným dílem mezi jeho pozůstalých pět dětí, z nichž nakonec nemovitost postupně do roku 1884 získala dcera **Marie Pokorná**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem třináct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě dvě další rodiny podnájemníků.

- čp. 261, Zahradní

Dům čp. 261 byl původně jednou z částí objektu čp. 207 v Lipanské ulici (u kterého jsou popsány jeho starší dějiny), která ovšem roku 1841 dostala své vlastní číslo. Pod tímto označením ale vystupuje v pozemkových knihách poprvé až 10. února 1846, kdy jej jeho tehdejší majitel **Jan Novotný** prodává za 229 zlatých manželům **Václavu a Marii Čechákovým**³³²⁰. Z jejich strany to ale snad byl pouze spekulativní kup, protože dům už 17. dubna 1847 převedli kupní smlouvou na **Josefa a Marii Fišerovi** z Červených Peček za částku 220 zlatých³³²¹. Fišerovi zde žili až do své vcelku časně smrti. Roku 1858 nejprve umírá Marie o čtyři roky později i Josef. V dědickém řízení pak dům čp. 261 přešel na jejich jedinou životaschopnou dceru, teprve patnáctiletou **Annu Fišerovou**, která ho ovšem obratem ruky 3. března 1865 prodala za 101 zlatý **Františku a Marii Kolomazníkovým**³³²². Jako smutný epilog může působit fakt, že Anna Fišerová zemřela už roku 1868 jako teprve osmnáctiletá. Také František Kolomazník zemřel relativně předčasně ve věku třiceti osmi let v listopadu 1871. Vdova Marie se následně podruhé provdala a již jako Marie Pankráčová prodala 10. května 1874 dům manželům **Václavu a Marii** († 1893) **Navrátilovým** a odstěhovala se z města³³²³.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žily celkem čtyři osoby z jedné rodiny.

- čp. 262, Zahradní

Tato stavba je sice ve svém základu klasicistního původu, nicméně však byla novodobě radikálně přestavěna. Roku 1927 majitelé zvýšili stropy, provedli novou střechu, okenní otvory a

³³¹⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 507.

³³¹⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 244.

³³²⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 85.

³³²¹ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 229.

³³²² SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 356.

³³²³ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 425.

upravili vnitřní uspořádání. Roku 1936 byly ještě postaveny chlévy ve dvoře při hranici se sousedním pozemkem čp. 396 a roku 1938 kůlna v rohu dvora.

Také dům čp. 262 byl původně jednou z částí objektu čp. 207 v Lipanské ulici (u kterého jsou popsány jeho starší dějiny), která ovšem roku 1841 dostala své vlastní číslo. Pod tímto označením ale vystupuje v pozemkových knihách poprvé až 10. února 1846, kdy jej jeho vlastníci **Václav a Alžběta Novotní** převedli kupní smlouvou na manžele **Jana a Marii Palachových**, kteří se nově přestěhovali do Kostelce, za tržní částku 400 zlatých³³²⁴. Oba tady pak také dožili (Marie umírá v květnu 1879 a Jan o rok později), nicméně ještě dlouho před smrtí darovali dům 1. července 1865 své dceři Marii, která se pak roku 1867 provdala za **Aloise Semelku** a následně ho také učinila spolumajitelem. Postupně se jim tu narodilo jedenáct dětí. Na stará kolena nicméně z neznámých důvodů prodali tuto nemovitost manželům **Františku a Františce Hokeovým** a odstěhovali se pryč z města – stalo se tak smlouvou ze 4. října 1896³³²⁵.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem dvanáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlely ještě další dvě rodiny podnájemníků.

- čp. 263, Poustka

I dům čp. 263 byl původně jednou z pěti částí objektu čp. 207 v Lipanské ulici (u kterého jsou popsány jeho starší dějiny), která ovšem roku 1841 dostala své vlastní číslo popisné. Jako samostatný dům pod tímto označením ale vystupuje v pozemkových knihách poprvé až 11. listopadu 1867. Tehdy jej jeho tehdejší držitelé **Jan a Kateřina Kollmanovi** prodali za 252 zlatých podnájemníkům z domu čp. 56 a novousedlým manželům **Tomáši a Anně Brabcovým**³³²⁶. Zde pak žila až do konce života a také tady oba zemřeli – Tomáš v červenci 1873 a vdova Anna ho přežila o více jak dvacet let a umírá až roku 1897. V rámci dědického řízení po Tomášově skonu přešel nejspíš po rodinné dohodě domek na pozůstalou dceru a zetě, **Františku** († 1922) **a Josefa** († 1893) **Jáskovi**.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem pět lidí.

- čp. 264, Pražská

Tento honosný dům ve středu města byl s domem čp. 256 po dlouhé době první nově postavený patrový dům v Kostelci. Jeho dějiny začínají 24. října 1840, kdy tehdejší majitel sousedního objektu čp. 37 Antonín Šámal odprodal kus pozemku mezi ním a domem čp. 82 o velikosti 32 sáhů manželům **Janovi a Barboře Lacinovým** za 200 zlatých (což svědčí o

³³²⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 137.

³³²⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 262.

³³²⁶ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 107.

lukrativnosti místa)³³²⁷. Ti se stavbou započali na jaře roku 1841, jak uvádí i letopočet na omítce při vstupu do sklepa. V době, kdy vznikla první skutečná katastrální mapa města Kostelce (tzv. indikační skica), tj. ve druhé polovině roku 1841, byl dům ještě rozestavěn, takže je na ní unikátně zakreslen ještě bez jižního křídla. Krátce po dokončení stavby ale Lacinovi dům prodali – stalo se tak 27. dubna 1844, kdy jej koupili za 1000 zlatých krupař **Josef a Barbora Břečkovi** z čp. 255³³²⁸. Nemínili se sem ovšem přestěhovat a ani dům nekupovali pro sebe, ale pro svého nejstaršího syna a také krupaře **Benedikta** a jeho manželku Josefu (jejich dům v Kutnohorské ulici totiž podědil druhý syn Bedřich), kterým také skutečně objekt v ceně 1600 zlatých 10. ledna 1873 darovali. Z neznámých důvodů ale obratem ruky, už 8. května 1873, dům čp. 264 prodali za 2514 zlatých **Kateřině Pokorné**³³²⁹ a odstěhovali se zpět k rodičům, kde Benedikt roku 1876 předčasně zemřel.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žili celkem čtyři lidé.

- čp. 265, Ruská

Původně klasicistní dům čp. 265 na kraji Ruské ulice (která se tak tehdy samozřejmě nejmenovala) byl prvotně částí sousedního domu čp. 232. Roku 1841 se z ní ale vydělil a dostal své vlastní označení. V pozemkových knihách se s ním setkáváme poprvé až 6. října 1846. Tehdy jej totiž prodal jeho majitel Václav Micka, snad z finančních důvodů, manželům **Janovi a Alžbětě Piskáčovým** za 285 zlatých a vymínil si zde doživotní bydlení pro sebe i svou ženu Annu³³³⁰. Piskáčovi objekt vlastnili třináct let. 20. března 1859 ho ale prodali (i s výše uvedeným výměnkem) za 315 zlatých tesařovi **Matěji a Anně Mikolášovým**³³³¹ a sami se pak přestěhovali do domu čp. 387 v Kostelci. Oba tady pak žili až do konce života – Matěj zemřel v prosinci 1892 a Anna v lednu 1905.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem čtyři lidé.

- čp. 266, Lipanská

Dům čp. 266 v Lipanské ulici je posledním objektem zachyceným na mapě stabilního katastru z roku 1841. Dalo by se tedy říci, že stavba tohoto domu uzavřela vznik městského jádra Kostelce nad Černými lesy; záměrně jsme se zde vyhnuli označení „historického jádra města“, protože to by již bylo velice diskutabilní. Bezpochyby jde ovšem o jeden z posledních černokosteleckých domů stavěných v klasicistním slohu, dokonce v době nejpozdějšího klasicismu. Zároveň se jedná

³³²⁷ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 65.

³³²⁸ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12, fol. 145.

³³²⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10, fol. 293.

³³³⁰ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 45.

³³³¹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 225.

o dům s unikátně zachovaným prostorem valené černé kuchyně, i když její stavba byla zde v této době již nesporným přežitkem.

Stavěn začal být až v závěru roku 1841 a výše zmíněná mapa ho zachytila jako staveniště. Jeho budovateli a zároveň prvními majiteli byli manželé **Jan a Marie Foltýnovi** z Kostelce čp. 158. Snad z finančních důvodů ale prodali 15. března 1847 jednu polovinu své novostavby vdově **Barboře Nováčkové** za 220 zlatých³³³². Snad zde Barbora původně zamýšlela bydlet až do své smrti, nevíme. 26. června 1850 ale překvapivě odprodala svou část nemovitosti zpět původním majitelům za částku 160 zlatých³³³³ a odstěhovala se z města. Foltýnovi pak objekt drželi ještě dalších třináct let. 21. dubna 1863 ho však převedli kupní smlouvou na obuvníka **Aloise Procházku** z Kostelce za cenu 640 zlatých³³³⁴. Na stáří pak Alois daroval 18. května 1879 svůj dům synovi a snaše, **Janovi** († 1906) a **Josefě** († 1939) **Procházkovým**, a dožil v Kostelci v čp. 260, kde roku 1884 umírá³³³⁵. Mezi lety 1873 a 1929 byl pak ještě objekt rozšířen o západní křídélko a směrem na sever.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem devět lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 270, Lázeňská

Objekt čp. 270 byl původně součástí domu čp. 64, u kterého je také vypsána jeho starší historie. V době jeho vydělení patřil slečně **Kateřině Šibalové**. Ta zde nejspíš ani nežila a dům asi pronajímala. Z roku 1846 pak pochází věcné břemeno zdejších majitelů, že mají právo jezdit a chodit přes dvorky domů čp. 271 a 272. 22. března 1861 Kateřina objekt prodala za 420 zlatých manželům **Jakubu a Kateřině Zouzovým**³³³⁶. Z jejich strany to byl jistě jen spekulativní kup, protože obratem ruky (už 6. dubna 1861) prodali celou stavbu **Kateřině Eichlerové** za 800 zlatých³³³⁷.

Jen pro zajímavost – před sto lety, podle sčítání z roku 1910, v domě žilo celkem jedenáct lidí – vedle rodiny majitele tady bydlela ještě jedna další rodina podnájemníků.

- čp. 352, Zahradní

Tento objekt je zakreslen na katastru z roku 1841 už ve stávajícím rozsahu a je již barokního původu, s drobnými novodobými vnitřními adaptacemi.

³³³² SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 71.

³³³³ SOkA Kolín, AM Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13, fol. 238.

³³³⁴ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9, fol. 204.

³³³⁵ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 266.

³³³⁶ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 513.

³³³⁷ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 515.

Přízemní domek čp. 352 byl původně součástí domu čp. 207 (u které jsou také vypsány jeho starší dějiny), ale roku 1852 dostal své vlastní číslo a stal se z něj samostatný objekt. 28. prosince 1855 ho jeho tehdejší majitelé **Josef a Barbora Vedralovi** prodali za 320 zlatých manželům **Josefu a Kateřině Gruberovým**³³³⁸. Vlastnili ho ale jen půl roku – už 8. června 1856 totiž dům čp. 352 převedli kupní smlouvou na **Josefa a Barboru Svobodovi** z Kostelce za trhovou cenu 220 zlatých³³³⁹.

Přehled dalších změn v držbě tohoto domu uvádíme už jen ve stručnosti, neboť se po roce 1875 změnila podoba knihových zápisů. Právním přířknutím z 30. března 1869 jej získali **Anna Svobodová, Leopoldina Svobodová a Josef Svoboda**; odevzdací smlouvou z 31. března 1882 pak přešel na nezletilou **Marii Svobodovou**, nezletilého **Josefa Svobodu** a nezletilou **Karolínu Svobodovou**. 21. prosince 1897 Marie Svobodová odkoupila podíl své sestry Karolíny a po svém provdání prodala Marie Svobodová-Vaňková 6. ledna 1898 své dvě třetiny Josefu Svobodovi. 13. února 1898 se tady pak zakoupila **Terezie Čiháková** a 4. března 1913 manželé **Bedřich** († 1953) **a Julie** († 1952) **Čihákoví**. Od 15. prosince 1924 dům patřil **Anně Čihákové**. Po druhé světové válce na něj byla podle dekretu prezidenta republiky z 19. května 1945 uvalena **národní správa**, která byla ovšem 5. března 1946 zrušena³³⁴⁰.

- čp. 386, Jánské náměstí

Označení této stavby jako čp. 386 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 135/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 387, Jánské náměstí

Označení této stavby jako čp. 387 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 134/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 388, Jánské náměstí

Označení této stavby jako čp. 388 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 131/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 389, U studánky

Označení této stavby jako čp. 389 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 137/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

³³³⁸ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7, fol. 291.

³³³⁹ SOkA Kolín, OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8, fol. 27.

³³⁴⁰ Katastrální úřad Kolín, Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 352.

- čp. 390, Tuchorazská

Označení této stavby jako čp. 390 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 154/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 393, Příční

Označení této stavby jako čp. 393 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 181/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 394, Poustka

Označení této stavby jako čp. 394 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 210/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 395, Poustka

Označení této stavby jako čp. 395 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 213/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 396, Poustka

Označení této stavby jako čp. 396 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 183/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 397, Na skále

Označení této stavby jako čp. 397 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 215/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 402, Lázeňská

Označení této stavby jako čp. 402 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 76/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 405 (№ 25) – viz čp. 128

- čp. 407, Na skále

Označení této stavby jako čp. 407 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 204/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 408 a čp. 421 (pův. čp. 4; № 4), Českobrodská

Také původem barokní domek čp. 4 (dnes čp. 408 a 421) pod bývalým špitálem vznikl někdy v 18. století, původně tvořil se sousedním domem čp. 5 jeden objekt a patřil přímo vrchnosti, bohužel ale neznáme jeho přesnou funkci – rozhodně v něm ovšem bydleli nějakí knížecí zaměstnanci. Domníváme se, že by se snad mohlo jednat o jeden z osmi domků vybudovaných vrchností roku 1706 a zmíněných v Tereziánském katastru³³⁴¹, určených následně k pronájmu. Stál u studánky Panna, ze které se přiváděla voda do kosteleckého zámku. Změna přichází až za Marie Terezie Savojské († 1772), která postupně své trvale pronajímané domy ve městě rozprodala do soukromých rukou. Čp. 4 a 5 si od vrchnosti neznámo kdy koupil místní punčochářský mistr **František Jakoubek**. První zmínka o domě pochází ovšem až z 30. září 1744, kdy jej od Jakoubka koupil za 125 zlatých rýnských **Václav Kunc**³³⁴², který je v tehdejších latinských pramenech označován záhadným výrazem „smegmator“, což snad můžeme ztotožnit s pojmem mazač – to byl člověk, který se živil udusáváním hliněných podlah a púd či vymazáváním konstrukcí roubených chalup. V matrikách se pak Kuncovi jako zdejší obyvatelé připomínají až do roku 1779 a snad zde i dožili. Později se jako zdejší vlastníci připomínají manželé **Ignác a Anna Novotní**, je možné, že Anna byla dcera Václava Kunce a tuto nemovitost podědila. Roku 1793 je ovšem Ignác už po smrti a 18. června 1793 vdova Anna prodala tento domek stojící pod zámeckými valy **Dorotě, vdově po Martinu Procházkovi** za 200 zlatých rýnských³³⁴³. Dorota ovšem nebyla schopna kupní částku splatit, a tak objekt propadl veřejné dražbě. V ní ho 9. července 1796 koupil za částku 250 zlatých rýnských 30 krejcarů místní měšťan **Jan Nedvěd**, který musel čtyři roky před tím prodat kvůli dluhům otcovský dům čp. 184, jak vidno, postupně se ale finančně rozmohl. Se svou manželkou Annou zde zplodil celkem sedm dětí, nicméně na stáří si pro sebe vyhlédli větší dům čp. 56, který pak v prosinci 1811 koupili. Tento dům z pochopitelných důvodů prodali - neprodali ho ovšem celý, ale jen jeho jednu polovinu, dnešní čp. 5, kterou 4. září 1811 za 290 zlatých koupil jistý František Kögler. Druhou polovinu, dnešní čp. 408, si Jan Nedvěd nechal pro sebe na dožití. Na stará kolena nicméně přeci jen odprodal i objekt čp. 4 – stalo se tak 17. července 1829, kdy se tu zakoupil za částku 100 zlatých bývalý panský úředník **Václav Pfeifer**.

čp. 421

Brzy poté, 1. února 1831, ale svou polovinu domu převedl Václav Pfeifer na svou dceru a zetě, **Josefu a Jakuba Vondráčkovy**. Oba tady prožili celý zbytek života a také tady zemřeli - nejprve

³³⁴¹ NA Praha, TK, inv. č. 1706.

³³⁴² SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 4

³³⁴³ SOA Praha, Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318, fol. 47.

Josefa ve věku třiasedmdesáti let v červenci 1875 a vdovec Jakub pak v dubnu 1876. Poněvadž nezanechali závěť, byl dům v celkové hodnotě 200 zlatých po jejich skonu rozdělen rovným dílem mezi pozůstalé syny a dcery: **Františka Vondráčka, Josefu Heřmánkovou, Václava Vondráčka, Marii Hamtákovou a Františku Vondráčkovou**. Díly svých starších sourozenců postupně odkoupila nejmladší dcera Františka, a to 23. listopadu 1875 a 27. listopadu 1877, a stala se tak jedinou majitelkou domu čp. 4/a, jak se tehdy označoval. Krátce nato se Františka provdala za místního krejčího **Václava Kulhánka** a učinila ho spolumajitelem této stavby. Manželé Kulhánkovi se ovšem během svého života značně zadlužili a nebyli schopni své dluhy splácet. Nakonec byl jejich majetek podroben exekuci, včetně domu, který ve veřejné dražbě 6. ledna 1890 koupil místní měšťan **Josef Čípa** z čp. 355 – ne ovšem pro sebe, ale pro svou dceru **Boženu Karolínu Čípovou**, které ho skutečně také krátce před jejími jedenadvacátými narozeninami daroval (31. července 1902). Sám Josef se sem na stará kolena přestěhoval a v lednu 1903 tady ve věku nedožitých osmdesáti let umírá. I nadále tady ovšem žila v podnájmu rodina Kulhánkova (především syn Prokop se svou manželkou a dětmi). Potom se jako majitelé vystřídali blíže neznámí **Anna Příbylová** z Úval (od 13. října 1911, zemřela tady v listopadu 1913) a **František Příbyl** (od ledna 1916) a 9. března 1928 se tady pak zakupují manželé **Josef a Hana Schillerovi**, kteří ale z neznámých důvodů velice záhy, už 1. července 1928, dům prodali **Anně Pokorné** (příslušný vklad do pozemkové knihy byl ale učiněn teprve v roce 1944). Posledními zdejšími vlastníky před rokem 1964 byli manželé **František a Jiřina Neradovi**, kteří objekt čp. 421 koupili 26. ledna 1947 také víceméně na dožití a také zde oba zemřeli – v září 1977 a v únoru 1985. Zpočátku tady s nimi žila ještě Františkova matka Alžběta († 1963).

Dnešní podoba domu čp. 421 pochází z roku 1881, kdy majitelé zbořili větší část původní stavby a nahradili jí zcela novou. Roku 1920 byl ještě zmenšen hlavní vstup v průčelí směrem do ulice.

čp. 408

Václav Pfeifer tady pak ve své polovině domu (čp. 4/a) žil ještě dalších pětatřicet let. Když 21. února 1866 zemřel, připadla jeho polovina nemovitosti (která začala být označována jako čp. 4/b) v hodnotě 189 zlatých rozhodnutím zdejšího smíšeného úřadu pozůstalým synům **Františku** († 1910) a **Václavovi** († 1869) **Pfeiferovým**. Ani jeden z nich ovšem neměl v úmyslu usadit se zde, a místo toho polovinu otcovského domu 26. listopadu 1867 prodali manželům **Vojtěchovi a Barboře Boháčkovým** z čp. 44 za částku 305 zlatých, je ovšem otázkou, zda tady skutečně žili. Jisté je, že objekt nakonec 5. srpna 1873 odprodali za 520 zlatých postarším manželům **Matějovi a Alžbětě Skořepovým** víceméně na dožití. Skutečně tady pak nejprve zemřel roku 1875 Matěj a

o šest let později i vdova Alžběta. Při novém číslování domů po roce 1875 dostala pak tato polovina nové číslo čp. 408, pod kterým je dům veden dodnes.

- čp. 411, Skalka

Označení této stavby jako čp. 411 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 153/a, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 413, Poustka

Označení této stavby jako čp. 413 pochází až z roku 1875. Původně se jednalo o dům čp. 217/b, jeho starší dějiny viz tedy u něho.

- čp. 570, Prokopova – viz čp. 163

- čp. 574, Savojská – viz čp. 36

Kromě všech výše uvedených kosteleckých domů byly do roku 1841 postaveny ještě některé další stavby, které mají dnes své vlastní čísla popisná a slouží k bydlení. Nicméně původně vznikly většinou jako výminky či obyčejné stodoly a špýchary a teprve mnohem později byly buď zcela zbořeny a na jejich místě vystavěny nové stavby nebo nově adaptovány k bydlení. Jedná se o následující stavby čp.: 372, 375 (patřil k čp. 57), 399 (patřil k čp. 67), 400, 404 (patřil k čp. 94), 414 (patřil k čp. 55), 426, 432, 560 (patřil k čp. 119), 569 (patřil k čp. 13), 574 (patřil k čp. 36) a 676.

5. Závěr

Hlavní oblast výzkumu i navrhovaný směr předkládané doktorské disertační práce je vytčen už v samém názvu. Zároveň bych chtěl ovšem na příkladu města Kostelce nad Černými lesy uplatnit utčité nové přístupy a úředevším naznačit, jakým směrem se může ubírat analyzování exerpovaných údajů o urbanistickém a hospodářském vývoji zkoumané městské lokality. Mám totiž za to, že drtivá většina historické obce vůbec historickou městskou topografií nijak neodlišuje od postupů a cílů historické topografie a pro mnohé představuje pouhý soubor metodických postupů, jak sestavovat soupisy majitelů jednotlivých domů ve městě. Bohužel většina prací z této oblasti ustrnulo právě jen a pouze u výčtu majitelů staveb ve městě, aniž by své závěry nějak dále vytěžily, což bych já osobně přirovnal právě k úsloví, že přes stromy nevidí les. Zatím nejvážněji vytkl možné oblasti bádání této vědní poddisciplíny Dr. J. Čarek roku 1966 (PSH 3/1966), tedy před více jak čtyřiceti lety, a to na příkladu hl. města Prahy. Praha je ovšem v tomto směru specifická, jak svým vývojem, tak svou pramennou základnou a mnohé postupy není v případě venkovských městských sídel možné použít a naopak. Jiří Čarek tehdy napsal: *Historický místopis pracuje metodou shromažďování, popisu a soupisu faktů; tvoří tedy základnu, na níž další vědní obory vytvářejí své analýzy, syntézy a hodnocení v širších souvislostech.* Je to bezpochyby pravda, ale proč by se „městský“ topograf nemohl zároveň pokusit o analytické shrnutí svých závěrů pro danou lokalitu, příp. nejbližší okolí? Jinak se totiž tento vědní obor degraduje na pouhý soubor faktografických pouček.

Cílem mé dizertační práce tedy bylo uplatnění obvyklých metodických postupů a především nacházení nových možností historické městské topografie, aplikovaných na zástupce malého města, které od 16. století prošlo vývojem od agrárního sídla po centrum široké oblasti – měl by jím být Kostelec nad Černými lesy. Kostelec nad Černými lesy patří mezi menší česká města, leží v okrese Praha-východ a v současnosti má cca 3500 obyvatel. Především má bohatě a relativně komplexně zachovaný pramenný materiál od poloviny 16. století (v první řadě řadu městských knih a rozsáhlý velkostatkový archiv).

Okruhy otázek historické městské topografie:

Podle mého názoru by každá zpracovávaná historická městská topografie měla odpovídat na řadu otázek směřujících k všestrannému postižení vývoje daného místa, které jsem se pokusil rozčlenit do následujících oblastí (na příkladu Kostelce):

A) problematika spojená s městským urbanismem, popř. s nejstarším vývojem města při absenci příslušných písemných pramenů

- 1. zhodnocení polohy města**
- 2. předlokační stav vsi**
- 3. nová lokace městečka v závislosti na povyšovacím privilegiu a v porovnání s analogickými případy**
- 4. rekonstrukce komunikačního schématu v průběhu staletí**

Tento okruh otázek je nesmírně významný pro objasnění počátků města, poznání jeho předchůdců a v neposlední řadě popisu okolní krajiny v době vzniku města, které může určit výhody místa pro osídlení a jeho napojení na existující lokality. Jinými slovy nejen vlastní intravilán působil na město, spíše naopak. Od další skupiny se liší především tím, že na místě absentujících písemných pramenů využívá metody a závěry toponomastiky, retrogresivního výzkumu kartografických pramenů, archeologie apod. Nepochybně přínosné je porovnání jeho závěrů se závěry městské topografie pro danou lokalitu.

B) problematika spojená s jednotlivými objekty, popř. jejich architekturou a typologií

- 1. přehled všech majitelů a cen domu v určitém roce a období v závislosti na hospodářském, či fyzickém stavu objektu**
- 2. zda byl dům dřevěný, kamenný, z cihel, zda měl podkroví nebo patro, přibližný počet obytných a neobytných místností, hospodářské budovy, dále jaká byla střešní krytina a druhy střech, jaký byl vjezd do domu apod.**
- 3. jak dům vypadal dříve, jaká byla barevnost jeho omítek a k jakým stavebním úpravám došlo, kdy a kým**
- 4. jaká byla výměra polí a luk**
- 5. zvláštní události – válečné události, požáry aj.**
- 6. společenské postavení majitele domu (konšel, rychtář, primas, pohodný, dráb etc.)**
- 7. zatížení domu – služebnost, výměnek, železné krávy, popř. zadluženost**
- 8. odkud brali majitelé pitnou vodu**

Tento okruh otázek je základním okruhem historické městské topografie a mnozí badatelé jej omezují pouze na výše zmíněný výčet majitelů domu. Ostatní otázky jsou bezesporu neméně významné, a to především pro zhodnocení sociálního postavení měšťanů pro srovnání s jinými městy, pro míru závislosti na zemědělské samovýrobě. Za nejpodstatnější pro širší analýzu zkoumaného města ovšem považují možné získatelné závěry z oblasti architektury a stavebního vývoje stavby. Tuto oblast zatím zkoumalo jen minimum historických „městských“ topografů a to jen okrajově a přitom nám dává nahlédnout (bohužel ale nikdy uceleně) přímo na vzhled obce

v určitém období, poměr použití dřeva či kamene (šindele, tašek či došků) jako stavebního materiálu, užívané dispozice domu, míru „městskosti“ zástavby, zaniklá podloubí, sochařskou výzdobu průčelí apod. Tato zjištění jsou ještě o to významnější, že je lze porovnat se závěry stavebně-historického průzkumu lokality z „pera“ SÚRPMO v Praze. Je ovšem potřeba upozornit na jeden pramen s vysokou vypovídací hodnotou pro tuto problematiku, nicméně je až doposud městští topografové obecně pomíjeli. Jsou to šacuňky, čili popisy a odhady domů při jeho prodeji či dědickém řízení. Pro komplexní poznání je u nich bohužel nepřekonatelnou překážkou fakt, že se v městských (gruntovních) knihách vyskytují zřídka, i tak ale dochovaný počet (alespoň pro Kostelec n. Č. 1.) tvoří nesmírně zajímavý a reprezentativní vzorek.

C) problematika spojená s vnitřním fungováním a specifiky městského společenství

- 1. míra měšťanů závislých na zemědělské samovýrobě a závislost městského společenství na zemědělské samovýrobě v závislosti na růstu počtu domů a obyvatel**
- 2. nástin vnitřního fungování městského organismu s přihlédnutím k městské samosprávě**
- 3. pokus o rekonstrukci lokálních zvyklostí a slavností (procesí apod.)**
- 4. usazování šlechty ve městě**

Tuto poslední oblast nepovažuji za definitivně uzavřenou a jistě je nejdiskutabilnější ve smyslu, co vše lze ještě zahrnout jako oblast výzkumu historické městské topografie, a co naopak spadá již pod výzkum zcela jiných vědních disciplín (např. dějiny správy, obecné dějiny, sociální dějiny či etnografie). Já osobně považuji za nejzajímavější a pro poznání charakteru zkoumaného města nejpřínosnější bod č. 1, tedy pokusit se na základě pramenů hromadné povahy blíže specifikovat, nakolik byla daná městská obec závislá na zemědělské samovýrobě. Obecně se u malých měst a městeček hovoří o tzv. poloagrárním charakteru. Až doposud, pokud je autorovi známo, se nikdo z historiků či topografů nepokusil takovato tvrzení blíže specifikovat, klasifikovat a již vůbec nikdo se doposud nepokusil analyzovat tuto míru „agrarity“ našich měst v raném novověku pro oblast celých Čech či Moravy a Slezska – v tom vidím jeden z hlavních dluhů historické městské topografie do budoucna a jeden z hlavních nových metodologických postupů, které hodlám rozpracovat, ověřit a výsledně i generalizovat.

Nadále ovšem zůstávají otevřené otázky, které souvisejí s aplikací obecných postupů historického městského místopisů na modernější období (až doposud se totiž v drtivé většině postupovalo tak, že byly zpracovány pouze dějiny v jádře středověkých domů v určitém bloku či ulici od počátku do „současnosti“ či jen pro období vlastního středověku. Pokud má ale historická

městská topografie plnit svou skutečnou funkci, tj. výzkum celého historického městského jádra, naráží nutně na dvě otevřené otázky:

Je nutné definovat, co vlastně je ještě historické jádro města a co již ne.

Druhým nevyřešeným problémem, který ale nesmírně brzdí práci všech historických městských topografů, je problém, do jaké doby zpracovávat dějiny jednotlivých domů (pomineme-li zvláště důležité stavby jako např. kostel, fara, zámek apod.). Je totiž otázkou, zda není nadbytečné zpracovávat dějinné osudy domu po roce 1875, kdy vznikly pozemkové knihy, které díky svému vnitřnímu systému umožňují na první pohled shlédnout změny v majetkové držbě po tomto datu. Zatímco před rokem 1875 byly zápisy v pozemkové knize vedeny chronologicky, takže je velice náročné (a před numerizací domů bez historického místopisu zhora nemožné) sledovat posloupnost jejich majitelů.

2. Typologie a uspořádání městských domů

Cílem výzkumu této problematiky má být objasnění architektonické podoby, její kvality a charakter použitého materiálu, ovšem v malých městech a městečkách jakým byl Kostelec nad Černými lesy. Podíváme-li se na současný stav, zjistíme, že zástavba v historickém jádru města je pozoruhodně jednotná jak v použitých detailech a konstrukcích, tak i po stránce dispoziční. Tento fakt je dokladem značného rozmachu zednické produkce v Kostelci zhruba od konce 15. století do počátku třicetileté války a v 19. století. V prostředí agrárních městeček, jakým Kostelec bezpochyby byl, vychází schéma i podoba domu z potřeb specifického kombinovaného zemědělsko-řemeslného provozu. Co se týče kamenných domů, je možno v samotném městě nalézt základní dva stavební typy domů. Starší typ byl stavěn na užších parcelách jako dům hloubkový s bočním průjezdem do dvora, krytým nebo otevřeným. Tyto domy jsou ve své běžné formě přízemní, trojprostorové s obytnou částí orientovanou do ulice (za ní byla černá kuchyně a vzadu komora), ve své pozdější podobě již s hrázděným patrem. Všechny tyto prostory byly přístupné pouze z průjezdu ve dvoře. Pokud je vjezd od dvora nezastřešený, případně je po jeho druhé straně situovaná sýpka, jsou to domy typově vesnické (stavebně-historický průzkum prokázal, že původní průjezd byl druhotně zastřešen u čp. 22, 42, 48, 49 a 51, kde je dodnes zachován jako chodba za hlavním vstupem). Pokud byl tento průjezd zastřešen, pak se již jedná o typově čistý městský dům a můžeme v tom sledovat posun od vesnické k městské zástavbě, a s trochou nadsázky na trendu zastřešování průjezdů můžeme sledovat jistou „urbánní vyspělost“ sídla. Tento typ domu se v Kostelci uplatňoval přibližně od konce 15. století až do konce 60. let 16. století. Ve své původní podobě takto vypadaly všechny objekty okolo náměstí od čp. 31 až po čp. 52 (i čp. 22 a 119) vyjma čp. 35 a čp. 50 (dnes např. čp. 44, 45, 47, 48 aj.), a to včetně radnice, jejíž vrchní patro bylo původně hrázděné. Tyto domy také tvořily nejstarší zástavbu města

Kostelce. Díky sklepům, resp. jejich architektonické podobě, můžeme dnes u převážné většiny historických budov města určit období vzniku. Podle stavebně historického rozboru SÚRPMO objektů historického jádra města Kostelce nad Černými lesy lze za původně gotické budovy považovat domy čp. 24 a 25 (součást původního hospodářského dvora), dále čp. 44, 47, 48, 51 a 53. Ostatní objekty mají vesměs renesanční sklepení, takže je považujeme za objekty v jádru renesanční.

Poznání vývoje maloměstského domu v sobě spojuje jak problematiku domu městského, tak i venkovského a to v podstatě v celé jejich šíři.

3. Sociální topografie města (do poč. 19. století) a význam agrární činnosti pro městské společenství

Města se sice obecně označují jako střediska řemeslné výroby, obchodu a trhu, ale ani obyvatelé měst se do novověku nevyvázali ze zemědělské činnosti. V prvním období po lokaci města bylo jeho sepětí se zemědělstvím téměř nutností, zvláště tam, kde struktura venkovských zázemí nemohla zajistit dostatečný přísun masa, obilí a mléčných výrobků pro obyvatelstvo živící se řemeslem, a nutilo je tak k částečnému samozásobování (zde je právě typickým příkladem Kostelec ležící v nepříliš úrodném kraji, který nebyl sto jej plně zásobovat). Agrární i poloagrární města a městečka zůstávala typickým jevem hluboko do novověku. A právě v této studii bych chtěl postihnout, jakou úlohu hrálo zemědělství v hospodářství i běžném životě českých měst v raném novověku. Pokusil jsem se proto definovat metodu, jak blíže poznat míru zemědělského charakteru zkoumaného města. Tuto míru budu pracovníě nazývat jako „agrarita“. Při tvorbě uvedené metody vycházím z jednoduchého předpokladu, že čím bylo město řemeslně či obchodně vyspělejší, tím méně obyvatel se muselo aktivně věnovat zemědělské činnosti či samovýrobě. Jinými slovy míru hospodářské závislosti dané lokality na zemědělství lze vyjádřit opačně i procentem usedlých, o kterých můžeme s absolutní jistotou prohlásit, že už nenacházeli svou obživu v zemědělské činnosti, a přesto se v dané lokalitě dokázali dlouhodobě uživit. Pokud srovnáme vzájemné rozdíly v počtu těchto usedlých, kteří byli „nezávislí“ na zemědělské samovýrobě, z více měst, získáme sice pouze orientační, ovšem velmi výmluvnou představu o odlišném významu zemědělství v živobytí jejich obyvatel. Nejde mi tu v žádném případě o nějaké objektivní zjišťování, zda byl nebo nebyl dotyčný obyvatel města skutečně nějakým způsobem činný v zemědělské výrobě a jaký význam hrála pro živobytí jeho rodiny – to ponechme stranou. Otázka, jak velký pozemkový majetek stačil ještě sám o sobě uživit selskou rodinu, byla už

v české historiografii řešena, mj. se jí zabýval Dušan Třeštík, který provedl analýzu přibližně 1300 urbářových zápisů³³⁴⁴.

Pokud uplatníme na Kostelec závěry Dr. Horsta Jechta můžeme ho zařadit do skupin měst s prevažujícím zemědělským (agrárním) charakterem, podíl obyvatel závislých nějakým způsobem na zemědělské samovýrobě totiž přesahuje hranici 40-50 %.

4. K významu vrchnostenských úředníků a neusedlého obyvatelstva

Kostelec byl sídlem rozsáhlé vrchnostenské správy a centrem celého velkého dominia. Panští lichtenštejnští úředníci byli osobami osobně svobodnými, proto jejich počet, počet jejich rodinných příslušníků a jejich služebnictva, žijících v určitý moment v Kostelci nad Černými lesy, eviduje prakticky jen soupis obyvatel z ledna 1691. Z tohoto soupisu ovšem na druhou stranu nepoznáme počet rodin podruhů. Jejich počet můžeme doplnit ze soupisu poddaných Černokosteleckého panství ze stejného roku. Zjistíme tak, že i s rodinami zámeckých úředníků v Kostelci žilo bez vlastního domu 55 %, čili více než polovina. Roku 1717 to bylo už 61 %. Knížecí zaměstnanci se svými rodinami tvořili v 17. století více jak třetinu zdejších obyvatel (dokonce až ke 40 %).

5. Přirozená obměna obyvatelstva

Provedl jsem analýzu osob, kterým bylo v Kostelci uděleno měšťanství v 17. století, a zjistil jsem, že z celkového počtu 112 nově přijatých měšťanů jich bylo jen 9 (!), kteří odsud přímo pokrevně pocházeli, tj. jen asi 8 %; dalších pět (tj. asi 4,5 %) zavála do městečka Kostelce právě služba u vrchnosti – ať se jednalo o nižší úřednický personál, sládka či dokonce o manželku hejtmana panství, která si zde zřídila hostinec. Rovná polovina nových měšťanů odsud sice nepocházela, ale buď se do Kostelce přiženili, nebo se sem dostali jakožto tovaryši a už v Kostelci zůstali. Zbytek, tedy přibližně 37,5 %, se do Kostelce v 17. století přistěhoval bez jakékoliv předchozí vazby – a nebylo to jen z blízkého okolí, ale i z takových lokalit, jakými byly Telč, Slavonice, Nový Bydžov, Jičín, Vysoké Mýto, Domažlice, České Budějovice nebo Lomnice nad Lužnicí či dokonce švábské lokality Weiss.

6. Urbanistické zásahy ze strany vrchnosti

Kostelec nad Černými lesy měl původně čtvercové náměstí, snad někdy v průběhu 60. nebo 70. let 16. století nechal Jaroslav I. Smiřický ze Smiřic vybourat celou jeho východní frontu, bránící přímému pohledu na panskou rezidenci. Můžeme v tom vidět snahu renesančního

³³⁴⁴ TŘEŠTÍK, D., *Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, in: Sborník historický IV, Praha 1956, s. 206-208.

aristokrata zapojit své honosně budované sídlo do urbanistické koncepce města Kostelce a vytvořit z náměstí jakýsi „čestný dvůr“, který by ještě umocňoval význam panského sídla. Přímo analogii ke Kostelci nacházíme v městě Kelč na Moravě. Zde také došlo v 16. století k vybourání několika domů na jižní straně náměstí v souvislosti s přestavbou místní tvrze na renesanční zámek, aby tak vznikl průhled a širší průjezd k vrchnostenskému sídlu. Dalším z dohledatelných případů takového zásahu do městské zástavby je případ Jaroměřic nad Rokytnou či rožmberská Třeboň. Obdobně postupovali i Pernštejnové po požáru města Pardubic v letech 1506-1516. Naskýtá se tedy možnost širšího výzkumu tohoto fenoménu a objasnění, nakolik byl rozšířen či naopak nerozšířen.

Prameny a literatura

A. Prameny

1. Státní oblastní archiv Praha - Státní okresní archiv Kolín (SOKA Kolín)

AM Český Brod, sign. III/3.

AM Český Brod, sign. III/8.

AM Český Brod, sign. III/9.

AM Kolín, liber possessionum et obligationum judaicarum (1598-1729).

AM Kolín, spisové odd. XXIX, sl. 40 et 44.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 1 (1622-1815), inv. č. 3.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 3 (1772-1790), inv. č. 5.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 4 (1791-1804), inv. č. 6.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 5 (1805-1824), inv. č. 7.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 6 (1812-1824), inv. č. 8.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 7 (1824-1830), inv. č. 9.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 8 (1829-1834), inv. č. 10.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 9 (1834-1839), inv. č. 11.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 10 (1839-1845), inv. č. 12.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha kontraktní 11 (1845-1851), inv. č. 13.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha smluv 17 (1751-1789), inv. č. 19.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha testamentů, inventářů a sir. účtů 12 (1737-1790), inv. č. 14.

AM Kostelec nad Černými lesy, kniha testamentů, inventářů a sir. účtů 13 (1751-1798), inv. č. 15.

AM Kostelec n. Č. l., Katalog spisů (1647-1795), i.č. 18, 22, 49, 60, 61, 83, 86, 89, 110, 209, 214, 297, 316, 340, 346, 434, 440.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1638), č.k. 31.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1640-1641), č.k. 32.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1641-1642), č.k. 33.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1642-43), č.k. 34.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1645-46), č.k. 37.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1651), č.k. 40.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1668-69), č.k. 41.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1671-72), č.k. 43.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1673-1674), č.k. 45.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1674-1675), č.k. 46.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1678-79), č.k. 50.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1679-81), č.k. 51.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1694), inv. č. 62.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1696-1698), inv. č. 63-64.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1702-1703), č.k. 61.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1718-19), č.k. 81.

AM Kostelec nad Černými lesy, obecní účty (1722-1723), č.k. 83.

AM Kostelec nad Černými lesy, Kniha počtů záduší kostela sv. Jana Křtitele 1666-1682, bez sign.

AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, kt. 143, i.č. 891.

AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, stavební spisy, kt. 127-132.

AM Kostelec nad Černými lesy 1850-1945, zápisy o schůzích městské rady, inv.č. 8.

OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 143 (1852-1857), inv. č. 7.

OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 128 (1857-1861), inv. č. 8.

OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 144 (1861-1870), inv. č. 9.

OS Kostelec n. Čer. lesy, kniha kontraktní 129 (1870-1877), inv. č. 10.

Cech mlynářů Kostelec nad Černými lesy, nezpracováno.

Velký cech Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1.
Zlatý urbář panství Černokosteleckého v přepisu Jozefa Miškovského, bez sign.

2. Národní archiv Praha (NA Praha)

Archiv Pražského arcibiskupství I (APA I), recepta 4.2. 1734, kt. 1228.
APA I, recepta, prosinec 1744, kt. 1288.
APA I, sign. sign. A 38/5, A 39/2, sign. B 24/56 et B 25/6, sign. B 29/3, sign. B 4/4, sign. B 12/8, sign. B23/3, sign. B23/7, sign. B 41/3.
apelační soud (AS), i.č. 99, sign. 20/268.
České Gubernium (ČG) Publ (1841-1855), složka 48/2/1.
Desky dvorské (DD), kn.č. 6.
Dobřenský, i.č. 567.
Dobřenský, Kinský z Vchynic.
Dobřenský, materiály k rodokmenům, S.
Desky zemské menší (DZM), kn.č. 108.
Desky zemské větší (DZV), kn.č. 5, kn.č. 127, kn.č. 128, kn.č. 132, kn.č. 182.
Fideikomisy (FdK), kt. 847, sign. VII E 9 (F 7/98).
FdK, kt. 1061, sign. VII E 33.
Židovské matriky (HBS), sign. S IX/21; sign. S IX/IX-25.
Knihy komorní (KK), kn.č. 1764, kn.č. 1774.
Nová manipulace (NM), sign. S 29/5, sign. J 7/41.
Památkový úřad Vídeň (1854-1918), k.č. 35.
Královská registra (Reg), kn.č. 53.
Salbuchy (SAL), kn.č. 12a; kn.č. 12b; kn.č. 286.
Stará manipulace (SM), sign. B 46/1, č. 2; sign. C 123/4-5; sign. K 85.
SÚC, inv. č. 149, karton 163.
Šlechtický archiv, Tunkl z Brníčka, kt. 36.
Tereziánský katastr (TK), i.č. 1577, kt. 479.
TK, i.č. 1683, kt. 494.
TK, i.č. 1707, kt. 502.
TK, i.č. 1708, kt. 503.
TK, i.č. 1621, kt. 486.
TK, i.č. 1706, kt. 500.
Wunschwitzova sbírka (Wunsch), Svatkovský z Dobrohoště.
Zemský výbor Praha – železniční oddělení, sign. XV 8/15K, XV 8/25K, i.č. 541 a i.č. 562.
Neutříděný fond spisů ministerstva spravedlnosti ve věcech církevních.

3. Státní oblastní archiv Praha (SOA Praha)

Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1744-1801), inv. č. 3318.
Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha (1816-1870), inv. č. 3331.
Vs Kostelec nad Černými lesy, emfyteutní gruntovní kniha 160, inv. č. 3315.
Vs Kostelec nad Černými lesy, gruntovní kniha č. 28, inv. č. 3161.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1128.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1150.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 1196, nefol., dat. 8.7. 1757.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 2901, fasc. 430, kt. 30.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3137.
Vs Kostelec nad Černými lesy, inv. č. 3146, kt. 1919.
Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1558-1572), inv. č. 3142.
Vs Kostelec nad Černými lesy, pozemková kniha (1606-1613), inv. č. 3143.
Vs Kostelec nad Černými lesy, registra kladení peněz purkrechtních za rok 1617, inv. č. 3169
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 18, sl. 312.

Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 19, složka 312.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 19, složka 313/1.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 22, složka 326.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 24, složka 333.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 30, složka 432.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 30, složka 435.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 36, složka 480.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 81, složka 705.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 91, složka 810.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 401/2, sl. 201/5.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, kt. 422, sl. 248.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, sign.15/283.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové odd. Dominicalia, složka č. 263.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 414, sl. 228.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, kt. 501, složka 389.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, složka č. 216.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisové oddělení Politica, složka č. 215.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisy, kt. 1057, sl. 2/4.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisy, kt. 264, složka XI/105.
Vs Kostelec nad Černými lesy, spisy, sign. A I 7, č. složky 327.

sbírka matrik:

Matrika narozených (1655-1678), Kostelec nad Černými lesy 1.
Matrika narozených (1683-1699), Kostelec nad Černými lesy 2.
Matrika narozených (1699-1716), Kostelec nad Černými lesy 3.
Matrika narozených (1716-1733), Kostelec nad Černými lesy 5.
Matrika narozených (1722-1728), Kostelec nad Černými lesy 4.
Matrika narozených (1734-1743), Kostelec nad Černými lesy 6.
Matrika narozených (1744-1754), Kostelec nad Černými lesy 7.
Matrika narozených (1755-1770), Kostelec nad Černými lesy 8.
Matrika narozených (1770-1784), Kostelec nad Černými lesy 9.
Matrika narozených (1784-1825), Kostelec nad Černými lesy 9.
Matrika narozených (1785-1831), Kostelec nad Černými lesy 15.
Matrika narozených (1785-1831), Kostelec nad Černými lesy 11.
Matrika narozených (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 12.
Matrika narozených (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 10.
Matrika narozených (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 13.
Matrika narozených (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 14.
Matrika narozených (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 16.
Matrika narozených (1825-1852), Kostelec nad Černými lesy 18.
Matrika narozených (1832-1857), Kostelec nad Černými lesy 17.
Matrika narozených (1853-1862), Kostelec nad Černými lesy 19.
Matrika oddaných (1658-1674), Kostelec nad Černými lesy 1, matrika oddaných
Matrika oddaných (1683-1699), Kostelec nad Černými lesy 2, matrika oddaných
Matrika oddaných (1699-1722), Kostelec nad Černými lesy 3, matrika oddaných
Matrika oddaných (1722-1728), Kostelec nad Černými lesy 4, matrika oddaných
Matrika oddaných (1729-1733), Kostelec nad Černými lesy 5, matrika oddaných
Matrika oddaných (1734-1743), Kostelec nad Černými lesy 6, matrika oddaných
Matrika oddaných (1744-1754), Kostelec nad Černými lesy 7, matrika oddaných
Matrika oddaných (1755-1770), Kostelec nad Černými lesy 8, matrika oddaných
Matrika oddaných (1770-1784), Kostelec nad Černými lesy 9, matrika oddaných
Matrika oddaných (1784-1854), Kostelec nad Černými lesy 20, matrika oddaných

Matrika oddaných (1785-1827), Kostelec nad Černými lesy 15, matrika oddaných
Matrika oddaných (1785-1838), Kostelec nad Černými lesy 11, matrika oddaných
Matrika oddaných (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 12, matrika oddaných
Matrika oddaných (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 10, matrika oddaných
Matrika oddaných (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 13, matrika oddaných
Matrika oddaných (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 16, matrika oddaných
Matrika oddaných (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 14, matrika oddaných
Matrika oddaných (1832-1857), Kostelec nad Černými lesy 17, matrika oddaných
Matrika oddaných (1855-1873), Kostelec nad Černými lesy 21, matrika oddaných
Matrika zemřelých (1658-1667), Kostelec nad Černými lesy 1, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1683-1701), Kostelec nad Černými lesy 2, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1701-1721), Kostelec nad Černými lesy 3, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1721-1733), Kostelec nad Černými lesy 5, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1734-1743), Kostelec nad Černými lesy 6, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1744-1754), Kostelec nad Černými lesy 7, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1755-1766), Kostelec nad Černými lesy 8, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1765-1784), Kostelec nad Černými lesy 22, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1784-1828), Kostelec nad Černými lesy 22, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1785-1831), Kostelec nad Černými lesy 15, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1785-1838), Kostelec nad Černými lesy 11, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 10, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 12, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1785-1859), Kostelec nad Černými lesy 13, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 16, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1786-1859), Kostelec nad Černými lesy 14, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1829-1874), Kostelec nad Černými lesy 23, matrika zemřelých
Matrika zemřelých (1832-1857), Kostelec nad Černými lesy 17, matrika zemřelých

4. Podlipanské muzeum Český Brod

sign. CB 18736-37 F

sign. CB 28221/5,7,8

5. Archiv hlavního města Prahy (AHMP)

Sbírka listin IV, závěť Štefana Forchheimera z Jakešova (1667).

6. Katastrální úřad Kolín.

Pozemková kniha Kostelec nad Černými lesy, vložka č. 1- 352.

Sbírka listin, Kostelec nad Černými lesy, roky 1871-1964.

7. Archiv Národního muzea (ANM)

Eichlerova sbírka G, kt. 36

Topografická sbírka F, kt. 71.

8. Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein in Wien (HALW)

Herrschaften, kt. 690, 691, 696, 702.

9. Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň)

Cizí rody (CR) – registratura, z Dobrohoště, č. 7.

10. Římskokatolický farní úřad Kostelec nad Černými lesy

Farní kronika (1830-2007).

Oběžník Pražského arcibiskupství 8/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.
Oběžník Pražského arcibiskupství 8/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.
Oběžník Pražského arcibiskupství 11/1972, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1972.
Oběžník Pražského arcibiskupství 1/1981, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1981.
Oběžník Pražského arcibiskupství 6/1981, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1981.
Oběžník Pražského arcibiskupství 1/1988, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1988.
Oběžník Pražského arcibiskupství 6/1988, tisk pro vnitřní potřebu, Praha 1988.

11. Archiv Židovského muzea v Praze

Landesjudenschaft, fasc. X/2, č. 64.
Landesjudenschaft, fasc. B.C., č. 25, 30.

12. Archeologický ústav AVČR

Archiv nálezových zpráv, Kostelec nad Čer. lesy, zpráva 1223/91.

13. Vojenský ústřední archiv (VÚA)

Generální velitelství Praha I, R-5/118.

14. Knihovna Národního muzea v Praze

sign. 1E1/VII.

B. Literatura

ADAMEC, S., *Město Kynšperk a jeho obyvatelé v 17.-20. století*, Letohrad 2003.

ASMUS, B., *Die Bevölkerung: Entwicklung und Sozialstruktur*, in: Göttingen: Von den Anfängen bis zum Ende des Dreissigjährigen Krieges, Göttingen 1987.

AUGUSTIN, J., *Velká Encyklopedie měst a obcí ČR*, Sokolov 2001.

BARTOŠ, J., *O Historickém místopisu na Moravě*, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, historica 28/1998, Olomouc 1999, s. 161-164.

BEDNAŘÍK, K., *Katovská rodina Mydlářů*, in: Dějiny a současnost, 1967/8. Praha 1967.

BEDNAŘÍK, K., *Listiny českobrodského archivu do roku 1620*, Český Brod 1948.

BEDNAŘÍK, K., *O českobrodském řeznickém cechu*, in: Českobrodský zpravodaj 11-12/1964.

BEDNAŘÍK, K., *O projektovaných a neprovedených drahách na území bývalého okresu Český Brod*, in: Práce muzea v Kolíně, sv. 3, Kolín 1984.

BEER, K., *Losungsbücher und Losungswesen böhmischer Städte im Mittelalter*, MIÖG XXXVI, 1915, s. 31-95.

BĚLINA, P., *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*, Praha 1985.

BERÁNEK, K., *Manuál rektora univerzity Karlovy 1560-1582*, Praha 1981.

BÍLEK, T., *Dějiny konfiskací po roce 1618*, sv. I-II., Praha 1882.

BISINGER, Z., *Hrdelní soudnictví na Černokosteckém panství v 17. a 18. století ve světle spisů městského soudu*, in: Práce muzea v Kolíně 3/1984.

BISKUP, T., *Případy čarodějnictví a kouzelnictví ve vsi Vrbčanech na Černokostecku*, in: Heraldické a genealogické listy 2000.

BOČEK, K., *Židé v Přistoupimi*, in: Archivní prameny Kolínska 1992, Kolín 1993.

- BOHATA, J., *Kometa, rebelie, epidemie a morový sloup roku 1680*, in: Černokostecký zpravodaj 1/2008, s. 20.
- BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, M., *Obilní trhy ceny obilí v Čechách v 18. století*, in: Problémy cen, mezd a materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II., Praha 1977.
- BORSKÁ-URBÁNKOVÁ, M., *Majetková a sociální struktura Českých Budějovic koncem 14. a počátkem 15. století*, in: SAP 14, 1964, č. 1, s. 119-173.
- BUBEN, M. M.-VAVŘÍNEK, K., *Almanach českých šlechtických rodů*, Brandýs nad Labem 2004.
- CZAJA, R., *Socjotopografia miasta Elbląga w średniowieczu*, Toruń 1992.
- ČÁŇOVÁ, E., *Mor v Čechách v roce 1680*, Sborník archivních prací 1981, sv. 2.
- ČÁŇOVÁ, E., *Počátky rekatolizace ve Středočeském kraji*, in: Středočeský sborník historický 7/1972.
- ČAREK, J., *Z dějin staroměstských domů*, in: Pražský sborník historický X, Praha 1977, s. 5-50.
- ČAREK, J.-PELIKÁNOVÁ, Z., *K významu studia historického místopisu*, in: Pražský sborník historický, Praha 1966, s. 5-9.
- ČECH, M., *Černokostecko*, Kostelec nad Černými lesy 1989.
- ČECHURA, J., *České země v letech 1584-1620*, Praha 2009.
- ČECHURA, J., *Dominium Smiřických - protokapitalistický podnikatelský velkostatek předbělohorských Čech*, in: Český časopis historický 90/1992, č. 4.
- ČECHURA, J., *K charakteru zástavby v Českých Budějovicích na přelomu 14. a 15. století*, in: Archaeologia historica 11/1986, s. 245-256.
- ČECHURA, J., *Patriciát ve struktuře českých a moravských měst 15. a 16. století*, Časopis Národního muzea 157, 1988, č. 1-2, s. 32-51.
- ČECHURA, J., *Srovnání berních knih města Brna z let 1365 a 1442. (Poznámky k metodice studia pramenů hromadné povahy)*, in: Časopis matice moravské 117, 1998, č. 2, s. 341-352.
- ČECHURA, J., *Vypovídací hodnota pramenů hromadné povahy k archeologickému a urbanistickému studiu středověkých měst v Čechách a na Moravě*, in: Archaeologia historica 13/1988, s. 142.
- DENECKE, D., *Sozialtopographie und sozialräumliche Gliederung der spätmittelalterlichen Stadt*, in: Über Bürger, Stadt und städtische Literatur im Spätmittelalter, Göttingen 1980, s. 161-213.
- DOLEŽAL, D., *Pečeti rožmitálských měšťanů v 17. a 18. století*, in: Podbrdsko 3/1996, s. 46-64.
- VAN DÜLMEN, R., *Bezectní lidé*, Praha 2003.
- DURAS, J., *Místopis král. krajského města Rakovníka*, Praha 1839.
- DURDÍK, T., *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000.
- DÜRR, R., *Mägde in der Stadt*. Frankfurt am Main 1995.
- DVORSKÝ, FR., *O počtu domů v Praze a v král. městech v Čechách v 16.-19. století*, in: Časopis českého muzea 1882.
- DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (I)*, in: Práce muzea v Kolíně, sv. 2, Kolín 1982, s. 49-53.
- DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (III)*, in: Práce muzea v Kolíně IV, Kolín 1987, s. 39.
- DVOŘÁK, M. – DVOŘÁK, L., *Historická topografie města Českého Brodu (V)*, in: Středočeský sborník historický 21/1995, s. 115.

- DVOŘÁK, M., *Českokobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996.
- DVOŘÁK, M., *Přehled dějin města Českého Brodu*, in: Padesát let gymnasia v Českém Brodě, Český Brod 1969.
- EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem IV*, Pragae 1879.
- EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem V*, Pragae 1865.
- EMLER, J., *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem VII*, Pragae 1886.
- EMLER, Josef. *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum - Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*. sv. 2, Praha 1872.
- FRANCEK, J., *Eliška Kateřina Smiřická a příběh její lásky*, in: Východočeský sborník historický 3/1993.
- FRANCEK, J., *Mistři ostrého meče*, Pardubice 1995.
- GENTTNER, V., *Nymburk v heraldickém cinquecentu*, in: Heraldika a genealogie 4/1983, Praha 1983.
- GOLEC, B., *Bürgerliche Siedlungen im slowenischen Raum*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006.
- GOLIŃSKI, M., *Socjotopografia późnośredniowiecznego Wrocławia*, Historia CXXXIV, Wrocław 1997.
- GRAUS, FR., *Městská chudina v době předhusitské*, Praha 1949.
- GRULICH, J. – ZEITLHOFER, H., *Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století*, Historická demografie 23/1999, Praha 1999.
- GRULICH, J., *Die Herrschaft Chýnov*, in: Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert. Wien 2002, s. 88-100.
- HAASOVÁ-JELÍNKOVÁ, M., *Berní rula 18. Kraj Kouřimský*, Praha 1952.
- Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, 1. díl, Praha 2006.
- HLAVÁČEK, I.-KAŠPAR, J.-NOVÝ, R., *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.
- HODINÁŘ, K.-KLÍMA, V., *Kronika Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. l. 1912.
- HOFFMAN, A., *Die oberösterreichischen Städte und Märkte. Eine Übersicht über entwicklungs- und Rechtsgrundlagen*, in: Jahrbuch des oberösterreichischen Musealvereines 84 (1932), s. 63-123.
- HOFFMAN, A., *Oberösterreich und sein Städtewesen*, in: Die Städte Österreichs, Wien 1968.
- HOFFMAN, F., *České město ve středověku*, Praha 1992.
- HOFFMANN, FR. (ED.), *Rejstříky městské sbírky jihlavské z let 1425-1442 = Registra losungarum civitatis Iglaviensis 1425-1442*, Archiv český. 40/1, Praha 2004.
- HOLODŇÁKOVÁ, R. - ROEDL, B., *Ulice města Žatce. Příspěvek k historické topografii města. Žatec 1994.*
- HONL, I., *Městské erby a toponomastika*, in: Vlastivědný sborník Podbrdsko 1974-1975.
- HORÁČKOVÁ, S., *Správa valdštejnských statků na mnichovohradištsku v druhé polovině 17. století*, in: Sborník archivních prací. Praha 1983.
- HŮLA, J. (ED.), *Osobnosti Podlipanska*, Třebestovice 2006.
- INDRA, B., *Historická topografie města Hranic*, in: Sborník Státního okresního archivu Přerov [sv. 8], 2000, s. 160-196.
- JÁKL, P., *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska I.*, Praha 2004.

- JANÁČEK, J., *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961.
- JANÁK, J.-HLEDÍKOVÁ, Z.-DOBEŠ, J., *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- JANČÁREK, P., *Výrobní a sociální struktura báňského města Kraslic v polovině 17. století*, in: *Folia historica bohemia* 10, 1986, s. 401-420.
- JANKOVIČ, V., *Zásady a postup rekonštrukcie miestopisu historického jadra Bratislavy v stredoveku*, in: *Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok* 7, Bratislava 1971, s. 29-55.
- JANOTKA, M.-LINHART, K., *Řemesla našich předků*, Praha 1987.
- JECHT, H., *Studien zur gesellschaftlichen Struktur der mittelalterlichen Städte*, in: *Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, XIX, Bonn 1926, s. 217-255.
- JELÍNEK, Z.-HELFERT, Z., *Kolínsko*, Praha 1990.
- KALOUSEK, J., *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*, in: *Archiv český* XXIII, Praha 1906.
- KAREL, T., *Příspěvek k poznání nejstarší zástavby poddanských městeček na Plzeňsku*, in: *Kralovice a poddanská města – sborník příspěvků ze semináře konaného v Mariánské Týnici ve dnech 21.-23. května 1997*, Plzeň 1998.
- KASALICKÝ, V., *Vývoj bydlení*, in: *Základy genealogie 2*, soubor přednášek pro laické genealogy, Praha 1999, s. 173-175.
- KAŠKA, M., *250 let pivovaru v Kostelci n. Č. l.*, Kostelec nad Černými lesy 1992.
- KATZINGER, W., *Forum Austriae, nec Civitas nec Villa*, in: *Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem*, Linz 2006.
- KAVKA, FR., *Majetková, sociální a třídní struktura českých měst v první polovině 16. století ve světle knih a rejstříků městské dávky*, in: *Sborník historický* 6, Praha 1959, s. 253-279.
- KAVKA, FR., *Třídní struktura Českých Budějovic v první polovině 16. století*, in: *Sborník historický* 4, Praha 1956, s. 110-188.
- KLÁPŠTĚ, J., *O středověkém osídlení Černokostelecka*, Kolín 1977.
- KLÁPŠTĚ, J., *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.
- KLEPL, J., *Královská města česká počátkem XVIII. století*, in: *Český časopis historický*, roč. XXXVIII, Praha 1932.
- KLÍMOVÁ, H. (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651, Kouřimsko*. Praha 1997.
- KNEIDL, P., *Stříbrná Skalice*, Stříbrná Skalice 1985.
- KNITTLER, H., *Die Europäische Stadt in der frühen Neuzeit. Institutionen, Strukturen, Entwicklungen*. Wien-München 2000, 320 s.
- KOČKA, V., *Unhošťské rody erbovní*, Praha 1948
- KOL. AUTORŮ, *Soupis Židovských rodin v Čechách z roku 1793 II.*, Praha 2003.
- KOL. AUTORŮ, *Svatovojtěšská tradice v dějinách našeho národa a církve a její význam dnes*, Praha 1997.
- KOL. AUTORŮ, *Tereziánský katastr český*, sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž), Praha 1966.
- KORBELÁŘOVÁ, I., *Poddanská města Opavského a Krnovského knížectví v letech 1648-1740*, Opava 1999.
- KOŘÁN, J., *Přehled dějin československého hornictví I*, Praha 1955.
- KOSINOVÁ, V., *Pozemkové a jiné úřední knihy panství rychburského*, in: *Časopis pro dějiny venkova*, 1927.

- KOVÁŘOVÁ, S., *Sociální struktura a postavení poddaných úsovského panství v 16. století*, in: Severní Morava 79, 2000, s. 3-16.
- KROUPA, P., *Nová zjištění z oprav památek na Brandýssku a Říčansku*, in: Památky středních Čech 17/2/2003, Praha 2003, s. 71-72.
- KŘÍVKA, J., *Čeled' v poddanském hospodářství po třicetileté válce a její podíl na celkovém počtu vesnického obyvatelstva*, Historická demografie 2, Praha 1968.
- KŘIVKA, J., *Poplužní dvory roudnického panství na sklonku 16. století*, ČSPSČ, roč. XXIX.
- KUBÍKOVÁ, A., *Historická topografie Českého Krumlova (1424) 1459-1654. Část. I. (Náměstí Svornosti - severní, východní a jižní strana)*, in: Jihočeský sborník historický 71, 2002, s. 185-204.
- KUČA, K., *České, moravské a slezské zvonice*, Praha 1995.
- KUČA, K., *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I-VIII*, Praha 1998-2011.
- KULHÁNEK, F., *Královské město Nymburk*, Nymburk 1910.
- KUSTATSCHER, E., *Stadt und Land – Personelle und wirtschaftliche Beziehungen der Bewohner*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006.
- KVĚT, R., *Duše krajiny. Staré stezky v proměnách věků*, Praha 2003.
- LACINGER, L., *K otázce studia cen městských domů v Čechách do konce 18. století (Ceny domů v Novém Městě nad Metují)*, in: Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 1, Praha 1971, s. 15-121.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *K Jägrově přestavbě zámku Kostelce nad Černými lesy*, in: Umění 13, Praha 1965.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Vnitřní výprava renesančního zámku v Kostelci nad Černými lesy*, in: Umění 14, Praha 1966.
- LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, M., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy ve světle urbáře z roku 1677*, in: Umění 4, Praha 1956.
- LEMBERG, M., *Im Strudel der böhmischen Ständekatastrophe. Das unvollendete Verlöbniß des Albrecht Johann Smiřický mit Amelie Elisabeth von Hanau und der Kampf um das Erbe*, in: Bohemia 35. München 1944, s 1-44.
- LÍBAL, D.-MUK, J.-PAVLÍK, M., *Raně gotické Havelské město*, in: Pražský sborník historický 1966, Praha 1966.
- LIEBHART, W., *Zwischen Dorf und Stadt. Der altbayerische Marktflecken im Spätmittelalter*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006.
- LIŠKA, K.-PŘIBYL, A., *Znaky a pečete středočeských měst*, Praha 1975.
- LIŠKOVÁ, M., *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913*, Praha 1994.
- LÍVA, L., *Studie o Praze pobělohorské III. Změny v domovním majetku a konfiskace*, in: Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy IX, Praha 1935 s. 1-439.
- LORENC, V., *Nové Město pražské*, Praha 1973.
- MACEK, J., *Jagellonský věk v českých zemích*, sv. 3, Praha 2002.
- MACEK, J., *Třídní struktura Loun v r. 1460*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. LVIII/1950.
- MACHÁČEK, F., *Plzeň za války třicetileté*, in: Sborník městského historického muzea v Plzni VIII, Plzeň 1923, s. 28-87.

- MACHÁČEK, FR., *K hospodářskému stavu českých měst venkovských po válce třicetileté*, in: Českou minulostí. Práce věnované profesoru Karlovy university Václavu Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, Praha 1929.
- MALANÍKOVÁ, M., *Brněnské ženy 1343-1477 ve světle berních pramenů*, in: Brno v minulosti a dnes 18, 2005, s. 21-41.
- MAREK J., *Areál středověkých měst*, in: Sborník Matice moravské 80/1961, s. 227–237.
- MAREK, J., *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965.
- MATUŠÍKOVÁ, L., *Die Entwicklung der Wirtschafts- und Sozialstrukturen in der Herrschaft Poděbrady*, in: Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert, Wien 2002, s. 59-69.
- MAUR, E. *Základy historické demografie*, Praha 1983.
- MAUR, E., *Čeled' a tovaryši v soupisu podle víry z roku 1651*, Historická demografie 23, Praha 1999, s. 85-135.
- MAUR, E., *Die Minderstädte in Böhmen und Mähren*, in: Minderstädte, Kümmerformen, Gefreite Dörfer – Stufen zur Urbanität und das Märkteproblem, Linz 2006.
- MAUR, E., *Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702*, in: Historická demografie 18, Praha 1994.
- MAUR, E., *Urbanizace Čech v raném novověku*, in: Historická Demografie 2001, s. 5-64.
- MAXOVÁ, I.-NEJEDLÝ, V.-ZAHRADNÍK, P., *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okresech Chrudim a Pardubice*, Pardubice 2002.
- MENCL, J., *Historická topografie města Jičína I-II*, Jičín 1940-1949.
- MENSI, F. von, *Die Finanzen Oesterreichs von 1701 bis 1740*, Wien 1890.
- MEZNÍK, J., *Národnostní složení předhusitské Prahy*, in: Sborník historický 17/1970, s. 5–30.
- MÍKA, A., *Dějiny obyvatelstva v Českých zemích*, Praha 1996.
- MÍKA, A., *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*. Praha 1970.
- MILLER, J., *Uzavřená společnost a její nepřátelé*, Praha 2006.
- MIŠKOVSKÝ, J., *O pokladech pánů Smiřických*, Český Brod 1907.
- MIŠKOVSKÝ, J., *Rodinná kronika Rottovská. 1630-1930*, Praha 1930.
- MRVÍK, VL. J., *Dějiny černokosteleckých domů. Historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011.
- MRVÍK, VL. J., *Nejstarší urbář Černokosteleckého panství z roku 1564*. Kritická edice, Sborník archivních prací 60/2011, č. 2, s. 465-560.
- MRVÍK, VL. J., *Trojanové z Bylan a Rossfeldu*, Praha 2004.
- MRVÍK, VL. J., *Zámek v Kostelci nad Černými lesy v éře Lichtenštejnů (provoz a přestavby v 17.–19. století)*, in: Průzkumy památek XVIII-1/2011, Praha 2011, s. 85-110.
- MRVÍK, VL. J., *Zbožné bratrstvo sv. Barbory v Kostelci nad Černými lesy*, in: Archivní prameny Kolínska 2003, Kolín 2003, s. 3-12.
- MÜLLER, K. – SZABÓ, L., *Olomoucké rejstříky městské dávky v letech 1552-1620*, in Pocta PaedDr. Jiřiny Holinkové, CSC., Sborník příspěvků žáků k problematice dějin předbělohorské Olomouce, Ostrava 1985.
- MÜLLER, V., *Svobodníci*, Praha 1905.
- NACHTMANNOVÁ, A., *Hospodářské budovy v provozu barokního velkostatku na panství Kostelec nad Černými lesy*, in: Průzkumy památek XV – 1/2008.

- NACHTMANNOVÁ, A., *Kostelec nad Černými lesy v éře Smiřických – provoz a vybavení renesančního zámku*, in: Průzkumy památek X-2/2003, Praha 2003.
- NODL, M., *Polský koncept studia sociální topografie středověkého města*, in: *Mediaevalia archaeologica* 1/1999, s. 305-312.
- NOVOTNÝ, J., *Zdanění českých měst podle katastrů z r. 1654-1757*, Praha 1929.
- NOVOZÁMSKÁ, M., *Prachatické panství roku 1585. Sociální skladba a věková struktura obyvatel*, in: *Zlatá stezka* 6, 1999, s. 323-346.
- ODLOŽILÍK, O., *Poslední Smiřičtí*, Praha 1930.
- Ottův slovník naučný*, 6. díl (Čechy-Danseur), Praha 1893.
- PÁNEK, J., *Paměti českého šlechtice z poloviny 16. století. Sarmacie Jana Zajíce z Házmburka*, in: *Folia historica bohemia* 14, 1990.
- PAPROCKÝ Z HLOHOL, B., *Diadochos id est svccessio: Ginák Poslaupnost Knijžat a Králůw Českých, Biskupůw y Arcybiskupůw Pražských, a wssech třech Stawůw Slawného Králowstwuj Českého*, Praha 1602.
- PAŘEZ, J., *Cestopisné prameny v rukopisné sbírce Strahovské knihovny*, in: *Acta universitatis Purkynianae philosophica et historica, studia historica II*, Praha 1995, s. 216-217.
- PÁTKOVÁ, H. (ED.), *Berní knihy Starého Města pražského 1427 - 1434. Edice. = Die Steuerbücher der Prager Altstadt 1427 - 1434. Edition. = Libri collectarum Antiquae civitatis Pragensis. Editio*, Praha 1996.
- PÁTKOVÁ, H., *Ženy ve středověkých berních rejstřících*, in: *Documenta Pragensia* 13, 1996, s. 47-55.
- PAZDEROVÁ, A., *Venkovští poddaní Rychnovského panství v 17. století ve světle gruntovní knihy (Příspěvek k problematice tzv. druhého nevolnictví)*, *Historická demografie* 22, Praha 1998.
- PEKAŘ, J., *České katastry 1654-1789*, Praha 1932.
- PEŠÁK, V., *Panství rodu Smiřických v letech 1609 – 1618. Hospodářská skladba českého velkostatku začátkem XVII. století*, in: *Sborník archivu ministerstva vnitra v Praze*, Praha 1940.
- PETRÁŇ, J., *Ceny obilí a tržní okruhy v Čechách v 18. a počátkem 19. století*, in: *Problémy cen, mezd a materiálních podmínek života lidu v Čechách v 17.-19. století II.*, Praha 1977.
- PICCARD, G., *Findbuch der Wasserzeichenkartei Piccard. Turmwasserzeichen*, Stuttgart 1961.
- PIRSCHEGGER, H., *Beiträge zur geschichtlichen Statistik der steierischen Städte und Märkte*, in: *Zur Geographie der deutschen Alpen* 1924, s. 146-160.
- PLACHT, O., *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. - 18. století*, Praha 1957.
- PLACHT, O., *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Praha 1949.
- Planstadt, Gründungsstadt, Parzelle. Archäologische Forschung im Spannungsfeld von Urbanistik und Geschichte*, in: *Mitteilungen der Deutschen Gessellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 15 (2004).
- PODLAHA, A., *Posvátná místa království Českého*, sv. 1, Praha 1908.
- PRÁŠEK, J. V., *Brandejs nad Labem, město, panství i okres I.*, Brandýs n. Labem 1908, s. 15-48.
- PRAŽÁK, J., *O metodě diplomatického studia městských knih*, *AČ* 1953, s. 145-162 a 205-227.
- PROFOUS, A., *Místní jména v Čechách*, sv. 1, Praha 1951.
- PROCHÁZKA, VL., *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*, Praha 1963.
- RAKUŠANOVÁ, J., *Černokostelecká šafránice*, in: *Vlastivědný sborník Českobrodsko I/1957*, s. 145-149.

- REIDINGER, E., *Mittelalterliche Gründungsstädte in Niederösterreich. Grundlagen-Regel-Beispiele*, in: Österreichische Ingenieur- und Architekten-Zeitschrift 143/1 (1998), s. 2-20.
- REIDINGER, E., *Zwischen Mythos und Befund. Eine kritische Bilanz zum Thema „Die vermessene Stadt“*, in: Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit 15 (2004).
- RIŠLINK, VI. (ed.), *Renesance na Kolínsku. Společnost a kultura v letech 1530-1650*, Kolín 1999.
- RIŠLINK, VL., *Gotika na Kolínsku*, Kolín 1998.
- RIŠLINK, VL., *Kolínsko v raném Středověku*, Kolín 1997.
- RIŠLINK, VL. - JOUZA L. (ed.), *Baroko na Kolínsku I. – Společnost a kultura v letech 1650-1730*, Kolín 2001.
- ROEDL, B., *K historické topografii Žatce v 16. a počátkem 17. století*, in: SBOA-Louny 3, 1990, s. 42-58.
- SACHSE, B., *Soziale Differenzierung und regionale Verteilung der Bevölkerung Göttingens im 18. Jahrhundert*, Lax 1978.
- SEDLÁČEK, A., *Českomoravská heraldika II*, Praha 1996.
- SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české VII.*, Praha 1997.
- SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XIV*, Praha 1923.
- SEDLÁČEK, A., *Hrady, zámky a tvrze české XV*, Praha 1998.
- SEDLÁČEK, A., *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1998.
- SEDLÁČEK, A., *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869.
- SEKYRA, T., *Sv. Vojtěch – život a smrt mučedníka*, Kostelní Vydří 1997.
- SCHALLER, J., *Beschreibung der königliche Haupt- und Residenz- Stadt Prag I-IV*, Prag 1794-1797.
- SCHALLER, J., *Topographie des Königreichs Böhmen 10. Kaurzimer Kreis*, Prag 1788.
- SCHÖNFELD, J., *Schematismus für das Königreich Böhmeim 1789*, Prag 1789.
- SOMMER, J. G., *Das Königreich Böhmen. Kaurzimer Kreis*, Prag 1844.
- STANČÍK, VL., *Otázka sociálních kategorií poddaného obyvatelstva na panství Rožnov-Krásno v letech 1548-1694*, in: Pax bello potior. Sborník věnovaný doc. PhDr. Rudolfu Andělovi, CSc. Liberec, Technická univerzita v Liberci 2004, s. 155-202.
- STOKLAS, E., *Bývalý větrný mlýn v Kostelci nad Černými lesy*, in: Český Lid, roč. 26/1936.
- SULITKOVÁ, L., *Ke kritice pramenů hromadné povahy k dějinám měst v 16. století (na příkladu města Brna)*, in: Časopis matice moravské 105.
- SULITKOVÁ, L., *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.
- SVATOŠ, J., *Alois Vondráček*, in: Černokostelecký zpravodaj 7-8/2006, s. 13.
- SVATOŠ, J., *Jaroslav Stuchlík ml.*, in: Černokostelecký zpravodaj 6/2006, s. 10-11.
- SVATOŠ, J.-BOHATA, J.-JÍŠA, J., *Černokostecko na historických fotografiích*, Louňovice 2001
- SVATOŠ, J.-TŘEŠTÍK, M., *Kostelecká keramika*, Kutná Hora 2008.
- SVOBODA, J., *Ke studiu sociálního rozvrstvení venkovského lidu v Čechách v druhé polovině 18. století*, in: Československý časopis historický 5/1957, s. 447-473.

- ŠIMÁČEK, FR., *Památník slavnosti svěcení a rozvinutí praporu společenstva řezníků a uzenářů pro soudní okres černokostelecký se sídlem v Kostelci nad Černými lesy 28. VI. 1936*, Kostelec nad Černými lesy 1936.
- ŠIMÁČEK, FR., *Za poznáním města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec n. Č. 1. 1937.
- ŠIMÁK, J. V., *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z let 1671-1725*, dílu I. sv. I., Boleslavsko a Kouřimsko, Praha 1909.
- ŠKABRADA, J., *Lidové stavby. Architektura českého venkova*. Praha 1999, 246 s.
- ŠKABRADA, J.-VAJDIŠ, J., *Lidová architektura Středočeského kraje*, Praha 1984.
- ŠMILAUER, VL., *Osídlení Čech ve světle místních jmen*, Praha 1960.
- ŠORM, P., *Jan Hellich a jeho Topografie města Poděbrad*, in: *Vlastivědný sborník Polabí* 41 (2010), s. 93-123.
- ŠPIRITOVÁ, A., *Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918*, Praha 1994.
- TEIGE, J., *Základy starého místopisu pražského I-III*, Praha 1910-1921.
- TISCHER, FR., *Dopisy konsistoře podobojí z let 1609-1619*, sv. 1, Praha 1917.
- TOEGEL, M., *Zbíhání poddaných na pardubickém panství v druhé polovině 17. století*, in: *Sborník historický* 7, Praha 1960.
- TOMAS, J., *Hospodářské a sociální poměry v pražských městech v letech 1518-1547*, in: *Pražský sborník historický* 7, 1972, s. 62-96.
- TRNKA, G., *Říčany v minulosti i přítomnosti*, Říčany 1913.
- TŘEŠTÍK, D., *Příspěvky k sociální diferenciaci venkovského lidu v šestnáctém století*, in: *Sborník historický* IV, Praha 1956.
- TURČÍN, O., *Jeroným Bukovský z Neudorfu, regent smiřických panství*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*. Sv. 8. Turnov 1995.
- URBÁNKOVÁ, K. - WIHODOVÁ, V. (ED.), *Brněnské berní rejstříky z přelomu 14. a 15. století*, Brno 2008.
- VANČURA, J., *Dějiny někdejšího král. města Klatov II/2*, Klatovy 1933-1936.
- VÁVRA, I., *Trstenická stezka*, in: *Historická geografie* 6, Praha 1971.
- VÁVRA, J., *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1878.
- VELKOVÁ, A., *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?* Praha 2009
- VLČEK, P., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha, 2004.
- VOJÁČEK, J., *Lysá nad Labem. Grunty, domky a jejich majitelé*, Praha 1936.
- VOLDÁNOVÁ, H., *Poddanský řád doksanského panství*, in: *Genealogické a heraldické listy* 2/2004, Praha 2004, s. 38-51.
- VOLF, M., *Pozemková kniha na sklonku doby patrimoniální*, in: *Časopis pro dějiny venkova*, XXVI, 1939.
- VOLF, M., *Vývoj gruntovní knihy ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*, in: *Zprávy čes. zem. archivu* VIII, 1939.
- VOREL, P., *Nejstarší urbář Pardubického panství a jeho vypovídací hodnota o vývoji města Pardubic v letech 1506-1516*, Pardubice 1990.
- VOREL, P., *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*, Pardubice 2001.
- DE VRIES, J., *European Urbanisation 1500-1800*, London 1984.
- WINTER, Z., *Zlatá doba měst českých*, Praha 1991.

- WINTER, Z., *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901.
- WINTER, Z., *Život církevní v Čechách*, sv. 1-2, Praha 1896.
- ZEITLHOFER, H., *Ökonomische Vielfalt und soziale Differenzierung: die Herrschaft Vyšší Brod im 17. und 18. Jahrhundert*. in: *Soziale Strukturen in Böhmen. Ein regionaler Vergleich von Wirtschaft und Gesellschaft in Gutsherrschaften, 16.-19. Jahrhundert*, Wien 2002, s. 15-28.
- ZEMAN, A., *Plzeň v první polovině XVIII. století*. Plzeň 1947.
- ZENTNER, J. V., *Libochovičtí židé v minulosti a současné památky na ně*, Libochovice-Nymburk 2008.
- ZUMAN, FR., *České filigrány XVII. století*, in: *Památky archeologické 35/1926-1927*, s. 456-457.
- ŽEMLIČKA, J., *Počátky Čech královských*, Praha 2002.
- ŽIŽKA, J., *K opevnění zámku v Kostelci nad Černými lesy*, in: *Památky Středních Čech 13/1*, 1999.

C. Studentské kvalifikační práce a ostatní rukopisy

- CICVÁREK, M., *Pivovarnictví v režii vrchnostenských velkostatků jihovýchodně od Prahy (1489 – 1789)*. Diplomová práce PedF UK, Katedra dějin a didaktiky dějepisu 2010.
- HEROUTOVÁ, M.-LACINGER, L.-VILÍMKOVÁ, M., *Kostelec nad Černými lesy. Stavebně historický průzkum*. Pasport SÚRPMO 1981.
- LÍBAL, D., *Stavebně historický rozbor objektů historického jádra města Kostelec nad Černými lesy*, SÚRPMO Praha 1973, pasport.
- LOJÍK, K., *Katastr nemovitostí, historie a současnost regionu Strakonice a okolí*, bakalářská práce, Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta životního prostředí, Katedra biotechnických úprav krajiny, 2010.
- MEŠEJDA, J., *Povídky a obrázky z dějin města Kostelce n. Č. l.*, 1967.
- MRÁČKOVÁ, L., *Historie rodu Smiřických*, diplomová práce Vysoké školy pedagogické, Pedagogická fakulta, Hradec Králové 2000.
- NAČERADSKÁ, P., *Žentourový mlýn v areálu bývalého pivovaru čp. 17 – dějiny objektu*, NPÚ Kutná Hora 2004.
- VRZAL, K., *Perzekuce katolické církve na Benešovsku a Voticku v padesátých letech dvacátého století*, diplomová práce KTF UK, Praha 2004.

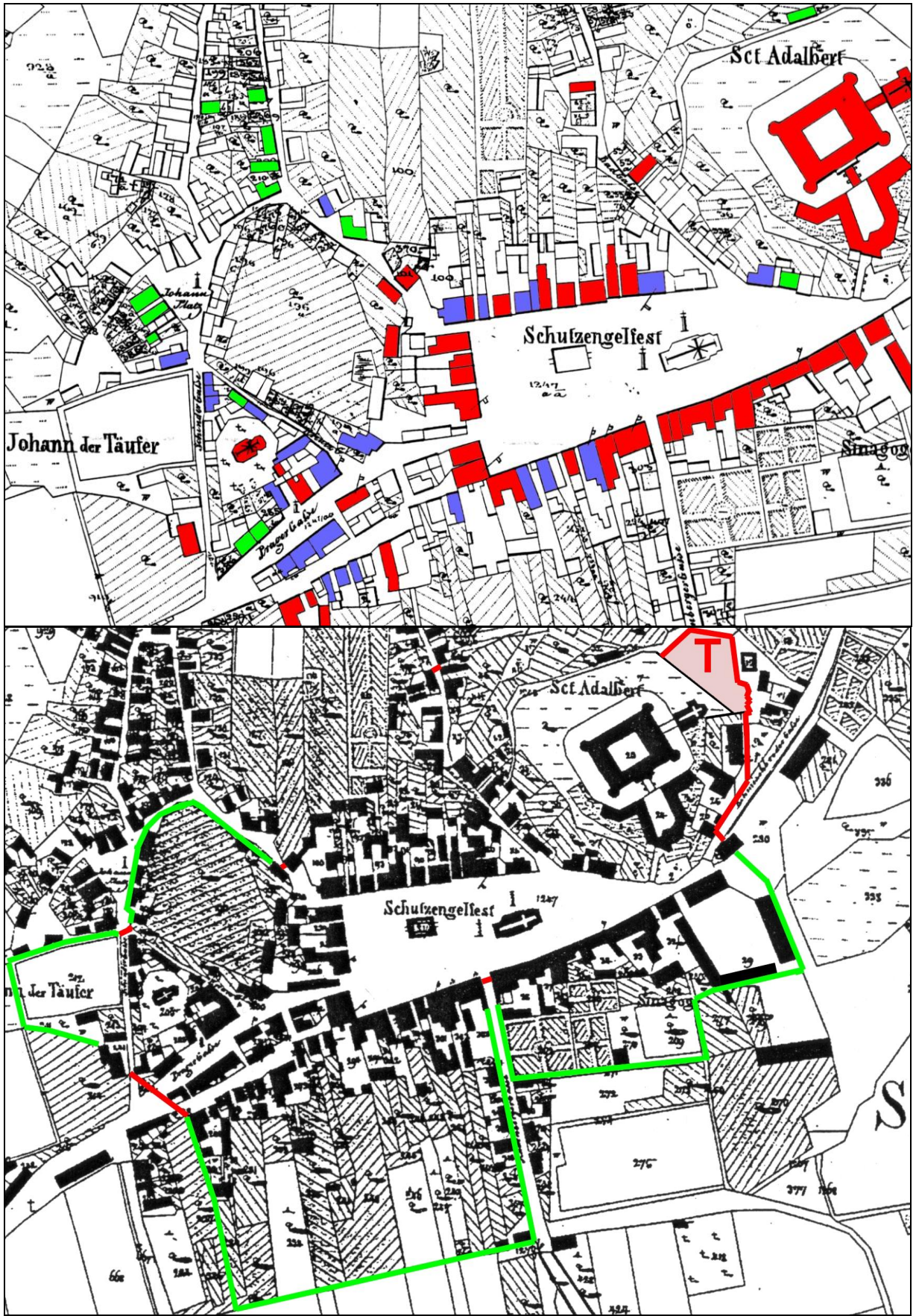
Přílohy

Vývoj zástavby města Kostelce nad Černými lesy:

nahore: domy stojící roku 1564

dole: domy existující roku 1620

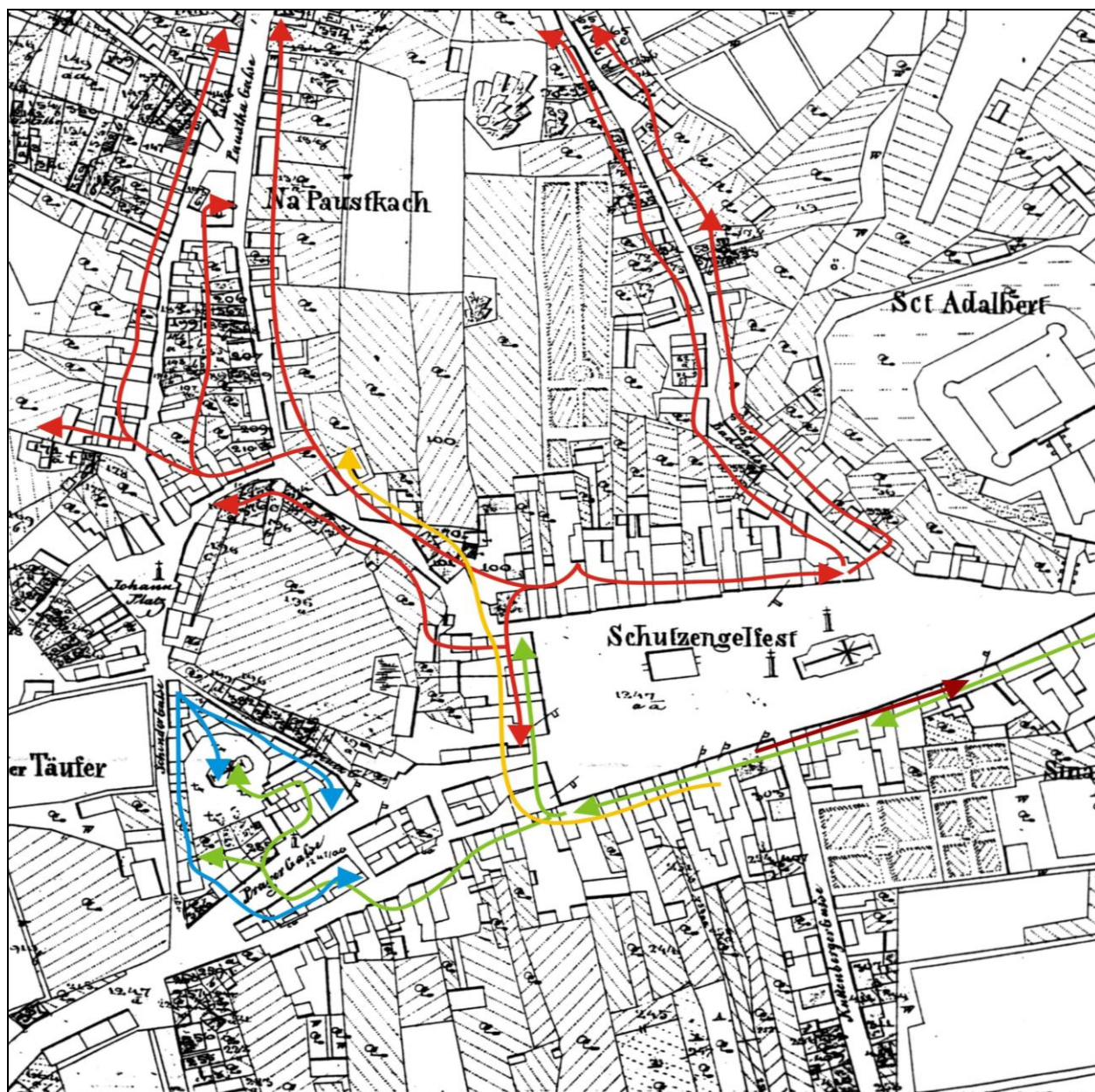

Předchozí stránka - nahoře: modře označeny domy, které zanikly během třicetileté války (do roku 1637), zeleně domy postavené od konce války do roku 1713;

dole: Opevnění městečka podle Zlatého urbáře z r. 1673 (červeně zakresleny palisádové hradby, brány a šraňky, zeleně zakresleno zesílené ohrazení zahrad za domy).

Na této stránce - stav zástavby roku 1771.

Postup a rozsah velkých požárů města (schematicky):

Zelená – 7. května 1659

Žlutá – 27. září 1679

Modrá – 10. února 1756

Červená – 29. května 1814

Hnědá – 31. ledna 1833

Následující dvojstrana - Nejstarší katastrální mapa celého města z roku 1841 – tzv. indikační skica. Od jejího vzniku až do současnosti už můžeme sledovat růst Kostelce na katastrálních mapách. Tato kniha proto obsahuje jen ty kostelecké domy, které byly postaveny před rokem 1841.

*Abmessung des
Grunderbesitzes N 270*

St. Nepomuk

**St. Adalbert
Schlois**

Schutzengel Fest.

*1. 1000 6
2. 1000 6
3. 1000 6
4. 1000 6
5. 1000 6
6. 1000 6
7. 1000 6
8. 1000 6
9. 1000 6
10. 1000 6
11. 1000 6
12. 1000 6
13. 1000 6
14. 1000 6
15. 1000 6
16. 1000 6
17. 1000 6
18. 1000 6
19. 1000 6
20. 1000 6
21. 1000 6
22. 1000 6
23. 1000 6
24. 1000 6
25. 1000 6
26. 1000 6
27. 1000 6
28. 1000 6
29. 1000 6
30. 1000 6
31. 1000 6
32. 1000 6
33. 1000 6
34. 1000 6
35. 1000 6
36. 1000 6
37. 1000 6
38. 1000 6
39. 1000 6
40. 1000 6
41. 1000 6
42. 1000 6
43. 1000 6
44. 1000 6
45. 1000 6
46. 1000 6
47. 1000 6
48. 1000 6
49. 1000 6
50. 1000 6
51. 1000 6
52. 1000 6
53. 1000 6
54. 1000 6
55. 1000 6
56. 1000 6
57. 1000 6
58. 1000 6
59. 1000 6
60. 1000 6
61. 1000 6
62. 1000 6
63. 1000 6
64. 1000 6
65. 1000 6
66. 1000 6
67. 1000 6
68. 1000 6
69. 1000 6
70. 1000 6
71. 1000 6
72. 1000 6
73. 1000 6
74. 1000 6
75. 1000 6
76. 1000 6
77. 1000 6
78. 1000 6
79. 1000 6
80. 1000 6
81. 1000 6
82. 1000 6
83. 1000 6
84. 1000 6
85. 1000 6
86. 1000 6
87. 1000 6
88. 1000 6
89. 1000 6
90. 1000 6
91. 1000 6
92. 1000 6
93. 1000 6
94. 1000 6
95. 1000 6
96. 1000 6
97. 1000 6
98. 1000 6
99. 1000 6
100. 1000 6*